

Handwritten text in cursive script, likely a name or title, on a green background.

UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

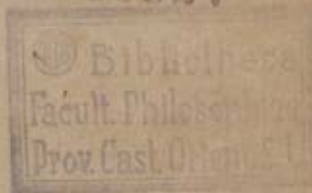
1904

Handwritten text, possibly a name or date, on a yellow label.

1904

18527

PRAXIS RERVM CRIMINALIVM, ELEGAN-

TISSIMIS ICONIBVS AC MATE-
riam accommodis illustrata, Prætoribus,
Proprætoribus, Consulibus, Procon-
sulibus, Magistratibus, reliquit
que id genus Iustitiarijs ac
Officiarijs, non modo
utilis sed & ne-
cessaria.

*Authore Clariss. viro D. Iodoco Damhonderio, Brugensi, V. J. Docto-
re, & Caroli V. Caesaris in sua inferioris Germaniæ Finan-
tia Consiliario & Commissario.*

A iudicio candide Lector tempera, dum vniuersum opus
attentius perlegeris.

Pythagoras:

Qui malos non plectunt, bonis iniuriam inferunt.

Seneca:

Probis nocet, improbis parcens.

ANTVERPIÆ,
Apud Ioannem Bellerum, sub insigni Falconis.
M. D. LVI.
Cum Privilegio Caesaris ad Quinquennium.

PRIVILEGII SENTENTIA.

*C*æsareo Priuilegio cautum est, ne quis in eius vniuerso dominio Praxim rerum Criminalium C. V. D. Iodoci Damhouderij. I. V. Doctoris, atque Cæsareæ Finætiæ in inferiori Germania Consiliarij & Commissarij, tam Latino quam Gallico & Belgico Idiomate infra octo annos proximos imprimat, alibiue impressam venalem inuehat, præter eos cui Author rem commisit, sub pænis in tribus Priuilegijs indictis, Brugis

Anno M. D. LII. XV. Ianuarij

& Bruxelle, M. D. LIII.

XI. Iunij. Quibus apud

Cæsarem in suo Con-

lio subscriptis sub-

signarunt.

de Symandres.

Langhe.

Faciovez.

Illustri Domino Ordinis
AVREI VELLERIS EQVI-
ti aurato, Ludouico à Flādria, Domino Pra-
tensi, Cæsareæ & Catholicæ Maiestati se-
cundo à cubiculis, nec non Imperatoris Finan-
tiæ in inferiori Germania Capiti pru-
dentissimo, perpetuoque studioso-
rum omnium Mecænati, Iodo-
cus Damhouderius Bru-
gensis Iurifconsultus,
fœlicitatem.

*Q*uam flagrantem erga Celsitudinem tuam animi affectum palam semper gesserim, Heros longè clarissime, non verbis id vllis exprimere mihi proclive esset, ut nullum non vndique mouerim lapidem, nullam non opportunitatem vbique captauerim, qua id tibi quam testatissimum facere possem, meq; in tuam clientelam, atque adeò (si pateris) amicitiam propius insinuarem. Is enim tuæ humanitatis splendor est, ea liberalitas, id de omnibus benemerendi studium (ne quid de reliquis interim præstantissimis tuis virtutibus dicam) ut quemadmodum magnes Indicus ferrum, ita etiam quosuis grati-

simo tuae benignitatis odore, in amorem tui atque admirationem rapias. Quorum è grege cum me vnum esse non obscure semper declarauerim, fauoremque tuum in me multo effusissimum compluribus iam argumentis abunde satis superq; expertus sim, quo, & ipse vicissim grati aliquod animi argumentum (si nihil aliud) debitaque mea erga te observantia, testimonium aliquale praeberem, respicienti mihi circumquaque, visum est tandem munusculum leuidentis quidem prorsus, neque pro tua magnificentia, sed pro virium mearum infirmitate tibi offerre, nempe libellum hunc, quem (qualis qualis est) impresentiarum tibi nuncupo, tuis virtutibus consecro, & sub nominis tui tutela in lucem emitto. Sed quid hoc muneris adeo exigui (fortasse Momus quispiam obijciat) quod tam gratiose nominis lenocinio commendari postulas? Certe illi (quisquis is est) illud in presenti responsum velim, si ad muneris distaxat exiguitatem oculos flectat, non absurdè eum fortassis dicere: verum propius intuenti eius exiguitas cum maximo rei fructu, & utilitate quadam necessaria, abundè compensabitur. Rogatus enim à compluribus, tum amicitia, tum beneficiorum necessitudine mihi iunctissimis, vt cum id mihi per negotiosissimas occupationes, quibus supra modum distringor, liberum foret succisinas interdum aliquot horas suffurarer, quibus rei criminariae conscribenda me impenderem: negotio tandem mutuis colloquijs vltro citroque ventilato, non potui mihi amicissimis, quibus nihil negare nec debeo nec possum, id tantopere à me efflagitantibus, in re tam utili, tamque necessaria (quanguam infirmitatis interim virium mearum tam arduae provinciae imparis probè

probè conscius) non morem gerere. Si enim in re pecuniaria exactè adeò iustitiae gnomon & norma observetur, ne cui iniuria fiat, ne quis suo violenter priuetur, sed vt suum cuique aequitate id ita exigente tribuatur, qua tandem in calamitosorum hominum corpore conseruando, vigilantia opus esse putabimus? ne qui ceu sanguinarij latrones ruptis perfractisque omnis aequi, & iuris cancellis, de alieno (quod aiunt) corio ludant, & tam dulci vitae munere praeter omnem humanitatem fratres eodem Christi sanguine redemptos, temere spolient: praesertim cum vitae iactura nunquam iterum reparari queat. Certo autè aliorum relatu didicimus, imò ipsi nefaria exempla inniti conspeximus, quomodo nonnunquam parricidarij quæstiores, alijque id genus officarij, dum priuatis suis affectibus interdum, & genuino cuiusdam rigori indulgent à recto iustitiae tramite quam longissimè deuiantes, ad supplicia rapiant captos, vt in hominem potius, quam scelera, seuire videantur. Non me fugit quidem quàm opus sit iusta suppliciorum executione, nec ignoro diuersa poenarum genera summa ratione à maioribus nostris instituta: verum ea moderatione in ijs irrogandis vtendum, vt vitia potius tollantur, quam homines: vt cum summo animi dolore, nec nisi re, iusta trutina & aequo libramine perpensa, iustitiae legibus deferriatur, ne concitati & plus aequo rigidi, praeproperè ad mortem trahant nocentes, sed potius sensim, & patienter, vt Christiana lenitate dignum est, iustitiae membra (quod dicitur) expectent. Quamobrem inclite Heros, vt misellis hisce (quousq; clementiae suae alas extendit iustitia) aliqua ex parte patrocinemur, ne aequò præ-

exipiantius è medio tollantur: deinde quò legum parum
petitis, rite in hoc tam lubrico negotio procedendi, via
monstretur aperta, lubens hic amicorum votis parere su-
stinui, arreptoq; calamo, quicquid vel ad criminis, vel ad
officiorum criminalium rationem pertinere videbatur,
pro virili explicare conatus sum. Quem quaso conatum
sereno vultu suscipe, nominisque tui lænocinio, vulgo
commendari permitte, ut mea interim erga te observan-
tia ac gratitudinis exiguum quidem, sed perpetuum,
propicio & auspice Deo, pignus existat. Va-
le Heros multò clarissimo, tuumque
Danhonderium tuorum albo
adscribere pergas.
Brugis postridie Calendas Octobris, An-
no M. D. L. I.

ADVERSUS SCABIDAM MALE-
dicorum pruriginem, Authoris præmunio.

Esudimus hic, candide Lector, quic-
quid ad rem criminariam pertinere
visum fuerat. Argumentum erat fer-
tile (fateor) & fecundum, atque in
quo quis ingenij sui vires explicare
facile potuisset. Nolui tamen, quic-
quid hac de re sparsim meminerunt
authores, aut quicquid siue vsus, siue abusus practi-
cus nostro suppeditarat calamo huc conuectum illi-
nere chartis, utique multarum rerum capita tantum
attigisse, studiosorumque peruestigandi aviditatem
utcunque exacuisse contentus. Porro quum hæc ma-
teria fuerit (mea quidem sententia) omnium multò
utilissima, uti in qua non de lana caprina rixatio, nec
de fallacis pecuniolæ damno sit còtrouersia: sed quæ
tum corporis, tum animæ salutem (qua nihil nobis ne-
que prius neque potius) tota concernat, indignum fo-
re existimaui, si eam iniquè verborum vlla magnifica
sublimitate (quam tamen mihi non vendico: absit
calumnia) obscurare contendissem, maius profectò
opere precium me facturum existimans, si ad quam-
plurimos humili puròq; dictionis amictu isthæc pro-
diret utilitas, quàm si ampullatis verbis turgescens
oratio, mediocriter iuris peritis (quibus tamen
potissimum hic desudatur labor) ad tam ne-
cessariam utilitatē potiundā interclu-
deret viam. Hæc itaq; apud cor-
datos christianòs; candore
præditos, præmonuisse
còtentus, fortiter æ-
mulorū morda-
ces fannas cò-
tempsero.

Candidissimo cuique
legum Ciuiliū præfecto
Petr. Syl. S.

Quisquis publica sceptra nunc gubernas,
Quis plectis notuos, bonos tueris,
Gaudens hunc tibi compares libellum.
Quam sit frugifer hic tuis futurus
Vt claris, ita munijs periclo
Fœcundis, tibi nullus unquam amaris
Verborum phaleris satis probaris:
Lectio sed titulo, semel ve rerum
Perspellans capita, illico videbis
Stripatam comite hac necessitate
Pergratam utilitatem, Eam parato.

Aliud Arn. Clayfsij.

Axilium quondam, miseratus iniqua minorum
Fata, Dambouderius præsidiumque tulit,
Sed nunc maiori pietatis concitans æstro,
Non indefensos sustinet esse reos.
Et qui pupillis bona, fortuna, sique tuetur,
Vitam dat miseris, continuatque reis.
Quasnam igitur grates, que premia digna laborum
Ptraque pro tanto munere turba dabis?
Nestoros illi exopta ter & amplius annos
Patronumque voces ore faciente innum.

Fratris

Fratris Hadriani Hecquetij Atreba-
tini, Carmelitæ, Sacræ Theologiæ Baccalaurei
in huius insignis operis laudem,
Epigramma.

Crimina que merito passim Respublica damnat
Quo sint supplicio digna, videre lubet.
Aureus hic codex es sictis rite figuris
Pavula quamvis sit pagina tota, docet.
Hic videas scelerum omne genus, pictosque scelestos:
Hic, qua quisque sibi flagra meretur, habes.
Hunc cruce suspendunt leges, crepitantibus illam
Ignibus, id si ius postulet, afficiunt.
Sunt quoque quos licet frustra frangit, & artus
Discepios toto corpore fuisse necat.
Sunt quibus & gladii præcidit tempora, linguas,
Aurículas ambas, sepe & utraque manum
Sunt alij rapidas quos lex demergit in undas.
Et sunt quos tellus publicè aperta vorat.
Sunt quos virga quatis simplex, sunt quos tenet horror
Carceris, obuinctos compede perpetua.
Nonnulli ferro candenti vruntur in ore.
Signaque commissi feri gena læsa mali.
Lex quoque in exiliis complures pellit, & illos
Exigit è proprijs edibus, vrbe, solo.
Res noua, quam nullus quisquam tentauerat Author,
Et tamen utilius non habet orbis Opus.
Quisquis es in populo qui publica iura gubernas,
Hunc libram digitis sedulo volue tuis.
Inuenias animo quod sit satis, euge, eme paruo
Hic tibi pro multis, vnicus author eris.
Causidicis & indicibus, regionibus, aulis,
Vrbibus & regnis connenit istud opus.
Munere pro tanto grates Respublica reddat
Authori, & tantum tollat ad astra virum.

A 5

10.

Iodoci Dāhouderij Bru- GENSIS IURISC. PROOEMIUM IN Praxim rerum Criminalium.

SUMMARIA.

- R**epublicæ interest delicta puniri. 1.
Publicæ disciplinæ fauor dicitur & suadet, ut maleficia pu-
niantur. 2.
Publicè interest, provinciam malis hominibus purgari, ut in
quiete permaneat. 3.
Publicè interest poenam facili non remitti, ne ad maleficia te-
mere quisquam profiliat. 4.
Dare poenas, maximi mali euitatio est. &c. 5.
Castigare noxam oportet, non ob præteritum delictum, cum
id corrigi nequeat: sed ne iterum peccet, tum ne ipsius ex-
plo ceteri quoque peccent, &c. 6.
Facilitas veniæ, incentiuum tribuit delinquendi. 7.
Si ea quæ malè usurpantur, omittimus, excessus viam alijs ape-
rimus. 8.
Punienda sunt maleficia, ut vnus poena, metus possit esse mul-
torum. 9.
Quos ad vitæ decora, domesticæ laudis exempla non prouo-
cât, correctionis saltem medicina compellat. 10.

PRÆSENTIS Enchiridij mate-
riam exactius ac penitus explicare,
non solum ad Iuriconsultum, verum
etiam ad latrunculatorem multi-
scium & expertum pertinet. Satis ta-
men fuerit quomodocumque datur,
pingui (quod aiunt) Minerua, Deo

Opt. Max. auxiliante & suppetias ferente, eam indica-
re ad huius operis sufficientiam, quantumque huic no-
stro proposito seruiat, quod securius, clarius, ac enu-
cleatius nouerint & intelligant quid agendum, quid
ue

PRAXIS RERVM CRIMINA.

ne omittendū sit, qui vel nummis datis, aut parētum
amicorumque fauore, officiū aliquod consecuti sunt.
Ne igitur materię scopum prætereamus, paucis rem
ipsam nunc aggrediamur. Reipublicę interesse con-
stat delicta puniri, ne maleficia mancant impunita. 1
Trita l. Ita vulneratus, primo responso, in fine, ff. ad l.
Aquil. ibiq; nec ineleganter ait Baldus acutissimus,
Publicę disciplinę fauorem dicere ac suadere, ut ma-
leficia puniantur, l. Licitatio. §. quod illicitè, ff. de pu-
blica. & vectigalib. l. Stichum, §. tametsi, ff. de solut.
l. Si longius, §. i. ff. de iudic. Vulgata l. capitalium, §.
famosos, ff. de poenis, c. vt fame, extra de sentent. ex-
communi. His illud quoque seruit. Publicè interest,
provinciam malis hominibus purgari, ut in quiete
permaneat. Notabili, l. congruit, ff. de officio præsid.
l. 2. C. quando licet vnicui. sine iudi. se vindicare. cū
non remitti poenam, facili publicè interfit, ne ad ma-
leficia temere quisquā profiliat, l. Si operis, c. de poe-
nis. His concordat glossa notabilis in verbo, cōfusi,
in fine, in c. cū clamor, extra de testib. Quam autem
utilis, imò necessaria sit in delinquentes ea iustitię
pars, quę vindicatio à philosophis adpellatur, quam
& animaduersionem vocare licebit, docet diuinus il-
le Plato in libr. de Republica, cū ait: dare poenas ma-
ximi mali euitatio est: facit enim alibi prudentiores
& iustiores, & medicina quædam iniquitatis, ipsum
est iudicium. Illud verò neque deorū neque hominum
vllus audebit dicere, ut ab eo qui iniuste egerit, poe-
na non sit exigenda. castigare noxam oportet, non
ob præteritum delictum, cū id corrigi nequeat, sed
ne iterum peccet: tum ne ipsius exemplo ceteri quo-
que peccent. Quod sit, si crimina non puniantur: faci-
litas enim veniæ, incentiuum tribuit delinquendi, c.
vt clericorum, ext. de vita & honest. cleri. & si ea quę
malè

10 male vsurpantur, omittimus, excessus viam alijs aperimus, c. loci, §. proinde. 35. q. 9. c. Peruenit, 90. distinct. Punienda ergo sunt maleficia, vt vnus poena, metus possit esse multorum. Aurea l. i. c. ad l. lul. repetun. d. l. capitalium, §. famulos. His conformis est gloss. in verbo Pertimescat, in c. Sicut, ext. de iureiurando. Et quos ad vite decora domesticę laudis exempla non prouocant, correctionis saltem medicina compellat, l. vnica. c. de emenda. propin. cuius itidem meminit glossa in verbo Poena, in pris citato c. vt clericorum: nonnulla ibidem allegans nequaquam dissimilia. Sed quorsum tam multa de malefactoru poena? nempe vt cognoscas hanc iudicarij fori partem Prætoribus, Proprætor. Consulib. Proconsulib. Magistratibus, reliquisque id genus Iustitarijs ac Officiarijs oppidum quam necessariam esse. quare ad munus susceptum redeamus: & in capita aliquot vniuersi Enchiridij nostri summam redigamus.

De

De Criminibus & Maleficijs. Cap. I.

SVMMARIA.

Criminum Alia	Publica, { Ordinaria, Extraordinaria.	1.
	Privata,	
Crimina quare dicantur publica.		2.
Ad publicam vtilitatem spectat, ne crimina maneant impunita.		3.
Crimina quare dicantur ordinaria.		4.
Quando ordinariam poenam potest Iudex, causa cognita augere.		5.
Quando minuire.		6.
Publica extraordinaria quare dicantur.		7.
Extraordinaria quare dicantur.		8.
Crimina dicuntur priuata, vna ex causa:		9.
Crimina dicuntur priuata, altera ex causa.		10.
Criminum alia	Capitalia. non Capitalia.	11.
Crimina capitalia sunt.		12.
Crimina non capitalia sunt.		13.
De iure Canonum non imponuntur poenę capitales, &c.		14.

Rincipio præmittendum & animaduertendum est, Criminum alia esse publica & ordinaria. Alia publica & extraordinaria, & alia priuata. Crimina publica & ordinaria sunt, vt crimen læsę Maiestatis, Hæresis, Simonie, Adulterij, Homicidij, Falsi, & plurimorum, nec dissimilium, quę ex iudiciorum publicorum legibus sunt introducta. Ex eo dicta publica, quod eorum executiones siue denunciationes, siue accusationes, cuilibet ex populo, pro interesse iustitię competant,

pendij, incendij, mutilationis, aut amputationis me
bri, sectionis, exilij, aut alterius cuiuscunque magnæ
corporalis punitionis. Iudicia verò criminalia, civili
ter intetata sunt, in quibus nō agitur de capitali crimi
ne: sed de multa duntaxat, hoc est, emenda pecunia
ria, aliāue civili animaduersione simili. Neque hic me
clam est, esse nonnullos autoritate graues, ingenijq;
perspicacitate celebres, qui aliquantulū diuerſius ist
hæc definiſſe videntur: vocant enim Iudicia crimina
lia, quorum finis ad Reipublicæ & Fiscī commodum
tendit, siue pœna sit corporalis, siue pecuniaria. Cui
lia autem, quorum finis ad commodum partis ten
dit, quæ nec absurdè priuata dicuntur, glossa notabi
lis in verbo Centum aureorum, in l. Prætor, in prin
cipio, ff. de sepul. violat. quam nequaquam erubuit
dicere singularem Iohan. Imolensis in Rub. de pu
blic. iudic. ad illud tritum videlicet: quod crimina
liter agi dicitur, quando pœna postulatur applicari
Fiscō vel cōmunitati, proueniens ex delicto. Quan
do autem applicatur parti, dicitur agi ciuilitè. Idem
nec displicuit eximio Bartolo in l. Agraria, ff. de ter
mi. mot. Angelo Aretino Institu. de actionib. in exor
dio: fuitque hæc opinio Innocentij in c. Qualiter &
quando, 2. de accusat. necnon doctorum in c. 1. de Iu
dic. & potissimum Abba. Panor. super Rubri. de iu
dic. in versic. Tertiū quæro de vili quæſtione, recitan
tis varias ac diuersas scribentium opiniones, quas stu
dio breuitatis posthabemus & omittimus, atque stu
dioſo in rebus publicis non occupato, videndas re
linquimus. Hæc rimari penitus, & vter modorum
magis proposito seruiat, examinare discussius, neq;
animus est, neque ipsi loco certè conueniens, quum
in subiectis capitibus quantum isthæc assumpta mate
ria postulare videbitur, abundè satis meminerimus.

Quo

Quo pacto in iudicijs crimin. procedendum
fuerit. Cap. iij.

S V M M A R I A.

In iudicijs criminalibus criminaliter intentatis proceditur
aliquando ordinariè, aliquando extraordinariè, delatiuè,
id est per querelā partis: probariuè, id est quando de la
inuestigatione, vera probatur. Summariè in cognitiuè, sim
pliciter cū res viget maturatiuè.
Ordinarè, quando procedatur.
Extraordinariè, quando.
Summariè, quando.
Simpliciter & de plano, quando.
In notorijs non est opus iuris ordinem seruare.
Disſimulatio aliquando bonæ iustitiæ nomen meretur.

In iudicijs criminalibus criminaliter in
tentatis nonnunquam proceditur, or
dinarè & secundum iuris ordinē: & al
quando extraordinariè, id est, iuris ordi
ne non seruato. Ordinarè, quū adest per
sona conquerens & offerens probare, aut
quoties delicti certa veritas constare potest probatione
ordinaria: Hoc casu, dantur processui omnia ac singula
requisita. Extraordinariè, quando nō est pars cōquerens,
sed cū Iudex aut Fiscus procedit ex suo officio per in
quisitionē quæſtionis aut torture super indicij & præ
sumptionibus: quo quidē casu proceditur nonnunquam
summariè, aliquando simpliciter, de plano, & sine strepitu
ac apparente forma indicij. Summariè, quum crimen in
dici notum est: tum enim iuris ordinem seruare non est
necesse. Attamen sic in notorijs criminibus iuris ordi
nem non seruare, est nihilominus secundum iuris ordi
nem procedere, c. Ad nostram, 3. extr. de iure iurand.
Recepti iuris est, quod in notorijs non est necessaria ac
cusatio, vel delatiatio, vel inquisitio, vel exceptio, de
B
gubris

vide pagina 8
3 bis folij

Finis denuntiationis.

IVra Ciuilia neminem ad denunciandum admittunt nisi officarios ad id muneris ordinatos: veluti messarios, salutarios, forestarios, cliētes, satellites, apparitores, catholicianos, amanos, atq; id genus non dissimiles: quorum sunt partes, virtute iuramenti præstiti, crimina bene legitimèque Iudicibus, Magistratibus, Iustitiarijs, vel Officiarijs denunciare, quibus tamen non nisi in minutulis, leuibusque criminibus fides habenda fuerit: In magnis grauib;que criminibus minimè: nisi forsitan quum Iudex, Magistratus, Iustitiarius, Officiarius, aut Fiscus de illis grauioribus criminibus exactius penitusque sciscitari velit, & inquirere: iure verò Pontificio, etiam quinis quorum interesse ratione aliqua possit, admittuntur, c. Illa præpositorum, ext. de accusat. & ibi Panor. eiusque sequaces. Idem similiter recipit & eos, qui recto utilitatis publicæ desiderio moti, atque adeo vero Iustitiæ excitati zelo, quemlibet de quocunque etiam crimine denuntiant: modò hic tamen denunciatus non sit infamis infamia iuris & facti, secundum Canones: aut iuris tantum secundum leges, c. 1. & ibi Panor. & alij scriben. ext. eod. tit. de accusat. Neque etiam vilis persona fuerit, aut conspirator quispiam. c. Cum dilectus, ext. eod. de accusat. Neque inimicus, c. Repellantur, eod. tractatu: Neque ex odio aut ea conditione denunciare videatur, vt denunciatus puniatur aliqua pœna canonica, aut legali: sed eò duntaxat spectet, vt ipsius delati saluti consulat: vt vel hoc pacto, nempe iusta atque euangelica correptione superioris, tandem respiciat: Alique simili metu, ac pudore perterriti coerceantur, ne liberiis impunitius peccent. Quisquis verò alio animo consratrem deferre parauit, iure ab huiusmodi denuntiatione reiectabitur. Sed qui bonæ vitæ, famæ & conuersationis fuerit, qui ad hoc ex charitate procedit, nec ex odij fomite denunciare conspiciatur, indu-

bic ad

biè admittitur, c. Repellantur, & c. Qualiter, extr. de accusat. Quamobrem denuntiationes omnes oportet esse veras, alioqui denuntiator iste ad detrimenti, imò ad totius iustitiæ reparationem deuinciretur, atque ipsius etià Rei perperam per ipsum denunciati, omnibus detrimentis & incommodis facere satis obligaretur Iudicis arbitrio, aut (vt quibusdam placet) ad pœnam etiam talionis. Hoc tamen inter accusatorem & denuntiatorem interesse sciendum, quòd accusator inscribere se cogatur, accusationem suam pronunciare, Fisco assistere, Iudicium interdum suis sumptibus prosequi. Denuntiator verò horum nihil præstare cogitur, nec se inscribere, nec denuntiationem suam pronunciare, nec Fisco assistere, neque litem suis sumptibus: sed duntaxat obligatur ostendere ea quæ de illo crimine nouit, atque etiam nominare testes, criminis huiusmodi confisos, c. Super his, ext. de accusat. Etiamq; iurare (inquantum Iudici, Magistratui, Iustitiario, Officiario, aut Fisco placeat) obligatur, suam denuntiationem esse veram, & non facere calumniæ causam, c. Veniens, ext. de accusat. & ibi Ioan. And. Iudicis interim fuerit, atque ipsius etiam Magistratus, Iustitiarij, Officiarij, aut Fisci (priusquam denuntiationem quampiam acceptent) diligenter introspicere ac animaduertere personæ denunciantis qualitatem, ingenium, mores, omnesque conditiones, nec non studiose & accuratè perscrutari singulas tam denunciatoris quàm aliarum rerum penè omnium circumstantias, ne cui (quod huiusmodi rerum neglectu fieri potest) temere odiosam molestiam pariat, ac frustra in graues expensas inducat. Finis igitur seu effectus denuntiatoris est, vt Iudex, Magistratus, Iustitiarius, Officiarius, aut Fiscus, denuntiatione audita, inquiret vera ne sit an falsa eiusmodi denuntiatio, & si denuntiata cuncta vera reperiatur, ilico correpturus procedat in delinquentem seu maleficum.

B iij

De ex: bda fo 14

Quorundam opinio.

Accusator succumbens, quibus obnoxius.

IN omnibus iudicijs criminalibus necessario proceditur accusatione. Nam absque accusatore seu accusatione villa, nemo producit condemnandus. l. Rescriptio. §. si quis accusatorem, ff. de muneribus & honoribus. l. 3. C. de his qui accusa. non possunt, c. unico, extr. vt eccl. benef. sine diminut. considerat. c. Relatum, §. q. 3. & c. De manifesta. l. 2. q. 1. Quamobrem nec dominus noster Iesus Christus mulierem repertam in adulterio, condemnare voluit, quod nemo ipsam adulterij accusauerat: nec Iudæ enecare, cum fuisset fur, quod nemo eum furti accusauerat. Antiqua autem iura scripta, quemlibet dignum, legitimum & idoneum criminaliter accusantem, apud Iudicem omnis criminis aut sceleris publici admittebant. Sed inter m. hic accusator cogebatur sese mancipare carceri, ac inscriptionis vinculum assumere: hoc est, ad poenam talionis semet obstringere, nisi delata legitimo testimonio comprobasset. Nempe vnam eandemque subire poenam, quam reus vera accusatoris delatione, veraq; comprobatione iure suscepisset: vel certe talem poenam, quam ipse accusator, sua delatione spectare & intendere videbatur, l. fin. C. de accusat. & inscrip. quæ lex partim canonizata reperitur in c. Quisquis, & in c. Qui crimen. l. 2. q. 3. atq; gloss. in c. Super his, extr. de accusat. denuncia. & inquisit. Sed quoniam huiusmodi iuris ratio, ac inscribendi, seseq; in carcerem tradendi solennitas nimium austeram nimiq; rigida fuerat, vt hac de causa multi etiam maleficientissimum quemque, atque adeo Reipublicæ etiam sceleratissimum accusare timerent, censentes satius esse propriæ salutis consulere, quam forsitan cum iactura vitæ, accusatione sua temeraria alterius vitam auferre velle: ideo stylo & consuetudine præfatum ius merito antiquatum est: ac introductum vt quilibet liberè tutoque posset accusare & criminaliter concludere sine timore

alicuius

alicuius poenæ aut multæ: & quod pars dumtaxat concludat ad emendam civilem, & ita habet communiter usus. Nihilominus tamen pars formalis, aut volens alium accusare criminaliter, oportet habeat suas probationes paratas, quæ in talibus plenæ & clarissimæ requiruntur, l. Is apud quem. C. de eden. vulgarissima, l. Sciant cuncti. C. de probat. quam legem verbatenus canonizatam legimus in c. Sciant cuncti, l. 2. q. 3. Et secundum nonnullos obligatur tale iudicium criminale seu (vulgò) processum proprijs sumptibus & expensis deducere: & succumbens condemnari ad detrimentum, imò ad totius iustitiæ reparationem, atque rei ipsius perperam per ipsum accusati omnibus detrimentis & incommotis facere satis: deinde de iniqua vanaq; proximi accusatione (vulgò vande vvanclaeghe) acrem dignamq; subire supplicij poenam, non quidem talionis atque delato criminis parem, sed iudicis arbitrio imponendam.

De denunciationibus. Cap. vi.

S V M M A R I A.

- Iura Civilia & pontificia quos ad denunciandum admittunt & nu. 1.
- Infamis non denunciatur. 36
- Nec vilis. 4.
- Nec conspirator. 5.
- Item nec inimicus. 6.
- Bonæ vitæ, famæ, & conuersationis, qui ex charitate & non ex odii fomite procedit, denunciare admittitur. 7.
- Denunciationes oportet esse veras. 8.
- Inter accusatorem & denunciatorem differentia. 9.
- Denunciatus ad quæ obligatur. 10.
- Denunciatus non nunquam obligatur iurare denunciationem veram esse. 11.
- Iudex, Eiscus, & similes in denunciatione ad quæ animaduertere obligantur. 12.

reversus ad 2. volum. pagus 36 B iij
Finit

242042. i fol.

De exceptionibus criminalibus. Cap.vij.

S V M M A R I A.

- Crimen in modum exceptionis, secundum ius canonicum
et civile diuersimodè proponi dicitur. 1.
Crimen obiectum, & probatum, quem habet effectum. 2.
Nullum malum remanet impunitum. 3.
Exceptio non extendit sese latius, quam ad finem ad quem
proposita est. 4.
Fisco aut Officiario quid liceat. 5.
Fiscus & similes, ius, Consuetudinem, vel stylum obseruare
tenentur. 6.

Eis omnibus nō minus ciuili iure, quā
canonico probabili sanè ratione permix-
tum inuenimus, vt alijs pro sua defensio-
ne crimina quæpiā impingāt, vt certè vel
hoc pacto semet tutetur ab aduersarijs. Id
autē efficiunt multifariam. Excepturi enī
nonnunquam iudici ipsi criminis notam obijciunt, aliās
actori, aliquando testibus, postremo literis instrumētali-
bus, alijsue documētis ipsi reo cōtrarijs, modò tamē isthæc
in exceptione proposita veritati fuerint cōsentanea: alio-
quin si falsitas ea conuicta fuerint, & reus falsa sua excep-
tione succumbens nil probauerit, ad iustitiæ partitæ
hæc reparationē obligatur, pro delicti falso illati quantita-
te & magnitudine: pro ipsius etiā iniuriæ, qualitate,
ad iudicis arbitriū. Verum quisquis exceptent criminaliter
& etiā probauerit in exceptione obiecta, non ideo pue-
nitur pars, cui obiecta fuerat exceptio: neque etiā ob hoc
in infamie notam incidit, sed in hoc iudicio seu processu
duntaxat per reū à iudicio ferendo, siue à test monio, siue
ab accusatione probati sceleris causa, iussè repellitur, h.
Lucius. ff. de his qui not. infam. c. Cū dilectus. §. final. ext.
de ord. cogn. c. Super eo. ext. de testib. et c. ext. de excep.
Porro quò nullum malum impunitum remaneat iuxta

LIT

Ista vulneratus. §. quod si quis, versi. cum neque. ff. ad l.
Aquil. & l. Licitatio. §. quod illicitè, ff. de publica. & ve-
tigali. cum sine numero nec dissimilibus iuribus, &
vt per rei impositionem pro criminis obiectione iure
plecti posset, denuo intetandum fuerit nouum iudicium,
seu (vt vulgò loquimur) processus contra talem per ex-
ceptionem accusatum. Non enim sese latius extendit
quæuis exceptio, quā ad finem, ad quam proposita est: 4
nempe ad iudicem à cognoscendo, partem ab agendo, tes-
tes à deponendo, & documenta seu instrumenta ab ali-
quid operando seu probando, repellendum. Sed fisco aut
simili officario, audita exceptione, suam actionem ea de
caussa intentare, conclusionem criminalem capere super
verificatione partis, integrum erit. Aut certè ad eum mo- 6
dum, quo de iure, consuetudine, stylo, vel ex consilio fa-
ctizandum videbitur.

De inquisitionibus. Cap.viii.

S V M M A R I A.

- Inquisitio vulgo informatio. 1.
Inquisitio semper ex iudicis officio fit. 2.
Solut iudex, aut eius potestatem habens, inquirere po-
test. 3.
Ad inquisitionem debitam, multa concurrunt necessaria. 4.
Subditus originis vel delicti ratione. 5.
Inquisitio fit de maioribus criminibus. 6.
Inquisitio non fit de leuibus criminibus. 7.
Inquisitionem præcedit publica fama. 8.
Contra indiffamatos minime inquiri potest. 9.
Fama in maleficijs initium habere debet à personis fide-
 dignis. 10.
Ante inquisitionem necessum est crimē esse commissum. 11.
Inquisitio in decenti ac forma debita redigi debet. 12.
Quando debita ac decens forma intelligitur. 13.
Inquisitio 3. generalis, specialis, generalis simul et specialis. 14.
Inquisitio

fol. 16.

- 23 aut denunciatio etiam dare testium nomina ac cognomina, necnon totius inquisitionis seu informationis copiam, si quando id postulet. Postremo sciendum est, quod Iudex, Fiscus, aut similis debet tantum inquirere de criminibus intra viginti annos admissis, computando ab ipso die commissi criminis: supra vero viginti annos nequaquam. I. Querela. C. ad l. Corn. de falsi. quam legem inquit notabilem & singularem magnus ille Bartolus, necnon Baldus, & Angelus ibidem, quos iurisperiti pro numinibus colunt: quam legem & ego censeo semper presentem memoria tenendam, ac quasi ad vnguem, pro amici liberatione perpetuo habendam, c. Cum venerabilis, ext. de except.
- 25 glossa in c. 1. in verbo Per sententiam, ext. eod. tit. de except. itaque inquisitio siue officium iudicis inquirentis tollitur viginti annis, d. c. Qualiter & quando, 2. Bartolo, Angelo, Saliceto, & communiter doctoribus testibus, ita fixo pede tenentibus in d. l. Querela, qui glossae opinionem contrariam sustinentis, expressim reprobant. Quare quidem l. Querela, duntaxat habet locum in foro fori: secus in foro poli, conscientiae, siue animae. Panor. in c. Cum haberet, ext. de eo qui dux. in mat. quam polluper adulter. per c. Cum tanto, ext. de consuetud. & in d. c. Cum haberet, notabiliter distinguit Panor. quem omnino in 3. notabili videndum non dissuasero. Aliarum tamen limitationum, ad d. l. Querela abunde meminit praeclarus I. V. Doctor D. Iohannes Franciscus Balbus in suo perutili & subtili tractatu Praescriptionum. §. Secundo quare: ad quem prolixitatis evitandae causa, lectorem, casu occurrente, remitto.

De diffamationibus precedentibus per famam sparsis. Cap. ix.

S V M M A R I A.

Iudex aut fiscus habens duntaxat famam pro inquisitione faciendam.

- facienda, ad quae obligatur. 1.
- Fama quae originem sumpsit ex ebriosis, leui plebecula, inimicis, aduersariis, maleuolis, ad alicuius diffamationem est inualida. nu. 3. 3. 4. 5.
- Fama recens orta, aut quae post capturam demum exoriri coepit, ipsum reum non diffamat. 6.
- Fama sola nullis alijs indicijs fulta, nihil efficit. 7.
- Fama vnico teste non suspecto de casu factoque ipso loquente, sufficit ad inquisitionem ineundam, ad capturam, ad arrestam, denique ad torturam etiam subinde supplicium. 8.
- Diffamatio omnis, inquisitione digna, nasci debet ex viris probis, etc. 9.
- Famae actores sunt nominandi. 10.
- Opiniones circa numerum proborum virorum, ad probandam iustam diffamiam. 11.
- A Equa & nequaquam irrationabilis opinio. 12.
- Ad famae probationem duos testes haud suspectos sufficere (etiam autoritate euangelica) aiunt. 13.
- Fama qualiter probetur remissum. 14.

Si iudex aut Fiscus pro inquisitione sua producenda, nihil habuerit explorati, nihilque certi nouerit, quam quae qualicunque fama aliquando percepisset, longè profecto ab omni aequitatis tramite deniaret, si huiusmodi rumusculi (praerumq; falsi) fama fretus, inquisitionem suam tentare praesumeret. Necesse enim est ipsum, antequam inquisitionem aggrediatur, rite atq; per omnia edoctum, beneq; de isthac fama informatum esse, & exactè cognoscere, cuiusnam ex ore primo prodierit, qua occasione exorta. Nū ex ebriosis, aliaue leui plebecula surrexerit, nū ex inimicis: ex aduersariis, maleuolis: quandoquidem haec omnia ad alicuius diffamationem (cuius gratia fieret inquisitio) sunt inualida, sicuti capite etiā praecedenti non nihil meminimus. Similiter fama nūc recens orta, aut quae post capturam demum exoriri coepit, nulla est, neq; ipsum reum diffamat, potissimum informatione celebrari coepta. Bartolus in l. Maritus in frontispicio, & in l. De minore. §. Tormenta

12. quæ tamen possit integra inueniebatur & illæsa. Sexto, debet inquisitio seu informatio in decenti ac forma debita redigi: nã si in forma isthæc peccaret, inualida esset, nullius momenti, nulliusque roboris, vt in c. Inquisitionis, et in c. Qualiter & quando, 2. extr. de accusat. facit l. i. si mens. fals. mod. dixit. Intelliges debitam ac decentem formam, quoniam substantia informatio non omittuntur, vt pote per quem facta, quando, quo loco, cuius iussu, ætates, iuramenta, nomina, cognomina, qualitates, domicilia testium, & huiusmodi circumstantiæ. Neminem autem hic præterire volumus, Inquisitionem esse triplicem. Prima, nempe generalis est simpliciter, & personarum & delictorum respectu, vt pote cum Præses, Iudex, aut Fiscus generaliter inquit, an sint homines facinorosi an scelera usquam latenter suppullent, aut commissæ fuerint, de qua in insigni, l. Congruit. ff. de offic. præsid. vt provincia facinorosis hominibus purgetur, & in quiete permaneat. Et in hac inquisitione generali minime necessaria est fama: sed eo casu proceditur generali apprehensione per cursoriam, leuē, siue plebeiam quampiam vicatim peruestigationem. Altera specialis est simpliciter, idque personarum etiam ac delictorum ratione: vt cum de certo, finito, seu limitato delicto, contra certum, & finitam seu limitatam personam Præses, Iudex, 16. Prælati, vel Fiscus inquit: de qua in l. Ea quidem, c. de accusat. & ibi necessario desideratur fama, vel diffamatio præcedens, quemadmodum superius meminimus, alioqui ipsa informatio esset nulla, parte scilicet refellente ac contradicente. Tertia, Generalis simul & specialis, generalis vtique ad personas, ad delicta autem specialis, vt cum Præses in genere vel vniuersaliter inquit de ijs qui Socratem occiderunt: vel contra, generalis ad delicta, & ad personas specialis: vt cum Potestas, aut alius puniatur ad Syndica: Attamen secundum D. Abbatem Panormitanum in præallegato c. Qualiter & quando, 2. numeris 11. 12. & 13. extr. de accusat. Alia datur inquisitionis distinctio.

distinctio. Nam alia est Generalissima, qua inquiritur super statu alicuius Ciuitatis, Arcis, Castri, vel loci. Alia dicitur specialis: qua inquiritur contra certam personam, siue ad imponendam poenam, siue ad scelera extirpanda ex debito officij: hanc distinctionem pie lector precor ne ibi videre pigeat. Porro in inquisitionibus nec Præses, nec Iudex, nec Fiscus astringuntur ad aliquas constitutas leges, aut ad solennitatem illam quæ debet obseruari in inquisitionibus seu in informationibus ordinarijs, quia non vocant partem aduersam vt videat informationem fieri, aut vt videat testes iurare, nec etiam tradunt huic aduersario nomina aut cognomina testium, vt his omnibus per exceptionem obueniat, cunctaq; refellere possit, idq; secundum receptum vsum, styllum, & consuetudinē. Cuius ratio est, quod inquisitiones duntaxat 19 seruiunt ad præparandum, & nequaquam ad instruendum iudicium, ac vt illius virtute quis condemnatur aut absoluitur: quorsum tamen seruiunt & spectant inquisitiones seu informationes ordinariæ. Tamen si autem in inquisitionibus per Iudicem aut Fiscum aut quempiam ex ipsorum mandato peragendis nec ante nec post litis contestationem vocanda fuerit pars ad videndam informationis deductionem vel ad audienda testium iuramenta: de iure tamen & Iudex & Fiscus obligantur dare parti 20 inquisitionis copiam, priusquam partem ream cogere possint ad respondendum, potissimum si fuisset facta inquisitio ex autoritate, voto, & mandato ad instantiam seu requestam partis, teste Angelo summi iudicij viro, in l. Si vacante. c. de bo. vacan. lib. 10. ver. quinto nor. in ver. Item fallit: Sin autem facta ea fuerit ex mero iudicis officio absque alicuius requisitione, non debet reo de iure tradi informationis copia. Ita D. Angelus in d. l. 21 Si vacante. In praxi autem seu consilio Flandriæ, Procurator generalis nunquam dat parti inquisitionis seu informationis præcedentis copiam: licet id fieri videamus in multis alijs Flandriæ Curijs: vbi obligantur, accusato aut

- Inquisitio generalis non requirit famam publicam præcedere. 15.
Inquisitio specialis famam publicam præcedentē requirit. 16.
Inquisitio generalissima secundum Panor. 17.
Inquisitio specialis secundum eundem. 18.
Inquisitiones duntaxat seruiunt ad preparandum, & nequaquam ad instruendum iudicium. 19.
Iudex de iure obligatur dare parti inquisitionis copiam factæ ad instantiam partis. 20.
In inquisitione facta, ex mero iudicis officio absque alicuius requisitione non traditur Reo inquisitionis copia. 21.
In Flandriæ consilio ac praxi procurator generalis nunquam tradit parti inquisitionis seu informationis præcedentis copiam. 22.
Iudex ac fiscus in multis Flandriæ Curijs obligantur dare parti testium nomina ac cognomina, nec non totius inquisitionis copiam. 23.
Iudex & fiscus inquirunt duntaxat de crimine intra viginti annos, admissio: supra verò viginti annos, nequaquam. 24.
Inquisitio siue officium iudicis inquirentis tollitur viginti annis. 25.
L. Querela. C. ad l. Cornel. de falsi. duntaxat habet locum in foro fori: secus in foro poli. 26.

1 **I**nquisitio (quam vulgò informationem
2 præcedentem appellamus) ex iudicis &
3 officio & autoritate, semper fiat necessarium
4 est. Nemo enim nisi solus iudex, aut iudicis
potestatem habens, de crimine efficaciter inquirere potest. Atque ad debitam
veramque inquisitionem multa concurrunt necessaria.
Principio, ut inquisitor sit iudex competens ac proprius,
potens de crimine cognoscere: nempe ut is, de quo inquisitionem sit producturus, suo tribunali subiectus fuerit,
aut certe ut crimen illud ac delictum in ditione iurisdictionis
sua commissum esse constet. Subiectum autem intellige, vel originis vel delicti ratione, l. i. & in Authent.

Qua

Qua in prouincia. C. vbi de cri. agi oportet. Alias inquisitio
esset nulla, l. i. & per totum titulum. C. Si à non compet.
iudic. Ad hæc requiritur, ut crimen sit magnum, inquisitione dignum: non enim inquirendum est, nisi de maioribus criminibus puta læsæ Maiestatis, Homicidij, Sodomie, Simonie, Adulterij, Periurij, Incestus, Raptus, Furti, & huiusmodi, quorum capitibus sequētibz (quantū materia subiecta postulet) abundè mentionem faciemus. De leuibus autem ac de dissimulandis criminibus nequaquam inquiritur, l. leuia. ff. de accusat. c. Inquisitionis, extr. eod. tit. de accus. Tertiò oportet præcedere famam verisimilem, quæ iudicem de commissio aut perpetrato crimine indagando excitet, & inquisitionis occasionem præbeat. Non enim potest ad inquisitionem procedi, nisi præcesserit publica fama tanta quæ offendiculum populo præbeat, adeo ut absque periculo tolerari non possit, ut in c. i. c. Cum oportet, c. Ad petitionem, c. Inquisitionis. & c. Qualiter & quando, i. extr. 9 de accusat. contra enim indiffamatos minimè inquiri potest. Quartò, ne fama hæc siue potius diffamatio præcedens fingatur à maluolis, à maledicis, à criminosis, ab inimicis & suspectis: sed potius ab honestis, prudentibus, veridicis, virisque fide dignissimis, neue semel duntaxat sparsa audita fuerit: sed ut frequenti sermone, atque adeo in probatorum hominum ore increbuerit, præcitato c. Qualiter & quando, 2. c. Iudicet, 3. q. 7. c. Cum oportet, eo tit. de accusat. c. In cunctis, & ibi glos. in verbo maledicorum. ii. q. 3. c. licet Heli. versic. Contra quos, de Simonia, & l. miles. §. mulier, & ibi notatur, ff. ad l. Iul. de adulter. & stup. Quintò, 11
necessum est inquisitori certum esse, crimen commissum ac perpetratum esse, de quo inquisitionem sit facturus. Contigit namque aliquando inquisitionem factam de homicidio, necdum perpetrato, nempe viro læso etiamnum viuentē: & informationem factam ex leui rumore vulgi, de incendio domus, quas

quas
faz id
notat. f. 2 fol

Tormenta in versis. Quæro ex quo tempore etc. ff. de
questionibus, & Bald. & Imol. in. l. Is potest. ff. de ac-
quiren. posses. Idem nihil efficit fama sola, nullis alijs
apertis indicijs fulta. glossa celebri in verbo, Illorum, &
Doctoribus testibus in. c. veniens, 1. extr. de testibus. Porro
fama, vnico teste, nulla suspicionis causa refellendo, de casu
factoque ipso loquente, sufficit ad inquisitionem inueni-
endam, ad capturam, ad arrestam: Denique ad torturæ etiam
inquisitione digna, nasci ex viris probis, cõstâtibus, morum
gravitate fidendis, nullo vitio nullâque alia circumstantia
suspectis, c. Qualiter & quando, 2. c. Cum oporteat, extr.
de accusat. c. Iudicet, 3. q. 7. c. In cunctis & ibi gloss. in ver-
bo Maledicorum, n. q. 3. quam ob rem famæ autores
seu actores nominare oportet, quod sciatur, quæ persona
sint, & an possint reprobari, l. Si quis decurio, C. de fals.
& in Authent. Hodie. C. de repud. De istorum autem nu-
mero, ad probandam iustam diffamiam, non satis con-
uenit inter iurisperitos. Sunt enim qui huiusmodi famâ
vel diffamiam constare velint decem honorum probor-
um virorum testimonio, vno eodemque ore loquen-
tium, cuius meminit (licet reprobaui & merito) amicus
veritatis Bart. in d. l. De minore, §. Tormenta, ff. de que-
stionib. Alij reorum saluti addictiores contendunt non
nisi vigintiquinque aut minimum viginti bonorû vi-
rorum testimonia reum posse diffamare. Nonnullis pla-
cet famam fieri validam maiori testium alicuius vicinæ
numero, vbi res cõtingisse narratur. Alijs vero (quod mihi
quoque probatur maximè) nullus certus proborû virorû
de diffamia stabilienda cõstituatur numerus, neque hunc
etiam iura præscribunt, sed Iudicis prudentiæ hic planè
committitur. Sunt denique qui dicant (etiam autoritate
euangelica) ad famæ probationem duos testes haud sus-
pectos sufficere, quatenus ipsorum testimonia apparenti
rationi consentiant, vt simul edicât suæ notitiæ causam,
à quibus sua ista testata didicerint: atque vt hic nominet
viros

viros probos et honestos, c. In omni. et c. Licet vniuersis,
ext. de testib. Qualiter autem fama probetur, atque per
quot testes, iubebit videre per gloss. & doctores in admo-
dum trita l. 3. §. eiusdem. ff. de testib. Cetera quippe, quæ
pertinerent ad huius materiæ ampliorem enodationem,
breuitatis studio, prætereo. Sed plura desiderantem ac ex-
pectantem remitto ad dominos, Bartolum in præcitata l.
de Minore, §. Tormenta, ff. de questionib. & ibi Dy. & Cy.
Abbatem & Felinum in c. Veniens primo, iuncta ibidem
gloss. singulari ac celebri, in verbo, Illorû, extr. de testib.
Amedeum Iustinum de Castello in suo insigni tractatu
Syndicatus, atque ad quosvis etiâ istorum posteriores, quo-
rum opiniones, dogmata, & interpretationes in hac ma-
teria, & nostra ætate omnes passim sequentes, constanter
laudent & asserunt.

*De diffamationibus per indicia, suspicio-
nes, coniecturas, aut præsumptiones,
disparsis. Cap. x.*

S V M M A R I A.

Iudex aut Fiscus, si pro inquisitione sua producenda præ-
ter coniecturas, præsumptiones, indicia aut suspensiones,
habuerit nihil, obligatur seipsum de illis informare. 1.
Indicia quæ sunt? 2.
Indicia ex quibus oriuntur? 3.
Malæ conuersationis descriptio. 4.
Ex mala, cumque malis conuersatione, ipse etiam bonus,
malus efficitur. 5.
Qualis quisque est, tali socio delectabitur. 6.
Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris. 7.
Ex locorum varietate, varia coniectura ducitur, indicium
seu præsumptio. 8.
Fuga haud dubiè non mediocrem suspensionem ac indi-
cium parit. 9.

C Iudex

- Index quæ indagare obligatur. 16.
De vnoquoque bonum vel malum præsumimus, considera-
tus primæ ætatis suæ moribus. 17.
Ex gestis præteritæ vitæ præsentia metimur. 18.
Ex dictis hominum facta pensamus. 19.
Indicia testibus nequaquam suspectis consistere debent. 20.
Vnus testis integer & sufficiens, omnique exceptis ne maior
ex visu deponens aliamque sufficiens scientiæ causam
reddens, indicium sufficiens ad capiendum, inquirendum
& tormentis subdendum, efficit. 21.
Super indicijs, aut ex præsumptionibus, siue mendicis
suffragijs, nemo venit criminaliter condemnandus. 22.
Indicia vel præsumptiones in criminalibus debent esse luce
clariiores. 23.
In causis criminalibus perspicacius consilium est adhibendum:
quia ibidem maius periculum veritur. 24.
Confessio extrajudicialis vnico teste sufficiente, & causam
scientiæ reddente, ad inquirendum ac procedendum
sufficit. 25.
Minæ vnico teste probatæ, aliquando ad inquirendum ac
procedendum sufficiunt. 26.

Psi præsentis capitis materia eadē opera potuisset expediri & tractari in capite proximè præcedenti, vbi actum est, de diffamationibus præcedentibus per famam sparsis, tamen ne nimia eiusdem capitis longitudo cuiquam fuisset offendi-
dulo: deinde quo clariis aut enucleatis (præsertim ingenijs tardiusculis) explicetur, hoc loco penè eandē materiam statui latius rudiūq; rursum Deo Opt. Max. auxiliante explanaturus, discutere. Si igitur Iudex, aut Fiscus, pro inquisitione sua producenda, præter coniecturas quasdam, præsumptiones, indicia au suspensiones, habuerit nihil, obligatur profectò principio seipsum de illis informare. Indicia enim sunt media intellectualia veritatis eli-

tis eliciendæ, ex aliqua circumstantia singulari exurgentiæ, l. Indicia certa, C. de rei vendic. c. Inter quatuor, iuncta gloss. in verbo Per argumenta, extr. de clerici. peregrini. & c. Cum causam, in fine, de probat. Oriuntur autem istiusmodi indicia nonnunquam ex communi publicæque voce & fama: aut ex moribus & modo viuendi ipsius diffamati, nempe ex mala conuersatione, ob quam non temere isthæc indicia oriri cernimus. Mala enim conuersatio est malorum operum, & animi internis sceleribus infecti probabile argumentum, aut (vt alijs placet) est malæ operationis & conscientiæ deprauatæ indicium, l. Si plures, §. Assidue, ff. de administrat. tuto. Et ex mala, cumq; malis conuersatione, ipse etiam bonus malus vel viciosus efficitur, l. Adiles, §. Pedius, ibi, aleator fortè & c. ff. de ædil. edic. Huic seruit illud magni nominis Philosophi dictum. Qualis quisque est, tali sortio delectabitur. Cui consonat & illud Psalmistæ: Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris. Interdum indicia colliguntur ex loco, in quo quis conuersatur, aut aliquando versatus est, quia ex locorum varietate, varia similiter coniectura ducitur, indicium, seu præsumptio, l. finali. C. Si mancip. ita fuer. alienat. & l. Aut facta, §. Euenit, ff. de pœnis. Quandoque verò ex fuga, fuga enim haud dubiè non mediocrem suspicionem ac indicium parit. Dynus in l. Diuus, ff. de custod. reo. Vtrum verò fuga, & quando suspicionem generet, aut indicium, vel semiplenam probationem, refert vir ille summi nominis Bartolus in l. lege, ff. de Syll. nec non D. Cataldinus de Boncompagnis de viso. l. V. Doctor celeberrimus in suo tractatu Syndicatus, numero 74. qui plura huius rei ibidem ad plenum congestit, quæ, ne sim æquo prolixior, transenda putavi: Poterit præterea Iudex indicia efficacissima elicere ex hominis cōstātia, vel ex vocis aut membrorū trepidatione tremula vel pallore, iuxta illud, heu quā difficile est, crimē nō prodere vultu! De minore, §. Tormenta, ff. de questionib.

ideoque & hec indicia Iudici fuerint obseruanda, per que
sepenumero emergit & elucescit veritas, d. §. Tormenta.
10 Iudex etiam indagare obligatur, cuius primo vite fuerit,
& an talia, aut similia de quibus impræsentiarum incul-
patur, facere consueuerit. Nam de vnoquoque bonū, vel
malum præsumimus, consideratis primæ gratis sue mori-
bus, l. Desertorem. §. Is qui, 2. ibi, inspecto vite eius præce-
denti actu, l. Non omnes, §. A barbaris, ff. de re militar. l.
12 Tutor quoque, §. Quæri potest, ff. de suspect. tut. Ex gestis
enim præterite vite, præsentia metimur, l. pe. §. fi. C. de
agen. in reb. lib. 12. Item an fuerit occiso seu interfecto
minatus: quoniam erit probabile indicium, quod ipse re
adimpleuerit, quicquid verbis profudit: cum ex dictis ho-
13 minum facta pensamus, l. vnica, C. Si quis Imper. maled.
l. Labeo, ff. de supel. leg. l. Item apud Labeonem, §. A di-
citur, ff. de iniur. Præterea considerandum est: An sit talis
qui consueuerit, taliaque viribus conficere potuerit, l. fa-
mosi, ibi, an potuerit facere: & an ante quid simile fecerit,
14 etc. ff. ad l. Iul. maiest. Et hec indicia testibus nequaquam
15 suspectis constare debent. Vnus testis integer et sufficiens,
omnique exceptione maior, ex visu deponens, aliamque
sufficientem scientiæ causam reddens, indicium suffi-
ciens ad capiendū, inquirendum, et ad tormentis subden-
dum efficit, l. Si quis, C. Ad l. Iul. maiest. & ibi notat glof.
16 & Doct. & Sali. in l. fin. C. de quæstionib. sed insufficiens
ad condemnandum: Quod super indicijs, aut ex præsum-
ptionibus, siue medicatis suffragijs nemo venit crimina-
liter condemnandus, l. Absentem, ff. de poenis, l. 1. in fine,
ff. de quæstionib. l. Singuli, C. de Accusat. atque D. Bart. in
17 l. fin. eod. tit. quantumque etiam fortia sint: quia in cri-
minalibus indicia vel probationes debent esse luce cla-
riores, vulgatissima l. Sciant cuncti, C. de probat. vbi Im-
peratores Grat. Valent. & Theodo. inquirunt, ac statuunt
in hec verba: Sciant cuncti accusatores eam se rem defer-
re debere in publicam notionem, quæ munita sit ido-
neis testibus, vel instructa apertissimis documentis, vel
indicij

Indicijs ad probationem indubitatis, & luce clarioribus
expedita. Huic legi subscribunt Pontificij canones, c.
Sciant cuncti, 2. q. 8. vbi eam legem verbotenus habemus
canonizatam, & c. Epiphanium, 5. q. 6. Idem dicitur in l.
Qui sententiam, C. de poenis, ac d. l. Singuli. Quod ea ra-
tione videtur procedere, quia in causis criminalibus per-
spicius est consilium adhibendum: ibi enim maius pe-
riculum & detrimentum vertitur & contingit, argumen-
to l. Addictos, C. de appellat. & l. 1. §. 1. ff. de ventre
18 infic. cum sine numero haud dissimilibus iurib. Con-
fessionem Rei extraiudicalem, vnico teste sufficienti &
19 causam scientiæ reddente munitam, ad inquirendum
ac procedendū, siue torturæ subiciendū sufficere aiunt,
l. Capite quinto, ff. de adult. & ibi glof. in verbo, Accu-
satori, quam scribentes ad hoc notabilem ac singularem
asruunt. Adde quod not. Panor. in c. De hoc, numero 7.
in verbo, confessi, ext. de simonia, & in c. Quam sit graue,
numero 2, ext. de excessib. prelati. Bart. in l. Quoniam, ff.
de his qui notant. infam. Bal. in l. Ictus fustium, eod.
tit. Ang. in l. 1. ff. de confessis, cum infinitis locis similib.
Quemadmodum etiam minæ vnico teste probare, maxi-
20 mē quum minator consueuerit suas minas mādare exe-
cutioni. Et ex multis alijs poterit curiosus Iudex indicia
sumere ad firmandam et informandam conscientiam,
pro exquirenda ac eruenda veritate delicti, vt inquit Bar.
in suo tract. de quæstionib. in Rub. Quæro aliqua in-
dicia, et c. Circa ergo materiam, quomodo sumantur in-
dicia, & qualibus sit opus indicijs, quæ Iudicem ad inqui-
sitionem, & etiam torturam merito extimulent, memi-
nerit pius lector hūc nihil certi posse constitui: sed plerūq;
ex prudentis Iudicis arbitrio depēdere: Ideoque exactam
de ipsa doctrinam dari nō posse. Quod perpulchrē etiam
adstruit D. Abbas in c. Cum in contemplatione, in 1.
colum. in versic. Et quæ indicia sufficiant, etc. ext. de
Reg. iur. Sensit item hoc varijs in locis subtilissimus
Bald. in l. 1. in princip. vlt. colum. C. commu. de leg. &
C ij in l.

in l. Seruos, C. de testib. atque expressè, in l. 2. C. Quorum appella. & D. Angelus Aretin. in suo libello utilissimo malefactorum, in glos. fama publica præcedente, in 5. colum. in versic. Quæro, an vinum indicium. Ad quos consulendos (caussa virgente) conuolare ne grauemini.

Denotario. Cap.xi.

S Y M M A R I A.

Notorium quod duplex sit.	1.
Notorium facti quid sit	2.
Aliter, facti res sit iudici notoria.	3.
Populi testimonium, quomodo intelligitur	4.
Decem faciunt plebem siue turbam.	5.
Palam ac publicè quomodo intelligitur.	6.
Quando crimen efficitur notorium, sunt opinioniones.	7.
Vbiunque non est expressum aliquid à iure, iudicis arbitrio indubiè relinquitur.	8.
Notorium facti actu transeuntis, quid sit	9.
Notorium facti interrupti, quid sit	10.
Notorium facti actu permanentis, quid sit	11.
Notorium iuris, quid sit.	12.
Vel iure crimen sit notorium.	13.
Contra notorium iniis subinde admittitur probatio contrarium.	14.
Notorium præsumptionis quid sit.	15.
Filius is est quem nuptiæ demonstrant.	16.
In rebus iudici certa notione perspectis, nullus legum ordo, nulla recepta procedendi forma seruanda est.	17.
In notorijs criminibus, etiam iudice commissis, iudex rei omnis necessariz defectum solus adimplet.	18.
Crimine in iudicis conspectu pro tribunali sedentis admissio, licet iudici contra Reum iuratum procedere sine forma ac iudicij strepitu.	19.
Crimina manifesta iudicij ordinem non requirunt, occulta verò maxime.	20.

Minime

Inime nostri erat instituti, quamlibet hic notoriæ materiæ fusiis prolixiusque discernere atque excutere (quum id citra ingentem fructum laboris penè fuerit immentis) quare id duntaxat, quod nostro scopo seruire videbatur, clariùs aperire statumus. Est igitur hic tale notoriū triplex: Notorium facti, Notorium iuris, Notorium præsumptionis. Notorium facti est, quod se se aperte plurimorū oculis exhibet, tamē est euidēs, vt probabiliter negari nequeat, vt nulla causatione, nulla tergiuerlatione celari possit, l. Sed & si pupillus, §. Proscribere, ff. de instito. acti. l. Palam, ff. de ritu nup. l. Palam, ff. de verbo. significa. & l. Quod maior, §. ff. ad municip. Vel aliter: Facto res sit iudici notoria, quoties delictum palam, publicè, frequentique populo teste committitur: adeo vt maleficus inficiari admissa nequiverit. Populi autem hic testimonium intellige: quando decem, aut plures perpetrato crimini adiuuerunt. Nam decem faciunt plebem siue turbam, c. Vnio, x. q. 3. iuncta glos. finali. c. Presbyter si à plebe, 2. q. 4. Palam verò ac publicè committi intelliges, quando in plateis, in templis, in foris, in iplis senatorum confessibus, aliisue locis publicis res commissā fuerit. Quando autem crimen efficitur notoriū, varij varia meminerūt. Sunt qui velint tum crimen effici notorium, quando nullus inficiationi locus penitus existit: vt pote cuius vniuersę populus testis est, c. Cum dilectis filijs, §. Præsertim, extr. de purg. canon. c. Scelus, 2. q. 1. Alij contendunt sufficere, si id apud maiorem partem istius vicinię, vt certum & notum versetur, d. l. Quod maior, ff. ad municipal. & d. c. Cum dilectis filijs. Postremo sunt, qui id omne iudicis arbitrio relinquendum constanter affirmant: quanto scilicet hominum numero quid fiat notorium: quod non sit hoc ipsum expressè in iure diffinitū ac terminatū: tunc enim omnia iudicis arbitrio statuenda esse certissimū est, c. De causis, extr. de offic. delega. Nam vbiunque non est

C iij expres-

expressum aliquid à iure, iudicis arbitrio relinqui indubitatum est, d.c. De causis. & l. i. ff. de iure deliber. Quorum sententiæ ac opinioni ad stipulari nec ipse vereor. Intellige tamen quando interdiu, nequaquam de nocte id delictum committitur, ita vt clarè conspici possit, argumento c. Confiliu, in fine. extr. de offic. delega. l. Testium §. Tu magis scire potest, ff. de testib. & l. Aut facta, §. Tempus, ff. de pœnis. Cæterum hic animaduertendum
9 velim, notorium facti tres præterea habere species. Nam aliud dicitur Notoriū facti actu transeuntis, vt hoc, quod semel notorium factum est, ita vt non possit tergiversatione aliqua celari, nec vllam habeat sui actus reiterationem, vt est homicidium publicè commissum, quod reiterationem non recipit: quale fuit Christi seruatoris nostri, c. Semel Christus mortuus est, de consecra. distinct. 2. c. Aut facta, de poeniten. distinct. 1. et c. Pernouit, extr. de testib. cogend. Aliud est notorium facti interrupti, hoc
10 est, quando ita publicè fit, vt non possit celari per tergiversationem, sed sæpius reiteratur, non tamen continuè: tale est crimen vsurarij manifesti, qui habet mensam paratam ad mutuandum & publicè tenet, non tamen facit continuè mutuum, sed frequenter hoc reiterat, c. Cum tu manifestos, extr. de vsur. & c. Vsurarum voragine, eod. tit. lib. 6. vbi de hoc. Et in hoc notorio semiplena probatio requiritur, vt in c. Cum in dioecesi, de vsur. Aliud
11 est notorium facti actu permanentis, quod ita fit publicè, vt celari non possit, & habet in se facti continuationem: vt est videre in illo, qui cōtinuè in carcere cōtinetur. de hoc in c. Cum dilectis filijs, extr. de appella. Porro quoduis notorium facti, aliquando notorium est, & manifestum Iudici, sed incognitum alijs. Contrà, aliquando cognitum est & notorium alijs, sed occultum Iudici. Denique aliquando notorium & Iudici, & alijs, c. De manifesta. 2. q. 1. quorum omnium ac singulorum meminit D. Ioan. Milles in sua praxi criminis persequendi, in tract. de notorio, ad quem plura sciscitari desiderant, vt compendio
Rudeamus

studeamus) remittimus. Hactenus de notorio facti. Nunc
de notorio iuris. Notorium iuris est id crimē, de quo quis
condemnatus est, vel quod in iudicio quis confessus est, c.
Euidētia, ext. de accusat. l. Ingeniū ff. de sta. homi. l. Res
iudicata, ff. de reg. iur. dūmodo certè hic in iudicio cōfessus
perseueret in sua cōfessione facta, sine tormētorū formidine,
post diem & noctē: aliter enim nō foret iure notoria
12 talis confessio, l. 1. §. Quæstioni, ff. de quæstio. Aut sic: iure crimen notorium fit Iudici, quodcumque maleficus
id liber in præsentia Iudicis pro tribunali sedentis, & debitum
sui officij exequentis, fatetur, liber (inquam) omni metu,
compedibus, vinculis, & quibuscunque tormētorū generibus:
vel quoties Iudici delictum constat inquisitione præuia,
legitimo testimonio, alijsue similibus argumētis efficacibus:
ita vt hinc posset sequi condemnationem, l. fin. C. de probat. l. Gesta, C. de re iudica. Ni-
14 hilominus contra notorium iuris admittitur subinde probatio
in contrarium, veluti si tale notorium negetur, aut in dubium
reuocetur: quibus modis quis appellans audiri debet, & admitti, c.
Romana ecclesia, §. Sin autem. De appella. lib. 6. Tertio, restat
de notorio præsumptionis pauca differere. Notorium præsumptionis,
15 est euidentia iuris vehementis præsumpta. Præsumptionibus namque Iudex
ad criminis notitiam peruenit, quando indicia ipsa, vel cuiusquam
hominis mores tales sunt, vt non temerè iustitiæ præbeant
apertam & penè certam de criminis veritate censuram.
Veluti quum maleficus familiam alit cum alterius vxore iura
hinc eliciunt, & veluti certissimum ducunt, ipsum ita
mœchantem in adulterio viuere. Rursum quando vsurarius
scenoris gratia publicā mensam exponit: colligunt iura,
& certissimum habent, hunc scenerare. Tertio, quando
maritus & vxor puerū aliquem nominant filium: tunc est
præsumptio iuris, puerum illum esse ipsorum filium, c.
Per tuas, ext. de probat. & c. Transmisit, ext. Qui filij
sint legit. quia filius is est, quem
16 nuptiæ demonstrant, l. Quia semper, ff. de in ius vocan. &
l. filium

1. filium, ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. atque item in similib. Nunc vero in notorijs ac manifestis huiusmodi criminibus noueritis, quod sufficiat de istius notitiæ, seu vulgò (si ita fari liceat) notorietatis certitudine inquisitio: Quæ quidem notoria ac manifesta notitia haud parû efficax est in inquisitionibus, tantumque habet momenti vt in apertis, ad formam prædictam, criminibus iudex procedere possit absque vilius accusatione vel delatione, sine traditione pro reo exemplaris copiae indiciorum, sine consueto articulorum libello: denique absque vili conclusionis peroratione. Atque huiusmodi processus neuiquam sunt improbandi, neque vt nihili, parumque efficaces, refellendi: quasi ob non adhibitas, debitas, necessariæque iustitiz solennitates. Quandoquidem in rebus iudici certa notione, siue notorietate perspectis, nullus legum ordo, nulla recepta procedendi forma seruanda fuit. In notorijs enim his criminibus coram iudice in loco iudiciali sedente commissis, iudex ipse Rei omnis necessitate defectum solus adimplet. Crimine vero in iudicis conspectu pro tribunali sedentis, ac debitum sui officij exequentis, & præsentia decem vel duodecim admissis, licet iudici contra reum summam procedere, sine vili processuum forma, ac iudicij strepitu, c. Vestra, & c. Tua nos, extr. de cohabit. cler. & mulier. Nam crimina quæ manifesta sunt, iudiciorum ordinem non requirunt: occulta vero maximè, c. prohibentur, §. fin. 2. q. 1. Verum enimvero, si crimen perpetratum fuerit præsentis, testeq; iudice, extra tribunal seu locum senatorium, non pro tribunali sedente, foris vsipiam: procedendum fuerit iudici per inquisitionem, atque processus legitimum instituendas. Quod scilicet crimen tali loco commissum, non fuerit ipsi notorium seu cognitum tanquam iudici, sed veluti primato. Itaque eo casu omnis ordo iudiciarius est necessarius, l. i. & Authent. Offeratur, C. de litis contesta. c. Cum tu, extr. de vsur. c. Cum de tua, extr. de corp. vitia ordinan. & c. Si sacerdos extr. de offic. ordina.

De com-

De commissionibus Criminalibus.

Cap. xij.

S V M M A R I A.

- In crimine capitali iudicis officium. 1.
In materia criminis, nulli licitum est citatione vel captura
vri. nisi informatione præuia. 2.
In cancellaria Brabantia, quales nonnunquam commissio-
nes criminales admittantur. 3.

Voties crimen ipsum aliquo superiorum modorum innouit iudici, mandatis reum criminis siue rumusculo infamè citari, & Senatui fisciendû accersiri. In crimine autem capitali iubet iudex reum apprehendi, ipsiusque bona cuncta fideliter conseruari seu annotari. Absque huius enim decreto seu autoritate, nulli vnquam fas esse potest in re criminali quemuis aut citare, aut apprehensione constringere: sicuti spectabilis egregiusque Iurium Doct. D. Bartholomæus Chasseneus in Consuetudines Ducatus Burgundia, titulo: Des iustices & droictz dicelles, §. 6. fol. 65. ad finem numeri 91. commemorat. Tex. est, & ibi Bartolus, in l. Neminem. C. de exhiben. reis. quapropter super hac re in Flandria necnon in magno Mechliniensis consilij consuetudinis est elargiri commissiones (quas vocant) criminales. In Curijs vero Feudorum, caeterisque tribunalibus, satellites, & quotquot sunt huius muneris, absque vili largieri mandato, sola officij autoritate, hanc apprehensionem sibi vsurpant, quorum nonnulli sunt generales quibus huiusmodi apprehensionis cura à superioribus suis, vnà cum officio committitur, maturationis scilicet gratia, quam isthæc captura interdum deposcit. Multifariam igitur commissiones criminales in memoratis consilij super libellis supplicatorijs (vulgò Requæstis) expediuntur. Alias ad solam postulationem & requisitionem partis, yti placuit Aretin. in cap. 1. de iudic.

de iudic. c. Licet, de accusat. l. Ad peremptorium, ff. de iudic. Necnō Bart. in l. Si finita. §. Julianus, ff. de dam. infect. in l. Consentaneum, & in Authent. Qui semel. C. Quomodo & quando iudex. Rursum ad solam questionem seu petitionem ipsius procuratoris. Postremo ad utriusq; & partis & procuratoris questionem simul. Sunt hanc præterea nonnullæ commissiones, quæ ad iam iam habitam informationem expediuntur. Aliæ ad informationem mox producendam. Sed hanc peragi oportet priusq; vel ad citationem, vel ad apprehensionem procedatur: quandoquidem in materia criminis nulli licitum est citationem vel captivam uti, nisi informatione prævia. Atque in omni commissione eius rei de qua producenda foret inquisitio, necessum est per libellū articulatim singula enarrari crimina: quod non requirit res, cuius informatio antea habita est. Sed hic sufficit dicere (informatione visa etc.) absque vlla criminalium articulorum enarratione. In Cancellaria autem Brabantie nonnunquam admittuntur commissiones criminales sine vlla persona efflagitante, sine narratione criminum, sine aperta rerum causa: nempe peculiari ratione hoc suadente: aut certe ex absoluta voluntate & autoritate Principis, cuius vnius potestatis est hoc efficere, & nō cuiuspiam alterius ē suo cōsilio. Quoties item crimen punitione corporali dignū est, aut certū tale, ut citatus causæ suæ defensionem per procuratorem tutari nequeat, traditum Consiliū ipsam corporalem citationem, modo istiusmodi præmissa apertè constiterint.

De citatione. Cap. xiiij.

S V M M A R I A.

- Citatio diuini naturalis canonici & civilis iuris est. 1
- Citatio est de substantia iudicii criminalis, 2
- Citatio rei criminariæ fieri debet in personam diffamati, modo inueniri possit. 3
- Citatio fit ad domum, quam citationis tempore inhabitat, si personaliter reperiri nequit. 4

Domus

- Quomodo hic accipiatur 5.
- Reus si domibus careat, fugamque dederit, quo pacto citandus? 6.
- Executori semper incumbit, ut citatio insinuatō innoteat. 7.
- Reo citato competens commodumque comparitionis tempus d 8.

pus à Iudice elargiendum.

Executori fides sit de commissione peracta.

Nonnumquam Iudicis est verisimile credere aut executori, aut diffamato.

Consilium laud aspernandum pro executoribus, quo cauillationem & periculum effugiant.

Executor in negotio criminali, reo expletorū copiam non tradit.

Executor in negotio civili, reo expletorum copiam ex vultu suo tradere obligatur.

Itare, diuino, naturali, canonico, atque civili iure iam olim à multis seculis introductum esse constat, vt Genes. 3. vbi legimus; Demum Deum, priusquam Adam de peccato inobedientie puniret, ipsum ad sese vocasse, Adā vbi est atq; ipse audiuisset admitti criminis expurgationem. Huic seruit. c. Deus omnipotens. 2. q. 1. vbi inquit Deum noluisse prius punire Sodomorum enormia mala, quam inuestigatione ac fidelibus testibus factus certior, ipsorum opera aperto iudicio comprobasset, Clemēt. Pastoralis. cū ibidē not. de sent. & re iudica. & in extranagati. Rem non nouā aggredimur, iuncta ibi glossa, de dolo & cōtu. in extranagatib. communib. c. Cum olim, extr. de testib. tritiss. l. De vnoquoque. ff. de re iudica. l. Nam ita Diuus. ff. de adoptio. l. Tres denunciations. C. Quomodo & quando iud. l. Si quando. C. de testib. cum sine numero similib. iurib. Citatio autem est de substantia & essentia ipsius iudicij seu processus criminalis: vsque adeo, vt nullus, nisi huiusmodi citationis accessu, processus valeat: teste D. Laufrā. de Orianō insigni practico in c. Quoniam contra falsam. §. Citationes ad exordium, extr. de probat. Ideoque huic materiae planē est necessaria. Nam omnia atque singula processuum substantialia, ritum atq; ordinem suum obseruent necesse est: alioqui perperam omnia procederēt, processusque ipse foret nihili. l. Prolatam. C. de senten. & interlo. omnium iudic. Prætor enim incipit

incipit iudiciū ab ea parte, quæ est de in ius vocando. §. fin. Instit. de pœnis tēme. litig. l. 1. ff. de in ius vocan. atq; per Iacob. Rebuff. in l. hac lege. de proxi. sacro. scri. lib. 12. C. Debet autem omnis citatio rei criminaliæ fieri & peragi in personā Rei sine diffamati, modō is inueniri posset, l. 1. ff. de lib. agnoscen. & l. 4. ff. de dam. infect. Vel certē pronunciabitur citatio domi suæ, quam scilicet nunc inhabitat citationis tempore, non in alijs domibus suis, d. l. 1. & d. l. 4. & ibi Bart. l. Scire oportet. §. Sufficit. ff. de excus. tuto. l. Aut qui aliter. §. Et si fortē, ff. quod vi aut clam. & c. Causam quæ. extr. de dolo & contuma. Domum autem hic accipimus, siue in propria domo quis habitet, siue in conductā, siue gratis, siue hospitio quis receptus sit, §. Domum. Instit. de iniur. & l. 1. §. Habitare, ff. de his qui delec. vel effud. Idem quoque censet Lucas de Penna, in l. 2. C. de meta. & epidime. lib. 12. Quod si domibus omnino careat, atque loco suo fugam dederit, peragetur citatio ad normam executori in commissione traditā: vt pote edicto, siue proclamatione publica, voce præconaria, tubæ sonitu, aut simili solemnitate, quorum meminit excellentissimus vir D. Guilelmus Duran. varijs in locis sui Speculi, ad quem iuris studiosum, breuitatis gratia, remitto. Verū curandum semper fuerit executori, vt insinuatio seu intimatio citatō palam fiat per commissionem, aut per aliam non absurdilem formam: qua apertē Iudex cognoscat cōmissionem ac citationem verisimiliter reo innotuisse. Citationē autem isthac ex commissione facta, necessum fuerit ipsi Reo citato competens commodūque, comparationi tempus elargiri, plus minūse septem dierum, pro ratione distantie inter citatū & Iudicē. Atq; istiusmodi executori, quisquis is fuerit, fides sit de commissione peracta, vt etiam ex ipsius relatione per Iudicem decernatur ac detur contumacia ad eum finem atque commodū, vt decet: quatenus de commissione sua & onere constiterit. Verū enim uerō non habetur isthac executori fides, de iure civili, sed absolutam

tam fidem illi hac tempestate dari cernimus. Quoties tamen nuntius siue executor refert se citasse personaliter
 10 Socratem, isq; constanter id neget, & iuramento contrarium asserat: hic in Iudice fuerit (vt nonnullis placet) vtrilibet credere, cōsiderato ingenio & qualitate personarum.
 11 Quocirca tutissimum fuerit (sicuti doctores autumant) binos emitte nuntios, vel certē, vt nuntius siue executor commissiōnem suam peragat præsentiū testibus: quos insuper orationi suæ referendæ prudens inferet. Sunt tamen qui volunt, soli nuntio siue executori habendā fidem de commissiōne factā, quod in re criminali plerumque
 12 difficile foret testes adhibere. Cæterum in negotio criminali, nuntius siue executor expletorū siue sui mandati seu commissiōnis & relationis copiam, reo nequaquā tradit, quod tamen efficere cogitur in materia ciuili, idēq; ex vsu styloq; recepto. Horum plura, quia sunt omnibus obuia, referre postpono. Interim tamen si quis nuntiorum siue
 13 executorum materiam pulchram, vtilem, singularem, & quotidianā abundanter scire desiderauerit, ad Bartholomeum Chasseneum Consuetudinū Burgundiæ Commentatorem insignem, tit. des Iustices & droietz dicelles, vniuerso. §. 7. ne sim longior, eundem remitto.

De annotatione bonorum. Cap. xiiij.

S V M M A R I A.

Annotatio bonorum fit propter primam contumaciam. 1.
 Annotatio dicitur quædam compulsio ad comparandum. 2.
 Annotatio dicitur quædam præparatio ad confiscationē. 3.
 Annotatio dumtaxat fit in causis criminalibus, in quibus fit bonorum publicatio. 4.
 Error non pusillus nonnullorum Iudicum nostri tēporis. 5.
 Annotatio quando fieri debeat remissiue. 6.
 Recepto vsu, stylo, ac consuetudine, quorum bonorum annotatione vtimur. 7.

Bonorum annotationē non fieri, nisi propter primam contumaciā, explorati iuris est, vtputa quando aliquis

quis de aliquo crimine in iudicium euocatus, presentiam sui facere contemnit, id est, se absentat nolens ad iudicium venire: eius bona tum ad manum iustitię (si ita fari liceat) ponuntur: dicunturque annotari, vt si infra annum redierit, & se crimine purgauerit, integram rem suam habeat: si neque redierit, neque qui se defendat, tunc post annum bona publicentur, l. finali. ff. de requi. reis. & l. i. C. eodem tit. Itaq; annotatio, merito dici potest quædam cōpulsio
 2 ad comparandum, & casu adueniente verificationis delicti, quædam præparatio ad confiscationē. Animaduertite tamen secundum D. Ang. in d. l. i. C. de requi. reis. 4
 Annotationē dūtaxat in causis criminalibus fieri debere in quibus fit bonorum publicatio. In alijs autē causis criminalibus vbi nō venit publicatio imponēda, bona nō sunt ad manū curiæ ponenda, quantūcumq; sit contumax reus. Iudices tamen nonnulli huius temporis secus faciunt, ingenio ac iudicio quo moti, nescio, & pro
 5 contumacia faciunt indistinctē subhastari bona, secundum l. fina. C. de requi. reis. de qua annotatione habetur in l. i. & per vniuersum illū tit. ff. de requi. reis. Per Bart. qui ibi declarat, quando fieri debeat annotatio, in l. inter ad finē, 6
 ff. de publ. iudi. & quomodo fieri debeat, habetur in l. i. §. 7
 1. & in l. fin. ff. de requi. reis. Inolito receptoq; vsu, stylo, ac cōsuetudine, bonorum vtimur annotatione, per commissiōnem criminalem executoris, simul atq; per inquisitionem seu informationē ipsi de præmissis conlitterit.

De citatione reali. i. Captura. Cap. xv.

S V M M A R I A.

Citatio realis absque licentia, autoritate, vel commissiōne Iudicis fieri nequit. 1.
 Exceptiones aliquot superioris præcepti. 2.
 Exules, hostes Reipublicæ sunt. 3.
 Repertus in flagranti crimine potest capi etiam sine licentia Iudicis. 4.
 Capi citra Iudicis autoritatem, carcere claudendi sunt intra viginti horas, secundum Bartolum. 5.

D Ibidem

- Iste in carceri tradendi intra exhoras, secundum alios. 6.
Captura quatuor modis ab officariis exercetur. 7.
Officarius iustitialis innocentes suo arbitrio comprehendere
punitioni sit obnoxius. 8.
Inuictio in nonnullos arrogantes Officiarios. 9.
Diffamatum duntaxat comprehendere licet. 10.
Diffamati, infamix tuz dicam tuis mori u. praeferunt. 11.
Executores diffamati commissam manus iniustitiam, quo-
modo puniendus. 12.
Executores at apprehensoris non est captum ob quamlibet

- etiam pollicitam fidem libere donare relaxationi. 13.
Executori in captura poscenti subsidium, nullus officarius,
nullus ipsi subditus impunè id reculare poterit. 14.
Executori vbius locorum aperiendi sunt carceres, modo id
poposcerit, minimum vna nocte. 15.
Executori maleficum rebellem comprehensuro, permittitur
domum oblidere, ostia & fenestras infringere. 16.
Executori ex vna autoritate concedita permittitur item
quicquid ad illam capturam videbitur necessarium. 17.
Executori non esse, carcere cōstrictū vi illinc eximere etc. 18.
Executori non permittitur ē templis aut cōmunijs temerè
abstrahere. 19. (sunt. 10.)
Loca sacra nemini grauioris sceleris reo patrociniari pos-
Executori quando, et quomodo maleficum ē sacris locis
abstrahere dabitur. 20.
Loca sacra leuiter maleficis patrociniis sunt nisi etc. 21.
Officiario seculari quando clericos captiuare conceditur. 22.
Executori licitū subinde malefici ē propria domo ereptum
Executor omnem distimulabit salus conductum, vel simi-
lem purgationem. 23. captiuare. 24.
Appellatō in re criminaria per totam Flandriam nulla. 25.
Executori non licere rebellem maleficum interficere. 26.
Executor quādo ab homicidio malefici, capiedi excusad. 27.
Violenta man' interdictio in Officiarium aut executorem, quo-
modo punienda. 28. (capti periculo sit obnoxius. 30.)
Captum ē manibus Executori siue Officarii vi liberans, rei
Executori de cōmissis peractis, nō de iniurijs relatis, fides ha-
Executori maleficum in aliud territorium con- (benda. 31.)
fugientem, & subsequi, & captiuare licet. 32.
N Vlti fas esse potest (vlti antè meminimus) absque
commissione siue autoritate Iudicis, quēuis vio-
lenter siue realiter citare, aut apprehensione con-
stringere: Textus clarus & ibi nec inconcinniter Bartol.
in l. neminem, C. de exhib. reis. Verum fallit hac regula
multifariam, veluti in monetarum falsarijs seu violatori-
bus, l. i. C. de fals. monet. In ijs qui passim publicèque la-
trocinio grassantur, trita & vulgata l. capitalium. §. fa-
mosos, ff. de pœnis, In incendiarijs, §. incendiarij, in iam
D ij iam

iam dicta l. capitalium, l. qui aedes, in principio, ff. de incend. & l. qui ultimo, ff. de pœnis. In violentis feminarum compressoribus, l. raptores, C. de episc. & cleri, & l. vnica, C. de rap. virg. In stipendiarijs, qui surtim duces effugiunt, l. 3. ff. de re milita. & l. 1. C. de deserto. & ocul. lib. 12. In arborum, & vinearum stolidis incisoribus, ac depredatoribus, l. 2. ff. arb. furt. cesar. In furibus cum sarcina furti deprehensis, populoque fugientes ipsos clamore tali insectante: tenete furem, prendite furem, l. si quis in seruitute, ad finem, & l. interdum, §. qui furem, ff. de furt. huic non parum seruit. l. itaque, ff. ad leg. Aquil. In veneficis, in incantatoribus, qui veneficijs siue incantationibus aut puteos, aut aquarum riuulos vitiant, l. si. C. de malef. & math. quos omnes, hisque adeo similes, quilibet citra iudicis vel permissum vel mandatum comprehendere potest. Capturæ itidem quorumlibet expositi sunt, A postatæ, nōnæ velatæ, transugæ, fugitiui, item exules: quos nemo non Reipublicæ, secundum iura ac stylū, hostes suspectos habet, & communem perniciem. verum enimvero, citra informationem præuiam huiusmodi captura nulli permittitur: nisi ubi delinquentes inuenti fuerint in ipso facto, & adhuc flagranti crimine comprehensi: quo quidē casu cuius conceditur, quoties flagrans crimē capitale est, aliās verō minimē, l. raptores, & l. vnica paulo antē citatis, & l. capite quinto, ff. ad leg. lul. de adult. & stup. Debēt autē omnes iam dicti captores quibus sine iudicis autoritate apprehēdere datur, captum ilico carceri iustitialis intra 20 horas (vt nonnullis placet) tradere, sub pœna priuati carceris, aut alia arbitraria: aliās priuato capere non licet, vt l. vnica, C. de priuat. carce. Ita egregius iuris interpres Bar. & sequaces tenent in iam allegata l. capite quinto. Alij intra sex horas id faciendum (si quidem id fieri potest) autumant. Huius minimi S. Tho. 2. 2. q. 65. Prætores, Subprætores, Satellites, Clientes, idque genus reliqui Officiarij Ciuitatum, Oppidorū, Castrorum, Ditionū, Pagorū, quatuor modis captu-

capturam exercent: Aut ex delatione generalis inquisitionis: In præsentē flagranti crimine: ex partium postulatione siue requisitione: Et ex indicij multis. Officiarius iustitialis, qui aliquem legalem, legē dignumprehendit proprio arbitrio, quouis tēpore, nulla vrgente causa, siue (vt vulgō dicitur) ex vento, capto haud mediocrem facit iniuriam, imō ignominiam irrefragabile, teste Baldo in l. vnica C. de in integr. restitut. necnon Iafone multa allegante in l. 4. §. si quis condemnatus sit. numeris 22, & 23. ff. de re iudica. atque ea de causa punitioni subiaceret nequaquam mediocri, etiam si huius infelicissimi æui nonnulli arrogantes Officiarij contra omnem rationē ac equitatem contrariū facere minimē erubescant, intrepidē sustinentes sese habere (vt practicorum vobis vtar) ora aurea, & manus aureas: quasi ipsi omnia tam iure quam iniuria impunē concessa fuerit dicere & facere: cum tamē neminem nisi malæ famæ siue diffamatum comprehendere liceat: veluti scurras, ganeones, heluones, nebulones, tenebriones, nugatores, vanos, & nullius pretij homines, quos vtique proprio arbitratu, siue ex vento captiare licebit: quod si infamie suæ dicam suis moribus præstant, iuribus paulo antē allegatis. Quisquis executorum dissimulanter manus iniectionem negligit, quā tamen in mādatis suscepit, suisque viribus id fuerat integrum & liberū, suspendendus est officio, & pro iudicis prudentiā plectendus acriter. Si verō captū remisit liberū adeoque ad fugā conuiuentem iuuerit, veluti ex malitia, aut aliō qui corruptus muneribus: tum planē priuatus mouendusque foret officio & præterea quouis officio declarandus perpetuo indignus, & omni executioni inutilis & inhabilis: deinde exilio, aliāq; pœna arbitraria mulcendus. Neque itē executoris aut apprehensoris est, captū donare relaxationi siue dimittere, etiā si bona fide recipiat se ad constitutū diē rediturū. Hoc pacto enim cōmissionis formam excederet. Non potest Iudex, officarius, aut quicumque subditus executori in apprehensione vllū recusare subsidium

dium, si quando illud petierit. Nā si ex illius detractione quippam consequeretur dispendij, vel pars aduersaria vel ipsa iustitia, in illū animaduertēdū foret pro iudicis prudentia. Vbiuis locorum executori aperiendi sunt carceres modō id poposcerit, certē vel minimum vna nocte, quatenus commentariēsi pro sumptibus & laboribus ibi respondeat. Executori, vt maleficum rebellem & pugnam comprehendat, permittitur multa satellitum manu, & praesidio domum circumcingere & obsidere: adhuc & ostia & fenestras infringere, etiam si id literarū cōmissionis non expresserint. Quando enim illi captandi autoritas conceditur & cōmittitur, intelligitur tum illi permissum quicquid ad cōmissionis sue plenam executionem spectare videbitur: textus notatu dignus ac literis purpureis scribendus in l. illud, & ibi Bar. Paul. Castren. & Doct. ff. de acquir. hered. textus admodū singularis in c. ex parte cū ibi notatis per Ant. de But. Panor. Prepos. et alios Canonistas, de spōs. lib. c. prudētia. §. sexta. ext. de offi. deleg. his accedat textus aureis literis scribi haud indignus, cum adiuncta sua singulari gl. in l. quamuis. C. de fidei cōmiss. Si verō maleficus constrictus carceris vinculis per iustitiam foret, non esset executoris illum perfractioe carceris eximere, nisi id expresse per cōmissionem in mandatis habeat. Neque item fas illi potest esse maleficōs & templis, ex cōmeterijs, alijsue locis sacratis violenter extrahere absque peculiari illius mandato habito, l. fidelit. & l. vlt. C. de hi. qui ad eccles. confug. vbi (sōlito more) D. Cyn. acutam narrat distinctionem, quam casu emergente videndam nec dissuadeo, et c. inter alia, ext. de immu. eccles. Verū licet interim templum istud & cōmeterium obfessione circundare, & tum curare de amplioris autoritatis cōmissione, si id negotij cōstantia, & materiarū dispositio postulent. De homicidio, de rapto virginum, idque genus grauioribus siue atrocioribus criminibus nullum templum, nullum (inquā) cōmeteriū, maleficum vlla libertate tuto donare potest: quāobrem in iuria

iuria illinc abstrahi possunt, text. & ibi glos in §. homicidia, et in §. neq. autem, in authen. de manda princip. colla. 3. & no. gl. in verbo, Abducere, in l. 2. C. de his qui ad ecc. confug. Ang. labor osissimus in suo tract. malefic. sub singularis ma glo. in verbo, Fama publica, versic. Quarto quaero, an vbi libet liceat capere malefactorē, & c. Idē Angel. in co. tract. in gl. in verbo, In scalis sancti Petronij, ad exordij, quē in materia hac, & alia criminali legēdū ac re legēdū nemo nō suadet. Attamen aequū est hic talē violētā a sacro abstractionem ab Episcopo, ipsiusve vicarijs pruis, efflagitare, quam si imprudenter hi negauerint vi illinc extrahere licet, contra Episcopi mentem & gratiam, citra sacrati etiam loci violationem: vt iura praefata aperte demonstrant, praesalleg. §. Homicidia, & §. neq. autē, nec nō D. Ang. in locis statim citatis, & Sali. in Auth. si quis. C. ad l. iul. de adul. & stup. De leuioribus autē criminibus, templum & cōmeterium reo libertatis confugia sunt. l. fidelit. l. vlt. & c. inter alia, supra in medium adductis, nisi hic maleficus sacratum locum maleficio suo violauerit ipse, committendo scilicet crimen in templo vel, in cōmeterio, c. fin. & ibi D. Panor. & alij scribentes ext. de immu. eccles. In Authentico, vt liceat matri & auiae. §. quia verō ita reperiuntur, colla. 8. In his enim non admodum insisto, quandoquidem iuris canonici dispositioni in his standum sit, arg. no. cap. 1. de no. oper. nuntia. Si tamen quispiam immunitatis materiam fusijs & acutius examinata inspicere desiderauerit, conuolabit ad commentaria in Consuetudines Burgundiae incomparabilis viri Bartholomaei à Chassanæo, sub titulo, Des iustices & droictz dicelles. Rub. Si aucun commet simple larcin. §. Quinto, & versic. sed ad materiam immunitatis & c. per tres columnas, nec non ad excellentissimum V. I. Doctorem D. Oldradum in suis consilijs, consilio 154. incipiente, Quidam deliquit, & c. Officiario seculari clericos etiam & viros ecclesiasticos in flagranti crimine repositos comprehendere licet, sed captos tradere debet ipsorum ordinario

ordinario, sed hic exoluere procul dubio expensas iustitiæ cogitur. c. si Iudex laicus, cū ibi notatis, de senten. excommuni. li. 6. Neque hic in flagranti crimine ipsis duntaxat officiarijs fas est clericos siue ecclesiasticos captiuare: verum etiam quibuscumque alijs extra omnem officij administrationem, modò eos captos tradant, vt supra dicto cap. si iudex laicus. Secularibus item officiarijs licet capere clericos seu ecclesiasticos non in vestitu, habitu, tonsuræque ecclesiasticis repertos, captosque detinere, donec iudici spiritali innotuerit, an vestis in qua capti fuerint, clericalis sit, an non. cap. ex parte 3. & ibi D. Pan. eiusque imitatores ext. de priuil. & excessib. priuilegiato.

24. Executori licitum est captiuare criminofum, atq; etiam è domo propria extrahere. l. i. C. de offic. diuer. iud. & notat. in l. nemo de domo. ff. de reg. iur. In grauioribus itè

25. delictis non abstinebit ab apprehensione, gratia alicuius salui conducti, aut similis permissionis, & cōdonationis prærogatiuæ, quales literas maleficus ipse huic executori exhibere contenderet: sed in executione exercenda perget executor. Rei ipsius omnem cognitionem tum dissimulaturus: neque similiter ipsum ad vllam appellationem admittet. quandoquidem appellatio in re

26. criminaria per totam Flandriam nihil loci habeat, sicuti id passim fortiter asserunt. Vel saltem comprehensum non sinet abire liberè, donec illi per superiorem fuerit vltior constringendi per prohibitionem adempta potestas, vt antè. Neque etiam de iure licet aliud appellare tribunal ob capturam, sed tantum ob immodicam &

27. plus æquo diuturnam carceris custodiam, & ob sibi perniciosum administrationis iustitiæ defectum. Nulla ratione licet apprehensori maleficum inter apprehendendum (quamlibet acris etiam fuerit & fortis malefici rebellio, & corporis sui defensio) interimere, etiamsi exul sit, aut aliòqui morte ipsa dignissimus. Id enim non permittitur, præterquam iudici cui soli vniuersa in corpus, atque adeò in vitæ extinctionem potestas est collata.

*Verum

Verum enimuero si certò apertèque executori commissum fuisset, talem maleficum ita apprehensione vregere, vt aut viuum aut enectum tandem caperet: vel certè ea tamque violenta fieret scelerati rebellio, vt concertatio videretur periculosa, victoria dubia, & contrà executori à sese propulsanda foret scelerosi violenta inuasio, hoc pacto apprehensor ab homicidio tali commissio excusaretur. Neque culpæ vlli executor sit obnoxius, ob læsionem, aut mutilationem, si quando de malefici impetuosa rebellione docere poterit. l. 2. & l. si quis percussorem. C. ad l. Cornel. de fidei. Ita videtur sentire Bald. subtilis in simili, in l. addictos, C. de episc. audient. necnò D. Ang. in suo tractatu malef. in glo. in verbo, Fama publica, vers. Et primò, quando Officialis vadit pro malefactore capiendò. Idè Bal. in l. si. C. de exhib. reis. Quisquis violenter executori apprehensuro resisterit, violenta manu ipsius sinum aut gulam constrinxerit, similemve violentiam illi impegerit periculo se committit pendendi pugni, aut alterius multæ pro qualitate impetus, & animi ad nocendum auidi. Quisquis autem violenter maleficum criminis gratia vinctum, è manibus executoris aut satellitis extraxerit, is sese exponit periculo subeundi eandem poenā corporalem, vel ciuilem, pro iudicis arbitrio, quam subiisset captus, si extractus non fuisset, argumento l. ad commentariensem. C. de custo. reo. & l. quoties, C. de exactorib. tributo. lib. x. Executori de iniurijs, violentijs, alijsve excessibus in commissionis suæ executione (vt fortasse refert) nulla alia, nullaque maior fides per Iudicem dabitur, quàm quòd ad talium iniuriarum veritatem inquirendam (si volet) iubebit procedere. De ipsa verò executione facta, & quicquid ipsam concernere videbitur executori indubitata fides habebitur, vti & paulò antè meminimus. Quoties maleficus diffamatus executorem insequentem profugiens, sese in alterius ditionem & territorium receperit, licebit nihilominus executori, & ibi per alienā iurisdictionem è vestigio,

ugio, atque ardenti cursu fugientē maleficum subsequi, atque in territorio eodem in iustitiæ fauorem apprehendere: sed ita captum debeat tradere illius territorij domino & perfectō, vbi captus fuerit, si quidem id captus aut domus poposcerit. Huus quasi iuncturæ vicinque meminit D. Angel. in præfato suo tractatu maleficiorum, sub glos. in verbo, fama publica, versic. Sexto queritur, An si officialis vult capere malefactorem, etc. coniunctis additionibus ibidem, quem petite.

Decarceribus. Cap. xvi.

S V M M A R I A.

Carcerum variz forma & vsus.	1.
Pœna perpetua carceris morti comparatur.	2.
Carcer, custodia, non pœna esse debet.	3.
Carceralis pœna in pane & aqua ad tempus Iudici seculari non nunquam conceditur.	4.

Ap. Ioh. Paulus & m. x. fuit detentus sub libera custodia, s.

Multæ sunt carcerum siue ergastulorum formæ. Alij nanque carceres ad corporis suauitatem, siue pœnam parantur, quilibus vtuntur curiæ spirituales, seu Iudices ecclesiastici, maleficos cōdenantes ad perpetuam, vel temporalem carceris pœnam. c. quævis, de pœnis, l. b. vi. Ioan. à Platea, & Ang. in l. nemo carcerē. C. de exactorib. tributo. l. x. c. nouimus, ext. de verb. signific. Panor. in c. at si clerici, & in c. cum ab homine, ext. de iudic. quæ quidem pœna perpetui carceris morti proculdubio cōparatur. Innocentio, & alijs testibus in c. qualiter & quando, ext. de accusatio. Pan. in c. tue discretiois, ext. de pœnis. Alij ad solā criminoforū siue facinoroforū custodiā seruiūt donec processus fuerit formatus. Hoc autē fit bifariam, quando scilicet leuiter malefici, simpliciter absq; vilius catenæ, cōpedis, aut alterius ferramētī adhibitione seruātur. Grauius verō criminofī diētis cōpedib; adstricti custodiuntur, donec de delicto cognoscatur, l. 2. C. de exhiare, ad si. ibi, donec repererit cognitio celebrata

lebrata discrimen. Hac incarcerationi forma vtuntur Iudices seculares, qui nullos vnquam perpetuis micipandos carceribus decernunt. Quādoquidem custodia istæ ciuili iure conseruandis, neutiquam puniendis corporibus inuentæ siue extructæ sunt, l. 1. & fin. C. de cast. reo. l. aut damnum, §. solent. ff. de pœnis. l. incredibile, C. eot. it. de pœnis,

pœnis. d. l. nemo carcerem, l. verū est, ff. de verb. signific. Vnde iuriconsultis perpetuos carceres prohibet, de quo admodum multa D. Angel. in d. l. nemo carcerē. Horum recordatus est Angel. in suo singularissimo tractatu maleficorum, sub glo. in verbo, Fama publica præcedente. versū. Et primo sciendum est, quod carcer regulariter ad custodiam, non ad pœnam inuentus est. Bald. in l. imperium. ff. de iurisdic. omnium iudicium. Idem Bald. in l. r. C. de confess. Angel. in l. qui in carcerem, ff. de eo quod met. caus. quos loco atq; tempore oportunis, studiosus lector videre poterit. Verum enimvero in leuioribus delictis, quibus iura aut statuta nullum peculiare decernunt supplicium, subinde seculari iudici permittitur carceralis puni-
4 titio; nempe, vt criminosis in carcerem coniectus ad certum tēpus, solo pane & aqua maceretur, aut aliās castigetur, l. i. §. fin. ff. de alea lusu, & aleatorib. vbi textus, Qui compulit ludere, aut mulcta mulctetur, aut in latomias, vel vincula publica ducatur. Vbi de iure ciuili est vnicus casus specialis, quo carcer est ad pœnam, teste D. Bart. in suo tractatu de carceribus. Huius meminit ad amussim Ioan. à Platea, in allegata l. nemo carcerem. Alij carceres soli extenuationi atque corporum exercitationi accommodantur, eorum potissimum qui condemnationi ipsorum pro viribus satisfacere negligūt, nec sese ære alieno, quo grauantur, eximere student. Angel. in suo tractatu malefic. sub gloss. In verbo, Fama publica præcedente, versū. quotuplex autem sit carcer. Alij bellorum tēporibus magis sūt vsui, quibus coarctantur capti donec cōstitutam ipsis pecuniariam mulctam pro iure militari dependerint, vt in vniuerso titulo, De capti. & postlimi. reuerf. Qui autem seruantur sub fida seu libera custodia, hoc est, quos seruandos tradimus fidei satellitum, aut stipatorum, non dicimus hos propriè incarceratos: non licet tamen illis longius, quam pro permissa fide quōquam sese diuertere, l. Diuus, i. ff. de custod. et exhibit. reorum. et
5 iam iam citata l. nemo carcerem. Itaq; fuit Romæ Paulus

lus Apostolus detentus sub fida siue libera custodia, capite vltimo Actuum Apostolorum. Ad eandem quoque fidem deuincti sunt, quicunque sese iuramento adstrinxerunt non exire Oppida, Castra, domus Satellitum, atque similia ipsis constituta loca: hic, si quid amplius de carcere desideres, ex varijs eximij D. Baldi scolijs petito, nempe, Authenticæ, si captiui, C. de Episco. & cleri. l. imperium, ff. de iurisdic. omnium iudic. l. vnica. C. de confessis, atque Angel. in l. qui in carcerem, ff. de eo quod metus caus. necnon in tractatu maleficiorum, sub solenni & sæpe allegata glossa, in verbo, Fama publica præcedente, versiculo, quotuplex autem sit carcer, atque Bartol. d. suo tractatu de carceribus, cum sine numero similibus scribentium passibus, hoc loco prolixitatis euitandæ gratia omisis.

De Carcerarijs, siue commentariensibus, hoc est, Carcerum custodibus. Cap. xvij.

S V M M A R I A.

- Capti ab ipsa hora traditionis periculo carcerarij commissi sunt. 2.
- Carcerato reperto mortuo, contra commentariensem præsumitur. 3.
- Carcerum custodes negligentes, qua pœna puniantur. 3.
- Incendium, Ruina, aut similis casus fortuitus, claustrarium absoluit ab eruptione, fugaque captiui. 4.
- Carcerarij plures, quomodo excusentur fugam capiente ipsorum vno cum captiuis. 5.
- Carcerum custodibus fas est nonnunquam ferreis manicis siue catenis vinctum constringere. 6.
- Validiores artius constringendi debilioribus. 7.
- Commentariensium est vinctos blandè alacritèrque exceptos grata humanitate tractare. 8.
- Quæ carcerum custodibus sint prohibita. 9.
- Incarcerati nō sunt inedia, siti, aut fame torquendi, dignoue solatio priuandi. 10.
- Carcerum custodibus quæ officia potissimum incumbant. 11.

Iudicē

Judicii officium erga Captivum infantem. 12.
Captivus intra mensem relaxandi, nisi etc. 13.
Carceratorum causas oportet esse sumarias. 14.
Mulierum carceres secludendi à virorum carceribus. 15.
Comentariensis vincula cognoscens, qua pena plectendus 16.
Carcerarius iure debet reum absolutum illico dimittere, ve-
rum usus nunc secus observatur. 17.
Officiarius, Fiscus, aut ostiarius, nullam dat cautionem de ex-
pensis carcerati. 18.
Commentariensisibus prohibetur pecunia, vestibus aut alijs
rebus spoliare. 19.

1 C apti omnes quotquot sunt ab ipsa hora
2 traditionis, fortunę ac periculo Carcera-
rij commissi sunt. adeo ut si quispiā in car-
cere casu quodā repertus fuisset enectus,
neque certo de intereptione cōstaret, mors
istę ipsi cōmentariensi imputaretur, nisi le-
gitimē hinc sese expurgatū reddere posset. Glossa est ad-
modū singularis in l. cū res, §. species in verbo, nec dolo,
ff. de leg. ij. sequitur l. cū res, §. item, ff. de lega. i. quam glossa
refert ad hoc, & sequitur Ioā. de Ana. in c. ad falsarium,
in fine primę col. de cri. falsi. eandē astringit singularē Ang.
Aretin. in suo tracta. maleficiorum, in gloss. incipiente,
fama publica pręcedēte, in 13. char. in ver. Secundō quęro,
in l. i. in fi. & in l. ad Commentariensem. C. de custo. reo.
Huius meminit excellentissimus I. V. Doct. D. Hippol. à
Marfil in suis cōsilijs criminalibus, cōsilio 52. numero 36.
3 in 1. volumine. Si pręterea captivus crimine notatus, in-
curia, negligētia, aut ebrietate carcerarij, vel suorum, carceri-
bus effractus aufugerit, obnoxius sit hic idem carcerarius
ipsę pęnis, mulctis, & supplicijs, quib⁹ ille fugitivus, siue
capitalibus, siue civilibus, arbitrio iudicis, trita & vulgata
l. ad commentariensem, addita glossa memorabi. in verbo,
qui fugerit. C. de cust. reo. Neque vlla expurgatione clau-
strarij carceris, aut ipsorum cuiuspiam dilueretur incur-
4 tia. Verum si incendium, ruina, aut quid similis fortē cui-
dentis

dentis periculi accidisset carceribus ab istiusmodi scele-
rosi eruptione fugęque claustrarius immunis foret & li-
ber, possimum si quid eorum, pręter ipsius culpam,
evenisset, l. milites, & l. fin. ff. de custod. & exhibit. reo. nec
incōcinniter his servit l. si vt certo. §. proinde ff. commo-
da. Si verō militia, favore, aut donarijs corruptus, illos
scelerosos apertis claustris emisisset, planē capitaliter ple-
ctendus foret, pręallegata l. fin. Sicubi locorum carceri-
bus pręficerentur carcerarij duo aut tres, quorum tertius
vnā cum captivis, laxatis vinculis sese in fugam daret, re-
liqui claustrarij (nisi huic re aut consilio suppetias attul-
sent, indemnes, & immunes erant à culpa, & à pena li-
beri l. fin. versic. interdum. ff. de custod. & exhibit. reo. &
ibidem D. Alexander in apostil. ad Bart. ait. prędictam l.
finalē nedū singularem, sed singularissimā ad hoc. Quod
custos carceris non tenetur de facto sui socij, quia iuste
erat de suo socio confisus. Quod dictum refert D. Bo-
log. signandum pro castellanis, in suis additionibus ad
pręcitatam l. si. Pas est Cipparijs (si ita fari liceat) seu
carcerum custodibus sibi criminosos captivos, ad repeti-
tionem vsque traditos, ferro compedibusque constrin-
gere, modo surijs, tibijs, pedibus, alijsque membris ille-
sis, minimēque mutilis reddiderint. l. i. §. interea. C. de
custod. reo. Captivus ilico à confessione criminis capi-
talis conijciendus est in compedes, siue in vincula publi-
ca; aut cum primū testimoniū criminis reus convinctus
fuerit, donec de eo pronuntietur. l. si confessus. ff. de cust.
& exhibit. reo. Idem quoque fiat ei, qui è rupto carcere fur-
tim effugerit, quod similis fugę suspitione iam certo ta-
xandus fuerit, lunens arēt is fortiusq; cōstringendus est
7 sene. Rursum validus firmis cōtinendus lāgido. Sanus
fortius aegrotus ac valitudinario: atque item de alijs, vbi
summa prudentia in rerum ac personarum perspectione
Commentariensi vtendum fuerit, secūdum glossa. & doct.
in l. si vt certo. ff. commo. quod nec displicuit D. Hip-
politio de Marfil. I. V. Doct. meritissimo in sua tracta-
causarum

causarum crimin. in §. attingam, numero 15. Cippario-
rum siue Commentariensium erit captiuos blandē
alacritēque exceptos grata humanitate, atque clementia
9 officiosa tractare: Saltem illos ad loca quō celestis aer
pertingere nequit, nō seducere: neque aliquō protrudere
tam procul ab omni hominum copia, vnde voces ipso-
rum & clamores à nemine exaudiri valeant. Neque villa
10 sinant ratione, captiuos siue vinctos inedia, siti, aut fa-
me torqueri, ne poenis carcerum perimatur. l. i. C. de cu-
stod. reo. Iason Doct. insignis in l. si vinctum. ff. de re iudi-
ca. Nullos amicorum aut affinium ab horum solacio ar-
ceant & colloquio, nullorū elemosynis ciborū, aut po-
tuum ipsis elargiendis obsistant, nisi per iudicem ipsis ex-
11 pressē fuisset vetitum. Singulis quibusque mensibus car-
cerariorum est, suorum captiuorū seu vinctorum nume-
rum significare Iudici, causam & delicta, quorū gratia si-
bi traditi sunt, pariter cum ipso-
rum ætate, valetudine, &
imbecillitate: vt aut conuictos, velox poena subducatur:
aut liberandos, custodia diuturna non maceret, idque sub
poena viginti librarum auri. l. si. C. de cust. reo. Verū istud
practicæ vsus non recipit. Iudicis itē fuerit, captiuos dili-
genter de singulis, prospicere, iubere & mandato curare,
ne quid ad vitæ commoditatem necessarium ipsis defi-
ciat, Clemēt. 1. §. sanē. & ibi Car. de heret. Si Iudici cōper-
tum esset, captiuum quempiam ibi coniectum, absq; vlla
persona auctore aut criminatore, illius muneris foret hunc
vinculis, & carceribus relaxatum, pristinae libertati resti-
13 tuere. Debet insuper iudex omnes captiuos intra vnius
mensis spatium (iuris ratione) absoluerē, vel sententia
damnare, quatenus ipsa ad hoc materia plenē parata de-
14 poscat, expressa l. finali. C. de custod. reo. Carceratorum
enim causa est summaria, sicut causa miserabilium per-
sonarum, vt inquit D. Cynus in l. fina. C. si quis alteri, vel
sibi, quem refert & sequitur D. Bartolus in tractatu suo,
de carceribus, ad finem, vbi etiam allegat D. Cynum in
l. i. C. quādo impetra. inter pup. & viduas, Dicitque quōd
de hoc

de hoc videtur esse textus, & ibi Bald. in l. finali. C. de cust.
reor. sæpiusculē allegat. Ita recitat D. Hippolyt. de Mar-
silijs, in sua causarum criminalium practica, sub §. attingam,
numero 75. Mulieres captæ ob crimen à virorum
confortio separandæ sunt, ac priuatis suis mancipandæ
custodijs, aperta l. quoniam, cum authentica seq. & ibi
Bald. & Salicetus. C. de custod. reo. Cardina. in Clemen. 1.
§. 2. de heret. vel pro nouis Constitutionum legibus de-
trudantur in arctū aliquod monasterium & cœnobium,
fideliter ibidē conseruandæ, donec iudex negotiorum plenē
discussum finierit. Authent. hodie. C. de custod. reo. nec
non in Authentico, vt nulli iudicū. §. necessarium: vnde
iam iam citata Authentica deprōpta est. coll. 9. constitutio
9. Quisquis Cipparius, siue commentariensis carnali com-
pessione quampiam suarum captiuarum cognouerit,
etiā si id cum ipsius cognite gratia factū fuerit, capitis cri-
mini sit obnoxius, & gladij animaduersione plectendus.
Ioannes Fabri in §. item lex Iulia, ad finē, Institution. de
publicis iudic. Bartholom. à Chassaneo in Rubrica cap.
des iustices & droictz dicelles, fol. 17. colum. 3. etiam si in-
carcerata esset meretrix, teste D. Iacob. Boullenc Ebroi-
censi, Iuris vtriusque prolyta, in repetit. §. famofos, con-
stituti in l. capitaliū. ff. de poenis. licet enim meretrix possit
impunē cognosci, non tamen dum est in carcere iudicis
detenta, ne fiat iniuria castitati carceratorum, ratione loci,
qui est publicus. l. i. C. de offic. ciuil. Iudic. pro hoc text.
in arg. in l. quod ait lex, ibi quare non vbiunque. ff.
de adult. Ad hæc causa emergente, consulte D. Nico-
laum Boër. decisionum aurearum insignum. q. 318. vbi
tractat. Quid de iudice, aut senatore, siue consiliario re-
gio, vel præside, aut cancellario, vel commentariensē, qui
carnaliter cognoscit mulierē coram eo, vel curia litigan-
tem, aut carceratam, vel alia ratione iurisdictioni tantum
subditam, an puniatur? Cogitur carcerarius caprum,
nunc crimine absolutum, ilico relaxare, atque suæ liber-
tati pristinae dimittere: semper actionem suorum sum-
ptuum

ptuum recuperaturus ab illis, qui talem capturae prius mandare ipsi curauerat, idque solum iuris decreto. Verum hodie vltu iam recepto, solent commetarienses suos captiuos seu vinctos retinere, donec per ipsos, aut alios sibi de impensis sumptibus satisfactum fuerit. Commentariensium fuerit, ipso captiui traditionis tempore, à partibus aduersarijs quorum autoritate capti sunt, flagitare cautionem & fideiussorem de expensis insumendis: Vel certe ab his expensis per exteri cuiuspiam suppeditationem liberari: nisi is captus ad sumptuum certitudinem satis fuerit opulentus, vel nisi contra officiarium aut fiscum duntaxat carceri traderetur, quod horum vterque satis sit diues
81 soluendis sumptibus. Ostiarij & reliqui officiarij, quum captos tradunt carcerarijs, ex mandato siue commissione Principis, aut Consilij, non debent vnquam responderè aut iurare fidem de expensis exoluendis. Quod fuerit solius impetrantis: nisi ostiarijs illis per impetrantes de executionibus, atque caeteris sumptibus euenturis esset satisfactum. Non possunt commentarienses, aut suorum quiuus captu, pecunia, vestibus, aut alijs rebus, villo modo spoliare, sub praetextu & titulo sumptuum aut expensatum carceralium, neque villo alio praetextu. Haec de Carcerarijs scripta sufficiant.

De effractione carceris. Cap. xviii.

S V M M A R I A.

- 1 Carceris effracti poena.
- 2 Captus, commentariensem effugiens, laedens, aut occidens, gladio punitur.
- 3 Captus, reuelans carceris effractionem, laxandus est vinculis.
- 4 Captiuum criminalium violenter extrahens carcere, quomodo puniatur.
- 5 Qui aufugit è carcere, is fuga (ex quaui etiam captiuitate) suspectus conuincitur.
- 6 Iudex debet considerare quid mouerit fugientem veleffringentem, quod securius iudicet.
- 7 De iure Pontificio non reperitur specialis poena statuta in effractores carceris.

Sacri canones, sacras leges imitari non dedignantur, et econuerso.

8.
Quisquis criminaliter captus carceribus, citra omnem etiam violentiam effugerit vt quorum ostia repererit aperta, is exilij, relegationis, siue alia poena arbitraria, pro Iudicis prudentia
E ij damnantur.

damnadus fuerit: aperta & clara l. i. ff. de effractione. & expil.
Si vero hinc violente, atq; effractionis foribus, siue conspiratio-
ne cu ceteris qui in eade custodia fuerat, eruperit, atq; cri-
men ob quod coniectus sit in neruum, nunc factu sit propa-
tulū, siue ipsius criminis nunc coniectus fuerit testimonio,
capitis animaduersione plectendus fuerit, etiā si crimē ipsū
antē capitale nō fuisset, l. i. in prin. paulo antē citata, nota-
bili l. milites agrū, §. eius fugā, ff. de re milit. Martia. Eum
qui carcere effractione fugerit, etiā si nō antē deseruerit, capi-
te puniendū Paulus scripsit. & l. si quis aliquid, 2. §. miles,
ff. de pœnis. ipsa namq; carceris violēta eruptio fugiētem
illius reū efficit, l. in eos ff. de custod. & exhib. reor. & ibi
glos. D. lafonē in sua solēū repetit. l. ad monēdi, sub num.
172. 173. 174. & 175. ff. de iurēiurā. multa deducētē videbitis.
Et ratio, cur is acrius puniatur, est quod maius, & intēsius
hac effractione, delictum reddatur, ideoq; nec mirū si plus
puniatur, argumento l. 3. in fin. C. de epil. audien. l. seruos,
circa mediū, C. ad l. lul. de vi pub. l. capitaliū, §. solēt. ff. de
pœnis, & l. oēs, De delatorib. lib. x. C. Itidē quicūq; captus
commentariensem effugerit, laferit, aut occiderit, is gla-
diū animaduersione capitaliter dammandus erit, Capti-
uus seu vinētus reuelans, prodens, & quoquo modo Iu-
dici proferens, quod ceteri concaptiui carceris effractione-
nem moliantur, laxandus est vinculis, et crimen per Prin-
cipem (modo id remissibile fuerit) meritō remittendum
erit, d. l. in eos, ad fin. iuncta ibidem glos. plurima alle-
gante in verb. Releuandos quam per occasionem lege
+ & maffica, lēctionis tenūquam pigebit. Quicūque vio-
lenter criminalium captiuum (criminis tamen si im-
munem) extraxerit carcere, is quinquennalis exiliū pœ-
na iuridicē damnetur, l. i. §. item & effractores. ff. de
effractione. & expilato. iamian. quā sēpissime allegata.
Sin crimini obnoxium capitali, confesso, aut testi-
bus conuicto ita extraxerit, capitaliter item puniendus
erit, argumento l. i. statim adducte, & l. ad commen-
tariensem. C. de custo. reo, atque glossae singularis ibid.

in

in verb. Qui fugerit. Cuius carceres, compedes, aliāve
vincula vel minimis et ā indicij, confractione aut viola-
tione notantur, is fugē, & ex quauis etiam captiuitate,
aufugij suspectus conuincitur, perditq; priuilegia, gratias,
& omnem benignitatem alijs concessam captiuis, veluti
relaxationes sub fideiussione, liberationem ex compedi-
bus, exitus ad beneficia coeli, accessus ad luculentas fene-
stras, idq; genus alia amica humanitatis donaria. Si con-
tingeret captiuum semet grauitē legere, aut etiā ex des-
peratione similiue occasione sese interimere, neq; Iudex,
neque commentariensis huius lēctionis ac interemptionis
(si quidem eas ex desperatione factas apertē constiterit)
culpam inderet. Si verō ea occasio non clara, sed dubia
prodiret, obijcienda esset commentariensi, donec ab ea
se se expurgatū reddidisset, l. fin. §. ergo, ff. de custo. & ex-
hibit. reo. Caiūtamen emergente debet Iudex animad-
uertere, & considerare, quid mouerit fugientem vel
effringentem, quod securius iudicet. Ita adstruit egregius
vir iuris peritissimus Ioan. Berberius in suo singula-
rissimo ac compēdiosisimo viatorio seu directorio iuris,
sub Rubrica, de effractionibus carcerum, versus medium.
De iure autem Canonico seu Pontificio nō reperitur spe-
cialis pœna statuta, sed per generalitatem regularum, de
quibus in c. at si clerici, & in c. cum non ab homine, de
Iudi. ac perc. tug. ext. de pœnis. poterit Iudex ecclesiasti-
cus ad instar regularum ciuiliū, qualitibus personarum,
& delictorum pœatis, punire. Nam posset effractione-
rem deponere, per lēcturam & notata in c. ex literis, de
excessib. prelati. Sicut enim leges nō dedignantur sacros
8 canones imitari: ita & sacrorum statuta canonum, prin-
cipum constitutionibus adiunantur, c. i. & ibi scriben-
tes, ext. de no. oper. nuntia. c. vlt. in fi. ext. de secund. nupt.
in auth. vt cleri. apud proprios episcopos primū conueni-
antur, §. pen. colla. 6. In Authēt. de eccles. tit. in principio
colla. 9. & in auth. quomodo opor. episc. §. vlt. colla. 1. vide
Nicolauum Boer in suis decisionib. aureis. q. 215. & q. 216.

E iij

De rela-

De relaxatione carceratorum. Cap. xix.

S V M M A R I A.

- Relaxationes carceratorum variae sunt, 7.
Carcerarius nequit criminosos vinctos villo modo relaxare
sine iudicis ordinatione. 2.
Iudex temerè captivum relaxans, aut mādans relaxandum,
ad quid teneatur? 3.
Criminaliter coniectus in carcerem absque mandato, aut
informatione præiudicis, is repenti laxandus est. 4.

Quomodo

- Quomodo & quando incarcerati laxantur à vinculis. 5.
Flandriae usus, & nu 8.6. (clufione. 7.
Captivus nō est relaxabilis, ubi fiscus alternativā vitur con-
captus nōnquā relaxatur, aut per cautionē ante ad iudica-
tionem, aut per cōsignationem post adiudicationem. 9.
Mulieres honeste in leuibz criminibus non debent perfo-
naliter detineri. 10.
Mulieres nō relaxantur fideiussoribz si crimina atrocia sūt. 11.
Mulieres infames, impudicae & inhonestae, etiam pro leuibz
detineri possunt criminibus. 12.
Cessio bonorū nihil habet loci in lite criminaria, in qua ca-
ptus patienter criminis multā corporali pœna subeat ne-
cessum est, etc. 13.
Paupertas à pœna non excusat. 14.
Qui non habet in erā, luat in corpore. 15.

QUum saepiusculè cernamus reos pro multisarijs
criminibus incarcerari, ex quibus carceribus po-
steà diuersimodè relaxantur, nō incongruū nobis
fuit, hoc loco de carceratorū relaxatione pauca
in medium afferre. Reorū itaq; relaxationes diuersę sunt:
Aliae namque fiunt post causae decisionem, idq; post la-
tam sententiam. Aliae autem fiunt lite adhuc pēdēte. Ea-
rum verò relaxationum, quae post litis decisionem fiunt,
quaedā fiūt per sentētiæ executionē: Aliae per gratiam ex
beneficio & indulgentia principis: Aliae deniq; propter
innocētiā incarcerati, cūmq; plenè & adamussim de illius
innocētiā cōstitit. Relaxationū autē quas fieri diximus
lite pēdēte, quaedā fiunt per compositionē pœnae, factam
cū curia, officario, fisco, aut similibus. Alię sūt, gratia fide-
iussionis præstitae, de sese præsentādo, quoties id iudici vi-
sum fuerit, & solvendo pœnā, etc. Alię sunt, quę fiūt licēter,
& de facto per fugam incarcerati: quae subinde accidunt
cum fractura, & violentia carcerum: quādoque autē clan-
culo absque aliqua fractura aut violentia. Huius autem
postremae diuisionis utrunq; meminimus cap. iamiam
præcedente, De effract. carceris. Quamobrem nequaquā hic
decreuimus istarū diuisionum omnia mēbra exactius atq;

E iij

copiosius

copiosius explicare, nepe cōtenti earū capita vteq; aperuisse, & lectoris auiditatē exacuisse, vnde ipsum (hic super sedēdo) iustus ad maximū nominis interpretē D. Paulū Grillādum remittimus, lib. 5. tit. de Relaxatione carceratorum. Quantum autem relaxatio concernat ipsos carcerarios, qui aliquando temerē, suo periculo, aut ex Iudicis decreto relaxant. Item & de conclusionum varietate, hic 2 obiter pauca monstrare statuimus. Non est igitur quod Carcerarius aut commentariensis putet sese posse criminosos vinctos villo modo relaxare, aut emittere, sine Iudicis ordinatione, etiam si essent infoxij, aut dignos fideiussores, ac vades cōstituerent. Si enim id fecerit, extra ordinē arbitrio Iudicis plectendus est, & omnis damni restituenti obnoxius. Itidem ipse Iudex qui temerē captiuum relaxat aut mandat relaxādum, ad damni reparationē tenetur, quod hinc iustitia, siue pars aduersa consequeretur. 4 Qui criminaliter cōiectus fuerit in carcerem, absq; mandato, commissione, aut informatione præuia, is repente citra cautionem laxandus erit. Itidem is cuius causa talis fuerit, vt solo exilio foret relegādus: quandoquidem exilium non vrget captiuū diu carceribus constringēdū. 5 Paratione censēbitur de quouis alio crimine, quod capitis pœnam, membri abscissionem, publicā installationē, flagellationē, aut similia non postulat. Captiuus capitaliter captus, non est laxandus vinculis sub fideiussione, nisi crimen in causā ciuilem fuerit conuertibile, & nisi fiscus niteretur ciuili conclusioni, nempe, vt reus pœnam centum librarum grossorū subiret, aut aliā multā pecuniariam. Neq; itē laxandus erit, si fiscus tueretur cōclusionē criminalem in subsidium: nempe cētum librarum grossorum, aut aliam sum. mam intra mensem depēdendā: quam nisi statuto tempore illi exoluerit, amputetur illi pes, manus, aut aliud membrum. Sed ne tū quidē relaxabitur, quoties 6 fiscus concludit copulatū hoc pacto: damnetur summa centum librarum grossorum, & manu trūcetur. In Flandria vsu receptum est, vt quauis procurator alternatiuas conclusi-

conclusiones proferat, criminali tamen suā conclusioni constanter innitatur, quō decernatur ipsi super ea per ordinem iustitia. Similiter non est captiuus relaxabilis, vbi 7 fiscus alternatiuē ac ancipiti insisterit conclusioni: videlicet, præcidatur manus, aut centum lib. grossorū mulctetur. Tum enim in prudentia Iudicis fuerit, alterutrum adiudicare, pro qualitate facti. Vfus tamen Flandriæ, iam 8 olim recepit captiuos leuare, quoties procurator quo quo modo à cōclusionē prima deslexerit, hoc est, alternauerit: quanquam ipsam criminalem cōclusionem adhuc mordicus presserit. Quisquis captus fuerit ob non iudicatas, vel ob quas nō incidisset multas criminales, vnde 9 semet liberum esse, negando contenderet: profecto is carceris angustijs cum cautione hac, quod in iudicio comparebit, & iudicata persoluet, leuabitur. Si verō multa prius fuerit adiudicata ante subleuationem, oportet prius (pro stylo & vsu) numos enumeret & consignet. 10 Mulieres honeste in causis criminalibus, vbi crimen sit leue, non enorme, neque admodum atrox & graue, non debent personaliter detineri neque incarcerari: sed per fideiussores de iudicij obseruatione relaxari, si quidem ipsos nancisci & constituere potuerint: si verō eos constituere nequiverint, ne tū quidē detinebuntur: sed stabitur earum fideiussoriæ aut iuratoriæ cautioni, per quam relaxabuntur. Quod si crimen esset atrox & grauissimum, 11 tunc non incarcerantur apud viros (vti superioribus titulis tactum est) sed intruduntur siue mittuntur in monasterium vel in Ascetion custodiendā, aut honestis matronis traduntur, per quas custodiuntur, vt inquit tex. notabil. in authen. vt nulli iudi. §. necessarium. versic. si verō crimen sit, et c. in auth. hodie nouo iure. C. de custo. reo. Hæc autem intellige de mulieribus honestis, honestamq; 12 vitā degentibus. Quandoquidem mulieres infames, impudicæ, & inhonestæ, huiusmodi priuilegio frui nō merentur, D. Bar. eximio ita attestāte in d. auth. vt nulli iudi. §. necessarium, atque Bal. & doctoribus ita tenentibus in d. authen.

13 d. authen. hodie nouo iure. Cessio atque bonorū renun-
tatio nihil habet loci, nil purgationis in lite criminaria, in
qua captus patiēter criminis mulctam, emendationē cor-
porali pœna subeat, necessum est, dum nec re nec opibus
14 hanc aliōqui prœstare potuerit. Paupertas igitur nequaquā
15 illum à pœna excusabit. Regulare enim est vt qui non
habet in aere, luat in corpore, ex quo sumere hanc cōclu-
sionem nec extraneū fuerit: Qui pœnā pecuniariam prae
inopia soluere non possit, corporalem pœnā sustineat, &
corpore iure plectatur, l. i. §. generaliter. ff. de pœnis. Vbi
text. Generaliter placet in legibus publicorū iudiciorum,
vel priuatorum criminū, qui extra ordinem cognoscunt
præfecti vel præsides, vt eis qui pœnā pecuniariam egen-
tes deludunt, cōrrectionem extraordinariā (nempe corpo-
ralem) indicant. & ad hoc notat illum textum Bart. ibi, &
l. si quis id quod iurisdictionis. §. in seruos. ff. de iurisdic.
omn. iudic. vbi in corruptentem album pratoris, datur
actio popularis quinquaginta aureorum, sed in seruos, si
non defendatur à dominis, & in eos qui inopia laborant,
corpus torquendum est, ait tex. & ibi per Odofr. & l. fin.
ff. de in ius voc. vbi si libertus vocet in ius patronum sine
venia, incidit in pœnam quinquaginta aureorum: si verò
laboret inopia, castigatur in corpus, & cap. ad liberandum,
ext. de iudic. vbi Christiani, arma, ferrū & lignamina ga-
learum deferentes & apportantes Sarracenis, excommu-
nicantur, & anathemate notantur, nec possunt ecclesiae
reconciliari, nisi omnia restituant, quae ex cōmercio tam
damnato perceperint, & tantundem de suo transfuderint
in subsidium terrae sanctae. Quod si fortè soluendo non
fuerint, sic aliās reatus taliū castigabitur, vt in pœna ipso-
rum, alijs interdicatur audacia, similia præsumentur: nam
poterunt subijci verberibus loco pœnae, secundum gloss.
ibi in verb. Sic aliās, aliquot passus allegantem, & l. cum
sit iniustum. C. de sepul. viola. vbi si quis propter debi-
tum defuncti, impediatur defuncti sepulturam, punitur pœ-
na quinquaginta librarum auri, aliōqui laborans inopia
luit

luit corpore, dicente textu, Eum verò, qui in huiusmodi
fuerit deprehensus flagitio, quinquaginta libras auri de-
pendere: vel si minus idoneus ad eam pœnam persol-
uendam sit, suo corpore sub cōpetenti iudice pœnas lue-
re statuimus, & text. in l. quicumque. C. de seruis fugit. vbi
suscipiētes seruū fugitiuum tenentur eum restituere, &
insuper cum eo parē seruū dare, vel cum eo xx. solidos
reddere. Quod si ad prae dictam pœnam soluendam, is
qui suscepit, minimè sufficiat, aestimatione competen-
tis iudicis, castigatio in eum procedat. Allegare plura alia
iura potuissimus, sed quia plus ostentationis, quàm fru-
ctus in eo sitū est, reliqua hic silentio prae terire duximus:
haec pauca ex prolixa disputatione D. Frederici Schenk
ex Baronibus de Tautēburh Iurisperiti, viri in legum
studij non parui nominis, in sua Triade forensi, sub tit.
De liberti actore vel reo. c. 4. sufficiant. Vbi proculdu-
bio illud prae citatum vulgare axiōma, Qui nō habet in
aere, luat in corpore, admodum feliciter discussit & exa-
minauit, quem loco ac tempore studiosis petere licebit.

*De Fideiussione in re seu materia cri-
minaria. Cap. xx.*

S V M M A R I A.

- Reorum relaxandorum sub cautione, quotuplex ratio & differentia. 1.
 - Iudex detinens volentem idonee satisfacere, tenetur iniuria- rum actione. 2.
 - Capitius criminalis non valens constituere fideiussores, ca- ptius permaneat. 3.
 - Pœnam corporalem nemo, nisi reus ipse subire poterit. 4.
 - Nemo sui corporis periculo pro alio fideiubere poterit. 5.
 - Memborum suorum dominus nemo est. 6.
 - In infligendis pœnis corporalibus, habenda personarū ratio. 7.
 - Iudex acriter expendat fideiussiones in crimine criminali. 8.
 - Bartoli distinctio in fideiussione criminorum. 9.
 - Baldi distinctio pro fideiussione criminorum. 10.
 - Quaestio, quomodo nobilis per cautionem relaxandus. 11.
- Quando

Quando fideiussio extincta, & quando non. 12.
Fideiussionis amplitudo in re criminaria. 13.
Non cōstituendi fideiussores, de nō inferendo maleficio. 14.
Maleficus non spondet pro maleficio, in grauioribus crimi-
nibus: sed &c. 15.
Maleficorū bona, fisco cōmittuntur, saluo creditorū iure. 16.

Vande quidem iam iam præcedente cap.
nonnullarum relaxationum mentio-
nem fecerimus, hoc loco non ab re fue-
rit & alterius speciei relaxationis me-
minisse quæ sit, quum crimen dubium
est, & Iudex est in actu inuestigandæ ve-
ritatis: quæ fieri solent fideiussore præstito per Reum de se
repræsentando, quoties ad hoc fuerit requisitus, hoc est, ad
libitū & volūtātē Iudicis: vel de nō recedēdo ex certo lo-
co, ciuitate, oppido, castro, aut prætoris palatio, sine iudicis
licētia, & de soluēdo pœnā. Examinemus nūc de quibus
criminibus siue delictis sit relaxandus Reus sub cautione
prædicta: Id itaq; paucis admodū, vnica nēpe distinctiun-
cula, fiet. Est nāq; Reus aut in crimine, ob quod venit illi
imponēda dītaxat pœna pecuniaria. Hoc autē casu Reus
aut fuit cōfessus aut plenē cōuictus: quo nō debet relaxa-
ri, sed detineri, donec persoluerit pœnā. I. si cōfessus. ff. de
custo. & exhib. reo. Aut nec cōfessus nec cōuictus fuit: hoc
casu debet relaxari præstita cautione digna de se repre-
sentando, vel de non recedendo ex certo loco, vt inquit
Bart. in l. i. ff. eod. titu. de custod. & exhib. reo. vbi post Ia-
cobum de Arena, declarat istū articulū reducēdo ad pra-
xim. Pro quo item facit text. in l. fin. C. eod. titu. l. i. & l. si
quis. ff. eod. tit. In quibus iuribus in effectu disponitur,
quod in criminibus illis, in quibus venit imponēda pœ-
na pecuniaria, Reus debet præbito idoneo fideiussore,
relaxari. Et ratio est, quod pœna ipsa non minus satisfieri
potest fisco per fideiussorē, quā per principalē, argumē-
to l. deniq; & l. sequenti. ff. de iure fisci. Quinimō, si Iudex
vellet retinere Reum cōstrictum citra relaxationem,
qui

qui paratus esset præstare idoneum fideiussorem, posset
tum agi cōtra Iudicem in syndicatu, actione iniuriarum,
vt not. Bar. in l. si verō pro cōdēnato. §. i. qui satisfd. co-
gan. Si verō captiuus criminalis non poterit constituere
fideiussores, necesse est captiuus permaneat, teste Bartol. 3
in d. l. i. ff. de custod. & exhib. reo. & in d. l. si verō pro cō-
dēnato. §. i. & l. eos. i. §. super his. C. de appella. Aut cer-
tē crimen leue est, & nequaquam atrox, tum fideiussori-
bus relaxabitur. l. diuus. i. ff. custo. & exhib. reo. Aut cri-
men est atrox, vel tale, ob quod incidit in pœnam cor-
poralem, isto casu non debet Reus regulariter per fide-
iussores relaxari, sed personaliter detineri, dicta l. diuus. i.
Ratio est, ne eludatur iudicium, si postquā repertus
fuisset culpabilis, fugam arriperet: id namq; esset propriū
iudicium fallere, & eludere: quod scilicet huic pœnæ cor-
porali nō posset per alium, quā ipsummet Reum prin- 4
cipalem satisfieri, tametsi fideiussor expresse se antē obli-
gasset ad quamlibet pœnam corporalē, & dixisset se velle
subire omnem pœnā in corpore suo, quam reus patere-
tur, si in carcere ad sententiam vsq; fuisset detētus. Nemo 5
enim poterit se deuincire ad sistendum quempiam iu-
dicio sub pœna proprii capitis, corporis, aut membri sui:
quod hac in re nullus sui corporis aut membri dominus
fuerit. Attamen principali, & ei cuius res agitur, licebit 6
se obligare ad redeundum in iudicium, sub pœna dun-
taxt quasi cōfessi criminis, perdendi scilicet beneficii, re-
missionis, alteriusue gratiæ, exilij subeundi, aut simillium:
non autē sub pœna capitis, pugnæ, oculi, alteriusue mem-
bri, trita l. liber homo, ff. ad l. Aquil. & videte D. Bartol.
in d. l. ff. de custo. & exhib. reo. nec non c. de occidēdis, c. si
non licet, & c. cum homo, 23. q. 5. in quibus quidem iuri-
bus habetur, quod quando sumus in huiusmodi crimi- 7
nibus, in quibus venit inferenda pœna corporalis, sit per-
sonarum ratio ac distinctio, pro modo facultatum, dig-
nitatis, honoris, pro criminis qualitate, innocentia Rei,
& similib. iuxta text. l. i. crebrō allegatum, ff. de cust. &
exhib.

exhibet. reo. & secundum ista Iudex decernet, an Reus sit detinendus in carceribus, an in palatio, militibusne custodiendus, an fideiussoribus committendus, qui erunt fideiussores, non de repræsentando, sed de sistendo in certo loco, & non recedendo ab illo: aut in vinculis conijciendus, secundum quod declarat D. Bart. dictum illud lac. de Arc. in d. l. i. in 2. col. & sic Iudex secundum qualitates & conditiones istas, arbitratibus modum detentionis ipsius Rei, secundum quod considerat Iurisc. in sæpenumero allegata l. i. Quare iudicis hic fuerit diligenter expendere: quo pacto fideiussiones in crimine criminali acceperit. Si enim hinc vllum oriretur incommodum, id omne fisco aut parti per ipsum dependendum esset, aut Reus est in crimine, ob quod inferenda fuerit poena arbitraria: & isto casu, an Reus sit fideiussoribus relaxandus, an not. Bart. in d. l. i. ff. de custo. & exhib. reo. hunc in modum distinguit: aut delictum est adeo turpe, vt verisimile sit Iudicem ob id impositurum poenam corporalem, & tum iudicatur sicut de poena corporali simpliciter, ideoque non erit fideiussoribus relaxandus, d. l. i. ff. de custo. & exhib. reo. Aut verisimile est Iudicem arbitratu, poenam debere esse pecuniaria, & tum licebit relaxari: d. l. Si vero pro condemnato. §. i. ff. qui satisd. cogantur. isto enim casu iudicatur de eo, sicut de crimine, pro quo venit imponenda poena pecuniaria simpliciter, d. l. si vero pro condemnato & videte Bart. in d. l. i. qui tamē (venia tanti viri dixerim) non ita distincte loquitur: sed quatit, Quid si per defectu poene pecuniariae veniret imponenda poena corporalis, fas erit tum per fideiussores relaxari? & regulariter id fieri posse concludit negativè. Post tamen explicat modum & cautelam, quomodo possit relaxari, videte ibi per eum. Subtilis autem Bald. in d. l. nullus. C. de exhib. reis, alia vtitur (suo more) distinctione, & clariore ac copiosiore, dicens: Aut sunt rei in crimine, ob quod venit imponenda poena ordinaria, aut extraordinaria, & arbitraria. Primo casu, id est, quando ordinaria & deter-

minata,

minata, aut est poena corporalis, aut pecuniaria: si corporalis, non erit fideiussoribus relaxandus, imò detinendus & custodiendus in carcere, d. l. nullus, in fine, & l. si quis in ea. C. de custo. reo. & l. i. ff. eo. tit. Quando autem est confessus delictum, aut legitime conuictus, non solum est detinendus, sed etiam in vincula conijciendus ad sententiae definitionem, & denique ad ipsius sententiae executionem, d. l. nullus, in principio, & l. i. confessus, ff. eo. tit. ideo tunc non est per fideiussores relaxandus: quandoquidem fugiendo posset illudere Iudici, & poenam debitam iniquè iustitiae suffurari, quod utique non fuerit in potestate fideiussoris solvere iudicatum, teste Bal. in d. l. nullus. Si autem imponenda sit poena pecuniaria, & reus confessus delictum fuerit aut conuictus, non erit simili ratione relaxandus, sed detinendus, & confestim condemnandus, d. l. i. & fin. C. de custo. reo. & l. i. confessus, ff. eo. tit. Aut si non confitetur, sed negat, debet per fideiussores dimitti: sed debebunt hi promittere de eo repræsentando, & iudicato soluendo, d. l. i. ff. de custo. & exhib. reo. Huic servit etiam text. in l. cum clericis. §. i. & §. ipse vero, C. de episco. & cleri. qui text. si rectè syncerèque inspicitur, propriè loquitur de fideiussore huiusmodi nempe de repræsentando, & stando iuri, & iudicato soluendo sub certa poena. Tertiò verò casu, dum reus est in poena arbitraria, dicit Bald. considerandam esse criminis qualitatem, loci, iudicis, & fori consuetudinem, & conditionem personae, quemadmodum notatur in simili, in l. quid ergo. §. poena grauior, ff. de his qui not. infra. vnde si verisimile fuerit, poenam esse corporalem, idem tum iudicabitur, quod de ordinaria corporali: si verò constet poenam esse pecuniariam, idè in iudicando seruabitur quod in pecuniaria ordinaria. Predictis vtcunque enarratis, lubet hic inferere quaestionem notabilem, & vsibus nostris sæpe frugiferam, cuius recordatus est D. Paulus Grillandus in suo tract. de relaxatione carceratorum, sub cap. de fideiussoribus reorum, numero 8. Speculatae fidei & 11

authoritatis

autoritatis vir quispiam, nobilitate, opibusque præcel-
lens, accusatur alicuius criminis, ratione cuius de iure
communi aut ex statutorum forma, poena corporalis ve-
nit imponenda. Hic in ius vocatus seu citatus com-
paret: examinatus omnia negat: iudex vult ipsum detinere,
donec absolatur processus, & purgentur indicia. Re-
plicat dicendo, quod est paratus seipsum obligare de se
repræsentando toties, quoties, &c. sub poena mille du-
catorum, &c. & de stando iuri, & parendo iudicato: vel
dicit, quod vult prestare idoneam cautionem de se repræ-
sentando, vt supra. Queritur, an iudex poterit illū relaxare
sub tali fideiussione, vel propria obligatione? videtur
prima facie respondendum negatiue: quia cum sit poena
corporalis, posset eludi iudicium, vt antè diximus, & no-
tatur in d. l. i. C. de custo. reo. & l. fr. C. de requir. re. Con-
trariū tamen veritati arbitror consonū: Quod iudex pro
criminis qualitate, & magna persone conditione, pro di-
gnitate vel innocentia, poterit arbitrio suo detentionem
ipsam moderari, ac dictum nobilem dimittere, aut sub
propria iuratoria, aut sub fideiussoris obligatione, de se
repræsentando, vel de non discedendo ex certo loco, secun-
dum quod notat Bartol. in d. l. i. ff. de cust. & exhibit. reor.
Concludendum est igitur, iudici in relaxandis aut refer-
uandis reis criminosis, magnam dari & concessam esse à
lege autoritatem, & arbitrium, teste Iurifcon. in d. l. i. ff.
de custo. & exhibit. reo. dum dicit: de custodia reorū, pro-
consultæstimare solet, vtrum in carcerem recipienda sit
persona, an militi tradenda, aut fideiussoribus cōmitten-
da, vel etiam sibi. Hoc autem, vel pro criminis, quod ob-
ijcitur, qualitate, vel propter honorem, aut propter am-
plissimas facultates, vel pro innocentia, vel pro dignitate
eius, qui accusatur, facere solet: quibus coniecturis verifi-
mile esse videtur, ipsum reum non fugituum, nec iudi-
cium delusurum, d. l. i. & l. non omnes. §. à barbaris, ff. de
re milit. & d. l. cum clericis. §. i. & §. seq. C. de episco. &
cleri. & per Bal. & Ang. in l. 2. C. de exhib. reis. Circa præ-
dicta

dicta autem observandum erit, quod fideiussio de repræ-
sentando, proculdubio extincta sit, quando sententia lata
est in causa principali. Itē & ea fideiussio, que fit ad sistē-
dum iudicio, aut iudicis sententiæ obediendum. Verū
illa fideiussio, quæ facta est de soluendo ac parendo iudi-
cato, nequaquam censetur cessare atque extincta esse, nisi
postquam sententiæ paritum fuerit. Qui pro alio spon-
derit in rebus criminalibus ciuilitè institutis, is malefi-
cio nullam sponsonem præstabit, quicunque etiam fue-
rit, vbi sententia lata, aut appellatione, reformatione, aut
simili modo fuerit retractata. Notandum autem fue-
rit, fideiussionem hic tam latè esse accipiendam, vt in se
quoque superiorem appellationis iudicem complectatur,
& quicquid per ipsum sententia decernendum fuerit: licet
do. Hippol. de Marf. contrariæ & negatiuæ sententiæ in-
herere videatur in sua solēni repetitione Rubricæ, ff. de fi-
deiussoribus, sub nume. 108. plurima (vt solet) ibidem al-
legans, ad medium tamen in nostram opinionem con-
descendens, cui etiam seruiunt quæ idem Hyppolit. po-
nit in d. Repetitione, num. 91. ad q. An fideiussor teneat-
ur ad augmentum: quem, occasione emergente, videre
nec graue fuerit. Nemo etiam cogendus est, fideiussores
constituere de nullo maleficio inferendo: ad id enim
difficiliter quis fideiussores inuenerit. In grauioribus
delictis criminaliter intentatis, non licet vni malefi-
co præbere fidem pro alio: sed licebit id in paruis deli-
ctis, ciuilitè institutis. Et vt præsens cap. absoluamus,
sciendum est, omnia maleficorum bona, credita & con-
stitutata esse in manu Fisci, depro creditorū iure, potissimū
permanet, tritissima lege, aufertur. §. fisci, ff. de iur. fise.
Multa hic addita, quæ declarari potuissent cap. præcedente.

*De captiuorum seu victorum aggraua-
tione. Cap. xxi.*

S V M M A R I A.

Incarceratus an possit recommendari

E Processus

Processus prioris causae, semper praecedat.

Visquis vnus malefici causā captus seu
vincus fuerit, alteri quoq; malefici gra-
tia ab alio officario granari poterit, quod
& vulgo dici solet: is qui est recomēdatus
in carceribus ex vna causā siue delicto,
poterit ibi recomēdari & aggravari ab
eodem siue ab alio ex alia causā seu crimine. Recōmen-
dare nihil aliud est, quā eū, qui est incarceratus, detinere
etiā pro alio crimine D. Vdalrico Zasio Iurisc. clariss. teste,
in lectura, l. in ius vocari, cum duabus legibus sequētib;.
ff. de in ius vocand. Ita tamen vt prioris causae processus
semper praecedat, neq; alterius causae grauiamine remore-
tur. Cy. & Bar. in l. qui de crimine. C. de accusat. & inscrip.
Huius meminit plenissimē Bart. in l. si quis seruus. §. qui
exhibēdi. ff. de custo. & exhib. reo. deducēs, Carceratus ex
vna causā, quādo possit ob aliā ibi recomēdari & aggra-
uari iunctis additionibus ibidem, ad quem nactis otium
recurrendum fuisse.

De praesentatione siue contumacia. Cap. 22.

S V M M A R I A.

- 1. Cirato non licet contemnere iudicis euocationem.
- 2. Competentia iudicis in criminalibus in tribus locis conside-
ratur, domicilii, delicti, & capturae.
- 3. Delinquens tres contra se fortitur iudices.
- 4. Citatus non cōparens, quomodo cōtra ipsum procedatur.

Itato in re criminali nullā fas erit cōtem-
nere iudicis euocationē, sed coram ipsius
tribunali cōpareat, oportet, modō is cōpe-
tens fuerit, l. si quis ex aliena. ff. de iudic. et
ibi Bal. & Angel. videte Bar. in l. non vi-
detur. ff. eodem tit. In tribus autem locis

- 2. iudicis competentia in criminalibus spectabitur, videlicet
in loco vbi citatus moratur. l. ij. C. de iurisdic. omn. iud.
& ibi Bald. ac eius sequaces, vbi delictū commissum fue-
rit. l. i. & authen. Qua in prouincia, & ibi Bal. alique scri-
bentes. C. vbi de crimin. agi oportet, & l. 3. ff. de offic. praesid.

Et vbi citatus captus fuerit. Itaq; is qui deliquit, tres cōtra
se fortitur iudices, Bald. in d. l. i. Quoties citatus cōparere
neglexerit, contra ipsum proceditur per non comparitio-
nem, cap. absens. 3. quāest. 9. vti ex sequentibus doceberis.
Verum si is captus fuerit, atque crimen existat capitale,
nulla opus est praesentatione super rotula (vt aiūt) aut cō-
paritione in cōsistoria, quod tum processus formetur ex-
traordinariē in carcere, nisi certē fuerit aduersa pars con-
querens: aut crimen ipsum non fuerit capitale, quibus ca-
sibus procedēdum esset ordinariē, ac causā praesentanda.

De cōparitione in materia criminali. Cap. 23.

S V M M A R I A.

- 1. Procurator in causā criminali, interuenire an possit?
- 2. Officium suum alicui esse damnosum, est iniquum.
- 3. Causae ob quas procurator in criminalibus interuenire neq;

I N rebus siue materijs criminaliter institutis, citatus ipse
personaliter cōpareat, necessum est: per procuratorem
autem minimē secundum D. Barto. theoricam, in l. ac-
cusatore. §. ff. de publi. iudic. & in l. seruum quoque, §.
publicē. ff. de procuratorib; Copiosē D. Alexander in d. l.
accusatore. §. ad crimen. Doctores in cap. veniens, ext. de
accusa. coniuncta ibidē optima & memorabili glo. in verb.
Criminali, in cap. in criminalibus. 5. quāest. 3. in cap. si quā-
do. 2. quāest. 6. in cap. absens. 3. quāest. 9. latissimē D. Ale-
xand. in 2. volu. consiliorum, consil. cxvi. Lud. Rom. con-
sil. ccxv. & D. Matthaeus de afflictis, in suis decisionibus
Neapolitanis, decisione 64. Ratio, Quod vtrique sententia
contra procuratorem proferenda, nihil in ipsius procura-
toris personam agere poterit, vt qui nihil peccauerit, eōq;
indignus sit, qui alterius viri peccati poenam immeritō
sufferat. Quod indignum si quando cōtingeret, nullā vi-
cissim actionem haberet procurator in cōstitutore suum,
vt à condemnatione liberaretur. Vnde colligeretur pro-
curatorium officium, ipsi procuratori haud parum ita
fore damnosum; quod cum rationis equitate apertissimē

F ij pugnare

3 pugnat, l. sed si quis. in princ. ff. de testamen. Sūt pretereā & aliq complures rationes, cur ipsum maleficum iudici personaliter sistēdum velint: quas & Barthol. à Chassa. iurium doctor expressit abundē in Commentarijs consuetudinum Burgūdiæ, titulo, Des droictz & appartenantz à gens mariez. §. v. fol. 145. numeris 23, 24, 25, 26, 27. Quod iniquū foret procuratorē pro causā sui (quē defendit) malefici absentis, condēnari ad mortem vel aliam poenā: deinde, ne iudicium fiat illusoriū, néve maleficia relinquantur impunita: & quōd principalis acrius, meliusq; propriā defendat causā, quā procurator. Postremo (quæ rationum omnium vna est efficacissima) quōd ex malefici citati comparitione, exhibitione & præsentatione eiq; ipsius vultu, aspectu, qualitate personæ, constantia, trepidatione, ex oculorum sermonisque iudicio plurimum Iudex consequatur indicij, & censuram subinde multo certissimā, quam ex procuratoris constitutione nunquam eliceret.

De procuratoribus in re siue materia criminali. Cap. xxiiiij.

S V M M A R I A.

- Procurator in causā criminali regulariter nō admittitur. 2.
- Aliquot fallentiæ. 2.
- Procurator in crimine publici iudicij, ad allegādum causas absentis admittitur. 3.
- Reipublicæ veile est, absentes à quibuscunque defendi. 4.
- Absens criminiosus non damnatur. 5.

IN criminalibus negotijs tam publicis, quā priuatis, non solet quispiam regulariter ad constitutionem procuratoriam admitti, D. Bartol. in l. accusatore. §. ad crimen, ff. de publi. iudic. & in l. seruū quoque, §. publicē. ff. de procurato. D. Alexander latē in d. l. accusatore, §. ad crimen. Scribentes in c. veniens, extr. de accusat. coniuncta ibi celebri glos. in verb.

verb. criminali. in c. in criminalibus. §. q. 3. in t. si quādo 2. q. 6. in c. absens. 3. q. 9. Alexā. in 2. vol. cōsiliōrū, cōsil. 126. Lud. Rom. cōsil. 215. D. Matth. de afflictis in suis decisionibus Neapolitanis, decis. 64. & l. i. ff. an per aliū caus. appell. agi pos. Verū multifariā cōperimus hāc regulā fallere. Primo nanque, Academijs, Vniuersitatibus, atque Collegijs permittitur in causis criminalibus constituere procuratores vel syndicos: quōd in ipsa iudiciales cēsuræ, veluti in priuatas personas, nō cadūt. Et si vniuersitas cōuenitur, nō potest respectu vniuersitatis, esse poena capitalis, ideōque defendi potest per syndicū: Cum enim vniuersitas nō deliquerit verē, nō poterit capitaliter puniri: sed illi de vniuersitate, qui interfuerūt factō vel cōsilio, bene possūt capitaliter puniri, si crimē est capitale, argumēto l. i. §. i. ff. de magistr. cōueniend. Specu. in tit. de accusato. verb. quid si vniuersitas deliquit. Bald. in Specu. de pace Constan. §. dāna, in verb. & ideō nos videmus. & in l. Polla. in versic. extra quāro quid erit. C. de his, quib. vt indig. & in spec. de accusatore, vers. Sed nūquid potes. Secundo in accusatione ingratiitudinis, cū quis aliū ingratiitudinis accusat. l. sed & hæ personæ. §. patronus. ff. de procuratoribus. Deinde in minoribus siue leuioribus criminibus, argumento l. leuia. ff. de accusat. & l. i. §. i. ff. an per aliū cau. appell. agi pos. & plenē notatur in d. l. seruū quoque, §. publicē. in criminibus nō criminaliter, sed ciuilititer institutis. c. tuæ. ext. de procurato. & c. super his. ad fin. ext. de accusato. In consortibus leuiorū criminum: possunt enim hi loco alterius in eodē crimine consortis cōstitui, vt meminimus sup. tit. de fideiussione in re criminalia. In crimine iniuriarum, in quo illustris persona etiā per procuratorem intendere & excipere potest. cap. absens. §. nisi. 3. q. 9. & l. vlt. C. de iniurijs. In crimine suspecti tutoris. l. non solum. §. vlti. ff. de procuratoribus. quod Innoc. & Ioann. Andr. extendunt ad prælatum suspectum. In domino defendente seruū in crimine: si cui. §. poena. ff. de accusatio. Item in quouis crimine publico

aut priuato, quod sola relegatione, aut poena pecuniaria dignum est, potest procurator suae petitioni, aut refutationi instanter inmiti, ad excusandum, excipiendum, probandum, confutandum. Postremo, in quibusvis negotijs, quae principalis ipse coram & praesens efficeret ac praestaret. l. prima. §. primo. addita glossa in verbo. Ignominia. ff. an per alium causae appellationum agi possint, dicto capitulo, veniens. extra de accusationibus, iuncta ibidem glossa in verbo. Criminali, d. l. seruū quoque, §. publicē, cum glossa magistrali in verbo. Datur, ff. de procurat. Verum in delictis, quae merentur corporalem sanguinis poenam, nunquam procuratori principalis absentiam occupare, intendere & excipere licebit, nisi ad enarandū malefici capitalis absentis causas, vel exceptiones obijciendas, d. l. accusatore, §. ad crimē, & ibi amplissimē Bart. fa. l. absens, ff. de procurat. & l. reos, C. de accusat. quia rei publicae vtile est absentes a quibusvisque defendi, & quemlibet pro eo verba facientem audiri, d. l. seruū quoque, §. publicē, & c. reos, 23. q. 5. dictis tribus gl. in verbo. Ignominia, Criminali, & Datur: quas videre poteritis has fallētiās describentes. In criminalibus verō, vbi statutorum benignitate criminalia cōuersa sunt in ciuilia, licebit procuratori absentis criminosi occupare defectum, & absentiam, Veluti si statutum sic habeat: Quisquis alium occiderit, dependet mille libras Paris, vel similem summam pecuniariam: vbi procuratori fas erit occupare per vniuersum rei processum. Sin hoc pacto statutum habeatur, Qui alterum occiderit, vel decollabitur, vel mille librarum Parisiensium summa mulctabitur, non esset eo casu admittendus procurator: quod capitalis poena, principalis poenae loco sit posita. Non sinunt iura absentem criminolum condemnare (imō diuinā & humanae leges hoc prohibent) quod ipsēmet Indici, neque sit auditus, neque aliās per procuratorem sese Iudici listere liceat, l. absentem, ff. de poenis: addita ibi glossa in verbo absentem, l. absentem. C. de accusat. & d. c. absens, 3. q. 9. Verum si e-

si ederetur statutum, vt absens contumax ob id criminaliter condemnari posset, tanquam in iudicio victus, tum licitū esset absenti ad suae absentiae expurgationem procuratorium transmittere. Nam si talia statuta contra ius commune edita & admissa, criminolum absentem criminaliter condemnent, ex eo plurimi volunt, eadem quoque statuta non absōna ratione, absentem etiā releuare, vt vniuersum negotiū suū per procuratorem defendat. Si verō per statutum decerneretur, vt is absens criminolum, & exul impunē posset occidi: atque ex eo deinde reperiretur, qui eundem criminolum absentē, & exulem neci dedisset, poterit tum hic procuratorem sufficere, qui suam absentiam excusat, allegans & deponens eum occisum fuisse exulem. Nonnulli dicunt, si ante litis contestationem non esset contra procuratorem exceptum, non licere procuratorem deinde rejicere. Sed apertē vetant iura contrarium, nemini fas est in criminalibus atque adeo capitalibus causis ad absentē defendendū, occupare. Atque is procurator qui hoc tentaret, nō esset à Iudice admittendus, etiam si pars aduersa ipsum non rejiceret.

De exonerādo in materia criminū. Cap. 25.

S V M M A R I A.

- Qui criminaliter citatus, comparere ex causa nequit, debet sese exonerare per eum quem velit. 1.
- Indigni & inhabiles in causa criminali admittuntur ad exonerandum. 2.
- Mulier vel minor potest comparere ad exonerandum. 3.
- Praxis recipit, vt exonerationem habeat in mandatis ab absente, idque iuret. 4.
- Pater in capitalibus permittitur impedire contumaciam filij, & e contra. 5.
- Pater & filius censentur vna persona. 6.
- Pater filij causam defendens, seipsum censetur defendere. 7.
- Excusationes quae impediunt absentem comparere. 8.
- Graues morbi & periculosi exonerant. 9.
- Leues morbi etc. nequaquam excusant. 10.

Absentia ob officium, excusationem, siue restituitur exonerationem parit. 11.
Insigne patriæ aut Reipublicæ comodum, citatū excusat. 12.
Venti validi & tempestates quando exculant. 13.
Mulieres imprægnatæ, à comparitione sunt excusabiles. 14.
Bella à comparitione excusationem præstant. 15.
Pestilentia exculant. 16.
Aëris intemperies, à comparitione excusationem tribuit. 17.
Aegritudines ex acrimonia vini, mors proles, & similia infortunia, nullam prætexunt citato excusationem. 18.
Cōtumax nequit reputat, qui citat, cōparere nō tenetur. 19.
Excusationes alię necessarię, alię probabiles, alię merè voluntarię. 20.
Infirmas à comparitione excusat. 21.
Incarceratio itidem à comparitione excusat. 22.
Inimicitia capitales tribuunt citato excusationem. 23.

Vi criminaliter citatus, cōparere ex causis nō potest, debet sese exonerare per eū quem velit, cuius quā optimē fidit, siquidem legitima exonerandi subfuerit causa. Atque hoc casu nō modo procurator, sed & quicquid alij, procuratorio munere etiam indigni aut inhabiles, sunt admissibiles: veluti vxor, liberi infra 25. annorum ætatem, equites aurati, religiosi, & similes, Bart. in l. accusatore, §. ad crimen. num. 17. ff. de publi. iudic. notat Innoc. in c. veniens, de accusatiōibus, quos tamen, quorundam iudicio, eam exonerandi causam habere in mādatis oportet. Nam sunt qui autument, talem hīc commissionem non esse necessariam, verum praxis ipsa vsu recepit, vt hāc exonerationem habeant in mādatis ab absente, idque iuramēto verissimum esse firmet. Patri in capitalibus permittitur impedire contumaciam filij (vt nonnullis placet) si is pater sub cōdicta poena, cautionem cōstituerit de filio ad designatum diem sistendo iudici, Barto. in d. l. accusatorem, §. ad crimen, num. 8. argumento. l. 1. ff. de liber. homi. exhibed. Alijs verò videtur huiusmodi cautionis siue satisfationis cōstitutione patris

patris pro filio non esse necessariam, quod vtique pater & filius eandem quasi personam fictione legis exhibeant, sintq; tanquam vna persona, l. fin. ad finem, C. de impuber. & alijs substitut. & ibi Bartol. & §. ei verò, qui & ibi Angel. Instit. de inutilib. stipula. adeo vt pater filij causam defendens, seipsum censetur defendere. Simili ratione & filio datur in criminalibus impedire contumaciam patris, ob rationes iam habitas. Aequa fuerit protectio, si executor ipse sine fraude testetur, citatum alibi esse captum: idque constet attestatōne siue certificatione iustitiæ eiusdem loci aut simili. Item fortiter absentem citatū excusat, si constiterit, quod is in manus, & arbitrium competentis iudicis sese ab eodem crimine purgandum dederit, & crediderit. Pari ratione per alium excusatur, si iudici palam fuerit, ipsum eodem tempore coram superiori iudice citatum, cuius iussibus, & auctoritati æquius parendum fuerit. Graues item morbi, & periculosi, si quidem ij duorum, aut ipsius medici (cui hic fidem haberi par est) testimonio, iudici innotuerint, citatum, alterius ope intermedia, constanter excusant, ac exonerant. Leues verò morbi, læsiones paruæ, leuis rei læsura aut aliud futile impedimentum, nulla ratione citatum de personali præsentatione ac comparitione excusant, quod huiusmodi leuicula iudicem parum admodum moueat. Absentia ob officium, & obsequium Principi præstant. 11. dum, l. si cui. §. tamdiu, ff. ex quib. caus. maio. notat Barto. in l. abesse, eo. titu. Bald. in l. ab eo. C. quomodo & quādo iudex, & l. qui cōmeatus, ff. de re milita. aut ob testimonium eodem tempore coram alio tribunali ferendum: Aut ob insigne aliquod patriæ aut reipublicæ commodum, excusat, & exonerat citatum l. fin. C. de cursu publi. lib. 12. & in l. iubemus. C. de nauib. nō excusan. lib. 11. & l. 1. C. vt nemini liceat in empt. spec. se excusa. lib. 10. Similiter excusant validi venti, & tempestates eum, cui per mare traiciendum fuerit, l. 2. §. si non ad medium, ff. si quis cautio. Mulieres imprægnatæ, aut non ita dudum è puerperio

è puerperio leuatae, hac quoque parte sunt excusabiles,
facit d.l.ij. §. si nō bella. Pefilentia idque genus alia pe-
ricula in loco citati fimiliter excusant. D. Matthæo de af-
flictis attestante in suis decisionibus Neapolitanis, deci-
fione 50. nume. 2. & 4. c. ex parte 1. & ibi Doct. Bald. Alb.
& Philip. ext. de appella. & l. recufare, §. fin. & ibi Bald. et
moderni, ff. ad S. C. Treb. feruit. glos. in Clemētina, ne in
agro. in verb. Rationabili, de ftatu monacho. Vbi aëris in-
temperies, infirmitas, & plura alia haud difsimilia, à com-
paritione, & refidentia excusant: notatur in l.ij. §. penul-
timo: ibi, vel aliqua fortuita calamitas etc. ff. si quis cau-
tionib. crebro allegata. quo textu, Sūmus Pontifex Gre-
gorius 12. se excufauit, quare non venit ad concilium Pi-
fanum, timens grauitatem cœli Pifani, vt refert Maria-
nus in c. veniens, ext. de accusationib. & Felinus in cap.
accedens, Secundo. versiculo, Sexta conclusio, vt lite non
contesta. & est celebris glos. in verb. Suorum infirmita-
te, in cap. cum filius, 23. distinctione. & in cap. quorun-
dam, 74. distinct. Verum ægritudines ex acrimonia vini,
mors prolis, aliæque fimilia infortunia, nullam prætexūt
citato apud Iudicem excufationem, nisi ipsi id ita vifum
fuerit ad prædicta possent adaptari ea, quæ notat D.
Matth. de Afflictis in suis decisionibus. Neapolitanis, de-
cisione 289. atque D. Feli. in cap. accedens, 2. ext. vt lite
non contesta, quæ omnia atque fingula videre poteris.
Nec potest dici contumax, si non compareat: quia ne-
quaquam potest reputari contumax, qui citatus non te-
netur comparere, secundum Bald. in l. generaliter, 2. co-
lum. C. de Episcop. & clericis. Epilogando tamē dicamus
cum D. Bart. in l. accusatore, §. ad crimen. ff. de publ. iudic.
referente Innō. in ca. veniens, ext. de accusat. Nonnullas
esse excufationes necessarias, quæ impediunt absentem
comparere: nempe quum citatus fit infirmitate impedi-
tus, vel carceratus, vel simili ex causa comparere aut trā-
fire iter nequeat, habebitur ratio humanitatis, sicut ha-
beri solet & hyemis, & nauigationis, & cæterorum, quæ
caſu

caſu contingunt, dicta. l. si cui. §. tādū. Alias excufationes
esse probabiles, quæ eū excufare à cōparēdo possent, tamē
venire posset, si vellet, vt puta, quia in illo loco habet ini-
micitias capitales, & ita à cōparitione excufatur. l. de eta-
te. ff. ad S. C. Treb. Faciūt notata in clemēt. pastoralis, de
re iudica. & tunc si procurator cum mandato cōparet ad
eum excufandum, admittetur, secundū Bald. loco præal-
legato. Alias esse merè volūtarias, vtpote, tu nō es meus
Iudex, & fimiles. Plura apud D. Bart. egregiè tractata loco
fæpiusculè citatore perire haud dubio poteris.

*De publica fide, siue (vt vocant) Salui-
conductu. Cap. xxvj.*

S V M M A R I A.

- Saluiconductum an Iudex possit dare citato? 1.
- Saluiconductum conferre, solius Principis est, etc. 2.
- Saluiconductus subinde Iudici vrgente ex causa, ac parte
vocata, conceditur. 3.
- Saluiconductus à Iudice expediri debent, cum prudenti
cognitione rerum ac informatione debita. 4.
- Saluiconductus interdum non seruatur. 5.
- Saluiconductus in fraudem & reipublicæ ad dispendium, à
Iudice non largitur. 6.
- Saluiconductus etiam iuratus, non seruatur delinquenti, se-
cundum Baldum. 7.

Quando citatus procurauit per alterum semet
de absentia expurgatum reddere, siue exonera-
re, dicens sese ad comparēdum non audere com-
mittere itincri, metuens ne ab aduersario suo
in via forsitan interceptus, vi & crudeliter interimatur:
mittit tū Iudex officarios & satellitiū, sed citati impedijs.
Porro si poposcerit saluicōductū, vt secur', & periculo li-
ber, adire Iudicē valeat, in arbitrio tamē Iudicis fuerit ipsū
saluiconductū aut concedere, aut recusare, pro qualitate
criminis, & persone: Bart. in l. is qui reus. ff. de publ. iudic.
Notatur in cap. venientes, ext. de iureiurando, necnon
Feli

Feli. in cap. accedens. 2. num. 9. ext. vt lite non contesta. Salic. in l. reos. in 5. col. ver. expeditis contrarijs. C. de accus. Neque velim hic quisquam existimet eum saluiconductum permissum esse cuiuslibet indifferenter: cum ipsum conferre solius fuerit Principis, aut illius qui principis personam publice refert, vt notat Bart. & Bald. in l. conuentionum, in 2. oppo. ff. de pact. & ibi per Alexan. in 1. col. vbi allegat plures concordantias. Ad hoc etiā lubeat videre Bald. in tit. de pace Constant. in §. Imperialis, in fin. primæ col. in vsib. feudo. Verū enim uero est vbi huiusmodi saluiconductus subinde primato alicui Iudici cōceditur: sed id nō nisi ex vrgentibus grauibuscq; causis, & non nisi parte aduersa vocata, vt in Authent. de mād. princip. §. sed neq; colla. 3. Et non nisi is legitimè fuerit expeditus, cum matura atque prudēti cognitione rerū & causarū, & informatione debita. Si quidē eiusmodi saluiconductus leuiter cuiuspiam fuissent donati, & absque certa rerum cognitione, causā & modo debito, criminēque ipsum adeo foret enorme, vt vel ipsius gratia ab Ecclesia, seu loco sacro foret extrahendus: in Iudice tamē fuerit eūdem saluiconductum ita perperā, & contra aequitatē permissum, denuo refringere, & permissione priori nil obstante, contra eundem maleficum, vt antē procedere. Non enim Iudicis fuerit illos saluiconductus in fraudem, & reip. dispendiū, vilo modo largiri, Glof. in verb. neque custodies. in d. Authent. de mād. princip. Coll. 3. in §. neque autem homicidis. Idem videntur sentire Ia. de Ra. & Cyn. in l. præfenti. C. de his, qui ad eccles. confug. Pet. & Barth. in l. illicitas. §. ne potentiores, in ti. ff. de offic. præsid. Rursum si Iudex ex certis causis vrgentibus, debitis formis, & modis cuiquā concessisset saluiconductū eūque etiā malefico postēnti graui iuramento adstrinxisset: deinde is maleficus supra causam concessi saluiconductus, enormius aliquod admitteret crimen, nil obstante priori saluiconductu concessio, nil obstatē iuramēto, poterit Iudex eum maleficum comprehendere, comprehensum pro criminis

criminis qualitate condemnare quod ipsum nunc grauer noua causā, ob quā non meretur prioris saluiconductus privilegio & gratia frui. Simile enim exemplum testatur sese conspexisse Bald. in dicto §. item sacramenta, in vltima columna, de pace iuramen. firmanda. in ciuitate Padua, vbi cuidam bannito concessus fuerat saluiconductus, turo liberēque adeundi ciuitatem: quam quum ingressus fuisset, denuo recens commisit flagitium, expendendo scilicet adulterinam, falsāque monetam: ob quod nil sibi illo patrocinate saluiconductu, ilico laqueo suspensus vitam finierat. His itaque vtcunque de saluiconductus materia enarratis & admonitis, & quod eadem materia per doct. in l. denuntiamus. C. de his, qui ad ecclesiam confug. abundē tractetur, non decreui his latius inhaerendum. Qui plura desiderat, eo confugiat.

De defectu, non cōparitione siue cōtumacia, cōtra impetratē, in materia criminū. Cap. 27.

S V M M A R I A.

Contra Procuratorem generalem in Flandria nequaquam decernitur contumacia etc. 1.
Qui sunt procuratoris generalis vicarij? 2.
In alijs consistorijs, si non comparuerit impetrans, etc. capitiuus statim liberatur carcere. 3.
Citatus si non comparuerit, decidit à purgationis iure. 4.

Contra procuratorem generale nūquā per totā Flandriā quippiā decernitur, per absentiam, siue impetrātis defectum, quod nūquā nō sit, qui procuratoris generalis absentis vices occupet, inque illius locum surrogetur: hinc iure dictus illius vicarius siue substitutus. Sunt autē procuratoris generalis vicarij, reliqui procuratores Curiae omnes. Attamē si in cōsistorijs, cōcilijs, siue in feudorū tribunalibus nō cōpareret dominus impetrans, nec ipsius prætor, nec subpretor, illico capitiuus per illorū defectum liberaretur carcere, & personaliter

naliter liber remitteretur. Quin & impetrantis defectu, clatus absoluitur a curia & scriptibus, protestariq; poterit (si volet) de iniuria, infamia, dāno, & incomodo. Verum hoc euentu procedit procurator (si quidē informatio precesserit) aduersus citatū, p. detrimento ac interesse iustitiæ. Porro in materia purgationis, si ipse impetrās non comparuerit decidit a purgationis iure, sitq; criminis obiecti suspectus.

De defectu, absentia, & non comparitione contra citatum. Cap. 28.

S V M M A R I A.

- Citatus criminaliter, si non paruerit illius bona ob non comparitionem, ilico per fiscum notantur. 1.
- Purgatio contumaciæ, intra annum admittitur, cuiusque tum sit effectus. 2.
- Hæredes priuilegio defuncti hinc gaudent. 3.
- Absens non damnatur crimine corporali, Stylus Cameræ Flandriæ. 4.
- Consuetudo magni Concilii. 5.
- Vt ex stylo quispiam criminaliter citatus condemnatur per contumaciam, requiritur præter quatuor citationes, etc. 6.
- Exilia ex contumacijs prolata, sunt interlocutoria. 7.
- Exilium omne includit infamiam. 8.
- Probationes in criminalibus debent esse luce clariores. 9.
- Vbi de hominis salute tractatur, diligentius fieri debet examinatio. 10.
- Sanctius est impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnari. 11.
- Multæ sub pænæ confiscatione confunduntur. 12.
- In materia securitatis, si citatus non comparuerit, ipsa securitas iudicatur prima non comparitione, per contumaciā etc. 13.
- Quando citatus personaliter comparet, nequaquam infinitione opus est. 14.
- (eam constituerit. 15.
- Securitatem statuere nolens in carcerem detruditur, donec securitas quando adiudicetur in Curia Flandriæ. 16.
- Securitatis constitutio in Francia. 17.
- In materia purgationis, si citati secunda contumacia non comparuerint

paruerint, impetrans ob citatorū contumaciam iudicabitur purgatus. 190.
Quonā pacto procedēdū sit per fiscum, quoties multi criminosi eiusdē criminis citantur quorū alij comparuerint, alij verò non. 10.

Vt iuriū rationē, quisquis criminaliter citatus non paruerit, illius bona vniuersa, ob non comparitionē, ilico per fiscū notantur, & committuntur literis. Qui si intra annum adueniat, semet ab illa contumacia purgaturus, bonis antē ita notatis, denuo liberē fruatur, necessū est. Quo itē priuilegio gaudēt illius hæredes, quoties intra annū contigerit ipsū obire mortē. Si verò antē annū non veniat, sese purgaturus a non comparitione, & calūniā, bona illa, quæ diximus a fisco proscripta, in fisci manus adiudicantur dānata. Non est tamen is cōtumax, a sua defensione, & purgatione proponēda post annū, aut quoties velit, planē reiectus. Quod iura nullum absentem reiectent, nec vlla corporali, pœna cōdemnent: licet in multā pecuniariā, ob contumaciam, talem absentem subinde constringant. Verum stylus & vsus receptus habet, vt quisquis in Camera Flandriæ citatus fuerit personaliter, & non comparuerit, incidat in contumaciam isque denuo & secundo citandus est per cōclusionem manuum: qui si ne tum quidē comparuerit, ob iteratā & secundā contumaciā a iudice traditur cōmissio illius comprehendendi, sicuti locorum per totam Flandriam, extra sacra loca, inueniri poterit. Nam si nusquam apprehēdi poterit, citabitur ad pœnam exilij, siue omnium bonorū cōfiscationis. Quod si neq; hoc remedio citationi pareat, acrius deinde contra ipsum, tanquam cōtumacissimum, proceditur: nempe ad perpetuū exiliū Flandriæ, & pœnam confiscationis omnium bonorum suorum, ad vsū Comitum Flandriæ, absque vlla alia inquisitione, quā quæ præcesserat. In magno concilio cōsueuerunt ob contumaciā damnare exiliq; ex omnibus huius inferioris

rerioris Germaniæ finibus, scilicet Brabantia, Limburgo, Lutzenburgo, Flandria, Artesia, Hannonia, Hollandia, Zelandia, Frisia, Namurco, Mechlinia, etc. Vt autem ex stylo quispiam criminaliter citatus cõdemnetur per contumaciam, requiritur præire quatuor citationes, & quatuor cõtumacias: quarũ tres prorsus sunt necessarię, quarta abundans ex gratia adicitur. Quibus peractis, impetrans emolumenta, quæ sibi per contumaciam sperat futura, exhibet per litendũ: quo viso, vnà cum informationibus, actis, æstatis, munimentis, & meritis causæ, curia pronuntiat exilium, & bonorum confiscationem: huiusmodi contumaciæ intuitu nihilominus sitalis exilio damnatus innocentia suæ cõsciũ fuerit, neutiquam priuatur libertate sese suamque contumaciam purgandi, & iudicio sistendi. Nam huiusmodi exilia, ex contumacijs prolata, nihil sunt quàm interlocutoria, quæ sunt reuocabiles, l. quod iussit. ff. de re iudica. c. cum cessante, ext. de appella. Veruntamen cõfiscatio semper hic locum obtinet (nisi Principis clementia huic cõfiscationi cedens, bona cuncta exilio ita dånato refunderet) adeo, vt etiam si cõtumax is, cuius fuerit Gandæsis, Brugenfis, Ypræsis, aut aliorũ similium locorũ Flandriæ, vbi ciues à cõfiscatione sunt liberi, Curia tamen non desinat cõfiscationẽ adiudicare Principi: quæ quidẽ libertas aut priuilegiũ potest allegari in executione. Et fieri etiã potest, vt hic cõtumax abiens bona sua habeat extralimites Flandriæ, quod dictum priuilegium (vt nonnulli conantur sustinere) sese nõ extendit. Deinde qui se finit in criminalibus per contumaciam condemnari, iacturam facit non solum bonorum, verum etiam nominis, honoris, & famæ: quando quidem exilium omne includit infamiam, ob quam is permanet infamis, donec per Principem priori nominis sui integritati restitatur, quorum meminit excellentissimus I. C. D. Nellus à sancto Geminiano in suo insigni tract. De Bannitis, sub secundo tempore: nempe de occurrentibus post perfectũ bannum ipsi bannito, ad quem

lectorem

lectorem remittimus. Sunt qui autem, absentes contumaces in re criminaria, criminum obiectorum esse reos & obnoxios, omniãque obiecta habenda esse pro confessis, quod is condemnabilis sit in principali, ratione suæ contumaciæ, quam æstimant pro ficta probatione: contumax enim videtur fictione iuris crimen confiteri. Verum alij cõsent per talem fictã probationẽ, aut cõfessionem, nullũ absente absolūtẽ, siue diffinituẽ cõdẽnari posse, quod probationes criminales neutiquam oporteat esse fictas, verum luce clariõres, vulgatiss. l. sciant cuncti. C. de prob. & ibi Sal. cõcordat verbotenus, c. sciat cuncti, l. q. 3. c. Epiphaniũ presbyterũ, s. q. 6. l. qui sententiã. C. de pœnis. Diligentius enim debet fieri examinatio, vbi de hominis salute tractatur, non autem ex p̃sumptione, quia sanctius est, impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocetẽ damnari, tritissima l. absente, ff. de pœnis. l. 3. s. idem tamen confiteretur. ff. de min. 25. an. cũ mille concordantibus. Quando accersitur & citatur quispiam ob crimẽ personaliter ad pœnam pecuniariam, ob quam etiam comparere recusat: citatur deinde ad maiorem pœnam, & ad audiendam simul sententiam mulctę, & pœnę in quam prioris contumaciæ causã inciderat. Præterea citatur & tertio ad durio rem pœnam, etc. Porro si nec harũ pœnarum timore perterritus comparuerit, ob quartam contumaciam (quam ex gratia abundantẽ diximus) cõdemnatur exilio, & bonorum p̃scriptione siue cõfiscatione. Sed in hoc casu mulctę seu pœnæ per cõfiscationẽ confunduntur, vbi cõfiscatio locum habet. Nam vbi ea cedit, omnes pœnę iã dictę adiudicandę sunt, et exequendę. Quoties exulat quispiam ad certam pœnam, simulque p̃cipiatur, ne ante eiusdem pœnæ solutionẽ redire p̃sumpserit: nõ est is exul pœnæ executioni subiectus, dum paret exilio: in ipso nanque fuerit vtrumlibet, aut exilium aut pœnam persolvere. Si verò durante exilio, cõtingeret ipsum intermori, hæredes in pœnam seu mulctam latam non inciderent. In materia securitatis, si citatus, non com-

G

paruerit,

paruerit, ipsa securitas iudicatur prima non cōparatione, per contumaciā, & impetrati ilico cōceduntur literæ, quibus parti aduersæ insinuet. Hanc autem formam usurpamus in Flandria. Si verò citatus personaliter iple compareat, & certitudinem seu securitatem propria firmauerit dextra, nulla opus erit illi insinuatione faciendā. Cum autem certitudinem statuere nolit, apprehenditur, & in carcerem detruditur, donec eam cōstituerit. In Flādia nulla certitudo siue securitas per non cōparationem adiudicatur, nisi Curia seu cōcilio cōstituerit, citationem factā fuisse in personam, vel domum seu domiciliū citati, & eo die ad citationem constituto. Nam si is incuria, aut aliās pratermissis fuerit, rursus ab integro noua paratur citandi cōmissio. In Francia habet, vt in materia constituedæ certitudinis siue securitatis, necessariò requirantur duæ non cōparationes siue defectus: potissimum quando citatio nō fuerat facta in personam citati. In materia purgationis, si citati secunda contumacia non comparuerint, impetrans ob cōtumaciā, & citatorum absentiam, iudicabitur purgatus: nequaquam tamen recuperabit suas expensas, quod suum fuerit purgationē peragere.

12 Quoties multi criminosi citantur eiusdem criminis, quorum alij comparuerint, alij verò minimè, non cunctatur procurator aut fiscus ob absentium defectum, aduersus præsentēs procedere: nec contra absentes cessat procedere, ratione contumaciæ.

De Contumacijs purgandis. Cap. 29.

S V M M A R I A.

Absentium cuilibet iure permittitur absentia obiectæ purgatoria exculatio. 1.
Redeunt intra annum, adiudicatur bonorum proscriptionum restitutio. 2.
Ex stylo & consuetudine, nullus admittitur ad purgandam absentiam in re criminali. 3.
Restitutio ex causa saltem apparenter necessaria, admittit purgationem absentia in re criminali. 4.

Bona

Bona in manibus Principis constituta, quādiu permaneāt, 1.

absentium siue deficientium cuilibet, iure permittitur absentia siue deficientia suæ obiectæ (quoties liber) purgatoria exculatio, & sese Iudici sistendi potestas vt supra quoque meminimus. Qui si intra annum redierit, adiudicatur ipsi bonorum per fiscum proscriptionum rursus integra possessio, & restitutio, l. fin. ff. de requiren. reis, & l. 1. C. eod. titu. sicuti antè demonstratum est. Ex stylo & consuetudine in olita, nullus admittitur ad purgandam absentiam & defectum in re criminali: nisi per restitutionis in integrum beneficium, & indultum Principis, permittitur ad apparenter necessariam excusationem. Tum autem non redit ad bonorum suorum vsum & possessionem: cum ea in Principis manus (vt vulgò circumfertur) constituta fuerint: sed ibidem durante lite seu processu conseruantur, donec per sententiam Iudicis e manibus Principis rursus liberanda denuntientur. Neque item ad bonorum suorum possessionem redit: maximè, quoties eorum cōfiscatio, per cōtumaciā declarata fuerit, nisi id fortitā cōtingat ex speciali Principis sui gratia, per certas apertasque ipsius literas ritè in Financia, vt decet, verificatas.

De libello formando, seu petitione faciendā in re criminali. Cap. 30.

S V M M A R I A.

Libellus non fit per fiscum in re criminaliter intentata ex officio. 1.
Libellus formatur per fiscum in crimine ciuilitè intentato (ex officio. 2.
Libellus formatur per aduersarium ciuilitè. 3.
Libellos criminum oportet esse clarissimos. 4.
Libellos non oportet carere substantiālibus. 5.
Libellus non necessariò exprimit diem, nisi ratione alibi. 6.
Libelli non egent conclusionibus, in criminibus criminaliter intentatis, 7.

G ij Libellus

- Libellus accusatoris, ex consuetudine quid concludat, 8
Consuetudo, stylus, usus, non recipiunt duplam, aut quadruplam restitutionem. 9.
Bona ablata iudicis est non sibi deprædari, sed cognito veròque domino restituere. 10.
Exclamatio auctoris in rapaces officarios. 11.
Libellus in actione iniuriarum concludit aut civiliter, aut criminaliter. 12.
Parti aduersæ omnis ad. mitur criminaliter concludendi facultas,

facultas, ex stylo & consuetudine, 13.
Libellus Fiscus ante litis contestatione cōmutare potest. 14.

IN crimine criminaliter intentato per Fiscum ex officio (potissimum malefico capto) nullam fiscus petitionem siue libellum format: sed curiæ ilico præuiam informationem communicat: cupiens, ut maleficus Reus super eiusdem informationis articulis ligato pede examinetur. In crimine verò civiliter per Fiscum ex officio intentato, format is petitionem seu libellum, capitque conclusionem materiae accommodam. In materia criminum ubi ipse aduersarius impetrans est, formatur libellus seu petitio per eundem aduersarium, civiliter insistendo conclusioni civili, scilicet honorabili, & proficiuæ seu fructiferae emendæ, cum expensis damnis, & interesse. Fiscus autem siue procurator concludit aut civiliter, aut criminaliter, pro conditione criminis. Omnes libellos seu petitiones criminales, oportet esse clarissimas. Nequid ipsorum substantialium accusationis defuit, sed uti apertè referant, & exprimant annum, mensem, indictionem, locum, & omnes criminis patrati qualitates, l. libellorum. ff. de accusat. & ibi Bartol. ac eius sequaces. Verum diem ipsum simul esse ferre, non erit necessarium, nisi id Reus requisierit, comprobaturus suum **ALIBI**. Rursum in materia criminum criminaliter intentatorum, nulla opus est conclusione: quandoquidem iura ipsas pœnas & punitiones criminibus debitas & proprias ilico, citra conclusionem vllam, referant, & commonstrent. Ita Bart. in dicta l. libellorum. cui seruit l. i. §. i. ff. ad S. C. Turp. Vñ tamen ac consuetudine receptum est, quoties accusator postulat Reum condēnatum pro ratione iurium, aut ad constitutiones seu leges municipales statutas in materia manifesti furti, in quo fur vnà cum re furtiuaprehenditur, posse aduersarij cōcludere, ut fur cōdēnetur in forefactis, & omnibus expensis, & de manifesto furto ad quadruplam solutionem.

nem. I. inter omnes. §. quod dicimus. ff. de furt. nihilominus procuratoris est præter hæc conclusioni semper insistere criminaliter. Idque ex iure. Cum duplam siue quadruplam bonorum restitutionem nec stylus, nec consuetudo, nec usus vnquam receperit, quod sufficiat parti aduersariæ propria suarum rerum ablatarum restitutio per officium Iudicis, cuius est, cuilibet ad restitutionem rerum suarum succurrere & patrocinari, sicuti poterit.

¶ Quid igitur hic vetat, nos grauiter exclamare in quorundam nostræ infelicissimæ ætatis iniquos Prætores, Proprietores, latrunculos, idque genus alios officarios, qui quotidie huiusmodi res furto ablatas (& si quam optime nouerint, quorum sint, quibusve ablatæ) non vereantur eas sibi ipsis, tanquam proprias, vendicare, ascribere, & reservare? quum procul dubio hoc atque simili potissimum casu, furibus ipsis atque prædonibus ipsi se se testentur esse similes, similibusque censuris, & supplicijs esse, nedum iure humano, verum etiã diuino obnoxios & plectendos. quod innumeris locis, & auctoritatibus nunc facile monstrauero, sed cum id luce fuerit clarius, cumque id nullus, nisi corrupto iudicio insanique mente præditus, vnquã negauerit, statui omnibus ijs locis abstinere, & ad rem nostrã iam intermissam, demum redire.

¶ In actionibus itaque iniuriarum liberum fuerit parti aduersariæ utrolibet concludere modo, aut ciuilitate, aut criminaliter. §. in summa, Instit. de iniur. verum alterutrus electione decidit à libertate electionis alterius, ut iura testantur, in l. quod Senatusconsultum. & l. prætor. §. 1. ff. de iniur. et §. liberum. Instit. de leg. Aquil. Nam in olitis iam olim stylo & consuetudine, parti aduersariæ omnis admittitur criminaliter, in quauis etiam materia concludendi facultas. Porro in manu fiscorum fuerit, quoties ipsis visum fuerit, vel res deponat, conclusionem, vel additionem, vel detractiõem commutare. Veluti si quid asseruerint contigisse interdictum, post narrare poterunt, factum esse nocturnum. Verum hæc fieri oportet ante litem contestationem, teste

Bart.

Bart. eiusque sequacibus, in l. edita, C. de eden.

De dilationibus in re criminali. Cap. 31.

S V M M A R I A.

Super libello criminali, iura admittunt Reo deliberatione. 1.
Super libello criminali, & inquisitione facta per fiscum ex officio duntaxat, nequaquam admittitur Reo deliberatio, & articulorum copia. 2.
Reus nonnunquam cogitur respondere ilico ad propria maleficia. 3. (tuntur. 4.)
Inductiæ siue dilationes triduanae nonnullis in locis admittuntur in crimine ciuilitate instituto fruitur singulis dilationibus, sicut in materia ciuili. 5.

Vra admittunt Reo (si quidem id voluerit) deliberationem & consultationem faciendã super libello seu petitione, ipsi criminaliter facta, intentata, & exhibitæ tradunturque eidem criminum obiectorum articuli, ut ijs inspectis & cognitis, cum iustis dilationibus, & matura cõsultatione siue consilio, scilicet semet ab ijs defendat & expurget: modò tamen hic sit pars aduersa conquerens: & inquisitio præcesserit ad instanciã & requisitionem partis. Huic quadrant l. 1. ff. de eden. & c. inductiæ accusatis. §. offeratur. 3. q. 3. & ibi scribentes. Quoties autem libellus seu petitio, & inquisitio facta sunt per fiscum ex solo ipsius officio, absque villa partis aduersariæ querimonia, siue requisitione, nullatũ reo largiẽda erit articulorum exemplaris copia, neque vlla dilatio ad deliberationem siue cõsultationem. Verum respondẽdũ ei fuerit ilico, & pede stãte (ut aiunt) ad proprios excessus, propriæque maleficia. In nonnullis attamen locis admittitur inductiæ siue dilationes triduanae, siue ad tridũ, si quidẽ eas petierit: & proceditur de triduo in tridũ. Ceterum in crimine ciuilitate instituto ac intentato, fruitur Reus singulis dilationibus, sicut in materia ciuili.

De respondendo per exceptionem. Cap. xxxij.

G iij

Summa

Reo concessum est, aut per se, aut per causidicos, suas exceptiones proponere. 1.

Reus in ipso rerum principali cardine oportet personaliter respondeat. 2.

Exceptionis declinatoria, & peremptoria, dilatoria, exempla. & nume. 4. & 5.

Somnus delictum excusat. 6.

De crimine bifariam agi potest, civiliter, & criminaliter. 7.

In quouis crimine, tam capitali, quam alio, concessum est Reo per se, & item per causidicos, aduocatos, & procuratores, in iudicio respondere, & proponere quaslibet suas exceptiones declinatorias, dilatorias, & peremptorias, siue rectis, cliforias, perinde atque in civilibus negotijs. Verum in principali rerum cardine,

planè oportet reum ipsum respondere, proprio ore profiteri aut dissiteri. Declinando autè Iudicem sibi suspectum, audacter. efferre suspicionisq; causam euidenter ostendere, et citare poterit: Aut dicet se eiusdem criminis gratia, coram alio tribunali constitutum & citatum, quò desiderabit mitti. Item differendo, vel ad dilationis ac moræ productionem, poterit reiectare executionem, asserens officarium sua commissione in citado aut prehédendo vsum fuisse citra autoritatē & mādātū iudicis, aut præter omnē informationē (vt vocāt) præuiam.

Aut apprehensionē destruet, dicēdo ipsum fuisse immunem à tali apprehendendi autoritate: Aut extra suę iurisdictionis terminos cōtigissē. Vel certè parti suæ aduersæ contradicere ac refutare eam poterit, dicēs ipsam accusationibus ineptam & inhabilē, eoque in iudicio minus audiendā: quippe, ob vitæ ipsius infamiā, quā illi intēsurum prædicabit. Perēptoriē affirmare poterit, sibi crimē esse remissum, & condonātū, aut exiliū reuocatū, aut sese prius ob idē maleficiū tulissē supplicii aut certē compositione placasse animū Iudicis vel officarij: aut his similia præstruet: vel citabit, ALIBI: nēpē se tēpore patrati criminis,

non

nō fuisse in eodē loco. Item licebit ipsum factū inficiari: nihilque esse rei sibi obiectæ: aut si quid eius rei tādē inueniretur, id neutiquam destinata malitia, aut nocendi libidine, sed vis illatæ repellendæ gratia factum esse, aut infortunio, aut simili casu fortuito, aut quod fecerit dormiens: iure namque somnus factum excusat & diluit, D. Hippo. de Marfil. teste in l. 1. ad exordium, ff. ad l. Cornel. de lica. num. 46. atque text. in Clemēt. vnica, de homicid. nisi ex consuetudine sæpius consueffet cædere, quo casu, non excusaretur, quū ita meritò confugeret cum alijs cōcumbere, vt inquit Bart. in l. pen. de paric. & Ange. in suo tract. maleficiorum, in glos. in verb. Et ad hoc colloquū, in ver. Sed quid si quis propter ebrietatē deliquerit, etc. Quos videre Affirmare itē licebit, sibi crimē esse remissum, & interemptū, ipsi tum quālibet iniuriarū actionem, benigno clementique animo condonasse, & ignouisse. Verū ne plus æquo hoc nomine sibi placeat, quòd ipsi cum parte aduersā bene conueniat, & iniuriam remiserit: quasi tūc ab omni crimine purgatus existeret. Nam etiam si ita sese res habeant, bifariam tamē adhuc de crimine ipso poterit agi: quippe civiliter in gratiā partis, & criminaliter ex officio fisci. Nunquā enim pars plenariē potest remittere cum detrimento fisci: nec contrā, fiscus vnquam remittet, cū detrimento partis. Porro in singulis his exceptionibus, Iudici summarie, atque ordine faciundum, & ius dicendum est: non secus, atque in rebus civilibus agere consuevit.

De remissione in materia criminali. Cap. 33.

S V M M A R I A.

Remissio in criminalibus nullum habet locum. 1.

Frauentio remissionem excludit. 2.

Frauentio priuat iudicem, etiam competentem, iurisdictione. 3.

Nemo tenetur litigare & comparere pro eadem causa coram duobus iudicibus. 4.

Frauentio fit varijs modis, 5.

Frauentio

Præuentio citationis realis, præfertur citationi verbali. 6.
Remissionem suorum ciuium non consueuerunt facere ciuitates privilegiatæ. 7.
Domini de cõsilio, nulla vtiutur remissione in privilegiatis. 8.
Vagabundorum nulla sit remissio, 9.
Vagabundi vbi libet possunt conueniri, & puniri. 10.
Crimina vbiunque clauerint puniendi sunt. 11.
Delicta non debent remanere impunita. 12.
Reipub. interest, vt animaduertatur in maleficos. 13.
Vbi te indenero, ibi te iudicabo. 14.
Vagabundus quis dicatur? 15.
Tribunalibus cõtendētibz, quis vsus dominis de Cõsilio. 16.
Remissio an vlla consuetudine tollatur. 17.

Ac de remissionis materia varij varia scripsere. Sunt qui contendunt, de iure communi remissioni in criminalibus locum esse, iuxta §. si verò quis, in Authent. vt nulli iudicium, colla. 9. ponderantes tex. ibi, Iubemus prouinciæ illius Iudicē, etc. & ibi Bart. cū sequacibus: quod verbū Iubemus est verbū necessitatis, l. 1. & 2. ff. quod iussu, & notatur in Authent. qua in prouincia, C. vbi de crimin. agi oportet. Alij autē nempe Bald. eiusque imitatores secus censent, dicentes, se nusquam legisse legem vllā, in criminalibus remissionē admittentem: vide eundē Bald. in Addit. Spec. de accusatore, versi. Sed quid si offensus. Anto. Fracis. in addit. ad D. Abba. Panor. in c. fin. ext. de fo. cõpet. His alternationibus hoc loco nō decreui prolixius insillere, vtique rem istam (quæ ordinis decorum apte seruetur) vel tātula citatione attingisse cõtētus. Quare omissis hic innumeris opinionibus, statim propriā sententiā aperire, quæ cõsilio remissionem in criminalibus nullū habere locū nēpe quod præuentio omnem huiusmodi remissionem excludat. Præuentio enim isthæc priuat alium Iudicē, etiam cõpetētē, iurisdictione: ne quis teneatur litigare, et cõparere pro eadē causā corā duobus Iudicibus, vt habetur in c. proposuisti, ext. de fo. cõpet. & in c. vt debitus, ext. de appella. &

pella, & per Spec. in tit. de rescr. present. in §. ratione autē causæ, in versi. Item quod sublatū est, & in versi. Itē quod impetrans. Hipp. de Marfil. in l. fin. ff. de iurisd. omn. iudic. Et prælatam præuentionem varijs contingere modis, indubitatum est: nempe, quādoq; per citationem: quādoq; per litis contestationem: quādoque per libellum: quādoque per sententiā: quādoq; per arrestū, aut per personālē comprehensionem seu capturam, quā vulgo vocant citationē realem. Et præuentio citationis realis præfertur citationi verbali, quod crimē comitetur ipsam personam: in quam is Iudex suam executionem exercet, qui ipsam prior captura constrinxerat, secundum Barto. in l. 3. ff. de cust. reo. & in l. 1. ff. de poen. & in l. diuisim, ff. ad Turpil. & Bal. in l. 1. C. vbi de crimin. agi oportet. & in Authent. sed nouo iure, C. de ser. fugit. Cuius præuentionis amplē meminerit Bart. & Alexād. in l. si pluribus, ff. de lega. 1. Idē Alexād. in l. si Titius, ff. de verb. oblig. Doct. in cap. Capitulū sanctę crucis, ext. de rescr. & in c. si duo de procur. li. 6. Idē Alexād. post alios, in l. sepulchri, ff. de sepul. violat. Cyn. & Bald. in l. 1. C. de his, qui accu. nō poss. Idē Alexād. post Bart. in l. denūtiassē, §. queritur ff. de adul. Hippol. de Marfil. in d. l. fin. ff. de iurisd. omn. iudic. l. si quis postea, ff. de iudic. Angel. Arēt. in tract. maleficio, versic. Citentur. Attamen si maleficus alibi, q̃ suæ habitationis seu domicilij, aut criminis patrati loco, fuisset apprehēsus posset tūc Iudex domicilij siue loci habitationis malefici, reposcere remissionem. Neque Brugenſibus, neq; alijs privilegiatis Ciuitatibus vnquā cõsuetū est, suorū ciuium remissionem facere. Domini de cõsilio nulla vtuntur remissione in privilegiatis causis, veluti ob Saluegardie Principis infractionē: ob violationem pacis principum: ob temporum irruptiones, & violentias ob crimen læsæ Maiestatis: ob enormia facinora, semel atque iterum audita, & conduplicata (vulgō faict bouen faict) ob vim, officarijs officiantibus, suaque adhuc officia exercentibus, illatam. Neque item ob alia similia facinora, potissimum quoties

- quoties ipsi de his præuentionem habent. Neque similiter remissionem faciunt ob annua admissa, id est, ob facinora plus anno commissi, aut ultra, atque adeo quæ ob iustitiariorum, aut officiariorum negligentiam impunita relicta sunt, etc. Porro de vagis siue vagabundis maleficis, nempe, quibus nulla est in Flandria certa habitationis sedes, nulla sit similiter remissio: quod vbi libet locorum, vbi reperiuntur, conueniantur, & punitioni subiaceant, l. i. & ibi glos. in verb. reperiuntur, in fi. C. vbi de crimini, agi oportet. § si verò quis comprehensorum. in Authent. vt nulli iudic. Crimina enim vbi claruerint, ibi sunt punienda, vt in c. ecce, 24. q. 3. & in c. si quid, lxxxvi. distinct. & in c. i. & ibi coll. de regem. & voluit glos. in verb. Præteribat, in c. 2. eo. titul. Et delicta non debet remanere impunita, l. ita vulneratus. i. responso, in fin. ff. ad leg. Aquil. c. vt famæ, ext. de senten. excommun. Reipublicæ etiam interest (quemadmodum superioribus locis frequenter recensimus) vt provincia purgetur maleficis, vt in l. congruit, ff. de offic. præsid. Et de eo potest intelligi illa auctoritas: Vbi te inuenero, ibi te iudicabo, teste Panor. in c. fin. num. 13. ibi. Tertiò glos. dicit, ext. de for. compet. vbi dicit: Quod vagabundus dicitur ille, qui non habet domicilium certum, vel habitationem, quotidieque per varias ciuitates vagus oberrat. glos. in l. eius qui manumissit, §. si. ff. ad municip. & Barto. in l. dies cautioni, §. prætor ait, ff. de dam. infe. Hippo. de Marfil. suis in consilijs, consil. 86.
- 16 Quando autem inter duo tribumalia de iurisdictione nascitur contentio ac controuersia, Domini Consilij Flandriæ ex autoritate superiori, sibi maleficum iubent adferri, formando processum, & punitionem exercendo, citra vllum præiudicium. Cum huius remissionis usum paulò ante dixerim varijs opinionum fluctibus iactari, eoque esse ambiguum, & infrequentem: haud absurda hinc nascitur questio: An remissio quopiam modo consuetudine possit tolli? Cui planè affirmatiuè respondendum erit, modò is iudex, in cuius territorio remittendus degit, delinquentem

delinquentem ipse puniat. Hoc enim casu non læditur utilitas publica: quòd malefici crimina non maneat impunita. Hic mihi suffragantur Panormit. & Felin. in c. fin. ext. de fo. competen. Quisquis hac de re plura desiderat, is legat C. Bertachinum in suo repert. in verb. Iurisdicatio. Specula. titu. de remissionibus, & D. Bartholomæum à Chassanæo humanorum iurium Doctorem, ac Commentatorum Consuetudinum Ducatus Burgundiæ, in tit. Des adueuz, per aliquot columnas.

De respondendo pede ligato. Cap. 34.

S V M M A R I A.

- Vsus procedendi in magno Consilio contra respondentem pede ligato. 1.
Vsus procedendi in Consilio Flandriæ 2.
Captus interrogatus debet pertinenter respondere de veritate. 3.
Causarum æquitas, vel iniquitas per iudicem, non per reum discutienda. 4.
In confessum nulle partes iudicis sunt, nisi in condendo. 5.
Homicidium cōfidenti, sed ad sui defensionem necessarium patratum, incumbit onus probandi. 6.
Homicidium prorsus negans, & quatenus probatum fuerit se commississe ad defensionem, di. cens, non habetur pro consilio. 7.

In magno consilio, post petitionem exhibitam, atque post delictorum Rei informationem inspectam, vsu receptum est, citatum ilico per arrestum personaliter sistere iudici, ipsumque vrgere ad respondendum articulis per procuratorem exhibitis, pede ligato, hoc est, vt capitiuum, vbi si in respondendo nihil fateatur, nihilque assermet sibi contrarium, causæve suæ damnosum, neque item admodum grauetur ipsa informatione præuia, recipitur tum ad processum ordinariū in quo admittitur occupaturus per procuratorem, & vt defensiones suas peragat scripto. Deinde, vt informatio recognoscatur, accuratius habeatur ad onus ipsius citati. Tandem concludunt per omnia

omnia ordinariè procedendum esse in causa siue processu, ut æquum est, ac oportet. Verum si idem citatus interrogatus pede legato, coeperit quippiam confiteri sibi damnosum ac onerosum: aut si inter respondendum quid variet, dubiisve sententiis fluctuet & hæset, præbetis hac similive occasione sese suspectum, undeque evidenti iudiciorum, aut suspicionum aduersus ipsum nascantur argumenta: decernit tum Curia eundem citatum debere recipi in carceris custodiam, ut ibi processus ipsius agatur, & tractetur. In consilio Flandriæ consuetum est interrogare officarios citatos ob sua ipsius commissa personaliter, non per commissarios, neque priuatum, sed publicè, & palàm in consistorio, verbis & rationibus: cæteri autem non officiarum interrogantur seorsum & priuatum. Quod nihilominus etiam sit in officiarijs, quoties admissum non concernit ipsorum officia. Captus autem interrogatus, debet id, quod rei est, respondere, nudamque fateri veritatem: non per (credit) aut (non credit) sed per veritatis confessionem aut negationem. Vbi si adstruat se delicti patrati esse immunem & expertem: aut dicat, nego me illius criminis Reum, insufficiens est illa responsio: cum ipsius responsionem conueniat apertè, factum, aut non factum crimen proferre ipsi scilicet verbis, quibus affirmet & dicat se fecisse, aut non fecisse: Non autem ut dicat, se crimini de iure esse, aut non esse obnoxium: quandoquidem causarum æquitas vel iniquitas per ipsum Iudicem discutienda proponitur, non per Reum. Si verò interrogatus, vniuersum crimen libens apertè, & non coactè fatetur, ab omni ulteriori quaestione, & disceptatione prorsus suspendendum fuerit. Nam in causis per se lubenter, apertè, planèque vniuersim confessis, sola opus est Iudicis condemnatione & sententia. hinc vulgò dicimus, Quod in confessum nullæ partes Iudicis sunt, nisi in condemnando, l. proinde, ff. ad l. Aquil. l. final. respon. ff. de custod. reo, & l. cum Reis. C. de poenis. Ita tenuit D. Bald.

de Peri-

de Perilgis Perusinus in suo insigni tract. De quaestionibus & tormè. Ca. 2. et nū. 2. atq; D. Angel. Aret. in tract. suo maleficiorum, in glossa in verb. Fama publica præcedente, in versicul. Et primò quando sponte confitetur, etc. notant glossæ, & Bartolus in l. 1. §. diuus, in princip. ff. de quaestionibus. Si verò interrogatus crimen omne constanter negauerit, Iudex ulterius procedit ad criminis probationem explorandam, & examinandam: vbi si omnia certa, vera, probatæque deprehenderit, properanter procedit ad ferendam sententiā. Si autem probationem repperit minus clarā parumque euidenter, adeo ut præter magna indicia, suspensiones, aut semiplenam probationem, nihil habeat, tum animum intēdit ad personæ, ac criminis qualitatem, necnon ad criminis quantitatem: scilicet cum expendens, an istiusmodi indicia, & suspensiones habitæ ex personæ, criminisque tum qualitate, tum quantitate torturæ sufficiant, & ad rem propriis acrisque tormentorum generibus explorandam, conueniant. Ceterum si captus interrogatus delictum partim fatetur, partim inficiatur: ita ut fateatur se fuisse eodem loco, & tempore patrati homicidij, cæterum homicidium à se admissum negauerit: Iudex huiusmodi responsionem nō secus, quā totam negatiuam accipit, et ad probationem procedit. Verum si captus agnouerit se commississe illud homicidium, sed non eodem loco, eodemque tempore accipit Iudex rem tanquam vniuersim, vel planè confessam, proceditque ad condemnationem. Porro si confitetur de commissio homicidio, sed id defendendi sui corporis causa, necessariò fecisse prætexuerit, homicidium quidem confessum sibi referuat Iudex, & ad illius prætextum probandum, necessitatēque demonstrandam, reum procedere iubet. Ita expressè tenuit D. Lancrancus ab Ariadno V. l. Doctor excellentissimus, in suo tract. Confessionum, ad finem, num. 17. & 20. Quocirca prudentissimè, tutissimèque responderit reus, si ad hanc formam, responsionem suam cōposuerit: Ego homicidium

micidium illud prorsus à me patratum nego: & si quid postea quorundam testimonio contra me secus inuentum fuerit, & cognitum, id omne nunc dico propriæ vitæ defendendæ fecisse gratia. Nam hac responsione nihil habet Iudex, quod sibi deberi putet, seu teneat pro confesso. Ad postrema hæc, si lubet videbitis scripta Bartoli ad l. Aurelius. §. idem quæsit. nume. 2. ff. de libera. legata. Necnon Bald. in addit. Spec. in titu. de Confessionibus. in versicul. Confiteor hominem occidisse. Atque D. Hippo. de Marfil. nostræ memoriæ in criminalibus practici summi in §. postquam, & nume. 23. & 24. in §. secunda, numero 14. in sua praxi causarum criminalium.

De criminoso tradendo torturæ. Cap. xxxv.

S V M M A R I A.

- Maleficus quæstioni nunquam traditur, cum pars formalis probationem offert. 1.
- Maleficus torturæ non traditur, quum delictum percipi potest probatione ordinaria. 2.
- Iudex ad quæstionem non facile, nec repente prosiliat. 3.
- Quæstio ob crimina leuia nequaquam fit. 4.
- Crimina leuia quæ sint? 5.
- Non interrogatus pede ligato nequaquam torturæ subijcitur. 6.
- Ad quæstionem non proceditur, quum de crimine commissio non satis constitit. 7.
- Quæstioni non est tradendus confitens & agnoscens. 8.
- Quando Reus de focis possit interrogari. 9.
- Quæstioni siue torturæ nullus adiudicandus est, nisi ex Iudicis mandato. 10.
- Criminosus appellans, auditur. 11.
- Quæstionibus nullus damnandus est, nisi crimen patratum sufficientibus indicijs liqueat. 12.
- Redargutio in nonnullos Iudices & Prætores, tyrannidem in maleficos exercentes. 13.
- Fama, contraria fama eliditur. 14.
- Fama, præsumptiones, & indicia præcedentia, per contraria subsequencia eliduntur.

Nunquam

Nunquam maleficus traditur quæstioni, cum pars formalis & aduersa offert criminis manifestam probationem, aut quum res percipi potest per probationem ordinariam. Ita probant l. edictum, & l. Diuus Pius, & ibi Doct. ff. de quæstionibus. & l. quorones. C. eo. tit. & hoc firmat Gau. in suo tract. maleficiorum, sub rubrica. de quæst. et torm. ad exord. ubi inquit, dominum Iudicem quæstionem de aliquo habere intendente, ante omnia habere debere & iuris & humanitatis considerationem, hæc nempe, ut non facile, nec repente ad quæstionem prosiliat, si aliqua alia via leuiori, vel veriori potest obiecti criminis veritas inueniri ac haberi, quātūcūq; etiam adsint indicia, vel verisimilia argumēta. Cui nec dissētit Ange. Aretin. in trac. suo maleficiorum, in verb. fama publica, in 15. char. in versicul. Secundo quæro, etc. cui seruit dicta l. edictum. & ibi Bartol. & hanc esse communem doctorum opinionem aiunt: Quod probato delicto, Iudex nequeat Reum quæstioni tradere, testatur Hippo. de Marfil. in suo praxi causarum criminalium, in §. nunc videndum, nume. 25. & in l. 1. in princip. in versic. quarto requiritur. ff. de quæstionibus. et in sua repetitione. l. fin. C. de probat. Necnon latissime in suis consilijs, consilio 51. incipiente, Licet nedum plene etc. Neque item fiet huiusmodi quæstio ob crimina leuia, que nec vitam, nec membri mutilationem, aut abscissionem concernunt. Sunt autem leuissima crimina, quempiam capillis conuellere, pessundare pedibus, impingere colaphos, conuicia ingerere, iniuriam verbis inferre, hisque similia, dicta l. edictum. Neque item quæstioni committitur quisquā, nisi is prius fuerit interrogatus, pede ligato. Neq; etiā, quū de crimine commissio non satis euidenter constitit. Veluti necessum est prius Iudicem esse consciū, incendio cū coniuncto latrocinio, & non casu interijisse & vi illata, & latrocinio absumptū esse, non naturali morte. Non tradendus est etiā quæstioni quoties crimen impositum liberè fatetur, & agnoscit, aut prolixi promittit citra

H crucia-

- cruciatum: nisi intentati criminis cum ipso & alij fuissent participes: ad quos prodendos, quaestione cogendus est, si aliter prodere nolit, l. sicuti, C. de quaestionib. iuncta ibidem gl. in verb. conscientia. Ample D. Francisc. Brunus in suo excellenti tract. De indicij & tortura, q. 3. primae partis, versu. Quaro an mendacium etc. Nullus adiudicandus est torturae, nisi ex mandato & consensu Iudicis: principio enim pronuntiandum est per Iudicem, deueniendum esse ad torturam, priusquam deueniatur. Ita tenet D. Hippolit. de Marli. in sua praxi causarum criminalium, sub §. nunc videndum, num. 2. D. Francisc. Brun. in tract. suo, de iudic. & tortura. in 9. char. col. 4. huius dicti expressè meminit D. Bart. (qui iure primò fuerat citandus) in suis consilijs, consilio incipiente, Punctus quaestionis etc. Vbi si maleficus à tali mandato & commissione appellauerit, audiendus est: non procedendum ulterius, donec de appellatione, sententia quid fuerit definitum, idque ex iure, l. vnica, ff. de noua appellat. interposita, l. 2. ff. de appel. reci. & c. cum sit Romana, §. praeterea, ext. de appel. Nullus ite quaestionibus dandus est, nisi crimen patratum, sufficiens indicijs, dignisque licet praesumptionibus: atque hoc item ex iure, l. cum cognitionaliter, C. de quaestionib. l. vnus, in principio, ff. eod. tit. Sunt tamen nonnulli praetores, & Iudices sanguine fraterno adeo inextricabiles, vt ilico quouis malae famae virum, citra vlla certa argumeta aut indicia, corripiant ad saeuissimam torturam, inclementer dicentes, cruciatum facile ab illis extorturum reru omniu confessione. Verum hanc tyrannidem, & saeuitiam acriter domini de consilio puniunt, quum adipforum noticiam isthaec seueritas per aliquem deferrent. Si quando inquisitio (vulgo informatio) facta est ex sparsa fama, & post hanc informationem spargatur fama contraria, nulla ratione tu ex priori fama Reus adiudicandus est torturae, nisi alia noua dignaque eiusdem criminis sibi pararit Iudex indicia aut praesumptiones, Fama enim, praesumptiones, & indicia praecedentia

dentia, per contraria subsequencia eliduntur. Hinc seruiunt & suffragantur notata Iac. Brut. & Bartol. in l. si ita §. fin. ff. de iud. instr. ac D. Francisc. Bru. in suo vtili & practicali tractatu, de indicijs & tortura, q. 5. primae partis, num. 1.

De indicijs tortura condignis, hoc est, ad torturam sufficientibus. Cap. 36.

S V M M A R I A.

- Indicia quando dicantur esse ad torturam legitima, Iudicis arbitrio committitur. 1.
Indiciorum sufficientiam iudicare, solus est Iudicis. 2.
Iudicis arbitrium, discretio, & conscientia, debent esse iuri & equitati consona. 3.
Conscientia publica, dicitur conscientia legis aut canonis. 4.
Iudex debet sequi regulas legum, & non conscientiam suam legibus aduersantem. 5.
Iudiciu hominis propriae suae innitenti sententiae, plerumque fallit, & fallitur. 6.
Legi magna facit iniuriam, qui vult videri lege prudetior. 7.
In Iudice debent esse duo sales. 8.
Iudex, quando veram & rectam habet conscientiam. 9.
Iudicis arbitrio relinquitur quicquid à iure non determinatur. 10.
Indicia trifariam sunt. 11.
Indiciorum remotorum ac propinquorum, Plenorum & indubitatorum, quis effectus. nu. 12. & 13.
Indicium ad torturam qui & quot testes efficiat. nu. 14. & 15.
Exempla indiciorum in latrocinio, furto, adulterio. 16.
Indicium ad torturam efficit vnus testis, de visu deponens, quando aliae circumstantiae non obsistunt. 17.
Fuga an faciat indicium ad torturam. 18.
Fugiens fractis carceribus, habetur pro confessio. 19.
Fuga facit indicium contra fugientem. 20.
Confessio dissimati extrajudicialis, an praestet indicium ad torturam. 21.
Fama sola an faciat indicium ad torturam. 22.
Fama res est fragilis & perniciofa. 23.

- Fama iuncta alijs adminiculis, facit indicium sufficiens ad
torturam. 24.
Fama vehemens, efficit sufficiens indicium ad torturam. 25.
Inconstantia, mendacium, variatio, seu vacillatio, pavor,
trepidatio, an faciant indicium ad torturam. 26.
Cautela pro Iudicibus examinaturis. 27.
Indiciumne vnum, an plura requirantur ad torturam. 28.
Pluralis locutio, singulari non acquiescit. 29.
Communis doctorum opinio. 30.
Pluralitas nonnunquam in singularitatem resoluitur. 31.
Iudicium vnum, an plura requirantur ad torturam, Iudicis
arbitrio relinquitur. 32.
Indicium varijs nominatur modis apud Iurisperitos. 33.
Iudici verò & prudenti quid considerandum, quum res ad
torturæ quæstionem exigitur. 34.
Quæstio, siue tortura non est omnibus ex æquo, nec vltor-
miter inferenda. 35.

An indicia, suspitionesque vllæ sufficiant
quæstioni siue torturæ, nullis certis do-
cumentis, nullæque doctrina id compro-
bati poterit, neque ea vllis innituntur
regulis: sed vniuersum id negotiū geritur
penes arbitriū, discretionē, ac cōscientiam
Iudicis, cuius solius est, iudicare suspiciones, probabiliq;
argumēta, aut digna, aut indigna esse tormētōrū discus-
sione, Et in hoc conueniūt omnes doctorū sentētiæ. His
quamoptimè seruit insignis & vtilissimā l. 3. §. eiusdem
quoq; ff. de testi. Ita censuerūt Albe. Paul. de Elea. Odof.
Cyn. & Bar. in l. si ff. de quæst. dicit tamen ibidē Bar. In
nonnullis criminibus posse dari aliquā viā, ad cognoscen-
dū indicia ad torturā sufficientia. Idem etiā notarū (teste
Bar. in d. l. si.) doctores in l. vlt. C. eod. ti. de quæst. Bal. in
l. 2. in 1. col. nu. 8. C. quor. app. nō recip. Io. And. in c. cum
in cōtēplatione, de reg. iur. Alex. in suis cōsilijs cōsil. 77.
incip. In cussa accusationis, in 1. vol. & ibi in consilio 65.
3 incip. Habita super cōtētis, in fi. Et licet hoc verū sit, quōd
an in-

an indicia sint sufficientia ad torturā, an non, relinquatur
arbitrio, discretioni, & cōscientiæ Iudicis: tamē tale eius
arbitriū, discretio, & cōscientia debēt esse iuri & æquitati
consona, aliās robore proculdubio carerent. Ita notabi-
liter ait Ludo. Rom. in cōsilijs suis, consi. 376. incipiente,
Quæstio est, nūquid, & c. in penult. col. & consilio 451. in-
cip. quēdā mulier, &c. Huic cōgruit, quōd qui habet pote-
statē disponēdi secundū arbitriū, discretionē, ac cōscien-
tiā, nequaquā debet sequi propriū arbitriū, vel propriam
disertionem atque cōscientiā, sed publicam, quæ est re-
gulata & reformata secundum leges & canones. Et illa
dicitur cōscietia publica, scilicet cōscia legis & canonis.
Textus est insignis, iuncta gl. in c. iudicet, 3. q. 7. & Bald. in
l. 1. C. qui accul. nō poss. Ideoque dixit idē Bald. in l. fin.
C. de pen. iud. qui male iud. iudicē debere sequi regulas
legū, & non cōscientiā suam legibus aduersantem. Iudi-
cium verò hominis sequentis suum sensum, & suā phan-
tasiam, siue suam præsumptam æquitatem, fallit, & fal-
litur, c. a nobis. 2. de sentent. excom. Vnde magnam facit
iniuriā legi, qui vult videri lege prudentior, §. oportet,
in Auth. de iudic. col. 6. & per Bald. in l. 2. C. de sent. ex
bre. recit. & in c. 1. de offic. ord. Et dicit Bald. in d. l. 2.
Quod in mente Iudicis debēt esse duo sales, c. cum cōtin-
gat, de rescrip. scilicet sal sapientiæ, vt intellectus legū &
canonū, aliās insipida: & sal securæ cōscientiæ, aliās est
diabolica, c. cum æterni, de re iudica. Tunc enim veram &
rectā habet cōscientiā, si est bene instructa sale iuriū, &
secundum bonos & probos mores reformata. Ita egre-
giè meminit. D. Henuingi. in suo solenni & perutili ordi-
nis iudiciarij processu, in proemio. Idem quoque con-
firmat Bal. in l. 2. in 4. notabili. C. de fideicommiss. latissi-
mè per D. Hippolit. de Marfil. §. diligenter, numeris 23.
24. 25. & 26. Horum recordatus est D. Paulus Grillandus
in suo insigni tractatu, De quæstionib. & tortura, versic.
Tertiò quæro, nume. 17. qui allegat D. Azonem in suo
Summa, de quæstionib. Idem tenuit D. Guido de Suza-
ria in suo

gia in suo perutili & quotidiano tractatu, de tormentis, versic. quæ & qualia indicia requirantur. Idem scribit D. Albertus de Gaudino in suo opere Maleficiorum, titulo de questionib. & torment. versicul. sed quero, quæ & qualia esse debeant ista indicia, etc. His congruit illa vulgaris
 10 ac generalis iuris theprica: Omne quod non determinatur à iure relinquatur arbitrio Iudicis per doctrinam, c. de causis, ext. de officio delegati, l. i. ff. de iure deliberan. l. hodie, & l. sanctio. ff. de pœnis, l. i. §. quibus nulla, ff. de
 11 effract. Indicia autem sunt trifaria. Alia nanque à veritate sunt remota, siue generalia. Alia verò veritati propinqua, hoc est, iuxta doctores, semiplena & dubitata. Alia autem veritati quidam proxima, & propinquissima, quæque vocari solent indicia plena & indubitata.
 12 Porro tam remota quam propinqua indicia, Iudicis quidem animum mouent, & indicium qualecunque præbent. Baldus & Scribentes in Lcūm probatio, ff. de probatio. & Gaudinus in suo tractatu præsumptionum.
 13 Verum ex sese indidigna sunt, illegitima, & insufficientia, vt ex sola ipsorum consideratione, quis torturæ adiudicetur, nisi accesserint euidentiora signa & indicia.
 14 Verum indicia plena, irrefragabilia, siue indubitata, duorum fide dignorum, idemque testantium testimonio comprobata, prorsus sufficiunt ad inquisitionem per torturam. l. milites. §. oportet. C. de questionib. Imò vnicus testis fide dignus, omni exceptione maior, deq. veritate delicti constanter deponens, facit indicium sufficiens ad torturam: quod (teste D. Bar. in l. obseruare. i. colū. nu. v. C. quor. appellat. non recipi.) intelligendum est, dummodo aliæ circumstantiæ nō obsistant, quod est notabile.
 16 Verbi gratia: In latrocinio remota indicia sunt: hic difamatus est, alterius homicidij: Reus est. Propinqua autē sunt indicia: hic interempti perpetuus hostis fuit, illi sæpe mortem interminatus est, & minis suis frequenter respondere solet. Sed hæc indicia sola, etiam probata, non sufficiunt ad torturam. Verum isthæc plena, certa, irrefra-

irrefragabilia, & indubitata sunt indicia: hic visus est pro-
 dire ex nemore, vbi interfecti cadaver humi prostratum iacuit. districtum cruentumque in manu gladium etiamnum habuit, facies ipsius commotione deformata fuit, celeri cursu properabat ad cæmeterium, aut templum. Hæc nanque signa & indicia duobus dignis, nō suspectis testibus, comprobata sufficiunt ad torturam. Glossa in verb. Vel indicij, reputata singularis, in l. fi. C. familiaris eriscunt. ita tenent Bartol. & doct. in l. fin. ff. de questionib. nec dissimile voluit Innoc. in c. sicut, de simo. Idē quoque efficit vnicus testis, omnis suspicionis immunis, seu (vt vulgō) fide dignus, nō suspectus, & omni exceptione maior, si affirmet, quod viderit ipsum vulnus plagamq. inferentem, is nanque de veritate deponit, l. si quis. & ibi Bar. Cynus & Scrib. C. ad l. Iulii. Maesta. D. Guido à Suzaria in suo perutili & quotidiano tract. De indic. & tortu. nu. 90. D. Franciscus Brunus in suo practicabili tractatu, De indicij & tortura, q. 2. primæ partis, numero 1. notat glo. in l. si quis. C. ad l. Iuliam Maesta. l. maritus. ff. de questionibus. Vbi etiam per Bartol. & per eundem, & Bal. in l. fin. C. famil. erisc. & in l. bonæ fidei. C. de iureiurad. & l. admonendi. ff. eo. titul. Quod verum censet Bald. in dicta l. 2. C. quor. appell. non recip. & Iohan. Andreæ in c. cum in contemplatione, de regulis iuris. Nempe 17 quod vnus testis ex visu, indicium ad torturam faciat, quando aliæ circumstantiæ non obsistant, quod aiunt esse notatu dignum. Simili ratione in materia furti, signa aut indicia remota sunt si suspectum molitorem asseras, si pauperem, si illum elegantiori vestium cultui semper studere confirmes. Viciniora autem indicia aut propinqua, sunt, si res furto ablata, in ipsius deprehensa fuerit manibus. Omnium verò proximum, certissimum, indubitatissimum, atque adeo omnium sufficientissimum indicium fuerit, si cum ablata præda ipsum aufugientem à loco furti conspexeris. In materia adulterij, indicium remotum est, si asseras ipsos mutuo amore inuicem prosequutos.

sequitos. Vicinius & propinquus, quū marito absente, visus est aedes frequentare. Proximum autem & indubitatum indicium est, si cum alterius vxore eodem toro, eodemque lecto deprehensus fuerit. Pari ratione indiciorum varietatem colligere licebit in cæteris. Fuga omnis certò comprobata, indicium culpæ est certissimum, potissimum quum fugitinus post diffamationem & à fama sparsa, & non accusatus, malè tamen sibi metuens, fugis, sicuti habetur in l. si. ff. de quæstionibus. & per Scrib. in l. lege Cornelia. ff. ad Syll. & per Ange. Aret. in tract. maleficiorum, in verb. fama publica. in versicul. an fuga sit sufficiens indicium etc. D. Hippol. de Marfil. in sua practica caussarum criminalium. §. diligenter, versic. Quæro modò vltius, an fuga faciat indicium ad torturam, etc. & in sua repetitione, super rubro, de probat. ver. Nam tu scias, quòd fuga etc. Aut si cōstrictus carceris angustia, carcerem effringat, fugam, arripiat, ad tēpla, cœmeteria, alta; tuta (sui seruandi gratia) loca cōfugiat: talis enim fuga efficit indiçiū sufficiens, cōtra fugientē, ad torturā, adeò vt habeatur pro confesso, secundū glossam, & Bart. in l. eos. per illum textum ff. de cust. reo. Ita tenet D. Hip. de Marf. in dicta sua solenni Repet. de proba. ver. Itē aliud est etiam casus, etc. Attamē non infaustum fuerit illum, aduersus quē inquisitione proceditur in criminibus enormibus & capitalibus, ad tempus vsquam delitescere, seseq; ex citationis aut apprehensionis metu, publico hominumq; abstinerē cōspectu, donec cognouerit quid sibi imponendum iudex statuerit. Ita singulariter censuit Bar. in l. prima. ff. de his qui sibi mort. conf. Verū si in ius accersitus, tandē sese fuga quòquam surripiat, incidit in suspicionem, ob quam torturæ etiam tradi poterit, locis superius allegatis. Confessio diffamati extraordinaria siue extraiudicialis, bene probata, vnicòq; teste idoneo confirmata efficax & validum satis præbet indicium ad quæstionem siue torturam. gloss. est notabilis in l. cap. quinto. ff. ad l. Iuliam de adulte. & ibi Bar. quam sequitur Angel. Aret.

Aret. in tra. maleficiorum, in verb. fama publica, in versic. quæro, an vnum etc. Prolixissimè D. Hip. de Marf. in §. diligenter, numer. 76. versic. quæro vltius, an confessio, etc. & idem Hippo. in §. quoniam, nume. 18. & 19. in sua praxi caussarum criminaliū, quibus in locis plurima huic materiæ conuenientia allegat, quæ videre, vbi vacauerit, non te piguerit. Magnum item parit indicium, si quispiam visus sit cum factore profugere. Aut si criminis authorem post factum, hospitio exceperit. Aut si authorem defenderit, quò minus in sibi propensum inciderit dispendium aut obstitit, quò minus fuerit captus. Aut si antè iactasset, se tale aliquando patraturum facinus. Vel certè, si suo consilio persuasisset interempto, vt illhac iter faceret, vbi cognouisset ipsi paratas structasque, vt interimeretur, infidias. Præterea, ne præproprio pede videar pertransisse præsentem materiam, accuratiùs discutienda fuerint cætera his affinia. Quæritur ergo, fama sola an faciat indicium sufficiens ad torturam, necne? Huic interrogationi faciunt satis docti ac præcipui nostræ lectionis & memoriæ practici in materijs criminalibus: Nempe, Angelus Aretin. in tract. maleficiorum, in verb. fama publica, in versic. An fama, etc. Dominus Franciscus Brunus in suo quotidiano tract. de indiçijs, & tortura, quæstione 3. primæ partis, nume. 32. D. Hippo. de Marfil. in §. diligenter, numer. 18. in sua praxi caussa. criminali. adducentes multos ac varios passus præsentī quæstioni congruentes: quos loco & tempore opportunis, videbitis. Intrepidè autem sustinent partem negatiuam, scilicet, famam solam nequaquam efficere indicium ad torturam. Ratiunculam assignat D. Hippol. loco statim allegato, quia fama est res fragilis & perniciofa, transmissa ab his qui desiderant de hoc famam esse. Ita ait Bartolus in tractatu de tortura, quem refert & sequitur Do. Paris de Puteo, in tracta. syndica. in cx. char. in 3. column. si ea fuerit coniuncta cum alijs adminiculis siue indiçijs. In hoc item quiescit & consentit Bartol. in dicta l. finali ff. de

ff. de quæstionibus .& in l. de minore. §. tormenta. eod. titul. & Salice. in l. ea quidem. C. de accusatione. Cyn. in l. fin. C. de quæstionibus . Præterea nihil agere sola fama, nisi ea esset multum fortis & vehemens: tum enim ad torturam sufficeret . Ita sentit constanter Baldus in cap. primo. §. iniuria, versic. sed nunquid ex tali confessione. de pace iura. firman. & Bartolus in quodam suo concilio excij. incipiente, Dominicus Paci de Burgo sancti sepulchri. Deinde subit & alia quæstio, An inconstantia, mendacium, variatio, seu vacillatio, paucor, & trepidatio, indicium faciant ad torturam, alijs indicijs extrinsecis deficientibus, nec ne? Huic quæstioni procul dubio faciens satis, affirmatiuam partem amplectendam clarè censuit Bartolus in dicta l. de minore. §. tormenta, versiculo, Plurimum quoque. ff. de quæstionibus. vbi ait textus, Iudicem debere animaduertere, qua constantia, & qua trepidatione examinandus loquatur: ista namque iudici multum conferunt indicij, adeo ut si trepidè, inconstanter, & vacillanter loquatur, abundè satis indicij colligat Iudex ad torturam. Quocirca operæ precium est, Iudicem esse cautum & sedulum, ut faciat ipsius responsa ita varia & diuersa excipi scripto, ne post Iudici obijciatur, quod Reum ad quæstionem tradiderit sine iustis indicijs, secundum eum allegat Innocentius in capitul. quoniam contra falsam. de probationibus. vbi ait: Ille qui examinat testem curare debet, ut id ipsum in actis scribatur, scilicet quod in respondendo se tam trepidum, hæsitandum, & vacillantem gesserit, & similia. Idem quoque placuit Baldo in l. presbyteri. C. de episcopis & clericis. qui subdit, hoc insuper relinquendum Iudicis arbitrio, cuius est, ex indicijs alia colligere indicia fortiora: non autem ex solo pallore faciei, vel trepidatione. De his latè etiam dominus Franciscus Brunus in suo quotidiano tractatu de indicijs & tortura, quæst. 3. primæ partis, numero 30. Et amplè dominus Hippolitus de Marfil. in §. diligenter,

diligenter, versic. Quæro vterius, an mendacium, nume. 74. & 98. & §. quoniam, versic. Sed variatio, nume. 4. in sua insigni praxi causarum criminalium, plurima suo more allegans, quem consulite. Nam isthæc commonefecisse hic sufficiat. Nec obliuiscendum censui, antequam extremam manum huic indiciorum materię imponam, Vtrum vnum duntaxat indicium sufficiat ad torturam inferendam, an verò requirantur plura? Præsentis quæstionis meminerunt Bart. in l. fin. num. 6. ff. de quæstionibus. Et Guido à Suzaria in suo tract. singularissimo, indiciorum & torturæ, nume. 90. Nec non D. Hippol. de Marfil. in §. diligenter, versic. Quæro modò vterius, num. 177. in sua praxi causarum criminaliū, atq; eorum sequaces in vtramque partem disputantes. Principio, pluribus indicijs opus esse ad torturam: quandoquid omnes leges, omniāq; iura de indicijs tractantia, & loquentia, quæ requirantur ad quæstionem habendam, pluraliter loquuntur: veluti indicia debere præcedere, non indicium, l. i. respons. 2. ff. de quæstionib. ibi, & alijs argumentis, & l. vnus, §. 1. & l. fin. ff. eod. titu. l. cum cognitionaliter. & l. milites, C. co. titu. de quæstionib. l. sicut, C. de fals. Et pluralis loquutio, singulari non acquiescit, l. libertas quam. §. vlti. ff. de manu. testa. Sed his nequaquā obstantibus haud dubiè vnicum indicium ad torturam sufficere, Doct. ad vñ omnes asserūt, in locis paulò prius citatis: facit glos. in d. l. maritus, ff. de quæstio. quæ loquitur in singulari, dum dicit: Sed præcedente suspitione. etc. & facit etiam glos. in d. l. si quis, C. ad l. Iuliam Maiest. dum dicit: indicium domini, etc. Nec obstant iura in contrarium allegata, in quibus de pluribus indicijs habetur mentio: quia illa pluralitas, si communè vñm spectes loquendi, in singularitatem resoluitur, l. non est sine liberis, ff. de verb. signi. l. ait prætor, §. 1. ff. de nego. gest. l. 2. §. exactis, ff. de origine iur. l. demonstratio falsa, §. fin. & l. qui concubinam, §. si Stichus, ff. de conditio. & demonstratio. Quicquid duximus, testibus Barto. & Hippo. in locis paulò

32 *cis paulo antè memoratis, scilicet: An sufficiat vnum indicium, an plura requiratur, vt quis torqueri possit, relinquatur profecto id omne arbitrio Iudicis, argumento l. 3. §. eiusdem quoque, ff. de testib. quod sustinere longè tutius securiusque fuerit. Animaduertendum, Iurisperitos varijs subinde nominibus nominare indicium. Quàdòq; nominant argumentum, l. 1. in princip. ff. de quæstio. & l. militem, §. oportet, C. cod. titu. Interdum appellat simpliciter indicia, vt communiter nuncupamus, l. 1. §. Antoninus, & §. Duius Adrianus, & l. Duius, §. ex quibus, ff. de quæstio. Nonnunquam vocant suspiciones, vt l. fin. ff. de quæstio. & l. absente, in prin. ff. de pœnis. Postremo nominant probationes, vt l. 1. C. de quæstio. & l. 1. §. Duius Seuerus, ff. eo. titu. Bonus itaq; & discretus Iudex cuncta circumspectet, & iuxta criminis qualitatem, facti contingentiam, conditionem personæ, & abundantiam indiciorum considerabit, an ad torturam ipsam deueniendum sit, & casu quo ad illam deueniri contingat, iterum maturè considerare debet, qua grauitate, leuitate, vel modamine fuerit inferenda, iuxta notata D. Azo. in summa, de quæstio, scilicet, quârum moderatæ rationis tēperamenta desiderant. Aliter enim sunt torquendi iuvenes robusti, & alio modo debiles, delicati, vel senes: alio modo rusticus, vel miles, & alio modo ciuis, alio modo nobilis, & alio modo ignobilis, & plebeius, l. de minore, §. tormenta, ff. de quæst. & l. 1. §. si. ec. titu. Bart. in d. l. fin. cod. titu. Bald. in d. l. 2. C. quorum appella. non recip. & idem Bal. in l. milites, & l. si. C. de quæstio. Abbas in c. cum in contemplatione, de regul. iuris, in antiquis. Et hæc omnia tãquã pulchra, singularia, vtilia, & quotidiana, memoriæ commēdanda sunt, quòd indiciorum, & quæstionis materia admodum sit frequens, & in iudicijs practicabilis, potissimum in causis criminalibus: & quæ (vti dictum est) in iudicijs arbitrio plurimum consistat. Deinde quòd Iudices, maximè iuniores, & parum experti sæpe soleant in istis aut necessaria quæpiam prætermittere: aut certè vltèrius*

vltèrius, quàm iuris sit, procedere. Quare hanc materiam prolixius & clariùs ad communem praxim, & vtilitatem publicam deduximus.

De quæstione siue tortura. Cap. 37.

S V M M A R I A.

Torquendi ratio consistit in arbitrio Iudicis.	1.
Tortura, pij commouentur Iudices.	2.
In tortura, quæ nam Iudici sunt expendenda.	3.
Tortura affectuum clamores non magni faciendi.	4.
Tortura infligenda citra corporis grauem læsionem.	5.
In tortura spectandus patientis respōdēdi modus & ordo.	6.
Ante quæstionis actū, interrogationes habēdæ in prōptu.	7.
Specificatio ab ipso patiente nascatur.	8.
Torquendi, nec minis, nec persuasionibus ad confessionem adigendi sunt.	9.
Interrogationes tantū faciendæ de delatis.	10.
Torquendus nemo sine indicij præiis.	11.
Interrogationes non formadæ de aliorū delictis, nisi, etc.	12.
Quo casu patiens ad confessionem sit inducendus.	13.
Quis ordo seruandus, cum multi sunt torquēdi, per exēpla.	14.
Patre & filio torquendus, quis ordo habendus.	15.
Vxore & marito.	16.
Tormentorum genera ex iure per solos funes.	17.
Tormentorum genera pleraque inusitata, varia.	18.
Torturæ ex ordinatione, & mandato Iudicis inferuntur.	19.
Tormenta nostra ætate passim ferè recepta, minùsque perniciofa.	20.
In tortura omnia prudenter admonenda, ne quod hinc oriatur periculum.	21.
Tortura etiam virginis felicissimè exercebitur.	22.
Quæstionandi, torquendique ratio nota consistit in Iudicis arbitrio, prudentia, & pietate, vt eam scilicet, pro suo arbitratu & iudicio adhibeat, aut durids, intensius, aut remissius, l. quæstionis, & l. de minore, ff. de quæstionib. l. item apud Labeonem, ff.	

nem, ff. de iniurijs, & famosis libel. & eleganti ac philosophica l. respiciendi, ff. de poenis. Verum pñ clemētisq; Iudicis fuerit, hñc erga patientē semper cōmiseratione moueri, & prudenter expendere canitiē, senectutē, cōfectā aetatem, aut iuuentutem, virile robur, valetudinē, tum imbecillum, tum validam; deniq; inspicere quid ipsius perferre valeant

valeant vires, vt hac re versū, prudentēmq; Iudicem agat, non tyrannum referat: ita vt sensim, & gradatim, & leniter poenam iroget; mox fortius torqueat: deinde iterum plectat pressius, atq; iterum durius mox cruciatū intēdat, poenamq; omnē infligat pro qualitate, et quātitate criminis & delicti proq; indicij, argumētis, præsumptionibus & suspicionibus, quas de patrato crimine nouit: denique pro qualitate, id est, cōstantia aut vacillatione sui responsi, d. l. de minore. §. tormēta. Parui faciens quā suppliciter queratur, lamētetur, aut quā altū sublatā voce inclamet. Attamē isthæc omnia cum tali prudētia, & animi moderatione tēperet, & peragat, ne patientis corpori vltimā grauē læsionem, aut mutilationē infligat. Iudicis item (vt dixi) fuerit, diligenter animum intendere ad patientis sermonem, & responsū: nempe, quem modum, ordinem, & mores in respondendo, & inter supplicia habeat: vt obseruet, num variet, aut vacillet, num dictis constet, eaq; omnia per Graphiarium aut Scribā calamis excipienda curet, d. l. de minore. §. tormenta. Porro conueniret, interrogationes, & quæstiones suas prius habere promptas & expeditas, easq; generales: nēpe, vbi sabbato vespere egerit, quibuscum eo tempore versatus fuerit, quid ibidem egerit aut patrarit, qui plures cum eo ibi adfuerint. Ita vt specificatio perpetuō ab ipso patiēte nascatur: vt quamoptimē docet Iacobus de Bellouisu in sua practica iudiciaria in criminalibus, titu. de quæstionibus, num. 50. l. 1. §. in causa tributorū, versic. qui quæstionem, ff. de quæstionibus. Non est boni Iudicis, neque in ipsius potestate, siue autoritate, maleficum aut Rēi in tormentis eō conari inducere & persuadere, vt quippiam sibi aduersum confiteatur neque item minis ipsum huc sollicitare, aut terrere, aut interminari maiora supplicia si fateri nolit: sed æquo libramine, animōque sedato pergat exercere cruciatum, donec ipsius prudentiæ, & iustitiæ ex animo verē Christiano ad summū videbitur poenam intensā fuisse, adeo vt grauiora perpeti nequirit. Neque

10 Neque iure reum interrogare potest de alijs delictis, quam quorum accusatus, & grauatus fuerat. cuius hæc se offert ratio quod citra vlla indicia nullus sit tortura examinandus, l. vnus, ff. de questionib. & l. cum cognitiona-
11 liter, C. eo. tit. de questionib. Neq; etiam ipsum interro-
12 gare potest de aliorum delictis, neq; de ipsoru vita et moribus, & conuersatione, l. repeti. ff. de questio. l. fin. C. de accusat. & inscript. l. sicuti, C. eo. tit. de questio. & cap. 1. extra de cōfessi. ibi est casus expressus, iuncta ibidem insigni glos. in verb. cōfessi, nisi fuerint. 2. insignes, publiciq; latrones, & insidiatores, l. prouinciaru, & ibi Paul. Castre. C. de ferijs. Adulterinae monetæ autores, l. 1. C. de falsa mone. hisque similes: in quibus casibus, tales interrogadi sunt in genere, nulla adhibita specificatione. l. qui vltimo, in fin. ff. de poen. vti antè dictum est. Eaq; interrogatio fiat in tortura de alijs cōfessi, et super cōscientia aliena, dicta l. fin. ad fin. C. de accusat. & inscript. Quod tamen sanè intelligendum est, nempe, si cōtra alios præcedant indicia: alias verò minimè: quia sicuti sæpiusculè allegatū est, Nemo sine indicijs præcedentibus torquendus est, dicta l. vnus. & dicta l. cum cognitiona-
13 liter, cum sine numero similibus. Verum (quod prorsus improbandum est) conspiciamus complures Iudices huius inferioris Germaniæ, ex consuetudine quadam, his legibus & formis contraria, & sæcis quotidie facere. Verum enim-
14 uerò in crimine læsæ Maiestatis, atque alijs enormibus criminibus, vnde periculū summum, & pernicies maxima oriri posset, deberet Iudex Reum ipsum, ante aliquam poenam, inducere & persuadere huc totis viribus omni-
que animi dexteritate, vt si crimen vltro lubensque fateri voluerit citra vllum cruciatum, & illius veritatem apertè reuelare, quod ipsi crimen condonabitur, eiusque remissio & absolutio impetrabitur. Sin id prosperè recusarint, quod tormentis varijs & veritatis confessionem extorquendam procedetur. Quoties autem plures malefici, eiusdè criminis Rei, questionibus sunt examinadi, huc

hunc ordinem obseruet Iudex, vt semper in illum prius torturam exerceat, à quo putat se omnium optimè veritatem exquisiturum, testibus Bartol. in l. prima. in principi. ff. de questionibus. Angelo Areti. in suo tractatu maleficiorum, in glossa, in verb. fama publica præcedente, versicu. Nunc videamus de tortura. Gaudino in tract. suo maleficiorum, sub rubro De questionibus & tortura, in 2. colum. in versicu. Nunc videndum. et Hippol. de Marfil. in §. expedita. versiculo, Quæri etiam potest de notabili dubio, numero 49. in sua practica caussarum criminalium. Aut qui sibi maximè suspectus est criminis, l. prima. in exordio. ff. de questionibus. Aut certè questionem intendent primū ab omnium debilitissimo, dicta l. 1. coniuncta l. vnus, ff. de questionib. Veluti si et pater & filius sint torquendi, prius cruciatum admouebit filio, præsentē aut absente, sed sciēte, patre, quod naturale sit patrē magis metuere poenam filij, quā proprii sui corporis: Ideoq; grauius filij, quā sui ipsius, poena affectus, facilius ad veritatis confessionem compungitur: vt in l. liti. quidē. ff. de eo quod metus causa, iuncta memorabili gloss. ibidem in verb. magis. & in §. final. Institut. de noxalibus actionib. 16
Si verò vxor & maritus torquendi fuerint, prius Iudex vxori tormentum infligat, ceu debilissimæ, & cruciatui ferendo maximè impari. Maritus enim, quod si pectoris & naturæ robustioris, tardius ad confessionem pertrahitur. Vxor verò ceu vasculum fragile, & flexibile, & molle citius ad veritatis confessionem, tum persuasionibus, tum tormentis inducitur, & inflectitur. l. filia in orbitate. C. de inofficioso testamen. & cap. foris, in fin. extr. de verborum significat. l. deferre in principi. ff. de iure filci. Ita ait Dinus in suo tractatu de questio. versicu. quo ordine sit habenda tortura, etc. Ita etiam firmat ad litteram, D. Paris de Puteo in suo tractatu syndica. in 102. char. in prima col. & Guido de Suz. in suo tractatu maleficiorum, in v. colum. in versicu. quo ordine. Et idem in effectu videtur firmare D. Franciscus Brutus in suo etiam tractatu
I statu

statu maleficiorum, de indicij & tortura, in xij. char. in
tertia columna. atque hæc omnia pro suo arbitratu &
prudencia. Tormentorum autem genera agi conuenit
tunibus: neque vsquam iuris reperitur, alia ad torturam
esse adhibenda. l. nullus. C. ad l. Iuliam Maiesta. Ve-
rum ex inolita consuetudine, varijs instrumentis, diuer-
sæque materia hanc torturam exerceri cognouimus per
latrunculatores, & maleficiorum Iudices, nunc chori-
dis, & restibus, nunc aqua, nunc aceto, alijs oleo ipsius
gutturi infuso: pice denique ardenti, aut alio simili cru-
ciatu corpori ipsius adhibito. Quin & inedia, durissi-
mæque siti, aut taxillo, aut alea inter cutem & carnem tor-
quendi perducta. Item crabronibus, muribus, simili-
busque insectis animalculis, quæ malefici ventri, & vni-
bilico vniu adhiberi sueuerunt, ipsis superimposito vitreo
poculo, ne euadendi pateat exitus: sed vt cruciatum acrius
vrgeant in patientis corpus. Rursum torturam exercere
solent capra quapiam: hoc modo: torquendum primò
scamno illigant: mox illius pedes diligenter aqua falsa
proluunt: deinde capram ipsam salis auidissimam, ipsius
plantis admovent lambituram, qui sanè cruciatus fertur
atrocissimus, maximèque intolerabilis, citra vllius corporis
periculum. Alij verò malefici scamno illigati pedes mul-
to lardo perungunt, eosque fementi igni admovent, do-
nec hac pœna victus ad confessionem (si fieri potest) per-
trahatur. Alij verò alijs, hisque similibus inuestigandi
modis vtuntur: Do. Franciscus Brunus in suo excellenti
tractatu de indic. & tortura, quæst. 2. secundæ partis, nu-
mero 6. Necnon D. Paulus Grillandus, in suo tractatu de
quæstionibus & tortura versicu. Secundò quæro, et versu.
Quartò nunc videndum. & Iacobus de Hellouisi, in sua
practica iudiciaria in criminalibus, titul. de quæstionib.
numè. 48. Verùm quòd isthæc pleraque tormetorum ge-
nera sint sua exquisicione tyrannica potius quàm huma-
na, idcirco, vel tandem sua sponte desierunt, & passim
exoleuerunt: vti & Bald. ipse quoque meminit in par-
te in

te in l. prima. C. de emendatione seruorum. & Docto-
res maximè practici in suis tractatib. Gaudinus in opere
suo maleficiorum, in titul. de quæstionibus & tormen-
tis. Angelus Aretin. in suo opusculo maleficiorum, in
glossa, fama publica præcedente, in versicul. Tortura.
At ille insignis Doctor modernus Bonon. D. Hippoli.
de Marfil. clariùs cæteris hæc aperuit in egregijs Com-
mentarijs suis, quæ edidit super notabili titulo ff. de quæ-
stionibus, in l. prima. in exordio, Vbi ponit quatuorde-
cim species tormentorum, omnes diuersas: quas vide.
Sed ea omnia ex ordinatione, & mandato Iudicis infe-
runtur, pro quantitate criminis, & qualitate personæ,
vt inquit Do. Hippoli. de Marfil. in sua practica causla-
rum criminalium, in §. nunc videndum, numer. 2. & nu.
20. Maximus item omnium cruciatus, quem citra vl-
lam corporis læsionem, detrimentum, aut mutilationem
adhibueris, est, si patientem Reum inter angustas lami-
nas ad cistulæ formam confectas, strictè concluderis, &
compresseris: deinde maximos pedum digitos fune li-
gatos extraxeris. Hoc nanque modo fune rotulæ inten-
to, corpus conclusum altius intumescit, & intolerabili
pœna ilico afficitur: quæ pœna mox laxato fune, re-
mittitur, & perit, absque corporis læsione. Quod non-
nunquam accepi à latrunculatoribus siue quæstoribus
paricidiarijs (quos vulgo maleficiorum Iudices appel-
lare solemus) qui id non rarò sese exercuisse, mihi certò
& frequenter narrarunt. Cæterum enumeratis ali-
quot tormentorum generibus in iure expressis, deinde
refutatis ijs, quæ aut tyrannis, aut vesania quorundam Iu-
dicum stultè excogitauit, quæque sua sponte iam nuper
apud nostrates desierunt, non putauì vllò silentio hîc
prætereundas esse eas torquendi species, & modos, quos
passim hac nostra ætate vsurpari, & exerceri conspexi-
mus: potissimum in inclita ciuitate Brugenfi: cuius
Senatui ad torturam & quæstionem sæpenumero (li-
cet indignus) assessor & consultor interfui. Principio
I ij igitur

igitur omnibus suis exuitur vestibus, nisi quoddam verendis (quibus ipsa natura pudorem induit) amictus lineus reuerentiae humanae gratia, connectitur. Deinde manibus ambabus in tergum reductis, ibique stricto ligatis, supinus implicatur & imponitur in arcum scamnum, & corpore torquendi penè strictius, in quo fune sub axillis, & per thoracem pectoris ducto, constringitur & colligatur: ne aut tortoris incuria, aut poena mox intelligenda victus, periculose in pavimentum corruat. Post utriusque pedum digiti maxime separatim connectuntur funiculis, qui obuoluti rotularum axibus, aut alijs similibus instrumentis, corpus torquendi (dum rotantur aut intenduntur) longissime extendunt. Deinde funem (si opus fuerit) arcu impingunt ipsius femoribus, aut tibijs: quem baculis subter scamno arcu constringunt carnifices. Aut simili forma, ossibus, aut bacillis funiculum contortum nexibus, aut globulis fronti patientis imprimunt, strictius aut leuius, ad arbitrium Iudicis. Alias vero oculis ipsius implicito panno vuido, compressisque naribus, tortor nonnihil altius angusti oris gutto frigidam fundit aquam in pectus ipsius, in tibiae, pedes, aliaque maxime affecta membra. Praeterea ori ipsius immittitur fraenum, siue capistrum, ad hoc commodè aptatum, ac mox ori tortor infundit aquam frigidam donec venter intumuerit in eam crassitudinem, quae Iudici, ipsiusque consiliarijs videbitur corporis viribus citra graue periculum sufficere. Quibusdam vero ad torturam applicandis, non temerè, priusquam dicta tormenta, aut partim, aut collectim omnia intentarentur, omnes capillos crinestq; omnes nonacula abrafos conspexi, facto scilicet per hoc periculo, num qua adminicula haberent pro impassibilitate, qua nulla tormentorum genera perferrent: id enim magicis artibus, sortilegijs, incantationibus, aut execrandarum deuotione, plerumq; efficere solèt, uti sepe ipse vidi, & sicut mihi adstipulatur D. Paulus Grillandus, qui de eadem re meminit in suo tract. de questionib. & tortura,

tura, versis. Quarto nunc videndum. Similiter & de remedijs numeris 12. 13. 14. 15. 16. ceteri ipsius posterius: quos, ubi tibi visum fuerit, ibidem consulere suaserim. Hi igitur enumerati torquendi modi nobis serè sunt in usu: & ad eos exercendos vnumquodque praetorium apta, accommodaque habet instrumenta, ex consuetudine inolata, passim comprobata, & in iure stabilita, l. nullus. C. l. ad Iulia Maiesta. Attamen summa hic adhibenda est cautela, ut cuncta tormenta prudenter & moderatè intententur, aliqui haud pauca isthinc solent exoriri pericula. Quoties vero patientes, vniuersa isthac tormenta fortiter deuicerint, (ut aliquando ipse vidi) & poenam omnem citra confessionem deuorant, fas est eosdem Reos (si noua, dignaque alia euenerint indicia) ad iterationem torture, reuocare, eosque vegetis asperisque virgis (ad quod identidem ipse suasi) acriter caedere. Imò hanc flagellationem, quae corpori nocet minus, prius ante alia subinde experiri cupiã, quam adeo noui, ac expertus sum plerumque ad confessionem plus effecisse, quam dicta iam (quolibet atrocita) tormentorum omnia genera. Hic ergo sit huius capituli terminus, ne offendant vnius nimia longitudo.

*De repetitione questionis, siue
torturae. Cap. 38.*

S V M M A R I A.

Tortus semel non est ob idem delictum retorquendus.	1.
Tortus ad torturam repetitur, nouis emergentibus indicijs.	2.
Tortura quando repetitur sine nouo indicio.	3.
Summa aut sufficientia tortura, in Iudicis prudentia consistit.	4.
Iudicia noua quae.	5.
Inuestio authoris in sanguinarios Iudices.	6.
Reus inconfessus, Flandria non adiudicat morti.	7.
In magno Consilio, & in Flandriae Consilio parui ducunt rei responsa incerta probatione.	nu. 8. & 9.
Probatio quanam sufficiens.	10.
Probatio ex visu omnium est fortissima.	11.
Reus in tortura confessus delictum negat, retorqueri potest.	12.
	I iij Reproba.

Reprobatio quorundam tormentorum. 14.
In tortura confessus crimen sociale, ad sociorum proditio-
nem retorqueri potest. 14.
In tortura alterius qui sunt proditi, comprehendi possunt:
non autem ob id torqueri, nisi etc. 15.
Ad torturam liberi procedendum tardius, nisi etc. 16.

A tor-

A tormentis non est auspicanda in iustitia. 17.
Tortura vehementia Reum interimens aut mutilans, ho-
micidij aut mutilationis suspicionem incidit. 18.
Auctoris pramonitio ante torturam larronum. 19.

Eus qui semel delicti vnius gratia acriter
& ad iustitie equitatem, & plenitudinem,
quaestionis torturam subiit, & perpressus
est, in qua nihil tamen confessus est, non
est ob idem delictum ad iteratione tor-
turae denuo, aut secundo reuocandus:
nisi certe noua, aliaque succrescerent condigna iteratione
torturae indicia, l. repeti. et l. vnus, §. reus, & ibi Bartol.
& sequaces, ff. de quaestionib. Bald. in l. milites, C. eod. tit.
Cynus in l. de tormentis, C. eod. allegans Odofredum. D.
Guid. a Suzaria in suo perutili & quotidiano tract. de in-
dicijs & tortura, num. 37. 39. D. Angel. Aret. in suo tracta.
maleficiorum, in glos. Fama publica praecedente, versicu.
Tertio quaero, An semel tortus possit iterum torqueri.
Gaudinus sub Rubro, de quaestionib. versic. An quaestio
repeti Angel. in l. 1. §. Si quis, ff. de S. C. Sylla. Bal. in l. 1. C.
de confess. D. Iacobus de Bellouisu in sua practica iudici-
aria, sub titu. de quaestionib. num. 90. 91. 92. D. Franciscus
Brunus in suo tract. de indicij & tortura, q. v. secundae
partis, num. 59. late haud dubie distinguens D. Hippoli.
de Marfil. in sua practica causarum criminalium, in §.
Quoniam, nume. 2. Fol. 90. Quandoquidem priora in-
dicia abunde satis per tormenta passa, sunt diluta &
purgata. Aut certe nisi priora indicia de facti veritate,
clariora fuerint & euidentiora, quam vt vilo modo Iu-
dex ambigere posset, nempe duorum aut plurium fide
dignorum, & ex certa notitia & visu testantium testimo-
nio fuerint sufficienter comprobata: adeo vt Iudex ple-
nita instructus de rei veritate, sentiat potius Rei esse
duram pertinaciam, quam sinceram Innocentiam,
quod in poena nihil ante confessus fuerit. Quo casu pos-
set Iudex ob sola prima indicia, maleficum Reum, in
I liij maligne

malignè pertinacem ad trocleā, siue scamnum carnificarum recipere. Barto. in d.l. vnus, §. 1. An autem patiens quispiam, sufficienter & ad extremum vique satis excruciatu fuerit, totum id consistit, & situm est in iudicio, & prudentia iudicis, l. quæstionib. & l. de minore, ff. de Quæstio. l. item apud Labeonem, ff. de iniur. & l. respiciendum, ff. de pœnis, sicuti capite proximo meminimus. Nona recentiaque indicia, hic velim intelligas, quæ à prioribus specie differunt, aut substantiā. Verbi gratia, sint prima indicia, quod malæ famæ fuerit & vitæ, mortisque pessimorum, consuetus quousque, etiam non lacescit, cedere; quibuslibet atrocias illico minari consiliatus, perperius interfecit hostis, & vbiuis locorum infestus, cui non raro etiam interminatus sit, & similia. Nona recentiaque erunt indicia, si accedat testis fide dignus, qui audacter adstruat, & deponat, se vidisse ipsum Reum interempto infligere plagam, ictum, & verbera. Aut si dicat, quod audierit ipsum Reum id factum aperte fatentem. Delationes & istiusmodi depositiones testium gignunt noua indicia, à prioribus specie planè distantia, eoque digna & sufficientia, ob quæ Reus inconfessus denuo ad iterandum cruciatum reuocetur, nouamque retorturam subeat. A qua sententia nequaquam abhorrent, Ang. Aretin. in suo maleficiorum, in verb. fama publica præcedente, in versicul. quæro, quæ dicantur noua indicia. D. Ludo. Bologninus in additione ad tractatum D. Guidonis à Suzaria, de indiçis & tortura, nume. 61. D. Hippolito de Marfil. in sua practica caussarum criminalium, §. quoniam, num. 9. argu. not. in l. per hanc. C. de temporib. appel. Bart. non inconcinne idem tenet in d.l. vnus, ad exordium, ff. de quæstionib. atque in suo tractat. de quæstionib. In quibusdam locis Flandriæ ac aliarum regionum (nescio quo spiritu afflati) vt videantur boni Iudices, Officiares, aut Assessores, neque Deum neque leges præ oculis habentes, testib. Cyn. in d.l. de tormentis. Guidone à Suzaria, Angel. Aretin. locis iam

iam allegatis, ex vsu & consuetudine habent: Quoties Reus legitime, & multorum fide dignorum testimonio fuerit conuictus: toties, & tamdiu Reum ad quæstionariam torturam reuocare, crucemque toties, adeoque intendere, donec pœna exaturatus & victus, singula fateatur: huic fundamento innitentes, quod nullum Reum inconfessum, morti adiudicare ipsis liceat, nec non & alteri fundamento, cuius meminit §. illud videlicet, versic. oportet enim eos, in Authen. vt Iudices sine quoquo suffra. fiant, ibi torquebunt fures, & non prius quiescant, donec reddant furta etc. A qua tamè torturæ liberali & immodica repetitione suaserim abstinendum, atque cauendum maxime cum doctorum omnium theoricæ sententia, contrarium huic secundo fundamento defendat: prout suprâ commemoravi. Ita etiam in terminis voluit Bald. acutissimi ingenij doctor, in l. 2. C. quorum appel. non recip. & in d.l. milites, C. de quæstionib. D. Abbas in c. cum in cōtemplatione, in 2. colum. in versicul. Septimò quaeritur, ext. de regu. iur. Ita nec dissimiliter adstruit Domin. Guido à Suzaria in locis prius memoratis. Nihil atamen in magno Consilio, nihil in Consilio Flandriæ pendunt confessionem Rei, si quando legitima, dignaque satis condemnatione habuerint de facto testimonia, probationem & notitiam. Sufficietem autem probationem in negotijs criminalibus dicunt esse, euidentem & claram depositionem, hoc est, duos omni suspitione vacuos testes, qui certo testabuntur se conspexisse, Reum crimen patrantem: quam nonnulli probationem plenissimam vocant. Probatio enim, quæ fit per visum, & per inspectionem oculorum, est dignior & potentior omnibus alijs probationibus, teste gloss. in verbo, Requirit, in c. ad nostram, 3. de iureiuran. cuius meminit D. Hippo. de Marfil. in sua insigni practica caussarum criminalium, §. Secunda, nu. 22. Quisquis in tormentis semel delictum est confessus, moxque à pœna id iterum negauerit, potest denuo ad torturæ cruciatum recipi, quò in priori confessione constan-

- constantiam seruet. Bald. in l. in bonæ fidei, versu. Item
quæro, C. de reb. credi. & Ale. in l. vnus. §. Reus. ff. de
quæstionibus. In quo tamē iterato cruciatu si nihil con-
fessus fuerit, & negando perstiterit, non est tertio retor-
quendus: quandoquidem indicia prioris confessionis per
supplicium, & poenam secundæ torturæ satis expiata sunt,
quemadmodum meminit D. Hippol. de Marfil. in d. §.
nunc videndū. num. 26. in sua praxi causarū criminalium.
- 13 Sunt Iudices qui ad extorquendam veritatem, inedia,
firi, & fame grauissima Reum pertinaciter nihil profiteri
volentē, excruciant: vt vel hoc modo delictum citra aliam
torturam, & absque nouis indicijs confiteatur. Verū istud
ex iure prohibitum est, sicut & alij consimiles torquendi
modi veteres & inusitati, quorum aliquot suprà quoque
meminimus: Quum Reus confessus semel fuerit crimen,
quod solus patrare nequierit, sed quod socios ad com-
plementum requirat, eundem Reum semel tortura as-
flictum, ad torturæ iterationem reponere licet: vt vel hoc
pacto eosdem cooperarios prodar, si aliōqui eosdem
apertè prodere nolit. Huic congruit l. finalis, coniuncta
glossa in verbo, conscientia. C. de accusat. & inscript. cap.
1. addita optima glos. in verb. confessi. extra de confess.
- 15 Si autem in poena quempiam accusatione grauet, & pro-
dat, abundè magnum præbet ex eo indicium & argumen-
tum, vt ex illius confessione idem illic delatus compre-
hendi mandetur. Verum non efficax satis est ipsius con-
fessio ad alterius delati supplicij torturam aggrediendam:
- 16 nisi alia certioraque consequerentur indicia: quia, vti
sæpenumero præallegatum est, ad quæstionem siue tortu-
ram liberi hominis procedi non debet, nisi præcesserint
indicia sufficientia & verisimilia. Nam à tormentis inci-
piendum nō est, sed oportet indicia præcedere, & Reum
suspectum esse, sæpe allegatis l. 1. in princ. l. de minore. §.
tormenta. l. maritus. iuncta ibi gloss. in verb. à quæstion.
& l. final. ff. de quæstionibus. J. cum cognitionaliter, & l.
milites. C. eod. titul. de quæstionib. & hanc opinor esse
humani-

humaniorem ac tutiorem sententiam: & si nonnulli con-
trarium asserere nequaquam erubuerint, quos hic recen-
sere breuitatis gratia omitto. Si Reus ex multiplici tor-
18 turæ reiteratione & assiduus cruciatibus tandem succum-
bens moreretur in poena, aut certè in vllā corporis mu-
tilationem incideret, homicidij aut mutilationis suspi-
cione ilico notandus esset Iudex, etiam si digna aper-
tæque satis ad torturam habuisset indicia, nisi semet ex-
purgare posset, & re declarare, quod in torquendi man-
dato, & actu, iustas vsitatasque leges, & moderationem,
contra animi iudicium & iurium & prudentiæ æquita-
tem, non excessisset: sed quod zelo iustitiæ omnia ad ve-
ritatis inquisitionem, fideliter & prudenter fuisset con-
fectatus: nihil autem tētarit dolo, malitiæ, aut odij gratia.
Angel. Aretin. in suo tract. maleficiorum, in gloss. in
verb. fama publica præcedente, versu. Octauo quæro,
quid sit tortus moritur etc. D. Franciscus Brunus admo-
dū liberaliter & prolixè in suo vtili & practicabili tract.
de indicijs & tortura, quæstione 5. secundæ partis, inci-
pente, Quanto principaliter quæritur, numero 18. ad finem,
19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. D. Guido
à Suzaria in suo perutili & quotidiano tract. de indi-
cijs & tortura, nume. 85. 86. 87. 88. 89. Cæterum hoc
loco lectorem Iudicem, aut alium, quempiam, ad quem
torturæ infligendæ spectabit ratio, ignorare nolum, quod
felicis & equis quæstionariæ torturæ ex personarum
qualitate exerceat, varia esse latronum, furum, in-
cendiariorum, sicariorum, idque genus similibus male-
ficorum genera. Horum enim nonnullos reperias vete-
ranos, qui admodum diu longoque vsu, omne facino-
rum genus tractare & patrare non veriti sunt. Alios verò
nō ita diu reperias maleficis semet inquinasse. Postremo
eorum aliquos cognosces recentes, qui pauculis aliquot
mensibus vitam suam vario maleficiorum genere com-
macularunt. Atque inter huiusmodi subinde reperies
(expertus & ex propria ipsorum confessione loquor) qui sese
mutuis

mutuis supplicijs in nemoribus excarnificat, & ad omne tormentorum genus forti animo perferendum docent, exercent, & obdurant: nequando capti, serioque torturam subeuntes, tormentis cederent, sed ut cuncta exercito corpore, & animo gustatis poenis edocto & obfirmato constanter citra ullam confessionem, ulliusve prodicionem, perterrent, ac deuorarent. Ante ullam igitur questionem operapretium esse putauit, Iudicem isthac cognoscere: & quamdiu sese in latrocinijs exercuerint, deinde an aliquando in nemoribus a suis socijs torturam obfissent: quod ex rerum istarum notitia, aut remissius, aut intensius seu durius cruciatu adhibere mandauerit.

De confessione Rei in tortura. Cap. 39.

S V M M A R I A.

- Reus in tortura crimen agnoscens, a tortura laxandus est, 1.
- Reo in tortura non interrogata imprudenter confesso, nulla danda est fides. 2.
- De confessione criminum non rogatorum post facienda est inquisitio. 3.
- Rei saepe ex durissimo cruciatu contra se falsa fatentur. 4.
- Rei saepe malunt inultam mortem occumbere, quam poenam torturae sequitiam perpeti. 5.
- Rei confessio de alterius delicto, tantum ad alterius apprehensionem valere, non ad torturam. 6.
- Reus in tortura crimen confessus, posttridie eandem confessionem, liber, & palam vniuerso senatui iterat. 7.

S quando Reus in torturae supplicio delictum, ob quod excruciat, fatebitur, illico relaxandus est a poena, nec ulteriori tormento stringendus est. In qua poena tamen, si quid sponte praeter interrogata & imprudenter contra se effutimisset, aliaue delicta confessus fuerit, de quibus nulla Iudex certa habuerat indicia, non est illis confessionis verbis villa a Iudice danda fides, neque magni statim facienda est huiusce-

huiusmodi confessio. Ita placuit D. Bal. de Periglis Perusino in suo tractatu de questionibus & torment. sub secundo cap. loquente de effectu questionis, nume. 9. ne non D. Hippol. de Marsil. in sua insigni practica causarum criminalium. §. secunda questio. Et Iacobo de Belouisu in sua solenni practica indiciaria in materijs criminalibus, titu. de questionibus. numero 59. Et D. Iasoni in suis consilijs, consil. 188. incipiente, Spectabilis dominus Marcus Antonius in secundo volumine. Item D. Pannonitano in cap. cum in contemplatione, de reg. iuris. Idem confirmat D. Felinus in cap. at si delicti. de iudic. in verb. Sexto limita, num. 5. qui hac materiam locupletissimis ibi dictis locis tractarunt. Attamen post torturam rescisset quidnam sit quod de hac re vltro non interrogatus confessus fuerat: verumne scilicet fuerit, an falsum. Quandoquidem saepenumero compertum est, Reos ex torturas intolerabili cruciatu, & ex desperatione saepe audacter confessos, quae ne cogitarint quid quidem vnquam, nedum opere complessent: vtique vel quodlibet mortis genus alacriores subituri, quam tam inhumanum cruciatum diutius perpassuri, l. 1. §. in causa tributorum, versic. Questioni fidem. ff. de questionibus. Pari ratione censendum est, quum reus in tormentis quippiam prodit & accusat. Nam isthac accusatio solum coniecturam praebet, qua accusatus capi & comprehendi poterit, non ad torturam exigere, aut condemnari. Quum autem Iudex confessionem Rei cognouerit, eamque in scriptum redegerit, iubet eundem posttridie sibi suo tribunali, ibique rursus coram vniuerso senatorum coetu ab ipso, iam ab omnibus vinculis libero, & extra omnem poenam eandem confessionem exigere: quam liberam confessionem ilico graphiariorum, scribarum, ac notarioru calamis, scriptoque excipiendam curat, & ad processus definitionem progredi mandatur. Ita pulchre adstruit Hippo. de Marsil. in sua practica causarum criminalium. §. quoniam, Et D. Lanfrancus ab Ariadno in suo excellentissimo tractatu confessionum, versic. Et quero primo,

ro primo, num. 3. Idē affirmat D. Ludo. Bologninus, in additione ad perutilē et quotidianū tractatū, de indicij et tortura, D. Guidonis à Sux. num. 69. & hæc praxis seruat.

De negatione patientis in tortura. Cap. 40.

S V M M A R I A

Reus in tortura nihil confessus liberatus à tortura, reduci-
tur ad carcerem. 1.

Reus in tortura nihil confessus, non emergentibus nouis
indicij practice absolutur per quousque iudicē verò
absoluitur plenariē. 2.

Tortura, quævis criminum purgat indicia. 3.

S Reus in tormento singula cōstanter ne-
gauit, nullaq; interrogatorū fateri vo-
luerit, reduci-
tur tum iterū ad carcerē. Vbi
decē, viginti, aut triginta diebus, ampli-
usq; aut mēdis, pro iudicis prudētia ser-
uatur, an forsitā alia noua indicia aliūde

2. sint enētura. Quæ si nō delata fuerint, è carcere & ex om-
nibus vinculis liberatur, pristinq; libertati (qua ante cap-
turam fruebatur) restituitur, et dimittitur quousq; hoc est,
donec denuō in iudiciū accersatur: sine ampliori et ple-
naria absolutione, atq; ita receptū est fieri in practica. Nā
ex iure plenē absolueudus erit, quod per exactā torturam
ab omnibus indicij & suspicionibus satis sit purgatus.

Qui à tortura sint excusandi. Cap. 41.

S V M M A R I A.

Doctores sunt à tortura excusati. 1.

Equites aurati. 2.

Officiarij. 3.

Pueri minorennē, 4.

Senes deliri. 5.

Mulieres grauidæ. 6.

A tortura non excusat aut liberat crimen læsæ Malestatis. 7.

Proditionis. 8.

Simoniz. 9.

Malefici. 10.

Falsi.

Falsi.

Priuati carceris.

Nemo de crimine sufficientibus pleniq;
indicij suspectus, à tortura purgari pote-
rit: exceptis ijs, quos leges, & iura ipsa ex-
cipiunt, quales sunt doctores, quemad-
modum sustinent Angel. Aret. in suo in-
signi tract. maleficiorū, in gl. in verb. Fa-
ma publica precedēte, ver. Sexto quæro. Amplē D. Franci-
cus Bru. in suo vtili et practicabili tract. de indicij & tor-
tura, questione tertia secūde partis, num. 23. Et Hippol. de
Marfil. in sua solēni practica criminali, in §. expedita, nu-
me. 29. Equites aurati, ceteriq; summates, & procures in
magnis dignitatibus constituti, l. milites, in exordio, C. de
quæstio. l. nullus, C. ad leg. lul. Maiest. & l. Diuo Marco,
quæstionib. necnō præfati Doctores locis iamā allega-
tis. Item Principum officarij, ciuitatum rectores, hisque
similes, officiorum suorum durante tempore, d. l. Diuo
Marco, & l. Decuriones, C. de quæstioni. Angel. Aret. in
d. sua practica, in citato §. expedita. Insuper & pueri æta-
tis infra decimum quartum annum, quique virgis ac se-
culis etiamnum puniēdi subiacent, l. de minore, ff. de que-
stionibus. l. i. §. impubes, et §. impuberi, & l. excipiuntur, ff.
de S. C. Sylla. Huic seruit l. i. & quæ ibi habentur, C. si ad-
uersus delict. Præterea senes penē delirantes, memoriæ
vitijs multum laborantes, l. i. §. impubes, iuncta ibi gloss.
in verbo, ætas, & l. 3. §. ignoscitur, ff. de S. C. Sylla. Postre-
mō mulieres imprægnatæ, & grauidæ (nihil refert à
proprie marito, an ab adultero, l. & seruorū, §. penul.
ff. de statu homi.) tutæ sunt à tortura, donec enixæ par-
tum, validiores sint effectæ. Ita luculenter tenuit D. Bar-
to. in l. prægnantis, ff. de pœnis. D. Franciscus Brunus in
suo tract. de indicij & tortura, quæstione quarta secun-
dæ partis, nume. 3. & D. Hippol. de Marfil. in d. sua praxi
causarum criminalium, §. nunc videndum, nume. 47. &
48. Sunt tamen crimina, in quibus istiusmodi exception-
es cessant,

nes cessant, & ob quæ leges nulli à tortura patrocinatur: sed quosvis indiscriminatim ad quæstiones postulat: qualia sunt crimen læsæ Maiestatis, l. de minore, 2. responso, ff. de quæstionib. & l. nullus, C. ad leg. Iuliam Maiest. Aret. in tract. maleficiorum, in gloss. in verb. che hai tradita la tua patria, in princip. proditio patriæ, C. iuratum, aut principum: hisque affinia, l. defatorem, §. his qui ad hostes, & l. proditores, ff. de re militari. Idem videtur in crimine simoniæ teste gloss. in verb. Maiestatis, in d. l. nullus, per textum in l. si quinquā, C. de Episcopo. & cleri. ibi, ad instar publici criminis, & læsæ Maiestatis accusatione proposita, à gradu sacerdotij retrahatur. Nec ab simile censetur dicendum in maleficis, & mathematicis, atque alijs similibus, de quibus loquitur l. & si excepta, C. de malef. & mathema. Adde idem dicendum esse in crimine falsi, l. si quis decurio, C. de fals. Et idem in priuato carcere, l. C. de priuat. carcerib. Duorum postremorum meminit gloss. in verb. Demonstrantur, in d. l. & si excepta. Horum nec oblitus est D. Franciscus Brunus in suo sæpe allegato tractatu de indicij, & tortura, quæstione quarta secunde partis. nume. 24. necnō alij moderni practici in sæpe allegatis eorum tractatibus.

De purgatione vulgari, & principio de monomachia, siue duello. Cap. 62.

S V M M A R I A.

Intendens alteri crimen, quod probare nequit, monomachiam indicere solet.	1.
Ad monomachiam prouocato, agnoscendum crimen, aut concertandum fuerat.	2.
Monomachia apud Longobardos multum recepta.	3.
Duelli leges à Longobardis conscriptæ.	4.
Duelli duplex ratio.	5.
Duellum Francorum.	6.
Duella quare reiecta & abolita.	7.
Fucus excusationis duelli.	8.
Duellum	

Duellum à Comitibus Flandrie ablatum.	9.
Duella in Francia à Philippo Pulchro reuocata.	10.
Duelli prius tollendi triplex ratio.	11.
Casus de iure, duellum admittens.	12.

Lim si quando actor quispiam intentatum alteri crimen & factum, condigno testimonio, aut alia quavis probatione ordinaria confirmare nequiterat, probationis certitudinem addixit, & recepit corporis sui periculo: offerens aduersario fatalem illam chirothecā, qua ipsum ad monomachiam prouocauerat: persuasum habens, veritatem, iustitiam, & innocentiam seipsum ab aduersarij iniustitia protecluram.

2 Quam siquidē chirothecam aduersarij assumere cogebatur, aut intentati criminis veritatem agnoscere. Huiusmodi autem duella multum recepta fuere apud Longobardos, quo tempore Italiam ipsi occuparunt: adeo ut non paucas de his cōscripserint leges, quas ipsi ius Longobardorum vocant. In quo octodecim aut viginti descripserunt capitula, partim criminalia, partim civilia: quorū vi aut dimicandum fuerat, aut crimine agnito, iuri cōcedendū. Ita ut si crimē fuisset capitale, concertandum erat ad alterius interneccionem vsque: Si verō civile, ad alterius dedirionem vsque in pugna standū fuerat. Idem quoque receperunt Franci, hinc iura sua habentes, quas leges vocarūt Salicas: de quibus multa cōscripta sūt. Verū cum isthac duelli cōsuetudo rectē pugnet cum omnibus diuinis, humanis, naturęq; legibus, & beluina potius sit furia quā humana insania: deinde quod ipsa hæreseos fundamēto ac huc basi innitebatur: qua sibi palpabatur, diuinam iustitiam nunquam sinere innocentem vlla in re pessum ire: quum verius istud sit, diuinam tentare clementiam, & ex dissidentia omnipotentis diuinæ experimētum querere, c. vltimo, extr. de purgat. vulga. Ideo tum iure Canonico, tū Ciuili vetitū fuit, ne quis ijs legibus amplius vteretur, ut extr. de purgat. vulg. per totum, 2. q. 4. c. consuluisti, & c. monomachiam, & ibi gl. c. 1. & 2. extr. de torneamen. ff. & C. ad l. Cornelia de sic. varijs in locis & l. vnica, de gladiatorib. lib. 11. C. iuncta ibide glos.

9 in verb. Gladiatores. Earumque immunitatem multis Flandriæ

Flandriæ ciuitatibus Comites largiti sunt, sancientes, ne-
cubi huius Regionis diutius eæ pertraherentur in vsu: quod & in hunc vsque diem fideliter cautum est. Cæterum in Francia Rex Philippus Pulcher hanc duelli rationem, rursum ab inhumanis atq; adeo Tartareis Erinnibus, in lucem & hominū vitam suis diplomatis reuocauit, anno ab orbe redempto, millesimo tricētesimo sexto, volens ea in quatuor potissimum vtendum esse: Nempe cū res fuerat criminalis aut capitalis: Cū proditoriē patratum est crimen, & commissum adeo clām tamq; latēti Marte, ut alia via innotescere veritas nequeat: Deinde vbi prouocatus, patrati criminis ob vehementes suspiciones & certa indicia suspectus est: Et postremo, quoties de patrato crimine certa veritas habetur. Triplici tamē ratione isthac vulgaris purgatio merito prohibita est. Primo scilicet, quod cacodemonū versuta calliditate, & inuidia sit reperta: uti vel hoc modo miseranda necessa conficerent homines, vnde non mediocre animarū tum spectatorum, tum peragentium, tum consentientium subsequeretur detrimentum, d. c. monomachiam, & Parnorm. in cap. 1. ad finē, extr. de cler. pugnan. in duello. Secunda, quod per eam diuina potētia, & iustitia apertē tentetur, d. cap. vltimo, extra de purgat. vulga. Tertia, quod per eam sæpe innocēs ob alterius iniustam prouocationem condemnaretur: contigit enim multos sub iniusto clypeo perire, c. significantibus, extr. de purgat. vulga. Reperio tamen indubiē vulgarem purgationem siue duellum in casu sine scrupulo admittēdum, quum publicę salutis causa fiat: & istud est admodum laudabile: textus est in l. 1. §. sed si quis operas, ff. de postulan. Vbi licet locans operas, ut cum bestijs pugnet, infamis sit, eadem l. §. & qui operas, tamen non est infamis, qui locat operas, ut expugnet feram regioni nociuam. Horum plus satis. Interim tamen lector, vbi tibi videbitur, omnia ista & plenius, et distinctius comperies apud Ioānem de Lignano Iuriconsultum non incelebrem, pulchro suo tractatu

K ij de duello

de duello, multa admodum de hac re memoria digna describentem, potissimum pro gloriosis, ne dicam, inglorijs ac insensatis. Quare isthæc dixisse hic nobis sufficiat.

De alia purgatione vulgari. Cap. 43.

S V M M A R I A.

Purgatio alia vulgaris, solita fieri per ferrum candē, aequum bullentem, etc.

Purgatio vulgaris, modo & forma prædictis, quare prohibita.

Ode penē tēpore, & aliæ purgationes & vulgares fuere receptæ, quibus a presumptionibus & suspicionibus diffamati & delati purgabatur. Nēp. cum candēs ferrum vola manus cōpresserāt, aut cum superiginto ferro nudis plātis incesserant: hinc im hactenus quibus purgandi formis, multa donata sunt à principibus priuilegia Flādrig. Porro Gandensibus ciuibz à Comite Flādrig indultū priuilegio fuit, sese purgare aqua frigida, quod sanē interpretandum est de aqua frigida, & adhibitis consuetis funibus. Verum quum & istiusmodi purgationes nihil habeant humanitatis, sed tyrannico animo, diabolicōque instinctu inuentæ atque excogitatæ, ad diuinæ potentie tentamenta rectē vergant, ideo non temerē Canonico iure prohibita sunt & abolita, ne amplius nōdem vteremur, cap. ex tuarum. extra de purgat. canon. & ext. de purgat. vulga. per totum. c. consuluisti. 2. q. 4. & D. And. Alciatus vir haud mediocris diligentie, in suo perutili iudiciarij processus compendio, atque iuris vtriusque praxi, titulo, Quid sit purgatio, cum sequenti.

De purgatione Canonica. Cap. 44.

S V M M A R I A.

Purgatio canonica iure Pontificio inuenta.

Forma purgationis canonica.

Infamatus se purgabit iuramento veritatis.

Compurgatores purgabunt causam iurantis de veritate, iuramento

iuramento credulitatis.

Numerus compurgatorum arbitrarius.

Canonica purgatio frequens ecclesiasticis,

Vra Pontificia, aliā quoque suspicionū & presumptionū purgatarum formā inuenerūt & statuerāt, quā vocāt purgationē canonicā. Quæ sit, cum Iudex diffamati & criminis suspectum cōceptis verbis ad iuramentum, adstare bonæ fidei virorum certo legitimoque numero, adigit & adstringit. Ita vt suspectus seu infamatus iuret se à crimine, super quo infamatur, immunem esse & innocentē. c. constitutus. & c. accepimus. extra de purga. canon. Cæteri verō instantes testes, dicti compurgatorij, iuramento se deuincient, & iurabunt, quod credant & putent suspectū ac infamatum iurantem, vera iurasse, c. quoties, & d. c. constitutus. extra de purg. canon. Neque enim ad fortius iuramentum vrgeri possunt, quā ad ita credere, itaque sibi persuasum esse: aliō qui prociues fieri possunt, & vicini periurio, l. videamus. ff. de in litem iuran. Testium autem huiusmodi coniuratum siue compurgatorum certus numerus planē consistit in arbitrio Iudicis: vt multos statuatur, an paucos ecclesiasticos, an seculares: pro personarum qualitate, & infamiae, & criminum quantitate, eoque & tempore & loco, quibus ipse Iudex velit, cap. cum in iuuentute, extra de purgat. canon. cap. finali, extra de transactio. ibi text. & glos. Hac igitur forma vtitur frequēter Curie spirituales. Et earū imitatione, iubinde etiā tribunalia secularia, seu prophana in Flandria, nec non alijs in locis.

De purgatione legali. Cap. 45.

S V M M A R I A.

Legitimè purgandus, se vltro captiuum præbet.

Legitimè purgandus, quando citabit partem aduersam.

Legitimæ purgationis priuilegio priuatur quisquis captura præuentus fuit.

Legitima purgatio fit ex sumptibus purgaturi, nisi & c.

K ij Vulgaris.

Vlgaris practica, & legalis purgandi forma in legitimis Curijs est, vt suspectus semetipsum in captiuitate tradat, aut loco suae habitationis: Aut vbi Iustitiae subijcitur, seu forum sortitur: Aut vbi crimen admissum fuerit: Aut certe sese captum exhibeat dominis de consilio, veluti omnium iustitiarum praesidentibus: deinde citandos curet singulos Officiarios, omnes aduersar os suos, & quotquot ipsum de hoc crimine (cuius diffamatus & suspectus fuerat) gravare velint. Si tamen factum tale fuerit, vt ab eo per processum, aut per purgationem ordinariam se purgare possit: veluti si retorto telo, alibi commissum esse, aliumque criminis patrati autorem commostrare poterit: aut si consimilibus exceptionibus probabilibus, ordinaria legitimaque probatione, & nequaquam praesumptionibus aut indicijs defensione suam adstruere valeat: alias vero minime licebit contra se citare Officiarios, aut alios aduersarios.

Porro si diffamatus prius captus fuerit ob crimē, a quo se expurgare concupiscat, quā sese purgandum ultro dedisset, non esset is tū habilis, vt se purgationi traderet, sed respondendum ipsi tunc fuerit Officiarijs loci, vbi captus est.

Ceteram purgationes omnes oportet fieri & deduci ex sumptibus impetratis: nisi Officiarius quispiā, aut alius aduersarius purgationem reijceret, vnde nihil probare valēs mox excideret. Hoc tū casu, aduersarius ille, aut Officiarius incideret in omnes expēsas, & ob illatā calūniā, in omnes sumptus detrimentorū & incommodorū condemnabilis fieret, arg. l. si postulauerit, §. fin. ff. de adulter. cum ibi notatis, & l. fin. C. de fruct. & lit. expen.

De sese praesentando torturae contra partem aduersam. Cap. 46.

S V M M A R I A.

Purgatura sese non conceditur contortura cum aduersario recusante.

Aliquando

Aliquando conceditur cum consentiente.

Emo in hoc audiendus est, neque acceptabilis, si semetipsum tortura purgandum contra partem suam aduersam, offerat. Verum necessum est, legitima purgatione sese defendat, factaque sua debite probet: alioqui a causa sua decideret. Attamen si pars aduersa ea torturae probatione in se acceperit, sibi que placuerit ad maiorem veritatis contestationem, simul cum accusato scamni tortularis poenā subire: Iudex hoc casu, processum per torturā perficere possit, ex consensu scilicet partis, & si aliter veritas haberi non posset, facit. l. diuus Pius. ff. de quest. cum innumeris haud dissimilibus.

De confrontatione. Cap. 47.

S V M M A R I A.

Concaptiuis in mutuis accusationibus discordantibus, quid Iudici faciendum.

Commentis suis persistentibus, confrontatione vtendum. In testes constanter depositionibus discrepantes, subinde confrontatio exercenda.

Quum duorum captiuorum alter alteri crimen imponit, & in delationibus discordat: iubet vtrūque Iudex sibi sisti, quos de discordantijs interrogat, prius separatim, mox vtrumque coniunctim. In quibus modis si Iudex ipsos quasi in subdolis commentis, siue fictionibus persistere comperiat, neque vllis alijs modis veritatem indagare potest, mandat simul vtrūque in alterius mutuo conspectu torqueri (quod nos recepto magis quam Latino vocabulo vocamus confrontationem, quasi fronte ad frontem) verim hic summa Iudici adhibenda est prudentia. Similem quoque confrontationem exercet, quoties duo testes in materia criminali discoueniunt, ita vt alter suspectum accuset, alter excuset: maximē si aliter constare veritas nequeat: seruit huic textus in lege Diuus Pius. ff. de quaestionibus. cum infinitis similibus iuribus.

K iij

De pro-

De probatione ordinaria. Cap. 48.

S V M M A R I A.

1. Actoris est, Reum probare.
2. In probatione ordinaria, officium rei fuerit defensionem probare.
3. Iudicis est informationē efficere, nisi testibus longē distitis, morbo, vel impedimento, præpeditus sit. nu. 4. 5. 6. 7.
4. Testes citati, comparere recusantes, ut corrupti & falsi habendi sunt.
5. Inquisitionem facturum, plenē de circumstantijs edoctum oportet.
6. Circumstantiæ causas grauant aut eleuant.
7. In cōclusionē pecuniaria, & eidissimati opulētia spectāda.
8. In ordinaria probatione Actoris est Reū præire quū tēpus ipsi constitutū fuerit. Et quū productionē suā perlegerit, mox consequetur Reus, probaturus suā defensionē. D. Bal. in l. frustra, vers. modo quæro. C. de probationibus. & l. siquidē. C. de exceptioni. & l. in pecuniarijs.
9. ff. de ferijs. In materia criminali, ipsius Iudicis fuerit, informationē (vulgō Enquestā) efficere, nisi secus rerū status suaserit. Veluti si testes ab ipso longē sint distiti, aut si morbo, aut simili aliquo impedimēto præpeditus fuerit. Quibus casibus licitum fuerit Iudici in hoc negotio alteri suas delegare vices. Si verō testes comparere detrectent, fortasse ex dissuasione, aut corruptione malefici, aut ex alterius timore, aut certē mala dehortatione, potest Iudex eosdem præmio corruptos ad tribunal suum accersere. Qui si ne tunc quidem comparuerint, habebit eos Iudex vt falsos, & cōtra eos procedere potest. In probatione ordinaria criminali, Reus admittitur ad probationē negatiuæ, nempe quod rem sibi imputatam nō fecerit: Bald. in l. Actor, in fine. C. de prob. Iudex aut Commissarius inquisitionem aut informationē faciens, oportet accuratē seipsum informet de rerum circumstantijs: quod ex hīs facti causæ plurimum aut grauantur, aut eleuantur. Si conclusio Reum urgeat ad pœnam pecuniariam

ariam, aut aliam frugiferam multam, oportet tum diligenter Iudex resciscat, & inquirat de Rei diffamati opulētia, & facultate: vt æquiori libramine ciuiles has pœnas & multas expensurus, taxare & iudicare posset.

De plena probatione in materia criminali. Cap. 49.

S V M M A R I A.

1. Probationem plenā efficiunt duo irreprobabiles testes.
2. Vltronea Rei confessio.
3. Euidētia facti.
4. Non præiumpcio,
5. Non fama,
6. Non opinio,
7. Non fuga.
8. Probationes in criminalibus oportet esse clarissimas.

Vo sufficientes testes, haud reprobabiles, viuia de facto testimonia ferentes, hoc est, ex viuī, & certa notitia testantes, plenam atque absolutam probationem in re criminali efficiunt, tritissima l. 3. §. item diuus, iuncta ibidem gloss. in verb. Speciem, & ibi Bart. ac sequaces, & l. Vbi, ff. de testib. huic quamoptimē seruit c. testes, 3. q. 9. vbi expressē textus: Testes per quamcunque scripturam testimonium non ferāt, sed præsentēs de his, quæ nouerūt & viderunt, veraciter testimoniū proferāt, etc. cōiunctis ibidē gl. in verb. Sed præsentēs, & in verb. Quæ nouerūt, c. 2. & c. ex literis, ext. de probat. c. in omni. c. licet, & c. cum à nobis, extra de testib. & c. nouit, ext. de Iudicijs. Confessio Rei siue partis libera, vltronea, & extra omne vinculum ac pœnam in iudicio facta, plenam etiam probationem efficit, l. si confessus, ff. de custo. reo. l. 1. §. diuus Senerius, & l. si quis vitro ff. de quistionib. & l. si sine, ff. de interrogat. actionib. c. cum ad sedem, extra de resti. spolia. Euidētia ipsius facti, qua Iudici scilicet factū clarē & apertē innotescit, plenam quoque

quoque probationem facit, vulgat. c. euidencia, ext. de accusat. c. ad nostram, 3. ext. de iureiurando, c. de manifestat. 2. q. 1. l. ea quidem, C. de accusa. D. Speculator, practicus sui temporis haud mediocris, in tit. de probat. §. videndum restat, versic. quarto per euidenciam. Nec dissimiliter tenuit Ioannes à Grassis, Doctor V. L. insignis in suo tracta. in arborē iudiciorum, sub tertio flore, nu. 1. De notorietate siue euidencia facti. Violenta vero, validaque
5 præsumptio, fama, opinio, fuga, idq; genus alia, nūquam
6 plenam probationem efficere possunt in materia criminali ad condemnationem. Quod ad criminis materiam, omnes probationes oporteat esse clarissimas, l. sciāt
8 cuncti, C. de prob. cum ibi notatis, quam legem canonizatam verbotenus legimus in c. sciāt cuncti, 2. q. 3. concordat etiam c. Epiphanius, 5. q. 6. l. singuli, C. de accus. l. addictos, circa medium, C. de appella. l. cum Reis, C. de pœnis, cū infinitis iurib. nequaquā dissimilibus. Rationem rationis assignat glo. nequaquā incelebris in Iamiam citata l. sciāt cuncti, in verb. vel indicis, dicēs, clariūs, diligentius, & perspicaciūs fore agēdum, vbi de hominis salute agitur & tractatur: cuius inter multos meminit (etsi prolixius paululum) Iacobus de Bellouisu, in sua solenni practica iudi. sub. rubr. De causis criminalibus, criminaliter intentandis, nu. 4. Quæ omnia à Iudicibus criminum sunt memoriæ scrinio commendanda, necnon præ oculis semper habenda, antequam ad ferendas sententias capitales procedant.

De reprobatione. Cap. 50

S V M M A R I A.

Legislatores ad eorū quæ sæpenumero eueniunt, cognitionē multo sunt attētiore, q̄ ad ea, quæ rariū cōtingere solent. 1
Ad testimonia legitima non admittuntur minores quatuordecim vel viginti annis. 2
Aduersarii, inimici, hostes, familiares inimicis. 3
Quis dicendus inimicus, quis aduersarius capitalis, nuper inimicus, nunc tamen amicus factus. 4

Domestici,

Domestici, familiares, mercenarii, conuictores, 1.
Famuli, famulæ, mancipia, 6.
Patres, matres, nui, auia, 7.
Amici, cognati, affines, 8.
Mariti, vxores, 9.
Fratres, sorores, 10.
Aduocati, procuratores, sollicitatores, 11.
Tutores, curatores. 12.
Norati infamia. 13.
Socij criminum. 14.
Furiosi, phrenetici. 15.
Excommunicati, hæretici. 16.
Pauperes. 17.
Monachi, regulares canonici, conuersi, quicunque sub regulari obedientia constituti. 18.
A fideli testimonio ferendo reiiciēdi sunt homicidæ, malefici, sacrilegi, fures, raptores, adulteri manifesti, venefici, sortilegi, perituri, lenones, concubinarij manifesti, incestuosi. 19.
Conspiratores, coniuratores. 20.
Testimonij gratia qui prætio corrupti sunt. 21.
Accusatores, admittendi nō sunt ad testimonij fidem. Item nec scemina. nu. 22. 23.
Feminae in materia frudorum, non sunt ad testimonium audiendæ Nec etiam in testamentis. nu. 24. 25.
Meretrices an dignæ testes sint in causa criminali. 26.
Probationes in criminalibus debent esse omni suspitione et exceptione immunes. 27.
Qui reprobata sunt vitæ, opinionis, aut conuersationis, iure a testimonij repelluntur. 28.

Vum testimoniorū vsus in iure & praxi admodū frequens sit, & res præterea sit periculo plena, potissimum in negotijs criminum, propterea quod Iustitiarj & officiarj plerunque aut ambitione turbidi, aut ignorantia capti, hic soleant esse negligētiore & dormitabundi: Profecto quum ad eorum

eorum quę sæpenumero eueniunt, cognitionem multo vigilantiores sint & attentiores, quàm quę raro contingere solent: vt in Authen. vt sine prohibitione matres debitor. & credit. §. quia verò, & l. nam ad ca. ff. de legib. Ideo mei muneris hic esse duxi, nonnihil successui temporis huic rei impendere, & reprobandi materiam agredi. In re igitur criminali reprobadi sunt minores quatuordecim annis, l. 3. §. lege Iulia, ff. de testib. Similiter & iuuenes viginti annorum ætate minores, l. in testimonium, ff. de testib. c. si testes, versic. item in testimonium, 4. q. 3. vel certè ipsorum testimonia non tantum habent ponderis, vt ad condemnationem vrgeant. Reijciendi quoque sunt aduersarij, inimici, & hostes, scilicet capitales, & quotquot cum capitalibus inimicis siue hostibus familiarem aut domesticam conuersationem habent c. repellantur, & c. cum oporteat, & ibi Felinus, extr. de accusat. Innocen. in c. inquisitionis, eod. titul. de accusat. c. licet Heli. extra de simonia, l. 3. in exordio, & ibi Bartol. ff. de testib. l. si quis, C. eod. de testib. quam legem etiam reperimus canonizatam in c. si quis, 4. q. 3. Quis autem dicatur aut præsumatur inimicus, & quæ dicantur inimiciæ capitales, describit D. Felinus amplissimè in d. c. repellantur, & in c. asserte in 3. column. in versicul. datur aliud exemplum circa finem versicul. de præsumptionibus. Alexander in suis consilijs, consilio xcix. primo volum. & not. in d. c. repellantur, & in d. l. si quis. Item reprobatur is, qui aliquando (etiam si nunc refarta gratia bene inter se conueniant) capitalis hostis, aut inimicus fuit: nempe quod nunquam is vindictæ suspicione careat, per id, quod notat gloss. in verb. Nam adit in Authen. de testib. §. si verò quis dicat odiosum. multa de hoc per Do. Felinum in d. c. cum oporteat, nume. 4. Rursum domestici, Familiæ, Mercenarij, & Conuictores à testimonio repelluntur, l. penult. ff. de testib. & tritissima l. etiam, & ibi notant Cynus & alij scribentes, C. eo. titul. c. in literis, ext. eod. Ita notat gloss. in verb. Domestica, in l.

in l. præfenti, in §. sanè, C. de his qui ad eccles. confug. 6
Famuli, famulaque, mancipia, atque huiusce generis alij à testimonio aut lato, aut ferendo repellendi sunt, l. seruos, & l. quoniam, C. de testibus l. pridem, C. de quaest. ionib. c. nullus, 3. q. v. & c. si testes, versiculo. Item testes, quos. 4. q. 3. Ad hæc reprobatione tolluntur pater, 7
mater, auus, auia, ascendentes, & descendentes in infinitum, l. parentes, & ibi gloss. in verb. Parentes, C. de testib. & d. c. si testes, versicul. Item testes, 4. quaestio. 3. Item amici, cognati, & affines, c. absens, xxij. q. ix. Ita tenet 8
Bart. in l. qui testamento, in §. per contrarium, ff. de testamento. c. similiter, 3. q. v. Specula. titulo de teste. Reprobatur 9
vxor pro marito, aut contrà. Probare nanque pro marito, vetat affectionis suspicio: Contra verò maritum testari, reuerentiæ dispendium, & maritalis odij augmentum, gloss. in verb. parentes, in dicta l. parentes, Felin. in dict. cap. in literis, extr. de testibus. Notatur etiam per Scribentes in d. l. etiam. Huic seruit dictum Baldi & Doct. in l. si cum dotem. §. si maritus, ff. sol. matr. quod vxor, vna caro & voluntas cum marito censetur: idè dicitur merito suspecta in causâ mariti & è contrario. Frater pro 10
fratre, aut sorore, vel soror pro sorore testatura repellitur, gl. & Doct. in d. l. parentes. l. lex Cornelia, ff. de iniurijs. l. qui testameto, ff. de testamētis. D. Lāfraneus ab Ariadno in suo tractatu notabili, Depositionis testiu seu de testibus num. 6. Atque etiam quæuis aliæ personæ, quę pro villo amicitia aut necessitudinis vinculo iuncto (vulgò personæ coniunctæ) sunt testaturę. Bart. in l. aut affirmate, ff. de procuratorib. Aduocati, procuratores, & sollicitatores 11
causarum itidem repelluntur, l. fin. ff. de testib. & ibi gloss. & Doct. in cap. ex literis, ext. de transactio. Egregiè D. Cynus in l. quoniam, nume. 5. C. de testib. c. statuendum. 2. q. 6. & c. Romana, de testib. libr. 6. Item tutor, curator 12
& similes sunt reprobandi, l. final. & ibi glossa. in verb. In executoribus, ff. de testibus. iam iam allegata. Reprobandi 13
sunt etiam tanquàm intestabiles, hi, qui in iudicijs vllis notati

- notati & damnati fuerunt alicuius famosi criminis, aut de crimine vilo publica fama fuerunt infames. cap. ex parte. & cap. testimonium, ext. de testibus. l. 3. §. lege Iulia, & l. ob carmen. ff. cod. de testibus, qui enim olim fuerunt criminosi, adhuc presumuntur criminosi. l. quisquis.
- 14 C. ad l. Iul. Maiesta. Item reprobantur criminum socij, siue in eodem crimine irreti. cap. veniens. primo. ext. de testibus. cap. nullus. 3. q. v. & l. sicuti. C. de questionibus. Item furiosi & phrenetici admittendi nō sunt ad testimonij fidem: Tales enim pro absentibus & ignorantibus habentur. l. prima. §. si furiosus, ff. de acqui. posses. Item excommunicati, & hæretici a testimonio respuuntur, cap. veniens. 2. extr. de testibus. & l. quoniam. C. de hereti. Similiter pauperes a testando tolluntur, quod hi minus fidei præstent, quā diuites. In Authen. de testibus. §. primo, & §. sancimus, coll. vij. Host. in summa, de testibus. §. 2. in versicul. in fortuna. Specula. in titu. de teste. §. primo. versic. Item quod est pauper. Altera ratio, quia facilis corrumpitur pauper, l. 3. vbi bona gloss. super verb. Egenus, ff. de testib. Alexand. in cōsilio 15. incipiente Viso processu. in 3. volum. Socinus in tract. suo fallentiarum, in regula
- 18 cclxxxix. incipiente, Pauper. Reiectatur quoque monachi regulares canonici, vel conuersi, aut quicunq; alij religiosi subiecti ordinibus aut regulis, hoc est, sub obedientia constituti, etiam cum prælati consensu impetrato. Attamen si aliter veritas indagari nequeat, Iudex de positionum ipsorum rationem & respectum habere solet. Item homicidæ, malefici, sacrilegi, fures, raptores, adulteri manifesti, venefici, fortilegi, periuri, lenones, cōcubinarij manifesti, & incestuosi, atque huiusmodi, produci testes non possunt, nec in testimonium admitti debent, c. ex parte, et c. super eo. extr. de testibus. l. nō potest. ff. de furtis, c. cōsanguineorum. 3. q. 4. & c. constituimus. 3. q. v. Item conspiratores vel coniuratores, cap. conspiratores. 3. q. 4. & d. c. cum oporteat. ext. de accusatio. Similiter, qui pretium receperunt, vel recepturi sunt pro testimonio, vel dicendo

vel

vel tacendo: vel quod huc subornati & instructi fuerint, l. 3. §. lege Iulia. ff. de testib. l. eos, & l. si quis. in fin. C. eod. tit. & c. licet. extr. de probat. Item, Accusatores a testimonio repelluntur: Nemo enim potest esse testis & accusator, c. forus. §. in omni, extr. de ver. significa. & c. Accusatores. 3. q. 5. Hic tamen (quod acriter infestandum est) videas plerōsq; officarios grauiter peccare (ab ipsorum nomenclaturis prudens abstineo) quos non pudet contra omnem æquitatem, eosdem ad testimonia contra missos ferenda producere, quos prius habuerūt delatores: non alia metuo causa, quā vt vel hac ratione ex innocentium oppressione, pecuniariam condemnationem assecuti, suis cōsulant marfupijs. Fœminæ quoq; repelluntur in criminalibus processibus criminaliter institutis: non verō in processibus ciuilibus, ciuilitè institutis, si Iura Pontificia sectemur, cap. forus, cum ibi notatis, extr. de verbor. significa. & cap. mulierem, xxxiiij. q. v. Nam ex ratione iuris ciuilis, nihil vetat fœminam suum testimonium, tum in ciuilibus, tum in criminalibus deponere, l. ex eo. ff. de testibus. vbi Iuriscons. à contrario argumentatur ad hunc modum: Si publico iudicio damnata, a testimonio ferendo arcetur: non cōdemnata, ad testimonium ferendum admittetur. cap. ex eo. 15. q. 3. l. qui testamento. mulier. ff. de testamentis. Alexander Imolensis in suis consilijs, consilio xi. 4. colum. Consil. lxxij. 1. colum. & in consil. xcix. 3. colum. in primo consiliorum volumine. Exceptis duabus duntaxat causis: Nempe, in materia feudorum, cap. 1. qui test. sunt necess. ad nouam inuestit. probandam, in vñb. feudo. & ibi Bald. in fi. Et in testamentis, l. qui testamento. §. eum, qui. versic. Mulier, & ibi Bart. & sequaces. ff. de testament. & §. testes. Instit. de testament. ordinandis, cap. forus, & ibi gloss. & Doct. extr. de verbor. significa. Attamen in de positione fœminarum iudicis fuerit diligenter considerare ipsarum qualitatem, loquendi affectus & mores, cum reliquis circumstantijs, facit dictum cap. forus, cum ibi notatis, extr. de verbor. significa.

De

- 26 De meretricibus autem hic dubium oriri posset: sintne condignæ testes in materia criminali, an indignæ? Verum dubium omne pellit Dom. Alex. Imolentis, respondens planè negativè in suis consilijs, consilio 11. numero 2.1. volum. Nam in criminalibus (vt sæpe dictum est) oportet probationes omni suspitione & exceptione esse immunes, l. sciant cuncti, C. de probat. l. absentem. ff. de poenis, l. 3. §. Lege Julia. ff. de testibus. cap. sciant cuncti, 2. q. vlti. & cap. Epiphanius v. q. vi. Postremò (vt summam dicam) reprobantur omnes, qui non sunt probatæ vitæ, opinionis, & honestæ ac bonæ conversationis, cap. super eo. & cap. testimonium, extr. de testibus, & cap. licet, extra de foro competent. Quisquis autem in hac materia plura desiderat, is consulari D. Speculatorem, lib. 1. in Rubr. de teste, particula. 4. necnon post eum, Dom. Andream Alciatum in suo iudiciarij processus compendio, atque iuris vtriusque praxi, sub Rubro, Quæ possint contra testes opponi. D. Stephanum Aufseri in suo insigni tract. de testibus, & eorum reprobatione, D. Lanfrancum ab Ariadno in tract. suo celebri, de testib. D. Frânciscum Curtium, in suo vtili tract. de testib. D. Albericum à Rosate in suo singulari tract. de testib. D. Tyndarum, l. V. Doctore introducentem Bart & Bald. colloquutores, & ad inuicem disputantes, & Ludouicum Romanum altercationes eorum decidentem, in suo tract. de testibus. D. Andream Barbatiam ad cap. testimonium, de testibus. D. Mansuetum in suo aureo ac perutili tracta. siue iudiciorum praxi, sub rubro, de testibus, quos de hac re comperiet locupletissimè et exactissimè disseruisse.

De Saluatione. Cap. 51.

S V M M A R I A.

- Saluandi materiam præbet reprobatio prior.
Saluatio reprobatione non minus necessaria.
Saluandi testes, non calumniandi,
Testes quo saluentur, quo itè reprobentur,
Allegantis, non negantis, est probare.

nu 4. 6. 7. & 8.

Depositi-

Depositionum tempus in saluatione obseruandum.

Saluantur testimonia infamij, de rebus infami loco patris famulorum, ancillarum, & domesticorum, de rebus domi & priuatim peractis.

T si saluationis materia appositè vnà cū superiori capitulo tractari potuisset, nèpe quòd & reprobatio & saluatio ita sese habeant ad inuicem, vt ex vno facile colligeris alterum, & auditis testimonij reprobationibus, statim saluationis formam satis agnoscas. Ne hic tamen prorsus mutus hanc materiā præterisse iudicer, haud alienum ab hac materia, nostròq; munere esse putavi, si pauculis aliquot exēplis cōmōstratis, saluationis vsum & modum imperitis ostendero: potissimum quū isthæc saluatio sit in quauis materia nō minus necessaria, quàm antè dicta reprobatio. Deinde quòd nō minori studio testes, & ipsorū testimonia (quatenus id fieri potest) saluanda sunt, quā prius fuerant ab aduersariis reprobata: eòq; neutiquam calūnianda, argumēto c. cum tu fili, & ibi glo. ext. de test. Quare noueris Lector hanc primū esse vsum saluationis, vt quoscunq; testes tuos, aduersarij tuus exceptione repulerit, qua dixit eos esse aut amicos, aut inimicos, fratres, sorores, cōiunctores, famulos, ancillas, infames, etc. tu cōtrā (isthæc omnia negādo) eorūdem salues, & testimonio ferendo dignos affirmes, oportet: alioqui nisi huiusmodi negationibus tuos saluaris per tuum tacitū cōsensum iudici vt reprobati habebūtur. Vbi ergo tuos testes, negādo reprobationē aduersarij, saluaueris illius tum fuerit allegata probare, iuxta vulgatā & frequēter ab aduocatis allegatā legē 2. ff. de proba. necnon optimam glos. ibidem: Et incumbit probatio, qui dicit: non ei, qui negat, Lactor. C. eod. titu. de probat. §. quod autem diximus, iuncta ibi glo. in verb. Et verius est, In l. de lega. tritissima l. qui accusare, C. de edēdo. aurea & singulari l. res, C. de rei vendica. cum sexcentis similibus iuribus. Vbi is igitur allegata testibus comprobare conabitur,

L tur,

tur, tuū erit, vt vicissim ipsius testes quā potes refellas, atq; hac tua reprobatione testes tuos priores saluaueris, & ad hunc modū iuxta saluationē, & reprobationē vtroque procedetur vterius. Proximus saluandi vsus esto, si testes tuos saluare nequeas (vt pote cōficius, testes reprobatos tales esse, quales aduersarius prædicauit) vt alio, tuos testes saluaturus, confugas: nempe, ad loci aut temporis rationem. De locis autem dispicies, an res contigerit locis
7 secretis, an publicis: honestis, an infamibus. De temporis verō ratione vide, an tempore famulatus, an ante famulatum: tempore amicitiae, an inimicitiae, etc. Hinc enim Iudici noscendi via aperitur, & partibus litigantibus saluationis, et reprobationum materia confertur. Verbi gratia, si asserat testem abs te productum, tuum esse conuictorem, dices: hunc esse, aut aliquando fuisse in conuictu meo non inficiamur: verum tempore depositionis siue testificationis suae, conuictor aut famulus meus non fuerat. Haud graue erit ad hæc videre D. Specu. in titu. de teste, in §. i. in versic. Quid si olim, argum. l. 3. §. affinitates, ff. de postu. Ioannem de Fantu. in c. confanguinei, 4. quæstio. v. Abbatem in cap. in literis, nume. 2. & 6. ext. de testib. Cynum, Baldum, & alios in l. 2. C. de testibus. Barto. in l. 1. §. Si seruos, per illum textum, ff. de quæstio. Baldum in l. qui testamento, ff. de testament. & in l. 1. nume. 3. C. de testib. & Felinum in d. cap. in literis, colum. penul. ergo hic audiendus, & non reprobandus. Si meretricem asseret, aut homicidam, infamem, aut concubinarium: negabis eandem personam tunc, cum ista deponeret, fuisse meretricem, homicidam, infamem, aut concubinarium, eoque non reiciendam à testimonio, sed admittendam, audiendam, & credendam.
10 Huiusmodi de tempore. De loco autem sic tuos defendes, vel saltem ipsorum testimonia ita saluabis, si aliter personarum tuarum qualitatem reprobata tutari nequeas. Nam si defloratio, stuprum, aut homicidium commissum ac perpetratum in lupanari fuerit, tūque pro ver-

rificatione

rificatione facti tui in testimonium produxeris meretrices, lenas, lenones, aliosque nebulones, & infames ibi per te repertos, quos ille, iuxta præcedens caput, vt meretrices, & infames, à testimonio remouerit: eosdem denuo, eorumque testimonia saluaueris, si asserueris, alia ratione veritatem constare non posse, nisi per personas ibidem (quales quales sunt) conuersantes. Illisque licet sint refutabiles, dices eandem necessario habendam esse fidem in locis illis secretis & infamibus, quā habiturus esset Iudex probis testibus, in locis publicis & honestis. Idem tuos saluabis, si crimen in Xenodochio seu hospitali patratum fuerit, quod per ibidem præsentēs pauperes, mendicos, viles, humiles, & id genus non dissimiles probaueris: quos si alter reprobarit, dices eos de tali loco patratum non esse à testimonijs arcendos. Idem quoque (saluo tamen aliorum rectius sentientium iudicio) alijs percensuimus in nostro patrocinio pupillorum, titu. de tutorum, & curatorum munere, Tomo vi. nume. 60. 61. Postremo, vt vel hoc exemplo ab vteriori superfedeam, quum scelus domi tuæ contigerit, negabis tuos domesticos, aut famulos, & similes à veritate testanda, vlla ratione mouendos: quod de his, quæ secretè fiūt in domibus, possunt serui, ancillæ, & alij domestici esse testes, iuxta glossam notabilem in l. 3. C. de adul. Ita habet excellentissimi V. I. professoris D. Nicasii lectura insignis super 4. Institutionum lib. in tit. de heredib. instituē. ad medium. 3. colum. vulgata l. consensu, in §. Seruus, C. de repud. quod ea quæ fiunt in domo, possunt probari per eos qui habitant in domo, c. veniēs 2. ext. de testib. Abbas in c. in literis, crebro præallegato, nume. 2. & 6. ext. eo. titu. D. Vdalricus Zasius in suis consilijs, consil. 3. incipiente, Casus talis est, nobilis quidam adolescens, & c. pagina 83. num. 53. Ex his nunc facile collegeris reliquas omnes saluandi formas.

De concludendo in causa (siue malis) de ipsa causa dedenda Iustitiæ. Cap. 52.

L. ij Summa.

S V M M A R I A.

In materia criminali proceditur extraordinariè: scilicet capitaliter, idque sine vllis solennitatibus, quibus causæ in iustitiam concluderentur.

Item Ordinariè, nō capitaliter, tamē criminaliter, tū causarum in iustitiam concludendarū solennitates adhibentur.

Reus post conclusionem in causa, admittitur ad producendum testes plures, instrumēta, munimenta, & literas, quibus suam innocentiam tueatur. Et quid de fisco.

Cuncta capiti ac vitæ posthabenda.

Malefici mortui poena.

In materia criminali capitali, scilicet ubi res agitur de capite, & in qua Iudex extraordinariè procedit ex suo officio, nullę solent adhiberi solennitates de concludendo in causa. Verum constanter procedit ad condemnationem aut absolu-

tionem. In materia verò criminali, non capitali, criminaliter tamen intentata, in qua ordinariè proceditur, partes ab ulteriori allegatione, & probatione supersedentes, causas & productiones suas concludunt vtriusque in iustitiam.

Reo etiam post conclusionem in causa, ad suam innocentiam tuendam, conceditur plures alios producere testes: insuper instrumenta, munimenta, literas, aliisque probationes seu innocentie patrocinares, usque ad finem exclusivę. l. videamus. §. penult in verb. Probationibus, ff. de in litem iuran. D. Barto. in l. i. in fin. num. 4. ff. de quaestionibus. Istius autem hæc est ratio, secundum additionem ad Barto. in d. l. i. §. si quis vltro, ff. eo. titu. de quaestionibus. quod conclusio in causa, & renunciatio probationū idem sint, iuxta not. in Authet. iubemus, C. de iudic. & glos. in cap. cum dilectus, extra de fide instrumento Et ideo sicut non licet in criminalibus expressè renunciare probationibus, & defensionibus, secundum glos. in l. pactū inter hæredem, ff. de pactis. Ita nec per cōclusionem in causa, dicta l. i. §. si quis vltro D. Bald. in l. admonendi, ff. de

ff. de iureiurando. l. i. in 4. quaestione. nume. 9. C. de conditione indebiti. Domin. Jason de Mayno in sua solenni repetitione d. l. admonendi. numero. 56. 59. notat Bartolus in l. Diui fratres, ff. de pœnis, Bald. in l. si accusatoribus, columna vltima. C. de accusationib. signanter Domin. Panormit. in cap. cum dilectus, numero 3. iam iam præellegato. Neque istud rationi aut æquitati repugnat, quum ibidem de ipsius agatur capite: cui non temerè cuncta sint posthabenda, argumento l. addictos, ad mediu, C. de appellationib. & l. finali, cum glossa, in verbo, vel indicis, ac ibidem per Doctores notatis, C. de probationib. & l. singuli, C. de accusationib. Par ratione fisco admittitur post suam conclusionē in causa, alios quoque producere testes, aliisque probationes, ad gravandam malefici causam, quum novæ probationes sibi innovaverint. Porro si contingat maleficum mori post definitam sententiam, tempus pœnæ irrogandæ iam desit. Verum confiscationes, & latæ pœnæ, ratæ perdurant: pro quibus ipsius hæredes executioni subiacent. In crimine læsæ Maiestatis, atq; alijs criminibus, cum malefici morte non cessantibus, non licet Iudici in cadaver mortui sequire: sed conceditur in famam, honorē, memoriam, atque in bona ipsius relicta procedere, & ea omnia fisco adjudicare, l. finali, C. ad leg. Iuliam Maiestatis, & l. finali, in princip. ff. eodem titu. glossa in verbo, non intercidit, in l. ex testamento, C. de testamento manumissis. glossa in verbo, Sit extinctum, in l. i. C. si reus vel accusator mortuus fuerit. I huic servit l. ex iudiciorū, ff. de accusationib. Ex iure itaque non proceditur contra præmortuum, ad suspendium, incendium, aut decollationem, l. 1. & secunda, & per vniuersum titulum, C. Si reus vel accusator mortuus fuerit. Atque istud confirmat Domin. Angelus in §. interdum, Institut. de hæreditatib. quę ab intestato deferuntur, dicens, quod post mortem delinquentis, negatum sit Iudici vlla damnatione sequire in corpus mortui, sed tantum in ipsius memoriam. Quare plurimum aberrant

rant Iudices, qui maleficorum mortua corpora ad publicam executionem postulat, aut ad crucem, rotam, flammamve abripiunt, cap. quorundam, 23. distinctio. Idem videtur sentire Dominus Cynus, secundum Iaco. & Petrum in l. 2. C. qui testamenta facere possunt. Idem quoque in eadem l. 2. nu. 2. refert Baldus subtilis. Verum in hac sententia tandem persistit, qua dicit hæc in arbitrio Iudicis consistere, quod videlicet corpus illud, semper corpus pœne permaneat. Facit quod notatur in c. 1. de pœn. & remissionib. in Clemēt. Ista igitur sententia ex iure tantum nascitur. Nam fieri potest, vt ex magna causa vrgēte, deinde ob enormia quædam delicta vsus & consuetudo secus admittat, hoc est, in corpus mortui executionem exerceant, per ea, quæ notantur in argumentum in Canone mulier, 15. q. 1. & in l. 1. C. ad l. Iul. repetund. Quod hac ratione defendunt, vt delinquentibus hoc exemplo maiorem, scilicet pœnam incutiant, hoc est, vt vnus pœna, metus possit esse multorum, gl. in verb. pertimescat. in c. sicut, ext. de iureiuran. deinde, quo tali spectaculo & simili conspectu deterreantur alij ab hōdem facinoribus, vulgata l. capitulum, §. famulos, ff. de pœn. Ita placuit D. Alexandro in additione ad Bart. ad l. in. ff. ad l. Iul. Maiest. præallegatā.

De causa sua committēda in gratiā Iudicis, vel de imploranda gratia Iudicis. Cap. 53.

S V M M A R I A.

Gratia Iudicis semper imploranda.

Gratia promissa, vniuersim, aut particulatim cōferenda.

Vum Rei sese suamque causam debent & submitunt in gratiam Principis, Domini, aut Iudicis, in cuius quidem manu fuerit optatam gratiam concedere, (quod ego, vt semper id faciat Rei, modis omnibus suaserim) faciunt id tutissimē, & citra vllum sui, suęque causę præiudicium aut periculum, etiam si exquisitissimam causam habuerint, & vitę inculpatissimę

tissimæ fuerint. Postquam autem Princeps is, Dominus, aut iudex Reum in gratiam suam recepit, oportet ipsi eandem plenam aut particularem conferat.

De processu visitatione, et examine. Cap. 54.

S V M M A R I A.

Officiū Iudicis, priusquam in causis criminalibus procedat ad sententiam.

Error in processu criminali deprehensus, processum reddit ad condemnationem inualidum.

Iudicem correctionis errorum suorum pœnitere aut pudere, non conuenit.

Malum consilium, melius consilium pellat.

Probationes in causis criminalibus oportet esse luce clari.

In causis criminalibus perspicatius consilium adhibēda.

In causis criminalibus maius detrimētū et periculū inest.

Iudex probationes inapertas, curabit ante cōdemnationem explanandas.

Cōdemnatio non profertur ex indicij, præsumptionibus, vel mendicatis suffragijs.

Ex indicij indubitatis, fas est Iudicem ad sententiam ferendam accedere.

Nullus ex vlli indicij quamlibet claris, definitiue cōdemnandus.

In criminalibus causis periculum animæ subest.

In dubijs & incertis, æquis est & sanctius nocentiū facinus relinqui impunitum, quā innocentem damnare.

In dubio pœnæ sunt potius molliendę quā exasperandę.

Iudicem oportet diligenter attendere confessionis causam & modum.

Confessio ex metu facta supplicij, nulla est.

Nihil prorsus confiteri, & confiteri sine perseueratione, paribus passibus ambulant.

Quāto tēpore, quōve loco iterāda sit malefico confessio.

Confessio ex supplicij metu facta, quatenus intelligitur.

Paria sunt hominem ferire gladio, & stricto gladio cadem minari.

Cōfessionem factā in ipsis tormētis, & extortā formidine

l. iij torment-

- tormentorum lex æquiparat. 20.
 Leuiculus timor non inuolidam facit confessionem male-
 fici. 21.
 Confessio orta extra torturæ locum ex minis Iudicis, habe-
 tur valida. 22.
 Lenis territio, nunquam habenda est pro tormento. 23.
 Lenis territio & extra torturæ locum facta, elusoria est. 24.
 Acre duntaxat tormentum, arguit maleficum ex metu præ-
 noce confessum. 25.
 Confessio erronea & falsa nemini præiudicat. 26.
 Errantis de facto confessio nulla. 27.
 Confessio in tortura facta, absque vllis præiudicijs indicij, est
 nulla, etiam si in confessione perseveret. 28.
 Indicia præiua requiruntur ad torturæ quæstionariæ sub-
 stantiam. 29.
 Confessio facta in tormentis absque indicij, non conuol-
 datur, etiam si postea superueniant indicia. 30.
 Confessio criminis, quod confitentis ex cedit potentiâ, nulli
 obesse potest. 31.
 Delictum omne cadit in puerum, excepto delicto carnis. 32.
 Confessio rerum impossibilium, aut naturæ aperte refug-
 nantium, nulli præiudicat. 33.
 Confessio facta de rebus incertis, officit memini. 34.
 In rebus dubijs propensior esse cõuenit ad absolutionem,
 quam condemnationem. 35.
 Confessio furiosorum & amentium, non coram Iudice facta
 vel extra iudicium facta, vel per procuratorem facta, nul-
 la est. 36. 37. 38. 39.
 Confessio spontanea criminis patrati, ad condemnationem
 efficax est. 40.

Riusquâ Iudex in materia criminali capi-
 tali procedat ad sententiæ declaratio-
 nem, modis omnibus oportet diligenter
 examinet, an processus ritè & debite à
 capite ad imum vsq; productus sit. Nam
 si quid erroris in eo commissum depre-
 henderet, vniuersus litis processus inuolidus esset, & nul-
 lius

lius momenti ad condemnationem. Nec equum est, vt
 correctionis suorum errorum ipsum aliquando pœni-
 teat, aut pudeat, cum præstet eos restituere & corrigere,
 quàm eorū gratia publicam subire infamiam. Et fit sub-
 inde, vt malum consiliū, melius consilium pellat, argu. c.
 cum cessante, ext. de appel. Si verò cognoscat processum
 dignè & sufficienter productum: vltius tunc probatio-
 num vi (si quidem eæ probationes sufficientes fuerint)
 ad condemnationis sententiam procedat: quia in mate-
 ria criminali oportet esse probationes sole aut luce cla-
 riores, sæpenumero hoc in Enchiridio allegata l. sciāt
 cuncti. C. de probat. Cui verbotenus concordat cap. sciāt
 cuncti. 2. quæst. vlti. l. singuli. C. de accus. & l. qui sententiā.
 C. de pœn. Idq; ex hac causā nascitur, quod in causis
 criminalibus perspicacius semper sit consilium adhiben-
 dum, cum ibi manus detrimentum & periculum insit, &
 contingere soleat, argu. l. addictos, circa medium. C. de
 appel. & l. i. §. i. ff. de vent. inspici. Si verò comperit pro-
 bationes parum solidas & inapertas, licitū est, imò opor-
 tet, vt ex suo officio probationes eas tenebrosas, curet
 explanādas, & recollectione & iteratione denio claris
 elucidandas, antequam condemnationem vllam inten-
 tet. Non enim cõuenit, vt vllam condemnationem quis
 proferat ex indicij, præsumptionibus, & medicatis suf-
 fragijs & inapertis, l. absentem. in exordio. ff. de pœnis,
 dicta l. singuli. l. prima in fin. ff. de quæstioni. & Bart. in l.
 final. ff. eodem titu. Nisi ea indicia sint eiusmodi, vt indu-
 bitata sint, & è quibus Iudex certum indicium colligat,
 & veritatem rerum, tanquam ob oculos certissimè cog-
 noscat: quo casu (quorundam iudicio) fas est Iudicem
 ad sententiam ferendam accedere: & ista indicia sunt à
 lege approbata, sicut etiam, quando simul plura colle-
 cta & consona indubitanter veritatem indicant (vt non-
 nullis visum est) l. milites. §. oportet. C. de quæstioni-
 bus. Veluti si cuiuspiam intendatur homicidij crimen, mul-
 ta indicia coniuncta erunt si occisi fuerit inimicus, si de
 illo

illo occidendo præsumpserit, si potens talis homicidij fuerit, si occisorem hospitio exceperit, si domesticus fuerit, aut familiaris occisoris. Vnde colligitur, quod per hunc, alterius internecionem procurauerit: de his D. Ioannes Milleus in sua praxi criminis persequendi, in fine, sub tractatu indiciorum, Folio (libro meo) 68. Alij vero secus sentiunt, nullum ex vllis indicijs quamlibet claris, definitiue condemnandum esse, dicta l. sciant cuncti. & dicta l. singuli. Ideo, quia in criminalibus causis maius periculum, videlicet animæ subest, vt authen. vt ludi-ces sine quo. suffra. si. §. cogitatio. collatio. secunda. Vnde maior requirenda est tutela, dicta l. addictos. & l. vii. C. ad legem Cornel. de falsi. Ideoque etiam Gaudinus in opere suo maleficiorum, apertè sentit & vult (vt in practica obseruari conspexit) quod nullus possit capitaliter condemnari ex indicio, quantumcunque indubitato: secus tamen, si veniret imponenda poena pecuniaria: & huic Gaudini opinioni cōsentiunt & adlupulantur omnes Doctores Bononienses: Sicuti etiam meminit Dom. Franciscus Brunus in suo tra. de indic. & tortu. q. 3. primæ partis, num. 16. Et in casibus dubijs & incertis probationibus, sanctius est facinus nocentis relinqui impunitum, quam innocentem damnare. l. absentem. ff. de poenis, & l. 2. C. quorum appella. non recipi. & in dubio, poenæ sunt potius molliendæ, quam exasperandæ, l. si Præses, & l. interpretatione, ff. de poenis. Et Iudex ex ipsius malefici ore & confessione condemnationis sententiam proferre volens, oportet diligenter attendat confessionis causam & modum. Quandoquidem confessio ex metu facta supplicij, nulla est, l. prima. §. Diuus. ff. de questionibus, & d. l. 2. C. quor. appel. non recipi. quoniam nullo modo cōfiteri, vel cōfiteri sine perseueratione, vt comites paribus passibus ambulant: nisi certè maleficus intra spatium 20. aut 24. horarum, aut (vt alijs placet) post diem & noctem, liber ab omni vinculo & ferro, eandem palmam & apertè coram tribunali, & in prætorio siue confessorio

forio professus iteraret: hoc est, in sua confessione facta sine formidine tormentorum perseueraret, d. l. 1. §. si quis ultro, & d. l. 2. C. quorum appella. non recipi. Confessionem autem ex supplicij metu factam intellige, non tantum, quam tortorio scamno impositus & extortus fateatur, sed etiam, quam ex sola & nuda scamni commōstratione, vel quam ex solo conspectu scamni metu confessus fuerit, aut quā algidæ aquæ, aut fumo impositus; aut quā inedia, famis, sitive cruciatu cōtortus fatebitur, d. l. 2. ibi, aut formidine tormentorum, etc. C. quorum appel. non recipi. & nota quod text. dicit (formidine) nō autem dicit (tormentis) & nequaquam dissimile ibi sentit glos. & l. item apud Labeonem. §. adijcitur, versicu. nuda ergo interrogatio. ibi. vel leuis territio, ff. de iniurijs. ergo à contrario sensu, nō leuis territio habetur pro ipsa tortura. Et accedat, quod legitur, sufficit terror armorū, & si quis eis visus non sit, l. idem est, §. qui armati, ff. de vi arm. Paria itaque hic sunt & affinia, hominem ferire gladio, & gladio eadem minari, l. 1. §. diuus, ff. ad l. Cornel. de fidei. l. 3. ff. ex quib. causis maio. & l. metum, ff. de his, quæ vi met. causa gest. sunt. & ita lex æquiparat cōfessionem factam in ipsis tormentis, & extortam formidine tormentorum. Bart. in d. l. 1. §. diuus seuerus, ff. de questionibus. Adde quod voluit idem Bart. in l. notissimè, per illū textum, ff. quod falso tuto. auto. Ita tenet D. Guido à Suzaria in suo tract. de indic. & tortu. nu. 72. & Lud. Bolog. ibidem in additio. D. Guidonis, num. 73. horū meminit D. Franciscus Brunus in suo etiam tract. de indicijs, & tortu. q. 2. secundæ partis, num. 3. 4. §. & D. Bald. de Periglis in suo tract. de questionibus, & tormentis. sub 3. cap. circa confessiones in tormētis, num. 1. Leuiculus verò timor, vtpotè ex re leui & nihili, ex nullo cruciatu ortus, nō est censendus timor, ex quo, vel cuius gratia iudicaremus malefici confessionē inualidam: veluti si Iudex sciscitaturus veritatem, malefico extra torturæ locum dicat: Age, fateberis hic mihi veritatem, aut ilico scamni torturam passurus subibis, aut diris

diris cruciatibus te corripia. Non esset quidem hic terror
tanti momenti, ut confessionem ex eo elicita, quis iure
negaret validam. Oportet igitur ut maleficus poenā per-
pellus sit acrem, priusquam ex poenae timore dicamus
maleficum quicquam confessum esse. Levis enim terro-
24 rium habenda est pro tormento, d.l. item apud La-
beonem, §. quæstionem, & d.l. metum. Et levis terro-
autem satisfactio, ff. si cui plus quā per l. Falcid. & hoc pa-
cto tenet D. August. de Ari. in addit. ad tract. maleficiorū
Aretini in gloss. in verb. fama publica præcedente, in an-
25 tepenult. colum. Sed acere quidem tormentum malefi-
cus perpetiatur, oportet, priusquam ex poenae timore di-
camus maleficum quicquam confessum esse. Nā si tantum
ex solo supplicij inferendi terrore, & ex pusillanimitate
confessus fuerit, expende quid faciendum, si dixerit se ti-
more poenae confessum, consulite hic Bartolum, Guido-
nem, Ludouicum, Franciscum & Baldum, locis superio-
26 ribus allegatos. Confessio erronea & falsa, id est, ex er-
27 rore & falsa opinione facta, nemini præiudicat. Nō enim
videtur fateri, qui in facto erat, l. 2. in princip. ff. de con-
28 fess. Confessio item in scamno tortorio siue in tortura
facta, absque ullis præiudicijs, hoc est, non præceden-
tibus indicij, nulla est: nūquam enim potest ex illa con-
fessione confitens damnari, glo. mirabilis & singularis
in l. pen. ff. de quæstionib. Hoc ideo, quia confessiones
reorum pro exploratis facinoribus haberi non oportet,
si nulla probatio religionem cognoscentis instruat, d.l. 1.
§. diuus Seuerus. Nulla (inquam) est, etiam si ipse cōfite-
ns in confessione constanter persisteret, argu. l. 2. 3. & 4. C.
si ex fals. instr. vel test. iudic. sit, l. maritus, & seq. secun-
dum vnam lectionem, ff. de quæstion. & l. Diuus, versi. ex
29 quibus, eod. titu. De substantialibus enim quæstionis ha-
benda est, ut legitima præcedant indicia: aliās nemo
torquendus est, cum ab ipsis tormentis non sit incipien-
dum, l. 1. ff. de quæstionib. & d.l. maritus, l. cognitiona-
liter,

liter, & l. milites, C. eod. titu. quibus indicij deficientibus
quicquid sequitur, ipso iure non valet, l. non dubium, C.
de legib. l. 1. de fide instrumento, & iure hast. fisca. l. 10. C.
l. diuus, ff. de restitutio. in integrū, & l. nominationes, C.
de appella. At hic quispiam quæstionem mouerit: an con-
fessio facta in tormentis absque indicij, non cōualidetur
ex superuenientibus post confessionem indicij? Cui ne-
gatiuè respondet glo. ad hoc singularis & vnica, quam
Bart. ibi multum commendat, in d.l. maritus, & sequitur
Bald. in l. fina. C. de accus. & Do. Ludouicus Rom. in suis
consilij consilio clxvij. Confessio criminis, cuius confi-
tens fuerit impotens, nulli obesse potest: veluti si puer
31 impubes fateatur de vitio aut stupro mulierculæ illato,
argu. c. 1. & ibi glo. & scribent. extr. de delictis puero.
quia ut ibidem notatur, omne delictum cadit in puerum
doli capacem, præter delictum carnis, l. 1. §. impuberi, &
32 Lexciipiuntur, ff. de Senatusconf. Sylla. Confessio itidem
rerum impossibilem, aut naturæ apertè repugnantium,
33 nulli præiudicat: ut si quis Brugis existens, fateatur se he-
sterno die Romæ, aut Parisiis commisisse homicidium.
Confessio similiter facta de rebus incertis, & de quibus
34 non immerito quis dubitare potest, officit nemini. Quod
in rebus dubijs, propensioem esse conueniat ad abso-
35 lutionem, quā condemnationem, communi l. Arria-
nus, ff. de actionib. & obligationibus, cap. veniam nunc,
& ibi est bona gloss. in verb. Si faciendum, multas con-
cordantias continens 35. q. 9. Confessio furiosorum &
36 amentium prorsus est nulla, l. in negotijs, ff. de regul.
iur. l. 2. §. furiosus, ff. de iure codicil. c. final. extr. de sucec-
sio. ab intestat. Confessio quoque non coram Iudice fa-
37 cta, nulli damnosa esse potest, c. at si clerici, cum ibidem
nota. extr. de iudic. Confessio item extra iudicium facta,
38 inefficax est, quod veras legitimāsque confessiones, &
acta cuncta iudicialia, vnde sententiam Iudices profe-
runt oportet fieri coram Iudice, & loco iustitiæ consueto.
dicto capitulo, at si clerici, l. 2. C. de custod. reo. Confessio
per

39 per procuratorem facta in rebus criminalibus capitalibus, ubi procuratori occupare non licet, nulli damnum prestruere potest. Verum enimvero libera, aperta, & spontanea criminis patrati confessio, valida est, & ad condemnationem efficax: nec opus tunc est frequenti eiusdem confessionis iteratione, cum eam vel semel iterasse sufficiat. Sed quum ea confessio coacta est, & poenae metu extorta, ad sententiam ferendam inualida est: quare eam denuo liber ab omni vinculo & ferro reiteret, oportet, ut ante diximus. Optarim in hoc capite Iudices, Assessores, & consiliarios excusso animi corpore, esse multo diligentissimos, quod hinc sententiae ferendae aequitatis aut iniquitatis summa consistat.

De condemnatione & punitione in re criminali. Cap. 55.

S V M M A R I A.

1. Poenarum alia ordinaria, alia extraordinaria.
2. Poena ordinaria quae sit.
3. Poena extraordinaria quae sit.
4. Iudex in ferenda sententia perpetuo sequi debet poenas ordinarias, & in legibus constitutas.
5. In extraordinarijs poenis ferendis, oportet eas Iudex expendat, non ex animi sui religione, sed ad ea, quae ipsi, non tanquam Petro, sed tanquam Iudici innotuerunt, & probata sunt.
6. Iudicem semper commendat clementia.
7. In leuibus potissimum causis, aequum est iudicem esse moderatum & facilem.
8. Vbi materiae obscurae sunt & ancipites, conuenit Iudicem ad soluendum, quam ad damnandum esse procliuiorem.
9. In enormibus delictis, singulas vniuersalesque legum constitutiones ad amissum obseruet Iudex.
10. Iudex in omni condemnatione criminali, condemnationis causam articulatim exprimat, necesse est.
11. Sententia definitiua civilis, causae expressione non requirit.
12. In Flandria quid passim receptum.
13. In magno consilio quid consuetum.

Poenarum

O Enarum alia est ordinaria, alia est extraordinaria. Ordinariam poenam dicimus, quam leges sanxerunt, quam Principes constituerunt, aut certe quae longa patriaeque consuetudine introducta est, l. 1. §. 2. ff. ad S. C. Turpilian. Extraordinariam vero poenam appellare licebit, quam Iudex ipse, non ex Legum Principumve constitutione, aut ex inolita consuetudine, sed ex proprio arbitrio infert, & imponit, c. de causis. §. illis, ext. de officio deleg. c. super his, ext. de accusatio. l. 1. ad medium, ff. de effraeto. & expilato. l. 1. in fine. ff. de iure deliberandi. l. hodie, & l. sanctio legum, ff. de poenis. quorum etiam meminimus supra cap. 1. titulum de criminibus & maleficijs, numero 4. 5. 6. 7. 8. Quocirca isthaec libens explicui, uti commonstrarem Iudicem in ferenda sententia perpetuo sequi debere poenas ordinarias, & in legibus constitutas: neque illas temere posse suo arbitratu augere, minuere, variare, inflectere aut infringere, sine euidenti maximaque ratione secus urgente. Euidentes autem constitutionum rigorem inflectendi & minuendi rationes sint: Si delictum fuisset commissum ex ignorantia, imprudentia, casu fortuito, ebrietate, furore, phrenetica passione, in necessaria defensione corporis, ex inductione & persuasione alterius, aut simili quapiam occasione: Si nulla praemeditatione, nullo studio crimen fuisset excogitatum. Euidens vero constitutionum legalium formam intendendi augendique ratio fuerit, frequens eiusdem delicti iteratio, aut plurium multorumque criminum admissio. Aut si is veluti multorum criminum & criminorum caput & autor plures ad simile facinus patrandum sinasu suo pertraxisset, aut, minis coegisset. In extraordinarijs poenis ferendis (quas diximus ex Iudicis dependere arbitrio) oportet eas Iudex expendat, non ex animi sui religione & conscientia, sed ad ea quae ipsi non tanquam Petro aut Paulo, sed tanquam Iudici innotuerunt, & probata sunt, vulgata atque semper ad id allegata, l. illicitas.

Illicitas. §. veritas. ff. de officio præsid. cap. summo pe-
re. ii. q. 3. cap. iudicet. 3. q. vij. c. iudicantem. xxx. q. v. c. i.
cum glossa in verb. Secundum quod Canones censent
cum multis concord. tam ll. quàm cano. ext. de offic. or-
dina. Bald. C. de senten. ex breui recitan. Huius nec ine-
leganter meminit practicus insignis & V. l. Doctor D.
Henningus Goden. sub procem. solennis & perutilis or-
dinis iudiciarij processus. Cognouit enim Christus
adultram mulierculam, sibi que oblatam, ex lege capitali
punitiõni fuisse obnoxiam. Cuius tamen dampnare refu-
gerat, quod eiusdem adulterij coram ipso, vt Iudice con-
uicta non fuerat, Iudicem semper commendat clementia:
7 Ideoque in leuibus potissimum causis, equũ est ipsum
esse moderatum, facilem, & ab omni tyrannide alienum.
8 Et vbi partes siue materiæ obscuræ sunt & ancipites,
conuenit cum ad absoluentum, quàm ad condemnandum
esse procliuiorem. l. Arrianus. ff. de actio. & obli. ga. cap.
veniam nunc, iuncta ibidem singulari glossa in verbo, Si
9 faciendum, multas concord. continente, 35. q. 9. In enor-
mibus verò delictis, singulas vniuersasque legum consti-
tutiones ad amussim obseruet, oportet: Ita tamen, nec ubi
sibi, bonoque Iudici dissimilis sit, semper sententiæ fe-
rendæ clementiam, compassionemque commisceat, ar-
10 gum. c. disciplina, & cap. omnis, 45. distinctio. Atque in
omni condemnatione criminali, condemnationis caus-
11 sam articulatim exprimat, necessum est: quod non requi-
rit sententia definitiua ciuili, testibus Bart. & Bald. in l. in
summa, in princip. ff. de re iudica. necnon Do. Lanfran-
co de Ariadno iuris vtriusque interprete celeberrimo,
in suo tract. Interlocutionum & appellationum, numero
77. quos occasione emergente lubebit videre. Quin-
imò (vt multi autumant) condemnandum suo conspectui
& presentia prius sistat, oportet, quàm sententiam pro-
12 nunciet. Atque ita passim receptum est in Flandria, exce-
13 pto magno consilio, in quo consuetum est, vt procura-
torem generalem cum vno scribarum in carcerem ad
maleficum

maleficum transmittant, denuntiatiuros malefico suam
ipsum condensationem: quod is sententiæ super se latae con-
fessus semetipsum pareat, ad dignè christianèque tempore
& loco constitutis obeundum supplicium.

*De ordinaria capitali punitiõne in Flans-
dria. Cap. 56.*

S V M M A R I A.

Punitiões capitales ordinarias habent in Flandria sex aut
septem.

N Flandria sex aut septem habent puni-
tiones capitales ordinarias. Prima &
maxima harum est, que simul & vitam,
& opus vniuersas auferit. Proxima vitam
duntaxat, nõ opes tollit. Tertia nec vita,
nec opibus orbat: sed mutilationem,
aut alicuius membri, vt pugnæ, auris aut
digiti decisionem præstat. Quarta est, quæ publica fusti-
gatione, flagellatione, & publico exilio plectit. Quinta est,
perpetuũ exiliũ cum confiscatione bonorũ. Sexta fit, in-
stallatione theatri, aut simili publica exhibitione male-
fici in locis editis, quod is palam omnibus exhibitus, sal-
tem pudore resipiscat, & alijs incautis suæ vitandæ nocen-
tiæ testimoniũ ferat. Gádani præterea vsurpare cõsueuerũt
punitiõnem priuationis iustitiæ siue legum immunitatis.

*De ordinaria criminali punitiõne
ciuili. Cap. 57.*

S V M M A R I A.

Ordinariæ criminales punitiões ciuiles, quæ dicantur. 1.
Mulctæ commoda iurisdictionis sunt.

Ordinariæ criminales punitiões ciuiles, sunt
mulctæ & pœnæ pecuniariæ, quas Principes ipsi
instituerunt. Pœnæ enim & mulctæ sunt cõmo-
da iurisdictionis, not. Bartol. in l. fin. ff. soluto matrimo-
nio, &

nio. & Ludouicus Romanus consilio suo lxx. incipiente, Visis themate & quaestione, in liij. colum. in ultimo dubio. Aut certe sunt peregrinationes & ablegationes breues & longinquæ, quæ scriptæ narrantur in lib. Rubro.

De exilijs siue bannis. Cap. 58.

S V M M A R I A.

- Exilium passim est vsitatissimum in Flandria. 1.
- Exilio plectimus extra ciuitatem, intra ciuitatem, & in constitutis locis. 2.
- Exilium cum confiscatione bonorum, par est morti ciuili. 3.
- Mors ciuilis, morti naturali similis. 4.
- Exilio damnamus temporali, alijs non temporali. 5.
- Exilia & emissiones, nomine sunt diuersa, re verò eadem. 6.
- Exilij tempus violans, iterato exilio dammandus. 7.

Vsitatissimū est in Flandria puniri exilio. Est autem triplex exilij ratio. Alia quæ extra ciuitatem pellit. Altera, quæ intra ciuitatem coarcat. Tertia, quæ in certo & constituto loco hominem adstringit. Intra ciuitatem exilio continemus eos, quorum præsentia reipublice profuerit magis, quàm absentia: quive absentes officere magis, quàm proficere possent. Pari ratione eos extra ciuitatem exilio damnamus, quos absentes cognoscimus fore magis viles foris, quàm in ciuitatibus. In constitutis verò locis, exilio arctamus eos (quod item vocari solent confinementem) quos nolumus errabundos per diuersas regiones vagari, eoque lex siue magistratus ipsis exilij locum designat, veluti in Cypro, in Rhodo, Hungaria, alijsque locis, volens, vt ibi permaneant, neque limites transiliant, Bartolus in l. relegatorum. §. est quoddam genus. ff. de interdictis, & relegatis, & deportatis. Baldus in l. executorem. viij. colum. numero 33. C. de executione rei iudica. Do. Abb. in cap. postulasti. 3. colum. numero 10. extr. de foro competenti. Necessum item fuit

fuerit, vt relegatus is sese cautè ab vltiori maleficio temperet, aliòqui enim grauiori punitioni aut perpetuas poenæ se deuinciret. l. relegati. in princip. ff. de poenis. Perpetuum exilium cum bonorum confiscatione, in iure par & æquale habendum est cum ciuili morte, naturali siue corporali. §. cum autem. iuncta gloss. in verb. mortuo, & ibi D. Angel. Areti. Institu. quibus modis ius patri. potest. soluit. & l. i. §. quidam filium. in fine. ff. de bonorum possessio. contra tabul. Cyn. & Baldus in l. Deo nobis. C. de episcopis & clericis: Iustitiæ Flandriæ interdum plectunt exilio temporali, interdum non temporali. Vbi notabis Gandensibus morem hunc esse, vt damnent exilio quinquagenario, & infra. Brugenibus verò consuetum est, exilium decernere ad certum temporis terminum: aliquando sine vltio temporis termino: quod idem faciunt & alia pleraque regionum multarum tribunalia, nullam confiscationem pronuntiantia. In magno quoque consilio, nunc temporali exilio, nunc non temporali damnant, sed vbi nullum statuitur tempus, consequitur bonorum confiscatio. Quædam Iustitiæ Flandriæ vtuntur emissionibus siue ablegationibus, nullis exilijs: hæc tamen in eundem finem recidunt. Quisquis semel certo tempore exilio damnatur, idque præmaturè violauerit, is iterato exilio remittitur ad aliud simile tempus: in quibusdā verò locis tales perpetuo exilio relegantur, hoc est, deportantur. Et quicumque ita perpetuo exulant; ipsis constituitur exilij locus, Cyprus, Rhodus, Portugallia, aut similis definitus locus. l. relegati. l. exilium. & l. relegatorum. ff. de interdictis & relegatis & deportatis, hæc tantum de bannis & exilijs. Meruit tamen isthæc exiliorum materia tum accuratius tum fusiùs explicari: vtpote quæ cunctis regionibus vsitatissima sit, & poena communis: verum negotiorum vndæ, quibus constanter immerfus supra vires premebar, tam digno tractatui vltioreim operam nostram inuidebant. Quare hinc necessario abstractus suaserim pio lectori

consulat D. Nellū de S. Geminiano in tract. suo de Bānitis, vbi hāc materiā latissimē & dignissimē persequitur.

Qui excusandi, non puniēdi, ob delicta commissa. Cap. 59.

S V M M A R I A.

Regulariter delicta plectēda sunt poena delictis cōdigna.	1.
Quibus calus iuris patrocinantur,	2.
Qui casu, non meditata occasione peccant,	3.
Qui Phrenesi percitus maleficia committit.	4.
Dormiendo ludentes,	5.
Pupilli, & pueri impotentes,	6.
Huic regula non subsunt ebrietate planē sepulti,	7.
Ignoranter malē facientes,	8.
Necessitate summa peccantes,	9.
Item diuinis reuelationibus,	10.
Item rerum ipsa aequitate,	11.
Item graui metu periculi,	12.
Item aequa & rationabili dēfensione.	13.

Eractis hactenus formis, quibus nocentes legum constitutionibus grauamus, non ab re me facturū esse putauī, si maleficorum legitimas expurgationes adijcerem: quibus merito lex, vsus, ratio, & necessitas patrocinari debent. Regulæ itaque iuris ad poenam quemlibet adstringunt delictis condebitam, & constitutam. Fallit tamen isthæc regula in omnibus casibus, quibus iura dissimulant alterum alteri licere offensionem inferre, de quibus infra suo loco dicitur: Fallit præterea in illis quos casu delinquere contigit, quod item mox infra erit cernere. Rursum fallit in furiosis, phreneticis, aut ammentibus, si quando tempore phreneseos aut amētiē peccasse eos compereris. Præterea à regula tolluntur, qui dormientes, aut in somnis peccāt, quod id citra omne voluntatis arbitrium fiat, absque ylla facti notitia. Ad hæc excusandi sunt

sunt pupilli & pueri minores, & à delinquēdi voluntaria malitia adhuc vacui. Adde ebriosos, qui vino potuē alio adeo sepulti fuerint, vt quid fecerint nesciāt: nisi certē hanc ebrietatem astutia & studio quodam affectassent. Ignorantia quoque à regula & delictis excusat, Veluti si vxor cum viro in lecto suo reperto, quē germanū putauit esse maritum, moechata fuerit. Excusat etiam extrema rerum necessitas: vt post explicabitur in cap. de defensione coacta. Insuper excusant diuinæ reuelationes, quas tamen raro contingere cernimus. Item res iustæ, siue ipsamet iustitia, quæ iudicis animum flectere possunt. Itē excusat grauis metus sibi inferendi periculi. Postremo excusat æqua defensio, qua omne periculū strenue à proprio capite pellere, aut ab amicis arceri, aut à bonis suis amicorumque suorum propulsare quis conatur, vt infra clarē doceberis. Hæc tantum de maleficorum legitima expurgatione obiter dicta sufficiant.

De capitalium & publicorum criminum multiplicitate. Cap. 60.

S V M M A R I A.

Capitalium & publicorum criminum, aliud homicidium, latrocinium, parricidium, stuprum, adulterium, raptus, sodomia vis publica, prædatio, incendiū, furtum.	1.
Crimen læsæ Maiestatis bifariam diuiditur.	2.

Vum hactenus de criminosis (quatenus ad ipsorum accusationem, comprehensionem, torturam, aut expurgationem spectare videbatur) nonnulla peregerimus, libuit. hic ipsorum criminum varietatem paucis interferere, priusquam ad reliqua huius materiæ transeundū esset. Estigitur criminum aliud crimen læsæ Maiestatis, aliud homicidiū, latrocinium, parricidiū, stuprum, adulterium, raptus, sodomia, vis publica, prædatio, incendiū, furtum, atque huius generis penē crimina infinita: à quorum nomenclatura

mélatura (quâ sacrę Theologię et Iuris literę, hæc copiosè & passim explicet) superiò deo. Ceterum crimē læsę Maiestatis bifariâ finditur. Aliud est enim crimē læsę Maiestatis diuinę; Aliud crimen læsę Maiestatis humanę siue tēporalis.
De crimine læsę Maiestatis diuinę. Cap. 61.

S Y M M A R I A.

- Crimen læsę Maiestatis diuinę, omnium criminum est grauissimum. 1.
Peccatum in parentem, dominum, & Senatorem, grauius est, quàm in ignotum, & priuatum, 2.
Pœnam conuenit delicto condignam esse. 3.
Iudicem non æquum est esse mitiorem lege. 4.
Clementiores multo leges sunt, quàm homines. 5.
Diuina Maiestas aliàs occultè aliàs manifestè offēditur. 6.
Occultorum solus Deus & cognitor & Iudex est. 7.
Secretorum cognitio ad forū non pertinet humanum. 8.
Crimina læsę Maiestatis diuinę sunt, blasphemia, præuicario, apostasia, heresis, simonia, fortilegium, diuinatio, incantatio, etc. 9. (mum. 10.
Blasphemia Deū obiectū habet: ideo peccatorū grauissimā. 11.
Blasphemias descriptio 12.
Blasphemia in Deum, de iure ciuili capitalis est. 13.
Blasphemia non dissimulanda. 14.
Blasphemias altera descriptio. 15.
Ultimum supplicium, mortem interpretamur. 16.
Clausula in fine posita, ad singula refertur præcedentia. 17.
Blasphemantes quomodo de consuetudine puniantur. 18.
Blasphemantes quo à iure canonico arceantur remissiui. 19.
Blasphemia est missi fori. 20.
Iudices ambo (ecclesiasticus scilicet & secularis) ad eiusdē delicti punitionem aliquando concurrunt. 21.
Blasphemantem non deferens, puniendus est. 22.
Iracundię & ebrietatis pretextus an excuset? 23.
Iracundiā laessita minuit, non tollit delictum. 24.
Blasphemiam tam factis, quàm verbis committitur. 25.
Imagines seriò malè tractantes, morti sunt obnoxij. 26.
Non

- Non minus facta, quàm verba loquuntur. 26.
In blasphemantibus assuefactio in primis attendenda. 27.
Blasphemi antiquitus quomodo opprimebantur. 28.
Blasphemiam quando dicatur publica? 29.
Blasphemiam ne maledicti quidem sunt incescendi. 30.
M iij Blaspho-

- Blasphemia idem cum maledictio secundum nonnullos. 31.
 Blasphemiae poena irrogatur remissior in Francia atque in
 nostratibus regionibus. 32.
 Blasphemi quomodo puniti ex edicto Regis Philippi de
 Vallois. 33.
 Blasphemiae in Burgundia, Francia, & curijs magnatum,
 admodum frequentes. 34.
 Praeuaricatio Adamum protoparentem exegit paradiso. 35.
 Praeuaricatores qui dicantur? 36.
 Praeuaricator à quo dictus. 37.
 Praeuaricator teste Vlpiano Iuriconsulto, quis dicatur. 38.
 Praeuaricator secundum Marcellum Iuriconsultum, quis
 dicatur. 39.
 Praeuaricatio qualiter probetur remissive. 40.
 Apostasia elongatio, defectio, rebellio, retrostatio, retro-
 cessio nuncupatur. 41.
 Apostasia trifaria, perfidiae, inobedientiae, & irregulari-
 tatis. 42.
 Apostasia, perfidiae est. 43.
 Apostasia perfidiae, ut haeresis punienda. 44.
 Apostasia, inobedientiae est. 45.
 Apostasia, irregularitatis est. 46.
 Apostata irregularis quomodo puniendus? 47.
 Ecclesia non claudit gremium resipiscientibus. 48.
 Apostata, testis aut accusator esse nequit. 49.
 Haeresis quare ceteris criminibus grauior et detestabilior. 50.
 Haeresis non immerito crimen laesae Maiestatis diuine ap-
 pellatur. 51.
 Maiestatem aeternam offendere grauius est, quam tem-
 poralem. 52.
 Haeresi qui notandi sunt. 53.
 Haereticae prauitatis crimine plectendum est, non solum in
 plebeis etc. verum etiam in Principibus, etc. 54.
 Haeresis crimen, habet duo extrema substantialia. 55.
 Haeretici quibus poenis afficiendi. 56.
 Immisericors est misericordia, vni parcere, & omnes in
 discrimen

- discrimen adducere. 57.
 Haeretici puniuntur poena ignis. 58.
 Consuetudo, optima legum interpret. 59.
 Vbi maior est culpa, ibi grauior debet esse vindicta. 60.
 In haereseos crimen non solum verbo, verum & facto quis
 incidit. 61.
 Simonia, quid. 62.
 In simoniacos varie, sedque arbitrariè animaduertitur per
 Iudicem ecclesiasticum remissive. 63.
 Simoniacus quis sit? 64.
 Simoniae vitio nostris temporibus multi illaqueati. 65.
 Et temporalia & spiritualia hodie exponuntur venalia. 66.
 Simoniam non dicitur committere Papa, beneficia vel
 dignitates accepta pecunia conferens. 67.
 Papatus, apostolatus est. 68.
 Papae licitum est quadrata aequare rotundis. 69.
 Simonia, unde nominis originem traxerit. 70.
 Simoniacorum exitus terribiles, remissive. 71.
 Simonia & iure diuino & humano damnata. 72.
 Simonia triplex remissive. 73.
 Simoniacè adeptorum beneficiorum fructus, cui restituendi. 74.
 Simoniacus, nullam potest in ea ecclesia offerre victimam
 Deo gratam. 75.
 Beneficium simoniacè adeptum vacare censetur. 76.
 Restitutio fructuum beneficij simoniacè obtenti, non est
 facienda canonicis. 77.
 Capitulum, tantum administrare potest, eosque in vsum
 pium co.uertere. 78.
 Bonorum viuariorum administratio reseruatur Episco-
 po, distribuenda pijs vsum. 79.
 Sortilegium quid sit, generaliter sumpto vocabulo. 80.
 Sortilegi, diu natores, malefici, hostes humanae salutis, &
 humani generis inimici credendi sunt. 81.
 Sortilegus proprie quis dicitur? 82. runt. 82.)
 Sortilegia plerumque sub falsa religionis imagine fieri sueue-
 rit. 83.
 Sortilegium unde vocabulum duxit. 83.
 Sortile-

Sortilegia per quos fuerint prius inuenta?	85.
Sortilegiorum diuersae species, diuinatoria, amatoria, venefica.	86.
Diuinationis species sunt variae.	87.
Qua poena plectendus, qui poculo amatorio porrecto, aut malè composito, aut malè temperato, alterius bibentis sustulerit vitam?	88.
Pœna vltimi supplicij punitur quis quandoque pro homicidio, sine dolo ac intentione aliqua occidendi commissio, contra dispositionem iuris communis.	89.
Qua poena afficiendus, quando non fuit subsecuta mors, sed alius turpis affectus?	90.
Malefici sola carminis potentia homines nonnunquam interimunt.	91.
Cuius est condere, eiusdem est & soluere.	92.
Cuius est cōdenandi facultas, eis est absoluendi libertas.	93.
Nihil tam naturaliter connexum, quod eodem genere dissolui non possit.	94.
Sanare, hic, & morbos inferre, eiusdem sunt artificij.	95.
Demon secretorum morborum, ac rerum naturalium peritissimus.	96.
Remedia aduersum maleficia, iure ciuili nequaquam reprobata.	97.
Iure pontificio non licet maleficiatum contrarijs maleficis liberare.	98.
Diuination inter ceteras obtinet principatum.	99.
Sortilegi & Necromantici suis superstitionibus fidem asserunt, futura pronuntiant.	100.
Diuinationum quatuor sunt species, geomantia, hydromantia, pyromantia, aeromantia, hinc dicti geomanti, hydromanti, pyromanti, aeromanti.	101.
Professorū, alij diuini, alij incantatores, alij harioli, alij haruspices, alij augures, alij phitonissae, alij astrologi, alij generethiaci, alij salitores, alij necromantici dicuntur.	102.
Necromantia vnde dicta.	103.
Hinc necromantes vel necromantici.	104.
In necro-	

In necromantia cruor aquae miscetur: daemones enim cruore delectari feruntur.	105.
Professores siue magistri 2. & 3. speciei sortilegiorum, qui sint.	106.
Maleficos vocamus, ob facinorum enormitatem.	107.
Magistri artis amatoriae, & veneficae, iure ciuili aequiparantur.	108.
Sortilegiorum professio duplex, tacita & expressa, solennis siue publica & priuata.	109.
Tacita professio, quid.	110.
Professio tacita, quare sic dicta.	111.
Expressa professio quid.	112.
Expressa professio duplex.	113.
Expressa professio solennis, siue publica quid.	114.
Expressa professio priuata quid.	115.
Satanas in hoc totus incubit, vt adoretur quasi Deus.	116.
Quibus locis, quibuscumque temporibus, sortilegia fieri conueniunt.	117.
Sortilegi, hisque similes alij vbi conuenire solcant.	118.
Sortilegia plerumque fiunt in locis syluestribus, occultis, sub terraneis, ab hominū conuersatione remotis, longè diffitis, in caducis castellis & desertis, & semper in intempeste notis tenebris.	119.
Qui malè agit, odit lucem.	120.
Satanas, virtutum, bonorum operum, veritatisque aduersarius infestissimus.	121.
Satanas mendax, inuentor & autor mendacij, amat tenebras, loca obscura & sordida.	122.
Sortilegia cur nocte potius, quàm interdiu fiant.	123.
Sortilegi, quibus rebus, signis, instrumentis, misturis, compositionibus, ligaturis, characteribus, & figuris vtantur.	124.
Malefici in manibus publicae iustitiae existentes, & incarcerati, cur non faciant se deferri, ac inde liberari per ministerium demonis, ad mortem euitandam.	125.
Demon eorum, quos habet subiectos, mortem optat: quo praedam eos habeat tutam.	126.
Malefici	

- Malefici incarcerationi cur euadere nequeant: quod tum diuina iustitia non permittat dæmonem in eos suam naturalem exercere potentiam. 127.
 Maleficis vnde potestas tanta. 128.
 Potestas omnis à domino Deo est. 129.
 Neque dæmones, neque malefici quicquā facere possunt, nisi Omnipotens consentiat, potestatemque faciendi concedat, quod iam peruersa voluntate facere decreuerunt. 130.
 Maleficæ quicquid moluntur, non hominis dæmonisq; potentia id solum ascribendum: sed diuino permisso id totum peragi credendum est. 131.
 Diabolus, cum sit superbissimus, Deo cupit in omnibus quā simillimus esse. 132.
 Effectuum omnium necromanticorum & maleficorum operator diabolus, per applicationem mediōrum, opus producit optatum: quod fit aliquādo realiter, aliquando solum apparenter. 133.
 Maleficæ mulieres, notas quasdam & signa symbolica à dæmonibus recipiunt, quibus exciti dæmones mox prosiliunt. 134.
 Maleficarum stulta credulitate nihil efficacius in operationibus dæmonum, quæ pactis votisque augetur. 135.
 Maleficæ rebus vtuntur ad maleficium sibi notis & familiaribus. 136.
 Malefici non sunt vsipiam tolerandi, sed vbiuis locorum tollendi funditus. 137.
 Maleficos non patieris viuere. 138.
 Dæmonum, alij æræi, alij ignei, alij aquatici, alij terrestres, alij subterranei, alij lucifugi, à locis quibus sunt addicti, aut à malitiæ natura, appellationes eas habentes. 139.
 Maleficarum potestas tota dæmonibus, à Domino Deo limitata, conceditur. 140.

Crauiſſimū & omniū criminū maximū est, Crimē lese Maiestatis diuinæ: cum longè grauius sit eternam, q̄ temporale offendere Maiestatem, auth. Gazaros, C.

ros, C. de hæreti. & Manichæ. & in Authen. De statutis & consuetudinibus contra libertates ecclesiæ editis. §. Gazaros, colla. 10. constitu. fin. vnde dicta Authen. de sumpta: est que quidē verba etiā legimus canonizata in c. vergētes in seniu. ext. eo. tit. de hæreti & ibi notab. glossa in verb. grauius, c. sicut qui ecclesiam, & ibi sing. glossa in verb. grauius. 17. q. 4. Maius (inquit) peccatum est, quod in Deum cōmittitur, quā quod in hominē: quia quod in Deitatem, aut in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam, ac publicum crimen cōmittitur. l. Manichæos. versus exordiu. C. de hæret. & Manichæ. c. cum secundum leges. cod. tit. lib. 5. Præterea, quanto dignior est persona, cui peccatur, tantō grauius est peccantis delictum, vt legitur & notatur in c. 1. de calumniar. text. gloss. & Panor. in c. cum illorū, ext. de senten. excommuni. tex. in §. atrox, insti. de iniur. Aliter enim delinquit ac punitur, qui quid in dominū parētē ve ausus est, quā qui in extraneū: In magistratum, quā qui in priuatum. Ita textus in l. aut facta. §. persona. ff. de poenis. Si ergo enormius est delictum in Deum, quā in quemcunque hominem, text. in d. c. vergētis in senium consequitur id ipsum omnium grauiſsimē esse plectendum. Nam poenam conuenit delicto esse conformem, vt per hæc verba dicit textus elegans & philosophicus in l. respiciendum in fronte sui. ff. de poenis. Respiciendum cautē iudicanti fuerit, ne quid, aut durius, aut remissiſſius constituat, quā causa deposcit. Nec enim aut seueritatis, aut clementiæ gloria affectāda est: sed perpēso iudicio, prout quæq; res expostulat, cūcta statuēda sunt. & dicit tex. in c. felices, de poen. in 6. post multa verba: Proportionetur poena delicto, ita vt vindicta ex æquo excessu respōdere ab offensa nostrorum cohibeantur deinceps etc. nec enim delictum non delictū, vel nō crimen crimen facere debemus. Nec Index debet esse mitior lege (inquit textus in §. oportet, in Authen. de iudicibus. colla. 6.) illud est, quod dicimus, quod mitius agitur cum lege, quā cum homine: clemen-

clementiusque iudicant leges, quàm homines: & multo sunt clementiores leges, quàm homines, in l. Celsus, ff. de arbi. Ceterum diuina ipsa maiestas, aliàs occultè, aliàs manifestè offenditur: quia tamen occultoruti suet secretorum solus Deus, & cognitor & iudex est, ipsorum cognitio ad forum non pertinet humanum. cap. vnico. §. porro, Vt ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur. cap. sicut. extr. de simon. cap. erubescant. in fine. 32. distinctione. coniuncta ibidem memorabili gloss. in verb. Secretorum. De his igitur, per quas ipsam diuinam Maiestatem palàm offendunt, præsens aget capitulum: atque eiusmodi sunt, blasphemia, prauaricatio, apostasia, heresis, simonia, sortilegium, diuinitio, incantatio, atque id genus similia. Blasphemia Deum ipsum obiectum habet: ideo peccatorum est grauissimum, uti & hinc quoque liquet, quòd Luciferum creaturarum omnium nobilissimum ilico cum suis expulit caelo. Est igitur blasphemia, Deo attribuere, vel de Deo aliquid dicere, quod Deo non conuenit: vel Deo adimere, quod ipsi proprium est, aliquàve verba in eius sanctos, & maxime Beatam virginem publicè & contumeliosè proferre: quæ quidem descriptio probatur in cap. si quis per capillum, 22. quest. 1. & in cap. statuimus, & ibi Doctor. extr. de maledic. Blasphemia in Deum, de iure ciuili, poena mortis punitur, tex. est apertissimus in Authentica, ut non luxu. contra naturam. collatio. 6. quæ poena merito infligitur: quia illius dissimulare non debemus opprobrium, qui probra nostra deleuit cap. in nonnullis. extr. de iudæis, Saracè & eo. seruus. Minuenda sic fuerit superior definitio, Blasphemia insuper fit, quoties quis deliberato animo, de Deo omnium nostrum creatore ac redemptore, maledica lingua quippiam indignum effutiuerit. Et animaduertite, quòd textus ista dicta Authentica, ut non luxurientur contra naturam, in fine. ubi narrat enormitatè nonnullorum criminum, subiungit: præcipimus enim gloriosissimo Præfecto regias

regiæ ciuitatis, permanentes in prædictis illicitis & impijs actibus comprehendere, & ultimis subdere supplicijs. Quæ verba secundum gloss. ibidem in ver. supplicijs, intelliguntur de morte, secundum vulgatum textum in l. vltimum supplicium, mortem solam interpretamur. ff. de poenis. Et si argutus quispiam dicat, quòd solùm ille versiculus referatur ad Sodomitá (de quo verè dicitur, quòd morte mulcendus est) & non ad blasphemantem. Dico, quòd istud tollitur. Nam cum suprà in d. tit. fuerit locutus Imperator, tam de sodomitis, quàm de blasphemantibus, versiculus ille post ad finè adiectus, referendus est ad vtrumque: clausula enim id sine posita, ad singula refertur præcedentia, teste D. Bart. in l. fin. ff. de reb. dub. & l. Preter ait, 2. ff. vi bono rap. Abbas in c. secundo requiris, ext. de appella. gl. & Doct. in c. cum dilecti. de don. Imò plus voluit Bartol. in l. talis scriptura. §. hanc autè. ff. de lega. 1. quòd referatur ad præcedentia etiam si sit clausula onerosa. Huic seruit quod notat Abbas per gloss. ibi notabi. in c. de multa. in §. colum. de præbend. dicens: Quòd si post constitutionem aliquid adijciatur, omnia supradicta habet locum in illo postremum adiecto. Faciunt quæ habentur in l. et si pepercerit, §. filius, §. de liber. & posthu. & l. si seruus plurium, §. si. de leg. 1. Item, quòd dicta poena vltimi supplicij habeat locum in blasphemia, suffragatur illud dictum præcitati Authent. circa medium, ibi: Si contra homines factæ blasphemie impunitæ non relinquuntur, multo magis, qui ipsum Deum blasphemant, digni sunt supplicia sustinere, subiungendo postmodum circa finem: ne ex contemptu talium inueniatur & ciuitas, & Respublica per hos impios actus ledi. & pro illa equiparatione hominis ad Deum, facit text. in simili, in c. viduas, in versicul. si enim, 27. q. 1. Ad idem in eadem questione, c. 1. A maiori igitur ad minus inferitur, blasphemantem mortem sustinere necessum esse. Blasphemia verò in Christi seruatoris nostri Virginem matrem euomens, in pellerinam, seu consimilem editum

editum locum subreptus statuitur: vbi blasphemantis lingua, cadenti ferramento pertunditur: deinde exilio quoque damnatur, siue alia simili poena arbitraria Iudicis. Simili quoque supplicium sumendum de ijs, qui blasphemant in Sanctos ac Diuos Christi electos: & hæc de consuetudine. Si quispiam verò scire desiderauerit, quomodo blasphemantes à iure canonico arceantur siue plectantur, confugiat is, ad c. statuimus, ext. de maledi. Vbi monstratur blasphemiam esse mistum crimen, siue misti fori: eoque non minus seculari, quam canonico iure puniendam. Et ibidem D. Panorm. num. 4. citat casum, quo ambo Iudices (ecclesiasticus scilicet & secularis) ad eiusdem delicti punitionem concurrunt: adeo ut à seculari irrogata malefico poena, non præscribat ecclesiastico poenam quoque inferendam, nec contra, ut ibidem videre fuerit. Præterea, blasphemia crimen est nulli vnquam piorum hominum dissimulandum ad tacendum quin potius quam citissime prodendum, iuxta text. in cap. nonnulli, vbi Doct. not. ext. de Iudeis. Adeo quod blasphemantem non deferens, ipse tanquam maleficus blasphemanti consensiens, puniendus esset. text. in cap. si quis per capillum. xxij. q. 1. versus medium, Ibi, Si quis autem talem hominem non manifestauerit, non est dubium, quin diuina condemnatione coerceatur. Nec blasphemantem excusat aliquis iracundia aut ebrietatis pretextus. Nec licet iracundia laceffita soleat delicti poenam minuere, non tamen efficit, quin maneat delictum, per ea que not. in l. si non conuicti, C. de iniurijs. in c. si quis irascitur, per Doct. ibi. ij. q. 3. & quod habetur in l. iurisperiti, C. de reb. creditis. & in l. quicquid calore, ff. de regul. iuris. Ebrietas quoque pariformiter non excusat delictum, licet diminuat, siue leniat poenam, ut probat text. in l. omne delictum, ff. de re militi. ibi. per vinum aut lasciuam lapsis capitalis poena remittenda est, & militie mutatio irroganda est, & text. in c. sanè. & in cap. inebriarunt, xv. q. 1. Hinc vulgò dici solet: Quod ebrietas excusat culpam à tanto,

tanto, sed non à toto. Cæterum notandum est, quod non modo verbis, sed etiam factis blasphemia committitur. Veluti si quis Sanctorum imagines seriò verberet, conseruat, vel in terram proiciat: sicut habet textus à contrario sensu in l. non contrahit, ff. ad l. Iul. Maiest. ibi. Nec qui lapide iactato incerto, statutam fortuito attigerit, crimen Maiestatis commisit: ergo si seriò fecisset, & non fortuito, bene commisisset. Imò plus probat text. in c. si canonici, in §. cæterum, de officio ordin. lib. vi. Quod percutiens tales imagines, etiam non seriò, grauer puniatur. Ita reprehendit per hæc verba: Cæterum detestabilem abusum, horrendæ indeuotionis illorum, qui crucis, beate Mariæ virginis, aliorumque Sanctorum imagines seu statuas irreuerenti ausu tractantes, eas in aggrauationem cessationis huiusmodi prosternunt in terram, & vitiis spinisque supponunt penitus reprobantes: aliquid tale fieri de cætero districtius prohibemus, statuantes, ut in eos qui contrafecerint, vltix procedat dura sententia: quæ delinquentes sic puniat grauer, ut alios à similibus præsumptione compescat. & ibi gl. in verb. Indeuotionis declarat quod tales imagines debemus adorare, & qua adoratione, ibi etiam Dominicus de sancto Geminiano referens Lapum, quod tantam imaginibus reuerentiam debeamus, quantam illis, qui per imagines designantur. Vnde dicerem, seriò superiori modo imagines tractantes, morti obnoxios esse, per text. vulgatum in l. ex senatusconsulto, ff. ad l. Cornel. de sica, qui sic habet: Ex senatusconsulto, eiusdem legis poena damnari iubetur, qui mala sacrificia fecerit, habuerit: quod satis verificatur in illo (meo tenui iudicio) qui tali modo supradictò, res sacras tractauerit. Quin & Angelus ibidem expressè per illum textum tenet tale delictum morte puniendum: etiam si referat, aliàs in facto solim manum delinquentis fuisse abscissam. & idem Angel. in sua disputatione, quæ incipit: Refulgenti delictorum, fortiter contendit, quod ad euadendam supradictam poenam, nulla hominum

- num dignitas quicquam excusat. Alibi Imperator idem impietatis flagitium stricta poena verbisque asperimis prohibet in l. vnica, iuncta ibi glossa, in verb. grauissima, & in rubro, C. neminilicere signum seruatoris Christi, etc. & ibi Salicet. aduersum religiosos id permittentes.
- 26 Ex superioribus igitur iam palam est. Blasphemiam non modo dictis, verum & factis, multifariam committi. Nam iuxta tritam sententiam, Non minus facta, quam verba loquuntur, l. Paulus, in exordio, ff. rem ratam haberi. Quocirca conclusiue nunc dicimus, quisquis huiusmodi blasphemiae detestandum delictum, data opera serio ex consuetudine & publice commiserit, iure optimo ad mortem posse damuari: Imò capitis ultimo supplicio plectendus est. Ita affirmant & concludunt Doctor. in c. fin. extr. de maledi. post Cynum, & Petrum in l. 1. C. de reb. credit, Bald. & Salicet. in l. 2. C. ad l. Iulian. Maiestat. & post istos Dom. Francisc. Mington in Commentarijs super consuetudinibus Andegauensib. titulo, De la punition des crimes, articulo 181. numero 17. dicens, in istis admodum assuefactionem attendi oportere, teste Paulo Cast. in l. qui per salutem, ff. de iureiuran.
- 28 Huic seruit illud Levitici cap. 24. Educ Blasphemum extra castra, & lapidet eum populus vniuersus. & ita antiquitus blasphemi opprimebantur lapidibus, Num. cap. 4. Nec semel vel bis id faciendo, deberet puniri poena mortis, sed alia graui poena, non tam magna, vt ibi habetur in dictis iuribus. Tamen istud intelligitur de blasphemia publica, & non simpliciter, vt habetur in præallegatis iuribus. Et dicitur publica, quando est vulgarissima, & per quam multi conspicientes scandalizati sunt. Qui igitur hoc frequenter commiserit: de quo est text. in c. fin. xxvi. q. vi. ibi, publicum & vulgarissimum crimine est, quod vniuersam commouerit urbem: & quod habetur in l. 3. in princip. C. de summa Trinit. & fide catholi. in l. palam, ff. de verborum significatione. Vel alio modo potest dici blasphemia publica, quando est notoria

notoria iuris, vel de iure: vt quia blasphemus conuictus & condemnatus in iudicio: vel facti aut de facto, iuxta notata in c. vestra, de cohabita. clerico. & mulier. Panor. mitan. in c. statuimus, extr. de maledicis, numero 7. & c. si. extr. de cohabit. clericor. & mulier. Enormitatem quoque supra ea quæ antè monstrauimus vel hinc cognoscere licet, quod ne maledictione quidem dignos, æternoque inferni supplicio addictos, maledica blasphemia incessere licet, vt est text. in c. si igitur. xxiii. quæstione iij. Si igitur (dicit textus) Sanctus Michael non fuerit ausus diabolo, & certè maledictione omni dignissimo, iudicium inferre blasphemiae, quanto magis nos ab omni maledicto, potissimum Dei, electorumque ipsius, oportet esse purissimos? Merebatur prosecto diabolus maledictum: sed per os Archangeli blasphemiam exire non debuit: quo quidem textu volunt Doctorum nonnulli, idem esse blasphemiam cum maledicto. Ceterum hic obseruandum est, remissioreni irrogari blasphemiae poenam in Francia, atque in nostratibus regionibus: quâdoquidem ibidem ab anno Domini m. cccxlvij. ex edicto Regis Philippi de Vallois. Blasphemantes in Deum, aut virginem suam Matrem, primò blasphemiae crimine proponuntur populo in publica pellerina vsque ad meridiem: à meridie per plateas & vicatim circuncuntur, & à nebulonibus omni spurgitiae genere consparguntur: nullo mortis genere, imò nulla alia interim corporali poena affecti: nisi quod aliquandiu postea inedia cum panis & aquae paucitate torqueantur. Si verò blasphemiam iterent, nondum satis correpti isthac infamia, duobus locis insit ipsorum incidit inferius labrum in iustitiali theatro. Tertia blasphemia superius labrum incidit. Quarta blasphemiam integram concidit maxillam. Has duntaxat punitione elementissimus Rex constituit in istos nefarios blasphemos qui in Burgudia apud Burgundos, & in Francia apud Francos, & etiam in Curijs magnatum (quod lamentandum est) admodum frequentes

N ij sunt,

sunt, vt norunt qui ibidem habitauerunt aut frequenta-
uerunt. Ad huius quoque Philippi regis clementiam, vi-
sus est voluisse edictum suum statuere clementis. Imper-
noster Carolus 5. quod edidit anno xxxi. quo blasphem-
os carcerali angustia in fame & siti mensem vnum pu-
niri iussit: post hanc poenam, eos quoque qui blasphemiam
protulerint, iussit præterea in pellerinâ subuectos,
linguæ pertusione candenti ferro sine dissimulatione pu-
niri. Si quis verò prolixius blasphemiarum materiam rimari
desideret, perlegat tractatum pulcherrimū & eruditione
refertum ingeniosissimi Docto. Do. Ludouici Montalti,
Syracusi, super Reprobatione sententiæ Pilati: necnon
beatum Thomam in secunda ij. q. xij. articulo s. ij. & ij.
35 P R A E V A R I C A T I O. Adamum protoparētem exe-
36 git paradiso. Et præuicatores dicuntur, qui vera crimi-
37 na fraudulenter occultant: hinc præuicator à varicando,
hoc est, transgrediendo dictus est, qui ab officij sui præ-
scripto deflectit atque aberrat: vel, vt Vlpiano Iuriconsul-
38 tultorum Iuriconsultissimo placet, Præuicator est qua-
si varicator, qui diuersam partem adiuvat, prodita causa
sua: quod nomen Labeo à varia certatione tractum sen-
sit. l. i. & per vniuersum titulum, ff. de præuicatore. Et
Marcellus l. C. in l. i. §. præuicatore, & ibi Bartol. &
39 alij Scribentes, ff. ad S. C. Turpilia. Præuicatore fuisse
scribit eum qui colluderet cum Reo, & translatio mu-
nere accusandi defungeretur: eo quod proprias quidem
probationes dissimularet, falsas verò accusationes admit-
teret. Cic. pro Cluentio: An vt præuicaretur? iam id
40 quoque ad corruptædum iudicium pertinet. Qualiter au-
tem probetur præuicatio, videbitis apud Bartol. & eius
sequaces in dicto §. præuicatore, numero 4. his addi-
tur, quod præuicatores quasi spinæ euelluntur vni-
uersi, quæ non tolluntur manibus: Et si quis tangere vo-
luerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato: igneque
succensæ comburentur vsque ad nihilum, ij. Reg. xxij.
Quoniam pacto in veteri testamento, iure canonico, &
ciuili,

ciuili, veniant puniendi, satis absquid liquet ex supra allega-
tis, atque hoc loco studio breuitatis ommissis. A P O S T A - 41
s I A, elongatio, defectio, rebellio nuncupatur: Aut secun-
dum nonnullos retrolatio, aut retrocessio. cap. non ob-
seruetis, & cap. ultimo. xxvi. questio. vltima. Et est tri- 42
faria. Prima, apostasia perfidiæ, per quam quis recedit 43
à fide, cap. non potest, ij. questio. vii. Et hæc procudubio, 44
vt heresis venit puniēda, Panormitano post Hostiensem
teste, in cap. i. numer. iij. extr. de apost. Alia apostasia 45
inobedientiæ, id est, obedientiæ rebellio, siue à sacra &
promissa obedientia defectio, qualis fuit primorum pa-
rentum Adæ & Eug. præuicatio. Similiter eorum qui 46
sacra ecclesiæ decreta perniciaci animo spernentes, à se se
excitant, cap. si quis venerit, & cap. illud, extr. de ma-
ior. & obediē. Præterea, hoc apostasiæ crimen etiam inci-
dunt, quicunque canonicatus aut monachus decreta
solenni voto & obseruatione recepta procaciter, citra vi-
lam pontificiam dispensationem, violant, relinquunt &
deserunt: quod solent apostasiam irregularitatis appella- 47
re: cap. i. & ibi Panormi. & scribentes, extr. de apost. &
cap. vlti. §. distinctio. Ideoque tales vti infames, punien-
dos censuerunt leges squalore carceris, donec resipuisse
noscantur, & constantem obedientiam denuo spon-
derint: quo casu ab apostasiæ crimine leuandi sunt, & pri- 48
oribus obediētiæ tradēdi regulis, c. à nobis, extr. de apost.
iuncta gloss. fin. ibi in verb. resipiscant. Ecclesia enim (in-
quit) non claudit gremium redeuntibus & resipiscantibus
inter claras, in fi. C. de sum. Trinitate, & fide catho. atq;
D. Paul. Grillan. in suo tract. de heret. numero 8. libro 1.
Et præfatæ diuisionis trimēbris perspicuè meminit gloss. 49
celebris in verb. apostasia, in dicto ca. i. extr. de apostatis.
que quidem glossa in fine sui, etiam sustinet apostatam
testem esse, aut alium accusare non posse, cap. beatus, 49
& cap. si quis à vero, ij. q. iij. Inter crimina que animad-
uersione digna sunt, H A E R E S I S est grauius & ceteris 50
detestabilis: eo quod directo contra ipsum creatorem
N iij Deum

Deum omnipotentem patrat, eius omnipotentia detrahendo, negando illius diuinitatem, ut habetur in cap. 1. de sum. Trinit. & fide catho. & 1. C. eod. tit. & cap. ad abolendam, de haeret. Non immerito igitur appellatur crimen laesae Maiestatis diuinae, ex quo directo tendit in laesionem & praedictum diuinae potestatis, dicto cap. ad abolendam. & cap. vergentis, eod. tit. Longe enim grauius est aeternam quam temporalem Maiestatem offendere, c. non offeramus. 2. 4. q. 1. & d. cap. vergentis. Haeresi itaque notandi sunt, quicunque in fide pertinaciter vacillant, qui se ab orthodoxa ecclesia auertunt & separant: qui cum sancta, orthodoxa, & catholica fide pugnantia ingerunt & docent: aut qui falsam hereseos opinionem tuentur, contra Christianae religionis fidem, cap. 1. ibi Abbas & Doct. extr. de hereti. sepe citato cap. ad abolendam, c. inter haeresim, & cap. haeticus, 2. 4. q. 3. & 1. quicumque. §. ult. C. de haeret. Hoc itaque haeretice prauitatis crimen plebendum est, non solum in plebeis, & infimae sortis hominibus, verum etiam in Principibus, Regibus, Imperatoribus, Praelatis, Episcopis, & Pontificibus. Curia tamen spiritualis siue ecclesia processum peragit: Iustitia vero secularis processum absolutum & iudicatum exequitur, dicto cap. ad abolendam, & ibi Panor. nume. 7. & 12. & c. excommunicamus, 2. ext. de haeret. & c. ut officium, & c. cum secundum leges, eod. tit. de haeret. lib. 6. Vt ut isthaec iura praescribant, eo tamen (nec iniuria) nos visus perduxit, ut consilia & tribunalia quauis secularia passim non solum haereseos executionem, verum & causae cognitionem, & sententiae prolationem assumat. Quod quidem haeresis crimen habet duo extrema substantialia, sine quibus id esse non potest. Alterum est, quod respicit haeresis initium, & hoc substantiale est error in ratione: suppleueris tu, quod sit error circa ea, quae sunt fidei, non circa alia. Alterum vero extremum est, quod respicit complementum quod est pertinacia in voluntate, c. dixit. 2. 4. q. 3. huius meminit D. Paulus Grillandus, de

de hereticis lib. 1. nume. 6. Sed haeretici quibus poenis plebendi? Augustinus ad Bonifacium refert, singulos haereticos decem libris auri mulctari. Gelasius Papa exilio damnavit haereticos. Hieronymus docet refecandas esse putridas carnes, ita inquit, Refecandae sunt putridae carnes, & scabiosa ouis à canis repellenda, ne tota domus, massa, & corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, & intereant. Et infra: Quae ista misericordia, vni parcere, & omnes in discrimen adducere? Et beatus Ambrosius: haeresis, velut quaedam hydra fabularum, vulneribus suis excreuit, quae quanto saepius succiditur, tanto copiosius succrescit & pullulat, igni debite, incendioque peritura. Augustinus lib. 2. contra Gaudentij epistolam de hereticis inquit: Hoc hominum genus per Imperatoriam curam corrigi debet. Et super Ioan. ad longum docet, Imperatores & Principes catholicos bene facere, quod vtantur gladio contra haereticos: debent enim haeretici affligi & eijci à Principibus, sicut Agar fuit afflicta à Sara, quando Ismael ludit cum Isaac, Gen. 21. & ad Gal. 4. Constantinus Imperator Arrium cum adhaerentibus damnauit in exilium, quia nolebat adherere consilio Niceno. I. Manichaeos. C. de hereticis. Theodosius Imperator puniuit haereticos Manichaeos, omnium bonorum possessione & omni successione priuauit, admisit de super inquisitionem fieri post mortem, l. Arriani, C. eo. tit. de heretic. cōiuncta l. vltimum supplicium. ff. de poenis. Item decreuit Valentinianus, ne Manichei in solo Romano conueniendi morandique habeant facultatem: decreuit quoque eos vltimo supplicio tradendos, l. quicumque. §. vltimo. C. eo. tit. de heretic. ibi, vltimo etiam supplicio coërcetur, qui illicita docere tentauerint. Adde hic, quae habetur in c. excommunicamus. 2. iuncta glossa in verb. Puniendi, ext. eod. tit. Et vt paucis satisfaciamus praefati questionem, quae poena heretici sint plebendi, dicendum secundum Panormitam. in dicto cap. ad abolendam. extr. de heretic. post Hostiensem & Iohannem Andr. quod poena ignis. 28
N iij bent

debent ergo cremari, vt colligitur ex Euangelio Ioan. 15. c. vbi dicitur: Si quis in me non manet, mittetur foras, sicut palmes, & arefcet, & colligent eū, & in ignē mittent. ⁵⁷ Et hanc pœnam esse debitam interpretatur consuetudo, quæ optima est legum interpres, cap. cum dilectus, extr. de consuetudine, & in l. cum de in rem verso, ff. de vsur. expressè textus in l. si de interpretatione, ff. de legibus. Conueniunt ergo in hoc lex diuina, canonica, ciuili, & consuetudinaria, vt communiter puniantur pœna ignis, vt testantur Domi. Panormit. & ceteri Canonistæ noster in dicto cap. ad abolendam. Idemque prudentissimus noster Imperator Carolus quintus edicto suo generali adstruxit anno quadragesimo: quo pertinaces hæreticos, & sectæ alicui nefariæ addictos, ignis supplicio damnat: resipiscentes verò viros, gladij animaduersione, mulieres verò putei inhumatione tollendos præcipit. Vbi maior est culpa, ibi grauior debet esse vindicta, ⁶⁰ cap. excommunicamus. 1. §. credentes, versic. Sanè, extr. de hæretic. Nec mirum, quia si falsarij monetæ siue pecuniæ, aut alij malefactores (vt infra apertius docebitur) per seculares Principes iuste morti traduntur: cur non hæretici falsarij sacrae scripturæ? Imperatores puniunt furta, homicidia, rapinas, adulteria, periuria, cur à minori ad maius, non punirent hæreses? Animaduertendum autem hic est, priusquam extremam manum huic materię imposuero, non solum verbo, verum & facto in hærescos crimen posse quempiam incidere: tenent expressè Lopus, Abbas, Antonius de Butrio, & Ioannes Imolenis in Clement. de vsuris. Dominus Franciscus Squillacen. in suo eleganti tractatu fidei, siue de fide catholica: quos data occasione consulturi videbitis. ⁶² S I M O N I A est studiosa voluntas vel cupiditas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum. ita glos. in Rub. in titu. de simonia, de qua quidem materia, atque eiusdem punitione tractatur prima causâ, per omnes quæstiones suas, c. præsentium, & cap. sancitum, septima quæstione

quæstione. 1. In simoniacos variè, idque arbitrariè animaduertitur per iudicem ecclesiasticum, vt licet videre per titu. & ibi scribentes, extr. de simonia, & ne aliquid, etc. atque locis prius allegatis, hic studio breuitatis omisissis. Intellige autem Simoniacum illum, qui Sacramenta ecclesiastica, beneficia, prælaturas, atque reliquas dignitates ecclesiasticas mercatur aut vendit. Et huic Simonie vitio nostris temporibus multos (quod iure deplorandum) illaqueatos conspiciamus: quoniam & temporale & spirituale hodie venalitati expositum est, vt inquit Anto. in cap. tuam, colum. 3. de æta. & qualitat. Papa tamen nō dicitur committere simoniam, si confert beneficia vel dignitates accepta pecunia, secundum Bart. in l. Barbarius, in 2. colum. ff. de offic. Præto. in repetit. vbi dixit rationem esse, quia Papatus est Apostolatus, & aut sanctum facit, aut sanctum recipit: quod est notandum, contra rabidè latrantes aduersus sedem apostolicam: quibus non est licitum apponere os in cœlum, sed licitum est Papæ æquare quadrata rotundis, cap. cuncta per mundum, et c. Principalem, 9. quæstio. 3. Et dicitur à Simone mago, qui fuit primus autor huius sceleris in nouo testamento. Ipse enim voluit emere gratiam Spiritus sancti à beato Petro Apostolorum principe. Sic Giezi in veteri testamento voluit gratiam sanitatis Naaman Syro vendere, vt 4. Regum 5. Horum ac plurimorum etiam exemplorum meminit textus, in cap. qui studet, 1. quæstio. 1. quod vide, quò scias simoniacorum ibidem recitarum exitus terribiles. Et præfatam simoniam legimus, & iure diuino & humano damnatam, per extrauag. Pauli 2. incipientem: Cum detestabile, in exordio, sub titulo de simonia. Et Dominus Abbas Panormitanus in capit. nemo. extra de simonia, triplicis meminit simonie, quem consulite. Ante absolutionem presentis materię, lubet hic mouere quæstiunculam non aspernandam, & sæpenumero obuiam. Ponamus quædam canonicum A. canonicatum suum simoniacè adeptum esse: Cui eiusdem canonicatus malè

malè impetrati facienda erit restitutio, fabricęne, an capitulo? Pro solutione premitteñdum, quod simoniacus nullum ius acquirit in beneficijs: quare illi nullum in beneficium, aut beneficij fructus ius collatum est: eoque inique fructus omnes recipit: sed omnes illos restituere tenetur, quos percepit, & sui hæredes seu executores tenentur, & adstringuntur sub animę periculo ad restitutionem, si conscientiam saluam volunt, per extrauag. Pauli, incipien. Cüm detestabile, sub titu. de simon. id expresse ordinantem, & statuentem: sed qui fieri debeat restitutio, non dicit. Dico igitur, quod debet fieri ecclesię, in cuius ignominiam cedit huiusmodi canonicatus adeptio simoniaca. Et fit præcipuè iniuria illi ecclesię, in qua illicitè recipitur: cüm nullum ibidem potest facere seruitiū Deo gratiam: imò censendum est ipsum beneficium vacare, cüm tunc habendus sit tanquā non verus possessor seu rector canonicatus, & hoc certum est cedere in ignominiam ecclesię, quare illi eidem ecclesię facienda est restitutio, per nota. in cap. de hoc, de

75 Simonia, in cap. ad liberandum. §. fina. de iudicijs. Intelligo tamen sanè quod huiusmodi restitutio non debeat fieri canonicis ipsis, vt inter se eius canonicatus fructus distribuunt, sibi que ex æquo communicant: sed vt in vsum & vtilitatem communem ipsius ecclesię conuertant fundando ex huiusmodi fructibus missam, quod cultum diuinum & fructum ecclesię augmentent: Aut certè conuertant in vsum fabricę, per extrauagan. Urbani 4. aliās 5. sub eod. titu. de simon. incipientem, Sanè ne in vinea. vnde isto casu capitulum solum habet administrare huiusmodi fructus, & in vsum pium conuertere: sicuti disponuntur bona vsurariorum, quorum administratio reservatur Episcopo, non vt sibi applicet, sed in alium vsum pium ipsa conuertat per c. quanquā, de vsuris. lib. 6. quod etiam apparet Philippo Franco in cap. 6. de offic. ordi. lib. vi. S O R T I L E G I O R V M materia amplius ac fusiùs nobis meritò hic

titò hic foret enarranda, quod ea inter Christianos (pro detestandum facinus) tam impunè (eo quod multis incognita) dissimuletur, & passim tam frequens exerceatur. Ne tamen tam abominandi sceleris imprudens simplicibus fenestram aperiā, qua ad rei notitiam mea explicatione parum cauta perueniant, si negotij huius copiam, & varietatem cunctis articulatiùs patefecero, statui ab hac materia prorsum temperandum, magisque opere pretium esse, de ea nihil fari, quā inconsultè alijs ruinę occasionem suppeditare. Verū enimvero, quum in hoc lēgē Maiestatis diuine crimine versemur, aliquid enucleasse contenti, ea duntaxat & obiter hic detegere studebimus, quę simplicibus officere nequeant, & doctis ampliora inquirendi materiam præbeant. Principio igitur, ne ex ignotis procedamus, discutiēdum & examinādum assumpsimus, quid sit Sortilegium generaliter sumpto vocabulo, pro omni superstitionis specie? Sortilegium, est quædam superstitio illusoria & summè noxia, qua vtitur homo dæmonis ministerio, vt habetur 26. q. 5. in sum. & 26. q. ij. c. qui sine saluatore, l. nemo, & l. multi, C. de malefic. & mathe. & S. Tho. in secūda ij. q. xcvi. artic. iij. in tit. de superstitio. & notatur in c. i. & ij. de sortil. Et ideo sortilegi, diuinatores, & malefici, hanc diabolicam superstitionem professi, dicuntur hostes humanę salutis, & humani generis inimici credendi sunt, l. & si excepta. & l. fin. C. eo. tit. Euidenter nunc ex hoc apparet, quis propriè dicatur sortilegus: Textus enim in c. sortilegi. 82 xxvi. q. i. dicit, quod sortilegi nempe propriè hi sunt, qui sub nomine fictę religionis, per quasdam (quas Sāctorum seu Apostolorum vocant) sortes, diuinationis scientiam profitentur, aut quaruncunque scripturarum inspectione futura promittunt: ex quo textu notatur, quod isti sortilegi & incantatores sub falso quodam & ficto religionis nomine, vt pote Apostolorum vel aliorum Diuorum autoritate, sua conficiunt sortilegia: & hinc est, quod isti incantatores, & maximè mulieres in suis sortilegijs & in

tantationibus (quas vulgò vocat) sæpius dicere iubet eos, quos suis maleficijs seducere curat, aliquot orationes Dominicas: aliquot enarrare Psalmos: elargiri eleemosynam: aliquam subire peregrinationem: corporis macerationem, & ieiunium, aut simile apertæ pietatis officium: quo scilicet incautis, huiusmodi religionis ac pietatis specie, facilius imponant, & ad suam perfidi (deserta vera Christoque digna fide) nequiter se ducant, aut certe aliquot oratiunculas legendas mandant in cultum, gloriam atque pro præsidio alicuius Diui, cui sese totos, suarumque vota apparèter nuncupare simulant: quasi istius Diui præsidio ac ope cuncta administrèt, & tunc omnia pia sint, sancta, ac salutaria, quæ per ipsos in tali negotio gerantur: quum tamen omnia ficta sint, falsa, superstitiosa, ac diabolica: nempe solius dæmonis artificio omnia patrant, quæ ficto cultu, falsisque votis sanctorum peragere simulant. Hoc tamen pie Lector velim intelligas, me hoc vocabulū (Sortilegiū) nō stricte, sed largius hic accipere, nepe pro omni specie superstitiosa, siue ea malefica, siue amatoria, siue diuinatoria fuerit. Sunt enim istius diabolicæ superstitionis nomenclaturæ tam variae, formæ præterea ac species, non minus dissimiles, quam diuersæ ut singulas suis certis, ac peculiaribus definitionibus commanstrare, laboris foret cum infiniti, tum superuacanei. Quocirca vno hoc sortilegiū nomine, omnes ac singulas maleficiorum aut incantationum species (in substantia etiā differentes) comprehensas volumus: quod solum etiā requiritur ad essentiam veræ definitionis, Bart. teste in l. i. ff. de testam. Et secundum hanc largam acceptionem, is dicitur sortilegus, qui diabolicam superstitionem professus, noxia quæque superstitiosa ac elusoria, dæmonis instructione, componit. Vox (noxia) continet species amatorias & veneficas. Particula (elusoria) continet specie diuinatoriam. Verbum (superstitiosa) complectitur sortilegia, quæ sunt ad sanandum maleficiatos, vt l. eorum. l. nemo, & l. multi. C. de malefic. & mathe. cap. 2. de sortileg. cap. sortes. & cap. seq. 26. c. v. Porro

v. Porro sortilegorum professio duplex est, vna tacita, altera expressa: quarum infra meminerimus. Hic autem seie offert quæstio, à quibus fuerit inuenta hæc sortilegia: quique fuere primi authores, qui ea inter mortales inuenerunt? Dic, quod Persæ ac Caldæi, qui cæteris curiosiores, naturæ etiam secreta abditissima perquirere conati sunt: adeo vt ne hac quidem rerum notione contenti, quas humana industria peruestigare potest honestæ magiæ limitibus transgressus, ad curiosam & impiam dæmonum illusionem & imposturam prolapsi sint, cap. igitur genus. 2. q. 4. Si quis autem plura hic desideret, quid sit sortilegium, & quis sortilegus, videat Archid. in cap. accusatus. §. sanè, de hæreti. lib. 6. & in summa confess. in tit. de Sortileg. 2. & 3. quæstionibus. Hostiæ. & Ray. in summa, eod. tit. & S. Tho. secunda 2. q. 95. in tit. De superstitio. versicul. ad quartum dicendum. Hoc tamē impræsentiarum admonitum te velim pie lector multas ac diuersas esse sortilegiorum species, iuxta diuersas hominum professiones, & varias formas, quibus illa conficiunt. Præcipuè verò & capitales species sunt tres, nempe, Diuinatoria, Amatoria, & Venetica. Prima dicta est diuinatiua, quod per illam isti sortilegi vsurparunt sibi nomen diuinatoris: per quam futura quædam præsentia, vel præterita nobis ignota, vaticinari conantur, c. non oportet. 62. q. 5. & d. l. nemo. C. de malef. & mathe. ibi, diuinandi curiositas etc. & secundum hanc acceptionem Sortilegium propriè & strictissimè dicitur: habetque nomen à sorte, quæ in hac materia sumitur pro arte diuinandi, & hoc modo sumpsit text. hoc verbum. in cap. Sortilegi, 26. q. 1. Diuinationis autem species sunt variae. Prima est, quæ sit per manifestam dæmonum inuocationem, pertinetque ad necromanticos. Secunda fit per solam considerationem dispositionis vel motus alterius rei. Hæc augurium est, Tertia est, dum facimus aliquid, vt nobis manifestetur quiddam occultum, quod ad sortes pertinet: & ista duo vltima sunt per tacitam dæmonum inuocationem. Vbi sub

sub quolibet verò istorum generum rursus diuersæ sunt species. Secunda verò species sortilegiorum, dicitur amatoria, quia fit propter amorem libidinosum, & ut plurimum ad insectendum pudicos animos ad libidinem, tam mulierum quam virorum, sed frequentius mulierum. l. eorum, in princip. C. de maleficis & mathematicis. & l. ij. §. hæc adiectio. ff. ad legem Cornel. de sica. & l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de poenis. Vbi fit mentio de poculo amatorio. Et qua poena plectendus erit, quisquis tali poculo porrecto, male composito, aut male temperato, alterius bibentis sustulerit vitam? Apparet prima facie dicendum, quod aliqua poena extraordinaria, relegationis, vel simili: ex quo homicidium illud nequaquam fuit commissum dolo, & cum occidendi proposito: ideo non debet puniri poena ultimi supplicij, l. prima. §. diuus. & l. diuus. ff. ad legem Cornel. de sica. Tamen contrarium dicit text. in dicta. l. si quis aliquid. §. qui abortionis, quod si casu moriatur, qui vel quæ poculum prædictum absorbuir: qui tradidit, ultimo supplicio puniendus est: licet dolo non dederit, sed bono zelo: & hoc est, quia res ipsa est mali exempli. Ex quo notandus est casus admodum singularis, in quo quis punitur poena ultimi supplicij pro homicidio commissum sine dolo & intentione aliqua occidendi, contra dispositionem iuris communis, in l. lege Cornelia. & l. diuus. & l. prima. §. diuus. ff. ad legem Cornel. de sica. & l. is, qui cum telo. C. eodem titu. quæ habet, nunquam poenam mortis inferri pro homicidio commissum sine dolo & proposito occidendi. Imò in casu prædicto lata culpa minime equiparatur dolo, ut signanter ait Bartol. in dicta l. lege Cornelia. hic enim nulla ratio, neque presumptio contra ipsum, qui dedit poculum amatorium, militat. Et qua poena afficiendus, quando non fuit subsecuta mors, sed alius turpis affectus? Ad hoc respondendum censeo, quod iure civili humiliores in metallum perpetuò damnantur: honestiores verò propter malum exemplum & turpitudinem finalis

nalis intentionis, in insulam, dimidia parte bonorum suorum confiscata, perpetuò relegantur. Ita text. cum glossa in dicta l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de poenis. Tertia sortilegiorum species est, venefica, siue malefica, quæ ceteris multis partibus est perniciosior, eoque magis execranda, per quam infinita mala suppullulant: tot infirmitates: tam varij morbi: tot calamitates: humana pariter ac brutorum corpora excarnificantur: adeo, ut ad durissimam mortem non raro viuentes adigantur, hi citius, illi verò tardius. Citius enim istiusmodi malefici perimunt, quotiescunque compositio malefica valde præsentanea est, & plurimum habet veneni. Qua ratione autem id fiat, cautus hic prudensque prætereo. Tardius verò mortem infligant, quum longis cruciatibus corpora ita contumescant, tandem emori cogantur. Quocirca non perperam species isthæc malefica dicitur, ab enormitate scilicet malitiæ, in quam directè perpetuò vergit. l. eorum. ad exordium. & l. multi. præallegatis. Hinc fit, quod lex vocat istos humani generis inimicos, ut qui semper tendunt ab hominum internecionem. Observandum præterea hoc loco, varijs modis istos maleficos suo maleficio, homines (diuino semper permissu) adigere ad mortem. Sunt enim, qui sola carminis potentia homines aliquando interimunt absque vlllo veneni haustu, S. Augusti. testante lib. x. de ciuitate Dei, cuius dictum insertum est ca. nec mirum. §. magi. xxvi. questio. v. l. & si excepta. in princip. C. de maleficis & mathematicis. eoque alibi appellatur hostes communis salutis l. fina. in exordio. C. eodem titu. Quidam verò reperiuntur, qui eadem arte, eademque professione magicæ instructi, supradictas infirmitates, & maleficas pollutiones ab affectis, languidisque corporibus eripiunt, corporaque maleficio infelicitè cōcussa, breui tempore sanant: ita maleficia maleficio propulsantes: quibus autem medicis, quibus remedijs hæc curationes suas conficiant, & maleficas illas pollutiones remoueant, referte nefas est. Neque

Neque putandum est, curationes huiusmodi fieri posse, absque scientia ac notitia maleficæ artis, et demonis instructione. Non enim maleficæ illæ pollutiones vnquam destrui solent, nisi per eiusdem artis magistros, qui ista diabolica professione bene instructi, ac quoquo modo participes fuerint: quia maleficia ipsa absque demonis ministerio & suffragio (siue rebus ipsis, siue verbis fiant) cōmunitè nec inferri corporibus solent, nec ab eis tolli: & hoc est, quod ait S. Augustinus in lib. de ciuitate Dei, prout refertur in dicto cap. nec mirum, in fin. 26. quæst. 5. quod huiusmodi remedia & medelas ars nō cōmendat medicorum: vt quæ non ex arte, quam naturalis sciētia proficitur, proueniāt: sed ex imposturis demonū. Quandoquidē naturalis medicina, & omniū phylicorum & chirurgicorum ars tota cōmunitè non sufficeret ad sanāda huiusmodi corpora maleficis affecta, & remouendum eas pollutiones, quæ demonis opera & ingenio, corporibus fuerunt insertæ, quum eadem artis peritia, eodēque suffragio tollantur, oportet, cuius arte fuere insti-

72 Atq; iuxta illud: Cuius est condere, eiusdem est & soluere: & cuius est condemnandi facultas, eius est absoluen-

93 di libertas. l. condemnare. ff. de re iudicata. & l. nemo qui, ff. de regulis iuris. Nihil tam naturaliter connexum, quod eodem genere dissolui non possit. l. nihil tam naturale. ff. de regulis iuris. Sanare igitur hic, & morbos inferre,

65 eiusdem sunt artificij. Quin & hoc notādum est, morbos quosdam naturalibus etiā ex causis ortos, nempe ex venteni, aut toxici illati efficacia, ne posse quidem perpetuò curari per naturales operationes contrarias hominibus cognitas: sed demonis ope hos aliquando

96 citius propelli. Nec hoc mirandum, est enim demon secretorum morborum, ac rerum naturalium longè peritissimus, eoque ob cognitam omnium rerum vim, virtutem ac medendi efficaciam, medicus exactissimus: quam curandi artem nulli (quantum in se est) reuelat, nisi sibi fidentibus, ac diabolicam hanc artem professis. Atq; hinc fit, vt

fit, vt vulgus dicat, morbos huiusmodi per nullos naturales medicos posse curari: sed per eosdem tantum magos & incantatores, aut per alios eiusdem professionis, & artis: qua arte alijs & maleficia inferunt, eadem & illata de nouo citius eripiunt: sed non nisi instructi tollūt demonis ope, vt habetur per S. Tho. in secūda 2. q. xcvi. art. 6. & l. eorum. §. fin. C. de malefic. & mathe. Non est tamē

97 quod quispiā putet hæc remedia de iure ciuili esse prohibita: aut vlla pœna de iure ciuili afficiendos, quicumque hoc artificio illata incommoda prosligunt, licet id agant arte malefica, vt est text. in d. l. eorum, §. si. tamen de iure Pontificio siue Canonico (cui hoc in negotio haud dubiè standum) non licet aliquo modo hominem maleficatum, contrarijs maleficis liberare, cap. admoneant, xxvi. q. vlti. Superest nunc, vt & alias sortilegiorum species aperiamus: quæ sunt quodammodo species subalternæ ad illas superiores, quæ finem & effectum ipsorum sortilegiorum verius respicere videntur, quam principium: infra scripte verò respiciunt finem, principium, & medium: & diuersis nominibus nuncupantur, secundum diuersos modos ac formas, quibus cōficiuntur: & eisdem vicissim nominibus appellantur eorum artifices: nempe

99 ab ipsa arte, quam exercent, titulum referentes. Redeamus nūc ad primam speciem, quæ est diuinatura: quæ inter ceteras obtinet principatum: in quam complures homines capti vel decepti sæpius incidunt, quam in alias. Natura enim humana, & illorum maximè qui sunt curiosi, natiuo quodam appetitu fertur in desiderium cognoscendi ea, quæ superiora, quæque maiora sunt naturali scientia, & ab humano intellectu nimis abdita. Hinc fit,

100 vt ferè conspiciamus istos sortilegos, necromanticos, magos, hisque similes, quotiescunque student operibus & superstitionibus suis fidem adhibere (licet extranei sint & pœnitus ignoti) quæcunque alicui vel longinquo tempore præterito euenerunt, tanquam ad vnguem eisdem, sicuti acciderunt, referre solere: quorum relatione,

O si cum

fi cum veritate consentiant, vehementer hominum mentes ad se allecant: vt horum veritate circūuenti, tandem etiam credere incipiant, quæ sunt falsissima. Hæc autem ita fieri confirmat S. August. in lib. x. de ciuitate Dei, relata per sacros Canones in cap. nec mirum. §. nulum suffragium, xxvi. q. v. sub hac enim specie plures militant magistri. Et huius speciei malitiam exaggerat peccantium multitudo, quod eam ferè malefici profiteantur. Quæ vt clarius innotescat, in quatuor riuos seu species eam deducere par est, iuxta numerum quatuor elementorum in quibus exercentur. Primū videlicet Geomantia, à γῆ, quod est terra, & μαντεία, id est, diuination, quasi terrestris diuination. Hydromantia, quæ fit in aqua, ab ὕδωρ, quod est, aqua, Pyromantia, quæ fit in igne, à πῦρ, quod est ignis. Et Aeromantia, quæ fit in aere. Hinc dicti sunt Geomanti, Hydromanti, Pyromanti, & Aeromanti, qui artes ipsas in ijs elementis profitentur, vt exponit tex. in c. igitur genus, in princip. xxvi. q. iij. quæ verba fuerūt assumpta ex dictis sancti August. in lib. de natura dæmonum, & Hosti. in summa, eo. tit. in exordio. Quorū professorū, alij dicti sunt diuini, quasi Deo pleni: hi enim diuinitate se plenos esse, hominibus persuadēt: & hac astuta fraudulentia hominibus futura coniectant. Alij incantatores dicuntur, nempe qui artem verbis tantū peragunt, qui aliquando tantum carminis potentia valent, vt verbis suis, absque aliquo veneni haustu, interdum occidant, vt habetur in d. c. nec mirum, in princip. xxvi. q. v. Quidam alij sunt arioli, sic dicti, quia circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt: quibus celebritatibus dæmonum responsa suscipiūt. Alij dicuntur haruspices, quasi horarū inspectatores. Hi enim obseruant tempora, dies, horas, & momenta, ex quorum obseruatione bona vel mala futura prædicunt. Hi quoque inrestita pecudū inspicunt, ex quibus futura vaticinantur. Alij sunt augures, qui volatilibus ac auisū garritibus intendunt, quorū exercitiū, auguriū, quasi auigeriū dicuntur:

tur: quod, quid aues vocibus aut volatibus gerant, obseruent. Alij dicuntur Phitonissæ, qui quadā superstitione diabolicam professionē sectantur, à Phitone, id est, Apolline dicti, qui autor fuit artis diuinandi. Alij sunt Astrologi, qui ex astrorum cōsideratione quippiā vaticinantur. Ars profectò hoc tēpore nusquā non gentium, & celebris, & apud nōnullos multæ fidei. Verū an isthæc vaticinatio iure sit permissa, ex causa, prudensque nunc prætereo. Alij dicuntur Generthiaci, sic vocati propter natalitiorum cōsiderationes. Obseruant enim hi diem natalis & horam alicuius, mox per duodecim cœli signa, syderūque cursus, eum ad iustum numeri calculum referunt: vnde ipsi prædicunt felices aut infelices futuros euentus: imò & mortem interdum. Alij denique sunt Salitores, sic dicti, quod ex membri cuiuspiam palpitatione, aut ex trepido saltu, nescio quid prosperi, aut aduersi, mox euenturum deblaterant. Hactenus enumeratæ species omnes declarantur per textum in dicto cap. igitur genus. Adjiciam ipsæ superioribus Necromantiam, quæ est per mortuorum cadauera, siue ex inspectione mortuorum diuination, dicta à νεκρῶν, id est, mortuus, & μαντεία, id est, diuination. Hinc dicti sunt necromantes vel necromantici, quorum incantamentis videntur resuscitari mortui: aut certè ex mortuorum inspectione miranda futura diuinant, dum mortuorum cadauera alloquentes, & ab ipsis mutua responsa ferentes, nescio quid deliramentorum leuiusculis hominibus, diabolica illusionē persuadere conantur. Porro quoties hæc peraguntur, necromanticis istis mos est, cadauer conspergere sanguine: quod dæmones cruore delectari ferantur. Hinc quotiescunque fit necromantia, cruor aquæ miscetur, vt dæmones sanguinis colore facilius prouocarentur, vt habetur d. c. nec mirum, xxvi. q. v. in §. Necromantici. Hæc tamen nō doctis, sed rudioribus commonstrare volebam. Ceterū rogatus à quoquā, quānam sint professores siue magistri, qui secundā & tertā speciem sortilegiōrū exercere solent,

solent, paucis respondebis, eos ipsos esse, qui sunt professores artis amatoriae. Rursus in illa sortilegiorum specie militare eosdem, qui in venefica specie profitetur, quosque magos appellari diximus, hoc est, qui artem magicam profitentur, ut inquit text. in d. l. eorum, in princ. & in d. c. nec mirum, §. Magi. Eosdem praeterea vocamus maleficos, nempe ob facinorum enormitatem, ut ait text. in praefato legato §. Magi. Hinc factum est, ut ius civile hos utriusque artis magistros, scilicet amatoriae sortilegia perpetrantes, & venefica, equiparauerit, non minus in facto, quam in poenis: pari supplicio in ambos animaduertendum decernens, d. l. eorum, in princ. & l. si quis aliquid, §. qui abortionis, ff. de poenis. Verum an idem fiat de iure Canonico (quod eadem sit in utroque poena constituta, aut diuersa) hic breuitatis causa praeterea alij, qui dicuntur incantatores, qui sola potentia carminis perstringunt hominum mentes: hi solent ut plurimum in tertia specie militare. Item quidam alij, quos supra in prima specie expressimus, in hac tertia specie sepius se exercent: quales sunt arioli, qui in suis sacrificijs & immolationibus adiungunt quandoque imagines ceræ vel cretæ recentis, illas iuxta feruentissimum ignem apponentes, vel acubus earum capita vel latera perforantes, baptizantes atque complura alia turpia & nefanda facientes & committentes, quæ omnia ad tertiā quoque speciem referenda sunt. Quin & necromantici similiter sepius solent in tertia specie laborare. Ceterum, quum in hunc sortilegiorum campum, ut amplissimum, ita multo certe terribilissimum inciderimus, non ab re me facturum arbitratus sum, si aliquantulum penitus rudiusculos in ipsius amplitudinē perduxero. Non ergo huius discipline nefarie cuiquam autor existere cuipiam, quod nec in superioribus, nec in sequentibus intendero: sed uti triuialibus (quod pace ipsorum dictum sit) iudicibus huius rei latiorē notitiā suppeditarem, ac examinis faciendi rimulas potiores commonstrarem. Quocirca noueris, velim, duplicem esse sortilegiorum professionem: tacitam scilicet, & ex-

& expressam. In genere intelligas oportet, de cuiuscunque speciei professoribus. Tacita autem professio est promissio quedam, quam quis facit alteri professio, de obseruando quæ sibi mandauerit, sub promissione, quod grandia facturus sit & mirabilia: quod in vita sua futura cognosceret, & multa alia his non dissimilia: dummodo cum fidei catholice renuntiatione, & pertinaci Sacramentorum ecclesiasticorum contemptu: unde pollicebitur, quod totis viribus cultui, & obsequio adhærebit sui magistri, ipsumque ceu verum Principem adorabit: ipsique omnem veræ adorationis cultum sub idolorum forma exhibebit, & alia huiusmodi turpiora pacta: quod cuncta denique opera per ipsum facienda in illius nomine & deuotione confecturus sit. Dicitur autem isthæc professio tacita, quod non fiat, nec pacta sit propriè cum ipso dæmone, sed cum dæmonis ministro. In qua tamen etiam multæ interueniunt cærimoniosæ solennitates extrinsecæ quæ vsuenerunt solent in professione expressa: veluti solennis stipulatio, fides præstita per iuramentum de obseruatione promissorum: item obsequium & ratæ fidei pactum cum dæmone, vñ cum abominanda abiuratione fidei Christianæ, & alijs in ea requisitis, ut in cap. qui sine saluatore, xxi. q. ij. & vide sum. confel. eod. tit. q. ij. & vi. Vbi fit mentio de vtraque professione, & pacto habito cum dæmone, scilicet, tacito & expresso, & eod. tit. q. io. in fine. quam submissionē & sui obseruantiam ipse dæmon postea ratam habet: redditque ob eam se facilem ad obsequendum eorum votis, ac appetitui: non minus quam voluntati eorum, qui expressa professione dæmonis, sua sortilegia exercere solent, ut ibi notatur, & l. nemo, & l. eorum, in princ. C. de maleficiis et magicis, sepiusculum præallegatis, et in cap. 2. de sortilegijs, vbi dicitur de illo, qui occulti furti inueniendi cupidus, inspexit in astrolabium. Huius quoque tacitæ professionis apparet meminisse textum, si accuratius ipsius verba discutiantur, in d. c. nec mirum. §. Necromantici, ver. ad hæc omnia. O ij nia. vbi

nia ubi postenarrata aliquot certa remedia, quibus affecti, id est maleficiati ad priorē ac integrā corporū valetudinem restituī solent, subiunxit textus, hæc omnia fieri arte dæmonum ex pestifera societate hominū cum cacodæmonibus exorta. Altera verō dicitur professio expressa, nempe, quæ fit expressē cum proprio dæmone. Isthæc rursus est duplex: vna dicitur solēnis siue publica: altera verō priuata. Solēnis autē & publica ea est, quæ fit cū dæmone publicē in maiestatis suæ solio, Principū more, residente, ad vniuersales cōgregationes omnīū strigarum, & maleficorum, necromātium, & cuiuscunque generis professorum, certis nocturnis horis, locis & temporibus, dæmonis arbitrio constitutis. Vbi coram vniuersis adstantibus isthæc fit professio. Priuata verō professio est illa, quæ fit cum ipso dæmone pacto expresso, & cum iuramento, citra vllas tamen solennitates, & extra omnīū hominum cœtum: vnde de istis dicitur Esa. 28. c. dixistis, percussimus fœdus cum morte, & cū inferno fecimus pactum: & de hac fit mentio in sum. confess. eod. tit. q. 4. in princ. & q. vi. & 12. fit hæc professio quandoque eisdē solennitatibus, quibus hodie fieri cōspicimus veras & solennes professiones monachorū in religione Christi, ubi ad vitā monasticā degendam, abnegant mundum cum suis vniuersis oblectamentis præstigiarijs. Ita hi contra, abnegato Deo, deserto Christo seruatore nostro, ac renūtiata fide cum contemptu Baptismi, ac cum contemptu reliquorum ecclesiæ Sacramentorum, vni dæmoni adhærescunt, cui se totos deuouēt, & spontanea obedientia consecrant, cum arctissimo iuramenti sacramento: adeo, vt hinc iure efficiantur ipsius subditi, & (vt ita loquar) dæmonis vasalli cōiunctissimi. Atque ex hac, hominis scilicet & dæmonis exitiali societate, nascitur & confirmatur tam arcta amicitia, vt ex ea homines (heu) miseri dolēda mala (permissu diuino) & turpissima opera, relatu nequiora conficiāt, vt in sum. confess. eod. tit. cap. 3. & 4. in exordio. I. i. verō, qui expressam professionem fecerunt, reddunt

reddunt etiam expressum adorationis dæmoni cultum per solēnia sacrificia, quæ ipsi exhibent dæmoni, imitantes in omnibus (quod magis nostram simplicitatem fallent) diuinum cultum cum cæimonijs, apparibus luminaribus, precibus etiam quibusdam & orationibus cum his alijs similibus, quibus instructi sunt & edocti, quibusque Cacodæmonem, suū exitiale exitiū, incessanter collaudant & adorant, haud aliter, quàm nos felices colimus & adoramus vnice vnicum Iesum Christū Dominum nostrum cum patre ac cooperatore spiritu sancto, omnium visibilibus pariter ac inuisibilibus omnium creatorem & rectorem maximum, xxvi. q. v. cap. contra idolorum. glossa in cap. accusatus, §. san. de hæreticis, libro vi. & in summa confess. eod. tit. q. 2. & 3. & c. non obseruetis, xxvi. q. vi. & eadem causa, & q. 2. qui sine saluatore. Hic autem cultus, vel ex eadem fatans superbia suppullulat & erumpit, qua olim se Deo suo æquare cupiens, solium suum in Orientem indignè conabatur euehere, quod Creatori suo appareret æqualis. Qua quidem superbia necdum extincta, dæmon Dei sui adorationis emulatur strenuus, ab hominibus quoque pari ritu se adorari patitur & cōcupiscit. Quod autē eadem superbia in ipso etiā duret, testis est S. Tho. in secunda 2. q. xcv. artic. v. & Aug. in li. x. de ciuit. Dei: cuius dicta tradita sunt xxvi. q. v. c. nec miri, §. auguria, vers. sed hoc quosdam fallit, et vers. ad hoc, ubi dicitur, quod satanas in hoc totus incumbit, vt adoretur quasi Deus. Hinc quicquid interueniunt in dictis sacrificijs expressē irsum Satanā adorantes, cæteris ipsi dæmoni multo quidē sunt chariores, adeo vt nihil ab ipso petant, quod non ilico assequantur: modo id à Deo datū, ac suæ potestati concessum fuerit. Porro si id ipsi negatum fuerit, petitores suos exaudire nequiens, tā est tamen malignus Satan, vt petita se prestare posse iactet, ac post præstada (cum nō ilico) promittat nequiter, quibus illusionib⁹ suos professōs miserē decipit. Hinc dicūt nōnulli, quod sortilegia & maleficia quæ per

istos fiunt, cæteris magis sunt atrocia atque efficatoria: quâdoquidem diabolus summopere cupit gratificari ijs, à quibus maius honoris premium recipit. Hos autem hinc penè dignoscere, quod tales sæpe soleant struere imagines, aut statuas gêmeas, cereas, aut creticeas, similitumq; materiâ, teste S. August. in li. 21. de ci. Dei, hæc verba notante: quod demones alliciuntur his rebus, characteribus, signis & carminibus magicorû, non tanquâ animal eibis, sed ut spiritus signis: quia enim homines in signum subiectionis ipsis offerunt solennia sacrificia, & prostrationes summâs faciunt, gaudent summopere huiusmodi reuerentiæ signa sibi exhiberi. Alliciuntur autem diuersi demones diuersis signis, pro diuersitate scilicet vitiorum ipsis conuenientium. Verba sunt S. August. relata per S. Tho. in tract. 44. disput. primæ partis in tit. de mira. q. x. versic. Respondeo. in fine, quæ ibidè vide. Rogare autè posset quispiam curiosus, quibus locis, quibusve temporibus, hæc sortilegia fieri consueuerunt? Deinde ubi sortilegi, hisque similes alij conuenire soleant: huic pacis respon- deatur, huiusmodi sortilegia plærunque in locis syluestribus, occultis, subterraneis, & ab hominû conuersatione remotis: In locis longè dissitis, caducis castellis & desertis: semperque intempeltæ noctis tenebris fieri solere, ut nota. in cap. episcopi. 26. q. 5. Cuius duplicè rationem esse cõperi. Prior est, quod dæmon post fœdum casum ex paradiso, effectus fuit obscurus & tenebrosus, ut habet communis omnium Theologorum sententia, & maxime S. Thomæ in tract. 44. quæstione 16. articul. 1. & 6. in titul. de dæmoni. Atque hinc conuincitur, ab autore tenebricoso, lucisq; id est, iustitiæ, virtutis, veritatisq; osore perpetuo, nulla quoque lucis opera fieri posse: sed cuncta atra, horrida & tenebricosa flagitia ab eo solum peragri: eaque tum locis, tum temporibus obscurissimis, iuxta illud commune dictum: Qui malè agit, odit lucem. c. perniciosam, 18. q. 2. & c. item si ante. de pœnitent. dist. 1. Lux enim veritatis, hoc est, illa, quæ illuminat omnem hominem

hominem venientem in hunc mundum, Christus est, ut habetur Ioan. 1. 3. 5. & 8. cap. & l. inter claras. in exord. C. de sum. Trin. & fide cath. Ideoque etiâ dicta lux interna, ut quæ clarificet animam & intellectû hominis; de consecra. distin. 4. in princip. Is cuncta opera sua clarissima luce agi vult ad patris sui gloriam, & gregis sui ædificationem. Satanas verò virtutum, bonorum operum, veritatisque aduersarius infellissimus, qui idem & mendax est, & mendaci inuentor, & autor, eoque tenebricosus, tenebras amat, loca obscura, fordida, sibiq; simillima, ut not. Ioan. 3. cap. & 8. dist. c. valent interdum. Posterior redditur ratio, cur nocte potius, quàm interdiu hæc diabolica opera fiant. Nam si luce ac clara die fierent, conspici possent ab alijs, faciliusque deprehenderentur ipsorum maleficia: ob quæ citius innotescerent curiæ, ac iustitiæ: cui ita incautè sese capiendos, puniendosque producerent. Quare ne tam facile detegantur & impediuntur eorum opera, & sacrificia, de nocte celebranda curant: eaque in locis prædictis, ne à quoquam vllum impedimentum ferant, ut nota. in dicto cap. episcopi. 26. quæstio. 5. & cap. nec mirum, ead. quæstio. Posset hic rursus quispiam mouere quæstiunculam huic materiæ minimè incongruam: Quibus rebus, signis, instrumentis, misturis, compositionibus, ligaturis, characteribus, atque figuris vtuntur sortilegi ad sua sortilegia & maleficia, secundum diuersas hominum opiniones, quas persequi intendunt, consicienda? Respondendum, quod varijs atque diuersis, quorû ad satietatem meminit Do. Paulus Grillan. in suo tract. de sortilegijs, quæstio. 3. & 5. quem petendum, materia occurrente, nec dissuasero: materia enim præsens non minus est confusa, quàm diffusa. Postremo non hoc pretereundum putauit, cur malefici in manibus publicæ iustitiæ existentes, & incarcerati, non faciant se deferri ac inde liberari per ministerium dæmonis ad mortem euitandam? quod nonnulli curiosi ludices quandoque experimento discere têtarunt: frustra tamè atque in summû dispedium salutis

salutis suæ æternæ, eoque ab hac temeritate obnixè ca-
niendū. Huius quæstionis, vt mihi videtur, nō erit difficilis
solutio, si doctorum monumentis, & scriptis diligentem
lectionē impenderimus. Attamen (vt aliquid asseramus)
duas causas huius rei nobis explicant Canones, & sacri
Theologi in sæpe allega. c. nec mirum, 26. q. 5. Prior est,
quod dæmon qui nil auidius cupit, quàm multarū ani-
marū lucta, quicq; ad tenebras inferni varijs illusionibus,
& dolis homines protrahere studet, simul atque viderit
professum suū apprehensum, illiusque animā sub sua po-
126 testate subiectā, nil magis axiè querit, nihil expectat aui-
dius, quàm animē à corpore demigrationē: vt quā adhuc
sub pacto retinet, certam lucretur, priusquam per poeni-
tentiam sua massa præter expectationem elabatur, fide-
lium gregi denuo connumeranda. Quocirca vt irretitam
prædam certò possideat, incūctanter mortem ipsius ma-
127 chinatur: tantum abest, vt liberationem ferat. Posterior
ratio, cur euadere incarcerationi nequeant, est, quod tum di-
uina iustitia non permittat dæmonem in eos suam natu-
ralem exercere potentiam: ne qui Iudices, & officiales
curiosi, animique pellicibilis, leuis, ac sequacis, videntes
aliquot signa manifesta liberationis eorum inuitarentur
ad amplectendum eorum professionem, & hoc est quod
dicit S. August. in lib. 3. de Trin. in 10. de ciuit. Dei, & S.
Tho. in tract. xliij. primæ partis, q. 5. in tit. De mira. & Ca-
nones in d. c. nec mirum, si Deus impediatur in quibusdam
dæmonis potentiam, pro conseruatione Christianæ fidei:
aliōquin enim fides ipsa Christiana paulatim tota corruet,
maiorisq; tādē potestatis putaretur diabolus, quam
Deus: & Iudex is haberetur, qui minister ipsius est, & Dei
creatura, c. nemo contemnat, & cap. seq. xi. q. ij. & ideo
tūc Deus resistit dæmoni, virēque illius cōprimit, per ea
que notat S. August. ecclesiæ doctor insignis, in lib. x. de
ciuit. Dei, & refert S. Thomas in d. tract. 44. d.
128 qō. 5. Torquet alios, vnde potestas tanta maleficis, qua pa-
trare tam multa varia, & miranda possunt, etiā vna hora,
qualia

qualia quantāque bonorum toto suæ vitæ tempore face-
re possent vnquam. Verum ihs apertè respondetur, quod 129
omnis potestas à domino Deo est, sine quo nihil potest
omnis creatura, sicut in Euangelio Christus ait: Sine me
nihil potestis facere. Vnde manifestū est omnē faciēdi po-
testatem, hominibus dari à Domino Deo, & non aliunde
concedi posse, siue bonum homines, siue malum operen-
tur. Hinc sanctissimus Pæsul Augustinus dicit: Voluntas
Dei est prima & summa causa omniū corporalium spe-
cierum ac motionum, nihilq; fit in ista totius creatura
amplissima, & immensa republica visibiliter, quod nō de
interiori inuisibili atque intelligibili aula summa Impe-
ratoris aut iubeatur, aut permittatur, secundum ineffabi-
lem iustitiam premiorum atque poenarū. Quamobrem
nequaquam est dubitandum, quin potestas illa malefica-
rum, in qua mirandos (cooperatione dæmonum) horren-
dōsque producant effectus, à Domino Deo concedatur,
cuius voluntati nemo potest obfistere: vt sine cuius ope
ac numine inefficax est omnis humana opera, adeo vt ne
manum quidē vlli rei tentandæ sine ipso admouere pos-
sibile sit. In hoc enim Sancti doctores consentiunt, quod
neque dæmones, neque maleficæ quicquā facere possunt, 130
nec hominem ledere, nec iumentū: nisi omnipotēs Deus
permittens, consentiat, potestatemque faciendi concedat,
quod iam peruersa volūate facere decreuerunt. Aequum
est enim, vt tum dæmones, tum homines creaturæ Dei,
suo creatori pateant, atque ab illius nutu toti depēdeant,
à quo esse, velle, & posse, susceperunt. Aliōqui, si contrā ijs
quid possent, inuito Deo, in infirmitatis imperfectionisq;
suspicionem veniret. Deus creator omnipotens, à quo ab-
horrent piorum aures catholicæ. Quocirca quicquid ma-
131 leficæ moluntur, non hominis, demonisq; potentia id
solum adscribendum, sed diuino permisso id totū peragi
credendū est, à quo omnis potestas exurgit, & à quo om-
ne esse & fieri profluit, tanquam ab omniū rerum causa
prima. Verū enim uerò nō ex se, sed cooperatione ac ope
dæmo-

daemonum (Deo semper permittente) maleficæ cuncta mala operantur quos ut natura subtiles, ita & experientia longa fecit ad producendum miranda, & fortes, & agiles. Neque etiam putandum est tam prodigiosos effectus maleficarum ab huiusmodi rebus, quibus vtuntur ad maleficandum, oriri (quales sunt capita mortuorum, bufones, serpentes, characteres, imagines, hisque similia) sed ab insituente hæc signa diabolo, qui cum sit superbissimus, Deo cupit in omnibus quam simillimus esse. Quemadmodum enim omnipotens Deus quædam in ecclesia sua sacramenta instituit, que dignè vtentibus (ipso aspirante) salutarem designant, & producunt effectum: ita & diabolus, qui nihil impèdit appetit, quam in pretio haberi, Deo æqualis videri, signa quædam tanquam sacramenta instituit, quibus inuocatus ab his, quibus confederatus est pactis, operator malignus assitit: & quoties Deus permittit, quod rogatur malum perficit: Deo vero nō permittente, nihil is quoque poterit efficere. Omnium tamen effectuum necromanticorum, & maleficarum operator eatenus diabolus est, quatenus per applicationem medicorum (quæ prius ipse instituit in materia subiecta) opus producit optatum: quod fit aliàs realiter, aliquando solum apparenter. Mulieres autem maleficæ, quæ iam voluntate depranata, & consensu in consortium demonum per pacta transierunt, notas quasdam, & signa symbolica ab ipsis recipiunt, quibus excitati demones mox profitiunt. Quocirca in his perniciosis operationibus demonum, nihil efficacius stulta maleficarum credulitate, quæ pactis augetur, & votis. Nam quanto vel demonibus vel eorum signis firmiorem adhibuerint fidem, tanto velociorem assequuntur, cooperantibus ipsis effectum: voluntatis enim maleficarum tam est dolenda alienatio, ut ipsas quodammodo redigat in furorem, quo percitis, ipsæ furentibus, mox demones aduolant, subserviunt, & effectum petitionis pactis inuitati, & signis, Deo permittente, insipientibus præstant. Simile quiddam commemorat

morat Plato in libro de furore poetico, dicēs, Bacchantes foeminas mente non sana, mel & lac exhaurire fluminibus: mente autem sana haurire non possent: id autem effecit earum animus sui impos, & in consortium demonis extra se raptus. Idem nos exploratū habemus, maleficas in puteis aut fluminibus agitatissimas hausisse butyrum furoris suis temporibus, quod alio tempore efficere non potuissent. Quare id solum ministerio demonis fieri credendum. Similiter odio alicuius flagrantis, nihilque quam vindictam in animo concipientes, totę in illius interitum incumbunt: & ut ipsum aut perdāt, aut iumentis ipsius mala intendant: agris, vineis, segetibus, aliisque fructibus incommodent. Rebus vtuntur ad maleficium sibi notis, & familiaribus, Inuocant demones ostendunt signa ab illis instituta, simul & characteres, & quod propria virtute perficere nequeunt, illorum ministerio consequuntur. Alius vero, qui non est demonibus pacto, & deditioe deuinctus, etiam si res conuenientes ad maleficium nouerit, simul & operandi modum, signa omnia exhibeat, rarissime tamē tentanti succedet effectus: propterea quod eum inter suos familiares daemon non connumeret, ut suis mysterijs nō initiatum. Quanta autem mala hoc perniciosissimum genus hominum nusquam non regionum faciat cuius hominum id est notissimum. Amplius enim hi perniciosissimi homines, mendacis superstitionibusque plenissimi, sua malignitate obsunt, quam boni quiuus aut precibus, aut pietate prosunt. Plus incommodi reipulce Christianę illi inferunt, quam hi commodi conferunt, nisi Deus obstituerit. Ideoque nō sunt uspiam tolerandi, sed vbiuis locorum potius tollendi funditus, omnium creatore Deo sic præcipiente, Exod. 22. & Deut. xij. Maleficos non patieris viuere. Nam ut in obsequium sibi demones alligant, sacrificijs turpissimis plerumque vtuntur, & expressum eis ineunt (ut dictū est) pactū. Multos variōsque libellos circumferunt spurcitijs, impietate, ac mēdacio plenos, veterumque philosophorum & sapientum nominibus falso inscriptos,

inscriptos, quorum eminentis titulis inuocatis, simplicibus & curiosis multis imponit, & in foueam demonum secum pertrahunt. Promittunt magna, & penitus incredibilia, quibus auditis homines in admirationem meditationis suspendunt. Statutis, imaginibus, exorcismis, coniurationibus, similibusque signis iactant se daemones posse cogere ac coarctare malignos, adeo ut in circulo, anulo, in crystallo, seu alio receptaculo visibiles appareant, & ad singula interrogata distincte respondeant. Hoc omnes quidem promittunt: sed eorum paucissimi nostris temporibus inueniuntur, quibus maligni spiritus etiam malis per hunc modum obediunt, Deo id iustissima ratione non permittente: ne curiositas hominum nouitatis auarissima, religione contempta Christi, suffragia paulatim in necessarios postulare de daemone. Est denique aliud hominum genus non minus fatuum, quam superstitiosum, aequum item ut superiores, fugiendum: Nempe, qui nullum cum daemonibus commercium ineunt: nihilominus tamen rebus vtuntur in operationibus vanis, daemonibus appropriatis, & ob id penitus illicitis. Putant enim characteribus magnam & occultam inesse virtutem, & ideo varios
139 contra fidem Christi committunt errores. Possent hic obiter recenseri multa daemonum genera, qui locorum intercedunt certis gradibus, certisque inter se passibus absunt: alij enim aeri, alij igni, aquatici alij, alij terrestres, alij subterranei, alij lucifugi, à locis quibus sunt addicti, aut à malitiae natura, appellationes eas habentes. Quorum descriptiones, operationes, & quibuscum maleficae commercium habeant, & cum quibus non, compendio
140 studens, praetereo. Tantum hoc memineris maleficarum potestatem totam, qua tam miranda conficiunt, daemonibus à domino Deo limitatam concedi: ita ut ipso permittente, noceant: eo vero non permittente, nihil eos quoque operari posse. Verim de his satis superque. Quae tamen omnia non ita absurda aure (maxime studiosis, ac maioribus ingenij) praetereunda, sed accuratius perquirenda,

renda. Quamobrem caetera huius materiae cognoscere cupientem (quandoquidem hic exactiora prescribere meae vetant negotia) remitto ad clarissimos dominos, Paulum Grillandum, criminalium causarum Romae quondam auditorem, in suo tractatu vtilissimo, de sortilegijs, maleficis, & poculis venenosis, ac daemonum inuocatione, atque eorundem poenis. Troilum Maluetuum Iurisperitum indubitatum in suo tract. de fortibus. Martinum de Arles sacrae theologiae professorem meritissimum, in suo insigni & exquisitissimo tract. de superstitionibus. Ioannem Franciscum spectabilem I.V. docto. in suo subtili & eleganti tract. de Lamis. & excellentia V.I. Malleum maleficarum: & Ioannem Tritthemium Abbatem Spanhemensem, in suo lib. viij. quaestionum, quas illi dissoluendas proposuit Maximilianus Caesar. q. 5. de reprobis atque maleficis, & quaest. vi. de potestate maleficarum. Quorum opiniones, dogmata & interpretamenta, hac in materia omnes passim sequuntur, laudant & asserunt, nec est meo iudicio, & si tenui, vlla materia, in qua adeo Paulo, Troilo, Martino, Ioanni Francisco, Malleo maleficarum, ac Ioanni Tritthemio assentiatur, & tribuat scriptores, non solum speculatiui, sed etiam & practici: ita recepta est in hoc scribendi genere, eorum autoritas, ut pro lege (quanuis utique nullis corroboretur legibus) apud omnes habeatur. Quocirca ut res tandem ad finem decurrat, his impone finem huic capiti, etiam si sine numero alia pulchra vtilia, & quotidiana huic materiae minimè incongrua, sed admodum conuenientia, in medium adferre facile potuissim: quae ne lectoris multis morer, posthabeo & omitto atque studioso in rebus publicis non occupato, indaganda relinquo.

De crimine laesae Maiestatis temporalis siue humanae. Cap. 62.

S V M M A R I A.

Crimen laesae Maiestatis varijs committitur modis, num.
1. 2. 3. 4. & 5.

Crimina

Crimina læsæ Maiestatis plectuntur morte, scilicet gladio,
igni, vel dissectione in quatuor partes. 6.
Consules, senatores, & consiliarii sunt pars corporis Prin-
cipis. 7.
Inconspirationibus plectuntur principales, fauētes, assisten-
tes, & iuuantes. 8.
Filij committentium crimē læsæ maiestatis, efficiuntur in-
succesibiles. 9.
In crimine læsæ maiestatis, punitur affectus, etiam nō secu-
to effectu. 10.
Ex sola scientia quis punitur. 11.
Conspirationis pertæsus, & eam reuelans, veniā meretur. 12.
Princeps solus, aut eius consiliū, cognoscit de crimine ad-
uersus suam personam commisso. 13.
Mulieres veneno vel incantationibus cōmittētes præfatum
crimen, grauius puniendæ quā viri. 14.
In crimine læsæ Maiestatis quilibet delator esse potest. 15.
In crimine læsæ Maiestatis proceditur summarie, de plano,
sine strepitu, & sine figura iudicii. 16.

Ultis quidem modis crimen admittit
aduersus temporalem Maiestatem, l. 1. 2.
3. 4. & ibi etiam per Bar. Bal. Ang. &
alios scribentes. ff. ad l. lul. Maiest. vbi
multi modi & casus enumerantur, qui-
bus læsæ Maiestatis crimen committi
dicitur: nempe, conspiratione aduersus
suum Principem: aut contra domini sui salutem: aut con-
tra villas personas sui consilij: aut contra vtilitatem rei
publicæ. Seditionē excitādo in populo, d. l. i. Hostibus, re,
armis, opibus, & consilio suppetias ferendo, l. cuiusque, ff.
ad l. Iuliam Maiest. et ibi Ang. Quoquo modo captiuos
huius facti criminosos carceribus eripiendo, d. l. cuiusq;
in fi. & ibi Bart. Si quis priuatos conficiat carceres, l. vni-
ca, C. de priuat. carcer. inhibē. & ibi Cy. qui verbū subdit
admodū notabile: Si pater, aut dominus, filiū vel seruum
domi suæ incarcerationit, nequaquā punietur poena legis
vnice, C. de priua. carcerib. rationēmq; allegat, quia pater
& domi-

& dominus id faciunt ad correctionem: dicta verō lex
vnica loquitur in casu, quo quis in carcere ad custodiam
ponatur. Dum Principis vices & officia sibi quispiam
vendicat & exercet, præter ipsius voluntatem, dicta l. 4.
ff. ad l. Iuliam Maiest. Si quis Principis monetam adul-
terauerit, l. si quis numos. C. de falsa mone. Atque hæc
quidem crimina, ad vnum omnia, morte plectuntur,
per dictas ll. i. ij. i. ij. & i. ij. ff. ad l. lul. Maiest. & l. quisquis.
C. eod. titul. varijs tamen modis, iuxta varietatem le-
gum, edictorū & statutorum in locis, vbi commissā fue-
rint, nonnunquam gladio, aliquando igni, interdum dis-
sectione in quatuor partes, etc. Verū quisquis ita con-
spirauerit in personam sui Principis, & hinc mors se-
cuta fuerit, is profecto enormiter (nempe ob facinoris
enormitatem) peculiari quodam modo extraordinariē
absque vlla legum ac constitutionum obseruatione, pu-
niendus est ad prudentiam, iudicium, & discretio-
nem Do. iudicium. Conspiratores verō aduersus glo-
riam & salutem, & commoda Principis sui, detegentes
hostibus vniuersa ipsius secreta, voluntates & studia, lo-
corum munitiones & infirmitates, cum rerum statibus
& qualitatibus, hi in quatuor partes dissecandi sunt, cum
omnium bonorum proscriptio. Ad has formas gra-
uissimē & extraordinariē quondam puniebantur ij ne-
farij conspiratores, qui Brugis crudeli nece Comitem
Carolū sustulerant. Similiter ac penē inhumanitus
etiam animaduersum est in eos, qui comitem Hollan-
diæ Florentium dira nece trucidarunt. Neque etiam mi-
nori supplicio puniendi sunt, qui quicquam nefarij ma-
chinantur contra Principis Consiliū, Consules, Sena-
tores & Consiliarios, qui corporis Principis pars haud
dubie sunt, l. quisquis. in prin. C. ad l. lul. Maiest. & ibi
Alber. & Bal. & cap. cum dilectus innēta glo. in verb. fa-
miliares, extr. de cleric. non residen. Porro in dictis con-
spirationibus non tantum plectendi ipsi principales Rei,
verum etiam quicunque studio, datāque opera, re & con-
silio

filio huiusmodi conspiratoribus fauent, assistunt &
 9 iuuant, dicta l. quisquis. Imo ipsorum liberi, conspiratio-
 num tamen non conscij, vniuersis parentum luorum
 bonis confiscatione priuantur, itaque efficiuntur insuc-
 cessibiles, sola ipsis vita relicta, Ang. in §. interdum. nu-
 me. 7. Institut. de hæredit. quæ ab intest. defer. Addam
 10 maiora: Tanta est huius facinoris enormitas, tamque
 odiosa legibus ac principibus, vt per conspirationem vo-
 luntas non secus puniatur, quam ipsum factum: potissi-
 mum si externo quopiam actu, certoque indicio isthæc
 voluntas constiterit aut probata fuerit, dicta l. quisquis.
 C. ad l. Iul. Maiest. & Ang. in l. si. §. final. ff. quod quisque
 iuris. Archi. in c. ego. 12. q. 2. nota. per Specu. tit. de calum.
 habetur in l. ff. de extraordin. criminib. & in l. aut facta.
 §. euētus. ff. de pœnis, per doctorem. in l. si quis nō dicā rape-
 11 re. C. de episcopo & cler. Itidem puniuntur, qui istius crimi-
 nis fuerint conscij, & non prodiderūt, Bartol. in l. vtrum.
 ff. ad l. Pompeiam de parricid. Ioan. Andr. in cap. Petrus.
 de homicid. Spec. in tit. de lega. §. iuxta, in 4. colum. in
 vers. quid si amici. D. Philip. Decius in regula, culpa caret,
 12 ff. de reg. iur. Ceterum si quispiam suæ cōspirationis per-
 tæsus, reliquos præcipuos huius criminis autores, & facta
 fideliter prodiderit, huic certè de commissio pritis crimi-
 13 ne, dāda erit venia. Porro cōspirationis aduersum Prin-
 cipem pœnam, solus ipse sibi vindicat Princeps, aut Prin-
 14 cipis consilium. Quæcunque autem mulieres huiusmodi
 audent committere crimen aut veneno aut incantationi-
 bus, grauius puniendæ sunt quam viri, & semper igni con-
 15 sumendæ. Huius criminis delatores quosuis iura admittūt
 citra vllā exceptionē, l. famosi. & l. in quæstionibus. &
 16 ibi Barto. ac sequaces. ff. ad l. Iul. Maiesta. Et animadu-
 erendum est, in hoc crimine læsæ Maiestatis procedi sum-
 mariè de plano, sine strepitu, & figura iudicij, rex. in extra-
 tiagā. ad reprimendam, & ibi Bart. Si quid autē præter ista
 requiris, consule D. Martinū Laudē. docto. celeberrimum
 in suo tractat. de crimine læsæ Maiestatis, D. Franciscum
 Lucanum

Lucanum à Parma insignē I. V. doctorem ac practicū
 in suo tract. de priuilegio fisci, in 2. parte, de crimine læsæ
 Maiest. D. Nicolau Boerū I. V. interpretem clarissimum
 in suo eleganti & præclaro tract. de seditionis, omnibus
 profectō, ciuitatum, villarū, castrorū Dominis, Scabinis
 seu Consulibus ac cæteris reipublicæ administratoribus
 vtili ac necessario.

De seditionibus. Cap. 63.

S V M M A R I A.

Conspirator, crimen læsæ Maiestatis incurrit.	1 ^a
Quæ pœna conspiratorum.	2 ^a
Qui seditiosi habendi.	3 ^a
Quæ congregationes illicitæ.	4 ^a
Quæ seditioforum pœna.	5 ^a
Quæ auctoris seditionis pœna.	6 ^a
Seditionum appellatio nulla.	7 ^a
Principi rimanda seditionis origo.	8 ^a
Quid, si Officiarij seditionis causa fuerint.	9 ^a
Si primates populi in officario, exurgāt, quid, & q̄ pœna.	10 ^a
Tota ciuitate seditionem committente, qui plectendi.	11 ^a
In vniuerso populo plectendo vtendum cautela.	12 ^a

Visquis vllam molitur cōspirationem
 aduersus rectores, administratores regi-
 onum, ciuitatum, aut rectores aliorum
 locorum Principis, vt hos interemptos
 curet, is sanè crimen læsæ Maiestatis
 committit, atque ad hunc modum puni-
 endus fuerit. Principio ex more platea-
 tim equo, crati vimineq̄ insidens pertrahitur: mox decol-
 latur: deinde quadripartitur ceu proditor: atq̄ eiuscemo-
 di quatuor partes ad quatuor publicas vias palam ac pu-
 blicè dependuntur & affiguntur. Postremò cuncta ipsius
 bona fisco adiudicantur: huc facit l. proditores, ff. de re
 militari. Eadem quoq̄ pœna cōplectuntur omnes ipsius
 complices, cooperatores criminis conscij & non proden-
 tes, vt c. præcedenti meminimus, Seditiosi autem nempe,
 P ij qui

qui illicitas congregationes populi cogunt (sunt enim omnes illicitae congregationes vetitae per Docto. in l. conuenticulam, C. de episo. & cleri. illicitas autem intellige, quas iura reprobant) (quique furtiua conuenticula parant, ciues populamque vniuersum commotionibus turbant,

turbant, noxiam & tumultuariam factionem concitat, de quibus certo cõsiterit, ita vt de ijs conuicti fuerint, ij puniendi erit iuxta personarum qualitates, ac quantitatem, & conditionem suorum delictorum, alij suspendio, alij exilio, alij ultore gladio, aut certe alia criminali multa pro ratione personarum, temporum, aut locorum, secundum prudentiam Iudicis, l. si quis, ff. de poenis, l. 3. §. item qui, ff. ad l. Corne. de fca. l. 1. & 2. C. de seditionib. Quisquis igitur talis seditionis autor fuerit (quod ea scelus sit nefarium) hunc profecto cõuenit extẽplo publicam mortem oppetere, vt caeteris sit exemplo, & timorẽ incutiat. Idem mecum confirmat Modestinus, qui huiusmodi seditionum concitatores dñatos statim ac publice puniri, reipublicae interesse censet: ita vt eorum appellationes non recipiendae sint, l. cõstitutiones, & ibi Bart. Ang. Aret. & moderni, ff. de appel. Si quando igitur huiusmodi populi seditio nascitur, diligenter obseruandum est Iudici, vnde ea seditio originem sumpserit: nempe, an officarij vel senatores ob parum diligentem administrationem iustitiae, aut alias ob causas in culpa sint. Quo in casu, Principis fuerit rem vtrique moderari, & sua prudentia consopitã reddere. Verum si huiusmodi seditio populi, cum suis praefectis, gubernatoribus, ac decanis simul aduersus Principẽ exurgat, ita vt ipsius officarios violenter adigant neci, atque ipsius principis autoritatem vsurpẽt & iura: in hoc casu totus populus reus sit & obnoxius Principis voluntati, ad proscriptionem bonorum, & vitę, & ad extinctionem omnium priuilegiõrum ac immunitatum, nempe, vt Rei criminis læsae Maestatis. Sed hoc in casu, ne simul omnes insones perirẽt cum nocentibus, solẽt Principes frequentius vtĩ gratia & clementia, quã rigore iustitiae: ne summum ius, multis fiat iniuria: huic nec omnino incongruit c. Romana, in fi. de sentẽ. excommunica. lib. 6. Quamobrem ea in re tantum plectit principales seditionis autores, & excitatores: alios detractione capitis, alios exilio; nempe, extra prouinciam, regionem, territorium,

torium, ciuitatem, oppidum, aut districtum, vel seditionem concitarunt, relegatione atque proscriptione, confiscatione bonorum, alios priuilegiorum ereptione, longinquis peregrinationibus alios: atque item in ceteris pro iuo arbitrio, arg. l. qui cedem. ff. ad l. Cornel. de fidei. Idē sentit glo. in l. aut facta, ff. de pœnis. facit optimè l. si familia, ff. si famil. furt. fecit. dica. Huic summè quadrat c. sane, de temporib. ordi. Totum verò corpus talis ciuitatis, atque adeo totam rempub. ob suam rebellionem punit inedia, & paupertate: nempe magnis multis, ac mulctarum impositionibus, aut similibus pœnis, pro suo legitimo arbitrio. In huiusmodi tamen animaduersione, Prætoribus & Iudicibus (ne cui vlla fiat iniuria, sed vt eiusmodi factiones, prauis motus, & tumultus solūmodo caueatur) recto sanoque consilio vtendum fuerit. Varia sunt apud Thucydidem, Ciceronem, atque alios Scriptores seditionum ac factionum exempla, eaque grauiā & nefaria, quorum aliquot vel nostra memoria conspecta sunt. Quæ omnia breuitatis studio, & ex causā, prætermisā volumus. Interim tamen hanc materiam videte copiosè tractatam à clariss. viro D. Nicolao Boerio, V. l. interprete acutissimo, in suo eleganti tract. de seditiosis.

De priuatis carceribus faciendis. Cap. 64.

S V M M A R I A.

Priuati carceris reus, quo supplicio afficiendus. 1.
Quisquis filium, filiam, seruum, seruam, vxorem, amicam, carceribus aut cubiculis includit, non perpetuò priuati carceris crimini sic obnoxius. 2. (foribus. 3.
Paria sunt, sub vinculis esse, & sub custodia esse, datis fideiuss.

Priuata autoritate vllos conficere, aut habere carceres, non abest à crimine: adeo vt quisquis priuatos citra autoritatem Principis carceres parat, quibus etiam criminosos vi & cōtra ipsorū voluntatem vltra xx. horas includat in crimē lese Maiestatis is incidat: ob quod vitæ priuatione, & gladio cum bonorum confiscatione plecten-

plectendus erit, vt tradit Imperator in l. vnica, C. de priuat. carceribus inhiiben. & ibi Cynus, Bart. Bald. varijsq; scribentes. Sed hoc fallit in parentibus & dominis, qui suos liberos & seruos castigandi, atque à malo coërcendi gratia, vinculis, carceribus, aut alijs clatratis repagulis domi detinent. Ratio enim isthæc, quoniam ad correctionem, & ad suorum resipisceniam spectat, non immerito, nec præter equitatis legem ipsis permittitur. Dicta igitur hæc lex intelligenda est, si quando ad solam custodiam alias priuatis suis carceribus constringunt: Cynus in d. l. vnica. cui adstipulatur Bart. Chassa. in Commēt. consuet. duca. Burgundie, Rubrica, Des Iustices & droictz dicelles, nu. 54. subiungens, quod etiam quis dicitur committere carceris priuati crimē, qui aliquē ponit sub custodia datis fideiussoribus: Paria enim sunt, quēpiā sub vinculis esse, vel sub custodia datis fideiussoribus. Luc. de Pœna. li. 12. in l. si graui. C. de digni. lib. 12. & in l. seq. eo. li. Itē fallit in maritis, qui zelotypia perciti, aut alia simili ex causā, suas vxores strictè cubiculis inclusas domi detinēt: imò si verius perpēderis, cōperies huiusmodi nullū priuati carceris erecti crimē cōmittere. Faciūt notata gl. si. & ibi Host. Io. And. & Panor. in c. quēadmodū, extr. de iureiurā. in l. cōfessu, & Authē. sed nono iure. C. de repud. tex. singularis cū gl. in c. placuit, xxxij. q. ij. Idē Panor. in c. cum contingat. nu. 10. extr. de foro competen. Vbi inquit, marito, patri, & domino, vxorem, filium, & seruum castigare, carceri mancipare, ad ieiunia cogere salutaria, licere. Sicuti nec ij, qui amore capti, aut pro sua animi libidine, suas amafias secretò vsquam in cubiculis inclusas continent, modò ipsis nullam vim inferant, Bart. in l. verum, ff. de furt. Io. de Vi. lemati, in repetitione l. diuus. ff. ad l. Cor. de fidei. nu. 89. & 100. Cacialup. in repeti. l. si qua illustris, C. ad S. C. Or. ficia. col. 8. & D. Io. de Neuifanis in sua sylua nuptiali, Est nubendum, folio lib. meo 74. de his iam satis.

De monetæ adulteratoribus. Cap. 65.

S V M M A R I A.

- Quintifariam crimem adulterandæ monetæ committitur,
primò, si excudatur citra auctoritatem Principis.
Proximè, si falsa & iniqua excudatur.
Tertiò, si monetæ inscriptio adulteretur.
Quartò, si iustæ monetæ pondus auferatur.
Quintò, si adulterina moneta in vulgus spargatur.
Qui veri monetarum adulteratores.

Quibus

- Quibus apprehendendi monetarios potestas.
Quæ pœna infligatur monetarios non deferentibus.
Domicilia ad excudendam falsam monetam elocata, sisco
adiudicanda.
Monetæ adulteratæ condemnatis, omnis interdicitur appel-
latio.

Rimen adulterandæ monetæ quintifa-
riam committitur. Primò monetâ ex-
cudendo absque vlla Principis auctori-
tate aut permisso: atq; is cõmittit crimen
læsæ Maiestatis, & ex iure ilicò, omni
dilatione sumncta, punitur gladio, l. 1.
C. de falsâ mone. aut igni & proscriptio-
ne bonorum, l. 2. C. eod. titu. etiâsi excusa ipsius moneta
iusta sit, q; ponderis & pretij. Non enim ipsius est pu-
blicam excudere vel formare monetam: sed solius Papæ,
Imperatoris, Regis, Principis, aut alterius auctoritatē ha-
bentis à sede Apostolica, vel ab Imperiali, vel Regali Ma-
iestate, aut à Principe: vel certè ex antiqua consuetudine, à
tempore cuius non extat memoria introducta, gl. in rub.
de veter. numis. potest. lib. 11. C. Fiat in ratione sui, c. super
quibusdā, §. præterea, ext. de verb. sig. quæ quidē consue-
tudo, cuius scilicet nulla extat memoria, ius ac priuile-
gium inducit, l. hoc iure, §. ductus. ff. de aqua quotidiana. &
estina. l. 1. §. ultimo. ff. de aqua plu. arcen. cap. hoc quippe,
3. quest. 6. cap. conquestus. 9. quest. 3. capit. mos antiquus,
65. distinctione. l. testamenta, C. de testamentis. Quocirca
quū talis consuetudo ius inducat, minimè necessum est
vllū titulū allegare: quod aliòqui requiritur in consuetu-
dine 30. annorum, teste glossa in verbo, Non extat me-
moria, in dicto cap. super quibusdā, §. præterea. His itaque
consideratis, sit, vt monetâ excudere ad regalia pertinere
dicamus, vt in c. vnico. Quæ sint regalix, in vñbus feudor,
cum ibi notatis. Secundo, monetam falsam excudendo
pondere, aut materia, nempe si es, aut metallum inaret,
aut si stannum vel electrum inargēter: is similiter crimen
læsæ

lese Maiestatis incurrit, & pari poena cum superiori puni-
tur, etiā si ab ipso Principe sibi facta fuisset libera monetę
excudendę potestas, l. in princ. C. de falsa mon. & in l.
3 quicunque numos, & l. seq. ff. ad l. Cornel. de fals. Ter-
tio, adulterando ac falsificando monetę imaginem aut
supercriptionem, aliam imprimendo formam ac effi-
giem, qui simili crimini læsę Maiestatis, & poenę simi-
li sit obnoxius, l. lege Cornelia testamentaria, in exor-
dio, ff. ad leg. Cornel. de falsis. Quarto, corumpendo nu-
morum pondera supra ordinationem Principis: nempe,
numis non tribuendo pondus æquum, plenum & con-
suetum, aut iusti pōderis numos circuncidendo, eōq; mo-
do ponderis æquitatem auferendo, ut volunt Doct. in l.
lege Cornelia cauetur. ff. ad l. Cornel. de fals. & est glossa
super verbo, defraudata, in c. quanto, & ibi Panor. extr.
de iureiurā, & in l. i. C. de veter. numismatis potestate, li-
bro 11. Hi enim ut fures, quodque indignissimum furtum
5 committant, patibulo & laqueo plectuntur. Quinto, qui
corruptam & adulterinam monetam ab alijs cōmunt,
& in vulgus clargiuntur, de quo per Doct. in d. l. i. Corne-
lia cauetur. ff. ad l. Cornel. de fals. Panor. in præallegato
cap. quanto. Hi autem puniuntur extraordinariē ad ar-
bitrium Iudicis, arg. l. seculari, in princip. & ibi glossa.
6 ff. de varijs & extraordin. criminibus. Hactenus autem
omnia intelligas oportet, de adulteratoribus monetę sui
ipsius Principis vel alterius Principis, in cuius ditione ea
falsitas contrigisset: aut certē intelligendum est de ea mo-
neta alterius, quam suus Princeps ex ordinatione, cur-
sum (ut vocant) habere finit & permittit. Quandoquidem
si ea adulteratio esset numerorum exteri cuiusdam Princi-
pis, quique in sui Principis regione nullius esset vsus, cri-
men hoc leuius ac mitius puniendum foret, glossa 1. in d.
7 cap. quanto. Ceterum huius criminis Reorum omnes
apprehensores esse possunt, non minus ipsę mulieres quā
8 viri. Et huius criminis enormitas tam est exosa Principi
& indigna legibus, ut ipsos etiam conscios & crimen non
propa-

propalantes, non secus plectendos esse leges iubeant,
quā ipsos principales autores. Deinde ut accusatores
etiam succumbentes, nequaquam, uti calumniatores in
alijs causis, puniantur. Omnia autem isthęc probantur
l. i. C. de falsa moneta. & glossa in dicto cap. quanto, in
verbo, defraudata. Præterea tam habent leges exosam
monetę adulterationem, ut fundum, aut domum in qua
dicta adulteratio peracta probatur, arrestandā esse velint,
& fisco adiudicandam: viduarum tamen ac pupillorum
domibus semper acceptis, quos speciali dignos indul-
gentia credidit Imperator in d. l. i. C. de fals. monet.
Postremo, quō maiorem huius criminis enormitatem 10
omnibus propalam facerent leges, Doctores voluerunt,
ut monetę adulteratę condēnatis, omnis interdiceretur
ad aliud tribunal appellatio, ut per Spec. in tit. de appellat.
§. 2. versic. 29. & d. glossa in verb. defraudata, d. c. quanto.
Atque hactenus de notissimis monetarum adulterato-
ribus & circuncisoribus. In quos quum acriter animad-
uertant iura, quid quęro pie Lector de ijs pecuniarū mer-
catoribus, imō reipublicę bonorū depredatoribus pessimi-
mis, statuendū censēs: qui nihil habent pensi, quomodo
reip. dignitas, vtilitas, & maiestas succedat, floreat, an pe-
reat, modo vnico suo quæstuoso cōpendio studētes, sibi
pro sint per falsę nefasę? Qui ad bursas, & scrinia quorūli-
bet mercatorū passim inuigilant, venātes in re certissima
certissimū lucrum, ut pro optimis, monetas reddant pes-
simas. Quomodo inquires? Accipe, re ipsa, & exemplo do-
ceberis. Adeunt hi nefarii prædones opulentissimos
quoque mercatores, rogant quot Reales, quot ducatos,
quot angelatos, quot nobiles (& ita de reliquis optimi
auri numis) habeāt, eos alia moneta commutare (nempe,
peiori tamen hoc dissimulēt) modis omnibus efflagitāt:
offerētes ad singulos dictos numos ultra communē va-
lorem & cursum aliquid lucri: scilicet grossum, aut h.
grossos. Mercatores itaque cernentes certum numerum
suorū lucrum, præter omne dispendiū procliuiores sunt
ad

ad cōmutationē: optime monetæ suę pecuniā numerant cum alia pecunia (cuius etiā vsus est, licet ea peior sit) lucri causa commutant. Prædones verò illi acceptam hanc optimam pecuniam pro pessima, poculo aurario immittunt: liquendam curant, talēque auri massam ad alienas regiones deferunt: eam iniqua commistura vitiant: & peioris monetæ, peiorisq; valoris numos ex ea excudendos curant: ex quibus (mirum) quātum lucri compendiu (imò quantum animę dispēdiū) faciāt. Porro hanc iniquę monetę pecuniam magnam passam metamorphosim, rursum ad nostrates regiones, rursum cū optimo auro commutandam, perferunt, vt prius. Hęc quum quotidie per ipsos fiant, quid quęro aliud quā republicam prædatur, regiones nostras optimo auro spoliātes, & auro opplētes pessimo? Quo itaque supplicio dignos censet pie Lector hos furtiuos monetę corruptores cū tā atrociter in apertos adulteratores leges sæuiri? Certē meo iudicio (etli tenui) cū scelere & dāno sint isti nō impares, imò perniciosiores, cēsuērim eos dignos, in quos leges fiāt oculatiores & in quos Principes tādē, vt in alios, grauiter quoq; animaduertere incipiant. Hęc habui pie Lector, quę de tam nefarijs prædatoribus zelo reipubl. cōmemorare libuit.

De confiscatione bonorum. Cap. 66.

S V M M A R I A.

- Crimini læsę Maiestatis annexa est bonorum confiscatio. 1.
- Alijs criminibus non adhæret confiscatio bonorum. 2.
- Confiscatio bonorum etiam innocentes lædit. 3.
- Quæ feuda seu fundi cōfiscatione cedunt dominis vel principibus. 4.
- Feuda confiscata ac fundi non cedunt hæredibus. 5.
- Criminosorū vxores nō cōfiscantur suis dotibus nisi etc. 6.
- Exilij ad hæredes confiscantur hæreditate criminosorum. 7.
- Cur filij parentum criminosorum hæreditate indigni. 8.
- Quando filij parentum criminosorum hæreditate non priuentur. 9.

In cris

LN crimine læsę Maiestatis perpetuū cōsecratur bonorum confiscatio, nempe, ob criminis enormitatem & odium: ita vt hic nulla sit opus noua promulgatione bonorū confiscationis, quę crimini læsę Maiestatis ex sententia lata perpetuū est annexa, vt in l. quisquis. C. ad l. Iul. Maiest. & in authē. bona dānatorū. C. de bo. proscript. seu dāna. l. ex iudiciorū. ff. de accus. & l. post cōtractū ff. de donat. In alijs autem criminibus planē oportet cōfiscationē sententia noua esse pronūtiatā, teste Ang. Aret. in suo insigni trac. maleficioꝝ, in gl. super verb. Et eius bona publicamus: vel ex hac ratione potissimum, quod omnis bonorū proscriptio seu confiscatio ex sua natura odiosa sit, & ferē in detrimentū, & perniciē eorū vrgeat qui innocentes sunt, & culpa vacant. Porro in feudis ac fundis criminosorū, duplex est distinctio. Quādoquidem feuda & fundi, quæ criminosus habet eo loco, vbi crimen patratum est, ea sequūtur dominos eiusdem loci. Verum feuda, & fundi sita in alijs locis, vbi crimen nō est cōmissum, nō cōsequuntur eorū dē locorū dominos, sed ipsū Principē, nō secus, q̄ ipsa bona vacātia. Ad hęc nequaquā grauabimini videre Bal. in l. cunctos populos. C. de sum. Trinita. & fide cathol. versus finem: ibi, Vltius quaeritur Bartol. & omnes moder. in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dā. infect. Guid. Papæ in suis decisionibus q. lxxviij. & q. cccxli. Ratio autē cur ea feuda ac bona Principi potius cedant, est, quod videlicet nec hæc, nec illa fas est liberis ac hæredibus vllō iure sibi vendicare seu apprehendere, d. authent. Bona dānatorum. & ibi Bald. ac sequaces. necnon in authē. vt nulli iudicum, §. fin. coll. ix. cōstitu. ix. vnde dicta authent. deprompta est. De vxorū autem dotibus hoc sciendum est, quod nec dotis vxoriæ, nec aliorum bonorum potest esse proscriptio seu confiscatio ob maritorū criminosa delicta, authen. bona dānatorū, & d. authent. vt nulli iudicum, necnō d. l. quisquis, §. vxor-

§. uxores. Hæc tamen intelligenda sunt, nisi ipsa criminis fuisset aut particeps, aut conscia, dicta l. quisquis, §. id quod. Filiorum vero bona paterna, iure confiscanda sunt. Nam regula generalis est: Quotiescunque hæreditas auferatur aliquibus, tanquam hæreditate indignis, ea Fisco applicatur. l. Lucius, ff. de iure fisci. l. Papinianus, §. meminisse, ff. de inoffic. testa. Porro istiusmodi liberi propter delictum paternum huic confiscationi redduntur obnoxij, vel ex eo, quod procreati sint ex damnatorum ac reiectorum sanguine, & cum sanguinis delicta confectentur hæredes (dicta l. quisquis, §. filij vero) merito habendi sunt liberi eadem paterna hæreditate indigni, etiam si ex alieno vitio isthæc infectio sanguinis processerit. Deinde quod prædicta l. quisquis, præsumat ac arbitretur eos esse heredes criminis paterni, & paternæ audaciæ successores: idcirco etiam ipsam hæreditatem successionis, veluti ab indignis, fiscus auferre debet. Atque isthæc est aperta sententia Cym in d. l. quisquis, in ij. colum. Quin & de istis iura sunt rationibus amplissimis referta: quocirca de ijs superfedeo. Verum enimverò ista omnia sanè intelligenda sunt: quandoquidem filij hac bonorum paternorum proscriptione iure absolendi sunt, quando parentum, aut maiorum crimina temporè aperiunt, & deferunt: frequenter præcitata l. quisquis, §. fina. In omni criminali exilio ob contumaciam pronüciato, condemnatur contumax poena scilicet prius proclamatione pronuntiata, quemadmodum meminit excellentissimus Iuriconsultus & practicus Domi. Nellus de sancto Geminiano in suo insigni ac præclarissimo tract. de Bannitis.

De cede seu homicidio. Cap. 67.

S V M M A R I A.

Secundum crimen fuit homicidium Cain. 1.
Primum omnium criminum, præuaricatio Adæ. 2.
Homicidij enormitas, à lege diuina, ab effectu vario, ex iure pontificio, 3.

pontificio, & poena talionis. num. 3, 4, 5, 6, 7, & 8.
Homicida, humani generis extirpatores. 9.
Homicidium inter humana commissa grauissimum. 10.
Occidendi

Occidendi voluntas quando puniendi, vt ipsum homicidium. 11.
Quæ sint occidendi voluntatis indicia. 12.
Voluntas quando pro facto puniatur. 13.
Homicidij pœna ex lege diuina. 14.
Homicidia offendit quatuor, Deum bifariam remp. & Principem, occisi parentes, & cognationem, interfectum omnium maxime. nu. 16. 17. & 18.
Voluntas nō statim pro factis puniendi ob triplicem causam 19.
Deficiente probatione facti nullus capitaliter dānandus. 20.
Ab homicidij pœna nullus excusandus. 21.
Reatus omnem honorem excludit. 22.

1 **C**Riminum omnium secundum, quod post hominem conditum in terra patratum est, fuit homicidium. Quandoquidem protoparentum nostrorum Adæ & Eue præuaticatio, primum læsæ Maiestatis crimen fuit, atq; adeo omnium criminis fons & causa. Hinc Cain furiosè germanum fratrem Abelem occidendo, nefarium alterum, nempe homicidij, crimen subiunxit, glos. in l. si quis homicidij, C. de accus. hoc homicidium tam est Deo execrandum, vt suis præceptorum tabulis illud expressè veritum voluerit: Non occides, vt patet
4 Exodi xxi. & Deuter. 5. capitib. Deinde vt innocentis occisi sanguinem in coelum clamare, & Angelos vindictam exposcere, sacræ testentur literæ, iuxta illud: Clamitat ad
5 coelum vox sanguinis, etc. Et scribitur in Apocalyp. Ecce post hæc vidi animas interfectorum clamantes ad Deum & dicentes: vsquequo domine non das iudicium, & vindicas sanguinem nostrum de interfectores nostris qui sunt in terris, etc. cuius meminit D. Paris de Puteo in tract. suo Syndicatus cv. char. i. col. & D. Hipp. à Marsil. post eum in suis consilijs, consil. vij. incipiente, Summi cæli
6 Deus in prin. Quodque adeo est detestabile, vt Angeli diuinæ voluntatis executores, sanguine occisorum de manibus homicidarum requirant: de quo Genesis 4. ca. Postremo, hoc vnicum Pontificia iura tam habent exosum,
7 vt

vt (quum alia omnia crimina remissis puniant) hoc solum capitis animaduersione plectendum esse statuunt: vel vt ob nullū aliud crimen quàm ob hoc vnum, capitalem sententiam ferre velint: naturalis enim ratio dicat, vt quod quisque alteri facere voluerit, ipse patiatur, l. 2. et per vniuersum tit. ff. quod quisq; iuris. c. cum omnes, ext. de consuet. Vnde fuit pœna talionis de iure diuino inuenta, vt quis animam pro anima, oculū pro oculo, & sic de similibus perderet: vt probatur Exodi 21. cap. vnde nihil mirum, si homicida quod fecit, idem ipse expectet. Dictas ob causas, iura ciuilia homicidas, extirpatores seu violatores generis humani appellat: quod cognationis propagationem inter homines à natura constitutā ē medio tollat & impediant, l. vt vim, ff. de iustit. & iure. & glossa in verb. humanitatis. in l. nō tantum, ff. de appellat. Vnde interest hominis hominē beneficio affici, l. seruus ea lege, ff. de seruis exportand. Hinc item & beatus Tho. dicit secundā 2. q. cxxij. articulo vi. quod homicidium de se nō est appetibile, sed magis horribile: quia non habet in se rationem alicuius boni. Item scribit secundā 2. q. lxx. articulo iij. quod inter cætera peccata, quæ committuntur in proximum, homicidium grauissimum sit: illudq; tam auersantur & sacri Canones, iuxta not. in c. periculosè, de pœnitent. distinct. 1. & iura Imperialia, vt non tam
11 homicidium, quàm ipsam homicidij voluntatem acerrimè puniant, si quidem ea voluntas externis indicijs patet: nempe si armatus incedat, si insidias ponat: quæ
12 quidem solæ insidiæ per se etiam delictum sunt, l. propter insidias, C. de accusat. c. 1. quæ fuit pri. causa benef. amittē, si adoriatur armis vetitis inferribilib; cedendo, l. ledēdo, & mutilādo, l. is qui cum telo. & ibi D. Hippo. de Marsil. C. ad leg. Cornel. de sica. quæ quidem l. canonizata est in c. is qui cum telo. de pœnitent. distinct. 1. l. diuus, ff. eo. tit. & aperta l. aut facta. §. euentus, ff. de pœnis. Regula enim generalis est in iure, quod quotiescunq; non stat per aliquem, quod minus actus impleatur, actus habetur pro impleto,
Q

impletio, l. de pupillo, §. si is cui nuntiatur, ff. de oper. no.
nuntiat, Veluti si quis hominem non occidat, sed tantum
14 vulneret, eo tamen animo, ut occidere posset, is pro homi-
cida damnandus est, ut in l. 1. §. Diuus, ff. ad leg. Corn.
de fidei. que quidem iura, quod fortius est, etiam inuantur
lege diuina, qua prohibitum etiam reperitur homici-
dium sub pena ultimi supplicij, ut habetur Genesis ix.
cap. Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur
sanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus est ho-
mo. Ob quod merito homo dignissima creaturarum ha-
betur, teste glos. in verb. personæ, in §. fina. Institur. de
iure natur. gent. & ciuili. & iustissimè, ff. de edil. edic. gl.
in verb. rerum natura, in §. in pecudum, Instit. de rer. di-
uini, & l. cognationis, ff. de var. & extraord. cognit. ubi glo.
in verb. dignitatis, ita humanam extollit naturam, ut ei
Angelicam naturam infernare Deus constituerit. Idcirco
15 etiam homicida quatuor offendit. Primo Deum, idque
dupliciter, & quod creatura Dei vita spohet, & quod præ-
cepta Dei contemnat, iuxta decalogum (ut antè allega-
tum est) Non occides, Exodi xxi. & Deutero. v. Secun-
do, homicida offendit rempublicam & Principem, quod
16 hominem occidendo suo bono, & ciue spoliatur: quando-
quidem inter est reipublicæ, refertas esse liberis homini-
bus ciuitates, l. ij. C. de indic. viduita. tolléd. l. ij. ad fin. C.
communis de manumiss. l. i. ff. solu. matrimonio. Quam-
obrem Domi. Adrianus in ea sententia se fuisse testatur, ut
Imperium ampliari hominum adiectione potius, quam
pecuniarum copia maluerit, ut patet in l. cum ratio natu-
ralis, ff. de bo. damna. Tercio, homicida lædit patrem, &
17 parentes occisi: primo patrem, quia testem ipsius hæredi-
tarium, qui patrem suum successionem referret, autem
eum filij immortalitate quadam suos parentes donent,
in Auth. de nuptijs, §. i. colla. 4. ut cum per nos remanere
non possimus, per filios remaneamus, l. liberorum, in fin.
ff. de verb. & rerum significa. Maiores item & cognatos
interempti pari ratione lædit, quia iniuria facta vni de
parentela,

parentela, redundat in ignominiam cuiuscunque stirpis
eiusdem, l. ij. ff. de libera. causa. Et hinc ait clarè text. in l.
capitalium, §. famosos, ff. de pœnis, pœnam eorum esse
solatio cognatis, & affinitibus interempti. Quarto, vel om-
nium maximè, occisum læsit, quem vita nullis rebus hu-
manis conferenda, priuauit. Ideoque ut rursus repetam,
Exod. xxi. ca. Si quis per industriam occiderit proximum
suum, & per insidias, ab altari meo euolles eum ut morte
moriatur, & Len. 4. Qui percusserit, & occiderit hominè,
morte moriatur, & nume. 35. cap. si quis ferro percusserit,
& mortuus fuerit qui percussus est, reus erit homicidij,
& ipse morietur. Quibus seruit illud quod dixit Christus
Petro, scilicet, Qui gladio ferit, gladio peribit. Matthæi
xxvi. cap. Veruntamen vsus, consuetudo, & practica præ-
dictam rigorem voluntatis puniende, & asperitatem im-
modicam ex causa relaxant & remittunt, testibus Petro,
Bartol. & Hippoly. de Marfil. numero 14. in dicta l. is qui
cum telo, nec non Do. Ioanne Berberio in suo iuris via-
torio seu directorio, sub rub. de homicidio: qui facta ipsa
solummodo punienda asserunt, fortassis triplicem ob
causam: Aut quod ea iura plus satis sint rigorosa: Aut
quod ea voluntatis certitudo probatu sit difficilis, adeo
quod non nisi per signa externa, aut præsumptionem ea
voluntas innotescat: ob quam præsumptionem, nemo cri-
minaliter damnandus est, sicuti doctum est superioribus
capitulis multifarijs in locis. Desicit enim probatio fa-
cti, sine quo nullus debet capitaliter damnari: per l. 1. §. si
quis vtero, ff. de quæstionib. Postrema ratio sit, quod nec
iustitia, nec reipublicæ salus tam grauitate voluntate legi-
tur, atque ipso facto: quia non fuit æquè priuata homine
suo, quando delictum fuit attetatum, sicut quando fuit consum-
matum: & hæc de consuetudine, que quidè consuetudo non po-
test fundari nisi in dicta vnica ratione, ut inquit D. Ioan.
Berbe. in dicto suo iuris viatorio, sub Rub. de homicidio:
quæ videte tēpore congruo. Quocirca homicidij etiā nobili
de iure vltimū debet irrogari supplicij, multis de causis
Q ij supra

suprà memoratis, sicut etiam ait signanter text. in l. nemo deinceps, ibi homicida, quod fecit, semper expectet. C. de episcopali audien. què multi aiunt esse vnicum ac monachulum in iure: sed mihi videtur singularis text. in l. eiusdem. §. legis Cornelie. vericu. sed solent. ff. ad l. Corn. de sica. et in l. quoniam multa. C. ad leg. lul. de vi publi. vel priuat. Melior textus, quem paucissimi vnquà allegarunt in l. vnica, ibi, & merito mortis damnantur supplicio: cum nec ab homicidij crimine huiusmodi raptores sint vacui. C. de raptu virgin. Quod procedit etià quātūcūq; grauis sit & honesta seu nobilis persona homicidæ. Nam reatus omnem honorem excludit. l. i. C. vbi senat. vel clarif. ciui. vel cri. conue. & ibi gloss. in verb. Excludit. Reliqua præsentis materie, vtpote homicidiorum genera, & quot modis committatur, elucidabimus capitulis proximè sequentibus.

De pluribus ac diuersis modis homicidij. Cap. 68.

S V M M A R I A.

Homicidium ex proposito committitur manibus atque instrumento, lingua, consensu, vel permissu, signis, incantationibus, toxico ac veneno. 1.
Homicida capitaliter puniendus. 2.
Adimere vitam, est principis, ministri iustitiæ, aut principis officarij. 3.

Homicidium autem ex proposito, multis committitur modis: Nepe manibus atque materiali instrumento, lingua, consensu, vel permissu, signis, incantationibus, toxico ac veneno. Quisquis igitur aliquem aut similem dictorum homicidiorum modum commiserit, is capitaliter puniendus est. Ratio hæc est certissima, quod nulli vnquam cōcessum fuerit deliberato animo ac detestabili malitia, aliquo istorū modorū cuiquā adimere vitam, neq;

neque item ad mortem cōdemnare, neque morte punire, iuribus suprà cap. præcedēti allegatis, & capitibus sequentibus suis congruis locis allegandis: nisi soli Principi iustitiæ ministro, aut illi cui Princeps suas in eo officio vices delegauit, quēque autoritate sua in iustitiæ fauorem instituit. cap. de occidendis. xxiii. q. v. Hæc autem, quoniam pro capiti angustia latiora sunt, speciatim ex subiectis aperienda cognosces.

De homicidio manuali. Cap. 69.

S V M M A R I A.

Modi & instrumenta homicidij manualis. nu. i. & j.
In finitis modis committitur homicidium ministerio manuum: his tamen præcipuè modis, assultibus, inuasionibus, violentis inflictionibus, cædendo gladijs, spathis, semispathis, pugionibus, clauis, cucumis, hastis, rumigestib, vulgò hallabardis, lanceis, sparis seu rumicibus, dolonibus, tragulis, iaculis, telis, sagittis, missilibus, fundis, ballistis, sclopis, serpentinis, colubrinis, bombardis. Item varijs ferreis, aeneis, plumbeis, ligneisq; armis. Atq; adeo etiam lapidum iactibus, præcipitando à pontibus, fenestris, speculis, montibusque: eiciendo in imam vallem, aut in plateam. Postremo submergendo, strangulando, atque simili ratione quempiam lædendo, vt hinc mors subsequuta probetur. l. qua actione. §. occisum. ff. ad l. Aquil. l. i. §. occisorum. ff. de S. C. Sylla. l. i. d. Diuus Adrianus. ff. ad l. Cornel. de sica. & l. i. qui cum telo. C. cod. tit. & ibi scrib.

De homicidio linguae. Cap. 70.

S V M M A R I A.

Homicidium lingua committitur quatuor modis, falso testimonio, consilio, mandato, & iniqua condemnatione. 1.
Homicidium, falso testimonio committitur. 2.
Q. ij Falsidi.

- Falsidicus testis tres lædit, Deum, iudicem, & innocentem,
eoque trifaria poena imponenda illi, nempe periurij, falsi,
& homicidij. 7.
Lingua omni ferro nocentior. 4.
Consilio etiam efficitur quis homicida. 5.
Iudæi lingua Christum crucifixerunt. 6.
Distinctiuncula remissiuæ cōsiliij mandantis operis remotis,
& operis propinqui. 7.
Homicidij mandato commissio. 8.
Nuntius scienter portans homicidij literas, tenetur poena
homicidij. 9.
Primus mandat priori, & ille alteri mandauit, qui commisit
homicidium, omnes tenentur. Corn. de sicar. scilicet
poena homicidij. 10.
Nuntij, quorum opera fiunt tractatus maleficij, puniun-
tur. 11.
Proxenetæ contractus usurarij, tenetur ad usurarum resti-
tutionem. 12.
Præcipiens, iubens, vel mandans homicidium, punitur vt
occidens. 13.
Damni danti causam, damnum dedisse videtur. 14.
Iudex numis corruptus, innocentem morte damnas, vt ho-
micida puniendus, sit quæ sit poena damnantis citra mor-
tem. 15.
Nulla lex innocentem occidere concedit. 16.
Pilatus vt homicida habendus. 17.

Homicidium lingua ferè committitur quatuor
his modis: nempe adulterino, seu falso testimo-
nio, consilio, suggestione, vel adhortatione, præ-
cepto, iussu, vel mandato, & iniuria seu iniusta con-
demnatione. Falsus itaque testis quisquis linguae suae
veneno adiniquam seu iniustam mortis condemnatio-
nem quempiam adigit, morte, nempe gladio ac bono-
rum ademptione, vt falsarius, vt periurus, & vt homici-
da quoque multandus est, quod fundatur in l. in prin. ff.
ad leg. Cornel. de sicar. ibi, quiue falsum testimonium
dolo malo dixerit, quo quis publico iudicio rei capita-

lis damnaretur, etc. Huic nec incongruit text. in cap. i.
ext. de crimine falsi qui habet: Falsidicus testis tribus
personis est obnoxius: primum Deo, cuius praesentiam
contemnit: deinde Iudici, quem mentiendo fallit: po-
stremo innocenti, quæ falso testimonio lædit, & quia tres
lædit, triplex poena ei imponi potest, scilicet, Primo per-
iurij. Secundo falsi: & tertio homicidij. facit optimè text.
in cap. periculose, de poeniten. distinctio. i. tenetur etiam
alia quacunque poena, quæ irrogatur ex crimine, de quo
Reum per falsum testimonium lædit, teste glossa in d.
c. de crim. falsi, super ver. lædit. Qui quidem prenomi-
natus occidendi modus, detestabilis est: eo quod quasi
cum omnibus participat criminibus, merito ergo Iuris-
con. de eo modo specialem mentionem fecit in d. l. i. in
prin. ibi, quiue falsum testimonium, etc. quam ait sin-
gularem Bald. in cap. i. §. iniuria, in fin. de pace iura. fir-
ma. in visib. fendo. post cum Alex. in Apostillis ad Bar-
tol. in d. l. i. ad hoc, quod testis deponens falsum in caus-
sa criminali, debet subire illam poenam, quam de iure
pateretur ille, contra quem deposuit, si verum esset: nec
minus occidit hominem, qui falso testimonio oppri-
mit innocentem, quam qui ferro necat, quum lingua
sit omni ferro nocentior. De homicidio, consilio, sug-
gestionem, vel adhortationem commissio, varij varia dixe-
runt: communem tamen doctorum opinionem hic so-
lum recensere curabimus, quum nostra ætate iuris can-
didatos breuitate gaudere cognoscam. Quod si igitur ho-
micida, homicidium aliàs facturus non fuisset, nisi inter-
uenisset cōsulentis cōsiliū, tunc par idemque delictū est fa-
cere homicidij, vel consulere persuadendo, aliàs nō factu-
ro, et inde faciēti: quisquis igitur consiliū dedit, quo fretus
& adiutus quispiā alterū adigit neci, eā citra illius cōsiliū
nūquā commissurus, is haud dubiè non aliter plectendus est,
quam is qui principaliter homicidij manibus patrauit, c.
sicut dignum. §. quia verò, iuncta glo. in ver. consilium,
ext. de homicid. c. fin. eod. tit. lib. vi. c. si quis viduam, so.

distinct. c. noli, & c. periculosè, de pœnit. distinct. i. vbi e.
insigniter habet. Et hinc pater quàm periculosè errent,
qui eos tantum homicidas esse existimant, qui manibus
homines occidunt: ac non etiam eos, per quorum consi-
lium et fraudem, & exhortationē, homines extinguuntur.
6 Sicut & Iudæi nequaquam proprijs manibus Christum
occiderunt: mors tamen Christi ipsis planè imputanda
est, quòd iniquo testimonio, cōsilio, & suggestionibus, eū
7 ad crucis mortem pertraxerint. Doct. interim locis præ-
allegatis vtitur vna distinctiuncula, nempe, consilij man-
datis operis remoti, & operis propinqui, cuius etiam me-
minit Ioan. Berbe. in suo viatorio iuris. sub rub. de homi-
8 cidio, quam hic breuitatis causa omittimus. Præterea, qui
homicidij patratiōem præcepit, iussit, vel mandauit, te-
netur vt faciens illam, secundum Bart. & alios in l. si per
alium, ff. ne quis eum, qui in ius voca. est, vi exi. in princ.
& in l. sed si vnus, §. si seruus. & ibi Alex. ff. de iniur. Bar.
& sequaces in l. si seruum, §. Prætor ait, ff. de acquir. here-
di. Bal. in c. i. in vlt. colum. quib. mod. seu. amittit. Alex.
post alios in l. si quis id quod, ff. de iurid. om. iud. de quo
latè per Ang. Aret. in suo insigni tract. maleficiorum, in
verb. Sempronium mandatore per totum, quem sua-
deo legendum & relegendum, ob varias bonas, viles, ne
quotidianas, quas suo laudabili more mouet, examinat
& discutit, quæstiones. Atq; hoc item modo Iudæi cum
Pharisæis & Scribis, Christum seruatore nostrum oc-
ciderunt: qui iussu, clamoribus, ac mandatis imperiosis ad
crucis patibulū adegerunt, vt habent sacre Euangelistarū
historie: Crucifige, Crucifige eū. Si hunc dimittis etc. quæ
omnia sunt apertiora, quàm vt hic amplius probāda sint.
Item & per Doct. in d. c. sicut dignum, & per D. Fely. in c.
mulieres, per totum, de senten. excom. D. Hippo. de Mar-
fil. in suis singularibus, singulari. clxxi. incipiente, Man-
9 dans fieri homicidium etc. Vbi etiā quærit, quid de nuntio
scienter portante literas, mandatum homicidij con-
rinentes, secuto tandem homicidio: concludit eum teneri
pœna

pœna homicidij. Ita singulariter dixit Cyn. in l. non
ideo minis, C. de accusat. Idè expressè firmat Bal. allegās
Cyn. in l. i. §. ne autem, in v. colū. C. de cad. tol. Vbi etiā
subdit, idem esse, si mādaui Titio vt faceret homicidium,
10 & Titius mandauit Seio: nam omnes tenentur. allegat
tex. quem dicit singularem, in l. si ego, ff. quod vi aut clā.
Idem etiā voluit Bart. in l. i. §. incidit, ff. ad Turpil. vbi in-
11 quit, quòd nuntij, per quos fiunt tractatus homicidiorū,
vel maleficiorum puniantur, per illum tex. subdens, quòd
ille casus est per glo. in verb. Cauent, in l. si sciente, ff.
ad l. Pomp. de parricid. Qui dicit etiā à simili, quòd pro-
12 xeneta contractus vsurarij tenetur ad restitutionem vsu-
rarum. Multo magis autem ille maleficij est culpabilis,
qui iussu ac mandato maleficij causam dederit. Plures
allegationes si desideras, videbis per D. Hippoly. in di-
ceto suo singulari clxxi. & ante eum per D. Angel. Aret.
13 in d. suo tracta. maleficiorum, in verbo, Sempronij man-
datorem. Itaque præcipiens, iubens, vel mandans, debet
puniri, quemadmodum occidēs, text. in c. si de homicid.
lib. vi. Ad idem tex. in l. damni, §. si pupillus. ver. si man-
dato, ff. de dam. infecto. Ratio huius est, Quia quisquis
14 dāni dedit causam, dāni dedisse videtur, l. qui occidit, §.
in hac, ff. ad l. Aquil. §. cæterū, & gl. in verb. mortuus, In-
stit. de leg. Aquil. Item, quod quis per alium facit, per se-
ipsum facere videtur, §. non solum. Instit. de iniur. l. i. §.
deiecit, ff. de vi & vi arma. Postremo iniquus iudex, nu-
15 mis corruptus, qui falsò dolosè, & sinistro medio inno-
centem morte damnat, is item vt falsarius, vt periurus, &
vt homicida quoque damnandus est: nulla enim lex in-
16 nocentem occidere cōcedit, c. si non licet, in princ. xxii. q.
§. sicuti ex sequētib. clarius cognoueris, Propterea Pilatus
simili pœna damnandus fuerat, qua ipse innocentē Chri-
17 stum condemnauit. Iudex nanque iniuste aliquē ad mor-
tem iniusta sententiā damnans, eadem pœna, nempe ho-
micidij, seipsum inuoluit. l. lex Iulia, §. si, ff. ad l. Iul. repe-
tun. quem text. pro mirabili allegat Ioan. de Anania in c.
accusanti,

accusanti, extr. de accusat. Similiter & Bal. in l. vnica, in 4. colū. C. ne ex delict. defuncto. cōtra Iudices, qui accepta pecunia, vel calore iracundię inducunt, vel sine consideratione mortis sententiā proferunt, in l. 3. C. de episc. audiē. ibi, homicida, quod fecit, semper expectet. Huius luculenter meminit text. in d. l. i. in princip. versic. quōve magistratus Iudexve quęstionis sub capitalem causam pecuniam acceperit, vt publicę legis Reus fieret: & qui hominē occiderit, punitur nō habita differētia, cuius conditionis hominē interemerit, ff. ad l. Cornel. de sicar. Resolutiue atq; vnica distinctiō dicamus; quod si ad mortē cōdēnet, pœna capitali legis Cornelie tenetur, d. l. i. Si autem ad mortē non cōdēnet, sed aliās puniat in corpore, corruptē iudicādo, in exilium datur: omnia bona confiscantur. De quo in Authent. Nouo iure. C. de pœna iudic. qui malē iudi. Itē tenetur l. Iulia repetundarū, l. 3. & 4. ff. ad l. Iul. repetū. Item consensiois, l. 2. ff. de consens. Item falsi, l. 1. §. & qui iudicem, ff. ad legē Corn. de fals. Possēt hic aperiri amplissimus quęstionum campus, quem prudens prętereo, ne æquo prolixior fiam; quandoquidem quęstiones eę ex superioribus facillē solui poterunt.

De homicidio per consensum. Cap. 71.

S V M M A R I A.

Homicidium consensu committitur, aut ante factum, aut in facto, aut post factum. nu. 1. 2. & 3.

Homicidę consilium ac opem pręstans per viam iustitię, gratiæ vel alimonię, non est puniendus. nu. 4. 5. & 6.

Homicidium consensu committunt ij, qui ipsi homicidę, aut ante factū, aut in facto, aut post factum homicidium, suppetias ferunt, aut solatia. Ante factum quidē, si opibus & pecunia iuuent, similiter, si equites, si arma, atq; id genus subsidia, auxilia suppetrent, l. 4. ibi, cuiusve operis. ff. ad l. Iul. Maiestatis. l. si pignore. §. cum furti. versic. qui

qui ferramenta, ff. de furt. l. 1. & l. vtrum, ff. ad l. Pompe. de parricid. l. qui domum, ff. ad l. Iul. de adult. l. nihil interest. ff. ad l. Corn. de sicar. & l. 1. ff. de recepta. In ipso autem facto, seu actu quis maleficium cōmittit, si semet malefactori homicidę adiungat, ei assistat, commoditatem vllam prębeat, quod expeditius homicidium faciat. Probatur notabili l. i. C. de rap. virg. c. sicut dignum. §. 1. extr. de homi. Pro hoc tex. in l. item Mela. §. si alius, ff. ad l. Aquil. Post factum verō, si cum ipso homicidę se cōiungat: cum ipso, ceu patrocinator, cōuersetur: ipsum hospitio, tanquam re bene gesta, recipiat: si quo minus comprehendatur, impediatur: si alijs quoque similibus indicijs cōsensum actualem demonstrat, vt probatur in l. i. cuius ope. ff. ad l. Iuliam de adulter. in l. i. C. de his, qui latrones vel alijs criminibus reos occultarunt. Textus aureus in d. l. i. ff. de receptat. Hęc tamen sanē veniunt intelligēda, quia si quis post delictum commissum, consensum ac opem criminoso prębeat, & consilium, non contra ipsam iustitiā, sed vt ipse criminolosus per viam iustitię suęque consilio adiutus, periculum mortis euadat, nullo modo puniendus est, veluti ipsi aduocati, qui ex Iudicis assensu postulant pro delinquentibus, secundum notatā in l. per omnes, C. de defensoribus ciuitatum. facit l. custodias. cum gloss. & ibi nota. per Bartol. & Ioan. de Imo. ff. de public. iudic. l. si postulauerit. §. quęstionibus, ff. ad l. Iuliam de adulter. Hanc opinionem pari ratione confirmat Innocentius in c. solet. ext. de senten. excommunic. vbi dixit, quod aduocatus excommunicato consilium pręstans, & cum eo hac gratia cōuersans, nullam excommunicationis labem sibi ex eo contrahat. Rursum si quis post delictum cōmissum alicui consensum pręstet, & opem ei, qui delictum commisit vt euadat, per viam gratiæ suę misericordię supplicādo pro eo Principi, non punitur, argumen. l. quidam, ff. de rebus dubijs, l. delegati, & l. diui fratres, ff. de pœnis. Istud tamen fallit in crimine lęsę Maiestatis; quia supplicans pro ijs, qui in crimine

laesa Maiestatis inciderunt, efficitur infamis, poenaeque perpetuae infamiae notatur, l. quisquis. §. denique. C. ad l. Iul. Maiestat. Postremo post delictum commissum, praestans consensum & opem alicui per viam alimoniae, non punitur, cum etiam post condemnationem sit alimentatio permessa, l. legatum. ff. de cap. diminut. Probatur in l. §. si. de ijs quae pro non scrip. habent. Itaque per praedicta nunc constat abunde satisfactum esse huic communi quaestioni: vtrum consentiens per cooperationem puniatur eadem poena qua delinquens. d. l. vnica. C. de rapt. virginum. & l. vulgaris. §. penultimo. ff. de furt. Haecenus item enarrata omnia copiose ac luculenter confirmat ac probat Bartol. in l. in furti. §. ope. ff. de furt. necnon D. Paulus Grillandus in suo tract. de poenis omnifariam coitus, folio lib. meo 223. & num. 15. 16. 17. 18.

De homicidio per indicia seu signa. Cap. 72.

S Y M M A R I A.

Signis homicidium committitur, comonstratione personae, comonstratione vitae periculose, consilio, aut indicijs dolosis, in alicuius necem. nume. 1. 1. 3. & 4.

1 Ignis ferè homicidia comittuntur, quoties dolose ac malignè indicant locum vbi latet is, qui postea occiditur. Aut si nequitur comonstrata via, quempiam per locum transire consulant, vbi ipsi infidias struētas esse cognorunt. l. item si obstetrix. ibi, quemadmodum, ff. ad l. 4. Aquil. l. cuiusque, ff. ad l. Iuliam Maiest. Aut si similibus indicijs alicui caedis occasionem & causam praebuerint, l. nihil interest. ff. ad l. Cornel. de sicar. Hi enim omnes vero homicidio obuinē sunt, eoquē, vt ipsi principales homicidiae plectendi.

De homicidio per sortilegia. Cap. 73.

S Y M M A R I A.

Sortilegijs

Sortilegijs occidēs, vt homicidia, morte mulctatur: & vt sortilegijs, igne comburitur.

Sortilegijs impediens conceptum, vel partum, incendio absumitur.

Visquis aliquem sortilegijs occiderit, aut incantationibus, is ignis conflagratione consumendus est: illius enim homicidium non simplex est, quoniam homicidium praeterea sortilegio commaculauit, cuius gratia incendio damnatur.

Sicut item is qui sortilegijs naturalem in viris ac mulieribus generandi vim impedit, aut efficit ne mulier concipere possit: aut grauida parere: aut lac nutricis desiccet: aut quouis alio modo sortilegia ac maleficia siue in corpore per cibum vel potum, siue extra corpus cōficit, is vt homicida tenetur. c. si aliquis, & ibi Scribētes extr. de homic. l. si quis aliquid. §. qui abortionis. & ibi Doct. ff. de pce. l. corū. C. de malefic. & mathe. Illius etiam meminit explanatis D. Paul. Gril. in suo insigni ac laboriosissimo tract. de Sortilegijs in 2. 3. atq. 11. quaestionibus.

De homicidio per venenum. Cap. 74.

S Y M M A R I A.

Occidens veneno, aut toxico, punitur & gladio, & confiscatione bonorum.

Atrocius est hominem extinguere veneno, quam occidere venenum triplex.

Venenum primum, secundum, & tertium, an & quibus permittatur.

Letabilibus herbis, aut potu necans, cui poenae obnoxius.

Veneno faciens abortum foetus viuētis, punitur capitaliter: & foetus nodū viuē, punitur extraordinariē.

Arte foetum prius mortuum propellens, in laude est, non in crimine.

Mulier sibi abortum faciens foetus viuētis, punitur puteo: & foetus nondum viuē, extraordinariē.

Mulier sibi abortionem procurās, condita pecunia, semper punitur.

- punitur capitaliter. 14.
Animatio factus, quanto tempore fiat in utero materno, va-
rie opiniones. 15.
Attentata abortione frustrata, quomodo punienda. 16.
In maleficijs spectandus euenus, potius quam animus. 17.
Lanionum, & falsamentorum maleficia, quomodo puni-
enda. 18.
In sceleratos laniones & similes acerba institutio. 19.

- 1 **S**iquis aliquem occiderit veneno, aut to-
xico, is ceu proditor habetur, teste Bald.
in l. nemo clericus. C. de summa Trinit.
& fide catho. Ideoque gladij animaduer-
sione punitur, cum confiscatione bono-
rum. l. i. & iij. ff. ad l. Cornel. de sicar. &
venefi. Imo inquit Imperator in l. i. C.
2 de malefi. & mathe. Plus est hominem extinguere ve-
neno, quam occidere gladio, d. l. 3. in prin. Eidem quoque
crimini sese inuoluit, quisquis praesentaneum tale vene-
num conficit, emit, vendit, siue parū, siue multū, aut domi
seruat, aut scīs, volēsq; pro necādo aliquo custodit: etiā
si eo veneno nunquam utatur, nec ad effectū probauerit,
3 nec eo vllus vnquam peremptus fuerit. l. i. & 3. Hic ta-
men te scire vellim amice Lector, tria esse venenorum ge-
nera, quorum meminit text. in d. l. 3. Nempe venenum
quod lex sui natura quidē malum est: sed alijs substantijs
4 admistum, bonum sit & salubre. Aliud per se nociuū est,
5 ac nociuum permanet. Aliud, maliciosē, ad perimendum
confectum est. l. eiusdē. ff. ad l. Cor. de sicar. ibi & Bar. tra-
6 ctante de medicamentis ac triplici veneno. Primum per-
mittitur medicis, chirurgis, pharmacopolis, veterarijs
seu equorū medicis (quos nūc vulgus marescalcos appel-
pellat) atq; id genus similibus, vt eo utatur, vt in valetudi-
narijs atq; affectis praebcat, vt id emat, vēdat, aut simplex
aut mistū, sicuti ipsis visum est. l. quod saepe. §. veneni. ff.
de cōtrah. emp. aut vēdit. Sed in hoc genere pharmaco-
polis diligēter vidēdū est, qbus hoc venenū dēt aut vēdat:
& cuius

& cuius rei vsui emptor sibi coēmat, atque diligēter me-
moriae, siue potius literis fidis memorię custodibus man-
dēt si forsan apud eos isthac de re faciēda veniret inquisi-
tio: alias certē teneretur poena legis Corn. de sicar. d. l. 3. §.
alio. A lia verō duo venenorū genera, nulli fas est dolo-
7 seruare domi, nec ea emere aut vēdere, nec dare cuiquam
aut cōcedere vllō modo sub poena capitali. l. i. §. preterea,
& l. 3. ff. ad l. Cor. de sicar. & in d. l. quod saepe, §. veneni. ff.
de cōtrah. emp. & vend. Simili ratione cū superiori, quis-
8 quis aliquē letali potione, aut edulijs herbaceis ex vene-
nolis confectis herbis, cicuta, salmandra, aconito, pintuo-
carpa, bobustro mādragora, cantharida, malignē perimit:
tam est in noxa, eadēmq; poena mulcādus, ac si veneno
9 sustulisset hominem, d. l. 3. §. alio. Adhuc quisquis noxia
potione, aut huiusmodi veneno mulieri procurat ab-
ortum, is capitaliter puniendus est, si quidē foetus in utero
vixisse cōfiterit. l. i. ff. ad l. Pompe. de parricid. & melius
in l. pen. ff. ad l. Cor. de sicar. l. i. in prin. ff. eod. tit. gloss. in
verb. exilium. in l. diuus. ff. de extraor. crim. De his abūdē
D. Paul. Grillan. in suo tract. de Sortilegijs. q. xij. & xij.
10 Sin foetus nondum concepisſe vitam certum est, haud
tam enorma est noxa: alia tamen poena extraordinaria,
relegatione, exilio, vel simili ad arbitrium Iudicis, secun-
dum qualitatem facti, & personarum cōditionem, is pro-
scribēd' est. l. si quis aliquid. §. qui abortiones. ff. de poen.
l. Diuus. ff. de extraor. crimi. l. Cicero. §. fin. & l. si pregnā-
ten. ff. de poenis. & l. si mulierē visceribus. ff. ad l. Corn.
de sicar. Et hanc distinctionē inter partum animatū & in-
animatū, facit text. in c. Moyses. xxxij. q. ij. & in cap. sicut
ex literarum. de homicidio, in antiq. At si quis foetus in
11 utero prius emortui arte medica eiectionem curauerit, in
laude is est, nedum culpa vacat, si de ea morte certō cōfite-
rit. Mulier verō quāpiam, quā technis doloſis sibiipſi
12 foetus viuēts abortionem facit, ea quoq; similiter vt an-
tē de iure scripto, & ex recepta consuetudine, putei suffo-
13 catione damnanda est, Si verō foetus talis muliercalae
sibiipſi

sibi ipsi poculum noxiū praeberis, nondū vixisse certum fiterat, ea exilio item relegāda, aut certe alia poena extraordinaria mulctāda, l. Diuus. l. Cicero. §. final. l. si pregnātem, & l. si mulierem visceribus, suprà crebrō memoratis. Veruntamen si isthac mulier imprægnata ante foetus animationem, vllam ab aliquo accepisset pecuniam, vt prae maturè foetum illum embrionis nondū animati per noxia quæpiam, aut per medicamenta corruptum eneceret: ea non solum vt prior, exilio, sed grauius multo punienda esset: nempe poena capitis, citra vllam distinctionem, an vixisset partus, an verò minimè: sedque propter detestabilem illam pecuniae receptæ turpitudinem, quam Aulsiānam vocant, l. Cicero, in princ. ff. de poenis. Bart. in d. l. Diuus. Quoniam verò mota est suprà illa distinctio, de foetu animato & non animato, & non ab re facturum me arbitror, si quanto tēpore foetus in vtero materno animaretur, hic obiter ostendērem. Secundū igitur quorūdam doctorum opinionē, foetui vita infunditur trigesimo à cōceptione die, aut trigesimoquinto ad summum. Ita habet dominus Confiliator in suis differentijs physicis differ. xlix. Alij verò autumāt foetum masculum animari die quadagesimo foetum autem foemininum, non nisi octuagesimo die vita donari. Ita dicit gloss. v. distinct. in princ. in verb. xl. quā etiā sequitur Abbas in cap. si aliquis, in fin. extr. de homicidio. In iure tamen ciuili non est discedendum ab opinione glossae singularis in d. l. Diuus, quam quidē glossam ob summā autoritatē, summē etiā communiter approbat omnes. Bart. tamen ibidem vult masculum foetum animari vita quadagesimo die, foemininū autem die sexagesimo: ea tamen naturalibus discutienda relinquit. Atque hactenus de conamine foetus expellendi declarata, intelligas oportet, si conatum illum secutus fuerit effectus, hoc est, si mulier partum abortiuerit. Nam si conatum non sequitur effectus, nec sumptum noxiū poculum operetur effectus: sed si praeter suam expectationem, & spem foetum viuū pepererit, qui

rit, qui aliquantulo tempore superuixerit, ipsa quæ poculum obtulit, aut ea quæ vltro sumpserit, punitur quidem nō tamē capitaliter, teste D. And. Barb. in suis cōsilijs cōsi. xxij. in ij. volum. Et hodie in maleficijs potius spectatur euentus, quā solus animus delinquentis sine effectu, & ponderat textū in d. l. si quis aliquid. §. qui abortionis. in ver. perierit: vbi ita imponitur poena vltimi supplicij dati poculū abortionis, si perierit partus: sed hoc casu nō perit partus, ergo etc. Attamen nō impunitus euadet quisquis aut sciens tradidit, aut sciēs sumpserit: poterit enim relegari, per ea quæ habentur in dicta l. si quis aliquid, §. qui abortionis, ff. de poenis. Quem otium nactus perlegere poteris. Porro laniones, falsamentarij ac cenopolae, qui corrumpas carnes, putridosque pisces, ac scientes noxia infectaque vina, siue infectas lagenas largiuntur aut vèdunt, vnde violenta alicuius mors sit exorta, iure puniendi sunt, vt veri homicidæ. Quod vtinam tam ipsi esset persuasissimū, quā in iure ac ratione est certissimum, cautiū puto ac sincerius nobis suos pedores, malāq; venderent, nosq; felicius concessam vitam ageremus. Sed (quod non sine summo moerore commemorare possum) tanta passim permittitur his in rebus libertas, vt si ita in suis maleficijs pergere sinantur, nec necessario remedio per Senatū occursum fuerit, plures tandē (metuo) quam ipsi carnifices sustulerint. Vnde quæso tā crebrae pestes? vnde tot tormina? tot disenteriae? Vnde haec chiraerae? podagrae? atq; sexcēta milia penē morborum genera? nisi ex corruptis obsonijs, ex putidis piscibus, vermiculosis atq; infectis carnibus, atq; vitiatis vinis, sulphure, calce, vt peiora non memorem. Quibus non sat est, quod falsis mercibus aut obsonijs manifestum furtū committant, nisi etiā suis viciolis admistis nos miserè excarnificēt, ac mille morbis morte durissima grauioribus infelicitè exagitent. Quocirca optarim omnibus votis lustratam hic oculatiorem, ac Senatū temporis huic inualescētī malo adferre remediū. In summa, quisquis malitiosè alteri adimit vitā,

quocūq; modo, ac forma id fiat, is dānāus est ad formas
p̄dictas, l. 1. §. Pr̄terea, & l. in lege Cornelia dolus, ff. ad
leg. Corn. de sica. Atq; itē omnes cooperarij, coadiuto-
res, qui ipsis homicidis sciētes volētēq; sua solatia, fauo-
rem, ac opē suā cōtulerūt, l. 4. §. cuiusve opera, ff. ad l. lul.
Maie. si pignore, §. cum furti, ver. qui ferramenta, ff. de
furt. l. 1. ff. de recepta, quorū utēq; meminimus capitibus
p̄cedentibus. Possent ditissimae huic materiae plura sa-
nē utilia adiungi: verū ne immodica prolixitate vos
detinerem, ea p̄terire volui.

De inspectione occisi. Cap. 75.

S V M M A R I A.

Inspectionis occisi forma.	1.
Vulneratus tantum propria imperitia, culpa, vel incuria,
medicorum, vel chirurgorum, moriens, non grauat vul-
nerantem crimine homicidij.	2.
Inspectionis ratio & forma apud Brugeses.	3.
Relatio Bugimagistri ad senatum post inspectionem.	4.
Forma querelae Consulis communivitatis, coram Senatu per
scribarum.	5.
Homicidam oportet ante tertium diem sese per amicos de
facto prodere.	6.
Formae absentes homicidas proscribendi, ex consuetudine
Brugensium.	7.

R̄sens caput de interfecti inspectione
iam p̄cedentibus ca. subiungere non
inuit le fuerit, vt in p̄dictis casibus equa
consideratio atque cognitio talium lacio-
num, & vulnerum causa, anteseputa-
ram certō iudici cōstare possent, ne in-
terfecti minus certē cognitionis in isthac
1 inspectione desideretur. Praetor igitur, seu ipsius vica-
rius, vnā cum duobus scabinis, cum scriba iudicij, cum
vno alteroque chirurgo & medico (si haberi possint)
ante inspectionem quidem ad hoc iuratis, eundem il-
lum casum, mortuumque, priusquam sepeliatur dissi-
genter

genter inspiciant, & si sepultus fuerit, effossum cadauer
accuratē cōsiderent, & omnia accepta ipsius vulnera, ver-
bera, ictus, & lactus, iuxta compertam notitiam, & veri-
tatem, summa cum diligentia notari consignarique cu-
rent, quod ita fieri voluit Barto. in l. dāni, §. Sabini, ff. de
R. n. dario

damno infecto, vt describatur tempus, locusque vulneris. Summa item cum obseruatione notanda sunt vulnera mortalia, & non mortalia. Barto. in l. fina. ff. de quaestio-
nib. Ang. in l. si in rixa, ff. ad l. Cornel. de sicar. Nam si per negligentiam, & incuriam propriam aut imperitiam medicorum ac chirurgorum vulnus forte mortale fiat, vulnerans tunc tenetur de vulnerato tantum, nequaquam de occiso, l. qui occidit, §. si. & l. si ex plagis, ff. ad l. Aquil. c. significasti, de homicidio. Barto. in tract. de percussio-
nibus, versic. quid si est percussus non mortiferè, etc. Bal. consilio 136. proponitur. 2. parte. Nisi sit vulnus illatum in homine non sano: bonus text. in l. qua actione, §. sed etli quis seruum aegrotum, ff. ad l. Aquil. Vel nisi coniunctio, ac vulnere non mortali pluralitas, mortem coniunctim induceret, Bart. in d. l. si in rixa, ff. ad l. Cornel. de sicar. Vel de occiso non tenebitur, si vulnerati vulnus sua negligentia siue culpa propria efficiatur mortale, veluti si non sinat se curari: vel si cum vxore, aut alia muliere concubuit: Vel si medicorum aut chirurgorum preceptis parere neglexerit, aut planè noluerit, non abstinendo à potu ciboque vetitis, vulnerique suo contrarijs. Huic seruit quaestio 323. minimè in celibris, 2. parte decisionum aurearum quaestionum insignium D. Nicolai Boerij, viri inter iuris interpretes maximi nominis: quæ habet multa insignia de vulnere, & inter alia vulnus mortale quale dicatur, & quando mors ex vulnere vel aliunde probeur subsequuta: & quæ sint partes in humano corpore letalibus vulneribus obnoxiae, quæ verò minimè: deinde an iudicio medicorum aut chirurgorum in hac inspectione standum fuerit: quam quidem D. Nicolai quaestionem introspiciendam nequaquam dissuadeo. Cuius gratia vnum exemplum proferam vbiuis locorū vñtatissimū, potissimum autem in inelyto Burgenfi oppido, vbi hic mos, & consuetudo receptissima inoluit: vt quoties denūtiatus fuerit quispiam interemptus, ad cadauer occisi ilico properet Prætor, vel suus vicarius cum duobus senatoribus seu scabinis

scabinis, cum scriba, & vno atque altero chirurgo iurato: quò quum ventum fuerit, diligètem occisi inspectionem habent, ita vt interrogent cæsi qualitatem, conditionem, & exercitationem, nomen, cognationem, affinitatem & similia: cui notus, cur, & quo modo ea cædes commissæ sit. Ideoque notent locum, vbi primò occisum reppererūt, notent omnia vulnera letalia, & non letalia, & loca vulneribus affecta. Notet diè tempus, & horā, quādo occisus, quando ita à Senatoribus seu scabinis repertus, notent instrumenta, notent postremo per quem ea cædes commissæ habeatur. Ea autem omnia scriba, hac aut simili forma verborum breuissimè cōplectetur. Anno 1550. sexto Iulij, hora 3. à prandio, inspectus est Ioānes Lupus F. Petri, maritus Annæ Vulpis, faber murarius Gandensis, iacens interfectus Brugis in platea lapidea ante cenopolij Cerui, vno aut pluribus vulneribus affectus, quorū vñū (quod per se letale fuerat) inflictum fuit in capite, alterum per se etiam letale in pectore, reliqua verò eo, atq; eo loco, non tamè letalia. Quæ omnia inflixisse ferebāt Petrū Simonis F. Pauli aurigæ Bruxellensem, gladio, aut hasta, anno & diè supra scriptis, hora 10. ante prandium, qua hora è viuus excessit. Acta est hæc inspectio anno, diè, & hora, vt antè, presentibus dominis M. Iodoco Casletano, & Hérico Stratio Senatoribus seu scabinis, vnà cū Prætorē, vel ipsius vicario, vel satellite. Huius autem inspectionis nota inscribenda est registro. Porro quoniam Burgimager comunitatis, verè caput est toti reip. sibi illatū meritò putat quicquid vlli suarum partium illatū fuerit. Quociens in florētissimis nostris Brugis, vbi equissimè atque omnium optimè politica singula cōstituta sunt, hæc cōsuetudo post dictam inspectionem perpetuò seruiatur, vt dictus Burgimager comunitatis ob illā partis suæ iniuriam & lesionem, ante finem tertij dièi, querelam suam referat ad collegium senatorium (siquidem id conuenerit) aut coram duobus eiusdem collegij magistratibus, per D. scribam ad hanc formam pronuntiandam.

5 *Forma querelae per D. Consulem communis
tatis ex relatione scrib.e.*

*Equissimus D. Consul communis
Brugis, Petrus Tutor, grauer con-
queritur de Petro Simonis F. Pauli,
auxiga Bruxellensi, homicida nefario
qui Ioannem Lupum, F. Petri, mari-
tam Anna Vulpis, & fabrum mura-*

*rium Gadensem grauisimè vulnerauit gladio, hasta,
etc. in capite, in pectore, etc. ex quibus illatis vulne-
ribus hic Ioannes Lupus è uinis excessit. Cōtingit autē
hoc homicidium Brugis in platea lapidea ante ano-
poliū Cerni, anno 1550, sexto Iulij hora decima ante
prandiu. Cuius querelam D. Cōsul deponit ante finem
tertij diei ab inspectiōe facta, nēpe nono Iulij, anno
vt supra, coram vobis dominis in collegio senatorio
huius ciuitatis Brugenfis.*

*Si autem Burginagiltri communis per absentia hanc
querelam referre non potuerit, idem scriba eandem rela-
tionē faciet ex nomine alterius sequentis consiliarij, aut
ipsius sequentis vicarij, hoc modo:*

*D. Matheus Vines legitimus vicarius ac locum te-
nens Domini Petri Tutoris, ob ipsius absentiam gra-
uiter conqueritur, et c. vt ante.*

6 *Ceterū nō abs re hic diligentissimè obseruandū hoc
receptissimū apud Brugas nostras statutum, quo sanc-
tum est, vt ipse homicida debeat ante finem tertij dici sese
de homicidio per ipsum perpetrato corā senatu accusādo
notificare, idque per duos eiusdem ciuitatis ciues, quibus
homicidae nomine corā senatu aut duobus senatoribus
cōparendū fuerit, & eadē homicidae notificatio ipsis refe-
renda, quā dicent iuramento adstricti habuisse ab ipso ho-
micida*

*micida in mādatis ad referēdū ipsius nomine, qui fatetur
sele hoc homicidiū cōmisisse tali loco, tēpore, & instru-
mento, ita vt ea cōfessione hoc factū sibi tantū ascri-
bat reliquosque innocuos excuset. Nā si hac accusatione
sui, homicida ante diē tertiu de cōmisso homicidio mini-
mè se proderet, Iudex homicidium ipsius pro latrocinio
habendū censeret, ipsēque per absentia & nō comparitio-
nis contumaciam exilio centum annorum, ac vnus dici
Flādia proscribitur sub poena capitis, vt verus latrocinij
Reus. Porro si ante tertiu diē à commissso homicidio
ipsēmet corporaliter citatus (nā semper à patrato homi-
cidio per Consulem communis citatur ad obediēdum
iustitij) cōpareat, & se captiuū offerat pro defensione sua,
& expurgatione faciēda sepe audiat, & causa ipsius iu-
ridicè peragitur. Si verò corporaliter nō compareat post
omnes citationes factas, sed per amicos delatores coram
duobus senatoribus sele homicidij alliget ante tertium
diē, iuridicè contra eū absentē proceditur: isque interim
proscribitur tota Flādia, & comitis protectione priua-
tur, donec ipsius clemētia & remissionē semp homicidio
impetrauerit. Sin nec corporaliter per se, nec per alios sele
magistratui notificauerit, vt dictū est, ipsius homicidium
sua culpa, silentio, & significandi negligentia sit latroci-
nium, ob quod totus ejicitur, & Comitis benignitate im-
petranda indignus efficitur.*

Cui permissum occidere. Cap. 76.

S V M M A R I A.

*Occidere quatuor modis permittitur: ob defensionē sui, bo-
norum suorū, nominis ac fame, et amicorum suorū. 1.
Inualo permittitur sui defensio, etiam vsque ad internecio-
nem alterius. 2. (Ituxerit. 3.
Quot sunt necessaria, vt qui sui defensionem legitimè pra-
Inualore interim defendēdi sui gratis, ponēdus nō est. 4.
Quando quis in vi re d' serimine constituitur. 5.
Quando propria defensio approbanda. 6.
An is qui inuaditur, fugere cogatur. 7.
Inualo quando fugiendum. 8.*

R. Iij

Inualo

- Inuaso quando non fugiendum. 6.
Homicidium tempore ineditatum, negat defensionē sui. 10.
Homicidium quādo non est tempore præmeditatum. 11.
Pauper potentiorē prior adortus, occidens, quando excusabilis. 12.
In sui defensione modum excedens, non excusatur. 13.
In moderata defensione requiruntur factorum paritas, temporis æqualitas, facti cum defensione iusta collatio. nume. 14. 15. & 16.
Defensio præuiam læsionem arguit. 17.
Prior pugnam mouens, prior quoque offendit, non defendit. 18.
Minarum causa, quando mouenda pugna. 19.
Prior inuasus, ac postea inuadentem in fugam conuersum occidens, homicidij reus efficitur. 20.
Pugnans prior iterans, inuadens & occidens, reus homicidij. 21.
In pugna dubia de priori inuasore, vterque ex æquo puniendus. 22.
In pugna dubia, veri ad iudicanda defensio sui. 23.
In tumultuaria pugna aliquo dubiè occiso, quomodo damnandi purgantes. 24.
Nemo morte condemnandus ob suspiciones. 25.
In tumultuaria pugna, solus letalis vulneris autor capite plectendus. 26.
Homicidij coadiutores quomodo puniendi. 27.
In pugna tumultuaria homicidij dubia, inceptores puniendi. 28.
Si duo è populi confictu pugnarint, bene famati verbis potius credendum. 29.
Vt bona fama patrocinetur, diligens seruanda cautela. 30.
Qua pœna suos homicidas iura Canonica afficiant. 31.
Homicidæ spirituales, præter debitam pœnam etiam irregularitatem incurrunt. 32.
Homicidiorum materię quanta difficultas. 33.
Iniqui Iudicæ, Rei damnis omnibus reparandis obnoxij fiunt. 34.
Indoctrinæ Iudicibus à doctioribus cõsiliū petendum est. 35.

Materiam

Ateriam præsentem continuaturus, nulli non compertissimum esse volo, iuxta sacratissimas leges ciuiles permitti quatuor modis quempiam occidere: nempe, in defensionem sui: aliõqui perituri aut periclitaturi: Ob defensionem bonorum suorum: Nominis ac famæ suæ defendendæ gratia: Postremo, amicorū suorū de vita periclitatiū liberadorū causā. Qui omnes modi pro excusatione Rei, cõmuni appellatione dicuntur necessaria seu coacta defensio. Hos igitur quatuor modos capitulatim explicare decreuimus. Quisquis itaque (vt à primo modo incipiamus) ab altero inuaditur, huic profectò permittitur sui defensio: adeo vt si alterum ipse in hac defensione interemerit, crimine apud omnē Iudicē vacabit, & extra dādū erit. I. is qui aggressorem. & ibi Bart. Bald. & Hippo. de Marfil. C. ad l. Cor. de sicar. cui cõcinentur est l. sciētiam, §. qui cū aliter. ff. ad l. Aquil. l. vt vim. ff. de iustit. & iure, l. sed vt partus. §. finali. ff. quod met. caus. Clemēti vnica, homicidio: necnon l. i. C. vnde vi. Verū hīc sciendū est, quod qui coactam necessariamque huiusmodi defensionem suo facto præstruere voluerit, is prius inuasionis ab altero certitudinem per articulos proponat, & prober, oportet. Primo, quod ab illo prius inuasus fuerit: nam si hic prior inuasisset, nulla haberetur coacta defensio. Deinde doceat, oportet, articulatim, si in ea inuasionē adeo in angustia constrictum vt sine summo vitæ suæ periculo, imò nec vllō alio modo potuisset ex ea afflictione fugere, nisi semet defendendo, ac aduersarium cædendo, d. l. is qui aggressorem, & ibi abudē D. Hip. de Mar. & d. l. sciētiam, §. qui cū aliter, Ludo. Ro. in suis singularib. singulari 28. incipien. Accusatus de homicidio. cum additionib. ibidem ad hæc ex nostris legum interpretib. Iasonis iuriscultorū nostræ ætatis facilè principis cõmentaria ruminabit in l. vt vim. ff. de iustit. & iure, vbi nullorum opiniones & sententias non incelebres refert & examinat

examinat, quas (breuitatis gratia) præterire celsimus. Ita autem tum præsumunt & censent eum fuisse in extrema vitæ angustia constrictū, quoties martialibus armis, vt machæris seu gladijs, spathis euaginatjs, aut similibus armis seu instrumētis cominus, arctēque assilitur, quorū plurima meminimus c. lxxix. de homicidio manuali. Huic consonant scripta præfati D. Hip. in d. l. is qui aggressorē, & in l. idem §. qui armati, ff. de vi & vi arm. & in l. sed etli quēcūq; in prin. ff. ad l. Aquil. vbi hoc voluit gl. atq; Angel. Aret. in tract. suo malefic. in ver. Et dictus Titius se defendēdo, in ver. Aduertas, quod etc. quē Aretinū plurima cōducibilia suo laudabili more citantē consulite. In hac enim expurgatione Rei, legitimus requiritur ordo: nēpe, vt dicat se passum ingētē terrorē ob illius minas & inualionē, antē quā se defenderet: necesse est enim talem territationem præcessisse, vt tuā cēdē, expurgare posses ab immunitate pœng: nō tamē requiritur, vt expectes aduersarium prius cēdentē, vt dicit glos. in l. 3. ver. qui armati, ff. de vi & vi arma. Præstat enim tempori aduersarij assultum pręuenire, quā à plaga accepta postea tādē vindicare. l. vnica. C. quan. liceat vnicui. sine iudic. se vindicare. Vnde dicebat Bart. in l. sed & si quēcūque. ff. ad l. Aquil.

6 Aduersarij vis & terribilitas priora satis probata fuerint, si probare quueris ipsum dillicto gladio tibi occurrisse, tēque inualisse conatum esse: id si fecerit, tūque vicissim illum adortus occideris, probata est tua defensio. Vbi refert Ioan. de Anania in c. si perfodiēs in ult. col. extr. de homicid. & illud dictum Bart. refert Barthol. Cēpolla in suo cōsilio xxix. Hic obiter mouēda est nō otiosa quæstio: An is quem alius aggreditur, cedere cogatur & fugere? Quod autem non teneatur fugere, videtur tenere Bald. in l. vt vim, colum. finali. ff. de iustitia & iure, hac ratione scilicet motus, quod inuadens, ac fugans alium seu terrens, illicitum committit: vnde teneatur actione iniuriarum, l. item apud Labeonem. §. i. ff. de iniurijs. Ergo alter non fugiendo facit licitum, Verum hæc

hæc ipsius Baldi opinio parū tuta est ac Christiana. Quocirca præfata venia, ego ita potius statūendum puto, vt is qui commode aufugere potest, teneatur fugere, ita vt si non aufugiat, homicidium punibile committat: hæc sententia probatur in l. scientia. §. qui cū aliter. ff. ad l. Aquil. 8 vbi tum demum quis impunē homicidium facit, quum se defendendo, hominem occidit, si aliter euadere nō potuisset. Ad idem text. in clemen. vnica, de homicid. vbi ita concludunt Zenzelinus & Petrus de Anchaz. Huic consentit text. in cap. i. xxij. q. ij. vbi dicitur, Christum profugisse in Agyptū à facie Herodis, etiam si potuisset defendere, & occulto instinctu manus Iudæorum in Herodē conuertere. ita glo. in c. insepimus, de homicid. Hec est conclusio Bart. in effectu. in l. vt vim, colum. fina. ff. de iustitia & iure. Ita idem Bartol. Angel. & Salic. in l. i. C. vnde vi. Antonius de Butrio in c. olim de restit. spoliato. Abb. in c. significasti, 1. de homicid. i. antiq. Alex. de Imo. in cōsilio cix. col. 3. primo volu. cōsiliorum. Ioan. Faber in §. ius autem gentiū, Instit. de iure natu. gent. & ciui. Ex his dictis inferunt Petrus de Anchaz. & Zenzelinus in d. Clemētina vnica, de homicidio, quod si verisimiliter fugienti immineret fugiendo periculum, scilicet cadendi, aut quod fugiens ab aduersario insequente posset citius comprehendi, & à tergo accepto vulnere necari, ob velociorem insequentis cursū, quē fugiens metuit, tunc volunt idem autores, fugientē in eo casu non debere fugere, quia tum non nisi periculosē fugere posset: Alexan. in suis cōsilijs, cōsilio cix. numero 8. Idem dicit Zenzelinus, si fuga esset vituperiū aggressorē allatura: puta, si rusticus aggrediatur militem: tunc miles non tenetur fugere: Ratione hac mouetur Zenzel. quod hæc æquiparetur, non posse absolutē recedere: & posse, sed nō nisi cum dedecore recedere, l. in eadem, ff. ex quibus caus. maio. vbi dicitur esse in vinculis, qui à loco in quo est, nō potest recedere sine dedecore. Nam conseruatio personæ & famæ æquiparantur, l. iusta. ff. de manu. vindi. & honor cui libet peccu-

pecuniario cōmodo praeferendus est. l. Julianus, ff. si quis omis. causa testamenti. d. l. vt vim. ff. de iusti. & iure. colū. fin. Quod si tu es Perusinus, famam ac dedecus metuens, ad actū occisionis vsq; procedere potes: quod summum sit dedecus Perusino magnanimo & generoso, turpiter aduersario inuadenti cedere. Sed ille, cui nulla est gloriae, nominis ac honoris ratio (qualis est Florentinus) & commodē fugere potest neglecta nominis gloria, certē modis omnibus fugere tenetur: & si non fugit, punitionis crimen incurrit. Istud autem verum est, quātum ad poenam legalem euitandam, non quātum ad irregularitatē, quam quis vitat solum tunc, cum aliter virare non potest, Ita Petrus de Ancha. in d. Clemen. vnica, de homicidio. Tertiō doceat oportet, se eam caedem commisisse, non post diutina inuasionis interualla, sed ilico & penē ē vestigio, atque in ipso primo aggressionis furore. Nam si post spacia aliquot, aut interualla temporis id homicidium contigisset, vindicta esset aestimanda (quae proculdubio prohibita) non defensio, l. nullus. C. de Iudae. & Coelico. cui cōcordat c. porro, iuncta gloss. ij. ext. de diuort. l. 3. §. eum qui. ff. de vi & vi arma. Tum autē intelligendum est ilico seu ē vestigio, & sine interuallo crimen fieri, quando in aggressu ipso atque in pugnae continuatione, caedes ipsa committitur, hoc est, in flagranti crimine seu animo, priusquam diuulsi sint ab inuicem, & antequam sedatis animis se ad alia conuerterint negotia, vt probatur in l. quod ait lex, §. fin. ff. ad l. Iul. de adult. Dicebat tamen notabiliter Ioan. Fab. in §. ius autem gent. versic. Sed quid dices potēs, etc. Institu. de iure nat. gent. & ciui. Quod si praeputens quispiam magno cōstipatus satellitio, interminatus fuerit necem alicui pauperi, nullo comitatu munito, quēmq; forsitan desidauerit: ideoque pauper hunc diuitem metuens, non ausus expectare ipsius inuasionem, vt pote conscius sese interemptum iri, si aduersarius diues affiliat, cuius potentiae ac multitudini resistere nequiret ipse impotens, & nullo comitatu armatus: si (inquam) talē

talī loco, & hora à diuite captatis pauper diuitem prior adortus occiderit, nō tenebitur homicidij crimine, potissimum si aliter effugere non potuisset, quin aut occideret diuitem, aut ipse à diuite occidendus fuisset. Erat enim pauper ita semper in periculo mortis, quam diues interminabatur, quam actū explere per se aut per alium potuisset, si quando ipsi libuisset. Itaque tale pauperis homicidium censendum est fieri ob iustam defensionem sui, quod metu mortis id commiserit, d. l. sed et si quēcunq; in princ. ff. ad le. Aquil. Odium enim & minae potētis mortis periculū indicant imminere, c. pastoralis, de senten. & re iudica. in Clementi. & per hoc videtur secundum eundem, quod si intoxiket eum in casu praefato, non teneatur in cōsciētia aut foro iudiciali, quē perlegite, opportunitatē naeti. Itaq; vt defensionē dicamus impunitam, opus est tēporis ratione ac necessitatem diligenter expendere. Quartō probet necesse est, se eā caedem admisisse omni cum moderamine, citra omnē excessus enormitatē. Quandoquidē si in facto grauiter excessisset, puniendus esset ad arbitriū seu discretionē Iudicis: potissimū si excessum hūc ex deliberato animo & proposito commisisset. Porro moderamen hic in coacta necessariāq; defensione tribus modis fieri debere intellige. Primō, vt sit factorū paritas, hoc est, defensionis ad offensionē proportio: verbi gratia, Si me quispiam inuadat inermis, sed pugnis tantum bellaturus: inermis quoq; me defendā, ac illi pugnis tantum resistā oportet, id est, non est mihi licitum illum percutere gladio, nisi sit ille me multo maior & fortior, vt notat glo. in l. i. C. vnde vi. Secundō, vt temporis seruetur aequalitas, hoc est, si subito adortus, me subito itē defendam, sicuti antē declaratum est. Tertiō, requiritur, ne amplius admittat, quā ea defensio requirebat, aut quā ad defensionem sui opus fuerat: attamen sanē isthaec intelligas, velim. Nam si quispiam baculo ab aliquo subito sit inuasus, nec aliud sit in prōptu ad defendendū instrumentū, quā gladius, gladio se tueri potest: in qua defensione

fione dicta moderatione non excedit, nec ut excessor puniendus est. Nam armis scilicet baculo inuasus, armis sese
 17 vicissim defendere. Hic notandum est, priusquam defensor sese defendere dicatur, oportet prius illam offensionem, lesionem, aut inuasionem ab altero praecessisse. Itaque priusquam sese defendere permittatur, oportet offensionem alterius prius expectare: quae sit aut armis, aut armorum metu, aut
 18 inuasionibus, aut simili ex causa. Quisquis autem primus pugnam mouet aut inuasionem tetat, is primus etiam offedere dicitur. Sole autem minus non tam graue habet offensionem, ut ob
 19 eas solas, alterum cedere liceat, nisi certo minitator iam sese pararet ad minarum executionem: aut consuetus esset suas minas illico executioni mandare, ut multi autumant: vide Cyn. in d. l. i. C. unde vi. Bal. in l. ad inuidiam, C. quod met. caus. Ang. Arc. i. §. ius autem gentium, Inst. de iure nat. gen. & ciuili. D. laesonem in l. ut vim, nu. 14. ff. de iust. & iure. Alijs vero secus videtur, ob nullas qualibet atroces minas cuiquam permissum esse alterum cedere. Sunt enim (inquiunt) minae verba tantum: & verba verbis repellas oportet non factis. Si tamem ex minis ob moram minato immineret periculum, veluti si minitator misisset per subsidiarios, pro adiutorio: aut misisset adferri sua arma; aut expectaret adiutorium, quod fortior minitatus cederet & opprimeret eo in casu. non cogitur minatus minantis inuasionem expectare: sed illi permittitur minantem adoriri, sese defendere, & minantis vim
 20 preuerrere, si quidem aliter effugere non potuisset. Aliud esset, si ne adoriretur quispiam, aut prior cederet, moxque arrepta fuga, sese in pedes profugiendo coniceret: ego vero ipsum fugientem celeri cursu consequeretur, affectum contunderem: lederem, atque interticerem: cedis enim & homicidium in eo casu ipse Reus essem: verum non imputaretur cedens illa mihi ex dolo, aut malitia facta, quod in ipso furor ab altero excitata contigerit, cui non facile temperari conspicimus. His seruit, quod scribit Bald. in l. ut vim, ff. de iust. & iur. quem insequi nec erubuit Ioan. Fab. in d. §. ius autem gentium, Inst. de iur. natu. gen. & ciui. Si aggressus

aggressus non obseruet inculpatae tutelae moderamen, non poterit puniri a Iudice tanquam dolosus, sed veluti errans culpae obnoxius: quia inconsultus calor caret vitio calumniae, l. i. ff. ad S. C. Turpil. c. si quem, §. notandum. 2. q. 3. Quod refert & sequitur Felinus in cap. delicti filij, de exceptio. Difficillimum enim est iustum temperare dolorem, l. si adulterium cum incestu. §. imperatores, ff. ad leg. Iuliam de adulter. vixque potest vir iustus habere statera in manibus suis, & dare ictus, percussiones, seu verbera cum mensura. Pro quo est tex. notabilis in c. fina. de homicidio, l. 6. cuius etiam meminit Cepolla, consilio 1. colum. homo enim vehementi affectu, dolore, vel tremore percitus, raro suae mentis compos est, testibus Bald. in c. 1. §. 1. in fi. de pace iura fir. Hippo. de Marf. in d. l. is qui aggressorem, nu. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. Si quando duos pugnam, seu rixam committere contigerit, qui aut sponte, aut intercessione aliorum ab inuicem diuulsi, aliquamdiu fuerunt diuulsi, & vterque (si ita fari liceat) frigus facti seu pacati: postea vero iracundia perciti, alter alterum inuadat, laedat, aut interimat, is profecto adoriens, laedens, aut occidens in crimine est laesionis aut homicidij, ob interualum temporis. Quoties in seditione, pugna, seu rixa, alter alterum grauitur caeciderit & laeserit, atque vterque constanter affirmat, se alterum caecidisse inuasum & non nisi ad defensionem sui, ita ut ex alterutrius mendacis veritas constare non possit, vter alterum prior inuaserit, eo in casu vterque ex aequo puniendus est: quandoquidem Iudici de corporali defensione necessaria certo constare non potest. Quod si duo reperiantur atrociter vulnerati, 23 & non appareat, vter eorum fecerit ad defensionem: rixae oritur dubium, vter ipsorum ad sui defensionem fecisse iudicandus sit. Ad quod respondet Vber. de Vrbi. quod ille qui fortitius est vulneratus, praesumitur inchoasse, & alius ad defensionem fecisse, arg. l. scienciam. §. cum strameta. ff. ad l. Aquil. Albericus autem in l. ut vim, ff. de iust. & iur. 3. col. dicit posse distinguere: Vter eorum esset magis rixosus: ut ille

ille præsumatur inceperit, & alius ad defensionem fecisset. Nam consuetudo rixosi attriditur, l. vel vniuersorū. ff. de pigno. actio. l. qui semisses. ff. de viur. facit l. fin. ff. de actio. & obligat. vbi variè ex personis hominum iura constituunt. ²⁴ Quando in multorum tumultuaria pugna, seu conflictu, quispiam è numero multis affectus vulneribus occiditur, quorum quidem vulnerum vnum tantum letale est, nèque certò sciri potest, quis omnium idipsum inflixerit: nemo certè ex toto numero puniendus est, vt homicidij Reus: sed omnes quotquot pugnarunt, simul puniendi sunt de læsione, nò amplius quàm ciuilitè, aut arbitrariè ad reparationem seu emendam pecuniariam, ad discretionem Iudicis, tanquàm adiutores, auxiliatores, ac complices. Ita tenet gloss. in litem Mela. §. sed & si seruū plures, verb. sed si. ff. ad le. Aquil. Præclare Vlpianus l. C. in vulgata l. absentem. ff. de pœnis. ita sustinet expressè Bart. in l. qua actione. §. si plures. ff. ad l. Aquil. Eiusdem opinionis ac sententiæ est Philippus Decius in regula, Favorabiles numer. vi. ff. de reg. iur. nec ab similibus sententiæ legitur D. Nicolaus Euerardi à Mindelburgo in loco à ciuilibus ad criminalia ad fin. 2. colū. in suo Topicorum lib. quia melius est nocentem absolvere, quàm innocentem absolvere, quàm innocentem cōdemnare, d. l. absentem. & illud dictum sequitur Specu. in tit. de homicidio. §. 1. versic. Pone quòd quatuor homines. Ioann. de Anania, in cap. significasti. in 13. colū. extr. de homicid. vide ibi cum. Ratio est, quòd Iudici constare non potest, quis vulnus letale inflixerit, atque in criminalibus causis oportet probationes luce esse clariore, l. qui sententiā. C. de pœn. & trita l. sciant cuncti. C. de probat. Vnde teste Bald. ibidem inferente, in maleficijs probandis, lex requirit claritatē probationis in quadam excellentia, hoc est, ampliùs, quàm in causis ciuilibus. Itaq; si ageretur contra omnes percussores criminaliter, nemo eorum posset condēnari vel capitaliter puniri, sed omnes deberent absolui ob prædicta. Et sic alia est ratio, cum agitur

agitur ciuilitè, & alia cum agitur criminaliter: de quo vide plenissimè Gaudinū in tit. de homicidiarijs, in versic. Pone quæstionē quā ego multoties vidi de facto cōtingere, ac per Salice. in l. quoniā multa facinora. C. ad le. lu. de vi publ. vel priua. & per Petrū de Ancha, in cōsilio suo cxxvi. incip. in Christi etc. nos Bartholomæus de Saliceto, etc. & per Alex. de Imol. in cōsilio xv. primi voluminis, incip. Redemptorem etc. viso processu inquisitionis, etc. & per Feli. in c. ij. de homicid. atq; in locis per eos cōmemoratis, quos isthic de hac re plura disputatēs videtè. In criminalibus, nec debemus vt mendicatis suffragijs, l. singuli. C. de accusat. & pœna non debet egredi vltra quàm reperiatur delictum esse cōmissum, l. sancimus C. de pœnis, & principaliter per l. si in rixa, vbi dicitur: ictus vniuscuiusq; contemplari oportet. Nec quispiā cōdemnādus est morte ex presumptionibus. d. l. absentem, iuncta gloss. in verb. damnari, allegante multas concordantias, ff. de pœnis. Verū si cōstaret ac appareret de letalis vulneris autore, seu inflicto, is solus nimirū gladio veluti homicida ad mortē iure puniretur, l. itē Mela. §. sed si seruū plures percusserint. & l. huic scripturę. §. si seruus vulneratus. ff. ad le. Aquil. Ceteri autē tantū de læsionibus: nisi isthæc pugna tumultuaria, atq; huiusmodi cōflictus contigisset data opera, studio, & ex deliberato animo omniū simul ad aliquem occidēdū: ita vt omnes simul coniunctis animis, sese aliquo conferrerēt, vt aliquem occiderent, ac postea conclamatum esset in eo conflictu: Interficate, interficate. Nam in hoc casu, omnes esse eius homicidij culpabiles, indubitati iuris est. Bartol. in d. l. qua actione. §. si plures. nec dissimile not. per Cyn. in d. l. quoniā multa facinora. atque Bartol. in l. si in rixa, iuncta gloss. in verb. vniuscuiusque. ad si. ff. ad le. Cornel. de scar. & D. Hippol. de Marfil. in suis cōsilijs, cons. lxxvj. num. xlvj. & Gaudi. in tract. maleficiozū sub rubr. de homicidiarijs & eorum pœnis, in. colū. versic. Pone quæstionem, quam ego multoties vidi de facto contingere, circa
S medium.

28 medium. Sunt his in casibus qui contendāt in huiusmodi conflictibus tumultuarijs, in quibus nescitur quis ferientium legaliter vulnerauerit, eos primo esse capitaliter puniendos, quos primos constat fuisse inceptores, quique primi pugnam inuasionem inceptauerunt, deinde reliquos omnes tanquam coadiutores, ne tam dira mors iuxta remaneret. Alij tamen contrariam sententiam sustinent, ex causa prius enarrata. Quoties duo inter se pugna conflictantur seorsum, ac semoti ab omnibus testibus, nepe nemine vidente, quorum alter incontaminatæ est famæ, alter verò minimè bene famatus autem dicat, quicquid actum est, id à se factum esse ob necessariam defensionem fuit: quod aliter docere nequit, nisi suo iuramento, quod pro veritatis certitudine præstare offert: profecto iuramentum hoc ipsius bene famati acceptabile est Iudici, cuius gratia, & illibati nominis causa, à Iudice absoluitur indeminis. Acquum enim est, ut boni nominis sinceritas, bono sit patrocinio: & ut nigri nominis macula, famoso sit detrimento. Vnde caueat sibi vnusquisq; ab infamia, queratq; bonā famā: quia teste Bald. in l. vnica. C. de cofess. bona fama, quā multi populi amāt, est thesaurus hominis inestimabilis & incensū, & sicut lilium, dat suauitatē odoris. Infamis enim nō solum in eo, in quo est infamatus, sed etiam in alijs grauatur, cap. desleat peccator, extr. de reg. iur. not. in l. 2. C. qui testa. face. poss. Sed hic diligenter imò prudenter Iudici consideranda est vtriusque persone cōditio, cum omnibus circūstantijs & pertinentijs, ne sit iniquus personarum acceptor: atque tandē his omnibus rite consideratis, exequatur quod iustum est. Atque ita hactenus de homicidij materia, & de homicidarum punitione iuxta iura ciuilia. Prius tamen, quā hanc materiam planè deseramus, paucissimis discutendam assumpsimus questiuunculam huic materias minimè extraneam: nempe, qua poena homicida ex iure canonico puniendus sit? At quam quidem questionem paucis respondendū fuerit: quod quoties talis homicida à Curia

à Curia spirituali comprehensus fuerit, & legitime conuictus, damnandus est ilico, ut detrudatur in arctū monasterij ad agendū poenitentiam. text. est in cap. tuæ, de poenis, in antiquis: vel ut conijciatur in perpetuum vel temporalem carcerem pro qualitate persone, & delicti, & (ut textus habet) eius excessu, & persona, ceterisque circūstantijs prouida deliberatione pensatis: ut in ea carceris angustia constitutus, pangs doloris vescatur, & aquam bibat tristitiæ, cap. quauis, de poenis, in vi. & si post hæc monitus non recipiscat, declarabitur incorrigibilis, cap. nouimus, de verb. signifi. cap. cum non ab homine. de iudicijs, & ut in illis textibus dicitur, tradetur Curie seculari: hac ratione plerunque puniuntur homicidæ per Curiam spirituales. Præter quam tamen punitionem etiam remanet crimen irregularitatis, quod ipso facto poenis incurrebat: ob quod inhabiles sunt ad quæuis munia ecclesiastica peragenda, etiam si poenitentiam iniunctam plenè peregerint, ut tenet glossa in cap. fin. de temporib. ordinat. Vnde Dominus dixit Dauid Propheta post poenitentiam, Non ædificabis mihi templum, quia vir sanguinum es, cap. Si quis omnem, i. quest. 7. Paralip. 28. Ex hactenus in hoc capite pie Lector enumeratis, manifestò cernis negotij huius difficultatem ac perplexitatem in iudicando, quāque temerè multi imperiti & arrogantes Iudices, indocti tamen, in homicidij materia iniquas cēsuras ferant, minimè personarū, rerum ac delictorū circūstantias expedientes: sed ilico ex causa apparente, citra cæterorum obseruationem, sese ad sententiæ promulgationem accingentes. Quocirca ut in hoc negotio, multo omnium difficillimo, & matura consultatione maximè indigente, à rudioribus Iudicibus minis peccaretur, suaserim ut à iurisperitis, aliisque in locis consilium capiant: nec ipsi sibi singulares aut proprias nullius legitimæ rationis regulas seu constitutiones in his decernendis statuunt iuri aduersantes, veluti nonnunquam in publicis iudicijs stultissimè, imò perniciosissimè

hucusque factum esse conspeximus. Magna enim & insignis stultitia committitur, quum Iudices discrimina distinctionesque cuiuslibet causae non animaduertunt, audiunt, vel expendunt: atque ob hoc plurimum ab aequitate iustitiae aberrant, & alijs grauem inde iniuriam inferunt: gratia cuius ipsimet Rei & obnoxij sanguinis illorum constituuntur. Alias vero vsuuenit ex hoc errore, vt Praetor ac iudices malefactoribus faueant, eoque ius & causam diutius protrahant ac differant, manifestos quidem facinorosos, hoc modo inique liberantes, quum tamē ipsi nimirum simplices, ac iustitiae rudes arbitrentur sese hac liberatione bellè pieque suo perfunctos esse officio, si maleficos hac protractione à supplicio redimant, ac liberent. At isti contra sciant se in hoc grauiter peccare atque delinquere, vt qui certissimè ob hac liberationem deuincti sint actoribus siue accusatoribus ad damni restitutionem. Quandoquidem Praetor omnis, & Iudex ob iuramenti sacramentum praestitum, & ob animae suae salutem, tenetur pro virili sua aequè iustèque iudicare. Et si quae res causaque esset fortè suo ingenio prudentiae maior aut sublimior, à iure peritis cōsiliū requirāt. In arduis enim, & grauibz causis, qualis certè homicidiū est (quo non minis priuata persona effusione sanguinis quā Reip. laeditur) summa cautela, & diligēti prudētia opus est.

De inuafione. Cap. 77.

S V M M A R I A.

- Inuadere quid sit. 1.
- Inuasionis iniuria, quomodo puniēda. 2.
- Inuadens armis (etia citra vsu) multam statuti incurrit. 3.
- Arma gestans vetita, & armis alterum inuadens, & armis alterū vulnerans, grauisima tantum multa dānandus. 4.
- Vno verberare plura in istas vulnera, quomodo puniēdus. 5.
- Inuadere in domo, & in domus vestibulo: Et petere aliquem gladio in domo, & prae foribz, crimine sunt paria. nu. 6. & 7.
- Qui aliquē aut laedēdum, aut interimēdū vi retinet, eodem crimine cum laedente, aut interimente inuoluitur. 8.
- In

In homicidio ex multorum vulneratione orto, singuli contra famam sibi aduersam in probationibus audiendi sunt. 9.
Certa probatio homicidij, & non homicidij, fieri debet per medicos & chirurgos peritos. 10.
Medicina ars est longè certissima. 11.
S ij Medicina

Medicinæ regulis fidunt vel sacri canones. 12.
Medici & Chirurgi in probatione lētalitatis vel non lētalitatis à quibus eligendi sunt. 13.
Vni medico vel chirurgo in probatione non semper fidentum. 14.
In centuriis nullum adhibere medicum, & quemlibet, & imperitum adhibere, paria sunt. 15.
Quando vni medico aut chirurgo credendum. 16.
Medicis aut testibus ratione probantibus potius credendum, quam alijs ratione nil probantibus. 17.
Qui alterum inuaserit, aut lētali vulnere conflixerit (etiam si læsus semel lecto ægritudinis leuatus plateatim inambulauerit) tenetur homicidij non læsionis. 18.
Lētaliter vulneratus, & moriens vel sua negligentia, malo regimine, cōcubitu venereo, larga potatione, mala custodia, medicorum aut chirurgorum inobedientia, noxio cibo, aut potu, sui ipsius homicida est, & vulneratorem ab homicidij crimine liberat. 19.
Sese interimit qui medicorum præcepta negligit. 20.
Vulnerum quæ lētalia, & quæ non lētalia. 21.
Medicorum laus à certitudine et necessitate. 22.
Moriens imperitijs medicorum aut Chirurgorum vulneratorem, non mortis, sed læsionis tantum Reum efficit. 23.
Euentus mortis nunquam imputandus docto, diligenti quæ medico, aut chirurgo. 24.
Medicus etiam doctus, studio ac negligentia mortis causam præbens, mortis item sit obnoxius. 25.
Pharmacopœiæ indiligentes, stupida quæ medicamina, cōtra præscripta medicorū pro efficacibus præbentes, quorum causa ægrotus moritur, mortis sunt obnoxij. 26.
Medicorū quinque qualitates necessariae. 27.
Medici, & Chirurgi peccantes lata culpa, puniendi arbitrii. 28.
Multis vnum adorientibus, singuli statuti violati rei constituuntur. 29.
Vnus plures inuadens, vna quoque mūlta dānabitur. 30.
Vno tēpore simul mūlta cōmittens, grauioris peccati mūlta dānabitur. numero 31. 32. & 34.

Diuersim

Diuerfis verò temporibus interceptis plura delicta committens, plurimarum etiam mūltarum Reus efficitur. num 31. & 32.
Criminales pœnas homicidij, quidam volunt posse conuertere in pœnas civiles, sed perniciosè. 36.
Contra plura distincta peccant statuta plurium item statutorum mūltam incurrit. 37.
In statutis nihil commutandum, quæ ad literam intelligenda sunt. 38.
Qui aliquem vulnerauerit, læsionis mūlta dānabitur: qui vero eundem occiderit, is homicidij crimine tenebitur. 39.
Inurium vulnerans etiam non lētaliter, homicidij (si moriatur) sit obnoxius. 40.

Inuadere nihil aliud est, quam irato animo quempiam adoriri: hoc modo si te quispiam adoriatur incrimis sine villo corporis tui contactu, is profectò tibi iniuriā intulit. Si verò te contigerit citra omnem læsionem, grauiorem iniuriam dedit, i. e. iniuriam autem, si de iniuria eoque puniendus is est per Iudicem, iuxta qualitatem facti, & personæ, latrocem. & ibi Salicet. C. de iniurijs. quorum forsitan per otium in sequentibus capitibus meminerimus. Si statutum esset, vt quisquis alterum inuaderet armis is mūltam incurreret decem lib. Parisiensium: Deinde si te quispiam adoriretur accinctus gladio, is haud dubiè in statutam mūltam decem libr. Parisiensium incidit, etiam si gladium non exemerit. Armis enim facta fuit illa inuasio: ad quam probandam sufficit eum armis fuisse in inuasionem munitum, & accinctum nec requiritur ipsa euaginatio, aut armorum violenta illatio: quandoquidem is inuasor ita armis paratissimis instructus, multo est se inermi audacior, & violentior, & inuasum reddit multo etiam timidior: quocirca censent Doct. eum ceu violentum inuasorem etiam esse puniendum, quum per arma parata, illi in manu sit violentum.

S. n. n.

tam aduersario vim inferre, eam voluerit. Ita singulariter Barto. in l. ij. §. i. ff. de vi & vi armat. Huic assentit Angel. Aret. vir doctissimus, & practicum criminalium profecto decus in suo insigni tract. maleficiorum, sub gloss. dictus Andreas armatus, etc. Cui etiam suffragantur annotationes ibidem, quæ diligenti Lectori ibidem manifestò aperiantur. Dictis præterea non abs re adiungenda videtur quæstio illa frequentissima, cuius meminit excellentissimus vtriusque iuris interpres Dominus Hippo. de Marfil. in suis Comment. super tit. ff. ad leg. Corn. de scar. sub l. si in rixa, videlicet: Statuto cauetur, vt arma gestans puniatur poena centum. Altero statuto cauetur, vt inuadens alterum, puniatur item poena centum. Tercio statuto cauetur, vt vulnerans aliquem, puniatur similiter poena centum. Ex his tribus statutis nunc exoritur quæstio: An is, qui Titium vulnerauerit, trium statutorum mulcta, scilicet trecentarum librarum, simul puniendus sit, cum aduersus tria enarrata statuta simul peccauerit. Nam arma gestauit, armis inuasit, armis item & læsit: An verò ob illam læsionem tantum puniendus sit semel poena centum? Cui quæstioni (potius quam quorundam Prætorum inexhaustæ habendi libidini) præfatus Domi. Hippol. in loco præcitato satisfaciens, asserit eum solum puniendum esse pro vulneratione, vna poena centum: nempe, quod infractio duorum primorum statutorum, scilicet de gestatione armorum, & de inuasiōe, simul confundatur cum violatione tertij statuti, & vulneris illatione. Ita singulariter habet gloss. in verb. Plurima, in l. qui de crimine, C. de accusat. quam ibi sequuntur omnes scribentes, argu. l. quoniam, C. ad leg. lul. de vi. Idem tenet Bartol. in l. quemadmodum, §. illud, ff. ad leg. Aquil. & in l. inficiando, in §. infans, in fin. ff. de furt. Bald. in l. aduersus in fine, C. eodem titul. de furt. atque idem Bald. in l. quicunque, in i. colum. C. de seruis fugiti. & in l. diuortio, ad fin. ij. colum. ff. solut. matrimo. Gaudi. in suo tract. maleficiorum, sub tit. de poe-

nis reorum, in xix. colum. versicul. Pone insuper, etc. & Ioan. Andr. in additione Speculi, in titulo, de homicidio, super rubr. ibi, vulgata est quæstio, etc. Alberi. de Rosa. in secunda parte statutorum, quæstione xxix. incip. Tertia quæst. est, cuius etiam recordati sunt Bal. in l. cum ancillis, C. de incest. nupt. in ult. colum. & Bart. in l. nunquam plura, ff. de priuat. delict. necnon Dom. Abb. ac alij in ca. i. extra. de poenis, atque Angel. Aret. in suo tract. maleficiorum, in verb. Fecit insultum, in prima charta, in verb. Aduertas te Iudex, & ibi in additionibus, & in eodem tract. in verb. Admenauit, in princi. Possent ex dictorum occasione in hac materia ite plures proponi quæstiones: nempe, quoties vno verberare simul concurrunt plura delicta, verbi gratia, si statutum esset vt si quis læserit alium, puniatur decem: Quidam verò contra hoc statum alterum vno ictu bidentis aut tridentis simul infligit duo aut tria vulnera: quæstio nascitur, an lædens sit puniendus pro singulis vulneribus iuxta statuti tenorem poena decem? an solum ceu pro vna inflectione semel poena decem? Atq; alie similes quæstiones hic moueri possent. Sed omnibus his & similibus quæstionibus per primā solutionem præcedentem respondendum erit, omnia huiusmodi plura delicta cōcurrentia similiter pro vno delicto esse iudicanda: deoq; tantum vnam mulctā decem esse pendendam. Ita dixit Bar. in l. si gemina arbor, ff. arbor. furt. cesar. & Gaudi. in tract. suo maleficiorum, sub rub. de poenis reorum, in x. col. vers. sed pone. & Ang. Aret. in trac. etiā suo maleficiorum, in verb. & ipsum Titium percussit. Presentis quæstionis etiā meminit Alb. de Ros. in ij. parte statuto, q. xxij. & ibi in q. xxxvij. incip. vij. q. est, etc. & ibi in q. xxxix. incip. Statuto cauetur, quod si aliquis aliquem percussit. Si præterea constitutum esset, vt quisquis alterum inuaderet in domo sua, is duplo puniretur: tunc deinde aliquis assiliret in domus tuæ vestibulo seu porticu, is cerè eiusdem mulctæ statim reus fieret, quod vestibulum seu porticus pars domus tuæ sit, c. si quis contumax xvij. q. iij.

q. 4. Barto. Bald. & Doct. in l. Cætera. §. Hoc senatus, 2. ff. de legat. 1. argum. l. Qui ædes, in fin. ff. de incend. rui. nau. fra. neque hoc in facto vlla est facienda distinctio, an domus sit conductitia, vel gratis data seu concessa: an emptione, vel hereditate propria. Huic seruiunt, l. Lex Cornelia, §. Domum, §. & ibi scrib. ff. de iniurijs, l. 1. §. 1. ff. de lib. agnoscen. l. 1. §. Habitare, ff. de his qui deiece. vel effu. Bart. in l. Qui domum, & in l. Nec in ea, ff. ad le. Iuli. de adulter. Bart. Alber. Bald. Paul. Castr. Iason ac reliqui in vulgata l. Plerique, ff. de in ius vocand. Si etiam statutus ordinatum esset, vt qui alterum in domo sua inuaderet, is capto damneretur: ac deinde quispiam te sedentem pro foribus peteret gladio, aut baculo, is similiter eiusdē lætæ pœnæ Reus teneretur, non secus quàm si te in domo tali modo fuisset adortus. Nam is maleuolum atque lædendi cupidum animum, hoc modo fors per facta edocuit: atq; is in domo fuisse censendus est, qui domi suæ pro foribus fuisse cognoscitur. Si te quispiam dolose prehensis vestibus tam diu remoraretur, donec alter adueniens te inuasum aut læderet, aut interimeret: vterque & factor & facti causam præbens, pœnæ læsionis, aut mortis obnoxius haberetur, huic congruit l. Qui occidit, §. In hac, ff. ad le. Aquil. §. Cæterum, iuncta glos. instit. de l. Aquil. Socrates inuasus à multis, atq; ab ijs omnibus læsus, atque affectus multis vulneribus, tandem moritur: & fertur mortu' ex vulnere inflicto à Platone: qui Plato probare vult cōtrariū, vulnus à se inflicto nunquā fuisse letale: sed vulnus illud, quod à Diogene inflicto fuerat, verè fuisse letale: quod si probare velit, audiendus est haud dubiè in sua probatione, ita vt si eam comprobare posset nulla pœna dānandus sit, quàm pœna læsionis & vulneris: mortis verò minimè, d. l. Qui occidit, §. si. & l. Si ex plagis, in princip. ff. ad l. Aquil. per glossam, §. Ceterum, instit. eo. tit. Istiuscemodi autē probatio potissimū cōfirmanda est, non per quoslibet, nec per insipidos & imperitos, sed tantum per peritos ac doctos medicos

aut

aut chirurgos, quibus potissimū ob nobiliū artū suarū certitudinē, hac in re credēdū & ipsorū medicinæ regulis inhærendū fuerit, nō secus, quàm Bononiēsēs adhæserunt Carocio, vt not. glossa in l. omnis diffinitio, ff. de regulis iuris. Quandoquidem ars medicinæ, ars est longè certissima & verissima, cuius regulæ ab experientia & longo rerum vsu, & obseruatione exortę sunt, veluti ait quidam magni nominis philosophus in proœmio Metaphysicæ. Cuius item regulas seu verissimas ac certissimas non verentur imitari sacræ leges, l. septimo mēse, ff. de statu homi. & in authen. de rellitu. & ca. quæ parit in xi. mēse, §. vnum. Hi tamen medici ac chirurgi ac probationem eligendi fuerint vtrinque & per proximos cōsanguineos, aut affines interfecti, & simul per ipsius factoris putati cōsanguineos & affines, vel ad arbitrium & ordinationem Iudicis, si quidem in hac electione faciendā, minimè inter se se concordare poterunt. Cæterum vnus medicus solus, aut vnus chirurgus solus, etiam doctus et suę artis expertus, non sufficit ad talem probationem confirmandam: sed oportet ad minimum esse duos: nisi ob raritatem vnus tantum haberi potuisset: tūc huic vni medico etiā credi poterit, si eo in loco plures haberi nequeant, per text. in auth. de nō alienan. §. quod autem, versicu. vt neque vlla ibi, aut etiā vno, si vnū solum ciuitas habeat, vel reperatur ibi, & in l. quod si nolit, §. si mācipiū, versic. culpam. ibi, non adhibuerit medicum, vel malum adhibuit. & sic tenent Bald. Ange. & amplè Cæpol. ff. de edil. edict. Ex habitis nunc facillè collegeris, paria esse, nullum adhibere medicū, & quoslibet adhibere medicos vel chirurgos indoctos vel imperitos: quādo ne doctissimo quidem satis tutò credendum fuisse monstrauius, nisi plures haberi nequissent: aut certè nisi is vnus è multis esset celeberrimi nominis et medicorum penè præcipuus habitus in republica iuratus, ac præclaro stipendio quopiam remuneratus, cui certè vni tunc credendum fuerit, vt voluit Bart. in l. 1. per illum tex. C. de pondera. et auri illatio.

lib.

lib. x. Vni etiam credendum fuerit, si partes vtrinque huius vnus arti confiderent adeo vt eo solo se contentos declararet per l. i. §. finali. ff. de verborū oblig. & ibi Ludo. Roma. & Andr. Barb. Hic autē notandum, plus fidei adhibedū duobus medicis affirmatibus non esse mortale vulnus, quā vni dicenti contrariū, l. i. §. i. in exordio, ff. de vent. inspiciē. & ibi hoc not. Bart. in ver. vterius hec
17 Lex facit in argu. cum alijs per eum allegatis. Postremo, tutius credendū fuerit duobus testibus allegantibus legitimam causam vel rationē dicti sui, quā alijs duobus, nullam dictorum suorum rationem reddētibz, vt notat Bald. in l. presbyteri. col. vltima. C. de episc. & cleri. & Ludo. Roma. in l. i. in prin. ff. de noui oper. nūtia. Horū latē item meminit D. Nicolaus Boerius in suis decisionibus aureis quæst. cccxxij. quem casu emergente cōsultē.
18 Aliud, quando quispiam inuasus aut læsus, diu lecto ex vulnere aut inuasionis terrore decubuit: postea verō ē strato sese erigens, templa adeat, fora, plateas, aliāque loca frequentet, putās se à morbi ac vulneris periculo liberatum: ac deinde mox subito in debilitatē recidit ac moritur: factor, inuasor, aut vulnerator eo casu Reus erit homicidij, & de morte dānandus, non de læsione, si quidem apertē constiterit, vulnus inflētum prius fuisse letale, & mortuum ex eo vulnere tantū, & per se obiisse, nō alimnde.
19 Nam si sua negligentia, ac aliunde vulnus postea redditum fuisset letale (nempe suo malo regimine: si vxori aut iuuenulæ concubisset: si liberalius æquo ad ebrietatē ferē bibisset, tabernāsq; frequētaffet: si malē se custodiuiisset: si medicis aut chirurgis non paruiisset, vel contra salutare medicorum regulas aliquid peccasset; etc) liber esset ab homicidio. Lud. Bologn. in consilio v. col. 3. versic. Primus, & versic. Alius, tunc enim suæ negligentiae, & sibi imputandum esset, & non vulneratori: quia dictis casibus seipsum necare videtur, non necari ab alio. Idem dicit Diuus Augustinus in homilia, quæ in sancto die
20 Pentecostes cantatur: Quod ille se interimit, qui præcepta medic

medici obseruare negligit. Et idem præstant leges negotijs, quod medicamēta morbosis. Authen. quibus modis natura efficitur, post princip. Et si curā medicatū expectas, oportet vt vulnus detegas: vnde bona custodia requiritur, per quā sæpe curari solēt ea quæ mortalia vidētur. l. i. §. finali. ff. ad Sylla. Et ecōtrā, mala custodia vulnerati, nō mortalia vulnera, sæpe reddit mortalia, mortēque inducit, dicta l. quod si nolit, §. si mācipium. versic. culpā omnem, de ædil. edict. quo casu Lex apertē determinat percussorē de homicidio nō teneri, dicta l. qui occidit, §. fin. Quum hīc de letalitate, ac nō letalitate vulnerum sæpe meminerimus, ea vulnera potissimum letalia censenda sunt, quæ in locis periculosis, & certē morti obnoxius inflēta sunt, vbi præcipuē medicorū censuræ confidendū fuerit: Ea similiter per se nō fuisse letalia, quæ in locis fuere inflēta non periculosis, nec morti obnoxius. Quocirca quisquis in huiusmodi locis non letalibus alterum vulnerauerit, ab homicidio liber iudicandus erit: potissimum si medici iuramento adstruat, eū vulneratū ex accepto vulnere nunq̄ obiisse, quod in tali loco nūquā potuisset esse letale, sed ex alio morbo aut alio accidente, aut latente malo, nō ex vulnere nato. Nā si malum aliquod ex læsione illa, tanquā ex ipsā causā fuisset exortum (veluti si ex vulneris malo accidissent ardentes febres, aut alius quispiā morbus, ex quo moreretur) In eo casu suspicio mortis esset contra factorem, qui ob id de mortis crimine damnāndus esset. Parui enim refert, an re & morte ipsum occiderit, an mortis causam dederit. l. item Mela. §. si alius tenuit, & l. qui occidit, §. finali. ff. ad legem Aquiliā. & l. nihil interest. ff. ad legem Cornel. de sicar. Ange. in §. cæterum, Institut. de leg. Aquilia: Porro in dictis rerum euentis, & factis potissimum (vt dixi) standum erit iudicio medicorum aut chirurgorum, vt qui certius hac in re iudicare poterunt: Nempe, an verē ex vulnere mortem obierit: an forsā ex vulneris aliqua exorta occasione; quapropter ipsi medici (vt hoc

hoc obiter inferam) & docti chirurgi ob artium suarum nobilitatem, vel in hoc periculosissimo negotio honore omni prosequendi sunt, teste etiam Ecclesiast. xxviiij. Honora (inquit) medicum propter necessitatem, nam & illam creavit Altissimus. Veluti si contingeret vulneratum mortem occumbere ipsius medici aut chirurgi imperitia, vulnerator non esset Reus mortis, sed tantum læsionis, l. qua actione. §. final. ff. ad l. Aquil. §. præterea, & ibi Ang. in l. i. co. titu. de l. Aquil. l. illicitas. §. sicuti. ff. de officio prædis. l. si quis fundum. §. Celsus. ff. loca. & l. imperitia. ff. de reg. iur. Atq; in hoc casu ipse medicus & chirurgus arbitraria poena damnandi per Iudicem essent. Verum si medicus aut chirurgus artis suæ peritiam diligenter, & ad regulas suas operatus fuisset, & vulnere affectus ille nihilominus moreretur, nihil imputandum esset medicis aut chirurgis istis, qui ab omni culpa essent liberi, etiam in foro conscientie. Abb. in c. tua nos, §. ad vltimū, ext. de homic. Euentus enim mortis docto ac diligenti medico ac chirurgo nunquam imputandum est, quandoquidem nō est in medico, semper releuetur vt æger, d. l. illicitas. §. sicuti glo. in c. ad aures, ext. de arat. & quali. Si verò medicus & chirurgus indocti reperiatur esse in culpa, nempe ob crassam artis imperitiam, aut non adhibitam strenuam diligentiam, tunc (vt prædictum est) tenentur l. Aquilia, Ang. in §. præterea, si medicus. Instit. de l. Aquil. & Fel. in d. c. tua nos. Si verò studio & ex conscientia (licet doctus fuerit & peritus) mortem procurauerit, præbendo aut præscribendo medicamina noxia aut stupida, & emortua: aut ad curam assumptum data opera reliquerit, vt vel his malis & medijs tãdem mortem opereretur, is haud dubiè mortis obnoxius fieret, & de morte damnandus esset, l. i. §. diuus. ff. ad l. Cornel. de sicar. & l. i. C. eo. tit. Ist hæc autem maximè notanda sint pharmacopolis. Nam si medicus in culpam incidit præscribendo noxia & stupida medicamina, multo magis ipsi pharmacopolas in culpa erunt, & execrabiles, qui ex auaritia & lucri

lucris in exhausta libidine, etiã contra medicorum præscripta, vel ex propria temeraria audacia, quasuis medicinas conficiant ex corruptis speciebus, & herbis aut radicibus planè emortuis, quibus languidis nihil opis præstant, imò ipsius mortis sæpe etiam causam præbent: cuius quidem mortis non solum in foro conscientie, verum etiã in foro fori (quod per conscientiam & industriam fecerint) sunt obnoxii. Ang. in d. §. præterea si medicus. Quotiam autem superius medicorum periculum non nihil attigimus, non abs re futurum arbitrabar, si quibusdam triualibus medicis & chirurgis hic pauculas condiciones explicare, quibus præditos esse conueniat bonos & cordatos medicos, & qui omne periculum euitare student. Quinq; igitur cōditiones, siue qualitates medico cōueniāt oportet: de quibus Panor. in d. c. tua nos. Primo enim requiritur, medicū, & chirurgum esse laicum non clericum: quandoquidē cuius clerico medicinæ & chirurgiæ exercitium de iure prohibitum est in c. sciētia. in c. nō magno, & in c. fin. ne cleri. vel monachi. Vnde clericus chirurgiā exercens, si ex ea mors sequatur, etiam si sit peritus & diligens, efficitur irregularis, d. c. tua nos. Secundo requiritur, vt suæ artis & professionis sit peritus. Tercio requiritur, vt adhibeat omnem diligentiam secundum artem. Quarto vt egrum informet, & doceat de his quæ sunt suo morbo perniciofa, & contraria. Quinto ne in dubijs sit nimium audax & temerarius, veluti si dubitet, an præscripta aut præscribenda medicamina sint ægrotanti profutura, & salutaria, an non: in hoc casu potius reseruanda sunt præscripta, & vt languidus abstineat consulendum potius, quàm vt sumat. Innocent. in c. tua nos. sæpe allegato. Præstat enim tunc ægrotantem summo committere medico Deo, quã temerè quippiam per imperitiam & ambiguitatem in eo curando tentare, & dubiæ sententiæ committere velle. In his autem omnibus casibus, in quibus medicus aut chirurgus peccat, culpa lata puniendus est, non ex aliquo senatusconsulto (quod

iura nusquam quorundam testimonio exprimunt) sed potius poena aliqua mitiori, & pecuniaria: aut certe extraordinaria ad arbitrium ipsius Iudicis, vt dicitur Bar. & Ang. in l. In lege, ff. ad l. Cor. de sic. quia vbi non est poena expressa à lege vel statuto, illa est imponenda Iudicis arbitrio, l. i. §. expilatores, ff. de effrac. & expila. l. hodie, ff. de poenis, l. ij. ver. stellionatam, ff. de crimi. stelli. c. Felicis, §. cæterum, de poenis, lib. vi. l. i. ff. de iure deliber. l. fin. ff. de actionib. empti. l. mora, ff. de vsur. l. continuus, §. cum ita, ff. de verb. obligat. & Felinus in d. c. tua nos, ext. de homic. Haftenus de medicorum & chirurgorum officiis prædicto statuto conuenientibus, satis superque dictum est, reliqua persequamur. Si legibus constitutum esset vt quisquis alterum inuaserit, dependat libras decem, & per occasionem vsueneret multos simul coniunctum vnum adoriri: omnes & singuli inuasores dictarum decem lib. rei constituerentur. Quandoquidem tot sunt iniuriae, quot sunt iniuriarum illatores, & contra. Hinc fit, vt si vnus plures inuadat, vnus multæ punitionem tantum incurrat. Singulae tamen personæ inuasæ exigere possent passi dispendij & iniuriæ reparationem, quam certe singulis exoluere teneretur. Si statutum esset, quisquis alterum inuaserit, multabitur decem lib. Paris. Et quisquis vulnerauerit alterum, damnabitur viginti li. Paris. deinde si contingeret Demosthenem inuadere Socratem, eumque ita vulnerare, tunc Demosthenes posteriori multa viginti lib. Paris. tantum damnabitur, scilicet de læsione. Nam à priori multa inuasionis liberandus erit, secundum Bart. in d. illud, §. si idem, ff. ad l. Aquil. Verum si is Demosthenes Socratem vno tempore inuassisset, deinde alio tempore intercepto vulnerasset, vtriusque multæ certe reus efficeretur. d. l. illud, §. si idem, & ibi Barto. Si ex duobus alter alterum inuassisset, è quibus non constaret, vter prior inuassisset alterum, suspicio vehementior esset contra ipsorum alterutrum, qui huiusmodi facinoribus infamis esset, & publica fama ad similia perpetranda delicta ex consuetudine

suetudine haberetur addictus & propensus, l. vel vniuersorum, ff. de pignora. actio. l. qui semisses, ff. de vsur. Si statutum esset, vt quisquis alterum cedat in faciem, multetur quinquaginta lib. Paris. cuius meminit Ang. Arer. in §. atrox, Instit. de iniur. Deinde si alio edicto cautum esset, vt qui alterum cadat in plateis, mulctetur duplo. Tercio statuto præterea edictum esset, vt omnes eiusmodi multæ de nocte incurse, duplo depandendæ essent, atque tunc contingeret Martinum cadere Egidium in faciem, in plateis, atque de nocte, ita vt contra illa tria statuta simul vno delicto committeretur: in his casibus volunt iura multa cetum li. Paris. tantum duplicari, hoc est, summam nouissimam & non amplius: atque vt in eam summam Martinus perpetrator condemnatur. Nam principale factum expendendum, utpote, quod præcipue executioni obnoxium est, eoque multa potior condemnanda, non quæ accessoriae sunt, aut inde manantes. Si statutum haberetur tale, vt qui alterum inuadat multam exoluat quinquaginta lib. Paris. & qui alterum lædat, soluat emendam centum lib. Paris. & qui alterum occiderit, dependat mille lib. Paris. deinde contingeret, vt Demosthenes inuaderet Socratem, atque post inuasionem, ipsum tam grauius læderet, vt eam læsionem mors sequeretur, non teneretur exoluere omnes multas: sed per solutionem multæ mille lib. Paris. absolendus esset, quoniam factum tale propter continuationem æstimatur pro delicto vnico. Bartol. in d. l. si gemina arbor. Gaudi. & Ang. in dictis suis tractatibus maleficiorum, in locis sup. allegatis. Idem Bart. in l. illud, §. si idem, ff. ad l. Aquil. vbi inquit: quod quando plura delicta tendunt ad eundem finem pro vno tantum puniuntur, si fiat eodem impetu, eodemque durante affectu. Nam si huiusmodi facta contigissent diuersis temporibus, atque post interualla temporis, reus tunc fieret omnium illarum multatarum, d. l. illud, §. si idem, & ibi Bart. infert, Si te adoriar & vulnerem, me non esse puniendum, nisi de vulnere tantum: quia assultus

- fit ad finem vulnerandi, vt notatur in l. qui de crimine, C. de accu. Bar. in l. nunquam plura. ff. de priu. delict. Non mirum tibi pie lector hic videatur, quod in hoc statuto dixerim, illum, qui ad mortem sequentem vulnerasset, damnari posse poena pecuniaria mille libr. Paris. cum sit crimen homicidij, & non nisi gladio plectendum.
- 36 Quandoquidem sint nonnulli Docto. qui contēdunt criminales poenas homicidij posse conuerti in ciuiles punitiones & pecuniarias, arg. eorum, quae pro constanti tenent Bar. cuiusque sequaces in l. i. ver. vltimo quero, ff. de publica. in l. i. ff. vi bonorum raptorū. in d. l. nūquam plura, & Bald. in l. non ideo minus. C. de accusat. Alij verō contrarium adstruunt, nempe Archidiaconus in c. duo ista nomina. 23. q. 4. & in c. fin. ne cleri. vel mona. lib. 6. Hostien. & Ioannes Andreas in c. fin. de consuetud. Nam si (inquit) illorum sententiae iura subscriberent, daretur
- 37 populo aperta peccandi occasio, & liberiis occidendi quoslibet nefaria licentia. Panor. in c. ex parte. de consuetudine. in antiquis. iunctis additionibus ibidem, Felinus in Rubri. extr. de homicid. & Ludo. Roma. in suis singularib. singulari de clvi. incip. Iudex potestatis. Porro si statuto cautum esset, vt qui alterum vulneraret, multam incurreret decem libr. Et si in platea vulneraret, duplum dependeret. deinde verō contingeret, vt Demosthenes Socratem vulneraret in platea: is Demosthenes profecto dependet vtranque multam, quod duo distincta sint delicta: alterum ex causa vulneris: alterum ratione loci: cuius gratia delictum est enormius (vt quidam autumant.) Alij volunt esse absolendum dupla punitio: nec alij verō minima multa eum esse absolendum.
- 38 Atque in his omnibus statutis, ipsa statutorum verba, textus, & forma ad litteram sunt seruanda, quod omnia stricti iuris sint: vulgaris. l. 3. §. haec verba. & ibi Bartol. ff. de nego. gest. & l. quicquid adstringenda. & ibi scribent. ff. de verborum oblig. cum infinitis nec dissimilibus iuribus. Si postremo constitutum esset legibus municipa-
- libus,

libus, vt quisquis inuaserit, ceciderit, vulnerauerit alterū, mulctetur decem libr. Paris. & qui alterum occiderit, vicissim iustitia occidendus sit. Postea verō Demosthenes adoriretur & vulneraret Socratem: & deinde accederet Plato, qui Socratem occideret. Demosthenes tantum mulctaretur decem libr. Paris. ratione vulneris; Plato verō criminaliter veniret exequendus vltore gladio. Si denique quispiam vulneraret infirmum, etiā citra lēSIONē legalem, vulnerator Reus esset (si moreretur) homicidij, nō secus quā si validum aliquem vulnerasset. l. qua actione. §. sed & si quis seruum aegrotum. ff. ad leg. Aquil.

De necessaria suorum bonorum defensione. Cap. 78.

S V M M A R I A.

- Furem nocturnum an occidere fas sit. 1.
Furem nocturnum ad hoc vt occidere liceat, plura requiruntur. 2.
Furem diurnum an occidere permittum sit. 3.
Fures ob leuissima bona non sunt occidendi. 4.
Minima non sunt in consideratione. 5. (effugere. 6.
Ab altero inuafus, & citra periculū euadere compos, tenetur inuafus & sine magno periculo suorum bonorum effugere nequies, nō tenetur effugere. 7.
Inuafus ad arctū vsque & praesentissimū periculū, illico tunc sese defendere tenetur. 8.
Vim patiens ab altero, bonorum causa, se defendere potest subito ipso momento; & quouis etiam tempore futuro. 9.
Volenti capere debitorem licet telo resistentem occidere, & eius procuratori. 10.

Permittum est mihi (ex necessariis defensionis titulo) furem aut alium quempiā, qui de nocte domus meas, villam, aut septa mea latenter ingressus, mea suffragari conatur, aut vim villam mihi aut meis, & cum familiaribus, tum alijs rebus inferre satagit, occidere sine ulla metu poenae iuridicae, text. est in l. furem nocturnū. ff. ad

1. Cor. de fca. l. itaq. §. lex. ff. ad l. Aquil. & c. si perfodiēs, ext. de homici. huic etiā quadrat insignis text. in l. sed et si quemcunq. ff. ad l. Aquil. vbi dicit, Si occidisti furē quem capere poteras: ergo à contrario, si capere nō poteras, poteris impunē occidere. Cui præterea seruit tex. notab. Exo. 21. vbi dicit: Quod si fur perfodiēs domū occidatur, occidens nō est Reus sanguinis, illūmq. textum allegauit S. Tho. secunda ij. q. lxxij. arti. vij. volens probare, quod longē magis licet occidere pro defensione vitæ: & arguit, si pro rebus, longē magis pro vita. His item subseruit l. i. & ibi gl. et doct. C. vnde vi. Bartol. atq. eius sequaces in l. vt vim. ff. de iusti. & iure. Ang. Aret. in suo celebri tract. malefic. in glo. Et dictus Titus se defendendo. Vt autem furem nocturnum occidere liceat, secundum opinionem communem, plura requiruntur. Primo, vt istud fiat pro defensione sui ipsius, vel rerum suarū: aliōqui enim nulli fas esset occidere furem, maximē si illinc absq. vlla rerum ablatione recedat. Textus est in d. l. furē. cum supplemento gl. & Bartoli. Defensionem autem illam intellige, non rerum quarumlibet, sed magnarum dūtaxat; nam de paruis rebus nullum haberet locum illa violenta ad alterius internecionem defensio. l. si ex plagis. §. tabernarius. ff. ad l. Aquil. Secundo requiritur, vt clamādo inuocet aliorum subsidia, l. itaque. ff. ad legem Aquiliam. Talis enim præcedens clamor à factore, tollit omnem clandestini homicidij aut læsionis suspicionem, vt inquit Hippo. Marfilus in dicta l. furē. Tertiō requiritur, vt furem nec ipse ante occisionem agnoscat, nec vllus testium præsentium, quorum operam inclamauerat. Nam si fur ille notus fuisset, aut domus domino, aut testibus presentibus, non ita impunē fas esset tunc eum furem occidere, quum testimonio multorum cum fure de furto iuridicē agere posset. Bar. in dicta l. furē. Quarto requiritur, ne eum apprehendere potuisset. l. sed & si quemcunq. ff. ad l. Aquil. Partiarione cū superioribus permittitur mihi occidere furem, qui etiam interdiu domum meam ingreditur aut

septa

septa mea, præcipuē si baculis, lapidibus, telis, aut armis alijs munitus ingreditur, meq. ita petat, vt mea mihi violenter abripiat: & si ego eundem furem aliter à meis nec arcere, nec abigere possim citra summum corporis mei aut bonorū meorum periculū, l. itaq. & l. sed et si quemcunq. ff. ad l. Aquil. præallegatis. Istæ autem intelligas oportet, si eum furem violentū non cognoscas, teste Bar. in l. furem. Nam si eum personaliter cognosceres, nō tam tuto eum occidere licet. Similiter si fur quispiam alterius domum aut septa interdiu & clara luce ingreditur, nullis prædictis armis munitus, nec vllā domino vim inferens, sed tantum furādī malo studio exagitatus, in eo casu non licet tūc furem diurnum occidere, quum eum etiam cognoscere posset, & cū eo agere iustitia: atq. hæ sunt communes omnium de furibus nocturnis & diurnis opiniones. Ego verō præfata ab omnibus venia, ab his opinionibus in parte dissentire me fateor: volens nulli licitū esse vt furem nocturnum pro rebus tantū occidat, nisi accedat graue corporis sui periculum & fur aut actu, aut præsumptiuē sibi armis vim inferat, d. cap. si perfodiens. extr. de homicid. vbi textus apertē etiam causam reddit, cur magis liceat nocturnum occidere furem, quā diurnum: nempe quod de nocte nulli certō cōstet, an is furandī, an occidendi gratia eo venerit, quod luce magis est perspicuum. Et in dubio periculo, peius semper malum suspicatur, quod vt quis repellat, ad alterius interreptionē etiā se defendit & vlciscitur. Si enim constaret furem tantū furandī studio domum tuam fuisse ingressum (quod euidentius fit clara luce, ideoq. non tam temere licet furem interdiu occidere) nec tuæ personæ vim vllam armis inferat, dico tibi nō cōcessum esse, vt ei furūculo, bonorum tuorum solū gratia, vitam eripias. Porro an furandī, an occidēdi gratia, venerit, vel hoc indicio (quod iura volunt esse necessarium) cognoscas, si magno clamore aliorum suppetias imploraueris. Nam si hoc clamore territus aufergit, argumentum est eum non te, sed tua petere: atq.

T ij hoc

hoc casu, non licet tibi furem insequi & occidere. Si verò post clamorem non terrefactus permanferit, suspicio est, eum occidendi tui gratia, vsquam delitescere. Atq; eo casu fas est eum tibi talem furem occidere, etiam si actualiter nō videas eum te telo, aut alijs similibus armis petere. Ratio igitur furis occidendi aut non occidendi, tota confurgit ex suspitione homicidij tibi inferendi, aut nō inferendi: adeo vt si vim inferat, vel inferre præsumatur, occidere possis. Si verò nullam vim tuæ personæ inferre constiterit, sed tantum rebus tuis, nulla ratione puto tibi permiffum esse, vt eum occidas, atque ita intelligo, l. itaq; . §. lex. ff. ad l. Aquil. ponderando aduerfarium (autem) positam in vers. interdiu. Non tamē per illū textum probatur id, ad quod adducit eum dominus Iason (salua interim pace tanti viri) in præcitata l. vt vim. ff. de iust. & iure. qui vult quod pro sola rerum defensione liceat occidere, quia ibi nō occiderat, aut nō probatur occiso facta pro sola rerum defensione: imò etiā pro defensione personæ. Nam cum non aufugit post clamorem, latro potius, quam fur esse præsumitur, & ita non malè concordat cum l. furem. ff. ad l. Cornel. de sic. licet d. Iason. in d. l. vt vim dicat cōtrariū: dum inquit illos textus vix possē ad concordiam reduci, & in hoc differt à diurno, quē occidere solū potero, si actualiter telo aut similibus armis me laedere tentet. Ex his nūc clarè colligitur, quod nō est licitū occidere furem diurnum aut nocturnū: nisi is plus sit quā fur, aut plus quā fur esse præsumatur. Nam si se telo, aut alijs non dissimilibus armis defendat, plus est quā fur: si verò post clamorē nō aufugerit, præsumitur eum plus esse, quā furē: & ideo his casibus occidere licet, alijs verò minime. Atque hanc opinionem meam, tametsi pace omnium protulerim, cuius tamen communibus opinionibus ad-
4 hærere permittitur. Cæterum prædicta intelligas, velim, nō de minutis, rebusq; parui prætij, veluti pomis, pyris, atq; his similibus: ob hoc enim nulli licet furem occidere, imò ne ledere quidem etiam si armis sese defendere conaretur

naretur: sed de magnis bonis hoc oportet intelligas, quæq; magni prætij sunt (vt antè memini) dicta l. si ex plagis. §. tabernarius. Huic seruit quod voluit Alex. in dicta l. furem. Quod si parçitur famæ hominis pro re vili ac modica, vt in l. si oleū. §. fina. cum l. sequē. ff. de dolo. ergo multo magis parcendū est vitæ, ad quod allegat l. si adulterium. §. liberto. ff. de adulter. huic consonat regula illa notissima, Quod minima non sunt in consideratione, vt
5 habetur in l. Scio. ff. de in integ. restitutione. in l. omnino. ff. de impes. in reb. dot. lib. fact. & in c. licet causā, in verb. Nulla vel modica, ext. de probat. D. Hipp. à Marsil. in l. si vt allegas, C. ad l. Cornel. de sicar. vbi nullorum similitum meminit. Si meam personam quispiam inuaderet, ego, que citra periculum inuadentem possem effugere, profecto eo in casu planè teneret effugere (vt & supra dictum est) Si verò quispiam mea peteret inuadere bona,
6 non teneret hoc casu inuaforem effugere: quādoquidem mea fuga graue mihi possent bonorū meorū inferi dispendium. Si præterea me quispiam adoriretur, ita vt in ar-
7 etam me constringeret periculi angustiam, in hoc casu è vestigio teneret meipsum fortiter ad alterius etiam inter-
8 necionem (si effugere non detur) defendere, & nō per interualla temporis, vt dictū est supra. Verum si quispiam
9 bona mea violenter surripere conaretur, aut me extrudere possessione mea, in eo casu possem me defendere cōtra aduersarium, non solum tempore præsentis, atque in ipsa animi cōcitatione, sed etiam quocunq; alio tempore opportuno sequenti assumendo plures viros subsidiarios ex meis fautoribus, potissimum, si dānum illud quod mihi aduersarius inferre vellet, graue esset, & irreparabile. Superioribus autē annectere nec omnino extraneum fuerit insigne illud verbum Baldi in l. si vt allegas, C. ad l. Cor. de sicar. Quod sicut licet occidere furem se telo, aut similibus armis defendentem: ita etiam licitum est creditori volenti capere debitorem fugientem, se telo, aut alijs similibus armis defendentem, & resistentem eum occidere.
T iij Quod

Quod Domi. Hippo. ibidem extendit etiam ad procuratorem creditoris, cui etiam licet capere debitorem domini fugientem, secundum glo. in l. i. C. ubi quis de curi. vel coh. quia ad hoc refert, & sequitur Iason Insti. de actionib. in princ.

De necessaria proprii honoris defensione. Cap. 79.

S V M M A R I A.

1. Alapam impingentem licet repellere gladio.
2. Prius infamiam inferentem interimens, excusatur defensione necessaria.
3. Nobilibus maior suae gloriae defendendae ratio.
4. Omnibus permessa sui honoris defensio.
5. Conseruatio personae, & famae, aequiparantur.
6. Forti potior sui defendendi ratio, quam inualido.
7. Sunt causae, quibus fugere, non est ignobile.

1. I adoretur me quispiam, alapam in faciem mihi impacturus, bono iure mihi permittitur eam iniuriam impedire gladio meo, si aliter eam a me propellere nequeam. Et si ea in defensione eum interfecerim, ea quidem interfectio censenda est necessaria defensio: nam illam infamiae labem non cogebar perpeti. Nobilibus seu claris item permittitur, sese grauius defendere contra ignobiles seu obscuros: adeo, ut si ea in defensione ignobilem interemerint, excusentur de necessaria defensione admissa, Hippol. de Marfil. in l. i. num. 44. ff. ad l. Cor. de sicar.
4. Omnibus enim iure permittitur honoris sui defensio, & ignominiae violenta repulsio: imo tam infamiam, quam corporis proprii pericula, aut rerum nostrarum damna, a nobis propellere cogimur: Nepe, q. personae, & famae conseruatione iura equiparet, l. iusta, ff. de manumiss. vindic. Et quod honor, & fama cuiuslibet pecuniario commodo praeferrantur, l. Iulianus. ff. si quis omis. caus. testam. Cy. in l. i. C. unde vi. Eam autem iniuriam si non vlciscatur, perpetuo infamis

infamis sit, & repellibilis. Similis infamiae nota viro forti quoque permittitur excusabilis, contra infirmum quempiam & debile: cuius vim si perferat, fortitudinis suae iacturam facit, & in infamiam impingit, quod in tali statu rerum, ob dedecus & infamiam profugere non tenebatur: fuga enim talem viliorum redderet, & magis contemptibilis: & crudelis est, qui suam famam negligit, teste Cyno in l. si ex plagis, in §. Tabernarius. & in l. scietiam, §. qui cum aliter, ff. ad l. Aquil. cuius etiam meminit Hippol. in d. l. i. tametsi occasiones incidant, quibus fugere non sit indecorum & ignobile, potissimum si per eam fugam, grauiora impediuntur mala.

De necessaria defensione amico: rum. Cap. 80.

S V M M A R I A.

1. Defensio oppressi proximi cuius licita.
2. Defensionem implorantem qui defendit, ad alterius etiam (si res urgeat) interuentionem, excusatur ab homicidio.
3. Ignoto suppetias ferre, licet ciuibus, non tamen tenentur.
4. Oppressum recusam defendere, ac omni poena liber malet.
5. Iura ciuilia neminem ligant ad obsistendum malo.
6. Pro altero defendendo liti et pecuniam accipere.
7. Malum secretum nemo alteri detegere cogitur.
8. Fallit hoc in seruo, crimine laesae Maestatis & crimine patricidij.
9. Iura pontificia quemuis ligant ad prohibitionem mali.
10. Non resistenti malo punitur, sed non pari poena cum factore, nisi etc.
11. Patri permittitur defendere filium oppressum, ite & filiam.
12. num. 13. et 14.
13. Patri an iure liceat interficere quemcunque moechum filium suum. num. 15. et 16.
14. Quid de marito. num. 17.
15. Pater potest occidere filiam deprehensam cum mocho, siue in domo sua, siue in domo generi. num. 18. et 19. Et quid de genero.
16. num. 19.
17. Defensionis ius liberum est parentibus, consanguineis, affi-
18. nibus

nibus, tutoribus, curatoribus, vel amicis, nomine filij sui, virginis, aut honeste vidue. 21.
Maritus potest occidere deprehensum adulterantem cum vxore sua. nu. 22. 23. & 24.
Marito & patri licitum est occidere seruum quem reperit inhonestè vel impudicè iocantem cum vxore, vel filia sua, Et quid de corruptali. nu. 25. 26. et 28.
Clericus monitus non abstinens à colloquio inhonestarum mulierum, excommunicandus est. 27.
Concubinario licet occidere moechantem cum sua concubina, et contra. 29.
Sponsio licet occidere moechantem cum sponsa sua. 30.
Filius potest occidere oppressorem patris vel matris: Nepos oppressorem sui, aut autæ. nume. 31. 32. et 33.
Frater potest quempiam occidere pro defensione sui fratris. 34.
Quid de confocio viatore in itinere. nu. 34. 35.
Dominus tenetur defendere cōductū seruū vel famulum. 36.
Et contra dominum seruus. numero 37.
Defendere eum vnusquisque tenetur cui defensionem promissit, & addixit. 38.
Feudator tenetur defendere vasallum suum: & contra. 39.
Filius licet occidere adulterantem vel incestuantem cum matre sua, vel cum nouerca. 40.

Cuius homini iura permittunt defendere, ac citra crimen omne protegere confratrem suum, etiam ignotissimum, ab altero grauiter oppressum: potissimum si is oppressus de vi illata clamat, & patrocinium inuocet: vt eleganter notat Bart. in l. si quis in seruitute, in fin. ff. de fur. in l. vt vim, in versi. quærit glos. quid etc. & ibi gloss. ff. de iustit. & iure. Cyn. & Petr. in l. i. C. vnde vi. Elegans tex. in c. dilecto, de senten. excom. lib. vi. versi. & quidem cum liceat, c. non inferenda. xxij. c. error. lxxxij. dis. Prædicta tamen consilii sano iudicio esse intelligenda Barto. in d. l. vt vim, in versi. quærit glos. quid, etc. quem in eadem opinione Angel. Aret. in suo tract. malefactorum, in glos. Et di-

Et dictus Titius se defendendo: nempe hac causa, moti vt vitetur opinionum multarum varietas. In hoc tamen ferè consentiunt & dicunt, si ille tertius interueniens videat confratrem suum grauiter oppressum, eiusque periculo metuens, iubeat oppresso, vt suum imploret auxilium: quod si oppressus id faciat, & tertius interueniens ob implorationē oppressum defendat, oppressorē legdat, aut etiā interimat, in eo casu volunt occisorem non teneri, vt notat Bald. in d. l. i. C. vnde vi. Cuius sententiā sequitur pleriq; omnes, ar. l. Gracchus, C. ad l. Iul. de adult. quod ait Bar. esse notandū in praxi. & hanc opinionē sequitur Pet. & Jacob. in d. l. i. C. vnde vi. Alienigenæ atq; ignoto licitū est (si velit) cui alicui aut viro vrbico, ab altero periculose oppresso, ferre suppetias: verū ad eā defensionem humano iure non obligatur, nec ad eā cogi potest. Barto. & doct. in d. l. vt vim. Pro quo allegant gloss. in c. quantæ, in verb. interpretamur, ext. de senten. excommu. & est casus etiā, & ibi Doct. in l. metum. §. sed licet. ff. de eo, quod met. caus. Nam etsi is alienigena cernat quempiam opprimi, quem tamē defendere potuit, & protegere humano iure nihil dāni incurrit, nec oppresso vllā iniuriā inferre dicitur, tametsi defendere potuit, & non fecit: quia in illius voluntate totum situm est, vt oppressum defendat, aut non defendat, vt est textus, & ibi Bald. & Raph. in l. filio pater, ff. de leg. i. Nicol. Boerius in suis decisionib. aureis, q. lxxxij. nu. vi. Quod circa nullum crimen non defendendo, cum possit, committit, quanquam non ferendo auxilium, si quādo potuerat, & oppressum ita negligendo, videatur oppressori fauere, ac esse particeps propterea culpæ. Ita dicit ad literam text. in d. c. dilecto. versi. & quidem cum liceat. Huic loco non inconcinne adijciuntur tres conclusiones. Prima: Consentiens per negligentiam, de iure ciuili non tenetur, quia nemo tenetur obuiare delicto, & malū alteri illatū perpetuo defendendo propellere. Ita dicit gloss. in l. culpa caret. ff. de regu. iuris. Bart. in l. ij. §. sed in eo. ff. ad S. C. Sylla, Bart. in d. l. metum.

- l. metum. §. sed licet, per illum tex. in quo dicitur, Quod liceat pecuniam pro altero defendendo accipere: ex quo colligitur, quod iure ad defensionem alterius nemo teneatur. Nam si quis iure ad alterius obligatus esset defensionem, nulla ratione pecuniam accipere posset, per text. in l. iurisgentium. §. Si ob malefictum. ff. de pact. ubi quis non debet accipere pecuniam pro eo faciendo, quod de iure communi facere tenetur. Et hanc opinionem videtur tenere glossa in cap. quantae. extr. de senten. excomm. & sequitur Salic. in l. quisquis. §. id quod, C. ad l. iul. Maiestatis. Abbas in cap. i. de offic. delegat. Et hæc est communis omnium opinio: licet quidam respondeant ad text. præallega. vt Philippus Decius in dicto cap. i. de offi. delegat. Ex his inferit Baldus in dicta l. vt vim. quod si potui iuuare aliquem oppressum clamando, & non feci, de iure civili ad hoc non teneor, similiter si sciebam, quod Mæuius velit occidere Sempronium, idque illi non significauerim, nec dixerim, illud similiter dicere non teneor. Verum ista prima conclusio limitanda est. Primò in seruo qui cum potest, non defendit dominum, quia punitur poena vltimi supplicij, l. fin. C. de his quib. vt indig. l. i. ff. ad S. C. Syll. Ita intelligitur l. culpa caret, prius citata, si in ea sumas argumentum à contrario sensu.
- 9 Secundo, locum non habet in crimine læsæ Maiestatis, cui defendendæ omnes ex iure obligati sunt, si possint, l. quisquis. §. id quod, C. ad l. Iuliam Maiesta. Ex quo inferit Bart. in l. i. §. occisorum, ff. ad S. C. Sylla. quod sciens coniurationem contra Principem, punietur. si non reuellet quia ita celando, illius Maiestatem quum posset, non defendit. Quam opinionem sequuntur Abb. & Philip. Decius in c. i. extr. de offic. & potestate iudic. delegati.
- 10 Tertiò non habent locum, quæ prædicta sunt in crimine paritici: quia sciens aliquem velle occidere patrem aut filium, grauissimè tacendo peccat, & ideo ob non denuntiationem punitur. Tex. est in l. vtrū, in verb. conscij criminis ff. ad l. Pomp. de paritici. Quamquā sint qui dicant, quod debemus supplere

supplere de conscijs participibus. quam solutionē etiam habet Bald. in dicta l. quisquis. cuius magna (haud dubiè) est autoritas. Posset tamen aliquis acutioris ingenij conscios illos dicere esse eos, qui cum conscientia delicto fauebant. Ad hunc sensum quanquam ita conscios intelligere possis: priori tamen opinioni magis vt adhæreas, suaserim: atque hactenus ita in hac conclusione habita de iure sunt civili. Secunda autem conclusio est: De iure Canonico omnes tenentur obuiare delicto: Si enim (cum possent) malo non occurrerent, grauius ipsi, non præstando Christianum officium delinquerent. Text. est in dicto cap. quantae. ubi dicitur, illos fauere alterius maleficio, qui cum possint resistere, non resistunt. text. in ca. sicut dignum. §. illi etiam. extr. de homicid. In dicto cap. Dilecto, in dicto cap. non inferenda. 23. quæst. 3. cap. fin. & cap. qui potest, eadem causa & quæstione. Et hanc opinionem tenet gloss. in d. l. culpa caret. licet Andreas Siculus in d. c. i. extr. de offic. & potesta. iud. delega. dicat hoc locum habere solum in foro conscientiae. & Anto. de Butrio in dicto cap. quantae, & Abbas in cap. i. de restit. spoliato. Philip. Decius tamen adhæret priori opinioni, cum textus præallegati loquantur simpliciter: & ideo intelligendos esse de foro contentioso. Quum enim iura canonica aliter obtinere volunt in foro conscientiae, quam in foro contentioso, hoc clarè & separatim exprimere solent, cap. quicumque vult. 17. quæst. 4. Vnde cum hoc aperte non exprimunt, tutior est opinio gloss. Tertia conclusio hæc sit: Negligens obuiare manifesto facinori, non punitur etiam de iure Canonico tanta poena, quantā faciens, nisi esset prælatus, vel superior, qui vicij obuiare tenetur: ita tenet gloss. in c. i. de offic. & potesta. iud. delegat. per text. in c. nihil. & c. error. 83. distinct. cap. quauis. de reg. iur. lib. 6. Patri iura permittunt defendere filium oppressum, atq; adeo, si tum oppressorem, interficiat, culpa vacabit. Nam ea interemptio, coacta defensione excusabitur. Filius enim parentum suorum substantialis pars est,

- est, ex ipsorum visceribus genitus, & commune bonum coniugatorum, l. isti quidem, ff. de eo quod metus causi. in eo saluatur pater, & paterni nominis diurnitas conseruatur, l. liberorum, & l. pronuntiatio. §. finali. ff. de verbor. signific. Quod intelligitur tam de naturalibus ac illegitimis, quam legitimis filiis, oportet: quia natura communis est, l. hos accusare. §. fina. ff. de accusatio. Nec potest constitutio naturam immutare, nec coarctare naturales stimulos. l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excusat. tuto. Facit l. ij. & ij. ff. de libera. caus. Neque ista solum de iuris ciuilibus intentione, sed de ipsa etiam rerum omnium probantur natura, cum vel animantia bruta, catulorum suorum ac partus sui salutem naturali quadam iustitia insita tueantur, quam omnibus animantibus naturae sagacitas insauit mirifice. Patri similiter permittitur necessaria defensio filiae, contra famulum, aut filiam constuprantem, aut filiam moribus, indicisque apertis constuprare conantem, adeo vt si hunc oppressorem in furore interimat, culpa vacat. Pari item concedunt iura interficere quemcunque mœchum filie suae, si quando ambos in opere mœchantes comperit: vel ad opus paratos domi suae, aut domi filiae suae seu generi sui. l. quod ait lex, & l. marito. ff. ad legem Iuliam de adulter. Sed si mœchum occidere velit etiam filiam suam mœcham occidat oportet, aut saltem ita grauiter vulneret, vt foris & vulneribus declarare possit se animum habuisse vtrumque occidendi cupidum, & ita si malum vlciscatur, nullo modo punitur, l. nihil interest, ff. ad leg. Iuli. de adulter. ijs. sicuti postea declarabitur in cap. de adulterio. In hoc tamen nouissimo casu notanda sunt duo. Primò, quod pater potest occidere adulterum & filiam. Maritus autem vxorem impunè occidere non potest, sed solum adulterum, l. nec in ea. l. patri. & l. nihil. ff. ad legem Iul. de adulter. dicta l. marito. sicuti mox probabitur. Item potest pater occidere filiam deprehensam, siue in domo sua, siue in domo generi. & tamen gener potest solum

solum adulterum interficere, quem deprehendit in domo sua, nō fœceri, dicta l. marito. Si quis autē roget, quænam sit ratio, quod patri dentur laxiores habent, quantum ad occisionem adulterantium, quam marito? Breuiter, in hoc iurisco. nultus assignat rationem in l. nec in ea. ff. ad l. Iul. de adult. versic. ideo, quod plerumque pietas paterni nominis cōsiliū pro liberis capit: cæterum mariti & calor & impetus facillè seuientis fuit refrænandus. Secundo, est aduertendum, quod pater non potest occidere filiā in aliena domo repertam: licet possit occidere inuentam in domo propria vel generi. l. quod ait lex. ff. ad l. Iul. de adulter. qui text. causam addit, quod maiorem ac dedecorosam magis iniuriam putauit legislator, quod in domum patris aut mariti ausa fuerit filia adulterū inducere. Permittit item iura parentibus, consanguineis, affinibus, tutoribus, curatoribus, vel amicis alicuius virginis, iuuculæ, aut honestæ viduæ, defendere suam filiam virginē, aut honestam viduam cōtra violentum raptorem, et eas vi abducere conantem: ita vt si cum raptore, cum omnibus etiam cooperatoribus interimat, culpa vacet & crimine, l. vnica. C. de rapt. virg. & ibi Sali. l. raptores. C. de epil. & cleri. Huic seruiunt l. lex Cornel. in prin. ff. de iniur. & ibi gl. & Bar. in d. l. vt vim. & docto. in d. l. i. C. vnde vi. Permittitur itē marito occidere eum, quem comperit adulteratē cum vxore sua. d. l. marito. ff. ad l. Iul. de adulter. & l. Gracchus. C. eod. tit. Sed quid si occidat vxorem maritus: certè propter iustum animi dolorem excusatur à pœna l. Corneliæ: & mitius punitur, l. prima. §. item Diuus, ff. ad l. Cornel. de fœc. et. l. si adulterium cum incestu. §. Imperatores. ff. ad l. Iul. de adulter. Istud limitationem recipit vt non procedat de iure Canonico: quia non est licitum occidere vxorem: nec eā occidens releuatur à peccato, neque etiam minuitur peccatum. text. est in c. inter hæc. xxxij. quæst. ij. vbi dicit text. Quod est licitum de iure Canonico Marito propriā vxorem interficere, etiam quemadmodum licet secundum legem

legem mundanam: modo nō licet occidere vxorē secundum legem mundanam, nisi quantum ad mitigationem pœnæ. Ergo de iure canonico per illum textū, etiā quantum ad mitigationem pœnalem, non licet occidere vxorem. Et rationem istius assignat text. in ca. ad monere, eadem causā & quæstione, quia Deus non vult mortem peccatoris, sed vt potius conuertatur ad pœnitentiam, & viuat: iste autem maritus est causā perditionis animæ eius.

24 Et est notandum singulariter vnum circa hoc, quod licet regulariter vxor propter adulterium priuatur dote, vt probatur in c. plerique de dona. inter vi. & vxor. & in singulari. c. pen. ext. de consue. & nedum dotē perdit, sed etiā bona paraphernalia: vt voluit gl. singularis in d. c. plerique quam ad hoc dicit mirabilē Ludouicus Roma. in singul. cccxi. incip. Propter adulterij tamē, in hoc casu maritus vxorem interficiens, non lucrabitur dotem. gloss. est in d. c. inter hæc. Marito & patri etiā licitum est occidere seruum, quem reperit inhonestē ac impudicē iocantem cum vxore aut filia. Licitum quoque marito est riualem suum occidere, aut eum quem adulterij cum vxore suspectum habet, quique non cessat vxorem ad Venerem sollicitare, & cum ea colloqui non desinit, præcipuē si hoc ei tertiō coram tribus fide dignis prohibuerit, text. est apertus in Authen. si quis ei, quem. C. ad l. ful. de adulte. & in Authentie. vt liceat matri & auia, §. his quoque. Pro quo facit tex. notab. in c. ij. de cohabita. cleri. & mulier. in antiq. vbi probatur, Quod excommunicari debet clericus, qui monitus nō abstinet à colloquio inhonestarum mulierum. Sicut marito permittitur occidere mœchum, in opere pro defensione vxoris, d. l. Gracchus, & d. l. marito, ita vxori permissum est occidere mœcham in opere pro defensione mariti, quia spiritualiter sunt vniti vinculo feederis, vniti inquam in carne vna, & vnum corpus esse cōsentur, c. admonere, xxxij. q. ij. l. 3. ff. de liber. causa. tametsi sint qui secus arbitrentur, vxorem non posse defendere maritum, sicut nec agere pro eo causam. Sed horum

rum opinio certē non minis est ridicula, quā naturalis ratione cassā. Nam si concubinis (vt mox infra) permittitur iusta sui amassu defensio, ne perdat ipsum, multo magis ea defensio cōcedenda est vxoribus pro salute maritorum, vt eos scilicet iusta ratione defendant, à quibus ipsarum pendet salus, gloria, & plerūq. vitæ necessitas, teste Bald. in repet. l. i. C. vnde vi. Pari item ratione permittitur concubinario occidere mœchantem cum sua concubina, & contrā: propter immensam inter ipsos initam amicitiam, ac domesticam inter eos consuetudinem, & carnalem societatem, non minori sēpe amore flagrantem, quā in legitimo coniugio, l. si vxor. versicul. quod & in concubina. ff. ad l. ful. de adulter. l. quod ait Lex, ff. de diuort. & repudi. Sponso præterea fas est mœchantem cum spōsa sua occidere, propter zeli & amoris inter ipsos magnitudinem, quo alter alteri sic connectitur, non secus, quā si matrimoniali iure completo, mutuo iam essent coniuncti: atque ob hoc, idem de sponis & cōiugatis hac in re sēper est iudicium, l. oratio. ff. de sponsal. l. si vxor. §. si minor, ff. ad leg. Iuliam de adul. l. non sine, C. de bo. que liber. & Bald. in præallegata sua repeti. l. i. C. vnde vi. Permittunt iura filio occidere oppressorem aliquem pro defensione patris aut matris. Idem nepoti fas est occidere oppressorem pro defensione aui aut auia: adeo vt si ipsos non defenderent, scilicet Parentes, Auum, aut Auia, contra oppressorem: tum filius, tū nepos in culpa essent & crimine, cuius gratia, ceu fautores, condemnandi forent argum. l. vtrum, ff. ad l. Pomp. de parricid. & §. aliud quoque capitulū. in Auth. vt eum de appella. cognoscit collat. viij. Fratri similiter occidere quempiam permittitur pro defensione fratris sui. Et vni cōscio viatori in itinere permittitur occidere inuasorem pro defensione alterius cōfoci sui in eodem itinere: quod qui vnū inuadit, omnes inuadere censetur, & singulis cōmunē inferre iniuriam, vt notatur in l. item apud Labeonem, §. tenetur, ff. de iniurijs. Dominus tenetur defendere conductum

37 seruū seu famulū. Et seruus tenetur ad alterius etiā inter-
necionem defendere, ac iuuare dominum suum, armis,
clamoribus, alissve iuuandi rationibus, quas commi-
nisci poterit, citra personæ suæ periculum: licet serui te-
neantur mori pro dominis, l. cum dominus. ff. ad S. C.
Syll. Sed liberis licet se exponere morti pro domino, non
tamen coguntur. Huius meminit Bald. in d. repetit. l. i.
C. vnde vi. qui nonnulla ibidem adducit præsentī mate-
38 riæ admodum conuenientia, quem videte. Tenetur item
omnis defendere eum, cui defensionem promisit & ad-
39 dixit. Feudator similiter defendere tenetur vasallum, seu
feudatarium suum: & contra, feudatarius dominum seu
40 feudatorem suum. Bald. in repet. l. i. C. vnde vi. Licet
quoque filio occidere eum, quem reperit actū adulteran-
tem vel incestuantem cum matre sua, aut cum vxore
patris sui, id est, nouerca. gloss. in l. quod ait lex, ff. ad le.
Iul. de adulter. Angel. tamē in suo tract. maleficiorum, in
gloss. super verb. Che me hai adulterato la mia dona.
Cynus & Salicet. in d. l. Gracchus. contrariā ac negatiuam
opinionem sustinent, quos ibidem videte. Glossæ tamen
multi eō libentius assentiuntur, quod filio acerbum sit
conspicere matrem suam meretricari: atque adeo vix
animo suo moderari posse, quoties conspiciat tantū scelus
offerri à mœcho matri, quod ad ipsum vsque ignomi-
niosē & cum summo dedecore deriuetur. Verū omnia
quæ hætenus iure permissa diximus, si exensationem
mereantur, oportet facta fuisse & fieri in ipsa animi im-
potentia, & in ardenti ob nefarij operis compertū actum
furore, nō post interualla temporis: atque adeo etiā cum
moderatione ad talem defensionem requisita: nō autem
ex vindicta & ultione, l. quod ait lex, ff. ad le. Iul. de
adult. quia nulli ynquā permissa fuit vindicta, quàm soli
Deo, & Iudici in iustitia Dei ministro, & ad mala puniēda
ex officio Dei vicario, & ad hoc constituto.

De alijs homicidijs licitis. Cap. 81.

Summaria.

S V M M A R I A.

Hostes in bello occidere omnibus licet impunē. Itē quosuis
exules, hostes patriæ. Turcas, & Christianæ fidei ini-
micos. nu. 1. 2. 3. & 9.
An occisor exulis, habilis sit publicis dignitatibus. 3.
Homicidium quoduis, suo facto infames reddit. 4.
Homicidia, sepius ex vincitā, quàm ex amore iustitiæ. 5.
An occidens bannitū impunē peccet in foro consciētiae. 6.
Iudex iusta occisione malefici, non peccat, sed meretur. 7.
Tortoribus licet occidere maleficos ex officio. 10.
Iudici, tortore carenti permittitur viles personas ad iustitiæ
executionem cogete. 11.
Eiūdem permittitur iusticorū currus ad eosdē actus sistere. 12.
Priuator à Iudice cogi potest ad vendendum iustitiæ execu-
tionis idonum. 13.
Consilium de proprijs aurigis habendis pro executionibus
iustitiæ. 14.

Oncessum est iure hostes vel transfugas
occidere in bello in subsidium Principis,
sub iuramento & ductū capitanei, l. 3. §.
fin. ad l. Corn. de sicar. c. cum homo, 23.
q. 5. l. proditores. ff. de re milita. Et si bel-
lum (ut ferunt) iustum sit, occidens in eo
hostem, contra leges non peccat, de quo
latius sumus tractaturi, c. proximē sequente. Concessum
est item interficere exules, atque hostes quosunque pa-
triae, qui per latam sententiam ad interficiendum dam-
nati sunt. Quoniam autem hic nobis sermo fuit de inter-
fectione exulum aut bannitorum, obiter hic mihi subiit
non indigna quæstio: An talis occisor exulis, post homi-
cidium habilis sit ad publicas dignitates gerendum: po-
tissimum, quum ius municipale omnes homicidas ab eis
arceat & excludat? Ad quam quæstionē breuiter respon-
dendū mihi videtur: Tales homicidas omnibus dignita-
tibus publicis esse indignos: quod homicidio ipso, licet
tolerabili, non tamen laudabili, facti sint infames: & talia
homicidia

homicidia sæpe etiam ex vlciscendi libidine, & ex inimicitia committant potius quam ex amore iustitiæ: quod
 5 Iudex ipse non eo animo facit, sed pro executione iustitiæ, & ex necessitate officij: & ideo verba odi non debent ad illum trahi, argu. l. quamuis, & quod ibi per Docto. in q. de barbitonsore, ff. de in ius vocando. Si autem ius municipale ita esset constitutum, vt exules quibusvis licitè & impunè occidere liceret, in eo casu homicidium nullo modo maleficium esset, propter illud aduerbium (licitè) adiunctum. Ita pulchrè Bal. in l. decuriones. in fi. in verb. Et hoc est vtile scire, C. ex quibus causis alicui infamia irrogatur, l. iij. §. transfugas, ff. ad l. Corn. de fidei. & l. i. & l. c. quādo liceat vnicuique sine iudi. se vindic. Sed hinc
 6 rursus alia se profert questio: An occidēs bannitum, impunè ad prædictam formam statuti, peccet in foro conscientie? vbi reperias, qui affirmatiuā partem amplectantur, allegantes c. inter hæc, 31. q. 2. Mihi tamē apparet contrarium, salua interim pace rectius sentientiū. Talis enim occidēs, quicquid facit, autoritate legis facit, & ita vt minister & executor legis habēdus est. Vnde sicut Iudex puniendo & occidendo malefactorem secundum formam legis non peccat, imò meretur, vt xxij. q. v. quasi per totam q. & maximè cap. reos. ita & iste, qui hoc facit autoritate legis & ob vindictam & vtilitatem publicā. Atque tanto apparebit hæc opinio verior, si solo vindictæ zelo & publicæ vtilitatis ratione se motum fuisse confirmet ac testetur: secus verò atque inexcusabilior, si liuore & delectatione effudendi sanguinem humanum percitum, id tantum fecisse constiterit: tunc enim peccaret mortaliter. Possent hic plures alię oriri questiones, nempe an pater bannitus possit occidi à filio? dominus à seruo, vasallo, vel liberto? & his nō dissimiles, quas compendij gratia omitto, & studioso indagandas relinquo. Omnibus item iure conceditur interficere Turcas, Sarracenos, & fidei Christianę inimicos, pro defensione fidei chatholicę. Facit l. i. secundum Bart. C. de paga. & sacrificijs eorum, & l. final.

final. & ibi Bald. C. de postliminio reuers. cap. noli. xxxij. quæst. i. cap. displicet, & c. si non. xxij. q. iij. Interficere 9 licet item hostes tuos, pro defensione ciuitatis aut patriæ tuæ, in qua natus es. Occidere item licet ei, cui hoc ex Iudicis autoritate commissum est, ministro nempe iustitiæ veluti tortoribus, lictoribus & carnificibus, cap. de occidendis, cap. miles, cap. cum homo, & c. homicidium, 23. q. v. Circa hoc postremum autem (vbi de iustitiæ execute- 11 tore agitur) animaduertēdum est: quod Iudex ministrum iustitiæ seu carnificem nō habens, possit pro exequēda iustitiā post sententiam capitalem apprehendere quēvis nebulionem vilem, aut aliōqui simplicem personam, etiam inuitam & reluctātem, modò ea vilis sit, vt ea (ob defectum carnificis) carnificis officio in exequēda iustitiā fungatur, ita habet Flo. in l. liber homo, in §. colum. ff. ad l. Aquil. vbi inquit Gulielmum de Cuneo hoc voluisse in l. final. §. fin. ff. de pignora. act. & ibi Bartol. expressè illius meminit subiiciens: Quod Iudici etiam liceat, alterius 12 etiam inuiti capere currum, & equos, aut iumenta, quibus ad iustitię executionem vtatur. nēpe vt maleficos, aut instrumenta, aut materias quasuis ad iustitiā necessarias vehant ad locum supplicij. quod sequitur Flor. in l. ita vulneratus, ff. ad l. Aquil. Cui admodū seruit dictum Io. An. in addit. ad Spec. tit. de exec. sentē. in rubr. vbi (quod maius est) dicit, Quod priuatus à Iudice potest cogi, vt fundum iustitiæ idoneum & cōmodum vendat, ad erigēdas ibidem furcas. Cuius latius meminit Alexan. in addit. ad Bart. in dicta l. fin. ff. de pignorat. actio. Hæc autem tametsi ita iure habeantur, vt superiori modo inuiti cogi possint: ne tamē multa hinc emergāt incommoda, & pericula, pugnæ aut homicidia, néve simplices rustici ad inuitas cogantur operas, quas infames putant, & superstitionibus aliquanto addictiores, quā par est, credunt hinc alterutrum equorū suorum, aut ambos morte mox perituros, si maleficos ad crucem vehant: ne (inquam) huiusmodi mala contingant, sed vt omnia diffidia vitentur, & 14
 V ij omnium

omniū animis et rationabilibus volūtatibus obsequatur non abs re facturos Magistratus putarem, si singulæ ciuitates suos in hunc vsum proprios haberent currus, aut proprios aurigas stipendiarios ad eas operas instructos.

De bello. Cap. 82.

S V M M A R I A.

1. Bellorum mala potissima.
2. Non ex leui causa bella suscipienda.
3. Non satis tutum de bellis multa conscribere.
4. Iusta bella permissa sunt iure gentium, naturali, canonum, & diuino.
5. In iustis bellis, qui hostem occidit, non tenetur de homicidio.
6. In iustis bellis, omnis depredatio vt iusta permittitur.
7. In christianorum bellis capti, non sunt capientium.
8. Captiuitas Christianorum, redemptione pecuniaria commutatur.
9. Præda mobilium in bello, per duces prædatoribus distribuenda.
10. Vtus prædas singulas singulis permittit.
11. Occupatio rerum immobilium ad Principem pertinet.
12. Vt bella iusta habeantur, requiritur personarum idoneitas, iusta causa, recta intentio, & autoritas Principis.
13. Viri ecclesiastici bellis gerendis idonei.
14. Ecclesiasticis permittitur in iustis bellis vt opem conferant opibus.
15. Iusta belliratio est defensio sui, defensio suorum, defensio gloriæ & dignitatis suæ, recuperatio rerum inique ablatarum, defensio libertatis reipub. & fidei chatholicæ.
16. Recta belli intentio est quæ assumitur non ex prædominandi libidine, non ex odio, non ex inuidia, non vt alij sua eripiat, sed ex legitimis & vrgentibus causis.
17. Autoritas belli est, cum sit ex mandato Principis.
18. Solum Pontifici, et Imperatori iura permittunt bella indicere.
19. Reges citra decretum Imperatoris bella gerentes, sua propria autoritate vtuntur, iure abutuntur.
20. Bellum gerens citra autoritatem sui superioris, crimen læsæ Maiestatis committit.

20. Maiestatis committit.
21. Bellum Romanum, id est, pro defensione fidei, iustum est.
22. Item iudiciale, id est, Principis contra subditos.
23. Item presumptuosum, id est, subditorum contra Principem iniustum.

Item licitū, id est pro defensione sui, et suorum est iustum. 14.
Item temerarium, id est, contra auctoritatem iuris, iniustum. 15.
Item volūtariū, id est, ex ambitione, vel avaritia, iniustum. 16.
Item necessariū, id est, pro defensione familiæ, etc. iustum. 17.
Autores aliquot iuridici de bello tractantes. 18.

Gressurus proximum caput de bellis, prius conceperam multa de bellorum ratione conscribere, unde & ex quibus causis ea oriri conveniat: quæ bella censenda sint iusta, quæ iniusta: quid in illis, quidque in istis aut iuste aut inique fieri soleat.

Quæ comoda ex iustis bellis: quæ contra incommoda ex iniquis bellis proficisci soleant: postremo quam horrenda ac deploranda sint plerumque Christianorum bella, ut à pio quovis viro latrocinia ac omnium malorum lerna dici possint potius quam bella. In quibus atrocissima (proci dolor) comperimus regnare facinora, non quod ea Principes velint, aut tolerant: sed quod ea omnia, bellorum tumultus non secus quam umbra corpus consequi soleat: nempe, blasphemiarum, sortilegia, divinationes, cum daemonibus inita fœdera, simonie, hæreses, apostasie, furta, sacrilegia, adulteria, incestus, homicidia, latrocinia, rapinae, incēdia, monetariorum adulterationes, monopolia, falsa quælibet, deflorationes, stupra, Sodomitica, mutilationes, iniuriæ, assassinationes, atque his similia innumera, quæ bellorum experti, tibi certiori fideretulerint. Quam obrem non levi ex causa nemo non videt esse bella suscipienda: quum isthæc mala omnia in caput recidant illorum, qui præter rationis æquitatem & ex causis levis, bellorum camarinam movent. Verum quum de bellorum malitia, ac pacis commodis multi, & potissimum magnus ille D. Erasmus, nostræ ætatis ac totius Europæ decus incomparabile, abunde multa conscripserint, perpendi tandem non esse mearum virium, amplius ac absolutius quiddam ea de re proferre posse: deinde cognoui non satis tutum esse ea de re multa asserere: & os meum in cœlum (ut dicunt

dicunt) ponere, & Principum animos, & consilia, & gesta, meis scriptis probare aut improbare, malens hic prudenter tacere, quam imprudenter sine fructu multa effutire. Et quanquam multa sint nostratium bella profus execranda, ut in quibus regnent iuxta decreta in c. noli. xxij. q. 1. nocēdi cupiditas, vlciscēdi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & his similia: sunt tamen alia bella iusta & laudanda, eoque concessa, non tantum iure gentium, sed iure naturali, canonum, & iure divino. Primò si quid iure, scilicet iure gentium, introducta bella sunt, l. ex hoc iure gentium. ff. de iusti. & iure. quæ non nisi pro rerum aut personarum iustitia prosequenda permittuntur cap. iustum, xxij. q. ij. Secundò quid iure, animalia bruta, instinctu naturali moventur ad iniuriā propulsandā, l. 1. §. cum arietes. ff. si quadrup. paup. fecisse dicat. Tertio itē iure canonum, cap. Dominus noster, xxij. quæst. ij. per Innoc. in cap. olim. de restitu. spolia. Ad hoc facit, quod idē no. in c. postulasti, de foro competen. Quarto similiter divino iure, filij Israël contra Amorrhæos terram ipsorum patribus repromissam adepti sunt, c. notandum. xxij. q. ij. hoc eodem iure, Iudith ut liberaret populum, sua priuata manu Olofernem occidit: quia nullus erat in terris, qui de prædictis iustitiā ministraret. De huiusmodi quoque carnalibus bellis iure divino permisis pro iustitia consequenda, tota veteris testamenti pagina plena est, cap. nisi bella. xxij. q. 1. Qui igitur plura desideret de bellis, alios autores lecturus consulat. Ego hic nihil agere tandem statui, quam quæ hoc libro atque hac materia nostra de criminibus digna videbuntur. Quum igitur in homicidiorum mentionem iusto ordine incidimus, ea quoque priuatim homicidia nobis tractanda sunt, quæ in bello contingunt. Quoscunque igitur in iustis bellis aliquis occiderit, is iusto homicidio occidere dicitur, cum lex permittat eos occidere, l. 3. §. fin. ff. ad legem Cornel. de sicar. l. proditores, ff. de re militari. cap. cum homo xxij. quæst. v. Ideoque nonnulli Doctores

stores autumant eos de occisionibus non tēseri, neque apud mundum, neque in conscientia apud Deum, potissimum si ad bellum tale non vitro procurrant auaritiæ, homicidij, gloriæ, aut lucri, sed tantum obedientiæ Principum suorum gratia: Et ad tale bellum non nisi inuiti, & coacti compellantur, ubi, velint nolint, Principum placitis post iuramenti Sacramentum parere coguntur, cap. 6
quid culpatur. xxij. quæst. 1. Et quicquid in iisdem bellis aut capitur, aut furto vel prædatione tollitur id bene & iuste prædatum, aut captum volunt, adeo ut ad proprios usus iure, & in foro conscientiæ illud pertinere debeant. Innoc. in cap. sicut. & infra. ext. de iure iuran. Bartol. in l. hostes. ff. de capti. & postli. reuerf. l. hostes. ff. de verborum significat. & item ea, quæ ex hostibus, insunt. de rer. diuisi. l. si quid in bello. ff. de capti. & postli. reuerf. & ibi Bart. Alberi. de Rosa. & Alex. notatur in c. olim, ext. de restit. spoliato. Car. in cle. ij. q. ij. de re iudica. & idē Card. in Cle. dudū, §. si. de sepultur. Animaduertendum tamen, quod hodie ex communi obseruatione, et ex laudabili inter Christianos recepta consuetudine, quod (inquā) homines capti non efficiuntur capientium, nec captori cedunt in possessionem propriam, ut olim in bellis gētiū, ubi capti captorum perpetua manebāt mācipia: apud Christianos verò, mitius capiuntur. Nam illa captiuorum proprietates cōmutata est redemptionis pretio, quo sese à captoris potestate liberant. de quo Scribent. in l. manumissiones. ff. de iust. & iur. Ita habet D. Nicolaus Boërius vir omnibus numeris absolutissimus, in decisionibus suis aureis, q. clxxvij. hanc autē redemptionem, barbari Ransonem siue financiam vocāt. Qui Ranson, siue deditionis pretium, alias capientis est, aliās ipsius Principis aut superioris, uti commōstrat D. Nicolaus Boërius in suis decisionibus aureis, q. clxxvij. Præda verò rerum nobilium, quam butinum vocant, an ducibus, an captoribus tradi debeat, Doct. disputāt. In hoc tamen cōsentiunt, eam esse capientium: sed allatā, ilico ducibus, aut superioribus tradendam:

dendam: non ut eam sibi propriā feruent, sed ut eam militibus omnibus, qui communi periculo in eadem depredatione fuerunt, ex æquo secundum qualitatem personarum distribuunt. Ego tamen cum recepta consuetudine cōseō, captam eam prædam nō esse pro distributione superioribus tradendam, sed relinquendam singulis suis captoribus, ut hac spe militum animos ad diligentiorē depredationem erigerent, & ut quisque capiat, quod capere potest. Ceterum præde vel occupatio rerum immobilium, quando ipsorum sint Principum, hic nihil dicendum esse putam. De his item Do. Nicolaus Boërius, quæstione ut suprà. Iusta autem bella ea volunt, in quibus quatuor simul concurrunt, videlicet personæ bellicis idoneæ: iusta suscipiendi bella causa: Recta intentio: Auctoritas & mandatum Principis aut superioris. De primo, sciendum est, sacerdotes, & viros ecclesiasticos, in ordinibus sacris constitutos, in idoneos & inhabiles esse ad bella gerenda, & ad bellorum officia: neque ijs concessum esse alios occidere, seu aliorum effundere sanguinem, cap. si quis vult, xxvi. distinct. cap. 1. cap. si quis Episcopus, & cap. si vobis, xxij. quæst. viij. Verum hoc ipsis iura permittunt, ut in iustis bellis alijs militantibus, opibus, consilijs, adhortationibus suppetias ferant, ut alacrius pugnent pro defensione fidei catholicæ, ut bona Ecclesiæ & libertatem Ecclesiasticam fortius defendant, patriamque & rempublicam tuteantur, pugnantes pro focis, & aris: verum negatur ipsis ne proclamēt: occidite, occidite, d. cap. si vobis, xxij. quæstio. viij. Iustæ autē belli assument rationes sunt, propria defensio sui ipsius, defensio suorum honorū, amicorum, cognatorum, & affinium. Deinde maiestatis, ditionis, ac celsitudinis suæ defensio: ad resarcienda ea omnia, quæ sibi vi ab hoste, aut ablata sunt, aut retenta, si quidē aliter recuperari non possint. Iusta præterea assumendi causa est, qua quis bellum indicit alteri, qui ex contemptu non vult iniqua bona aut feuda iniquè crepta, & occupata reddere. Nam si iniquus possessor

possessoratione, & consilij se ab iniquis liberare detre-
tat, vi & armis ad restitutionē cogendus est. In summa,
eae iustae belli assumendi rationes habentur, quae pacis
ac tranquillitatis reipub. gratia, verē excusantur, non ob
alias causas. Recta verō intentione bella indicuntur,
quoties non ex dominandi furiosa libidine, non ex odio,
aut invidia alterius, non ob vindictae causam, c. quid cul-
patur, 23. questio. 1. neque ut cuiquam sua iniuste quis
eripiat, sed ex causis tantum superitis enarratis suscipiun-
tur. Autoritate postremo bella permittuntur, quando ex
mandato & iussu Principis indicuntur, & incipiuntur, &
peraguntur: nulli enim alijs fas est bellum alicui indicare,
& suscipere, nisi solis Principibus, qui non agnoscunt se
superiores, quales sunt summus Pontifex, & Imperator.
Ceteri enim reges, quales sunt rex Franciae, Angliae, Hi-
spaniae, Scotiae, Hungariae, Bohemiae, Daciae, & similes,
adhuc Comites, Duces, & reliqui subsidiarij Principes,
bella gerere iure nō debent. Quod si faciant, non ex iure,
sed ex sua autoritate propria faciunt, qua contra verita-
tem, & iustitiam contendunt, nulli esse subiectam. Atque
ob hanc emittit & falsam persuasionē spem numero contra
iuris aequitatem (qua omnes Reges vni capiti subsunt)
alijs principibus, citra imperatoris autoritatem bella
mouent: imō caput autoritatis, Imperatorē ipsū oppu-
gnare non metuiunt. Quisquis autem bellū citra sui supe-
rioris auctoritatem indicit, is crimini laesae Maiestatis sit
obnoxius, nisi illud bellum indicendum subito coorte-
tur, ita ut illico ob subitum periculum imminens, suscipi-
endum foret ob salutem propriam, aut patriae. Bellum
quod summus Pontifex, aut Imperator suscipit pro de-
fensione fidei Catholicae, ad arcēdos, & fugādos Turcas,
Sarracenos, aut similes fidei nostrae inimicos: aut quod
contra Haereticos suscipitur ob rectā, & religiosam illam,
& piam intentionem, iustum bellū vocatur: atque adeo
bellum Romanum, quod Roma seu caput nostrae reli-
gionis, & fidei, huiusmodi bella per Romanū Pontificem
prae-

praecipue per exhortationē Imperatoris, ac imperij Prin-
cipum, mouere soleat, & proprie debeat, c. excommuni-
camus, 2. extr. de haeret. c. hęc est fides, & c. quoniam, 24.
q. 1. & c. 2. §. pe. extr. de sum. Trin. & si. catho. Atque ob
hanc iustissimi belli gesti rationem, Imperatores Aquila
Romana pro insignibus, & gloria donantur, quā in om-
nibus bellis, etiānum pro insignibus gloriosis ostentant.
Bellū quod Princeps quispiam suscipit cōtra suos subdi-
tos rebelles, ut subseruiant, vel coacti suis legibus, & iu-
risdictionibus, & statutis pareant & obediāt, similiter iu-
stum bellū dicendū est: vocatur enim ob id bellū iudicia-
le, l. continet, §. 1. ff. de eo quod met. cau. l. 3. & 4. ff. de iu-
risdict. omnium iudic. c. dilecto. de senten. excommuni. lib.
6. Contra bellum quod subditi mouent cōtra suū Prin-
cipem, bellum est iniustum, & vocatur bellū praesumptu-
osum, arg. de poen. dis. vi. §. 1. ad fin. c. si quis, extr. de ma-
iori. & obediē. l. qui restituere, ff. de rei vendica. l. 3. ff. no-
vis fiat ei qui in possess. missus est. Quod intelligendū est,
nisi Princeps ipsis denegaret iustitiae administrationem,
quam aliunde sibi recipere nō possent. Bellū quod assu-
mitur pro defensione propria, aut rerum suarū, aut pro
recuperandis suis vi ablati, etiā iustum bellū vocandum
est: modo id bellū quis instituat subito, & in ipso furore
sine temporis intervallo: vocatur autē hoc bellū, bellum
licitū, c. si verō, 1. §. nec ille, extr. de senten. excommuni. l. 1.
& 2. C. quando liceat vnic. sine iudice se vind. Verū si su-
prioris deesset copia, à quo impetrādis esset consensus
belligerādi, in eo casu licitū esset bellū cū intervallo tem-
poris ex causis dictis suscipere. Bellū verō, quod suscipi-
tur, aut geritur, aut defenditur cōtra auctoritatem iuris, &
cōtra eos, quibus sese iuste defendere licet, planē iniquum
est, & iniustum: quod iura vocāt bellū temerariū: nam & is
qui defendit se cōtra auctoritatem iuris, temerariē se defen-
dit: prudentius autē faceret, si maturē resipiscēs vitā suam
corrigeret, c. enim nō ab homine, extr. de iudic. c. perpen-
dimus, & c. cōtingit, 2. extr. de senten. excommuni. Iniusta
quoque

- 26 quoque bella sunt quæ Principes ex ambitione & ex prædominandi libidine suscipiunt, ut vicinis Principibus noceant, ut potestate ipsorum diminuunt, ut ex avaritiæ ratione (quæ tamē est charitatis toxicum, teste S. Augustino) latius contra æquitatē per vim suā ditionē proterant, sibi aliorum finibus per vim adiectis, ob quā iniquitatem huiuscemodi bella, vocant bella voluntaria, quibus Principes nostri temporis nimis quā libenter, & equo utuntur frequentius. Bellum autem, quod suscipitur coactē pro defensione uxoris, liberorū, agrorū, patriæ, aut ciuitatis suæ, proprius est licitū & iustum: adeo ut tale vocari velint bellū necessariū, c. discepto, de sentē. ex cōmuni. lib. vi. c. sicut, iij. §. vlti. ext. de iureiuran. c. olim, in fine, ext. de restitu. spolia. sic verō, §. i. ext. de sentē. ex cōmuni. Ex iā dictis hoc præsentī capite satis perspicuū esse puto, an licitū sit bella gerere, & quibus ex causis potissimū fiant licita vel illicita, iusta aut iniusta. Qui tamen plura de bellis desideret, is legat S. Thomā, secūda ij. q. xl. articulo. Hostien. & Geminianū in c. i. de homicid. lib. vi. Iohannē Lupi in Dialogo de confederatione Principū. Atque eūdem in suo tract. de bello & bellatoribus. Item Martinum Garritū Laudensē in suo tract. de bello. D. Antonium Corsetū in quinta & vltima parte tractatus de potestate & excellētia regis. Item & his similes, qui magis ardebunt animo.

De Assassinis. Cap. 83.

S Y M M A R I A.

- Assasini qui dicantur. 1.
Assasinatorum crimen, & poena debita. 2.
Assasinator consummatus, simplici homicidio maior est. 3.
Delictum mercede interueniente, sit intensius. 4.
Assasinos conuictos, omnibus impune occidere licet. 5.
Assasinator, id est, mandans, assasinus, id est, sese locans, assasinatorum hospes, & assasinis subsidium ferens, pari poenā plectendi. 6.
Assasinatorum & assasinis fauentium bona, post factum adijcienda sisco. 7.

Assasinator

- Assasinator poenitens & assasinus poenitens ante factum, scilicet ulius puniendi. nu. 8. & 9.
Assasinator in muliere prægnante committitur. 10.
Assasinator enormitas. 11.
Assasinatorum poenitentia & reuocatio, quando poenam mitigent. 12.
Assasinator, vocabulum barbarum. 13.
Assasini sunt occisores conducti, hoc est scelerati & asicarij milites aut emeriti, aut exautorati, ad hoc ab alijs

- ab alijs mercede conducti, precibus aut præmio, vt alios (in quorum necem coniurârunt) incautos opprimât: oppressos miserè & subdole, vbi & quando sese commoda præbebit occasio, necet, & interimant. Tales ite sunt, qui idem præstant, sub alicuius ducis iuramento adhuc militâtes. Huiusmodi igitur assassini simul atq; suam operam ad alienius occisionem alteri addixerunt ob pollicitum præmium, & ob pactâ pecuniâ, homicidij criminis Rei licet fiunt, & vltimo supplicio plectendi sunt: etiam si facti, & re nûquâm tale homicidium committât, c. 1. & ibi glos. in verb. mādauerit, de homicid. lib. vi. Barto. in l. Cicero. ff. de pœnis. & in l. nō solum. §. si mandato meo. ff. de iniur.
- 3 Si verò scelus tandem ex pacto perpetrarint, tam grauius illi, quâm pro simplici homicidio puidendi sunt, quando
- 4 ipsum etiam delictum quod pecuniæ gratia cōmittitur, enormius sit, quâm quod citra pecuniæ mercedem perficitur, ideoque pœna debita grauius etiam intenditur. Bal. in l. nō ideo. in princ. de accusat. Faciūt quæ habentur in l. ij. §. fin. ff. de eo, per quē fact. erit. Panor. in cap. at si clerici. extra de iudic. D. Fredericus Schenck in triade sua cap. ij. de his quæ iudicibus obijci & opponi possunt. Huiusmodi præterea assassinos, & homicidas cōductitios omnibus & passim iura (citra hoc vt vllâ humanam pœnâ incurrât) interimere permittunt: potissimum autem, quando talis criminis Rei defamantur, & per Iudicem conuicti fuerint. Angel. in consilio incipiente. Nos Carolus
- 6 Alex. in l. ij. §. i. ff. ad l. Corn. de sicar. Quisquis autē huiusmodi nefarios assosinos conducit, ipsique præmium & mercedem statuit aut numerat, assassinatorem vocamus, qui non secus puniendus est per iustitiam, quâm ipse principalis perpetrator, dicto ca. i. iuncta glossa in verb. mādauerit, de homicid. lib. vi. Quin & eadem pariq; pœnia multatus est, quisquis dictos assassinos hospitio recipit, defendit, abscondit, aut ex simili fauore vllū subsidium confert. Hoc præterea nefarium malum, id est, assassinatum, iura adeo habent exosum, vt præter corporalem
- 7 mortem,

mortem, tum assassinorum, tum assassinorū bona omnia, (præcipue post factum) deinde etiam ipsorum fautorum bona hico adiicienda statuerint. l. i. & ij. C. de his, qui latro. occulta. iuncta glossa in verb. eos, multas concordantias allegante: pessimū enim genus est receptatorum, sine quibus latere nemo diu potest, l. i. ff. de receptatoribus, nisi ij assassini aut assassinatores ciues essent talium ciuitatum, quæ per priuilegium, longam consuetudinem aut possessionem, aut alijs ex causis, liberæ essent, & priuilegiatæ ab omni bonorum confiscatione: qualis est ciuitas nostra Brugenfis, & aliæ huic similes. Verim non inutilis hic moueri posset quæstio, nempe, Si conductor ille pœnitentia tandem ductus, adeat conductitium suū militē, dicens, sese pœnitere pacti, nec vilo modo velle, vt ex statuto pacto, aut ex cōducta mercede & mādato, facinus committat, sed potius hortetur & mander, ne tale homicidium conspiratum vlla ratione tentet aut perficiat: An talis conductor pœnitens pari & tam graui pœna plectendus sit, ac si nunquâm pœnituisset, & sententiam non reuocasset? Hanc quæstionem luculenter resoluit D. Hippol. de Marfil. in suis consilijs, cons. cv. incip. Cordi meo. vbi apertè vult eū post pœnitentiam & per reuocationem mitius puniendum esse, & citra mortē, præcipue si pœnitens eam reuocationem fuerit re adhuc integra & infecta, hoc est, si ille conductus nihil apparatus, nihil violentiæ adhuc fecisset, & si ad perpetrationem necdū se armasset, aut ad locum cōmittendi criminis nondū iuisset, Atque hæc Hippol. sententia (mea quidem opinione) videtur certissima, & æquissima, tametsi sint qui contra rationem, ipsius sententiæ refragari videantur. Plura enim (vt idem Hippoly. eodem loco narrat) iura sunt & rationes æquiores, tam diuinæ, quâm humanæ, quæ faciunt pro istius pœnitentis, adeoque reuocantis absolutione, quâm pro ipsius condemnatione: atque hinc non est puniendus pœna ordinaria, sed extraordinaria. Ad hæc eodem consil. in fine, numero 39. & 40. clarius

X confirmat

confirmat poenitentiam & affectum resipiscantis, in quibus criminibus etiam enormibus, prodesse debere, iuxta textum, in l. q. ui falsam. ff. de fals. & iuxta Bald. in l. 3. colum. 1. C. de ser. fugiti. ubi vult affectum leuius puniendum, quam delictum: deinde multum esse differentiae inter delictum ordinatum, & delictum consummatum & perfectum, eosque alterum altero leuius puniendum. Quare si delictum consummatum puniatur poena mortis tantum, delictum ordinatum, id est, non consummatum, non est tam graui poena, scilicet mortis puniendum, sed poena mitiori, & citra mortem. Ex hac enarrata quaestione correlatiue nascitur alia similis quaestio, de milite conducto & poenitente: veluti similes ille conducticius post pactum, post mercedem acceptam, tandem poenitentia motus, factum promissum perpetrare noluerit, sed ad conductorem suum redeat, dicens, se inique egisse, & poenitentia ductum, nulla ratione tale crimen committere velle: An is conductus miles poenitens aequali poena puniendus sit, ac si nulla poenitentia permotus, facinus suum perpetrasset? Ad quam quaestionem pari ratione conuenit illa superior Hippoly. sententia: quia correlatiuorum criminum idem semper censendum est iudicium, teste D. Nicolao Euerardi in suo Topicorum lib. de correlatiuis. Si igitur re adhuc integra, & ante aliqua praeparata, & ante ullam vim illatam ita poeniteat, malum animum reuocet, & facto renuntiet, mitius quidem, & citra mortem, extra ordinem etiam puniendus est, vti conductor ille poenitens superior. Enarratis assassinatorum criminibus, non admodum absimile videtur illud scelus, quod viuuenit mulieribus pregnantibus, veluti si mulier foetu grauida, sui que pertaesa ponderis, & fructus ventris, aliam mulierem aut virum adeat, consiliu[m]que petat, quomodo foetum in utero aut viuum enecet, aut non viuum abortiat & eiciat. Si enim accepto consilio, consulentis operam precibus, praemio, ac mercede conducatur, vt optatum praestet, hoc est, vt abortiuum foetum pariat, tunc

tunc post tale pactum initum, & ipsa conducens alterius operam, & ipsa vel ipse locas suam operam, ambo simul assassini Rei sunt: quod intelligendum est, tam de foetu non animato, quam animato: quandoquidem à tali crimine propter ipsius turpitudinem & enormitatem (quam merces parit, & mali patrandi promissum pretium) non solum iura, sed ipsa quoque natura prorsus abhorreat. l. Cicero. ff. de poenis, supra allegata. Bartol. in l. Diuus. ff. de extraordin. criminibus. D. Paul. Grillandus in suo tractatu de fortilegijs. 13. quaest. nume. 8. Quod autem de assassinatoris & assassini poenitentia, crimen & poenam mitigante dictum est, de poenitentia intelleximus, quae ante factum contingit, vti haecenus deinde de ea poenitentia, quae ante capturam, citationem, aut delationem contingit, pariter intelligendum est. Nam si assassinator & assassinus ea poenitentia peragantur, post factum semel tentatum, aut post praeparatum, aut postquam senserint sese apud Iudicem defamatos, aut delatos, aut si eius criminis gratia citati fuerint, aut comprehensi, tunc ea poenitentia sera foret, nam ea de ordinata poena nihil remittere posset, sed essent ambo tunc plectendi, non secus, quam si crimen perpetratum fuisset, scilicet ultimo supplicio, vt ante. Caeterum hic te rogatum velim candida Lector, ne doctas tuas offendant aures haec vocabula (quibus vsi sumus) assassinium, assassinatus, assassinator, & assassinus, quum enim proprio destitueremur vocabulo, rem ipsam explicare oportebat vocabulo (licet incondito) repertu[m] comodissimo: & quo Doctores & ipsi practici vti non verentur, teste etiam Bald. in l. si accusatoribus. C. de accusationibus.

Qui excusandi ab homicidio. Cap. 84.

S V M M A R I A.

Ab homicidio commissio quinam excusentur. nu. l. 6. 9. 15. 27.

27. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. & 37.

Infames ad septimum vsque annum censendi sunt.

X ij

Pucci

- Fueri doli capaces puniendi. 3.
Minores septennio aliquando doli capaces esse, exemplo probatur. 4.
Nostræ ætatis infantia, prisca infantia deterior. 5.
Furiosi iniuriam patiuntur, nullam inferunt. 7.
Furiosis

- Furiosis punitio sufficiens est interna furoris vexatio. 8.
Dormientes quadam tenus furiosis similes. 10.
Furiosis ad possessionem capiendam inhabilis. 11.
Dormientes subinde alios occidunt. 12.
Dormiens, de consuetudine, ac futuro malo præsciis non excusatur. 13.
Putando arbores viatorem occidens, non excusatur, si non præmonuerit. 14.
Ebrietas ad malum patrandum captata, non excusat. 16.
Ebrietas de iure excusat a tanto, non a toto. 17.
Ebrietas Lothincestum excusabat. 18.
Ebrietas levis ab homicidio non excusat. 19.
Ebriorum licentiâ compescuit Constitutio Casarea. 10.
Ebrietas ante diluvium incognita. 21.
Casus fortuitos nullius consilium præuidet. 22.
Homicidium casuale non ligat ad irregularitatem. 24.
Homicidium casuale committens per negligentiam, sit irregularis. 25.
Ab irregularitate homicidij casualis, facillè absoluit S. Pontifex. 26.
Partus monstrosi vnde procedant. 28.
Adultera plerumque producit partus marito similes. 29.

Vum ante multa de homicidijs egerimus congruum fuerit hic pauculos referre, qui ab homicidij crimine excusentur. Ab homicidio igitur excusantur pueri ac infantes, necdum doli aut malitiæ capaces, quod in homicidio vero, malitiam & maleuolū animum adesse oporteat, qui in pueris nondum apparet. Ideoque si tales occidunt hominem, nullo modo puniendi sunt. text. est in l. infans, & ibi latè D. Hipp. de Marfil, ff. ad l. Cornel. de sicar. Nec efficiuntur irregulares, Cle. vnica. de homicid. in Clemēti. Rationem ponit text. in d. l. infans. Nā infantes excusantur & tuetur consilij innocentia & ætatis imbecillitas, ob quam necdū satis quid agāt, cognoscunt, l. i. versus finem C. de fals. monet. Infantes autem eos iudica, qui septen-
X ij njum

nium nondum excefferunt, l. si infanti, C. de iure deliber.
vbi Doctores meminerunt differentiae inter infantem,
puerum, pupillum, adolescentem, puberem, iuuenem, se-
nem, & similes. Quod autem de infantium excusatione
dictum est, id cum limitatione & distinctione intelligen-
dum est: nempe, si cum infantiae aetate, doli non sint par-
3 ticipes. Nam si infans doli capax fuerit, tunc planè puni-
endus est, non tamen tam rigorosè, sed mitius propter
aetatem, factum non nihil excusantem, l. auxilium, §. in de-
lictis, ff. de minorib. & text. in c. fin. de senten. excommu.
vbi glo. in verb. Pueris, tenet infantes posse doli esse ca-
paces. Pro his facit text. in l. si alterius, C. si minor se ma-
ior, dix. vbi dicitur, quod malitia aetatem suppleat. Et ita
4 tenent Pan. & Ioan. And. in c. i. de delict. puero, qui mo-
uètur per illud, quod refert beatus Gregorius in quodam
dialogo, diabolum scilicet eripuisse puerum quendam
quinque annorum è manibus patris, iurantem & blas-
phemantem Deum: quod Deus non permisisset nisi ille
infans fuisset doli capax, & huic opinioni adheret Hip-
in d. l. infans, dicens, hodie infantes sexto etatis suae anno
callidiores esse, & mali capaciores, quàm olim fuerant
5 anno quintodecimo. Quod nos quoque nostris compe-
rimus temporibus, in quibus pueri nequiores sunt, & vi-
tios magis dediti, quàm priscis fuerant temporibus. Atq;
haec opinionum distinctio mihi videtur verisimilior, li-
cet Barbat. in addi. ad Panorm. in d. cap. i. de delict. pue-
ro, reclamare videatur per l. impuberem, ff. de furt. vbi di-
cit textum dicere infantem non posse esse doli capacem. Ego
verò nego hoc textum absolute & firmiter velle asserere,
cum dubie tantum id opinetur, sicut facile indicat hoc
verbum, Putamus. Quod igitur textus iuris praesumptione
verum putauit, id Brabat. simpliciter & certum & absolutum
esse asseruit, hoc est, minorem septennio non posse esse doli
6 capacem. Excusantur item hac ratione furiosi & phrene-
tici, qui ob animi impotentiam, mentis suae non sunt com-
potes, eoque ex deliberato animo nihil facientes, nec quid
faciant,

faciant, scientes: Nam tales nullo modo puniuntur, d. l.
infans, ff. ad l. Corn. de sic. eos fati infelicitas excuset, &
metis inopia. Ideoque nec irregulares per factum efficiun-
tur, d. Clement. vnica, de homicid. Etiam si matrem oc-
cidissent, l. poena, §. fin. ff. ad l. Pompe. de parric. Ratio est,
quia delicta non committuntur sine consensu, l. i. ff. si qua-
dru. paupe. fecit. dic. furiosorum autem nullus est mentis
ac voluntatis consensus, l. ij. C. de contrahen. emp. & ven-
dit. Quocirca tales furiosi ab alijs vim & iniuriam saepe
7 patiuntur: alijs vero iniuriam nullam inferre possunt, ob
quam per iustitiam plectendi forent, l. illud, §. sanè, ff. de
iniurijs. Ideoque eorum facta, leges, vt fortuita & pro ca-
sibus & euentis accidentalibus, & sine facto personae re-
cipiunt, eoque impunita excusant, l. fina. ad finem, ff. de
administra. tuto. Vnde si damnum det furiosus, non te-
netur lege Aquilia, l. sed et si quemcunque, §. igitur iniu-
riam, ff. ad l. Aquil. Alia praeterea est ratio & naturalis
8 magis, quod furiosus satis suo furore torquetur ac puni-
tur, l. diuus, ff. de offi. praefi. l. poena, §. sanè, ff. ad l. Pom.
de parricid. Nec afflicto addenda est afflictio, l. naus, ff.
ad l. Rho. de iact. Istud tamen limitandum est, vt non ster-
excusatio, si deliquisset ante furorem: Nam si ante furo-
rem deliquisset, tum vel in ipso etiam furore puniri pos-
set, d. l. diuus. (vbi additur, morbo ipsius nullam tunc
dandam esse veniam) Hippo. in l. i. ff. ad l. Corn. de sic.
Pari item causa excusandi sunt dormientes, vt probatur
9 in Cle. vnica, de homicid. in Clementi. Ita tenet Bartol.
in leg. poena, ff. ad leg. Pompe. de parricid. volens illa
committi, quae fiunt in tali hominis operatione natura-
li, quae sensui vacat & voluntate, excusanda esse sicut ea
quae à furiosis, & nihil intelligentibus committuntur,
leg. fluminum, §. vitium, ff. de damno infecto. & le. si ser-
uus seruū, §. si fornicarius, & l. qui occidit, ff. ad l. Aquil.
Comparantur enim dormientes furiosis, text. opti-
10 mus in cap. maiores, §. fin. ext. de Baptif. Vnde tales dor-
mientes facto aliqui nefario, fortuito tamen & inscio
peccare

- peccare non dicuntur, teste glossa in cap. testamentum
11 vi. distinct. Vnde quemadmodum furiosus alicuius rei
possessionem non potest adipisci, ita nec dormiens. l. pri-
ma. §. adipiscimur. ff. de acquirenda vel amittenda pos-
12 sessione. Si quis autem mirabundus roget, quomodo dor-
miens delinquere posset & aliquem cadere & occideret
Huic responderi posset, quod Bartolus refert in l. vt vim.
ff. de iustit. & iure. quod sunt, qui de nocte dormientes è
lectis surgant, Et quod viderit Pisānum quēdam, qui alto
sopore pressus se è lecto erexit, seseque totum armabat,
deinde per totam ciuitatem cantando cursitabat. Ad hæc
refert Laurentius, & post eum Cardinalis Zabarel Cle-
mentina vnica de homicidio. se quēdam habuisse socium
Anglicum, qui dormiens Parisiis de nocte exiuerat mo-
nasterium D. Benedicti vsque ad flumen Sequanæ, vbi &
puerum repertum interfecerat, atque idem domum re-
uersus adhuc dormiens collocauit se in lecto. Intelli-
gendum est autem dormientem in suo commissi excu-
sandum esse, si id ipse dormienti nunquam contigil-
13 set, & sibi euenturum non prænouisset. Nam si se talem
cognosceret, & sciret se in somnis alijs solere pernicio-
sum esse, teneretur tunc ex culpa: quia si talis esset natu-
ræ, deberet curare, vt solus in cubiculo dormiret, & cubi-
culum ante somnū fortiter obserare, ne ipsi facilis dare-
14 tur exitus, Bart. in l. poena. ff. ad l. Pomp. de parr. vbi Bar-
talem dormientem cōfert cum eo, qui arborem putando,
aliquem lædit, & prius eundem prætereuntem non præ-
monuit vt sibi caueret: qui ob silentium suum, & ob non
præcautionem tenetur ex culpa, l. si putator, ff. ad l. Aquil.
Atque hæc comparatio dormientis cum arborum puta-
tore verior est, quā si dormiens conferatur cum furio-
so: quia dormienti (vt illi putatori) impingitur, & assigna-
tur culpa, furioso verò minime, vt & superiora tibi facile
15 monstrauerint. Nec ab simili item causa excusandi sunt
illi potiores, qui ita potu & ebrietate sepulti sunt vt quid
faciant nesciant, text. est clarus & apertus in cap. sanè,
cum

cum duobus ibi sequentibus. xv. q. i. Salicet. in l. i. C.
ad l. Cornel. de sicar. Alexand. post Bartol. in l. respicien-
dum. §. delinquant. ff. de poenis. & Hippolit. de Marfil.
in l. i. ff. ad l. Cornel. de sicar. Ebrinus enim non consentit, 16
cap. si concupiscentia. xv. q. i. hoc intellige, si eam ebrie-
tatem non prius dolose captauerint, nec ad hoc compa-
ruerint, vt malum illud homicidium excusatus pepe-
trare possint. In ebrietate quoque hoc obseruandum & 17
notandum est, quod licet ea ebrietas qualiscunque non
excuset à toto (ne sua turpitudine eis plenariam excusa-
tionem præbeat) eos tamen excusat à tanto, l. omne de-
lictum. §. per vinum. ff. de re milita. text. est in cap. ineb-
riauerunt Loth. xv. q. i. vbi dicit text. Quod cum filias
Loth inebriassent patrem, & postea pater ebrinus eas cog- 18
nouisset, non tenebatur pater de incestu, sed de ebrietate.
Ita decedit Salicet. in l. i. C. ad l. Cor. de sicar. & Bart. in l.
respiciendū. §. delinquant. ff. de poenis. Idem Bartol. in l.
aut facta. ff. eo. tit. de poenis. Ange. Aret. in suo tract. ma-
19 leficiozum in glos. Scilicet & dolose. Hæc autem quæ de
ebrietate excusante diximus, vera esse intellige de summa
& enormi ebrietate, quæq; tam vehemens est, vt homini
mentem & rationis vsum adimat: non de ebrietate leui
& modica, quæ non excusat à poena, Bal. in l. data opera.
C. qui accusare non poss. facit dicta l. ob delictum, §.
penult. Angel. in dicto suo tract. maleficiozum, in verb.
Et ad colloquium, versic. sed quid si quis propter ebrieta-
tem deliquerit, etc. Rursus ebrietas illa enormis, licet fa- 20
cinoris partem ex iure eluat & excuset, Imperator tamen
noster prudentissimus Carolus v. vt immodicam & ni-
miam homicidiorum committendorum ex ebrietate
frequentiam & licentiam minueret, & ad hoc malum fa-
cilem aditum præcluderet, suis edictis & diplomatibus
anni 31. cauit & iussit, ne tā facile istis ebriosis homicidis
largiretur remissio. Sed si quando tales comprehendi
possint, voluit vt non leniter puniretur, sed vt prius sup-
pliciu ferret ob turpem ebrietatem: mox pro homicidio,
aut

aut pro alijs criminibus ex ebrietate commissis, punirentur. Istæ autem (de qua agimus) ebrietas, ante diluvium ignorabatur, ut quæ à Noë tantum initium sumplit, qui primus vineam plantavit: Et Loth, quem Sodoma non vicit, vina vicerunt, cap. sexto die, xxxv. distinct, eoque ea ebrietas omnium vitiorum fomes ac nutrix est, cap. ante omnia, ead. distinctio. Excusandi sunt præterea ab homicidio (sicut & non nihil ante attigimus) qui illud per accidens committunt, non studio & voluntate & exquisita malitia, sed per casum & infelix infortunium, ludendo vel iocando in lulis permissis, & omni cum modamine alterum incauti, aut cadentes aut lædentes, sic ut ex ea læsione violenta, tandem mors cōsequatur, tex. est in l. 1. C. ad l. Corn. de sicar. Vbi dicitur, quæ ex improviso casu potius quàm fraude accidunt, fato plerunque, non noxæ imputantur. Pro his facit textus in l. si fortuito, ff. de incendi. rui. & naufrag. vbi patet, quod licet puniantur poena gravissima immitentes ignem in certum locum: prout notatur in l. 1. ff. ad l. Cornel. de sicarijs, lege, data opera. C. de his qui accusare non possunt, per Bartol. in l. nam & salutem, ff. de offic. præfecti vigil. tamen si incendium sit casu fortuito commissum, venia indiget. Ratio prædictorum est, quia casum fortuitum nullum hominum consilium prævidere potest, l. 1. §. si eo tempore, ff. de administrat. rerum ad civitat. pertinent. l. fluminum, §. vitium, ff. de dam. infecto. Huc adde, quod homicidium casuale non imputatur homicidæ, etiam ad irregularitatem. Textus est in cap. dilectus, de homicid. cū duobus sequētibz, vbi narratur: Quidam sacerdos, qui cum fuisset quadam valetudine prægrauatus, & iam per diutinum tempus extenuatus, ut deperditam morbo esuriem tandem reuocaret, equum suum valetudinis refarciendæ gratia conscendit: quem cum supra modum lasciuientem sentiret, adeo ut frænū aliōqui forte & incorruptum excuteret & confringeret, nū potuit tum habenis destitutus regere, sed equus proteruiens, & procurans præter voluntatem

voluntatem sessoris, infantulum in vlnis mulierculæ interfecit seu occidit, decidit ibi tex. quod non tenebatur ille sacerdos, nec irregularis fuit: tum quia dabat operam rei licitæ: tum quia non erat in aliqua culpa. Ad idem est text. in cap. significasti, & cap. lator. de homicidio, vbi habetur casus de quodam clerico, qui alium clericum habentem cultellum ad latus, proiecit in terram ludendo: cuius cultellus clericum, qui plium proiecerat, fortuito casu occidit, ille ad terram proiectus non efficitur irregularis. Ratio autem, quare homicida casualis non irregularis (licet iudex etiam iuste iudicans irregularitatem incurrat, cap. 1. §. 1. distinctio. quia iudex per executionem officij cōdemnando hominem, incurrit irregularitatem: eo quod ipse intendat delinquentis commissum, aut sanguine, aut morte punire: quocirca etiam minus aptus est sacris initiari ordinibus) est, quod is committens casuale homicidium, nunquam in facto consensit. Limitanda sunt autem prædicta in homicida casuali, si dedit operam rei illicitæ, vel non adhibuit omnem diligentiam, c. presbyterum, & cap. continebatur, de homicid. in antiquis. tunc enim esset irregularis. Et licet non dispensetur facile cum homicida voluntario, cap. miror. v. distinctio. tamen dispensat summus Pontifex solus facile cum eo, qui commisit casuale homicidium: & Episcopus etiam in minoribus, ut notat Panor. in dicto cap. continebatur per illum tex. & cap. ad audiētā, de homicid. dicēdo, quod Archiepiscopus in d. cap. continebatur, non dispensat iure suo, sed ex commissione Papali. Superioribus seruiunt tex. in d. l. omne delictum. §. per vinum aut lasciuia lapsis, ff. de re milita. gloss. in l. 1. C. si quis impera. maled. Et l. si ex plagis, §. cum pila plures luderet, ff. ad l. Aquil. Qui tex. loquitur in pluribus pila ludētibz, quorum vnus alterum volentem pilam præripere impulsit: non tamē extra naturā ludij: qui propter hoc cecidit, & crus fregit, aut mortuus est. Nam talis impellens secundum naturam ludij, non punitur: & de similibus ludis puerilibus vide pulchrè

87 pulchrè Petrum de Anchara. cōsilio cclxxxij. Excusantur præterea ij qui ex instinctu diuino homicidia committunt, adeo vt sacræ literæ eos subinde laudent: veluti Helias, ad cuius preces ignis descendit de cælo, per quē duos quinquagenarios occidit, & consumpsit: ita excusatur filius Eleasari sacerdos, qui & Iudæum coeuntem cum Madianita, & ipsam Madianitam simul gladio transfixit, Nu. xxv. Et expurgatur S. Petrus, qui Ananiā & Saphiram increpās morti tradidit, Actus i. Item occidit Phinees hominem (inquit Chrysostomus in cap. occidit, xxij. q. viij) & reputatum est illi ad iustitiam. Abraham quoque non tantum homicida, verum etiam filicida, aut (si maius) paricida voluntate fuit. In hoc tamen facto Deo ita placuit, vt non crudelitatis ea causa culparetur sed pietatis potius & iustitiæ laudaretur, quod ex obedientia tantum filium occidere voluerit, dicto cap. occidit, xxij. q. viij. Plures itē qui ab homicidio ob iustitiā diuinam excusantur, decretorum liber plerumq; commemorat in cap. si illic, xxij. q. iij. cap. legi, cap. occidit, cap. Petrus, xxij. quæst. viij. Item excusantur occidentes mulierū partus mōstrosos, prodigiosos, hoc est, ab omni humana forma & specie alienos sed bruti cuiuspiam formam referētes. Tales enim partus ne utiquā baptizandi sunt, sed ilico suffocandi, aut alio quocunq; modo perdēdi, vt pulchrè inquit Bald. in l. non sunt liberi, ff. de statu homi. De his autem partubus, hoc 22 obiter candide lector obserues velim, eos serē ita mōstrosē concipi, aut in vtero ita figurari ex ipsis matris apprehensā imaginatione in ipso conceptionis momento: quod testatur glossa in l. quæritur, ff. de statu hominū. Idem confirmatur per illud Genesis cap. xxx. vbi Iacob nouam naturę artem dicitur inuenisse: qui vt ex vnicoloribus gregibus oves varij coloris nascerentur, posuit varij coloris virgas in canalibus, in quos effundebatur potanda mox ab ouibus aqua: vt cū venissent greges ad bibendam, ante oculos easdem haberent virgas varicolores, ob quarum cōspectarum imaginationem impressam ita

ita conciperent: quod ita ex hac causa factum est. Nam dum in ipso calore coitus oves intuerentur virgas maculosas, pepererunt vario & diuerso colore resperfas oves. Hinc dicebat simili ex causa Iacobus Butrigarius in l. finali, C. de Carbo. edicto: Quod mulier commit- 29 tens adulterium (quia in illo instanti ac puncto solet cogitare de marito) plerunque producit partum marito similem. Quintilianus quoque simili expurgatione defendit honestam matronam, quæ pepererat Aethiopem: nempe, non ex adulterio conceptum, sed ob nigram Aethiopis imaginem in cubiculo matronæ post partum repertam, in quam sæpe ferebatur intuita: atq; hinc illius imaginis nigredinem conuicit matronam per crebram imaginationem suo impressisse scæni, nō ex alicuius Aethiopis naturali concubitu. Plura ad hanc rem videas in farragine D. Iasonis in l. Gallus, ff. de lib. & posthumis, ad finem. Item excusatur is, qui inimicum interficit in collu- 30 catione, cū pugiles exercentur: nam talis non tenetur etiā lege Aquilia, cū illud non inferendæ iniuriæ gratia sed honoris, virtutis, & gloriæ causa fiat, l. qua actione. §. si quis in colluctatione, ff. ad l. Aquil. Sed Iohan. de Ligiano in trac. de bello iusto. & Ioā. de Ana. in rub. de cler. pugnantibus in duello, dicunt illi tex. esse correctum, etiam de iure ciuili, per text. in l. i. de gladiatoribus, lib. xi. C. vbi etiam gladiatorum spectacula cruenta sunt à iure ciuili inhibita. Et de iure Canonico hoc est correctum, per 39 text. in ca. i. de de torneamēt. Posset tamē quis & forsitan non improbabiler dicere, quod hodie ille text. (in quantum de colluctatione loquitur) remaneat incorrectus: nam & si tormenta & similia cruenta spectacula prohibeantur, eo quod ex illis sæpe mors hominis suboritur, & exinde comitetur animæ periculum: colluctatio tamen non ita facilē videtur prohibenda, quod in ipsa non eueniat similis semper ratio, nec in ea tam sæpe homicidia committantur, minisq; in ea propterea animę periclitetur. Cōuenisset hoc loco pie Lector plura de pugili- bus

bus & de ipsorum conflictu explicare: sed quia de his in superioribus meminimus, ad ea vnumquęq; istorum addum (vt breuitati studeamus) remittimus. Item maior septennio impubes occidens hominē, ob etatem excusatur ab homicidio: Poterit enim eum Iudex releuare à pœna mortis, si ipsum vilo modo moueat ætatis commiseratio. Et licet ætas ipsum impubem non releuet à toto, l. impubem, ff. de furt. l. i. C. si aduersus deli. vbi dicitur tex. Quod in delictis prætextu ætatis non restituitur minor: minor tamen ætas ipsum releuat à tanto, l. auxilium, §. in delictis, ff. de minorib. cap. i. de delict. puero. cap. i. ext. de apostat. Item excusat textus eos senes homicidium committentes qui per omnem vitam suam habiti sunt fuisse inculpatis moribus, & integritate vitæ probi, quique ob id perpetuo cum probis, & viris grauib. cōuersati sunt: his enim similes ætas, & vita catenus immaculata suffragatur, vt à pœna mortis excusentur, l. penul. ff. de termino moto, & text. in l. iij. C. de Episc. audient. ad fin. Item excusant leges eos homicidas, qui post commissum homicidium perstiterunt decem annos, hoc est, quorum homicidium à decem annis transactis patratum est: eos enim leges à pœna mortis relaxant, l. si diutino, ff. de pœnis, vbi si diutino tempore, hoc est, si per decem annos, quis steterit post delictum commissum, ipsius pœna subleuanda seu releuanda est. Quin ex isto admissio maius ac vehementius quiddam leges dicunt: nempe, si is homicida per xx. annos steterit, & aliū qui ab omni crimine iudiciali permansisset immunis, tunc nullo modo dicunt eum accusari posse de crimine, vt insignis textus probat in l. querela, C. ad l. Cornel. de fals. vbi apertè probatur: si quis per xx. annos steterit post delictum commissum, quod amplius non posset accusari. Id etiam probat text. in l. iij. C. de vectigalib. commissis. text. in l. adulter, C. ad le. Iul. de adulter. gl. in verb. subire, in l. manichęos, C. de hæreti. Porro has duas nouissimas excusationes ponit Rochus Curtius, instar duarum limitationum, in c. fin. de consue-

consuetud. vbi ait, has dictas duas excusationes semper in memoria arctissime seruandas, vt quæ tutissima sint suffragia, & patrocinia pro seruandis amicis. Huic tamen textui non aduersatur ille tex. in c. fin. de consuetud. qui dicit, Quod tãto grauiora sunt delicta, quanto diutius infelicem animam detinent alligatā. Nā ibi Rochus Curtius hunc tex. soluit tribus solutionibus, Quarum optima est, quod hic tex. tantum loquitur in foro animæ: vbi hoc dictum verissimum est: Delictum grauari, augeri, & intendi longinquitate, & mora temporis, propterea quod ob diutinam moram impenitentia delinquentis, paulatim in anima euanesceat, & intermoritur pœnitentia, & dolor: & peccatum, quod per pœnitentiā non mox eluitur, statim suo pondere ad aliud trahit: Adeo vt qui in vno delicto diu sine assumpta aut illata pœnitentia permanserit, negligens criminis efficiatur & parui pendens: eoque tandem deuenit in contemptum iudiciorū Dei, & clauium Ecclesiæ, c. omnis vtriusque sexus, de pœnitentia & remissio. Text. autem in d. l. si diutino, loquitur in foro iudiciali, & ita soluit Panor. in cap. cum haberet, de eo qui duxit in matrem, quā polluit per adulter. Excusantur prætereà ab homicidio satellites Iudicis, qui maleficum in captura necessario occidunt. Nam si maleficus quispiam in captura tam violentè & acriter se defendit, vt vel ipsis satellitibus vim inferat, adeoque sit in reluctando & repugnando violentus, & vehemens, vt ipsis satellitibus ab eo potius periculū immincat, aut certè si ob ipsius immodicā in resistendo violentiam, capi nullo modo posset: in hoc casu iura permittunt, vt eundem maleficum satellites impune occidere possint, potius quā illius delictum maneat impunitum. text. est in l. si seruus, C. de his qui ad Eccles. confug. tex. in l. quemadmodum, §. magistratus, ad ff. ad leg. Aquil. Postremo excusatur filius homicida à patre oblatu Iudici: quia Iudex non potest filium talem ad mortem cōdemnare. Text. est in l. milites ægrū, §. deserto-rem, ff. de re milita. vbi dicitur, Quod si pater obtulerit Iudici

Iudici filium militiae desertorem, qui aliòquì citra patris delationem decapitandus esset propter delictum, hoc est, qui militiam contra iuramentum suum deseruit, ut probatur in l. non omnes, §. desertor, ff. de re milit. quia tamen ipsum pater Iudici obtulit, idcirco nulla ratione decapitandus erit. Atque idem de quocunque alio crimine dicendum est, ratione cuius alicui irroganda foret poena mortis. Rationem autem istorum assignant hanc, quod ius patriae potestatis in pietate humana consistat, non in ferina atrocitate: ferinum autem & pluiquam beluinum esset, si pater filium Iudici in mortem, atque adeò ad decapitandum ultro traderet. Quare iura humanae pietati, & misericordiae potius, quam istius patris immitis crudelitati subseruire maluerunt, l. Diuus Adrianus, ff. ad legem Pompeiam de parricidijs. Sunt qui etiam volunt excusari eum homicidam, qui ipse de crimine homicidij accusatus multos alios insuper latrones seu homicidas prodendo derulerit, demonstrauerit, & apprehendi fecerit: quia ob hoc quaecunque iustitiae beneficium, tunc Iudex ipsi parcere quidem poterit: non autem parcere debet, etiam si ipsi malefico prodenti antè promississet. Textus est in lege, non omnes, §. finali, ff. de re militari. textus in lege, si quis sortè, ff. de poenis. Vbi probatur & illud esse verum, etiam si dicat se dicturum aliquid quod ad Principis pertinebit salutem.

De homicidijs casualibus. Cap. 85.

S V M M A R I A.

Quid faciendum regularijs, ballistarijs, sagittarijs, puratoribus, equitibus, aurigis, omnibus, ut ab alijs periculum arceant, & ipsi crimine vacent. nume. 1. 2. 3. 4. 5. 6.
Per errorem vnum occidens pro alio, quomodo puniendus. 7.
Differentia inter dolum malum, & culpam latam: culpam leuem, & leuissimam: casum, & infortunium. 8.
Dolus quid sit, & quando contingit. 9.
Lata culpa quid. 10.

Lata

Leuis culpa quid. 11.
Leuissima culpa quid. 12.
Infortunium quid. 13.
Quoniam

Voniam proximè præcedente capitulo nonnulla egerimus de homicidio casuali, libuit hic scorsum exēpla aliquot & casus enarrare, quibus ferè talia homicidia committantur, & quando in ijs casibus homicidium est excusabile, quando verò minime. Tegularius igitur qui de opere suas dimittit tegulas, quibus aliquem prætereuntem aut lædit aut occidit, non tenetur de læsione, neque de homicidio, si prius signa præmonitoria constituerit, argum. l. cum quid, ff. si cert. petat. aut viua voce alissque modis debitis periculum præcauerit & indixerit. Quod Azo intelligit, si loco ac tempore cōgruis acclamatione aut denuntiatio fiat, quo periculum enitari possit. Facit l. si solutus, ff. de solut. leg. i. in princip. et l. de pupillo, §. in plurium, ff. de noui operis nuntiat. facit item in simili l. si rem, §. fin. cum ibidem notat. per glos. Barto. & Docto. ff. de euictioni. Ista item cōfirmat Angel. in §. item si putator. Instit. de l. Aquilia. In quo §. regulam statuit & legem omnibus domorum regularijs, & opificibus similibus, volens, vt quoties ex alto quippiā deicere necessum fuerit, vt ante demissionem illius, maturè & tempori satis, per proclamationem aut alia edita signa, incautis viatoribus & transeuntibus periculum denuntient, vt per talem tempestiuam denuntiationem, commodius transeuntes periculum forsan euenturum, fuga, aut more præcauere possint. Porro si æquo frequentius de vitando periculo, operario inelamādum foret, sufficere illi pro excusatione, vt in via ante periculi locum signum aliquod, nō quidem paruum & inconsiderabile, sed magnum, euident, & manifestum, euitandi periculi ponat: & præterea tale signum, quod ab omnibus huiusmodi cōsectoribus, in similibus operibus, & tali ciuitate poni consuetum est, & ob cuius indicium iure sibi præcauere quis possit. Eo enim signo posito, operarius excusabitur, etiam si voce & clamore nullum aliud signum cauendi periculi prius dedisset,

disset, arg. d. l. cum quid, ff. si cert. pet. Quæ quidē ratio & si nō satis suffragaretur operario non clamanti, ipsi tamē abundè satis patrocinaretur diutina recepta cōsuetudo, quæ etiam num passim durat & seruatur, & ob quam satis esse volunt talibus signis indicibus, omnibus periculum præmonstrasse. Deinde nō tenetur de læsione aut homicidio, si in eo facto cōstiterit nullam intercessisse malitiam, dolum aut odium, aut malitiosam incuriā. Similiter dicendū est de ballistarijs, de sagittarijs, de putatoribus ramorum, aut succisoribus arborum, & de omnibus denique operatoribus ad vias publicas, quorū opera & officia nō sine pertranseuntium periculo peraguntur, qui omnes, vt in primo casu, ab homicidio casuali excusantur, per dictos modos deditos, l. si putator. ff. ad l. Aquiliam. §. item si putator. Instit. de l. Aquil. & ibi Angel. Aret. Pari ratione excusantur sagittarij ad scopum in constitutis hortis iaculantes, si post vocem prænuntiam (sistite, vel, quiescite) contingat eos quempiā aut ledere aut occidere. Aut si is hortus ad sagittandum priuilegiatus, & ab omni homicidij crimine per priuilegia liber fuerit. Item excusantur equites & equorum exploratores in cursu alios legentes aut interimentes, postquā clarè vocauerint (caute, aut cedere) & si id factū fraude vacet & malicia. Idem cōsentendum est de aurigis, currus suos per plateam & populum agentibus. Postremo & in genere, quisquis permissis aclicitis perfungitur officijs, & opera peragit licita, in quibus aliquis casu & infelicitate aut læditur, aut occiditur: quam læsionem & occisionem non antè captauerat (vt quæ casu, & inexpectato acciderunt) non tenetur nec de læsione, nec de homicidio. Verū puniri arbitratrè poterit de culpa, si qua in facto iudici appareat, aut suspecta sit, aut realiter in facto consistat. Ad hunc modum si quisquam Ioannem percussurus petat, casuque intercedente, non Ioannem percitum, sed Petrum feriat & occidat: is feriens non est puniendus de homicidio, quod Petrum aut ferendi, aut occidendi nullum animum

nullamque voluntatem habuit: sed damnandus est ad detrimentorum restitutionem & reparationem quod hoc ipsum factum culpa non vacet, sed culpæ sit obnoxium, quia ne Ioannem quidē petiit ipsi vilo iure concessum fuit cedere, aut ad credendum petere, vt probatur in l. si cum teruo meo. ff. de iniurijs. vbi maior quiddam & apparentius dicitur: Si seruum meum percutere volens, casu Ioannem cædam, lædam aut interimam: in eo casu non tenebor crimine læsionis vel homicidij, vel actione iniuriarum, quod nullum maleuolum animum contra Ioannem gesserim, nec eum cedere putauerim: sed tantum tenebor lege Aquilia, scilicet ad refarciendū damnum & detrimentorum restitutionem. text. est in leg. scientiam. §. qui cum aliter. ff. ad legem Aquiliam. Similiter iudicandum est de ijs, qui lapidibus, aut baculis canem aut felle petunt, & eo iactum dirigunt: aut de ijs, qui sagittis aut iaculis autem petunt: interim tamē hominem quempiam vel lædunt, vel occidunt: qui omnes quidem à læsione, & homicidio purgandi sunt: Verum quod in culpa facti sint) ad reparationem damni tenentur ciuiler. Porro quum hic de dolo, & culpa agimus, velim hic obserues, iura differentiam constituere inter dolum malum, & culpam latam: & inter culpam leuem, & culpam leuissimam: & inter casum, vel euentum fortuitum.

9 Nam dolum malum intelligunt Vlpianus & Labeo Iurisconsulti esse omnem calliditatem, fallaciam, machinationem ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum, adhibitam, l. prima. §. primo. ff. de dolo malo. quam diffinitionem seu descriptionem aliq, vt Hostiensis eodem titulo in summa, & Goffre. sequuntur, verbi gratia. Si vir quispiam in fugam adactus, in domum quampiam (vt ibi tutus hæreat seu tutaretur) confugeret: Vbi paterfamiliās, aut alius se fugati amicum simulans, tanquam defensurus eum fugatum, ostium domus occludit fugantibus hostibus, fenestram verò minime, idque malitiosè & subdolè, vt per eam fugantes hostes

hostes irumperent, fugatum caperent & occideret. Quis huius impostoris factum non ilico dolum malum, imò dolum pessimum censuerit? Grandis autem vel lata culpa est, non intelligere, quod omnes intelligunt: non facere quod omnes faciunt, aut maior pars: vel id facere quod nulli vel pauci faciunt, id est, quū quis astutè & ex simulatione peccat, vt quū suis commissis peccatis præsruit, non esse moris, non se sciuisse, non intellexisse aliquid, quod tamen via est receptissimū, quodque sciuerat certissimè, & omnium optimè cognouit & intellexit, aut saltem scire & intelligere debuerat. leg. latae culpæ. ff. de verborum significatione. leg. regula. §. si filius. ff. de iuris & facti ignorantia. notat. glossa in leg. quod Nerua. ff. de positi. veluti omnibus est in propatulo, Tegularios solere & debere vocare, antequā regulas dimittant: Tegularius verò contrā dicat, se non sciuisse eas leges nec consuetudines, ideoque nullū constituisse signū nec clamasse: eo in casu, tegularius non excusatur, sed per latam culpam Reus fit omnium malorum, & infelicitum euentorū, quæ per suam negligentiam eueniunt. Quandoquidem eas leges & consuetudines certo cognouisse debuerat, quas ferè norunt omnes. Ideoque hanc latam culpam, malum dolum æstimant, quod dolo malo penè in omnibus sit consimilis, l. i. §. hæc actio. ff. si mens. fals. mod. dixer. l. quæsitū. §. cum quoque. ff. de precar. & vulgata l. quod Nerua. ff. de positi. & ibi Bart. ac eius sequaces. Fallit hæc similitudo in tribus casibus. Primò in criminibus publicis. l. in leg. ff. ad legem Corn. de sic. Secundò in iuramentis præstandis in causā. l. in actionibus. §. sed iudex. in fine, ff. de in litem iuran. & ibi gloss. in verbo, non etiam. Tertiò, in delatione iuramenti seu sacramenti in litem: & de his videte bonam gloss. in verbo, ob culpam, in §. suspectus autem remotus. Instit. de suspect. tutoribus vel curato. Leuis verò culpa est negligentia & incuria in rebus dubijs, & vbi quis non præter rationem ambigere posset, an vllum periculum subesset, aut inde consequi

posset, an non. Vel succinctius: Levis culpa est, desidia & negligentia in rebus, in quibus dubitare licet. §. Præterea. iuncta gloss. in verbo, debet, Instit. quibus mod. re. contrah. obliga. Verbi gratia: Si tegularius vsipiam domum tegat in platea aliqua remota abdita & secreta, quam non satis sciuit fuisse viam vel plateam publicam an priuatam: in hoc casu, si quod eueniret malum leui culpa, excusandum esset. Leuior culpa est (quam nonnulli vocant leuissimam) qua quis malum aliquo modo præuidere, seu ab alio arcere & præcauere potuisset, sed non præcauit, nec præuidit, dicto §. præterea, cum gloss. in verb. Debet. iam præall. Veluti si domus mea caduca foret, ruinam sua dispositione minitans, quam ruinam impedire potuissim, imò impediendam esse ob imminens periculum certo nouissim: quam tamen per oscitantem incuriam non impediui: eo in casu, si domus ruat, vllive vicinorum detrimentum inferat ob meam incuriam, ad omnium detrimetorum reparationem deuinctus sum, vt qui omisio-
ne in culpa fuerim. Verum omnis casualis euentus est, qui plane fortuito accidit, & de quo nemo aliquid mali euenturum suspicari certa ratione posset: hunc dolendum vocant infortunium, quod propterea neminem trahere ad culpam, nec ad detrimenti reparationem ligare licet, l. quæ fortuitis. C. de ping. acti. & §. item is cui. Institution. quibus mo. re. contrah. obl. veluti, si pueri parum cauti, sub equos, aut sub aliquorum currentes curus lædantur aut occidantur: illius enim infortunii ratio non imputanda, aut condemnanda venit.

De latrocinij. Cap. 86.

S V M M A R I A.

Latrocinij definitiones, & diuersitates.	2.
Furum & latronum differentia.	3.
Textus varij de latronibus.	4.
Latrones non tuerentur leca sacra.	5.
Latronibus non permittitur purgatio, appellatio, remissio. §.	6.
Latrones à Principe remissionem non impetrant.	7.
Latropum	

Latronum supplicia ex consuetudine.	7.
Latronum supplicia ex iure.	8.
Pasche, & feriatis diebus non proceditur in causa criminali.	9.
Latrones insignes, etiam die Pasche, fas est ad furcam rapere.	10.
Latrones	

Latrones hantitos, quibus suis fas est occidere.

Pecies item homicidij est latrocinium, homicidio tamen multo nocentius, grauius, & multo quidem dictis homicidijs scelere differentius. Quandoquidem latrocinium vocamus illud homicidium, quo aliquem latenter & furtim per vim spoliant, & spolijs nequaquam contenti, insuper occidunt, aut saltem animo occidendi aggrediuntur extra viam publicam, in syluis aliisque locis secretis à conspectu populi: vel latrocinium est, aliquem subdole, occultè, & non aperto Marte, à tergo occidere, vel aliquem occidere in noctis silentio tacite, & non loquendo, vel indicando, vt sese defenderet. Aut certe latrocinium habetur illud homicidium suum, quod aliquis iuxta leges patrie consuetas, certo tempore constituto non deferret ad notitiam Iudicis, de quo in superioribus etiam meminimus. In hoc capite autem non est animus, perplexas illas atque obscuras Doctorem opiniones exactè discutere, quas de differentijs furum & latronum disputant, & de furto & latrocinio, quum ista ad infra sequentia capita de furis, insiliis spectare videantur. Hoc enim loco de eo latrocinio tantum agere statui, quod cum homicidio coniunctum sit, quodque vel re, vel expressa voluntate sit veri homicidij species: atque ita tali latrocinio competunt suprascriptae definitiones: ad quas mihi suffragatur Angelus Perusinus in Authen. sed nouo iur. C. de ser. fugitiuis. Cuius dicto ibidem subscribunt Paul. Castr. & Franciscus Arctinus, qui aiunt, Latrones scilicet insignes & famulos esse eos, qui homines per vim in domibus vel vjs publicis aut priuatis, suis rebus spoliant, quibus spolijs non contenti, eos praeterea aut occidunt aut animo occidendo promptissimo (vt ex inuasionis specie constabit) adoriuntur. Fures vero (vt hoc obiter intericiam) eos tantum appellat, qui clam quocumque tempore, siue diurno, siue nocturno tempore surripiunt:

caetera

caetera infra de furibus. Porro dicta nostra etià confirmat praefati Docto. plurimum aestimantes tex. §. famulos, in l. capitatum. ff. de poenis, in duobus locis. Primo ibi, cognatis & affinibus interemptorum. Secundò ibi, quo latrones homicidia fecissent, & ita ad hoc ponderat illum textum Raphael Fulgosius in consilijs suis, consilio 157. in ij. colum. vbi dicit, sui tēporis tunc neotericos hoc modo intelligere dictum text. quin & ita eum intelligit Iacobus Butrigarius in d. Authetic. sed nouo iure. Et Azo in summa in fin. C. eod. titu. de seruis fugiti. Pro maiore item dictorum meorum corroboracione, ipse sequentes omnes textus non abs re collectos adijcere volui, ex quibus liquido confirmari videbis, quae antè de latrocinio (vt hic accipimus) definiuimus, & quod tales latrones iure occidendi sint: imò plerosque textus citabo, qui de latronibus, & eorum latrocinij puniendis loquuntur. Principio igitur nobis seruit textus in l. prouinciarum. C. de ferijs. vbi dicitur, quod per mortem latronum, multorum salus & incolumitas procuratur. Secundò text. in c. suscepimus. ext. de homicid. vbi latrones dicuntur homines affligere, non solum in bonis, sed etiam in personis. Tertiò text. in l. si vt allegas, C. ad l. Cornel. de fcar. dum ibi dicitur: Si, vt allegas, latrocinantem peremisti, dubium non est, eum qui inferendae caedis voluntate precesserat, iure casum videri ponderando text. ibi, latrocinantem. & ibi, inferendae caedis voluntate. Quartò text. in c. cum homo. xxij. q. v. vbi dicit text. latronem homines occidere nocendi cupiditate, vel iniuste aliquid auferendi. Quintò text. in l. diuus, ff. ad l. Pompe. de parrici. vbi dicitur, Quod si quis filium cum nouerca adulterantem occiderit magis latronis quam patris iure interfecisse videtur: nam patria potestas in pietate debet, non in atrocitate consistere. Sextò facit text. in l. per omnes. C. de defensorib. ciuit. ibi, fera & periculi sui nescia latronum feruet insania. Septimò text. in c. non est crudelis. xxij. q. v. ibi, latro suspendendus crudelem Iudicem putat: non tamen

men est crudelis, qui crudelis iugulat. Hoc observa in proxime adductis testibus: Quod latrones feri & crudeles dicuntur: nam hoc nomen Doct. & iura non attribuerent, nisi homines personaliter affligerent. Octauo pro his est tex. in c. est iniusta. 23. q. 4. dū ibi dicitur. Si quis latronem absoluum putat, innocentes tradit exitio, qui libet at multorum exitia cogitantem. Nono facit quod scribitur Marci 14. vbi probatur, quod Barabas homicidium commiserat. Et Lucæ 23. dicitur, quod propter seditionem & homicidium missus fuerat in carcerem. Et Ioan. 18. dicitur, quod erat latro. Decimo facit, quod scribitur Actu. 3. Vos sanctum & iustum negastis, & petistis virum homicidam donari vobis. Undecimo non omitto quod legitur Lucæ x. Homo quidā descendebat ab Hierusalem in Hierico, & incidit in latrones, qui spoliauerunt eum, & plagis impositis abiuerunt semiuiuo relicto. Duodecimo facit text. in leg. diuus. ff. de Senatuscons. Syl. ibi, Conteritus aduētu latronum, & ibi vulneratum. Decimotertio text. est ad hoc in c. admonere. 33. q. 2. vbi inquit notabiliter litera, eum, qui occidit uxorem, eam occidisse more latronum. Decimoquarto est text. in l. itaque, ff. ad leg. Aquil. ibi, Seruum tuum, latronem insidiantem mihi: & in illis verbis, aduersus periculum. Decimoquinto text. est in l. etiam, ff. de manu. vindiēt. ibi, dominum contra latrones tutus sit. Decimosexto facit quod scribitur Ezechielis xvij. ibi, Quod si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, non viuet, cum vniuersa hæc detestanda fecerit, morte morietur, sanguis eius in ipso erit. Decimosextimo pro hoc cito l. qui à latronibus, ff. de testa. & l. hostes, ff. de capti. & postlimi. reuers. Vbi patet latrones redigere velle homines in seruitutem, licet obestent iura: & tunc saltem volunt homines morte ciuili opprimere: Nam seruitutem mortalitati ferè comparamus, l. seruitutem. ff. de regul. iur. Et mors seruituti turpitudinique ante ponēda est, autore Tullio. Decimooctauo ad id adduco illud Horatianum in Epistolis:

Vt iu-

Vt ingulēt homines, surgunt de nocte latrones.

Quod in medium adfert gl. in verbo, qui male agit, in c. consuluit. de offic. & potest. iudi. delegat. qui text. ad hoc potest nō insipide citari per doctrinam Bartol. in l. i. in v. col. ff. si cert. peta. vbi inquit Bart. quod scripturis, quæ in studijs tanquam Autenticæ reputantur, quantū ad artem suam, est standam, vt Aristotelis, Hippocratis, Ciceronis, & aliorum in scholis receptorum. Pro qua doctrina est text. in l. si pater. ff. de solut. l. septimo mense. ff. de statu. hom. l. Fulcinius. ver. quid sit autem latitare, ff. quib. ex caus. in pos. eatur. Huismodi itaque omnia lotrocinia, iura ipsa tūto prosequuntur odio, & indignatione, vt eos latrones præcipue in nemoribus grassantes, ne sacras quidem aedes ac cœmeteria tutari velint, c. inter alia. & Scrib. ext. de immu. Eccles. & eos indignos censeant, qui sese homicidij titulo ad purgationem offerant, aut ad aliud tribunal remissionē exposcāt: aut qui viliū priuilegiū exceptionis pro expurgatione proponāt, aut etiā appellent (quia appellationi latronis iudex nō debet deferre) dicto c. inter alia. Facta quoq; latronū, hoc est, dicta ipsa latrocinia tā ingrata sint Principibus, vt ne ipsi quidē Principes ipsa potestate sua ordinaria remittere possint, aut velint (licet extraordinaria hoc aliquando ex causā fieri videamus.) Sed latronū causā & processū peragitur eodē loco, vbi captus fuit & captiuus detinetur, & tūc de scelere conuictus dñatur punitus, vt crati vimineæ infidēs publice pertrahatur ad locum supplicij, vbi ultore gladio decollatus vitā suā finiat, & corpus detruncatū rotæ infideat, caput verò aut palo infixū suffigatur in altum, aut in puteū, cui stipēs rotæ inferitur, inhumandum coniciatur. Deinde apud multos inoleuit, vt post executionem peractam, ad maiorem latrocinij detestationem, appendere soleant rotæ eadem instrumenta, quibus latrocinia commiserunt, aut similia indicia (veluti ramos, baculos, etc.) quibus populo pertranscunti demonstraretur latrocinium, aut commissa homicidia, iuxta numerum baculorum.

baculorum. Atque hæc omnia iuxta variam consuetudinem civitatum, regionis & patriæ dicta sunt; quandoquidem in his omnibus consuetudines regionum plurimum variare videmus: atque adeo hæc ita ex consuetudine omnia. Iura tamen, & legalis autoritas famulos latrones furcis affigendos esse constituunt, l. capitalium. §. famulos, ff. de pœnis. vbi expressè tex. famulos latrones in his locis, vbi grassati sunt, furca figendos, quàm pluribus placuit: vt & conspectu deterreantur alij ab iisdem facinoribus, & solatio sit cognatis & affinibus interemptorum, eodè loco pœna reddita, quo latrones homicidia fecisset. Ad idem tex. in l. ne quid, ff. de incend. rui. naufrag. vbi dicitur: Graue præfidi sententiâ de latronibus dicere permissum. Text. est iuncta glos. in l. 2. ff. arbo. furt. caesar. Text. est in l. prætor. §. aduersus, ff. de sepult. viola. Text. est in l. diui. §. si qui ex principalibus, ff. de pœnis, text. est in d. c. nō est crudelis, ibi, latro suspendendus, gloss. in c. si quis fortitudinē. 23. q. 3. Facit quod scribitur Lucæ 23. vbi alter latronū cum Christo crucifixorū ait: Et nos quidem digna factis recepimus. Ita tenet Bart. in d. §. famulos, & in d. Autentic. sed nouo iure. vbi idē tenent & adstruunt Bald. Angel. Paul. Salic. Barthol. Cepola, & Franciscus Aretin. Angel. Aretin. & Iason in §. ex maleficijs. Institutio. de actionibus. Idem Angel. in tracta. maleficiorum, in verb. Et vestem celestem abstulit. Ita Raphaël Fulgofius, consilijs suis, consilio 157. in 2. colum. Paris de Puteo in tracta. de syndicatu, in verbo, latro. Accedat dictum

2 Baldi per tex. in d. l. prouinciarum. C. de ferijs, vbi inquit, quod licet diebus feriatis, & maximè infesto Paschæ, non possit procedi in causa criminali, l. quadraginta. &

10 l. omnes. C. de ferijs. tamen insignis seu famulosus latro quocunque die potest mitti ad furcas. Pro his facit quod

11 dicitur, Eos scilicet latrones à iure per sententiam condemnatos, siue (vt loquuntur) diffidatos seu bannitos, à quolibet priuato & quouis tempore etiam posse occidi, l. i. C. quando lice. vnicui, sine iudice se vindic. c. cum homo. 23.

mo. 23. q. 5. Si ergo à quolibet priuato (cui est denegata priuata ultio) occidi possint, l. extr. ff. quod met. caus. igitur à fortiori, multo magis à iudice (cui lex malefactorum puniendi necessitatem imposuit) quouis tempore occidi poterunt, l. per omnes. C. de defensoribus ciuita. l. 3. & l. congruit, ff. de officio præfidis.

De parricidio. Cap. 87.

S V M M A R I A.

Parricidium quando committitur. 1.
Parricidarum pœna ex iure ciuili scripto, consuetudine, varia: iure canonico, bifaria. nu. 2. 3. 10. & 12.
Latronum ac parricidarum pœnis, iudici aliquid adijcere permittitur. 4.
Filius toxicum parans pro extinguendo parente, parricida censetur. 5.
Pharmacopola, chirurgus, medicus, aut quisquis alius filio toxicum pro occidendo parente præbens, parricida est. 6.
Filio pecuniam, consilium, vel vllum subsidium præbēs pro occidendo parente, parricida est. 7.
Pater filium cum vxore sua incestuantem occidens, non punitur vt filicida. 8.
Furiosi parricidantes, non vt parricidæ damnantur. 9.
Pœna iuris canonici maxima, est degradatio & traditio ad iudicem secularem. 11.

Parricidia, iura vocant ea homicidia, quibus aliquis nefariè occidit parentes, patrem scilicet, matrem, auum, auiam, fratrem, sororem, patruelem, auunculum, amitam, materteram, consobrinum, consobrinam, vxorem, nurum, generum, focerum, vitricum, priuignum, priuignam, etc. atque his cognatione aut affinitate similes. l. 1. ff. ad l. Pompe. de parricid. Hæc autem parricidia prorsus execranda sunt, vt quæ sunt omnium sceleratissima: cognationibus, & affinitatibus, & peculiariter amicitiae naturali vinculo maximè aduersa & infesta. Quocirca hæc parrici-

parridas omnes, vnà cum ipforum cooperatōribus & complicitibus, iura execrandis pœnis afficiūt. Primò enim cœdūt acerrimis virgis vsque ad sanguinis effusionem, deinde insuntur culco seu tergori bubulo, aut simili vnà cum quatuor viuētibz bestijs, scilicet cum cane, gallo

gallo gallinacio, simia, & vipera: cum quibus ita culco seu tergori insuti simul, præcipitāt in mare, vel in amnem, aut in flumen, si mare proximum seu vicinum sit aut flumen: aliòquin huiusmodi parridæ obijciuntur dis- cerpendi atque deuorandi leonibus, vrsis, lupis, canibus, aut his similibus feris animantibus. Verim isthæc omnia ex iure scripto, l. pœna, & l. vtrū. ff. ad l. Pompe. de par- ricid. & l. vnica. C. de his qui paren. vel liber. occidet. Cō- 3
suetudine enim secus multò fieri conspiciamus. Nā securi- dum consuetudines parridæ ferè dānātur, vt ad caudam equi, aut ad quoduis vehiculorum genus affixi, cratique vimineq; insidentes, aut asseri, ita dedecorose pertrahantur ad supplicij locū, vbi decollētur, & corpus truncatū rotæ in altum crigendæ affigatur: & tandem simul omnium bonorum proscriptione/ aut confiscatione/ plestuntur. Porro si res aut ratio ita postulet, vt his pœnis aliquid 4
propter enormitatem adijciendū foret, hoc totū in iudicij arbitrio situm est, cui dictis pœnis semper aliquid adijcere permittitur, vt his pœnis & exemplis alijs exterriti, à simi- libus committendis abstineant. & hæc est mēs dictæ l. i. ff. eo. ait. Nec admirandum, consuetudinē ius scriptum mu- tasse: quandoquidem difficile esset vbique similes bestias reperire, quarū meminerūt l. pœna. ff. codē. ad l. Pompe. de parricid. & l. vnica. C. de his qui parentes vel liberos 5
occiderunt. Superioribus quoque parricidjs armetēdum est nefarium molimen filij, qui malè sanus comparauit sibi toxicum aliquod aut venenum, quo patrē suum aut matrem extingueret, & perimeret: eoque (etiam si eo ve- neno vsus non fuerit, aut etiā si vtentē & tentantē non fe- quatur effectus) puniendus est forma & modo suprascri- ptis, l. i. ad fin. l. vtrū. & l. si sciēte. ff. codē titu. ad l. Pōpe. de parricid. dicta. l. vnica. C. de his qui paren. vel liber. 6
occidet. Quin. & ipsē pharmacopōla, medicus, chirurgus, aut quisquis eidē filio sciens volēsq; & dolose ad eum vsu tale venenum vendiderit & suppeditauerit, is certè pari pœna cum superioribus plestēdus fuerit, l. si a- 7
tor. ff.

7. ter. ff. eodem. l. iij. §. i. ff. ad legem Corne. de sicar. Insupet
vt veri parricide puniendi sunt, quicunque dicto filio pec-
cuniam dederint mutuo, quibus tale noxiū pharmacum
& venenum emeret, & patrem occideret, dicta l. si scien-
te. Item quisquis ad hunc nefarium ausum filio vllū con-
siliū dederit, aut exhortatus fuerit, aut suaserit, aut vl-
lum subsidium præbuerit, eadem poena mulctandus erit.
8. Verum pater qui reperit filium incestuatē siue adulte-
rantem cum vxore, hoc est, cum nouerca sua, ipsūque
in hoc actu occiderit, parricida aut filicida quidem cense-
bitur, verum non vt parricida puniendus fuerit. Nam ex-
tremo supplicio, hoc est morte nequaquam mulctabitur,
sed secundum iura exilio tantum proferibetur. l. Diuus
9. Adrianus. ff. eod. ad l. Pompe. de parricid. Præterea ne fu-
rioli quidem propter parricidiū commissum morte dam-
nantur: imò propter mentis inopiā & impotentia, planè
ab hoc crimine excusantur. Ne tamen incautus similia
perpetrare valeant, damnandi sunt, vt strictissimè & cate-
nis, truncis, magnis, vel postibus alligentur, aut compedi-
bus ferreis impediuntur, aut cellulis claustratis arctissimè
includantur. l. poena. §. sanè. ff. eod. & l. Diuus. ff. de offi-
10. c. præsid. De iure autem Canonico siue Pontificio, poena
parricidia committentium est clericorum depositio, & ad
curiam secularē traditio. Nam si pro simplici homici-
dio tantum sit depositio & detrusio, vt in c. cum nō ab ho-
mine. ext. de iudicijs. iuncto cap. tuæ, ext. de poenis. & c.
sicut dignum cum glo. ext. de homicid. & c. fin. eodē titu.
lib. vi. debet certè pro parricidio (quod qualificatum est,
quòdque multo enormis homicidium est) imponi grauior
aliqua poena, quàm pro simplici homicidio. Sed grauior
rem poenā iura Canonica nō habet, quàm depositionem,
vt in c. ad reprimēdā. per. gl. ext. de offi. ordi. vbi dicitur,
Quòd non habet ecclesia vltra quod faciat, nisi vt ipsum
degradet, tradat, & relinquat iudicio seculari, arg. d. c. cum
nō ab homine. vbi iudici Ecclesiastico ex duabus poenis
statuitur alterutra imponēda pro suo arbitratu: nempe,
vt pro-

vt procedatur ad degradationem: vel vt recurratur ad
theoricā, cap. nouimus. ext. de verbo. significā. & c. quan-
uis. de poenis. lib. 6. scilicet vt in perpetuos carceres detru-
datur seu coniciatur, vbi pane & aqua tantum victitans,
pœnitentiam agat acerrimā, mortique temporali simili-
mam, vt supra sub titulis homicidiorū meminimus. De
pœnitentia autē poena in foro conscientia, quia ad pro-
missuā multitudinē non pertinet, hoc loco omnino sub-
ticere volui eam prudentibus relinquens confessarijs. In
quā imponenda, velim prius perlegant Rubricā. De his
qui parentes vel liberos occiderunt, ibi enim ex aliena
consideratione comperient, quæ ad pœnitentiæ imposi-
tionem salutarem plurimum conducent.

De suiipsius homicidio. Cap. 88.

S V M M A R I A.

- Pœna seipsum occidentis ex iure. 1.
Et quid ex consuetudine. 2.
Seipsum occidens, & corpus & animam perdit. 3.
Peccatum Iudæ seipsum suspendentis. 4.
Nulla ratione excusandi sunt sese occidentes. 5.
Sepultura negatur his qui mortem sibi conseruerunt. 6.
Qui homicidæ sui, furea dampnandi, et bonis proferibendi. 7.
Aliæ consuetudines de proprijs homicidijs. 8.
Seipsum lædens, vt alterum lædens, mulctabitur. 9.
Homicidæ sui neganda Ecclesiastica sepultura. Sui castrator
aut alterum castrans gladio puniunt. 10.
Seipsum occidentes, quomodo dampnent Philosophi. 11.
Seipsum occidentis testamentum an valeat. 12.
Seipsum occidere tentans an puniendus sit morte. 13.
Seipsum occidentes, an Ecclesiastico iustis plangendi. 14.
N proprij corporis homicidio hoc habent iura, vt
quisquis suiipsius homicida fuerit, hoc est, sibi ipsi vio-
lentam mortem conseruerit, aut ex desperatione, aut
ex meticulosa anxietate perdendæ vitæ gloriæ, aut rerum
temporalium perdendarū timore, aut ex alia simili causā
& malo proposito: is ex loco sui homicidij equo pertra-
hitur

hitur usque ad locū supplicij, vbi non in patibulo, sed ignominiosius in furco suspēditur, vt hoc nouo eorū dedecoroso suspēdij genere, populo spectaculū præbeat & signū, quod propria manu sibi ipsi prius mortē consecuerat. Ratio autem cur hic homicida sui infamitatis suspendatur, quā

quā alius quisquam homicida alterius est, quod is qui aliū occidit, corpus ipsius tantū occidere dicitur: animam enim ipsius, quātū in ipso est, nequitiam occidere potest. Qui verō seipsum interimit, is certē & corpus & animam propriam nefarie perdit, si quidem ex maligno animo id fecerit, vt de Iuda Iscariote sacra testatur. Euangelia, & liberorum. §. nō solēt, in ceta glo. in verb. suspēdij. ff. de his qui notan. in fa. c. Iudas. de penit. dist. 3. qui magis peccauit desperādo, & per desperationem seipsum occidendo, quā Christū nequiter tradēdo c. si nō licet, 23. q. 4. Ideoq; is Iudas, quāquā per vocē peccauit, qualem tamen penitentiā ostēderat, quocūq; penitente fuit infelicio. Nam ipsius penitētia non erat coniuncta cum spe veniē, ideoq; ipsum nō reuocauit ad Dominū: sed ipsum desperatio traxit ad laqueū. Et hinc dicitur in c. in salicib. de peniten. distinct. 3. quod Iudas, cū seipsum occidit, sceleratū hominē occidit, adeo vt non solum Christi, verū etiam suæ mortis reus efficiatur. Porro explodenda esset ridicula ipsorum excusatio, qui hoc prætextu alterius propriam mortem expurgare niterentur, quod ideo scilicet maturis sibi mortem cōsciuerit, vt ab hac crumposa vita liberat, citius felicitate frueretur æterna: vt enim demus sui occisorem hoc in animo ante crudelem necem habuisse, vt ob dictā causā maturis sibi mortem cōscisceret: ob hoc non sequitur ipsum hoc licitē & benē fecisse ipsiusq; homicidiū vlla ratione aut iustū, aut rationabile defendi posse. Primum enim, nusquam sacre literæ tale homicidiū, tali ex causā, profectum excusant: sed potius omne homicidiū citra vllam exceptionē vetant & damnāt, veluti cū altera præceptorū tabula ait: Non occides. in genere vetat omne homicidiū, negās vllum homicidiū esse iustum, aut committendum, ne alterius quidem. Et si ex præcepto vetamur alterū occidere, multo magis vetamur nos ipsos occidere, quum maiorē charitatem & iusticiam debeamus nobis ipsis, quā alijs. Quocirca quum quodlibet homicidiū sit iniustum & illicitum

illicitum (hoc tantum excepto, quod lex iusta generaliter, vel ipse fons iustitiae Deus specialiter praecipit aut admittit) maxime omnium illicitum & iniustum erit homicidium simplicius, quod Ecclesiastici ita execrantur, ut ipsis sui homicidis sepulturam Ecclesiasticam denegent, & à communibus Ecclesiae precibus & suffragiis excludant: nepe quod credant eos ob desperationem, venire simul cum corpore & anima interire. *tex. nota. in d. c. si non licet. 23. q. v. & tex. in c. placuit. iunct. gloss. eadē causa & quaestione.* Verum enimvero si quispiam sibi mortē acceleraverit capitis vlla phrenesi, furere, insania, melancholia, defectu sensuum, aut gravi morbo, aliāq; animi impotentia & inopia perterritus, & subito correptus, is nullo modo in furcā erigendus fuerit sed ob bonam Ecclesiae spem de servata anima, licet corpus perierit, traditur corpus sepulture Ecclesiae, & precum Ecclesiasticarum particeps efficitur. Atq; haec omnia iuxta tenorem iuris, l. 3. §. si quis autem, ff. de bonis eor. qui ante sentent. mort. sibi consciuer. & l. 1. §. ea propter, C. de bon. eor. qui mort. sibi consciuer. Nam secundum consuetudinem, quisquis se ipsum interficit, ex quacunque occasione & causa hoc euenit, is in furcā suspenditur, & bonis suis omnibus per fiscum proscribitur. Verum hanc consuetudinem velim pius iudex sanius ac restrictis intelligat, non de quibusvis sui homicidis, sed tantum de prioribus, qui ex desperatione & ex malo proposito sibi mortem consciscunt. Nam illi ob facinoris indignitatem & odium iure post furcam bonis proscribuntur, nisi ciues sint liberarum ciuitatum, & ab omni confiscatione bonorum immunium, quales sunt ciues Reges & similes. Posteriores enim, qui phrenesi, ardentiissima febre, aut alia correpti mentis insania, sibi ipsis necem inferunt, non videntur in furcā erigatur, & bonis suis proscribantur, quum eos Ecclesiastica pietas à sacre inhumatione, & à communibus precibus non arceat, sed in omnibus ut dignos & legitimos filios agnoscat & recipiat. Meo igitur iudicio non sunt huiusmodi cum prioribus pari poena ple-

na plestendi, nec ad furcam rapiendi, nec bonis proscribendi: sed ut caeteri quique catholici pie in coemeterio sepeliendi, & reliquis officiis Ecclesiasticis cum decenti pompa lugubri participandi. Hanc ideo distinctionem diligenter obliuet omnes iudices, & praetores, ne putent consuetudinem illam esse generalē, sed de prioribus tantum esse intelligendā. Ita enim minus erunt molesti consanguineis defuncti, nec tā iniuste eorum insidiabuntur loculis, quasi ex singulari lenitate & gratia consuetudinis rigorē remiserint, & corpus ad Ecclesiasticā sepulturam liberum ex sua autoritate tantum permiserint: quum in posterioribus sui homicidis Praetori prorsus nullū ius secundū rationem cōpetat, nec in corpus nec in bona ipsius. De his satis, superque. Ad intermissam de proprio homicidio consuetudinem redeundum est. Ex more enim & ex consuetudine praeterea cautum est, ne quisquā hoc corpus damnatum & suspensum, manibus attraheret & auferat: nisi solus Iudex aut minister Iudicis, ex Iudicis ac Praetoris mandato & permissu. Consuetudine item obseruata est, ut quoties hoc scelus in domibus commissum est, corpus hoc examine sumibus ē domo pertrahatur, non per ostiū, sed per foramen, & foueam sub limine domus effossam, ut pote quod indignum sit ob propriae vitae extinctione, eodem ostio & limine egredi, per quod prius viuū valeūsq; exiuerat. Haec tenus de proprio simplicius homicidio, quod execrandum est, & seuerissime in iure vetitum, non solum autem ipsum homicidium sui prohibetur, sed etiam simplicius violenta quacūq; & nefaria laesio & vulneratio iure dātur, adeo ut quisquis seipsum vulnerauerit, aut leserit ex malo proposito, aut ex desperatione, is puniendus sit eadem poena, qua puniretur, si eandem vulnerationem alteri intulisset. Nemo enim membrorum suorum dominus est, liber homo, ff. ad l. Aquil. d. c. si non licet, & l. lex Cornelia. §. constitutum, ff. ad l. Cor. de sic. quodq; non maius in proprium, quam in alterius corpus ius habet. Quis enim sui corporis totus dominus constituitur? quū domini sit terra

& plenitudo eius? Deinde, qui sibi parcere non nouit, aut potuit, multo minus alteri parurus est. Et qui sibiipfi nequā, alteri nequior futurus præsūmitur, l. 3. §. si quis autem, versu. qui enim sibi, ff. de bon. eor. qui ante sentent. mor. sibi cōfci. & in l. si dānum, §. sed si ipse, & ibi g. o. not. ff. de peculio. Ad hæc vide Domi. Iasonē in l. i. C. de ser. fugit. nu. 3. & 6. plurima ad hoc allegātē. Quia autē in propriæ læsionis mentionē hic incidimus, notādā velim eam læsionē, qua aliquis seipsum realiter castrauerit, aut castrari iusseritis enim magister castrator, & ipse castratus, simul gladij animaduersione, atq; adeo capitali punitione plectendi sunt, etiam cū publicatione bonorū iusco applicanda, l. lege Cornelia, §. constitutum, & §. fin. & ibi D. Hippo. de Marfil. ff. ad l. Cor. de fcar. præalleg. Bald. in l. i. C. de eunuch. Quum igitur nulli fas sit, sibiipsum vllam læsionem ac vulnerationem inferre, multo minus licitum, imò prorsus execrāndū est sibiipsum mortem consciscere. Ideoq; vel ipsi philosophi nō minus grauitè homicidium sui damnarūt: fortis enim nō est (inquit magni nominis Philosophus Aristoteles) sed timidi, mortem sibiipsum incurere: quum carnificis loco habendus sit, qui sese quoquo modo vulnerasset, vt moreretur, autore Festo. Hinc etiam Aeschines inquit: Si quis necauerit seipsum, manū, quæ hoc peregit, abscindimus, & separatim à corpore sepelimus: & similia vide apud Aristotelem lib. 3. Ethicorum, vbi de fortitudine disserit. Eundem etiā vide lib. v. quæ cōpendij ac fastidij euitandi gratia omittimus. Prinsquam hoc capitulū de proprio homicidio siniamus, habet non impertinentes hæc quæstiones tres subiungere.

13 Primò enim quæritur: An testamenta seu vltimæ voluntates illorum, qui sibi mortem conscierunt, sint alienius momenti & efficacia? Ad quam quæstionē teste Bald. respondendum est ipsorum testamenta esse prorsus inefficacia, in l. i. C. de bon. eor. qui sibi mortē cōstiter. in text. ibi, ex testamēto. Hæc Baldi opinionem confirmat etiam Cynus in l. 2. C. qui testa. facer. possunt. Atque eodem loco

loco meminit de quæstione nostra altera: nempe, An is qui mortē sibiipsum conscire voluerit, & ad hoc apparatus confecerit, inque seipso perdendo totus occupatus fuerit, sed per alium interuenientē prohibitus fuerit, quò minus melariam coeptum compleuerit, an is (inquam) machinator prohibitus, morte, aut alia punitione damuandus sit? Ad quam quæstionem respondendum est, multos esse, quibus videtur eum puniendum esse extremo supplicio, vt apud d. Cynum in loco allegato demonstratur, & in l. vlt. §. sic autem, ff. de bo. eor. qui ante sentē. mor. sibi cōstiter. Ang. in l. omne, §. qui se vulnerauerit, ff. de re milita. Aut ad hanc quæstionē responde, eum puniendum citra mortem: vel vt notat. in l. si quis non dicam rapere, C. de Episc. & cleri. & l. 4. C. de ser. fugiti. Tertia & postrema mouetur quæstio, An primi illi homicidæ sui, qui scilicet ex desperatione, & ex nefario proposito seipsum occiderunt, an (inquam) isti consueto luctu plangendi, & prosequendi sint? Hanc quæstionem dissoluit Iuriconsultus in l. liberorū, §. Pomponius, in versicul. non solent. ff. de his qui notant. infamia. dicēs eodem loco, tales homicidias minimè consuetis ritibus lugendos esse.

De adulterio. Cap. 89.

S V M M A R I A.

Adulterij enormitas. 1.
Matrimonij Christus honorauit sua præsentia & miraculo. 2.
Adulterij poena ex lege veteri, iure civili, iure canonico, & consuetudine. nu. 3. 4. 5. 8. & 9.
Cur adulteria neglectiūs puniantur, rationes. 6.
Potestas iudicum ex Deo est. 7.
Adulterarum puniitio ex iure. 10.
Adulterij puniitio est propria curiæ spirituali, & ex vsu etiā seculari permissa. 11.
Adulter ratione adulterij subest curiæ spirituali: ratione suæ personæ seculari. 12.
An per spirituales punitus, etiā puniendus sit per seculares. 13.
Adulterium, multorum malorum fons est. 14.

Z. iij Adulteria

Adultera non permittunt villos pacis contractus. 25.
Adulterum vxoris in actu fas est marito occidere. 16.
Adulterum filix patri in actu ius est occidere. 17.
Vt pater impune occidat moechum filix, quæ & quot requi-
rantur. 20, 18, 10, 22. & 23.
Quando adulteri dicantur reperi in actu. 19.
Soli patri permittum est occidere adulterum. 24.
Adultera cū Principibus aut Reginis quomodo puniēda. 25.
Exemplum

Exemplum horrendum de adulteris Reginarum Fræciæ. 26.
Adulterij pena in feudatōre & feudatario. 27.
Adultera dōrem perdit. 28.
Marito accusare vxorem adulteram: quando non li-
ceat. 29, 35, 36, 37, 39. & 40.
Consilium auctoris de vitando adulterio. 30.
Principalis sæpe origo adulterarum, est maritus adulter.
numero 31. & 32.
Adulterium maritorum grauius puniendum quam vxor-
um. 33.
Antequam adultera damnetur, inspicatur vita mariti. 34.
Exemplum furtiui adulterij. 35.
Ignotis permittitur alteri vxoris de adulterio accusatio. 36.
Alterius vxorem ad adulterium sollicita, punitur exilio. 41.
Copulatores et copulatrices iure plectuntur capitaliter: cō-
iunctudine exilio. 42.
Copulatores pena, ex consuetudine Gandensium. 43.

Adulterium crime est inter mortales non
infimum, & quod ad societatem huma-
nam tuendam peissimum est, & pesti-
ferum. Etiam inter omnia fœdera hu-
mana, nullum fœdus est rationabilius,
nullum firmitus, nullū Deo gratius, nul-
lum denique ad cōsthandam amicitiam &
ad societatem hominū tuendam cōmodius, & magis
necessarium, quā fœdus tori cōiugalis. Ideoque cō-
summatum matrimoniū (scilicet fidelitū) Deus planè ra-
tum esse vult, insolubile & inmutabile: nempe quod fa-
ceratissima coniugij fidem referat, quodque vniōnem de-
notet, & cōformitatem illā, quæ est inter Deū & Eccle-
siam per assumptionē carnis humane, vt in cap. debitum,
ext. de biga. Quocirca ipse Christus etiam huic torum
cōiugalē, & sanctū matrimoniū fœdus sua cohōne-
stauit præsētia, & primò omnium insolito & dignissi-
mo dignatus est miraculo, quo inspidam aquam in dul-
cissimum conuerterat vinū. Taceo vel apud qualis nati-
ones etiam barbarissimas coniugij fidem perpetuū fuisse.

venerandam, firmam, & sacram, & insolubilem, donec inciperet cum perfidia inter mortales grassari tartareum adulterium, quod contra omnia iura diuina & humana coniugalem hanc fidem perfringeret, & omnia feliciter constituta peruerteret. Ideoque hoc adulterium (utpote hominibus perniciosissimum) Deus in veteri lege adeo execratus est, ut huiusmodi adulteros vel adulteras durissima simul & dedecorosa morte interimi iusserit, videlicet delapidatione, Exodi 10. Deut. 22. Ezech. 16. & Diui Ioan. 8. cap. Et in decretis canonicis, 4. hinc apparet. 23. quæst. 5. cap. hæc imago, & cap. satis, 33. q. 5. Ex lege etiam Mosáica uterque & adulter & adultera morti adiudicabatur, ut scribitur Leui. 24. & d. cap. 22. Deut. & Danic. 13. Hanc quoque Domini sententiam postea comprobauit legum autoritas, adeo ut omnes adulteros & adulteras citra exceptionem, gladio animaduocore puniri iusserit, non minus propter infinita mala, quæ inde suppullulant, quam propter genuinum & interitum ex sua natura malum, quod in sese habet perfidum illud adulterium, ut in titulis ff. & C. ad l. lul. de adult. & in Antiq. de adulterijs, l. transigere, C. de transactionib. & hæc lex Iulia, Institut. de public. iudic. Hoc tamen nostro infelicissimo seculo apud quosdam Iudices tam parui sunt adulteria, ut quasi parum ipsis inlit sceleris, & quasi peccata sint leuissima, ob hoc quod sint frequentia, & à multis citra conscientie stimulum perpetrata. Ideoque vel leuiter adultera puniunt, forsitan etiã, quod ipsi eo aliquando contaminati sunt. Hinc fit, ut vitia quæ seuerissimam merentur punitionem, neglecta & quasi impunita relinquuntur, quum tamē Deus ea seuerissimè puniat, & puniendi potissimum in veteri lege esse voluit: adeo ut nisi per acerbam punitionem populus ab adulterijs se contineat, Deus sinat nobis euenire discordias, bella, schismata, pestes, aliãque morborum genera infinita. Nam causæ, propter quas pax inter homines in terris non coalescat, assignantur sex in cap. ad Apostolicę. per glos. super verb. Pacem

Pacē Christus. etc. de sentēt. & re iudica. lib. 6. Inter quas, primā causam dictorū malorū ponit illā, quod scilicet hominū non puniantur maleficia, Eccles. 8. quia nō profertur citō contra malos sentētia, ideoque abique timore vllō filij hominū perpetrant mala, cap. 1. de offic. delega. lib. 6. & c. Dominus, 23. quæst. 2. Vltima verō assignatur ratio, quia nō seruamus præcepta Dei. Hier. 3. & Esa. 48. Quocirca si Dei Opt. Max. ita viliū esset, ut suā vltionem ferret tantū in sceleratos, & ad huiusmodi adulteria dissimulantes Iudices, qui sua negligentia dictorū malorum sunt authores, & non in commuē, & inculpatam plebem: equius puto, & vigilantius per acres punitiones, adulteriorū frequentiam compescerent. Considerent igitur, 7. ac tota mentis acie perspiciant Iudices suā potestatem à Domino Deo emanasse, quā nō licet ipsis temere abuti, Ioan. 19. Non haberes potestatem aduersum me vllā, nisi datum esset tibi desuper. Quum igitur à Deo potestatem habeant, curent (rogo) quæ lex diuina pariter & humana iubent, totis viribus adimplere, neque sua imō diuina potestate abutatur in suā, suorumq; subditorū perniciem. Verum quū isthec legū constitutio, equo postea omnibus, 8. visa est seuerior: Iura Pōtificia & Canonica tandem hanc legem mitiorē, & remissiorē esse voluerunt: eam enim tribus alijs modis Ius Canonicū commutauit: nempe ut adulteros & adulteras lapidationis seu vltimi supplicij loco, puniret vel diuortio, arētissima monasteriorum regula, aut excommunicatione, hoc est, ex Ecclesia & communione fidelium violēta eiectione. Hæc humaniorē puniendi rationem postea imitata sunt Iura ciuilia, quæ moechos citra mortem etiam puniendos esse sanxerūt, videlicet aut exilio, fame, dura victus ratione, uti pauperes ipsos: diuites verō, multa pecuniaria, aut alia simili poenā arbitraria. Hanc legum laxitatē tamen nonnulli correxerunt, volentes adulterij punitionem capitalem etiamnum durare debere, potissimum respectu viutorum, ita ut iuxta priores leges, viri perpetuo capitis detrunca-

tione plebantur. Nam sacrilegos nuptiarū, gladio puniri oportet, l. quamvis, in fine. C. eod. titul. Punio vero adulterarum, quae iuxta veteres leges etiam capitalis fuerat, & delapidatione viscenda, per posteriores leges (quia fragilioris sexus est mulier, quam vir) facta est remissior. Nam per eas constitutum est, ut adulterae foeminae verberatae ac virgis caesae, à iure maritali deuellantur, deinde in arctum aliquod conijciantur monasterium. Vnde tamen maritus eam intra biennium de nouo recipere poterit siquidem voluerit & superuixerit. Nam si maritus post biennium uxorem suam mœcham inde ad se non receperit, aut si interim mortem obierit, eadem vxor adultera cogitur habitum monasticum assumere, & ad leges & ritus eiusdem monasterij reliquum vitae suae ibidem cum alijs fororibus transigere: liberis autem ex se natis, duas partes futurum bonorū cessura erit, monasterio vero suo tertiam bonorū reliquam partem. Sed si liberos non habet, parentibus extantibus huiusmodi iniquitati non consentientibus tertia pars applicabitur: reliquae partes duae monasterio, cum monasteriū sit loco filij, vt in Authent. de sanctis, Episc. 4. sed & hoc praesenti, colla. 9. Quibus praedictis non extantibus, id est, si nec liberos, nec alios heredes ullos habeat, omnis ipsius mœchae substantia monasterio quaeritur & applicatur, Authent. sed hodie adultera, C. ad l. lul. de adulter. & in Authent. vt nulli indicum, §. si vero quando, colla. 9. vnde d. Authent. de prompta est, itaque poenam huius criminis variari cernit: pro varietate personarum. Porro huius criminis adulterij notitiam & punitionem peculiariter sibi reseruant & vendicant ecclesiae spirituales & iura canonica, quia hoc adulterij directè cōcernit & spectat ad Ecclesiam, aut ad violationem Sacramenti Matrimonij, quod quidem Sacramentum sacrum est & spirituale. Iudices seculares nihilominus saepe adulterij examinationem, & punitionem assumunt non tanquam curiae spirituali praepiudicantes, quasi de Sacramentis & causis spiritualibus quicquam iudican-

iudicantes: cum ea tantum faciant non Sacramenti violati gratia, sed ipsius personae causa, quae prophana est, & non spiritualis: ideoque ipsorum foro habilis est, & subiecta. Hinc saepe numero fit, ut adulteri aut adulterae ob commissum adulterium gemina punitione plebantur, & à Iudice spirituali & seculari: Curiae spirituali subsunt adulterij gratia: Curiae vero seculari suae personae causa subesse coguntur. Sed de hac materia, An scilicet semel ipunitus in foro Canonico seu Ecclesiastico, possit puniri postea de eodem crimine in foro civili, ob hoc, quod diximus delictum esse misti fori, eleganter discutit & dissoluit Dom. Fredericus Schenk Iuriconsultus in triade sua forensi, quem data oblataque occasione ibidem cōsultat. Nam ipsius rationes, argumenta, ac distinctiones & allegationes, breuitatis gratia omisimus, licet admodum sint conducibilia, frequenter, imò penè quotidie, contingentia. Hoc autem adulterij crimen in iure maxime est detestabile, vel certe ideo, quod ex eo complura alia crimina postea cōsurgant: veluti, periurium, falsa testimonia, violentia, iniuria, verorum heredum subdola fraudatio, homicidia, perpetuae inimicitiae, lenocinia, stupra, & illegitimi diabolicique concubitus, atque infinita alia mala hinc nascuntur. Quocirca non permittunt iura, ob criminis enormitatem, vt de commissio adulterio vlla pax componatur, aut contractatio, quod tamē in alijs criminibus sepe fieri videm, etiā in ijs, ob quae mors iure est inferenda, l. codicillis, §. matre, ff. de leg. 2. singulari l. transigere, & quod ibi not. C. de transact. & l. de crimine, C. ad l. Iuliam de adulter. Praeterea, adeo execrantur iura hoc adulterij, ut maritus permittant impune posse occidere mœchum, quem cum vxore sua actu adulterante cōperit, modò ille mœchus plebeius sit, & non nobilis: quē tamen nobile si ita in actu occiderit, mitius etiā & citra mortē, & non vt homicida puniendus erit, sed tantum per exiliū. l. marito, ff. ad l. lul. de adul. & l. Gracchus, C. eod. tit. Patri adhuc iura dissimulando permittunt occidere mœchum, quem

actu reperit in ipsa turpitudine peccantem cum filia, l. nec
in ea. & l. quod ait lex, ff. ad l. Iul. de adult. Sed ut hoc im-
punè facere possit, multa concurrere necessum est. Primo,
18 ut eos reperiat actu coniunctos & non separatos. Intel-
ligendi autè sunt illi simul reperti in actu, quoties reperti
19 sunt simul in lecto cōcumbere, actumq; venereum simul
exercētes, aut in cubiculo sese mutuo indecorè & venereè
blandis lasciuīq; verbis, vel tactu mammillarū, vel puden-
dori, osculantes, quoniam huiusmodi omnia sunt adulterij
præludia, ut notant gl. & Bart. in l. i. ff. de extraer. crimini-
bus. & est gloss. not. in verb. in ipsis rebus, & ibi Bart. in
d. l. quod ait lex, & in l. cap. quinto, ff. ad l. Iul. de adult. &
20 Salic. in d. l. Gracchus. Secundo, ut eos cōperiat moechan-
tes in domo sua, vel in domo generi sui tantum, d. l. quod
21 ait. vers. quare non ubique. Tertiò requiritur, ut pariter
occidat utrunque, neutriq; parcat, ne filiae quidem etiam
imprægnatæ, l. patri. l. nec in ea. l. quod ait lex. & l. si ma-
ritus. & l. marito, ff. ad l. Iul. de adulter. Et notat elegāter
Bar. in l. Imperator, 2. ff. de statu. homi. Idem post eum re-
fert & citat Angel. Aretin. in suo tractatu maleficiorum,
22 sub gloss. in ver. Che me hai adulterato mia dona. Quarto
requiritur ut pater filiam habeat in potestate: aliòqui
23 enim si filia iure paterno esset emancipata, vel in aui
potestate existens, nullo modo tunc patri iura permitte-
rent filiam suam adulterantem occidere, ut l. sic eueniet,
& d. leg. patri, ff. ad l. Iul. de adulter. Quintò, ut filia nupta
sit, & non vidua aut virgo: nam si aut vidua esset, aut
virgo, nullo modo posset eam contingere. Ita Angel.
Aretin. sub præallegata gloss. Che me hai adulterato mia
dona. Sicut nec filio licet vilo modo occidere citra culpā
homicidij, eum, quem reperit actu peccantem & adulte-
rantem cum matre, ut d. l. Gracchus, & ibi Cynus. Nec
matri licet occidere adulterum quem comperit adulte-
rantem cum filia: nec fratri licet occidere actu adulteran-
tem cum sorore: nec etiam aui, neptem, quam habet in
24 potestate occidere permittitur. Quandoquidem huius-
modi

modi adulteros in actu occidere, nulli permissum est,
quàm ipsi soli patri, modis etiam & conditionibus antè
habitis, d. l. patri, in fine, cum l. seq. Ceterū adulteria com- 25
missa cum aliqua Principe aut Ducissa, acrius multò &
enormius punienda sunt, quàm quæ cum alijs mulier-
culis plebejs committuntur. Nam, ut hoc vel vno exēplo
doceam, execrandis & maximis interierunt per iusticiam
supplicijs, duo illi fratres, qui reperti fuerant adulterio cō-
maculasse regales toros: nepe duas reginas, scilicet vxorē
26 Regis Ludouici Hussite, & vxorem Regis Caroli de
la Marche. Quandoquidem ipsorum adulterorum adhuc
vincentium genitalia prius ascindebātur: Deinde viui fue-
rant excoriati, Ac nouissimè ita nudi in patibulum sub-
repti: Ipsæ verò Reginae non mitioribus tandem absum-
ptæ supplicijs: Eæ enim simul inter duos muros striciss-
simè cæmentatæ fuerant, vbi tandem miseranda per se
& sua sponte consumptæ sunt nece. Porro si continge- 27
ret dominum feudatorem moechari cum vxore sui va-
salli siue feudatarij, in eo casu dominus feudator perderet
ius consuetum in suum vasallum: Et vasallus ab ipsius
prioris domini iure exemptus, deueniret in omnibus ad
protectionem & ius sui superioris domini feudatoris. Si
verò contrà ipse feudatarius seu vasallus concumberet
cum vxore domini sui feudatoris, adulteraretque eam,
vel ad crimen istud latrèmi sollicitaret, turpiter tentaret,
affectaretur. Item si vel filiam, neptem, nurum, sororem
pollueret, is vasallus perderet totum feudum suum, & eo
priuaretur, quod prædicto domino suo subseruiebat. Et
hoc textus feudales (barbaro vocabulo) Cucurbitare no-
minant. Ita habet D. Vdalricus Zasius summi nominis
Iuriconsultus in vsus feudorum epitome, de feudi amissi-
sione, parte decima. Ipse quoq; vxores adulteras de adul- 28
terio comitte, & ea causa, serētia Curie spiritualis diuorcio
à maritis diuulsi, perdūt iuxta rigorem iuris suā dotē, l. cō-
sensu, §. vir quoq;. C. de repudi. & in c. plerūq; ext. de dō-
nar. inter virum & vxor. & iuxta cōsuetudinem ipsarum
Doharium

Doharium cōsuetudinariū: hoc tamē in mulieribus adul-
teris specialiter notandū est esse multos casus, in quibus
marito non licet vxorem accusare adulteri, neque de eo
commisso vxorem deferre, & per iustitiam continere &
29 damnare. Primō quando, ipse maritus eodē adulteri cri-
mine infamis & commaculatus fuerit, c. intelleximus,
extr. de adul. paria enim delicta mutua compensatio-
ne dissoluuntur, l. viro & vxore. ff. solu. matri. & l. si ambo,
30 ff. de compensatio. Quocirca si uaserim maritis omnibus,
nō temere cōmittat, quo ius suum maritale amittant: hoc
est, ne vago alienoq; toro se cōmaculent, nēve tam im-
31 prudentes sint in cōsecrādo illicitos cōcubitus. Qui enim
id faciunt, præter hoc, quod Deū Opti. maxim. grauiter
offendunt, etiam vxorū amorem maritalem, plerūq; sua
culpa vertunt in implacabile odiū, quo vxores per impa-
tientiam & desperationē sese saepenumero ad exemplum
maritorum alijs quoq; mee. his prostituūt. Nam vt vxor-
es plerūq; omnes summō opere gaudent voluptate ven-
nera, nihilque magis affectant, quā frequentes mari-
torum congressus, ita canino odio prosequuntur eas, quā
sibi eam voluptatem furtiuo cōcubitu intercipiūt, & ma-
ritales cōgressus solitos ipsis eripiunt: & ob hoc misere ad
vindictā sollicitatur: adeo vt si vindictæ occasionem repe-
rire non valeant, tandē exuta fronte, & cōscientiæ stimu-
lis neglectis, maritorū adulterantium exemplum imita-
ri statuant: atque eo desperationum perductæ, in scelere
maritis sunt multo nequiores, multoq; ardentiores &
improbiores: Dū bellē & præclare sese agere arbitrentur,
quum retaliatis vicibus maritum quoque suo iure frau-
dent, et sese aliunde ea voluptate expleant, quam mari-
tus cōtra legem maritalem, ipsis nefariē negat et aufert,
& alienis vxoribus impartit. Atque hinc tandem fit, vt
quum gloria domus foedē aliquando his sceleribus col-
labascāt, id totum imprudentiæ, imō maritorum priori-
bus adulterijs ascribendum sit, qui vxoribus sæpe mali
occasionem præbeant, vt iacturam passam vlciscantur,
& volup-

& voluptatem amissam aliunde sibi sarciant, par pari (vt
putant) præclare referentes. Quandoquidem nihil vxores
præsertim castas, æquē exasperat, quā maritorum suo-
rum illiciti congressus cum alienis, isque impudicis mu-
lieribus, quod ipse quoque testatur Imperator in d. l. con-
sensu, post princip. vbi Bald. & Ange. id notant, C. de re-
pudi. & in §. mitiores. in Auth. de nuptijs. quem ad hoc
expendit Ang. vbi suprā, & in l. si vxor. §. iudex. ff. ad leg.
Iul. de adulter. & Jason in l. ex ea parte. §. mulier. in l. not.
ff. de verborum obligationibus. Quum igitur sæpe vxor- 32
um adulteria proueniant ex culpa, atque adeo ex vagis
ac illicitis maritorū cōcubitis, inique profecto faciunt
tales mariti, qui proprio dissimulato vitio, vxorum mala
tantum ad censuras rapiūt, & iudices ad vxores condem-
nandas sollicitant, quū ipsi mariti pritis cum omni æqui- 33
tate grauiter de suis sceleribus sint puniendi: ob quo-
rum scelerum occasionem datam, vxores vascula fragi-
lora, tandem in peccatum prolapsæ sunt. Mariti verō
per se & sua propria culpa, & sua spōte, & se adulterijs cō-
macularit, & vxoribus peccandi occasionem præbuerūt.
Iniquiores quoq; sunt ipsi iudices, qui isti non confide-
ratis, ad primas talium maritorū delationes & querimo-
nias, vxores ilico ex rigore iustitiæ damnant, & per hoc
infames reddunt. Quocirca ne imprudentis hac in parte
Iudices contra vxorum æquiores causas peccent, velim
prius perlegant Vlpianū, l. si vxor. §. ij. ff. ad l. Iul. de adul.
Iudex (inquit) crimen adulteri ante oculos habere debet, 34
& inquirere, an maritus pudicē viuens, mulieri quoque
bonos mores colendi autor fuerit. Periniquum enim vi-
detur esse, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quā ipse non
exhibeat. Secūdo, quoties ipse maritus, aut per negligen- 35
tiam, aut per oblatas occasiones, aut alijs similibus me-
dijs aliquo modo vxori ansam præbuit committendi
adulteri, sicut et iam in primo notabili abundē satis me-
minimus, vel si eam tradidit adulterandam, ca. discretio-
nem, ext. de eo qui cog. consangu. vxor. suæ. Glossa sin-

gularis in verb. mutua compensazione, in c. intelleximus, ext. de adul. Tertio, quoties vxor nō spōre, sed tantum co-
actē, & summa cum illata violētia, adulterium commisit,
36 contra animi consensum & voluntatem, dicta l. si vxor. §. si quis, vers. ceterum, et l. vim. ff. ad l. Jul. de adul. Quarto,
37 cum vxor fraudulento concubitu, hoc est, in personis de-
cepta, adulterium qualecunque committit, putans mari-
to concumbere, & ipsi debitum maritale reddere, cum ta-
men adultero condormiat, & adulterium iuxta carnem
& mundum (non secundum mentem & spiritum) com-
mittit. Non enim conquinatur corpus, nisi de consensu
mentis, dicta l. si vxor, vers. ceterum, & argumen. c.
38 in lectum, 3. 4. quest. ij. Ex occasione ac similitudine quarti
modi, exurgit questio hæc alia, non omnino absimilis:
Sempronius amore cuiusdam virginis captus, rogauit
vxorem Mæuij, vt per suam operam, eadem virgine po-
tiri posset: Ea vxor Mæuij, votis Sempronij acquiescit, &
se hoc prestaturā certo loco & tempore promittit: quod
tamen non fecit, sed ipsamet eadem voluptate potiri cu-
piens, sese constituta nocte & loco in lectum composuit,
& se loco virginis exoptatę Sempronio supposuit: eamq;
tum Sempronius cognouit, putans se rem habere cum
virgine prius cupita, & per vxorē Mæuij promissa, quum
tamen cum ipsa Mæuij vxore furtim & per ignorantiam
condormiuerit. In hoc enim casu nunc quaeritur, An is
Sempronius accusari à Mæuij tandem posset de com-
misso cum vxore sua adulterio, putans scilicet se stuprasse
virginem, non alienam vxorē commaculasse? huius
itaque quaestionis solutio tota ex priori casu enarrato de-
pender. Quinto, quando ob diuturnam mariti absentiam
quem mortem obijisse credebat, cum alio marito matri-
monium contrahit & consummat, cap. in praesentia, &
ibi duæ glossæ, vna in verb. Viris: altera in verbo, Donec
certum nuntium, ext. de sponsalibus & matrimonijs, &
40 c. cum per bellicam, xxxiij. quest. ij. Sexto denique pri-
uatur maritus iure accusandi suam vxorem de adulterio,
quoties

quoties post adulterium commissum, vxorem ad se rece-
pit, reconciliauit, & cum ea concubuit, c. quemadmodum,
ext. de iure iurand. & cap. si illic, xxij. q. 4. Porro omne
adulterium quoties publicum est, adeo iura contemnunt
41 vt omnibus & singulis etiam ignotissimis, & quàm ma-
ximè alienis permittat accusare, & ad Iudicem adulteros
& adulteras deferre. Verum quoties in adulterio com-
misso cōtingit ignotū aliquem accusare alterius vxorem,
pater & maritus vxoris in accusatione omnibus alijs pre-
ferendi sunt. Et si ipse maritus vxorem accusare detrectet,
pater solus accusare potest. Et si ne hic quidem eandem
accusare velit, tum tandem cuique etiam ignotissimo
permittitur alterius vxoris adulteræ accusatio, lege l. §.
si simul, & l. si maritus. §. si ante, ff. ad legem Jul. de adul-
ter. Quisquis præterea alterius vxorem publicè & apertè
42 sollicitat ad adulterium, aut inhonestè contrectat, adeo vt
hac gratia apud Iudicem de illata ei, aut improbitate so-
licitantis conqueratur, is puniendus est exilio, aut simili
punitioe arbitraria Iudicis, etiam si nullum adulterium,
aut nullum aliud malum inde subsecutum fuerit. Porro
43 copulatrices, aut lenones, qui suo studio honestas vxores
ad adulteria sollicitant, & perducunt (etiam effectu non
securo) secundum iura puniuntur capital ter. le. final. C.
de spectat. & sceni. & leno. libro xi. & in Authent. de le-
nonibus. §. præconizamus, in glos. in verb. Inuita. Ludo.
Ponta. in singu. suis, in verb. Poena, vers. ceterum, qui donum.
Nec hoc loco omittendum lenocinij crimen esse maius
adulterio, secundum glossam, Bartol. & Docto. in leg.
athletas. §. ait Prætor, qui lenocinium, ff. de his qui no-
tant. infamia. Secundum consuetudinem verò damnantur
exilio, aut alia punitioe arbitraria iuxta varietatem
regionum & ciuitatum. Nam iuxta consuetudinem olim
Gaudensium, copulatores damnabantur exilia: copula-
trices nasi præcisione, tametsi hodie nasi præcisionem
44 commutauerunt in installatione, theatro iustitiae, aut pel-
lerino. Nouissimè hoc de adulterorum punitioe
Aa ij adijcero

adhibere libuit, ipsos secundum iura ciuilia, nusquam lo-
corum esse liberos, ne in templis quidē, aut cimiterijs,
in Autēt. de manda. Princip. §. quod si delinquentes, colla.
3. versicul. Neque glossa. in verb. Publicus latro, in cap.
inter alia, extr. de immunita. Eccles.

De permissione adulterij. Cap. 90.

S V M M A R I A.

Lenocinium mariti, puniendum exilio.	1.
Maritus ex vxore quaestum faciens, punitur exilio.	2.
Clancularium vxoris adulterium, per maritum non est de-
ferendum iudici.	3.
Signa manifesti, & certi occulti & incerti adulterij.	4.
Coniectura adulterij elicetur ex loci qualitate, personarum
qualitate, & actu, & modo.	5.
Mariti improba in vxoris adulterio conniuentia non est
ferenda iudici.	6.
Francorum frequentia adulteria, unde nascantur.	7.
Franci de adulterio nullam ferunt sententiam poenalem
uris.	8.
Exemplum.	9.
Alterum exemplum.	10.

- Sicut ex superiori capite constat grauitate
esse puniendos, qui turpiter adulteria cō-
mittunt: ita non minus puniendi sunt
qui vxoris adulteria cum illo satyrico di-
cente (non omnibus dormio) dissimu-
lauerunt, & vxores suas in ea tur-
pitudine quasi fouent, & alunt. Maritus
igitur, qui sciens volensque dissimulat, & permittit vxo-
rem adulterari, ita vt nec verbis, nec re vlla illi adulteran-
ti obstitat, nec ipsam ab adultero retrahat, vel nec ipsam
à se dimoueat, is ob vxorij adulterij dissimulationē dam-
nandus est exilio, aut alia simili poena arbitraria iudicis.
- 2 Multo igitur magis dictis poenis, aut acrioribus est cōdē-
nandus, quoties ex vxoris adulterio vllū sibi questū parat,
aut lucrum: hoc enim faciendo crimē præterea committit
lenociniū,

lenociniū, lege 1. §. lenociniū. ff. ad l. Iul. de adult. & l. 2. C.
eod. titul. & ibi glossa. Verū hic sciendum, si adulterium
vxoris non fuerit manifestum, nihilque de eo certi ha-
beat in ore, & notitia vulgi, præter incertā suspicionem
& rumorem in popularem, quem maritus facili sua
prudencia, & probitate tueri posset & tegere, in eo casu

Aa ij non

non est maritus vxori cohabitans condemnandus de dissimulato vxoris adulterio, l. sine metu. C. ad legem Iul. de adul. Nam hoc singulis à naturæ recto dictamine infitum est, vt domesticos omnes, atque adeo vxoris propriæ vitia tegant, & probitatem tueantur, sicubi possint & valeant. Sed quando huiusmodi adulteria censenda sint aut manifesta aut clancularia, & ex quibus coniecturis adulterij certitudinem potissimum colligere cõueniat, vt citra reprehensionem & cum omni æquitate, vxoris adulterium maritus accusare possit, aut celare suaferim, vt maritus de huiusmodi coniecturis luripetitos, Doctores, aut ipsum Iudicem consulat: Ita enim minis peccabit, & tutior erit à permissi adulterij crimine. Coniecturas autem de certitudine vel incertitudine adulterij vxorum commemorat glossa super verbo, In ipsis rebus, in l. quod ait lex. ff. ad l. Iuliam de adulter. Nam ibi glossa tria potissimum narrat, vnde censuram, & coniecturam quis facere debeat de adulterij certitudine, aut incertitudine. Nam observanda esse iubet, scilicet locum adulterij, qualitatem personarum, & actum & modum adulterantium. De loco autem considerabit an is opacus fuerit & tenebrosus, an luculentus: an prophanus, an sacratus: nam in locis clavis & sacratis nullum suspicandum est futurum adulterium. De qualitate autem personarum videbit, an cognati, an affines, an alieni, an Ecclesiastici fuerint, an laici & seculares: nam in cognatione, affinitate, & ordine Ecclesiastico, nullum suspicamur intercidere posse adulterium. De actu denique considerabit modos, & gestus, & signa: nempe, mutua, eaque aut aperta, aut secreta oscula, pudendorum liberas & mamillarum faciles contrectationes, & contractus, aut mutuos ad collum amplexus. Quâdoquidem si hæc signa simul conspiciantibus alijs, contingant, argumentum certum est de commisso adulterio, vt etiam proximè præcedenti capite nonnihil attingimus. In quo certo adulterio, si quispiam maritus ita esset facilis, & eo peruenisset

peruenisset impudentiæ, vt ad vxoris scelus dissimulare planè vellet, & libenter contra clamores vulgi conuiuere, & nullo modo vellet, nec optaret eam deterre ad Iudicem: in eo casu ipse Iudex non feret ridiculam mariti conuiuentiam, sed ex officio per rumores populares causamaget, & litem intentabit contra illum facilem maritum, & permissorem adulterij vxoris, vt honestas venerabilis matrimonij vel apud alios quosvis tali exemplo & punitione exterritos conseruetur. Galli & Franci tamen, quoniam nihil mali de vxoribus suspicantur, sed ipsarum fidem, & honestatem semper habent certissimam, & fortiter ex eo tuentur, ideo vxorum suspensiones & susurros ferè boni consulunt, excusant, & defendunt: nempe, ex amore coniugali vehementi, credentes semper recta et honesta circa vxores cõtingere. Et si quid mali aliquando rumoris de iis audiant, illud syncerè & candidè interpretantur. Ideo non mirà, si in Regno Franciæ (quod tamen dolendum est) adulteri ex consuetudine liberis peccent: Nempe quod de adulterijs cõmittendis raro suspicentur, ideoque rariis puniantur, vt dicit Io. Fab. in l. consuetudinis, colum. ult. C. quæ sit longa consuet. Et idem alibi dicit in §. ex non scripto, colum. penult. vers. sed queritur, an consuetudo, Instit. de iure natu. gēt. & civili. Nam in illo loco apertè testatur in Regno Franciæ nunquam visum fuisse, vt ob adulterium quis puniretur pœna turis. Idem in d. §. item lex Iulia, Instit. de publi. iudic. Imò ait idem Io. Faber, in Frâcia tam parui estimari adulteria, vt ea vix peccata & crimina existiment, sed potius lepidam & præclaram industriam, & audaciam: hinc nostrorum temporum calamitatem, non præter rationem maximopere deplorat. Non est (inquit) sanitas à vertice vsque ad plantam cedri, lilium confirmatur hyssopo. Quid enim (inquit) nobiles scribunt in hospitiorum parietibus, iuxta armorum insignia, quod id non sapiat? Hactenus ille. Quod autem ob candidam interpretationem, & ob sanam semper maritorum de

vxorū vitij opinionem: deinde quod ob iustitiæ impunitatem in Francia adulteria sint frequentia, id norunt qui aliquot annos ibidē commorati sunt, atque ipse (non ad gentis diffamationem, sed ad vitiōū patriæ correctionem) multis exēplis didici, & his duobus subiectis contestari potero. Ego enim tempore quo Aureliæ studiorum gratia habitarem, noui quēdam iuris scilicet candidatum (vt putabant parentes) qui Veneris castris fuit addictior, quā Bartolo aut Baldo, quisque voluptuari, scortari, suisque malebat obsequi turpibus affectibus, quā se se macerare, & conficere studijs, Is (inquam) formosulus iuris candidatus deperibat virgunculam quādam, cum qua captato tempore sæpe iocabatur, potitabat, & colludebat, tandem audacior factus cepit eandem sollicitare, vt ipsa sui copiam faceret, ad quod ipsa astutula respondit, se se ipsam hoc satis desiderare, atque ob id etiam nihil tam candido amico negare velle, sed metueret parentes, ob quos (et si, maximē vellet) non auderet committere: sed dabo nobis (inquit) consilium benignius ac tutius: vt audiui ē parētibus, puto me propediem futuram sponsam, quum igitur duabus hebdomadibus, aut mense vno nupta fuero, tum me alloquere, & quod voles pete, nihil tibi denegatū iri senties: quod à iuvene tentatum & factum fuit sæpius. Huiusmodi exempla an non frequentissimē contingant, norunt qui nobis inde recentes reuertuntur. Aliud exemplum in eadem celeberrima ciuitate, certo certius contigisse cognoui: in qua mihi admodum familiaris fuit quidam Alemanus, iuuenis proceri corporis, cute nitida, facie formosa & blanda, totōque corpore amabilis. Is (inquā) Alemanus à multis matronis amabatur, quarum vna mercatrix pannorum, sericorum, eundem per pedissequam sæpe compellere iussit & sæpius in templo, atque eundem inuitare ad repotia nocturna, Dicens, si ipsi placeret, vt heram suam subinde inuideret, futurus ei gratus, & quod cum ea citra suum incommodum voluptuaretur. Ille igitur (vt iuuenilis animus ad huiusmodi per se satis

satis est procliuis) se facturum promisit, & quando commodū ipsi videretur, sibi significari postulauit. Eadē itaque pedissequa post pauculos dies eundē in tēplo secretō conuenit, & dixit, Vesperī erit opportunum: nam herus noster hodie profectus est (nā hoc vulgō apud eas est in proverbio) Parisios, Quocirca me eminus sequere, & vbi me intrantem cōspexeris, ibi vesperī pulsabis, astabo ipsa tibi apertura ad ostium. Hic Alemanus memor huius oblationis in crepusculo domū adiit, pulsauit leniter ostium, actutum intro mittitur, in cubiculum tapetis ornatum inducitur, vbi paratum reperit symposium: mox ab ancilla, vestibus exiit: monstratur lectus penē regalis, cui incubuit dicta bellula matronula: cedit ancilla, itur cubitum, ibique suam reperit amasiam. Postridie eadem ancilla cubiculum intrat, heram excitat, surgere iubet, ne herus forsitan inexpectatus eos in opere tali opprimat, & cōperiat. Surgitur itaque, tentatur splendide, et talis Athleta pro munere, & pro re bene gesta donarium à sua accipit, holoserica crumenulam, cui ipsa octo inseruit coronatos aureos solares. Hanc rem is (vt plenus erat rimarum) cōmemorauit vni suorum sodalium, qui tam facetum actum ridens, eamus (inquit) ad eandem & emamus hac pecunia ab eadem aliquot vlnas holoserici: placuit cōsiliū, eunt eodē, reperiūt in taberna mercatoria maritum præsentem, salutant ipsum, salutāt vxorem, quæ vultum habebat in manu, & se bellē componere norat, poscunt holosericum pro thorace, proferuntur varia, vxor iubet maritum elegantiora ferre ē penitiori cubiculo domus: dum is se ad ea ferenda recipit, vxor iij. vlnas abscondit, & pecuniam reddit. Interim maritus redit cum iij. aut iij. sarcinulis, iubet vxor reportare, quod conuentum esset inter ipsos, dicit sibi solum esse, & se pecuniam in capsulam argentariam immisisse. Reportat maritus holoserica: redeunt salutata vxore emptores cum holoserico, & pecunia. Huiusmodi exempla metuo, ne plura fiant, quā velim, & quā sit salutiferum, potissimum ob maritorum iuxta-

tem, & iustitię nimiam facilitatem. Sed quod iustitia non punit, id plerunq; punit ultor scelerum Deus. Nam hic Alemannus post pauculos aliquot menses, stans pro foribus suis, nihil mali suspicās, ab impurissimo inuaditur lenone, & sine ulla verborum controuersia, pugione confoditur. Quocirca metuat quisq; iudicium, & vindictam diuinam, tamen ad sua vitia iustitiam commere cognouerit.

De lenocinio. Cap. 91.

S V M M A R I A.

Quando committatur lenocinium.	1.
Lenociniū cum peccato meritorio collatio.	2.
Lenociniū apud Ethnicos detestatio.	3.
Lenociniū poena ex iure capitalis.	4.
Tria requiruntur vt lenones ultimo afficiantur supplicio.	5.
Dux vices consuetudinem faciunt.	6.
Qui lenones cōsilijs, fauore, ope, cōsensu, iuuat, hī pari poena plectuntur.	7.
Lenonum condemnatio mitior.	8.

Generalius adulterio crimen est lenocinium, hoc est, nefarium illud scelus, quo quis ex publicis scortationibus, ex adulterijs, ex deflorationibus, aut ex fornicationibus sibi quæstum facit, non quidem proprio corpore, sed virgines, mulieres, matronas, aliorum vxores, aut me-

retices, huius quæstus gratia ad actum venereum, aut publicè aut occultè pellicens, vel etiam ad hoc priuatim domi alens, & ex eo meritorio quæstu viuens. Quod quidem peccatum lenocinium, non scelere inferius peccato meritorio, hoc est, eo, quo quis proprio corpore quæstum facit teste Vlpiano in l. palam, §. lenociniū, ff. de ritu nuptia. & in l. athletas, §. 1. ff. de his qui notantur infamia. Nam vt hoc speciale est, et ex vnius scemine libidinoso amore nascitur, ita lenocinium generale est, & plures ad suam libidiné explendam, quæstus gratia, perducit. Quum autem per sese

per sese vel apud Ethnicos, vtruta apud Lucianum in 3 amatoris, & apud alios complures, lenociniū crimen in primis sit detestabile & abominandum, multo maiori odio apud Christianos illud haberi debet: ideoque hoc lenocinium communes leges grauissimè puniunt, l. 1. §. qui lenociniū, & l. athletas, §. qui lenociniū, ff. de his qui notantur infamia. & l. 1. §. lenociniū, & §. qui hæc, ff. ad le. lul. de adulter. l. de crimine, §. fin. & l. ita nobis pudor, C. ad l. lul. de adult. Authet. de lenonib. per totū, colla. 3. Preterea qui-

4 quicumque huiusmodi lenocinia committunt, hoc est, qui publicè ex celerata, & meretricia vita mulierum, aut propriarum vxorum, aut filiarum, aut aliarum etiam quarumcunque, qui (inquam) ex his publicè turpem quæstum faciunt pecuniam merent, & exinde viuunt, ij puniendi sunt ultimo supplicio, aut malæ crucis suspendio, §. præconizamus. & ibi glo. & Bart. in authen. de lenonibus. colla. ij. Verum hic notandi sunt tres modi, quos in lenocinio concurrere oportet, priusquam lenones ad ultimum supplicium, aut patibulum, damnari possint. Primo, vt mulierem ad hunc meretricium actum persuasione, aut præmijs, aut precibus perduxerint: & hoc ex consuetudine sæpius facere sint soliti, vt vult gloss. in dicto §. præconizamus. Atque hic consuetudinem intelligo quoties factum bis contigerit: Nam quum in alijs multis, ad consuetudinem firmandam requiratur frequens & sæpe iterata commissio: in hoc & simili crimine duæ vires, id est, bis commissæ faciunt & confirmant consuetudinem. l. 3. circa finem cum ibi notat. C. de episcopali audientia. Deinde vt ex ipsius vita nefaria, & auaritia, sibi quæstum fecerint, & pecuniam acceperint. Tercio, vt eam sibi ad dictum actum subiectam fecerint & morigeram, aut promissis, aut præmijs, aut alijs quibuscumque modis.

7 Porro hoc vltimo supplicio, vel patibulo nō solum dampnantur ipsi lenones publici, sed etiam omnes quicumque aut ad stuprum, aut ad incestum, aut ad adulterium, aut ad deflorationem, aut ad fornicationem, aut scortationem vllō modo, consilijs, fauore, & ope, & consensu, per publica lenocinia coadiuuerūt, & cooperati sunt, ultimo supplicio vel patibuli suspendio etiam dampnandi sunt, l. aut facta. ff. de pœnis. l. sæpe. in fine. ff. de verborum significatione. l. prima. ff. de seruo corrupto. l. ij. §. ij. l. qui domum suam, l. is cuius ope. l. mariti lenocinium. ff. ad leg. Jul. de adult. l. ij. & l. castitati. C. eo. tit. de adulter. Hactenus ipsa iura dictos lenones enarrato ultimo supplicio puniri iubent. Verum quum aliquantō videatur ea sententia

sentia seuerior, ideo hoc peccatum multi mitius puniri malūt. Et ego quoque qui Senatui Brugenfi, ac alijs, multis annis fuerim à consilijs, & lenonum punitionibus sæpe coram adfuerim, nunquā conspexi dictos lenones, aut lenas, aut adulteros, ultimo supplicio damnari & puniri, sed aut exilio ciuitatis, vel regionis, aut theatri installatione, aut virgarum flagellationibus, aut similibus pœnis citra mortem. Hæc habui pie Lector, quæ de hoc lenocinio tibi volui communicata. Si tamen de hac materia plura desideres, per me interim la. de Bello Visu in sua practica in rub. de lenonibus perlegas licet.

De stupro. Cap. 92.

S V M M A R I A.

Stuprum quid.	nume. 1. & 2.
Stuprum est duplex, voluntarium, & violentum.	3.
Stuprum voluntarium quid. Et quomodo puniendum.	4.
Stuprum violentum quid. Et quomodo plectendum.	5.
Stuprator cogendus, vt vel ducat stupratam in vxorem, vel stupratæ de dote provideat.	6.
Damnum non est stupratæ postcendum post alterutrius matrimonium.	7.
Virginem impuberem stuprare conans. damnatur exilio.	8.
Tutor stuprans pupillam suam, qua pœna afficiendus.	9.
Quid de feudatore stuprante filiam vassalli.	nume. 10.
Quid de feudatario viriante filiam feudatoris.	num. 11.
Virginis iuramento statui contra stuprantem.	12.

Vm hic in libidinum varias species incidimus, & de earum punitione, congruo ordine hic sese profert Stuprum, quod vocabulum, licet subinde generaliter pro quibuscumque luxuriæ speciebus capiatur, specialiter tamen & strictius hic pro virginum defloratione accipiendum est, quodd certè malum est grauissimum, & acri animaduersione plectendū. Nam si ob furtū rei temporalis iure aut consuetudine in crucem fures subripimus (sicut post suo loco

loco declarabimus) quo quæso, supplicio afficiendi sunt, qui virginum florem & virginitatē, thesaurū incomparabilem, callidè vel violenter eripiunt: et famā & nomē bonū, quibus suis diuitijs potius auferunt, & finitrem furantur? Certè nō leuiori pœna mihi dānandi videntur, quā mē-
rum temporalium fures: imò multo acerbior. Est autem stuprum

stuprum ordinarium crimē, quod in virginem viduamq; honestè viuentem committitur. Istud duplex est, voluntarium, & violentum. Voluntarium est, quod volente & cōsentiente virgine vel vidua committitur: cuius pœna est publicatio dimidiæ partis bonorum in stupratore honesto: in humili verò, ac persona villioris qualitatis, pœna erit flagellatio, ac corporis cōstrēctio cum relegatione vel exilio. §. Item lex Iulia de vi. Instituta, de public. iudic. Violentum stuprum est, quando virginēs vel viduæ per vim opprimuntur vel abducuntur: & dicitur propriè raptus, cuius pœna capitalis est, quā parentes vel cognati ipsi sumere possunt a rapiētē, si in actū & flagratī crimine ipsumprehēderint, vt C. per vniuersum ti. de rap. virg. seu vidua. necnō sanctimoni. hoc est, si virginem aut viduā nō diffamātā aduersus eius volūtātē vitiauerit, virginaliq; aut viduali decore seu honore priuauerit, vi expugnata ipsius pudicitia: is facinorosus malefactor capitis discrimen ac pœnā incurrit: debetq; ex accusatione cōpressarū in prosecutione maleficij, quēadmodū prædo seu raptor, gladio truncari, atq; ita dictis rationibus constupratores plebuntur per iustitiā secularē. Sæpius tamen per Curia spiritualem puniuntur, quoties supra fiunt, cum constupratarū consensu. Per iustitiā verò (vt diximus) secularē, quoties virginibus aut viduis stuprū offertur per vim & violentiam, idque gladio. Porro de stupro violento (quod raptum vocāt) latius infra suo loco tractabimus, Cap. de raptu. Hinc interim animaduertēdum est, Iudicem ecclesiasticū cogere posse stupratorem, vt in vxorem ducat stupratā: aut vt ipsi de digna dote provideat, per quam alteri tandem possit honestè nubere: atque hæc pœnæ quidē statuendæ sunt, non ex arbitrio Iudicis, sed stupratoris, vt is stuprator cogente Iudice alterutram pro arbitratu eligat. Verum ista locum tantū habent ante alterutrius contractum matrimonij, sic vt stuprata, per Iudicē a stupratore, iniuriæ, & damni reparationem postulet, priusquā is stuprator aliam vxorem ducat: aut antequā ipsa stuprata

stuprata alteri nupserit, & cum alio matrimonium contraxerit, ut in c. 1. & cap. peruenit, ext. de adult. & ibi D. Abb. Si autem ipsa stuprata differat sibi illata iniuriæ reparatio nem exposcere, usque ad alterutrum initium & contractum matrimonium, in eo casu negotium ceterum inualidum & extinctum. Nam tunc ipsa suo damni repetendi iure planè priuatur, vel ob hanc causam, quod stuprator eo casu sua careret & defutureretur optione eligendi alterutram pecnam, de qua diximus. Qui autem molitur virgunculam imuberem decem aut undecim annorum, nondum viripotente, stupro pollucere, is cerè damnandus est exilio, aut alia punitione, seu pœna arbitraria, iuxta qualitatem & conditionem persone, etiam si actu eam non violasset, aut violare potuisset. Nam qui sunt conditionis humilioris, hi in metallum damnantur: honestiores verò persone in insulam relegantur exules, l. si quis aliquid. §. nondum. ff. de pœnis, quod proculdubio notandum est, quia hodie hæc pœna non reperitur correctæ, neque immutata: nam huic consentiunt Doctores. in d. §. item lex Iulia de vi, ubi gl. eadem etiam confirmat: tamen si Iacobus de Bellouisu in sua solenni practica iudiciaria tit. de lenonibus. num. 33. defendat, violantes virginem immaturam nondumque viripotente, non teneri de stupro, l. Iulia de adulter. sed l. Aquil. de vulnerato, l. si quis aliquam. §. quæ nōdum. ff. de pœnis, l. si seruus seruū. §. si oliuam. ff. ad l. Aquil. l. si stuprum, in fin. ff. de iniur. Tutor verò, qui suam pupillam, & suæ tutelæ commissam constuprauerit (etiam si id fiat cum ipsius voluntate) is puniendus est per Iudicem secularem exilio seu deportatione, & honorum omnium proscriptione, l. 1. C. si quis eam, cuius tutor fuerit, corruperit. Ratio est quod is tutor, patris loco tali pupillæ datus fuerit: nempe, ut illam curaret, defendat, alar, doceat, bonisque moribus eam potius instructam curet, quam ut ipsius bona curet & defendat. Nam hæc secundaria tutorum esse debet cura, illa verò prima & præcipua. Quocirca quasi incestuosè illam stuprat, quam filie loco tutandam assumpsit, non ut eam sibi

naturale peccatum dicunt, parumque per se habere mali, & à peccato mortali multum esse alienam, miserè sese interim decipientes. Nam secus testatur ipsa veritas Christus, ut supra: & Apostolus Paulus ex verbis Dei, fornicatoribus regnum Dei negat, à quo solum peccatum mortale excludit. Igitur velint nolint, fornicatio gratiam Dei excludit, & cum peccato mortali coniuncta est, ut etiam notat Panor. in c. inter opera, ad fi. extr. de sponsalib.

De incestu. Cap. 94.

S V M M A R I A.

- Incestus in libidinis speciebus crimen grauiusimum. 1.
- Incestus fit cum sanguine carnali, toro coniugali, gradu fidei, & spirituali nobis coniunctis. 2.
- Incestus punitio variè capitalis est. 3.
- Incestus punitio ex iure ciuili & iure canonico: extra matrimonium, & in matrimonio. nu. 4. 5. & 6.
- Qui neptem cognoscit citra dispensationem, incestum committit. 7.
- Concubitus cum nepte in matrimonio dispensato, vel per ignorantiam persone, non est incestus. 8.
- Incestus punitio est, & spiritualium & secularium iudicium. 9.

Vato fornicatio est inter venerea crimina leuior, tanto incestus est suo scelere grauior. Est enim incestus, venerea peragere cum consanguineis, cum affinis. c. lex illa, xxxij. q. 1. cum monachis, cum nonnis vestalibus, ac ordine ecclesiastico insignitis. gloss. not. in c. virginibus, xxvj. q. 1. Item, cum illis, qui nobis gradu & cognatione spirituali, & Fidei Sacramento in Baptismo, coniuncti sunt, c. si quis cum matre, xxxij. q. ij. Quisquis igitur hoc incestu se contaminat, is capitaliter puniendus est. Sed diuersimodè. Nam qui nefandissimo incestu cognouit matrem, sororem, neptem, aut filiam, is multo seuerius puniendus est quam adulteri: nempe, morte publica & infami, & omnibus detestabili, ut eius exemplo terreantur

tur ceteri, per tex. in l. si adulterium cū incestu. & ibi Bar. Ang. & Albe. ff. ad l. l. de adult. quia poena incestus est per illum tex. capitalis poena, secundum gl. t. ibi & Jacob. de Bellouillu in sua praxi, tit. de lenonib. in fi. p. illū tex. & notatur in c. h. & c. ex literis, ext. de eo qui cogno. cōsang. vxor. suae. & sic patet, quod imponitur grauior poena pro incestu, quam pro adulterio: vt et colligitur ex d. c. h. & ibi gl. ext. de eo qui cog. conf. vxor. fug. Vide d. l. si adulteriu cū incestu in prim. & c. adulterij malū. 32. q. 7. Cōtingit autem

autem incestum committi simul cū adulterio, aliquando sine matrimonio, aliquando iuris errore: aliquando sanguinis contaminatione, quae ferē omnia admittunt suas distinctiones. Ceterū de poenis omnifariam coitus illiciti extat optimus libellus seu tractatus Pauli Grillandi. Et tractatur in l. si quis viduam, ff. de quæstio. Et Papinianus inquit: Si adulteriu cum incestu cōmittatur, vtputa cum priuigna, nuru, nouerca, mulier similiter quoq; punietur: Id enim remoto etiam adulterio eueniret, d. l. si adulteriu cum incestu, ff. ad l. l. de adult. & §. stuprum, per totum, Auth. de incest. & nefar. nuptijs, per totum, colla. 2. atque ita iuxta iura ciuilia, Pontificia autem iura iamiam dictos incestuarios puniunt poenitentia publica, ad discretionem & prudentiam Officialium & aliorum Iudicum, d. c. si quis cum matre. 33. q. 2. Quisquis verō cognoscit & polluit neptem suam, is certē incestum committit, etiam si eadem neptis matrimonio illi esset coniuncta: nisi certē in eo matrimonio ipsi per summum Pontificem, hoc dispensatum esset: aut nisi iuramento se adstringeret, quod ante congressum venereū cū nepte, nō præcussisset fuisse neptem. Porro de hoc crimine incestus, censuras & iustitiae spirituales & seculares, singulae in suis & sibi subiectis cognoscūt: propterea quod incestus crimen sit multi fori.

De raptu. Cap. 95.

S Y M M A R I A.

- Raptus Flandricē cōtinet duo, scilicet, vrayue crach, etc. 1.
- Raptu- quid sit. 2.
- Raptus vt varius, ita poenitio varia. 3.
- Crimina magna cōcernunt duo, partem aduersam, & fiscum vel iustitiam. 4.
- In criminibus igitur qui offendantur. nu. 5. & 6.
- Raptor (et iāsi cū cōsensu rapte) remissionē impetrare debet. 7.
- Parentes raptum filij dissimulantes, puniendi sunt exilio. 8.
- Quando in raptu via committitur. 9.
- Meretricibus de vi conquerentibus, non est credendum. 10.
- Virginem in lupanari vi constitutans, non punitur criminaliter. Bb. h. j.

- naliter. 11.
 Meretricibus conuersis, nulla vis inferenda est. nu. 12. & 13.
 Rapiens impuberem, punitur exilio vel capite. 14.
 In rapto punitur voluntas & conatus vt si factum. 15.
 Rapta non potest nubere suo raptori ex iure ciuili. 16.
 Raptores puniendae sunt, vt raptores. 17.
 Sponsus sponsam rapiens, quomodo puniendus, 18.
 Maritus

Maritus uxorem rapiens, non est puniendus. 19.
 Meretrix virum rapiens, an punienda. 20.

Rariusquam pie Lector in hoc capite, raptus declarationem aggrediamur, prius hoc te scire volo, apud Flandros crimen raptus, bisariam intelligi, & distingui, nempe de eo crimine, quo alicui mulieri vis & violentia inferitur ad actum venereu, quod crimē vocāt (vrauue chracht) Deinde de eo crimine, quo mulier vi abripitur, & ad arbitriū raptoris aliquo abducitur, vt ea (quia nō licitē) saltē illicitē potiri posset, vulgō hoc crimē vocāt (ontscaken) Porro hæc duo crimina, licet vulgō in nostris regionibus voce & re differāt, in iure tamē eodē nomine appellātur: scilicet raptus. Quocirca nos quoq; vulgi diuersa appellatione dissimulata, utraq; crimina sub vno titulo, & cap. Raptus, declarabimus, quod iura eorundē distinctionem nullam ponant, sed ambo raptum nominent. Est autem raptus, quoties mulier aut virgo improbē vel vi abducitur, vel vi corrūpitur, idq; diuersimode, vt ex sequentibus punitionibus pernosces clarius. Nam quicūq; virginem, viduam, religiosam, aut quālibet aliam honestam mulierem aut rapit, aut ad actū venereū vim infert, is puniendus est gladio, & bonorū cōfiscatione, l. vnica, C. de rapt. virg. l. raptores virginū. & in l. si quis nō dicam rapere. C. de Episc. & cler. Simili quoq; poena damnatur, quicūque aut consilio, aut fauore, aut ope vlla ad dictū raptū coadiuuerunt, d. l. vnica. §. poenas autem. & d. l. raptores virginum. Nec excusaret, si diceretur, aut si ipsa rapta diceret, omnia acta fuisse sua volūtate & cōsensu: quia nec ius, nec iustitia ipsa talibus excusationibus cōtēta foret: quod huiusmodi cōmissa, & facta concernāt non solum partē aduersam, & cōquerentē, sed etiam cōcernāt ipsam iustitiā, vel Fiscū, iustitiæ legalis partem alterā. Cui fisco aut iustitiæ nō ob id satisfactū est ilico de illata iniuria, cum partis aduersæ vni in eo crimine satisfactū sit: hoc enim indubitatum

bitatum habeas pie Lector, oportet quod in materia delictorum, ex crimine duæ nascantur actiones, hoc est, duabus personis inferatur iniuria, ob quam vtraque seorsum, contra factorem litem intendere aut apprehendere potest, & de iniuria illata conqueri: Vna persona est pars aduersa, & primo læsa, quæ damni & dani reparatione repossidere potest: Altera persona est Fiscus, vel ipsa Iustitia læsa, quæ ite damni sui, hoc est, iustitiæ & dedecoris reparatione, modo iniuriæ illatæ ultionem exposcit. Sunt præterea hæc duæ personæ, in patris criminibus ita sibi vnita societate coniunctæ, vt neutra sine altera plenè, validè, & efficaciter placari possit, nec altera in totum satisfieri velit. Quocirca non potest se quisquæ excusare, si prior personæ, id est, parti aduersæ satisfecerit, neglecta parte altera, hoc est Fisco seu Iustitia. Nā hæc dissimulata prioris partis placatione, in lite sua criminosa procedet non secus quam si neutri personæ satisfactum esset. Nam etsi altera persona condonat, altera tamen in sua actione permanet, sicuti in alijs quoque locis superioribus subinde dictum est. Porro postquam raptor raptam cognouerit, & si raptā dicat omnia acta fuisse cum sua voluntate & consensu, per istius tamen excusationem nequaquam exonerantur factores à iustitia (sicuti & iam prædictum est) sed sunt capitaliter punibiles, & nullo modo excusandi & absoluedi, donec & quousque habuerint aut acquisierint à Principe delicti remissionem & indulgentiam, & deinde remissionem illam cum vera confessione, & in decenti forma interinarint. Parètes vero non prosequentes raptum violentum seu violenter factum filix aut nepoti, puniendi sunt exilio seu deportatione, tanquam suspecti de illo raptu, dicta l. vnica, §. & si quidem, vers. nisi eterni. Vm autem in raptu tū fieri intellige, quando mulier magno clamore implorauit alicuius opem et auxilium, isque clamor per aliquos auditus fuerit. Porro si res contingat procul ab hominibus in syluis, in foueis, in magnis agris, vbi vox oppressæ non facile à quoquam audiri posset: tum

sertum omnimoda fides de illata vi adhibetur mulieri conquerenti, si modò ea honestæ vitæ & famæ fuerit. Ad hæc seruiunt in simili notata Barba. in addit. ad Bald. in cap. 1. §. iniuria, de apost. Card. in cap. 1. ext. de adulter. Et quemadmodum statur iuramento virginis contra deflorantem, quod erat virgo: ita statur iuramento honestæ raptæ contra raptorem, quod erat rapta. Nā meretricibus atque alioqui in honestis foeminis nunquam fides in vilo adhibenda est, nedum in delationibus criminalibus. Ideo ipsæ de oppressione violenta conquerentes, nunquam in iustitia sic audiendæ sunt, vt ipsarum accusationis gratia conspuator, aut violentiæ illator, vilo modo criminaliter damnandus foret. Nam tales mulieres sese omnibus prius prostituerunt, & quæstus gratia se omnibus addixerunt, adeo vt nulli sui copiam denegare possint. Phil. Decius in l. inuitus. ff. de reg. iur. tales enim non sunt dignæ legum laqueis innodari, l. quæ adulterium, ad finem, C. ad l. Iuli. de adult. Atque ob hæc quoque meretriciam suspicionem (addam quod maius est) si in prostibulis reperta sit iuuenula comptula, lascinians, & quasi meretricio habitu ornata: & contingeret, vt eam aliquis pro meretrice vi cōprimeret, is certè cōpressor excusandus esset, & nullo modo ob querelam iuuenulæ etiam criminaliter puniendus esset, etiam si ex ea cōpressione stuprum cōtigisset, hoc est, etiam si ante cōpressionem virgo fuisset: quæ enim in meretricio habitu & in loco meretricio reperta fuerat, pro vera meretrice omni iure censeri debebat. Verum enimvero si contingeret tales meretrices postea è spurcissima vita illa ad vitam honestiorē cōuer-
ti, & sese ad matrimonium, aut ad monasterium addicere, vel se ad collegium beghinarum adiungere, aut ibi saltem honestè habitare, tū nullo modo fas esset talibus meretricibus conuersis, & honesto in statu viuentibus, vllam vim inferre, rapere, aut vi corrumpere, vt habetur in dicta l. vnica. Salte. secutus opinionem Cyni in dicta l. vnica, dicit, quod illo casu raptor subicitur eidem pœnis, de quibus

bus in dicta l. vnica, quia sufficit, quod mulieres illæ honeste viuant tempore raptus: lex enim illa non requirit vitam præteritam, sed præsentem duntaxat, hoc est, qualis est tempore raptus. Nam si tempore raptus tantum aliqua reperta esset honeste viuere, eorū tempore ea sic viuens, raperetur, raptor crimen raptus committeret, & poenam incurret, alias non. Ita tenet Salic. in d. l. vnica, qui dicit, **23** hoc esse de mente Cyni ibi. Adde Bald. in d. l. vnica. Imò ne licet quidem vim adferre concubinis ipsis, quæ sese honestis aliquantō in suo concubinato cum vno suo concubinario gerūt & viuunt, etiam si in eodem concubinato reperiantur secretō aliquando facere sui copiam alteri aut quæstus, aut amoris gratia: nam tales concubine non omnibus & singulis se prostituunt, sed vni duntaxat suo **24** concubinario, licet non satis semper fideliter. Quicunque rapuerit iuenculam seu puellam nouem aut decem annorum, & sic nondum viri potentem, is punitur secundum nonnullos exilio: secundum alias capite siue extremo supplicio, etiam si crimē non impleuerit. Nam in hoc crimine ipsa voluntas puniendā est, vt mox infra. Ita Io. Fab. in §. Item lex Iulia, ibi: Item etiam maior poena imponitur. Instit. de publ. & videte D. Guidonem pag. q. d. l. v. vbi plenē ponit, quomodo puniatur de iure. In hoc nanq; crimine raptus, æquē punitur volūtas seu affectus sicut factū ipsum, siue ipse effectus: nēpe cūm raptor aliqua signa externa volūtatē suæ ostendit, quod animum habuerit rapiēdi. Imò in gbusuis atrocissimis delictis (de quorū numero haud dubiē raptus est) punitur delictum attentatum, etiam si non sit secutus effectus, l. si quis non dicam rapere, & ibi acutissimē hoc axiōma elegantissimis & subtilissimis distinctionibus examinat ac discuit Cyn. C. de epis. & cleri. quē occasionem nacti, perlegite: Ideoq; qui iuit cum alijs armatis hominibus ad domum mulieris vt illam ibi raperet: & si (quod ipsam domi non inuenit) conceptum scelus peragere non potuit, tamē puniri debet, ac si delictum consummasset, sequendo glo. Instit. vi

stit. vi bono. rpto. quam etiam sequitur Anto. Corset. in singulari, in verb. vis. Et qui vnā iuenculā rapuerit, ea **16** non poterit suo nubere raptori de iure ciuili: & si illi nupserit, amittit omnia quæ ab ipso habuit, d. l. vnica. sed de iure Canonico potest rapta nubere raptori, ac matrimonium legitimē contrahere cum raptore: & si illi nupserit, matrimoniu est firmum & validum, nec perdit sua bona, quia ipso matrimonio sua bona cōseruantur, c. cū causā, & c. fin. ext. de raptoribus. Nec statuit in hoc dispositioni iuris ciuilis, de quo in c. ad id quod, & spōsalibus. & in c. literas, de despon. impub. & D. l. Hip. de Mar. in d. l. vnica, numeris 190. 191. 192. 193. Priusquam tamen huic capiti finē imponamus nequaquā extraneū fuerit nonnullas subnectere quæstiones. Prima quæstio sit hæc: Quā iura poenā **17** raptus statuunt raptoribus, quā statuere debent raptoricibus? hoc est, mulieribus illis audaculis, quæ ipsis viris aut adolescētibus vim inferunt, & quasi ad sui concupiscentiam, & actum rapiunt, sicut Gen. 39. quoq; legitur de vxore Phutifar, quæ Iosephū castum ad illicita coegit, & violentiam intulit. De mulieribus enim idem videtur iudicium, quod de viris. Ad hanc tamen quæstionem respondendum est, quod mulieres iisdem poenis nō subiacent in rapto, quibus viri: quia dispositio illius l. vnica, non habet locum in muliere rapiente virum: ex quo non viget eadem ratio iniuriarum in hoc casu, sicut in alio, ita tenent Bald. & Salic. in d. l. vnica, & est cōmunis omnium Doct. opinio. Nec absimile etiā dicēdū est in viro rapiēte aliū virū causa libidinis, quā non cōprehenditur sub d. l. vni. Ita tenet Sal. & Bal. ibi. Altera quæstio: An spōsus spōsam **18** propriam rapiens, puniendus sit? & qua poena plectēdus? huic quæstioni ad hūc modū faciemus satis, & respondēbimus quod iure ciuili punitur iisdem poenis, sicut ille qui rapuit mulierem honestam, sibi nullo iure coniunctam, dicta l. vnica. §. quibus, & ibi Hippo. de Marfil. quem videte. De iure autem Canonico, nulla poena punitur sponsus, qui spōsam suam rapuit, cum qua prius præcesserat nuptiarum

rum consensus, cap. cum causâ, extr. de raptoribus, & ibi glossa, quæ melius hoc declarat, & notat in cap. raptus, & in cap. Lex illa, xxvj. quest. ij. ubi id expresse probatur.

29 Tertia questio sit: An maritus vxorem rapiens, & vim inferens, crimen raptus committat? & an iisdem obnoxius sit poenis, de quibus in dicta l. vnica: Ad hanc questionem respondendum est: quod ipse maritus raptor nō subit iisdem poenis, nec iure civili, nec iure canonico: quia omnes Doctores concludunt, quod maritus habet plenum ius in personam vxoris suæ: intelligite tamen de illa, cum qua consummatur matrimonium, d. c. cum causâ, extr. de raptoribus, & l. si. C. de libe. homi. exhibe. & ita autumat & tueretur Bald. & Salic. in d. l. vnica. & Canonistæ in d. c. cum causâ.

30 Quarto, queritur: An meretrix virū rapiens, subit dictæ dispositioni l. vnice. C. de rapt. virgi. Angel. videtur affirmatiuam amplecti partem in dicta l. vnica, narratque se vidisse Florentiæ quandam meretricem comburi ac cremari, eo quod rapuerat quēdā pulchrum iuuenem, quem accuratiuè examine. Sunt & alię questiones in hac re permultæ, quas huc omnes referre prolixū fuerat: ideo eas hic breuitatis causâ omittimus.

De peccato contra naturam. Cap. 96

S V M M A R I A.

Grauiſſimum venereorum crimen est Sodomiticum.	1.
Crimen Sodomiticum, naturæ prorsus est contrarium.	2.
Sodoma in cælum vocat.	3.
Sodomitici criminis species sunt triplices.	nu. 4. 5. 7. & 13.
Primæ speciei pœna	4.
Abusus veneris in eodem sexu masculino.	8.
Pœna masculini concubitus mutui.	9.
Abusus veneris in eodem sexu famineo.	10.
Abusus veneris in sexu diuerso.	11.
Pœna omnium criminum secundæ speciei.	12.
Pœna criminum tertie speciei.	14.
Questio, cur bruta puniantur.	21.
In Sodomiticis non requiritur seminis emissio.	16.
In	In

In Sodomitis puniunt voluntas proxima pro effectu.	17.
Pueros furantium pro Sodomitico implendo pœna.	18.
In Sodomitis sunt notanda quinque, cõmunis mortalium procluitas, criminis detestabilis, pœnarum enormitas, iuris testis explanatio, & Pauli nuda detectio.	19.
Causa communis procluitatis in Sodomitica.	20.
Sodomiticorum detestabilitas.	21.
Ob Sodomitica inferuntur nobis fames, pestes, bella, terræ motus, inundationes, etc.	22.
Sodomiticorum testamenta, an rata sint.	23.
An propter Sodomiticum fiat separatio tori.	24.
Cur tam enormis infligatur Sodomitis pœna.	25.
Cur iura tam rectè Sodomitica nominent.	26.
Cur Paulus tam apertè Sodomitica explicet.	27.
Congressus cū infidelibus quadatenus Sodomiticus est.	28.
Quatenus Turcas, bestias vocemus.	29.
Congressus cum mortua penè Sodomiticus.	30.
Omnis congressus sine spe liberorum, innaturalis.	31.

Vum paulo superius dixerimus Incestum ac raptum in libidinum speciebus, multis alijs esse crimina grauiora, omnium nūc criminum venereorum tractabimus grauiſſimum, & iure diuino pariter & humano detestabiliſſimum, vti Genesis 37. cap. & in Authent. vt non luxurientur contra naturam: quod vocat crimē cõtra naturā seu Sodomiticum: nempe quod à Sodomis sacra Biblia testatur traxisse originem, & ob quod Sodomitæ ipsi igne cœlesti, & sulphure absumpti sunt, Genesis xix. cap. Aliæ enim omnes libidini species naturales sunt, & à naturæ instinctu, & regula, & quodammodo à naturæ dictamine (licet non à ratione) proficiuntur: hoc verò solum peccatum spretis naturæ legibus, imò extra naturæ cœcellos violētè erumpens, ipsam naturam aperto Marte oppugnat, violat, confundit, & naturæ permissis regulis abutitur. Quocirca hoc ipsum peccatum naturæ cõditor & custos Deus ita apertè sibi detestabile passim proclamat, vt ipsius indignitatem

gnitatem & foedam malignitatem celum vsq; clamare,
& inde sui vindictam exposcere dicat, Gen. 19. c. præalle.
Si igitur Deo ita sit hoc peccatum odibile, multo magis
exosum esse debet humanis legibus, sicuti in progressu
huius Cap. clarius etiam (Deo fauente) demonstrabimus.
Quocirca iura, vt huius peccati enormitatem appetè de-
clararèt, per pœnas enormes illud quoq; puniendum esse
sanxerunt, pœnas tamen statuentes iuxta varietatem siue
4 diuersitatem specierũ in hoc genere. Tripliciter enim co-
itus seu peccatum contra naturam (quod Sodomiticum
vocat) committitur: nempe quum quis Venere abutitur
aut secũ, aut cũ hominibus, aut cum animantibus brutis.
Ex his speciebus primũ peccatum graue est: alterum gra-
uius: tertium grauissimũ. Primã igitur speciem Sodomiti-
cam committunt, quicunque secum venerea secretò ex-
ercent: quod crimen Apostolus mollitiem vocat, Latini
6 verò magis propriè mastuprationem nominant. Hos itaq;
mastupratores damnant (propter foedam enormitatem)
aut exilio, aut alia pœna extraordinaria: si quidẽ factum
& crimẽ tale ad ludicis noticiam peruenerit: quod addo,
quia rariũs talia crimina ad Iudicem perueniunt, ideoq;
rariũs etiam puniuntur. Nam quum talia foeda crimina
elancularia & secreta sæpius in secreta confessione sacer-
dotibus committuntur, ibiq; meritò abscondita perpetuo
celantur, & raro ob sui foeditatem, & pudorẽ ad alicuius
noticiam erumpunt: ideo raro quoq; & ferè nũquã huius
primæ speciei punitio cõspicitur: nihilominus tamẽ hor-
ribilis, & execranda: & ob hoc diuina punitiõne subindo
7 grauius puniuntur. Secundam Sodomitici criminis speciem
diximus, quum quis Venere abutitur cum hominibus. Id
8 autẽ sit bifariã, aut in eodem sexu, aut in sexu diuerso. In
eodẽ quidẽ sexu etiam bifariã, quãdo masculus Venere
exercet cum masculino, l. cum vir nubit in fœminã, C. ad l.
Iul. de adul. & §. item lex Iul. de adult. & ibi Angel. Instit.
de public. iudi. Quem beluinum & detestabilem furorem
etiam in gentibus execratur diuus Paulus ad Roma. 1. c.
appellans

appellans cupiditates ignominiosas. Nam (inquit) & fœ-
minę illorũ immutauerunt naturalem vsum in eũ vsum
q est cõtra naturã. Similiter autẽ & masculi relicto natu-
rali vfu fœminæ, exarserunt in desiderijs suis in inuicem,
alius in alium, masculi in masculos turpitudinẽ seu foedi-
tatẽ operantes, & perpetrãtes, & præmiũ (quod oportuit)
errores sui in semetipsos recipiẽtes. Quod flagitiũ multis
quoq; in locis insectatur Lucianus. Notat quoq; idẽ ne-
fas Linius li. 8. in Lucij Papyrij creditoris libidine, qui C.
Publio debitori suo stuprũ inferre voluerat, & Fabius in
milite Mariano turpissimũ ac nefariũ facinus satis seuerè
& amarulẽter exagitat: & licet is vir Romanus sit, nõ gra-
uatur tamẽ ipsos Germanos (vt qui tale nihil nouerint) a
pudicitia cõmedare. Ceterũ de Itolorũ illa effrenata libi-
dine Benedicte Curci in 24. Arresto nõnulla percesset. De
hoc etiã peccato cõtra naturã vide in Auth. vt nõ luxuri-
entur cõtra naturã, colla. 6. & d. l. Cũ vir nubit in fœminã,
C. ad l. lta. de adul. De his autẽ & de punitiõne ipsorũ me-
minerũt sacra Biblia: nẽpe Leuitici c. 20. Qui dormierit
cũ masculino coitu fœmineo, vterq; operat' est nefas, mor-
te moriatur, sit sanguis eorũ super eos. Quã detestabile sit
hoc crimen innuit D. Paulus 1. ad Cor. c. 6. dicẽs, Mas-
culorũ concubitores nõ possẽsuros regnũ Dei. Et D. Aug.
enormitatẽ innuit de adulterinis coniugijs, c. adulteri, 33.
q. 7. Et Lactantius, non habens odiosus vocabulum quo
eos compellit, eos lib. 6. c. 23. diuinarum institutionum,
vocat impios & parricidas. Aut quãdo mulier Venerem
10 exercet cũ muliere, l. foedissimam, & ibi glosf. & Salice. C.
eod. tit. ad l. Iul. de adulter. secundum alteram lecturã glos-
fæ, argumẽto d. l. cum vir, quam sequitur Cynus, qui di-
cit quasdam mulieres foedissima nequitia tẽtari, quę libi-
dinem suã exercent in alias mulieres, easq; insectantur, vt
viri, & cum glosf. transeunt, Alberi. de Rosa. & Salic. vbĩ
Albericus allegat textum cum glosf. in Auth. de non eli-
gen. secundo nubent. §. cum igitur, circa finem, coll. 1. in
verb. luxurientur, quę dicit luxuriã cõmitti, si mulier cum
alia

alia femina agat, per d. l. scedissimā, & per text. in d. Au-
then. vt non luxurientur contra naturam. Quomodo
autem tales Sodomiticae mulieres puniendae sunt, apertē
commonstrat D. Nicolaus Boër. in suis decisionib. aureis,
q. cccxvi. in ij. parte. Porro in diuerso etiam sexu cōtingit
homines abuti Venere: id quoq; bifariē non in membro
debito, aut non modo debito. Quomodo autem hi duo
nouissimi modo peragantur, non est nostrum hic velle
explicare. Turpiores enim & detestabiliores sunt, quā vt
cuius pio Lectori vlla ratione cōmitti debeant. Sed sin-
gulis sufficiat, nouisse talū criminū indeterminatos mo-
dos, & puniendi rationem. Puniantur enim omnes hu-
iusmodi ex receptissima consuetudine igni & incēdio.
Tertia species Sodomitica est, atque omnium horre-
dissima, quum quis Venerea exercet cum animantibus
brutis: hec species prohibetur Leuiti. 18. vbi dicitur: Cum
omni pecore non coibis, nec maculaberis cū eo. Mulier
peccatum tam est execrandū, vt Deus iusserit huiusmodi
Sodomiticos simul cū ipso bruto interfici, & simul com-
buri, vt Leuitici xx. Qui cum iumento & pecore coierit,
morte moriatur: pecus quoque occidite: mulier quae suc-
cubuerit cuilibet iumento, simul interficiatur cum eo. Et
Exod. 22. Qui coierit cum iumento, morte moriatur. Hec
item in terminis probantur in c. mulier. 15. q. 1. Mulier quae
acceserit ad omne pecus, & vult ascendere ab eo, mulier &
pecus morte moriatur: rei enim sunt, & c. eos. §. qui co-
ierit, 21. quæstio. 5. Verum hic oriri posset quæstio à curio-
sulis: Cur pecora ipsa in hoc flagitio plectantur, quæ con-
tra legem (cuius non sunt capacia) nec peccauerunt, nec
peccare potuerunt? omne enim peccatū oportet esse vo-
luntarium, & ex deliberato animo procedere, qua volun-
tate & animo carent animantia bruta, ideoque nec crimi-
num rea censenda sunt. Sed his respondendum est, ea ani-
mantia bruta puniri nō ob proprium, ac internum suum
peccatum cōmissum: sed quoniam ea bruta instrumenta
fuere

fuere socia, cum quibus homines nefandissimum per-
petrarent nefas: ob quod horrenda etiam morte postea
plectuntur: equum enim est, vt eadem instrumēta, scilicet
animantia bruta, cum homine ipso simul plectantur. In-
dignū enim esset & odiosum, tale brutū irrationale subsi-
stere, & in conspectu hominum versari, ob quod misera
morte periisset homo rationalis. Ne igitur tale animal
conspiciantibus odium, & indignitatem incuteret, deinde
ne hoc brutū tali flagitio contaminatū, tanti sceleris per-
petrati diutius tam indignā memoriā refricaret (quā ilico
abolitam oporteret) censuerunt iura tale brutū ilico cum
homine peccante absumendum esse, ne vlla post patrati
sceleris punitionem memoria remaneret reliqua. Porro 16
in hoc delicto atrocissimo non requiritur consummatio
operis, aut seminis eiectio: sed ad crimen & puniti-
onem sufficit voluntas proxima, & conatus actui proxi-
mus: ita vt rem perfecisset, si potuisset, aut nisi aliquod
impedimentū intercessisset. In his enim conatibus actui 17
proximis puniuntur voluntas coinquinata pro effectu, &
delictum attentatum pro delicto consummato, vt in l. si
qui non dicam rapere, & ibi scribēt. C. de episcō. & cleri.
Et l. 1. §. fin. ff. de extraordin. criminib. & c. vt clericorum,
de vita & honesta. cleri. & c. clerici. de excessib. praelato.
Quocirca etiā quicumque pueros, aut adolescentes fua- 18
rantur aut rapiunt, vt cum eis suam innaturalem hanc
Venere exerceant, hi profecto etiam si actum nondum
perfecerūt, plectendi sunt vt superiores: & si actū cōsum-
mauerint, puniendi sunt ambo. Atque hæc de veris So-
domitis dicta sufficiāt. In quibus pie Lector quinque po- 19
tissimum obseruare te velim: nempe, communem in his
procliuatatem, sceleris detestabilitatem, grauissimū sup-
plicium, iuris tectam explanationem, & reuerentem in
modis nominationem, & Apostoli Pauli apertam crimi-
nis detectionem. Quod igitur homines his Sodomiticis 20
perpetrandis addictiores sunt, & ad tantum malum præ-
cæteris propensiores, ex vehementiori cacodemonis ten-
tatione

ratione prouenit. Sic enim humani generis perpetuus hostis diabolus, homines per fidē & charitatē potituros celestis felicitate, qua ipse sese indignū fecit, & seipsum priuauit: quod ipsum tārope torquet, & eū ad tantę felicitatis inuidiā acuit, ut nihil intentatū relinquat, quo à tanta felicitate humanū genus remotetur, precludat, & impediāt. Sed quum nullum commodius & cōpendiosius impedimentū sua tartarē bilis excogitare potuerit, quā si efficiere posset, ut pauculi homines nascerentur, imō si omnis sobolis humanę propagationem impedire posset (quod per Sodomitica cōtingeret) huc omnibus neruis cōtēdit, ut cū in omnibus alijs vitijs hominū animos labefaceret, in hac Sodomitica vel omnium maximē vigilet, hęc hominibus suggerat, & ad ipsorum concupiscētiā & perperationem incēdat & inflāmet. Hęc mihi visa est potissima causa, cur homines æquē ad dicta Sodomitica sint propēiores. Sunt tamen nihilo minis ea Sodomitica crimina omniū profectō pessima, execranda, detestabilia, & indigna quę inter christianos vel semel nominari debeāt, aut in cogitationibus versari: vocāt enim ob hoc Sodomiticos, filios diffidentię, quasi de ipsorū salute penē diffidendum sit, c. cleric. de excessib. prela. & ibi voluit gl. facit c. Deus omnipotēs. 2. q. 1. c. flagitia. 32. q. 7. c. sed de pœnitē. dist. 1. Et mē ciuile in dicta auth. ut non luxurentur contra naturam, circa fin. l. 1. §. remouet. ff. de postuland. ubi illi etiā gētiles, qui Iesum Christum & verum Deum non cognouerunt, huiusmodi tamen facinus vltimo supplicio affici voluerunt. Quin & sacra Biblia hęc crimina pessima vocatūr. Accusauit eos (iniquiū) Ioseph crimine pessimo, Gen. 37. & ibi peccatum eorum aggravatū est nimis, Gen. 18. Tam præterea istud nefas execratur Deus, ut ob id (teste Pōtifice) sæpe immitrat in filios diffidentię fames, pestes, bella, terremotus, inundationes, atq; alias id genus plagas generales, confirmat tex. in dicto. c. clerico. ext. de vita & honest. cler. c. adulterij mali. 32. quęst. vii. dicto cap. flagitia, c. offerebat Loth. c. clerici. de excessib. prela.

sib. prelato. tex. in dicta authent. ut non luxurentur, colla. vi. & in cap. qui puero. de pœn. dist. 1. & §. ij. Instit. de public. Iudic. Et d. l. cum vir nubit in fœminam. & l. fœdissimam. C. ad l. Iul. de adul. Detestabilitatem præterea confirmat Andr. Barba. in consilijs suis consil. 64. (quod vltimum est) in primo volumine, vbi etiam post illud cōsiliū ponitur disputatio Anastasii Pluri, an scilicet ob criminis istius enormitatem Sodomita testari posset, hoc est, testamentū condere. Deinde ob criminis grande nefas in dubium vocat. & in dicto consil. amplē disputat: An propter peccatum Sodomiticū fieri posset separatio tori, hoc est, An vxor maritum quoquo modo Sodomiticū (vel erga seipsum, vel cum aliquibus alijs) posset iure dimittere, aut contrā, uti isthęc Lectori videre licebit. Tercio noranda est supplicij magnitudo: Cum enim hoc peccatū sit omnium maximū & execrādum, nō simplici & leui morte puniendum est, sed maximis supplicijs, & execrandis modis, ad terrōre aliorū mulcādum est. Pununtur enim (ut dictum est) omnes Sodomitici (exceptis mollibus, in prima specie) incēdio ignis: alij viui, alij prius strangulatione enecti, pro qualitate personarū, factorum, & circumstātiarum. Quin & Imperator quam in d. l. cum vir admodum exclamaret & irascēretur tantę turpitudini, ex iustitię zelo in hunc modū prorūpit: lubemus insurgere leges, & armari iura gladio cōtra huiusmodi facinorosos homines, qui audēt naturę ordinē peruertere. adeo enim turpe scelus est, ut minimē expedit cognoscere, & nefas potius sit de ipso loqui, & diutius sermonē facere. hinc iura quoque (ut Quartū explicemus) pudicissimē, & cum omni verecundia & reuerētia de hoc crimine nefario loquuntur, & tam rectē, ut nihil offendiculi lectorib. offunderēt. Putabāt enim satis esse, si rem tam horrēdam, & pellicibile Iudici quocūque modo insinuarint. Ideoq; malebāt crimē pessimū rectē, & cū inuolucris, cū verborū puritate & castimonia, & sine offendiculo, p̄dere, quā apertē sine prudētia et iudicio citra delectū cui nūdē & cū

- 17 ruina cōscientiæ, & bonorū morū iactura effundere. Non tamen ob hoc taxandus Apost. Paulus (hic quincum ob-
serua) qui tā apertē quibusvis hoc crimē depingit, vt ne-
mo posset apertius, vide ad Rom. c. i. vbi ait: Nā scēming
eorum immutauerūt naturalē vsum, in eū vsum, qui est
contra naturā. Similiter autē & masculi, relicto naturali
vsu scēminæ exarserūt in desiderijs suis in inuicē, masculi
in masculos turpitudinē operātes. quomodo (inquā) po-
tuisset Sodomiticū abusum clariis demonstrare? Quod
certē nō temerē ab Apost. faciūtū est, ideōq; tibi erit ex-
purgator si causā tā apertē demonstratiōis propri' in-
spexeris. Nā vt in re lubrica castius loquēdū corā virgū-
culis, & testius loquēdū eū ijs, qui eius lubricitatis nōdū
sunt capaces, aut consē: Apertius autē, & aliquātō etiam
inuerēcūdius, si scortū ab errore coneris reducere, aut si cū
rerū lubricarū expertissimis sermonem feceris. Ita Paulus
quoq; in alijs locis castius, & cautijs de hoc crimine me-
minit: Ad Rom. verō, quos sciebat in hoc nefario scelere
esse exercitatissimos, adeō vt hoc sine frōte & cōscientia
passim cōmitterēt, noluit profectō leniter illorū cōsciētias
pūgere, & leniuscula rei denominatione ipsos à scelere re-
trahere: quū sciebat se hac via parum profecturū. Sed du-
rius ipsos obiurgabat, & apertē ipsorū probra in faciē ob-
iecit, vt vel naturali pudore compuncti cōercentur, qui
internæ cōscientiæ metu, forsā resipiscere detrectassent.
Atq; ita hactenus de veris Sodomiticis, cū suis quinq; an-
notationibus. Priusquā tamē hoc caput absolvāmus, no-
tanda tibi fuerit cādide Lector, & alia quēdā species cum
Sodomiticis quiddā affinitatis habens, & pro Sodomitica
cōdenata, re tamē à vero Sodomitico multū aliena: quū
nec vsum Sodomiticū & innaturalem, nec naturā So-
domiticā vllō modo referat: sed tamen consideratione
nostre fidei, pro vera Sodomitica iure habetur, & tāquam
Sodomitica in iure damnatur: veluti cum quis naturali
29 Venere utitur cū Turcis, Saracenis, aut Iudeis. Nā huius-
modi omnes, Iura & religio Christiana non secus quā
bestias

bestias (non quidē natura, aut rationis vsu, & cōmuni vo-
catione, sed ob procacē malitiā, qua tidem Christianā (sive
qua nemini salus promittitur) apertē oppugnat, negligūt,
fastidūt, oderunt, & cum ijs cōgressum, cōhabitat onē, &
omne cōmercium prohibent, nedū actū venereū cum eis
exercere interdiciunt, qui actus intimi amoris symbolū
refert, quiq; pro fœdere humane, atq; adeō Christiane cha-
ritatis merito debet procedere, non ex beluina, & illicita
extra constitutos terminos libidine, l. ne quis Christianā,
C. de Iudeis. & c. quātō. & ibi Abb. Sicul. & Prapof. Me-
diol. aliās Car. Alex. de dinor. & tex. in c. cape Christiane.
28. q. i. & c. si quis iudaicē, ea. causa. & q. Postremo, cum
libidinū species absoluerē statuerā, casu incidit in memo-
riā execrandus ille libidinis ardor, quo quidā scēminā cō-
gnoscunt mortuā. Primō dubitabā, ad quā libidinū specie
reducere potissimum cōveniebat: sed quū ad nullā supe-
riorum propriē spectare debeat, aptissimē ad Sodomitica
reducendū esse tādem itatui. Sunt enim multi, qui putant
omnem congressum, qui non liberorū gratia fit, non esse
secūdum naturam, sed omnino vitiosum & culpabilem,
inter quos sunt beatus Georgius, Amb. & Hieronymus:
apud Iurisconsultos quoque inter recentiores Marius Sa-
lomonius. Et certē innaturalis prorsus est isthæc Veneris
agitatio, nec scopum, nec finem, nec modū naturalis Ve-
neris seruans, sed ita Venere cum mortuo cadauere abuti-
tur, nō secus, quā si cum ligno aut lapide coierit. Quo-
circa grauis deberet esse istius quoque sceleris punitio, &
non admodū absimilis, quā esset eius, qui alterius cor-
poris violator esset, iuxta legem fin. C. de sepul. viola. ibi,
Si corpora ipsa extraxerint, vel ossa eruerint, etc. Quare si
huiusmodi fuerit vilioris cōditionis personæ, vltimo sup-
plicio punientur. Si verō honestioris fuerint conditionis,
in insulam deportantur, aut aliās relegantur, aut in me-
tallum damnantur: certē ob nullam aliam causā, quā
quod tam scēdē mortui corporis pudicitiam contrecta-
uerint, & contra naturam abusi fuerint, l. sepulchri deteri-
Cc ij orem.

orem . ibi , corporibus non contrectatis . ff. de sepulch.
viola. Et D. Nicolaus Boerius in suis decisionibus aureis,
q. 316. in secunda parte.

De vi publica. Cap. 97.

S U M M A R I A,

- Publica vis sit vbi libet locorum. 7.
Inuisione armorum, vel opprobrio. nu. 2. & 10.
Item cogendo ad damnosa, vel promittenda, vel facienda. 3.
Violentia adductione. 4.
Violentia retardatione à iustitia. num. 5. & 7.
Cogendo iudicem ad iniquam sententiam. 6.
Congregando milites pro opprobrio alterius. 8.
Infractione ostiorum vel fenestrarum. 9.
Quæ arma dicenda sunt in vi publica. 11.
Publica vis cum armis citra occisionem punitur exilio &
confiscatione: cum læsione verò vel morte, punitur ut
iuris est. numero 12. & 13.
Vi expulsi sua possessione, sine armis, contra expulsiorem
agere post ciuilitate criminaliter, si cū armis. nu. 14. & 15.
Iudex ad vim publicam puniendam dissimulans, puniendus
ipse grauiter. 16. (co. 17.)
Aliæ pœnæ de vi publica in iure ciuili aliæ in iure canonico.

- R**Explicatis utique vtriusque criminibus
ad alia deinceps procedendum est, ac primo
de vi seu violentia publica. Publicam
autem vim vocamus, quoties alicui vis in-
fertur publica, vel in domo sua, vel in
plateis: nempe quum publicam violentiam
inferunt, aut armis, aut alio impetu,
& vi aliquos confringunt quippiam polliceri, aut quip-
piam facere, quod esset contra iustitiam: Aut quando
aliquis vi aliquo pertrahitur contra ipsius voluntatem: Aut
quando aliquis violentè remoratur aut prepeditur, ne ad
statum diem iudicum tempore perueniat, ut ob hoc iustitiæ
iacturam tandem faciat l. lege Julia, ff. ad l. iul. de vi pu-
blica. Aut certe quando iudex violentè cogitur proferre
sententiam

sententiā contra aequitatē iustitiæ. Postremo si quispiā ita
externis impedimentis alii circumueniat, & retardet, ut is
circuuentur sue iustitiæ iacturam facere cogatur, aut à sen-
tentia sua saltem retardetur, l. qui dolo malo. ff. ad l. iul.
de vi public. Aut quando quis cogit & congregat auxi-
liares milites ad opprobrium alterius, aut ad occisionem, aut
ad seditionem in populo excitandā, l. q. coetu, ff. ad l. iul. de vi
public.

- 9 pub. Aut quoties quis violentè infringit fores, aut fenestras. In summa verò, vim vocamus publicam, quoties aliquis armis opprimitur, aut ipsi armis vis inferitur, §. itē.
- 11 lex Iulia de vi publica. Instit. de publi. iudic. Arma autem in vi publica iura intelligūt omnia ea, quibus aliquis noceri, laedi, vulnerari, aut occidi potest, l. armatos. ff. ad l.
- 12 Iul. de vi. publ. Quoties igitur alicui vis inferitur armis huiusmodi citra occisionem tamen, tum is publicæ violentiæ illator, publico & perpetuo damnandus est exilio cum confiscatione bonorū, l. 1. & 2. C. ad l. Iul. de vi publ. vel priua. l. 1. 2. & 3. ff. ad l. Iul. pecul. & in gl. 1. in c. 1. ext. de ordi. cognit. Verum si cū vi cōiuncta sit corporalis lesio, aut mors, hoc est, homicidiū, raptus, & similia, tum factor ipse puniendus fuerit, ut iuris est. Nam pro qualitate illius criminis, & vim publicam committentes, & ipsorū fautores puniuntur. De quo plenè per Doct. in l. quoniā multa
- 14 facinora. C. ad l. Iul. de vi pub. vel priu. & d. l. qui coert. §. qui vacante. ff. eo. ti. Porro si quādo quispiam vi expellitur sua possessione: tum ille cuius vis inferitur, iure contra violentiæ illatorem agere potest civiliter pro possessorio,
- 15 & priorem suā possessionem iure recuperare si possit. Si verò hanc vim quis intulerit armis, tum offensō contra offendorem agere licebit pro poena subeunda, iuxta l. Iul. de vi pub. quæ poena est iam iam prædicta l. 3. ad si. ff. ad l.
- 16 Iul. de vi pub. Cæterū quisquis Iudex de hoc violentiæ illatē crimine nullam iustitiam fecerit, sed aut punitionem distulerit, aut sententiā ferre neglexerit, aut in eo crimine volens sciensq; dissimulaverit, aut punitionem debitam non inflexerit, is Iudex sit infamis, & ob hoc privandus suo officio, & omni officio deinceps inhabilis: deinde ex iure damnandus est poena centum librarum auri, l. fin. ad fin. ad l. Iul. de vi pub. vel priu. Quisquis autem ampliora de hac materia scire desiderauerit, quibus modis vis publicā committatur: certè breuior vel clarior cognitio haberi non potest, quā ea quam expriment text. 12. paruarum legū. ff. ad l. Iul. de vi pub. ubi modi & casus, quibus com-

mittitur

mittitur vis publica, sigillatim enumerantur. Sed hic forsā mihi aliquis dixerit: supradictę poenę sunt omnes poenę civiles, quomodo igitur puniuntur Iure Canonico? Respondendum est, non esse prorsus easdem poenas pro illata violentia, atq; alijs criminibus publicis & infamantibus in foro Ciuili, & in iure seu foro Canonico: Quādoquidem clerici vim publicā committentes, excommunicari possunt, donec emendentur, & præterea deponi pro offensa publica: pro quo faciunt quę leguntur & notantur in c. veritatis, ext. de dolo & contu. & in c. inquisitionis, & in c. qualiter & quando. ext. de accusat. & in c. licet Heli. extr. de timonia, & quę notantur in c. generali. de elect. li. 6. & in c. at si clerici. & in c. cum non ab homine, ext. de iudic.

De pignorationibus (vulgò) repræ-
salijs. Cap. 98.

S Y M M A R I A.

- Repræsaliarum etymologia. 1.
- Repræsaliarum origo & ratio. 2.
- Repræsaliarum permissio quando. 3.
- Ab extero Principe quando negatur iustitia. 4.
- Repræsalie non dantur contra Iudicem appellationis. 5.
- Repræsaliarum litere quatenus iustæ dicantur. 6.
- Repræsaliarum permissio, ex varijs autoritatibus. 7.
- Repræsaliarum causæ. nu. 8. & 9.
- Repræsalie tantum cōcedūtur gravē iacturā passis, iacturam plenè probantibus, verò Principū subditis, principū subditis tempore damni illati. num. 10. 11. 12. & 13.
- Qui verè sunt Principum subditi. 14.
- Privilegiati & tamen principum subditi sunt, studentes in Academijs, studentium subsidarii becelii, stipendiarii Principum, consiliaij Principum. nu. 14. 15. 16. & 17.
- Repræsalie nō conceduntur illis subditis qui tempore passis dispendij non fuerunt subditi. 19.
- Repræsalie non dātur contra subditum eiusdē Principis, 20.
- Nec contra mulieres, clericos, studentes, etc. 21.
- Nec contra legatos. 22.
- Nec

- Nec contra euntes ad privilegatas nundinas. 21.
Nec contra peregrinantes ad loca celeberrima sacra. 24.
Nec contra mercatores, nautas, vi aliquo impulsos. 25.
Nec contra personaliter citatos. 26.
Repraesalium literis utendi ratio. 27.
Repraesalium executio per officarios Principis. 28.
Repraesalium ius quibus permissum. 29.
Repraesalium

Repraesalium male impetrantes et abutentes, puniuntur quadruplo, cum perditione causae, et resolutione omnium damnorum. nu 30. et 31.

Voniam proximè præcedenti capite de vi publica peractum utique fuit, non putavi hic silentio prætereundam vim illam, quam externæ nationes, exteris alijs temporibus pacis inferunt, quam vim publicæ prædationes vocat, aut rapinas: & gravissimè tū à proprio, tum à quovis alio Iudice puniendæ sunt, ut infra suo loco de rapiis, et alibi. Quocirca hoc loco de prædationis crimine mihi enarrandū putavi, quā mutua illam ac vicissitudinariam vim publicam, quā repraesalium iura cōpellant, quali re prædationes: nō quod repraesalium peculiaris species sint criminis: sed eatenus de his hic privatum caput ponimus, quatenus violentiæ publicæ (quæ criminis est species) punitione in se continent, & de suorum subditorū illata iniuria iustitiam exprimūt: sunt enim omnes repraesalium ad hoc concessæ, ut vis publica, aut puniatur, aut inferenda inhibeatur, aut ut offenso iustitia administretur. Ideo de his tantum hoc loco dicendum, & quomodo, & quando, & quatenus eas iura permittat, iuxta illud Ethnorum, Vim vi repellere licet. De his igitur pignorationibus seu repraesalium hæc accipe. Si quispiam externæ nationis vi publica tēpore pacis, mea eripiat, aut in terris, aut in mari: adeundum fuerit mihi ad illius exteri prædatoris vel raptoris propriū Principē, atq; ab eo restitutio meorū honorū iure reposcēda. Quā si is Princeps mihi ita iustitiam requirēti neget, aut æquo diutius differat, aut dissimulet, adibo ad proprium Principem meum, imploraturus illius opem, iuvamen & patrocinium, ut sua auctoritate, & gratia mihi literas concedat ad illum Principem exterum, quibus requirat & exposculet mihi fieri iustitiam, & bonorum vi per ipsius subiectos ereptorū restitutionem. Quam restitutionem, si secūdo is Iudex mihi detre-

etauerit, & adiudicare distulerit, redeo secundo ad Principem meum, ipsi exteri Iudicis constantem iustitiae denegationem exponens, probans, ab eo requirens, & humillime ob id ipsum obsecrans, ut alio modo per suam ipsius auctoritatem & potentiam mihi tandem meorum creptorum bonorum restitutio contingat, hoc est, ut mihi literas dignetur largiri repraesentari, quibus scilicet mihi concedat, & potestatem faciat a quibuscumque illius exteri Principis subiectis, in sua ditione existentibus, recuperationem bonorum meorum requirere, eosque comprehendere, ipsorumque omnia bona a se sequestrare, eaque posse diuendere, donec mihi ad summam creptorum satisfactum fuerit. Atque huiusmodi literas repraesentari post probationem meam, meus Princeps mihi tunc illico concedet, ad modum, causam, & usum prescriptum, ut scilicet subditorum bona diuendendo, mihi vel hoc modo satisfiat: quum aliter ad meorum restitutionem per aequitatem iustitiam, peruenire nequeam. Verum hic intelligas oportet, tum mihi ab extero Principe negari iustitiam, quando praedatoris Princeps neglectui vel potius contemptui meam habet querimoniam, adeo ut eam dissimulet, & iustitiam mihi adiudicare negligat, aut variis futillisque dilationibus me semper procrastinet, aut vana quapiam sententia, eaque iniqua me abigat. Atque hoc vltimum potissimum de Iudice non appellationis intellige, hoc est, qui non haberet superiorem, ad quem ob denegatam iustitiam, mihi appellare concessum esset. Nam si is denegans Iudex, esset Iudex appellationis, tum non darentur mihi literae repraesentari a meo Principe. Sed tunc mihi ius restitutum esset aliud, & eundem scilicet Iudicem per appellationem ad superioris Iudicis tribunal, de iniquitate sententiae pertrahendi concessa potestas, atque ab eo superiori Iudice ius meum reposcendi. Quam iustitiam si is quoque mihi negauerit, tum ut prius mihi recurrendum esset ad meum Principem, pro impetratione literarum repraesentari, ut dictum est iam prius. Atque hac rerum aequi-

aequitatem & iustitiam, iura vocant pignorationem, quam nostro vulgari idiomate nuncupant, letteren ofte breuen van marcke. Porro haec qualisqualis repraesentari aequitas, multis forsitan videtur plus aequo rigorosior, atque plus etiam habere violentiae quam aequitatis ac iustitiae: nempe, quod ob incommoda nostra, quae a sceleratis praedonibus passi sumus, vicissim nos vindicamus, & armamus legum auctoritate & permisso, ad alium quemlibet etiam innocentissimum spoliandum, praedandum, & ad ipsius bona diuendenda, donec nobis abunde satisfactum fuerit, nempe ut alterius innocentia poenam luat alterius sceleratae nocentiae: & ut quispiam vir innocuus mihi vi legum constrictus compenlet, & soluat damnum, quod scelestus aliquis mihi contra omnem iustitiam intulit. Mihi autem quales eae leges videantur, non est hic velle definire: hoc tantum addidisse contentus ero, quisquis tales leges sanxerit, eas sibi non ex spiritu Euangelico suggestas, qui vim vi repellere prohibet, & alteram maxillam percutienti, iubet praebere alteram, & alibi omni malo resistere vetat: sed ex carne potius & sanguine instinctas esse crediderim. Tametsi eas leges omni iure permissas esse utique probare potuissem, diuino, iure gentium, vel ratione naturali, iure ciuili, iure canonico, iure consuetudinum & constitutionum particularium: ut videre erit apud D. Iacobum a Canibus, in tractatu suo Repraesentari, & apud Bart. in suo etiam excellentissimo tract. Repraesentari & apud S. Thomam, secunda 2. q. 40. Quae breuitatis gratia, Lectori legenda committimus. De aequitate autem quid ipse censeam, hic ne verbum quidem amplius, quando eas leges ipsa iura ex confesso ob dictas causas satis permissas adstruant, iurium hanc aequitatem omni iure (ut supra) comprobantes. Quum enim omnis iustitia & rationalis aequitas, hoc exposcit, ut singulis tribuantur sua, & omnibus ablatorum fiat restitutio: deinde quum iuxta praedictas rationes nulla fiat offensio, & spoliato per iustitiam restitutio, sed vi innocenti denegetur iustitia: ordinauit & permisc

permisit ipsa lex & iustitia alium modum iustitiæ, & ma-
lo modo malum obicit cuneum, ut vim vi repellat, &
quod amore iustitiæ fieri non potuit, saltem vi ad æqui-
tatem suam quis perueniat. Et licet hoc cum innocētis &
pīnatæ personæ fiat iniuria, sit tamen cum qualicunque
iustitia illius totius communitatis, cuius is innocuus pars
est & membrum: & ideo quia commodiorem rationem
iustitia inuenire non potuit, hac ratione per repræsalias
vñ tandē coacta est, duabus ferē ex causis. Primō, vt suo
subdito faueret potius quā alieno, & iniuria potius
8 sineret affici externos, quā suos subiectos. Deinde, vt
ex harum repræsaliarum permissarum consideratione,
diligentiores essent exteri Principes, & faciliores ad fa-
ciendam iustitiam aduentis, peregrinis, & exteris: & ne
tam facili vicini Iudices vicinis Iudicibus officerent &
incommodarent, nēve tam facili sinerent suos grassari
extra bellorum tempora in peregrinos mercatores: vel
ob hoc, ne si in hac forent negligentiores, totum dam-
num tandem in suos subditos recideret, & forsā in eos,
9 quos maximē prae cæteris amarent. Verim enīvero
in hoc negotio, scito varia requiri, vt repræsalia à Prin-
cipibus largiantur. Primō enim necessum est ingentem
esse iacturam, & grāue dānum sui subditi, ob quod merito
repræsaliarum authoritatē suo subdito permitterent. Ob
leue enim paruum seu modicum dispendiū, nulli æquū
est repræsaliarum literas expedire: quoniam sicut reme-
dia subsidaria & odiosa (qualis est in integrum restitu-
tio) non competunt pro re modica. l. scito. ff. de in integ.
restitu. & l. si oleum. §. si. ff. de dolo. ita repræsalie (quæ re-
10 putantur remedium subsidarium) pro re exigua non de-
beant nec poterunt concedi, quin & concessæ prorsus
11 essent irritæ. Deinde oportet Principē concessurum, plenē
12 probationibus edoctum de certitudine rerum. Adhuc re-
quiritur vt repræsalie cōcedantur alicui, vt supplicis verē
13 sit subditus. Principis, quique cōmuna vectigalia, et reli-
qua onera patriæ cū alijs persoluerit, exceptis semper per-
sonis

sonis privilegiatis, quæ ratione privilegi, nulla huius-
modi onera publica subeunt, quales sunt studentes in Aca-
demis siue vniuersitatibus publicorum studiorum causa
ab huiusmodi oneribus liberis & privilegiatis, Authen.
habita. C. ne filius pro patre. Idēq; exprimit d. Authen.
de familiaribus & inuitis eorum. Quod Doct. extendunt
per identitatem rationis ad scriptores, & (vt vocāt) bedel-
los, qui ex officio suo, per appendiciam vniuersitatis par-
tes sunt & membra, ipsiq; studentibus, atq; adeo studio-
rum studijs planē necessarij, arg. l. i. in fi. & l. scriuarios,
ff. de testa. milita. Quocirca huiusmodi studētes cum sibi
adherentibus, quantum ad personas suas, cum ijs omni-
bus quæ secum conferūt, seruant, auferunt, & ducunt stu-
diorum publicorum gratia, pro ciuib; habendi sunt, & 16
à seculari onere immunes. Præterea ipsi stipendiarij simi-
li ratione immunes sunt, quantum ad stipendium & mi-
litiam suam, in eo tamen loco vbi militiæ causa degunt
& militant, l. municeps, §. fin. ff. ad municipal. l. hæres ab-
17 sens, §. si. & ibi gloss. ff. de iudic. Ad hæc immunes sunt
omnes Principis cōsiliarij, quū suo fungūtur officio. Nam
ob officij rationem, & in his quæ officij causa gerunt,
pro veris ciuib; iudicandi sunt, l. ciues, & ibi gloss. notab.
C. de incolis. Qui omnes superiores à dictis oneribus li-
beri sunt, & tamen Principum subditi. Qui omnes præ-
nominati, etiam si non exoluant huiusmodi onera, im-
positiones, assisas, caillotas, gabellas, vectigalia, tributa,
pedagia, guidagia, aut onera similia qualicūq; nomencla-
tura dicatur: nihilominus tamē veri sunt Principum sub-
diti, & habiles, & digni quibus literæ repræsaliarum elar-
giantur, nō secus, q̄ quibusuis alijs dictis onerib; obnoxijis
18 & subiectis. Ceterū Principū benignitas nō cōfertur qui-
busuis suis subditis, sed tantū ijs, qui eo tēpore, quo dānum
passi sunt, fuerūt subditi, & hætenus in Principū subiecti-
one permanserūt: Nō enim conferūt Principes dictas li-
19 teras repræsaliarū illis subditis, qui tēpore passi dispendij nō
fuerūt subditi. Si enim quibusuis subditis hæc clemētiā
conferrent

cōferrēt, multi naufragium passi, fūcto animo ad alicuius
præpotentis Principis patrocinium confugerēt, & se sub-
ditos efficerent, donec impetratis repræfaliarum literis,
dantū amissum recuperassent, quo recuperato, ad prio-
rem suum Principem forsitan ingrati redirent. Atque ha-
ctenus explicatum satis fuit, quibus Principes suas literas
repræfaliarum indulget, & contra quos, nempe contra
exteros, violentosque prædones alterius Principis. Relat
paucis animaduertas, contra quos non expendantur Prin-
cipum repræfaliarum literæ. Primò igitur non cōcedun-
tur aduersus proprios subitos, hoc est, non conceduntur
vni Principis subdito, contra alium quemlibet eiusdem
Principis subditum, quum Principis sit, amborum sub-
ditorum causas cognoscere, & cuique æquam iustitiā ad-
ministrare. Non cōferuntur etiam dictæ literæ repræfalia-
rum contra mulieres, cōtra clericos, cōtra studentes, con-
tra Iudices, aut contra ipsorū famulos, familiares, aut be-
dellos (vt vocant) Item non conferuntur contra legatos
aut contra faciales, aut (vt vocant) contra Ambasiatores,
qui ex mandato sui Principis ad alium Principem vel lo-
cum insignem emittuntur. Tales enim nec in itinere, nec
in loco destinato, vllō modo aut seruari possunt, aut cō-
prehendi, quod vel iura gentium apertè testantur, l. san-
ctum, ff. de rerum diuis. & l. ij. §. legatis, ff. de iudic. & ibi
notat glos. in verb. destinati, atque idem etiā privilegium
cēsent Doct. de famulis & seruatoribus suis sicut etiā iam
iā diximus de scholaribus. Quin & illud quod de legato-
rum privilegio dictum est, & de suis famulis, idem quoque
dicendum fuerit de his qui inuiti vel testimoniū gratia ali-
quò destinati sunt, vt notatur in d. l. ij. de iudic. Itē fallit
ius repræfaliarum, quod non concedatur contra eos, qui
se cōferunt ad publicas, & privilegiatas nūdinas. Hi enim
in nundinarum loco, nec capi, nec detineri possunt. l. C.
de nundi. Item fallit contra eos, qui religionis causa se
recipiunt ad aliqua loca sancta, peregrinantium frequentia
& indulgentiarum largitate, aut miraculorum testimoniis
celeber-

celeberrima, vt in Authent. Omnes peregrini, C. com-
munia de successi. ibi, liberè hospitentur, & glossa in leg.
i. §. idem Claudio, ff. de iudic. Verum credo hunc casum
rarò obseruari. Fallit etiam contra mercatores, nautas, &
ipsorum seruitores, qui ventorum ac tempestatum vi, in
aliquem portū tuto appellere coguntur: in eo enim por-
tu ita impulsī, detineri non possunt, Authent. nauigia,
C. de furt. quæ Authent. hoc expressè voluit. ad idem le.
i. C. de nauicula. lib. xi. Item fallit contra eos, qui perso-
naliter citantur ad comparandum in iudicio. Omnes
enim præfatæ personæ gaudent privilegio iuris, quo om-
nibus & singulis conceditur libera eundi ac redeundi
potestas. Atque isthæc hætenus de literis repræfaliarum, à
quibus elargiantur, & quibus concedantur, & contra
quos, & contra quos minimè. Post hæc, tribus aut qua-
tuor regulis accipe istis literis impetratis vtendi ratio-
nem, & modum. Postquàm igitur quispiam à Principe li-
teras repræfaliarum impetrauerit, necessum est, vt eas ad
executionem tradat, & committat in ditione seu distri-
ctu sui Principis, qui eas concessit, & nequaquam extra
ipsius ditionem. Deinde opus est, executionem hanc cu-
ret per sui Principis officarios, & nullo modo per se-
ipsum, aut per proprios suos impetrantis officarios, nec
per vllōs alios, q̃ ad Principum executiones destinatos,
quia cuius est interdicta propria sui ipsius vindictio,
l. scientiam, §. qui cum aliter, ff. ad leg. Aquilam. facit l.
extat, ff. quod metus causa, & l. meminerint, & l. si quis
in tantam, C. vnde vi. Antequam hoc repræfaliarum ca-
put absoluerem, libuit quoque hic adiungere, non omnibus
Principibus concessum esse repræfaliarum literas conco-
dere. Sunt enim multi in hac sententia, qui negāt illi Prin-
cipi ius esse concedendi repræfalias, qui maiori Principi
subesser, & maiorem Principem seseque superiorem vt
subditus agnosceret: sed consuetudine, & vsu diuersum
experimur, quòd pauci sint huiusmodi Principes, qui su-
periores velint agnoscere, sēque superioribus vt vasallos
Dd subijcere

subijcere. Qui autem maioribus Principibus ac superioribus subint, qui vero minimè, nō est hic nostri instituti explicare velle, cum res sit parum tuta, & fructus penè nullius: quicquid de hisce rebus statuitur, illi mordicus per fas & nefas suam tuentur sententiā. Nouissimè autem adijcere volui pœnam illam, quam leges statuunt illis, qui perperam & sinistre à Principibus repræfaliarū literas impetrarūt. Malè enim repræfalias impetrātes, aut etiam
30 ijs abutentes, puniuntur quadruplo. Deinde causā iuris sui perdunt: & postremo ad omnium damna, & dispēdia recuperanda multabuntur, l. 2. & ibi per laco. de Areti. ff. de verbo. obliga. l. si te, C. de iure deliberandi, Authent. & omnino, C. de actio. & obliga. & l. nam & seruus, ff. de nego. gest.

De telonijs, ac alijs exactionibus. Cap. 99.

S V M M A R I A.

- Vis publica fit etiā in telonijs, vectigalibus, tributis, pedagis, et similibus, vel malè instituēdis, vel malè exigēdis, 1.
Vis publica institutione fit bifariā. 2.
Vis publica quæ pœna plectatur disting. nu. 3. & 4.
Vis publica rectè quando committatur. 5.
Pœna plus exigentis, q̄ vectigalis institutio ferat, Et quid, si vi & violentia plus exigat & corradat. nu. 6. & 7.
Famuli crimina dominorum sectantes, pœnam quoque dominorum imbibunt. 8.
Vectigalia poscentes ab ecclesiasticis excommunicantur. 9.
An vectigalia non soluere liceat. 10.

ST postremo alia quædam species violentiæ publicæ, vsu quidem externo & forinsecus à superioribus nonnihil diuersa, re tamē cum vera illata, vi planè eadem, eoque non minis execrabilis, minùsve punienda. Ista autem species ferè contingit in vectigalibus, telonijs, tributis, gabellis, pedagis, guidagis, passagis, datijs, alijsque exactionibus, qualicumque vocabulo nominātur, id dupliciter,

citer, apertè in institutione, & rectè in exigentia. Primò, quum quis priuatus dominus vspiciam noua instituit vectigalia, telonia, similiāque onera, quibus repub. suā grauat: atque ista omnia citra auctoritatem sui Principis, l. vectigalia, & ibi Salice. in prin. & Azo, C. vectigalia noua institui nō possē. Porro isthæ noua onerū in repub. institutio,

tutio, serè fit bifariam: nempe vi, aut coactè: Deinde cum gratia, aut beneplacito populi. Harum autem institutio-
 3 onum punitio quoque erit varia. Nam si coactè & vi hu-
 iusmodi onera in rem pub. inferat, tum is violentus illa-
 4 tor (quia vim publicam committit) plectendus est capi-
 taliter. Sin huiusmodi gravamina non vi, sed cum populi
 gratia inferat, tum nō censendus publicæ violentiæ reus,
 eōq; nec capitaliter dānandus, sed privatæ violentiæ reus,
 atque mulctandus pœna quinquaginta lib. auri, & pœ-
 5 na le. Iulia de ambitu, l. vnica, ff. ad legem Iuliam de
 ambitu. Aut alia pœna, arbitrio iudicis imponenda.
 Secundo, rectè vis publica committitur, quum quis telo-
 narius, publicanus, seu tributorum collector, teloniū iura
 vi requirit ab ijs, qui ab huiusmodi telonio sunt im-
 munes & liberis: enim (vt iura volunt, licet ijs non vira-
 6 mur) puniendus est, ceu publicæ violentiæ illator, capi-
 taliter, expressa ac notabili l. vniuersi, in fin. C. de vectiga-
 7 libus commissis. Porro quisquis fraudulenter in telonijs
 aut vectigalibus amplius exigat, quàm teloniū aut vecti-
 galis institutio poscit, is puniendus est duplo. Si verò vi
 & violentia amplius exposcat & capiat, tunc puniendus
 8 est quadruplo, l. i. §. dixerit, ff. de publi. & vectigalibus. &
 quantum verò ad fisci, puniendus est perpetuo exilio,
 l. fin. C. vectiga. no. instit. non posse. Eodē quoque pœna
 plectuntur omnes famuli teloniorū, publicanorum, ac
 9 similibus, qui in hoc dominorum suorum crimina imi-
 tantur, eadem crimina committunt. De iure autem Ca-
 nonico seu Pontificio, exigentes vel extorquentes ab Ec-
 clesijs vel personis Ecclesiasticis pro earum rebus pro-
 prijs, quas non negotiandi causa deferunt, aut deferri
 faciunt, vel transmittunt, vectigalia, telonia, tributa, ga-
 bellas, pedagia, vel guidagia, suo vel alieno nomine, ex-
 comunicantur & anathematis mucrone feriuntur, donec
 illi sic exacti restituerint, & de transgressione huiusmodi
 competenter satisfecerint, Clementia, Præsenti, De cen-
 sibus, & exactionibus. Antequàm hanc materiam om-
 nino

nino absolueremus, quæstionem non solum vtilem, sed
 etiam pernecessariam (propter fraudum frequentiam)
 sciscitari, & pauculis admodum examinare placuit: nèpe
 10 an temerè & in foro conscientia fraudare liceat, & non
 soluere Principibus vel institutoribus vectigalia, telonia,
 tributa, gabellas, pedagia, guidagia, passagia, datia, im-
 positiones, assisias, caillotas, quocunque etiam nomine
 appellantur? Deinde quando liceat huiusmodi vectigalia
 sine conscientia scrupulo non soluere? De hac quæstione
 libuit plurima differere, sed quoniam apud autores
 abundè ista commetata sunt, breuitatis studio Lectorem
 ad ipsos fontes remittere libuit, & inter eos, vide Do.
 Ioan. Bertachinū in tract. suo singularissimo gabellarum,
 tributorum, atque vectigalium.

De vi priuata. Cap. 100.

S V M M A R I A.

Vis priuata quid sit.	1.
Vis priuata committitur, quando creditor debitorem ad so- lutionem compellit.	2.
Quando quis naufragantium bona electa eripit.	3.
Quando quis in incendio quid spoliat.	4.
Quando quis copijs alicuius possessionem pellit.	5.
Quando quis pupilli sui bona vi occupat.	6.
Quando quis alterius sponsam vel filiam detinet.	7.
Vis priuatæ pœna	8.
Iudex ad priuatam vim dissimulans, redditur infamis, Indi- gnus omni officio & obnoxius pœnæ arbitratæ in praxi.	9.
Vis priuata ex iure Canonico punitur tertia parte bono- rum.	10.

N tribus proximè præcedentibus capi-
 tibus vtriusque peregrinamus de vi publica.
 Restat pauca etiā de vi priuata comme-
 11 moremus. Est autem vis priuata, quando
 aliquis alicui vim infert absque armis, §.
 item lex Iulia, de vi publica seu priuata,
 Institutio. de publicis indicijs. Qualiter
 D ij autem

autem hoc crimen committatur, clarè aperiunt leges. ff. ad
1. l. de vi priua. yeluti quò creditor ex propria autoritate
2. debitore suum còpellit ad solutione: ita enim priuate vis
3. crimen admittit. l. fin. ff. ad leg. l. de vi priua. Similiter
priuate vi sese alligant, qui vim inferunt nautis in naufraga-
ggs, ipsorumq; cuncta bona furtim auferunt. l. 1. ff. eod. tit.

Item

Item qui ad incendium simul cum alijs concurrunt, non
quidem vt huic malo sua opera suppetias afferant, sed vi
in tali hominù strepitu, & animorum perplexitate incau-
tids è domo incensa quid eripiat: illud enim si faciàt, vim
priuatam committunt. Similiter priuatam vim commit-
tunt, quicunq; congregata multorum virorum multitu-
dine, & coactis copijs tuè armis, aliquè pellūt sua domo,
fundo vel possessione quapià, & seipios in possessionem
eandem vi inferunt, & collocant. l. si quis. ff. eod. tit. Præ-
tereà priuatam vim committit tutor quiuis, qui sui pu-
pelli bona, vi occupat. Facit l. tutoris. C. eodem tit. Simi-
liter quicunq; alterius filiam aut sponsam vi conclu-
sam detinet, aut includi iussit, aut arctè constringit, aut
occultat. Poena autem istorum criminum secundum iura,
est confiscatio tertiae partis bonorum suorum: supra
quam declaratur infamis: & hinc omni officio & dignita-
te priuatur, & prætereà habetur inhabilis cuiq; admini-
strando officio, dicta l. 1. ff. eod. tit. l. hoc iure. ff. de regul.
iuris, per iura ibidem allegata. Quin & ipse iudex in
hoc crimine priuatae violentiae negligenter dissimulans,
& æquam de eo punitionem non sumens, fit infamis, &
omni munere publico indignus. Verùm si hinc punitionem
consuetudinariam spectare velis, scito hoc crimen
ex vsu & in praxi ferè puniri punitione ludicis arbitraria
iuxta circumstantias rerum, & qualitates personarum. Et
hec est poena ciuilis. Poena autem canonica, est mulctatio
tertia partis bonorum (vti suprà cap. de vi publica me-
minimus) huic seruit cap. ij. de ordi. cognit.

De rapina. Cap. 101.

S V M M A R I A.

Rapina quid sit.	1.
Rapina quibus & quot modis committatur.	2.
Rapina variè punitur.	num. 3. & 4.
Raptorum fautores, raptorum poenas degustent oportet.	5.
Rapiens rem propriam, repetitor est, non raptor.	6.
Rapina rerum magnarum punitur suspendio.	7.
De iij	Rapina

Rapina consistit in se, aut vim eamque aut publicam, aut priuatam, aut non vim, & sic dicitur furtum. 8.

- Accedit superioribus alia quædam vis, aliâs publica, aliâs priuata quam rapinam vocamus. Est enim rapina, quando quis alterius mobilia vel se mouentia bona publicè rapit, quod fieri conspiciamus duobus modis, nempe vi, & sine vi siue sine violentiæ illatione. Vis quoque sic bifariam: cum armis, & sine armis. Postremo ipsa bona erepta duplicia sunt, quando & in paruis, & in magni pretij bonis rapina contingat. Quisquis igitur alteri pileum, tunicam, togam, pallium, gladium, thoracem, indusium, lineum, peram, mas supium, anulum, & similia leuiora bona publicè & citra vim eripit, is rapinam committit, & puniendus est quadruplo intra annum, cui quadruplo inest simplum: Post annum verò damnandus est principalis rei ablatae restitutione, hoc est, in simplum, l. ij. & iij. ff. vi bonorum rapto. l. res. C. eodem, & §. i. Instit. eodem titul. Qui verò superiora enarrata, vi & publicè eripit, sine armorum tamen præsidio, is damnatur confiscatione partis bonorum suorum: Si cum vi quoque arma coniunxerit, tum perpetuo exilio damnabitur, aut alia simili pœna criminaliter, sicut & supra de vi publi. meminimus. Similes pœnas oportet subeant omnes raptoris cooperarii, qui re, ope, opera, & auxilio ad rapinam coadiuuerunt. l. si pignore. §. cum furti, versicul. qui ferramenta. ff. de furt. facit leg. qui domum, ff. ad le. lul. de adulter. Quisquis porro sibi ipsi iudex est, & propriæ rei executor, & raptor, ut rem suam ablatam propria autoritate raptori denuo eripiat, is certè nullam rapinam committit, ut eius gratia puniendus esset tanquam raptor (proprie enim rei potius repetitor est quam raptor) lus tamen suum perdit, quo licuisset raptorem suum coram Iudice peragere. l. ij. §. hæc actio. ff. vi bonorum raptoru. & §. quia tamen. Instit. eodem ut. hætenus de leuio-

de leuioribus bonis singula intellige. Qui verò res pretio maiores alteri vi eripit, & publicè ad hoc adhibitis armis, is certè suspensio damnandus est, quia ipsius crimen non multum ab ipso latrocinio abest. Quin & leuiorum quoque bonorum raptores, subinde suspensio damnantur iuxta qualitatem personæ, & facti circumstantias & enormitates, non secus quam clancularij fures. Plura de præienti materia, quatenus crimen in sese continet, explicare libuit, sed quia de ea in superioribus capitibus ampliori peregrimus, & infra quoque in sequentibus capitibus plura explicare certum est, nempe in capite, de furto, & alibi deo his paucis ab hac materia hoc loco supersedendum putavi, sit enim rapina aut vi, aut sine vi. Vis autem, aut est publica, aut priuata, de quibus abundè supra. Si verò sine vi cominitatur, furtum censetur, de quo infra suo loco.

De latrocinio simplici. Cap. 102.

S V M M A R I A.

1. Latrocinium simplex quid sit.
 2. Latrocinii simplici punitio, in inferiori Germania, in Francia, & in Alemania, ex olim privilegio Gandensium. nu. 2. 9. 10 & 11.
 3. Latrocinio non patrocinantur loca sacra.
 4. Latrones comprehendendi, cuius est vbique concessa potestas.
 5. Latro loco capture placendus.
 6. Latronibus nulla concessa est expurgatio.
 7. Latronibus lauce & ope succurrens, punitur ut principalis.
 8. Iudex in latrocinio dissimulans, quomodo puniendus.
 9. Latrocinium est casus fortuitus.
- R**apinæ quoque species est illud perniciosum prædandi genus, quod latrocinium vocant: non quidem illud latrocinium quod cum homicidio coniungitur, & de quo multa superius meminimus, sed quod nudam spoliandi vim continet, quod apud Bart. Cepolam dicitur latrocinium simplex in Authen. Sed nouo iure, C. de ser. fugit.

- 1 fugit. Est enim latrocinium simplex, de quo hic acturi sumus, aliquē furtim & vi, suis citra mortem spoliare bonis: quod plerunque fit in viis occultis, in locis desertis, & à testimonio hominum semotis, in sylvis, in saltibus, aut
2 in alijs suspectis locis, & etiam temporibus illicitis. Hoc latrocinium

latrocinium puniendum est vltore gladio, necnon confiscatione bonorū, vt corpus decollatum imponatur rotæ, cui ex more adpendunt ramulos, latrocinij commissi testes. Hoc crimen tam est detestabile & exosum omnibus, vt ne Iudices quidem Ecclesiastici huic patrocinari velint, nec loca sacra his latronibus præsidio esse sinant. Eoque omnia iura, omnibus & singulis istos latrones quouis loco comprehendendi & acculandi potestatem faciunt, cap. inter alia, extr. de immunitate Eccles. Deinde volunt, vt is latro captus morti adiudicetur & exequatur eodem loco, vbi captus fuit, absq; vlla declinatione. Præterea nullis latronibus iure permittitur, vt in hoc crimine sese ad expurgationem tradere possint: Verum hoc duntaxat permittitur, vt in omnibus informationibus, habitis & habendis sese committere liceat. Quisquis præterea sciens volensq; dictos latrunculos hospitio excipit, aut ope, vel fauore vilo succurrit: is certè non minus puniendus est capitaliter, quàm principalis factor, l. prima. ff. de receptato. & l. prima. C. de his qui latrones occulta. Nisi enim in huiusmodi latrones sæuis & acris aliquanto animaduertent leges, publicæ viæ passim obsiderentur latronibus, & spoliatoribus, nec cuiquam liberum esset, & tutum quòquam se recipere. Ideoque vt vel huic malo tempori occurreretur per diuersos Principes, atque etiam per Principem nostrum, & per suos maiores variæ constitutæ & promulgatæ sunt ordinationes de puniendis latronibus. Esi in eorum punitione re-
8 pertus esset Iudex plus æquo negligens, & ad iustitiam & punitionem ferendam dissimulans: is certè damnandus esset mulcta centum lib. auri, & exinde habendus infamis, omnique dignitate publica indignus: imò aliquando vel ipse capitaliter damnatur, iuxta dissimulationis magnitudinem. In Francia verò huiusmodi latrones vel spo-
9 liatores publici, primò puniuntur rapiti ad calces equorum, deinde suffiguntur in malam crucem. In Alem-
10 nia verò, tales latrones, grassatores, & spoliatores publicè puniuntur.

puniuntur cōfractiōe mēbrorū, hoc est, in rotā subiguntur, vbi singula ipsorum membra magno cum cruciatu confringuntur: & ita viui in rota relinquuntur, sua sponte animā exp-raturi in magna pœna & calamitate. Priuilegia Gandensiu à comite Guidone concessa, olim hoc crimē puniebāt euiliter: nempe, mulcta 60. librarū, & restitutione rerum ablatarū intra tertiu diē. Lūbet hic vnam quæstionem in medium adferre: Latrocinium an sit casus fortuitus? Gl. in verb. Etiam si sine culpa, in l. & ita. §. at hoc edicto, ff. nau. cau. p. stabul. l. cum duobus. §. damna. ff. pro socio. Gl. in verb. vel alio fortuito, in l. i. C. depositi. sūtmēt latrocinium esse casum fortuitū, vti per otium & occasione emergente, videre poteritis.

De incendiarijs. Cap. 103.

S V M M A R I A.

Vehemens in incendiarios inuestio. 8.
Incendiariorū puniitio varia. nu. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. et 13.
Incendendi voluntas puniit pro effectu 10.
Ad incendiium præparationes fruens, puniit vt factor. 11.
Post bella confecta, sūc er. sūcne incendiarij. 11.

Rare crimen est, igne aliorum tollere bona, & ad coniunctionem humanæ societatis tuendam (quod iustitiæ pars est non infima) perniciosissimum, imò ad eam prorsus tollendam, & subuertendam, scelus cum primis accommodum: quis enim eos benignis intueretur oculis, imò quis equo animo ferret nequissimos illos incendiarios, qui studio, datæque opera & captata deliberando occasione, aliorum igne accendūt domos aut alia bona? Vnde tam graue exoritur incendia passorū dispendium, & nulli vel tantillum compendium, ne ipsi quidem incendiarijs, potissimū quum omnia citra vllius commodum per ignem redacta sunt in cinerem. Et mihi certè (vt ingenuè meam sententiam proferam) videntur hi ciues in

in republi. esse perniciosissimi, imò pestes planè lethales potius, qui in rep. nihil aliud agūt, quā vt noceāt multis, profint nemini. Fures, spoliatores, latrones, raptores, prædones, ex scelere aliquid commodi aut consequuntur, aut saltem

saltem venantur: incendiarijs, ex facinore nihil accrescit. In alijs multis sceleribus expletur utcumque sceleratorum voluptas, sed in incendio, incendiarius nihil utilitatis, nil voluptatis consequitur. Ah quantula quæso est voluptas aliorum incendere domos? quas natura sagaciter excogitavit ad tutandos homines ab imbris, à ventis, tempestatibus, & reliquis coeli iniurijs, à feris, à lupis, idem genus hominum hostibus. Quocirca cum incendiarij hoc bonum & commodum confratribus in Christo nequissime eripiant, nullis voluptatis stimulis excitati, nulla utilitatis ratione pelli, sed solo odio, invidia, & nocendi libidine agitati, videntur mihi (ut denuo repetam) in republica perniciosissimij, detestabiles, & nullo modo ferendi duci, imò tanquam inimici naturæ tollendi sunt: è medio, & ex omni societate humana (cuius hostes se esse student) eripiendi sunt. Quod etiam considerantes ipsæ leges, gravissimas variæque incendiarijs istis pœnas indixerunt. Nam quisquis alterius casam, villam, ædes, domum, arcem, stabulum, horreum, navim, similiaque ædificia, aut etiam aceruum frumenti iuxta domum positum combussit, igneque incenderit, aut ignem sciens volensque immiserit, tã in ciuitate, quàm ruri, is incendiarius de iure variè punitur. Primo punitur capite, ut dicit gl. in verb. potestis. in l. data opera, C. qui accus. nō potest, de quo ibi latè per Bal. & Salic. post Cynum, & per Bart. in l. ij. cum alijs per Alexan. ibi allegat. ff. de offic. præfecti vigili. In alijs verò textibus puniendus est igne, ut in l. qui ædes. cum legib. sequē. ff. de incend. rui. naufrag. Est itē alijs textus, qui incendiarios puniri velit dilaceratione bestiarum, aut capite, sed aliquanto distinctius, ut habetur in l. si. ff. eo. titulo, de incend. rui. naufrag. Quin & alibi textus asseruit, huiusmodi comburendos esse viuos, si incendiū factum sit ob inimicitias, vel prædæ causa in oppidis. Ratio est, quod is incendiarius, qui in ciuitatibus domū vllam incendit, quàm plurimos periculo exponit, ut incauti vicini in suis, aut in aliorum domibus comburantur: & certè

calem

talem viuorum combustionem, quantum in ipso est, ex sua malitia multis preparat: ideoque æquū est, ut hic maleficus eadē absumat poena, quam alijs nequiter præparauit, argu. l. sacularij, in ratione sui, ff. de extraordin. crimin. Si verò in casa & villa committatur incendium, puniuntur capite, ut in l. capitalium. §. incendiarij, ff. de pœnis. De incendiarijs quoque istis violentis abundè meminit Ang. Are. in tract. malef. in ver. Incendiario. & Anto. Abb. Sicut. & Fel. in c. tua nos. de sent. ex c. bona gl. in c. cum deuotissimā, xij. q. ij. in verb. si verò incendiū. Itē Docto. in l. vedita insula. ff. de peri. & comodo rei vend. Ex his nūc suprà allegatis textibus, & ex citatis Doctoribus, cernis clarissimè pie Lector incendiarios (ut antè memini) variè puniri. Quia (repetam denuo articulatis) puniuntur aliàs capite, aliàs furca, aliàs incendio, sed diuersimodè: aliàs bestiarum dilaceratione: quādoque decollatione: interdum cōdenatione in metallū, nouissimè deportatione, sed hæc vltima pœna ex misericordia potius infligitur, quàm ex rigore iustitiæ. Hactenus de pœnis incendiariorū ex iure. Restat ut consuetudinē paucis attēdas: qua scelerati, conuictique incendiarij plectuntur apud quosdam gladio, apud alios verò igne absumentur. Nam in Flandria moris ex inolita cōsuetudine tales perdere incendio ignis, deinde corpus insigere rotæ, cui appenditur olla testis puniti incendiarij. In Brabantia hos incendiarios plectunt multo acerbius. Nā eos viuos ad maiore terrore comburunt, & ut horum exēplo minuatur incendiariorum frequētia, & extinguatur extimulans illicitaq; peccandi libido. Atque isthæc habes cādice Lector, quæ de incendiarijs post opus, & post incendium patratum, statuuntur. Sunt tamē etiam incendiarij appelladi, qui voluntate, affectu et minis aliorū domibus incendiū minantur immittere. Ideoque hæc incendiendi propriā, & paratā volūtate & minas, nō minis leges puniunt quàm factum: A deo ut si quis minitetur alterius incendere domū, dicendo (ut est in prouerio) Rubrum gallū tuas transmittā ad ædes, aut simile tritū dictū: is puniendus

puniendus sit nō secus, quā si minas opere cōpleset. Si-
11 cut itē is qui ad actum, id est, incendiū futurum quicquā
apparauerit, aut act⁹ preparatorius ad hoc premiserit: ve-
luti ignē immittēdo, flādo, pupas, aut lineas stuppas cum
igne, picē, sulphure, aut puluere bombardico vīpiam te-
cretē collocando: aut carbones, aut tiriones secreto in lo-
co suppeditando, aut alijs infinitis modis animi propri-
tudinē ostendendo: etiā si actu & opere nō cōpleuisset,
iuxta illud generale axiōma iuridicum: Quod in atrocis-
simis delictis (quale est hoc studiōsum incendiū) punitur
affectus, licet non sequatur effectus, l. si quis nō dicam rap-
12 pere. C. de epis. & cler. cum simili. & ibi scriben. Hos au-
tem modos omnes, & alios (quod dolēdū est) quā plu-
rimos excogitant scelerati milites, qui post bellorum tra-
gœdiam exautorati passim per agros otiosi vagētur, per-
tacti relicti opificij, & domū ad relictas vxores & liberos
redire nescij, nobiles bonosq; agricolas opprimunt, non
contenti aliquando rusticorum gratuita munificētia, qua
ipsis cōferūt quicquid possunt, nisi eos insuper ad maiora
numeranda cohererent, & plura pro suo arbitrio ab ipsis vi
& minis (quibus domos incēsuos seminātur, nisi tantum
numerent) extorquerent. Atq; huiusmodi impunita libi-
dine sic per aliquot annos grassantes, fiūt tandē ex militi-
bus latrones, fiūt sicarij, fiūt spoliatores, fiūt incendiarij, &
omissis spretisq; omnibus bonis moribus, pessimis se co-
inquināt sceleribus, excogitantes artes mille, millēq; mo-
dos, quibus per fas & nefas sibi pecuniā cōsēt, & tanquā
13 exleges & ratione cassi, ex solis viuunt affectibus. Hęc au-
tem de iure ciuili atq; cōsuetudine. Sed quę pœna impo-
natur talibus incendiarijs volūtaris, ac dolosis, & domos
comburentibus, tam in ciuitate q̃ ruri, de iure canonico,
paucula quęso obserua. Nam ex iure canonico, incendiarij
voluntarij, ac dolosi primō dānantur restitutione omnīū
damnorū: deinde per tres annos penitētiā agere iubētur,
vt in expresso c. si quis domū, ext. de iniur. & damno dato.
quę quidē pœna procedit in occulto incendiario: quia si
esset

esset manifestus ac infamia notatus, tunc si incenderet Ec-
clesias, tanquā sacrilegus Romano Pontifici esset pro ab-
solutione obtinēda remittendus, c. tua nos. extr. de sentēt.
excomm. & tales ipso factō sententiā excommunicati-
onis incurrunt. Incendiarij verō aliarum locorum non
14 sacrorum, non sunt ipso factō excommunicati, sed sunt
excommunicandi, deinde perpetuo carceri mancipan-
di. cap. pessimam. 33. q. 8. de quo in cap. cum deuotissi-
mam. per gloss. 12. q. 2. Iniungitur etiā eis aliquando
15 peregrinatio Hierosolymitana, vel ad sanctum Iacobum
in Galissia, c. si quis membrorum. xxij. q. vlti. de quo ha-
betur in c. si quis, extr. de iniur. & dāno dato. quę quidem
pœnæ sunt magis conscientiosi quā contentiosi iu-
dicij. Nam si coram officialibus episcoporum vel archie-
16 piscoporū aliorūve prelatorū, fiscali procuratore inter-
cedente, in iudicio ageretur: tūc pro qualitate cōmissi pu-
nirētur, ita vt si ingēs sit & excessus in laqueum magnus,
tū propter ingēs scelus, & damnum tam graue poterunt de-
gradari: vel saltē si exiguus & modicus esset excessus, &
incendiū non vsq; adeo magnū, tum deponi à beneficio
poterūt, aut certē à diuinis suspēdi: & deinde pro qualitate
criminis & personæ diuersimodē puniri, per ea quę tra-
dūtur in allegatis c. pessimā. & c. si quis. & in c. cum non
ab homine, extr. de iudic. & in cap. tuę, extra de pœnis.

De spontaneo siue interno incendio. Cap. 204.

S V M M A R I A.

Incendium spontaneum, patremfamilias grauat crimine:	
immissum, nequaquam.	1.
Incuria, per quam incendium oritur, variē puniēda.	2.
Incuria incendij puniatur variē.	nu 3. 4. 5 & 6.
Incuria patrisfamilias nihil præstruitur.	7.
Incendium casu fortuito natum vel ex malitia immissum	
patremfamilias ab omni crimine purgat.	8.
Quando incendium censetur immissum.	9.
Occasionem incendij præbens, non vacat crimine.	10.
Incendium committitur dolo malo, lata culpa, leui, leuissi-	
Be	11. in

ma in curatibus, & in pagis.
1 **D**iximus superiori capite de incendio ab alijs im-
misso, & incendiariorum punitione. Hic de in-
cendio interno, & spōte per incuriam, imperitiam
seu ne-

seu negligentiam, aut casum fortuitum proveniente tra-
ctandum: quod à superiori in hoc differt, quod illud vio-
lentum sit, & immisum: hoc spontaneum & vltro per
infortunium exorians. Deinde illud prius, nempe ratio-
ne patrisfamilias crimine vacat: hoc verò, quia ex alicuius
incuria, imperitia & negligentia cum alterius etiam
detrimento nascitur, criminibus est adiungendum, non
quidem directè quod quisquam malum illud, & crimen
intenderit, aut in votis habuerit: quia cum omnium ig-
norantia contigit: sed propter incuriam, imperitiam, &
negligentiam, & imprudentiam commissam: vnde tot
emerere mala, quorū omnium paterfamilias aut sui do-
mestici indiligenti cura causa fuerunt. Ideoq; ipsorū im-
prudencia, incuria, imperitia seu negligētia (cum sit in cri-
mine) non est impunita relinquenda. I. si seruus seruum.
§. si fornicarius. ff. ad legem Aquil. & l. videamus. in prin.
ff. locati. & §. penult. Instit. de oblig. quæ ex quasi delicto
nascuntur. Quoties igitur vllum cōtingit incendiū vltro-
neū oriri, cum graui vicinorū detrimento: ille per cuius
incuriā ortū est, variè puniri potest. Primò enim dissimu-
lant Iudices, & cōiūēt, vt is vicinus, qui ex vicini incēdio
passus sit grauem rerū suarū iacturā, ob iustum dolorem,
in ipsa animi cōmotione posset alterum vicinum suum,
vnde ortum est incendium, impunè in ignē cōnectere: si
quidem in eo ipso animi commoto furore cōprehēdi po-
terit. Sin post illatū sua culpa alteri incendium, compre-
hendi nequiuert, sed callidè elapsus aliquo aufugerit, aut
delitescat: tum damnatur ob sua incuriā illatum dispen-
diū perpetuo exilio. Verim si damnum incēdij exiguum
& leue fuerit, tū is, cuius incuria exortum est incendium,
damnandus est, aut fustigatione, aut poena metalli, l. ca-
pitalium. §. incendiarij. ff. de pœnis. cuius loco in his par-
tibus successit exilium perpetuum, aut alia poena Iudicis
arbitraria. Neque ab his pœnis incuriam, imperitiam,
& socordem negligentiam excusare vltio modo potest,
aut ebrietas, aut famulorum negligentia. Nam in incen-
Ec ij diorum

diorum casu, omnium incuria, imperitia seu negligentia in suum recidit caput, atque adeo in suam negligentiam, quæ aliorum omnium incurias & morum vitia in se recipit, ut pro omnibus in ea re respondere debeat, & per suum incendium omnibus damnum passis, eiusdem damni restitutione teneatur, d. l. capitalium. §. incendiarii, versic. nam fortuita incendia, d. l. si servus servum. §. fornicarius. & d. l. videamus. in exordio, & d. §. pen. Si verò tale incendiū primum ortū esset ex casu naturali, ex fulgure, vel alijs impressionibus ignitis, aut casu fortuito, aut per alicuius inmissionem & operantū nullo modo is, è cuius domo primum manasset incendium, obligatus esset ad dictas pœnas. l. si fortuito. ff. de incend. rui. naufr. neque tenebitur resarcire damnum, cum nulla fuerit negligentia, quæ tamē requiritur ad hoc, ut resarcire teneatur, l. qui aedes, vers. si verò. ff. de incendi. rui. naufr. & ita intelligit glo. in d. l. si fortuito. Nam rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit. c. cognoscentes. in prin. ext. de constitutionib. pœna enim noxiam præsupponit. l. sancimus. in exordio. C. de pœn. argumētū optimum in c. si de iniur. & dam. dato. In summa, de incendijs vel casu, vel per negligentia factis, videte 9 l. 1. 2. 3. & 4. ff. de offic. præfecti vigil. Et tum præsumitur incendium immisissum, quando ipsum primum oritur ex horreo, aut ex stabulo aliquo, vel simili loco, ubi non est consuetus construi & excitari ignis, aut deferri lumen: vel quando ipsi hospiti, vel patrifamilijs prius interminatam fuerat ab alio, quod is in domū suā ignē immitteret, idq; fide dignis cōstitit testibus. Itē simili ratione, si nefarius quispiā in alicuius horreū, vel domū immitteret ignem ex quo nasceretur eiusdem domus incendiū: & ex hoc incendio deinceps alterius vicini incendiū, tum prior violentum incendiū passus, non tenebitur damnum restituere alteri 10 vicino, secundum incendiū passio. d. l. si fortuito. nisi certò constaret illum priorem dedisse occasionem & causam vel inimicitiae, vel ob quam alius ipsius domum incendisset: tū enim omni iure teneretur ad restitutionē damni alteri.

ni alterius. Ex hoc atque ex præcedēti Capite summatim colligendum est, incendium quandoque committi dolo malo, nonnunquam lata culpa, quandoque levi, quandoque etiam (secundū aliquos) leuissima. Item quandoque committi in ciuitate vel oppido, quandoque in casa & villa, quandoque casu fortuito, uti copiosè deducit & declarat acutissimè ac distinctissimè Angel. Aret. in suo singularissimo tractatu malefactorū, in Glof. in verb. incendiario. Iacob. de Bellouisi in sua practica iudiciaria, sub Rubrica de pœna ignis & cōcremationis. Ioan. Berber. in suo Iuris viatorio, in Rubri. de Incendijs. Bal. & Salic. post Cynū in l. data opera. C. qui accusare non possunt. Bart. in l. 3. cum alijs per Alex. ibi allegatis, ff. de offic. præfec. vigil.

De aggerum raptoribus. Cap. 105.

S V M M A R I A.

1. Aggerum infractio malitiosa.
2. Aggerum infractores multis nocent.
3. Infractores lutorum, riparū & aggerum pratorū quomodo puniuntur.
4. Cooperari ad infractiones pleuntur pœna factorum.
5. Arbitrium iudicis in maleficijs etiā ad mortē se extendit.

Vmana malitia aliud à superioribus excogitauit, & malum haud dubiè non leuissimum, quo sola inuidia homines perciti, & vindicandi libidine, aut alterum lædendi furore inuidioso exagitati, omnem occasionem quamlibet perniciosam captant, qua alijs detrimentum quocunque modo inferant: potissimum autem & perniciosum hoc malum, & de quo hic sumus acturi, est alicuius aggerum irruptio & contractio: hoc est, Quum aliquis ita lædendi rabie corripitur, ut nullam non sui hostis (aut eni ex inuidia malè cupit) aut lædendi, aut extinguendi occasionem excogitet, adeo ut si commodior non detur occasio, præsumat alterius malè sanus effringere aggeres, ut ipsi effractus, coniunctos agros, & cæpos, diluui-

E iij & in.

& inundatione corrumpat. Hoc malum quàm sit perniciosum, nemo non vel cœcutiens facillè perspicit, quum tali irruptione non solum lædat suum aduersarium, & cui parum fauet, sed etiam vicinos omnes agros vitiet, & ita sibi ignotissimis subinde, & etiam de ipso aliquando bene meritis ob odium alterius, graue dispendium inferat: quocirca hoc crimen leges non leuiter etiam puniri voluit. Nam huiusmodi omnes infractores aut littorum maris,

maris, aut aggerum, aut riparum fluminum, puniri iubet igne eodem loco, vbi huiusmodi effractio facta est, l. vnica. C. de Nili aggeribus non rumpendis. Scribi Cynus & Baldus. Atque ob eiusdè criminis indignitatē & perniciosam malitiam, volunt eandem quoque poenam subire omnes illius criminis cooperatores, consultores, & eos denique, qui omnes ad hoc factum, vlli adiutamentum, opem, aut fauorem subsidiarium contulerunt. Cynus & Baldus in dicta l. vnica, certè propterea, quod ex dicta irruptione, tot tantæque consequantur mala, dāna. & incommoda. Si enim leue inde enasceretur dispendium, leuius quoque crimen esset puniendum: veluti si quispiā infringeret aggeres pratorum, ita vt ob talem infractionē prata inundatione obducerentur aquarum, & ita corruperentur, is infractor non esset ob particulare malum damnandus igne, sed tantum secundum iura in metallum, cuius loco in his regionibus successit exilium perpetuum. Secundum consuetudinem verò damnatur primò ad restitutionem damni, deinde alia quauis poena Iudicis arbitraria, pro qualitate personæ, facti, & dispendij, hoc est, aliquando capitaliter, vt not. singulariter Mat. Mathe. suis in singularibus, singulari 101. incip. Nota vnum, quod solent vulgares dicere etc. arbitrium enim Iudicis à lege datum in maleficijs, etiā ad mortem se extendit, si sit factum nimis graue, per Bart. in l. finali. ff. de rerū diuisi. Nam si furunculos Iudices ob leuia aliquando furta subripiant in crucem, certè non videntur à cruce excusandi, qui tā enorme crimen, & furtum damnosum committunt. Porro (vt ex quorundam relatu didici) in quibuldā locis maritimis, hi vltimi infractores pugni abscissione plectuntur.

De violatione templorum. Cap. 106.

S V M M A R I A.

Templorum violatio, diuinæ Maiestatis est offensio,	1.
Templa quando violantur?	2.
Templorum violator qua poena plectendus.	nu. 3 & 4.
Non quilibet tuti sunt in locis sacris.	nu. 5 & 6.
Ec iiiij	Loca

Loca sacra nō tutantur publicos latrones, insidiosos homicidas, ob consuetudinē loci sacri vicini audacius occidendes: apollatas clericū occidendes infideles, hæreticos, schismaticos, tēplorū incendiarios: mācipia fugitiva: bāctotas violoside bonis, bona sisco debita: cetera in loco sacro turba erunt per discursum. num. 8. 9. 13. 14. 17. 20. & 28.
Ex iure Canonico loca sacra tantum excludunt eos, qui suo scelere

scelere eadem loca contaminant. 10.
Loca sacra tventur omnes maleficos vsque ad decisionem officiali, de immunitate, secundum nonnullos. nu. 11. & 12.
Generalis Canonitarum de immunitate Ecclesiastica conclusio. 19,
Canonet ex communi consensu, Ecclesiasticam libertatem negat depopulatoribus agrorum, insidiatoribus viarum & homicidis insidiosis. 20.
Iuris Canonici laxitas non seruatur à iudice seculari. 21.
De immunitate Ecclesiastica, variæ discordantiæ. 22.

Ameti longè superius de duplici meminimus Maiestate, diuina scilicet & humana, & de earum læsione cum poenarum varietate. Non tamen vtrāque ibidem ita expressimus, vt quicquid alterutrius læsionem concerneret, hoc illic totum accuratè demonstraretur. Ibi enim animus erat, ipsas Maiestatum læsiones tantum apertas explicare cum earum poenis ordinarijs: volēs alibi quoque ea crimina suo ordine proferre latius, quæq; vtrūque ad læsiones Maiestatum referenda viderentur, aliquanto amplius explicare. Ad earum igitur numerum sese præterea adiungit, & hic sese primò offert templorum violatio: quæ profectò ad crimen diuinæ Maiestatis iure applicanda fuerit. Est enim templa violare, aliquam vim ac violentiam in templis, aut cœmeterijs committere, aut inde aliquem confugientem auellere, qui eò libertatis aut patrocinijs gratia confugisset. Et huiusmodi vis, nōne tibi videtur Maiestatis diuinæ gravis offensio? & libertatis Ecclesiasticæ enormis, & violenta turbatio? Quod iura dum considerant, variè hoc crimen puniendum statuunt, sicut & ipsum variè quoque interpretantur, & intelligunt. Nam quisquis sacras aedes, templa, delubra, aut sacra monasteria, eorumque fines, conuicia, septa, atria, vel porticus, per vim, aut vllam illatā violentiā violat, is secundum iura ciuilia (quoniam crimē læsæ Maiestatis committit, l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 20

fideli, C. de his qui ad Eccles. confug.) plectendus est capitali & vltimi supplicij animaduersione, & honoru confiscatione, l. fin. primo respō. C. de his qui ad Ecclesiam
4 confug. & ibi Cyn. & alij scrib. Ex iure verò Canonico damnatus est restitutione personae aulicæ, & reparatione omnium detrimentorum, deinde alia quoque pœna arbitraria, iuxta qualitates & circumstantias reru, per ea quæ leguntur & notantur in c. non minus, & in c. aduersus, extr. de immu. Eccles. Et potest violator pecuniaria pœna puniri: nempe multa nongentorum solidorum, c. si quis contumax, 17. q. 4. deinde vt violatores, & vt publici latrones habendi sunt, & excommunicandi, donec resipiscentes damnum omne resarciant, & ablata per poenitentiam restituant, c. sicut antiquitus. eadem causa & questione.
5 Verum nō est, quod quilibet personarū abstractionem à locis sacris hoc crimine notes, & violationē templorum nomines: quia ne ipsæ leges quidē Canonice seu Canones, quasquis personas libertate Ecclesiastica donant, sed multas (potissimum triplices) ab ea arcet, quibus privilegia sacra, & sacra loca patrocinari nolūt: sed eas à seculari Iudice, è tēplis, & alijs locis sacris eripi sinunt, ac omnibus
6 easdem eripiendi potestatem faciunt. Primò enim è templis (citra tēplorum violationē) eripi sinūt latrones quous publicos, vel agrorum depopulatores: sicarios in nemoribus, aut vijs publicis grassantes, c. inter alia, extr. de immu. Eccles. & ibi Pan. & alij scrib. c. sicut antiquitus, iuncta gl. in verb. Nisi publicus, 17. q. 4. & l. i. & ij. C. quādo
7 liceat vni. sine iudi. se vindi. Item homicidas furtum & ex captatis insidijs homicidiū perpetrātes, & nō aperto Marte, per tex. in c. i. ibi per industriā, & ibi, per insidias, & ibi
8 doct. extr. de homicid. Deinde eos arcet, qui sub titulo Ecclesiasticæ libertatis, & sub ea cōsidētia homicidiū committunt, vt à patrato crimine sese mox in locum sacrum proximum recipiant, tanquam ibidem per locum sacrum tutandi: non commissuri aliās crimentale, nisi protectionem Ecclesiasticam ilicò à facto sperarent: aut nisi cœmeterio

cœmeterio proximi, ilicò certum subterfugium, post factum homicidium conspicerent ad templum vel locum sacrum. Nam quum hac spe licentiosius peccet, non sunt per talem iniquam spem à libertate Ecclesiastica defendendi: sed Iudici seculari potius relinquendi, c. vlti. & ibi Panor. alijq. scriben. extr. de immu. Eccles. Nemo enim sub spe veniæ peccare debet, c. illud, extr. de cler. excommuni. ministris. & c. quando quis. de consec. distin. 4. quia facilitas veniæ, incentiuum tribuit delinquendi, c. est iniusta, 23. q. 4. cap. vt clericorum, extr. de vita & honest. cler. Item per Ecclesiasticam libertatem non defenduntur illi
9 latrones, milites, & potatores illi, qui in tabernulis, & fornicibus iuxta loca periculosa, & ad spoliandum accommodata potitant, quique conspectis mercatoribus aut alijs viatoribus illinc euolant, & bonos quosuis ibi trucidant, aut spoliant: nusquam enim locorum sacrorum tales liberi esse possunt. Plures alios præterea à dicta Ecclesiastica libertate iura Ciuilia excludunt: neque homicidas, virginum ac mulierum raptores, vel violentiæ illatores, & adulteros, per §. quod si delinquentes, in Authent. de
10 manda. Princi. colla. 3. de quibus supra. Iura tamen Canonica in his non per omnia ciuilibus legibus consentiunt, sed sese ijs opponunt. Volunt enim tum solis homicidis, raptoribus, & adulteris ademptā esse libertatem Ecclesiasticam, quādo crimen in loco sacro commissum est, c. fin. extr. de immu. Eccles. Angel. in §. vlti. in fin. in Authent. vt liceat matri & auig. & Alberi. de Rosa in rub. C. de ijs qui ad Eccles. confug. dicens in hac materia iura ciuilia sequi debere iura Canonica, & Io. Berb. in suo iuris viatorio tit. de violatori. immunita. Imò ne in illis quidē
11 criminibus volunt Ecclesiasticam libertatem negandā esse malefactoribus, sed ijs debere esse præsidio: & neminem quamlibet enormem maleficum seu malefactorem volunt à loco sacro eripiendū esse, donec officario spirituali prius significatū fuerit qd fuerit malefactor, & quodnā crimen cōmisisset. Et si tale tādē cognosceretur esse

esse crimen, quod Ecclesiastico privilegio indignum esset: tum demum ex permisso Iudicis spiritualis volunt civiles Iudices dictos maleficos seu malefactores, è locis sacris de trahere posse, & non aliter, §. neque autem, in Authen. de manda. Principum. Colla. 3. & cap. inter alia, & ibi omnes Doct. ext. de immu. Ecclie. & D. Boetius in suis decisionibus aureis, questione 109. ad principium, in prima parte. Verum

12 Ecclesiastica & nimis laxa voluntas, plus æquò maleficis ac malefactoribus fauens, & elabendi occasionem prebens, & impunitatem tribuens, magnam sæpe iustitiæ remoram, & dilationem gignit: ob quam non raro criminissimum et punitione dignissimum, cum graui detrimento reipubl. & iustitiæ, & cum maiori malo agricolarum, mercatorum, & bonorum ciuium, elapsi sunt: Ideoq; talia iura Ecclesiastica non seruantur de facto: sed per Iudicem secularem extrahuntur, ut inquit Ioan. Fab. in §. final. Instit.

13 de his qui sunt sui vel alie. iur. Ecclesia quoq; (ut ad intermissas personas redeamus) non tutatur monachos, apostatas: hos enim ipsorum præfectis monasticis siue prælatis citra loci sacri violationem eripere omni iure concessum est. Neque etiam libertatem iam sæpe dictam confert his, qui clericum vllum occidunt. Item nec patrocinauit Iudæis, Sarracenis, infidelibus Hæreticis, Scismaticis, Incendiariis templorum, & similibus, l. i. C. de his qui ad Eccles. confug. Ioan. Berbe. in suo iuris viatorio,

14 titul. de violatorib. immunita. Neque etiam mancipios seu seruos à Dominis suis aufugientibus, l. si seruus, C. de his qui ad Eccles. confug. Iura quoque & edicta Imperatoria, ab Ecclesiastica libertate rescindendos volunt nefandissimos illos fures ac raptores (clancularios siue, an violentos dicere malim, nescio) qui quibusvis optimis mercatoribus, patriæ quasi parentibus alumnis, callida nocturnaque fuga aliquo profugientes, omne debitum ipsis creditum eripiunt, auferunt, & nequiter furantur: vulgus Bancrotas vocat: optarim ego illos (caue, me ex stomacho loqui putes) omnes illic citra vllum Principis

indultum

indultum in ostio suo laqueo strangulatos, Meq; sententiæ adimplatur varia Principis nostri Caroli Ro. Imp. v. diplomata, quibus huiusmodi raptoribus omnem libertatem adimit, & seuerissimè vbiuis locorum comprehendendos & puniendos mandat: veluti in diplomatibus suis euulgatis, annis 31. & 40. In quibus tales fraudulosos Bancrotas declarat esse publicos latrones et reipub. pestiferos hostes. Ideoq; citra omnem dissimulationem, sine vlllo fauore, & sine strepitu, & figura iudicij, & absque vllius privilegij consideratione laqueo statim puniendos mandat. Quæ quidem edicta, diplomata tam optarim seuerissimè citra vllam conuiuentiam passim exequi & seruari, quam sunt prudenter & vtiliter edicta & promulgata. Sed queri hic nequaquam absurdè potest: An quemadmodum persone gaudent immunitate, gaudet similiter & bona in locis sacris deposita vel allata? Responde paucis, non omnia bona tuta esse in locis sacris. Quæadmodum bona Principum, hoc est, bona debitorum fisci, Principis aut reipub. quæ non gaudent immunitate, & è locis sacris effertur possunt citra illius loci violationem: Princeps enim ex iure suo consuevit quævis bona è templis citra templorum violationem eripere, arg. l. diuus. ff. ad l. lul. pecul. Quod fieri tamè non posset de bonis alicuius priuatæ persone, hoc est, debitorum priuati: quia tunc immunitate gaudent, & ita intelligatur c. sicut antiquitus. 18. q. 4. sepenumero præallegatum, cum concordantibus: Nisi certè hoc fieret ex causa & cum consensu Episcopi, quæ quidè consensum recusare non deberet: quia Ecclesia nequaquam constructa & edificata est ad faciendum alicui iniuriam ac damnum. Atq; ita hætenus de Ecclesiastica libertate, quibus ea patrocinetur, quibus verò minimè in genere dictum sufficiat. Strictim tamen hic iterum comunè conclusionem seorsum posuero, qua omnes simul consentiunt de Ecclesiastico patrocinio tribuendo. In hoc enim omnes Canonistæ cōueniunt, ut Ecclesiastica libertas tribuatur omnibus maleficis seu malefactoribus, exceptis tribus, scilicet, depopulatoribus agrorum,

agrorū, insidiatoribus itinerum, ac homicidis insidiosis, d. c. inter alia, & d. c. i. ext. de homicid. Ioan. Fab. in §. fin. In-
stit. de iis qui sunt sui vel alie. iuris. Verum hanc laxā Ca-
nonum & immodicē licentiosā protectionē ridet Pe-
trus de Ferrarijs in sua practica, titul. forma inquisitionis,
versic. Ex iis potest non improbabiler queri. Dicit enim
iura Canonica fuisse ad placitū, & sine ratione facta: imo
cōtra ius diuinum, quo cautum est: Domus mea, domus
orationis vocabitur: vos autem fecistis eam speluncam
latronum, c. decet, de immu. Eccles. lib. vi. Si enim Deus
noluit tolerare emētes & vedētes in Ecclesia, sed eos eie-
cit: quanto magis non vult receptari in Ecclesiā latrones,
homicidas, & similes, vt ibi latius, & eundē citat D. Nico-
laus Boerius in suis decisionibus aureis, q. cix. nonnulla
etiam addens: quos rēpore & loco opportunis videre li-
cebit. Vbi idem D. Nicolaus abundē tractat discordantias
Legistarum & Canonistarū inter sese, & rursū discre-
pantiam Legistarum à Canonistis, & contrā: quas om-
nes breuitatis studio omittimus, tamen nonnihil earum
suprà attingimus. Cætera enim apud eundem Boerū loco
prædicto latius tibi perlegenda committimus.

*De publicæ fidei, Salueguardiæ, siue securi-
tatis violatione. Cap. 107.*

S V M M A R I A.

- Salueguardia violata punitur capitaliter: Securitas publica
punitur pœna infractori constituta. num. 1. & 3.
Salueguardia quando dicenda est violari. 2.
Securitas publ. non verbo, sed facto violatur. 4.
In dubio violatæ securitatis inherendum est verbis. 5.
Amplior de securitate videnda insinatio. 6.

ET publicam fidem vel publicā Principis indictam
pacem, Salueguardiam, aut securitatem infringere,
violare quoq; est iustitiæ leges, ideoq; nec impuni-
bile tale crimē relinquitur. Quisquis enim vllā Principis
publicam

publicam fidem (vulgo Salueguardiam) siue securitatem.
volens sciēsq; violauerit, is puniendus est capitaliter,
vltimōque supplicio subiciendus, vulgata l. denūtiamus,
ad fin. & ibi scrib. C. de ijs qui ad Eccles. confug. Tum
autem intelligitur publica violari Principis fides, quando
quis directē & ex aduerso, quippiā contra talem prohibi-
tionem committit ita vt is, qui ad sui defensionem talem
Salueguardiam ac securitatem à Principe impetrauit, per
alterius violentiam, aut vllum dedecus patiatur, aut detri-
mentum. Quisquis autē violat & infringit eam publicam
pacē siue securitatem, quam Magistratus inter quosdam
cines sub certa pœna constituit seruandā, is primus infra-
ctor puniendus est ea pœna, ad quam vterq; obstrictus
fuerat, quē aliquādo civilis, aliquādo capitalis fertur: iuxta
consuetudinem locorum, vbi ea publica pax aut securitas
alijs indicitur. Quæ quidem pax siue securitas mini-
mē verbis infringitur, sed facto tantū: ad ipsius enim vio-
lationē nō minus factū requiritur, quā in actuali furto, l. si
quis vxori. §. neque verbo. ff. de furt. Sicut ad verā quoq;
questionē probandā, nō sufficit questionis terror, ac com-
monstratio: sed ipsum factū, ipsaq; pœnaria questio re-
quiritur. Item apud Labeonē. §. questionem. & §. questio-
nis. ff. de iniurijs. Quū enim securitas apertē pugnet cō-
tra ius cōmune, ideo ipsius violatio nulla verbali iniuria
decēda est committi, sed facto, vt diximus, argumē. l. con-
stitutionibus. ff. de iniurijs. Cæterū ad conuicendam se-
curitatis violationem, oportet verba ipsa in securitate
violata accuratē (potissimū quando dubitatur de fa-
cto) expendere, & vltra ea non progredi: sed iuxta eorum
formam, sententiam proferre, lege, non aliter. ff. de legat. 6
ij. Qui ampliora de hac securitate desiderat, is tractatum
securitatis Domini Guilielmi de Cuneo consulat, Item
decisionis Capellæ Tolosanæ, quæst. 4089. & in addi-
tionibus ibidem.

De pacis ac indiciarum violatione. Cap. 108.

Summaria

S V M M A R I A.

Non miles violans inducias furto, punitur quadruplo, & infamia. nume. 1. & 5. Miles verò capitaliter. num. 4. Inducias violans, hostē lædendo, vel cædendo, punitur pugno: occidendo verò, capite. num. 2. 3. 6. & 7. Clericorū inducias violentiū puniri, erit excommunicatio. 8.

Eque inter leuia crimina computanda erit Principum publicæ pacis violatio, siue induciarum in bellis, pactarum infractio. Quisquis igitur priuatus non miles, post publicam indictam pacem, aut post proclamatas inducias (quæ pactæ fuerant, aut à Principibus aut à ciuitatibus) præsumit ulterius in aduersarios grassari, ac mercatoribus, aut agricolis sua per vim eripere: is puniendus restitutione quadrupli, deinde vt perfidus dānatus est publica infamia, qua omni publico munere indignus efficietur. Qui verò vnum ex hostibus, tēpore induciarum durante, aut credit, aut lædit, is plectendus est amputatione pugnæ, aut certe punitur alia poena arbitraria iuxta qualitatem & circumstantiam facti & personæ. Qui autem eodem durante tempore hostē occidit, is puniendus est capitaliter animaduertore gladio. Sic ipsi auctorati milites & quicunque aliī militiæ sacramento adstricti, qui hanc pacem atque hæc publicatas inducias malitiose infringunt & violant, puniēdi sunt quoq; capitaliter ob publicæ pacis violationem, l. final. ad fin. ff. de re milita. Ceteri verò ab omni militiæ sacramento liberi, qui tales publicas inducias frangunt, puniēdi sunt poena Iudici arbitraria. Alium verò lædentes, plectūtur amputatione pugnæ. Alium autem occidentes, puniuntur capitaliter, vt antè quoq; diximus. Porro si alio quocūq; obliquo modo pacem publicā, aut inducias publicas violant, extraordinariè puniēdi sunt. Personæ verò Ecclesiasticæ has publicas inducias violantes, plectēdæ sunt Ecclesiastica excommunicatione, c. illi qui, xxiii. q. iij. & priuatione, c. in fin. ext. de treug.

treug. & pace. Atque ipse quidē Episcopus hanc violationem nō puniēs, priuatione dānatur: multo magis igitur ipse inferior presbyter aut clericus violationē cōmittens, cuius dolus committentis haud dubiè æquius puniendus foret, quàm Episcopi non puniētis negligētia: hanc tamen Ecclesiasticarum personarum punitionem cernes nō admodum obseruari, quare de ea quoque ne verbum vltimum posthac.

De violatione sepulchrorum. Cap. 109.

S V M M A R I A.

Sepulchri violati puniatio varia. num. 1. & 2.
Domus direpta sepulchra continens, confiscanda erit. 3.
Sepulchralia diripiens, quasi sacrilegus est. 4.
Iudex violationem sepulchri non puniens, damnatur viginti lib. auri. 5.
Cadauer sepulchro auferens, punitur, plebeius quidem capitaliter, nobilis verò perpetuo exilio. 6.
Violati sepulchri puniatio apud Canones nulla. 7.

ST alia insuper violatio, qua non solum viuentibus, sed & mortuis quoque iniuriam inferimus: nepe quum sepulcorum saxa, epitaphia, columnas, statuas, aut aliquas sepulchrales imagines efferimus: quod facientes, crimen violati sepulchri cōmittere dicuntur, quod sua punitione quoque omnino non vacat, l. qui sepulchra, C. de sepulcr. viola. Quisquis igitur alicuius frangit aut aufert saxum, aut lapidem sepulchralem, imaginem, colūnam, aut alia sepulchralia ornamenta, is condemnandus est restitutione rerum earundem ablatarum, contra illius sepulci viros posteros & hæredes: & deinde multa centum aureorum, l. pretor ait. ff. de sepulchro violat. imò iure C. decē pōdo auri, l. qui sepulchra. C. eo. tit. Eadem poena quoq; damnandus nefarius ille ablator, & sepulchri violator contra omnes, qui de harum rerū ablatione ipsum apud Iudicem

3. Iudicem urgebūt, etiam si eorū nihil omnino poſteritatis cauſſa intereſſet. Quin ipſe locus ſine ipſa domus in quā huiusmodi ſaxa, marmora, lapides, ſculpturas, etc. ipſi raptores deportarunt, ea per ſententiam adiudicāda erit ſiſco. l.

eo. l. ſi ſeruus. C. eo. tit. de ſepul. viol. Nā quiſquis hoc crimen committit, ſacrilegus habendus eſt, & de ſacrilegio iuxta iura puniēd' in decē libras auri. d. l. qui ſepulchra. & l. pergit. C. de ſepul. viol. Iudex verō qui diſſimulāter hoc crimē nō punit, dānandus pœna 20. li. auri. l. ſi quis ſepulchrū, C. eo. tit. Qui verō temerarius preſumit ē ſepulchris eximere ipſum cadauer examine, aut ipſius oſſa vlla, aut reliquias quaſuis, iſ certē grauitis nēpe capitaliter puniendus eſt, ſummōq; ſupplicio afficiēdus: poſſiſſimum ſi plebeius fuerit, aut inſimē conditionis ſeu fortunę homo. Si verō nobilis fuerit, dānandus eſt perpetuo exilio. l. ſi. ff. de ſepul. viol. quod vocant iura, de portationem. l. relegatorū. §. hæc eſt differentia. ff. de interdic. & releg. niſi vi & armata manu id feciſſet & aggreſſus fuiſſet more latronis quo caſu capitaliter plectēdus eſſet. Si autē ſine armis, vſq; ad pœnā metalli, l. prætor ait. §. aduerſus eos. ff. de ſepul. viola. Quæ autē pœna violati ſepulchri eſſe ſoleat, ruminabitur per gl. ſuper ver. crimē. in l. i. & in l. ſi quis. in ver. violatores, C. eo. tit. Necnō in l. prætor ait, ſuper verb. Cētum aureorū, & in l. ſi. ff. eo. tit. de ſepulchro viol. ad quas pium leſtore remitto. De iure autē Canonico nullā pœnam ſtatutam reperio, niſi quod geſta irritantur, c. fraternitatem, ext. de ſepul. Et vt paucis abſoluā, quia hac tempeſtate Eccleſia abſcūde prouidit de cœmeterijs hoc crimen in diſſuetudine abiijt, parūque hæc rubrica in vſu eſt, ideo ingenij vires in ea exercere ſuperuacaneum foret.

De furto. Cap. no.

S U M M A R I A.

- Furtum criminum omnium generaliſſimum. 1.
Furtum prohibetur iure ciuili, naturali, conſuetudinario, canonico, diuino. num. 2. 3. 4. 5. & 6.
Furti deſinitio duplex, num. 7 & 8.
Furtū quō ſit & cōmittatur. nu. 10. 11. 12. 13. 14. 15. & 17.
Furtum eſt biſarium, ſimplex, id eſt, non compoſitum, non ſimplex, id eſt, compoſitum, & qualiſcatum. 18.
Furti cum violatione ſacrorū, violētia armorū, homicidio, 19. & 20.

vel vulnere, punitio qualis. num. 19, 20. & 27.
Furtum compositum iuxta maioris partis culpam punien-
dam, 22.

Furti

Furti simpliciis poena, variè statuitur. nu. 23, 24, 25, 26. & 27.
Fur vocatur primò fur simplex: secundò fur consuetus: ter-
tio fur famulus. nu. 22, 29. & 30.
Cur fur morte multetur. 31.
Furtum simplex Longobardi puniunt primò, extinctione alte-
rius oculi: secundò nasi præcisione: tertio, corporaliter, 32.
Romani nullam punctionem admittunt in facie. 33.
In furto iura Civilia nec agnoscunt magnitudinem, nec gra-
tem. 43.
Furtum gravatur potius frequentia, quàm magnitudine vel
aetate. 35.
In furto simplici observanda sunt furum necessitas, inopia, fa-
mes, consuetudo, voluntas, calliditas, & simplicitas. nu. 36. & 37.
Item, res furto ablata. 38.
Item tempus furti. 39.
Item locus, & qualitas furis. 40.
Pro primo furto quæ poena statuatur. 41.
Iura non puniunt furtum liberorùm in parentes, nec vxorum
in maritos. 42.
Patri & marito conceditur bona furata à liberis, vel vxore,
vbique posse referre. 43.
Abducens alienam vxorem marito furantem, punitur capi-
taliter. 44.
Vxor marito furans, & cum mœcho fugitans, punitur exilio,
vel arbitrariè. 45.
Fures in iure sunt quadrifarii improbi & simplices: impro-
biores, improbitissimi, vel grassatores plus, quàm improbi-
simi, id est, latrones famosi. num. 46, 47, 48. & 49.
Furum item alij sunt manifesti, alij non manifesti. 50.
Amara reprehensio prætorum, bona furum sibi vsurpan-
tium. 51.
Furti licita sunt, quæ fiunt Deo iubente, aut iure permi-
tente. 52.

Explicatis varijs criminum generibus, quæ non vs-
quequaque frequenter occurrunt, enarrandum
quoque tandem fuerit criminum penè omnium
generalissimum, furtum, quod vbique gentium
tam est familiare, ut vix vllum inter mortales reperiatur

F ij aut

aut frequentius aut notius, eoque non minus ad societatem humanam tuendam perniciosum & detestabile: 2
ideoque quouis iure prohibitum, primo, Civili, vt ff. & 3
C. de furtis. clarè & apertè constare haud dubium est. Deinde iure naturali, quod ostenditur aperta l. i. ad fin. ff. de furt. & §. furtum. Institutio. de obligatio. quæ ex delicto nascuntur. Ius enim naturale dicitur, vt quod tibi fieri nolis, alteri nec feceris: hinc est, quod Schytæ, qui iure scripto carent, nullum delictum grauius puniunt, quàm furtum, 4
vt apud Iustinum. Adhæc iure prohibetur Consuetudinario, vt ipsa quoque communis experientia docet: Pretereà iure Canonico, vt extrà de furtis. Postremo, iure 5
prohibetur Diuino, sicuti in Decalogo apertè monstratur, cum dicitur: Non furtum facies. Est autem furtum, alicui clam, occultè, & sine armis sua eripere: vel furtum est alterius bona mobilia, vel vsum eorum contra possessionis consensum animo furandi fraudulose auferre: Aut 6
(si maius Iurisperitorum definitionem) furtum est contractatio fraudulosa rei alienæ mobilis, corporalis, vel etiam vsum eius, possessionisve, quæ sit animo lucri faciendo, inuito domino, l. i. ad fin. ff. de furt. & §. furtum. Insti. de oblig. quæ ex delicto nascuntur. Hic autem furti definitionem ipsam ad verbum exprimere libuit, quod tamen in 7
alijs criminibus non vsque obseruatum comperies. Dicitur autem in definitione (contractatio) non ex rigore grammatico, pro quouis cōtactu rei alienæ, quæ nullum obligat vilo crimine: sed cōrectationem Iurisperiti omnes hic intelligunt actualem rei alienæ ablationem, hoc est, furtum, quod sine fraudulosa contractatione fieri nequit, licet voluntas furandi & auferendi adfuerit, aut licet id ipsum conceptis verbis, aut scriptis vllis quis minatus fuerit: Sola enim & nuda cogitatio, & furandi voluntas, aut scriptura, aut cōtactus, furem facere non possunt, nisi actualis sequatur rei ablatio, d. l. i. versicul. 8
sola cogitatio. ff. de furt. Diximus autem in definitione, fraudulosa, quia si quis credat aliquem facillè permissum furtum

furtum contractare, hoc est, auferre res suas, is ablatius contractator nullum furtum committeret. Similiter, si quis clanculum res alienas auferret, putans easdem esse suas, omnique iure sibi proprias, & ob hoc nihil inaccessibile patrare credens, led omni iure licita, is certè ablator propter errorē nullo modo furtum committit, quod nec eis error, nec ea ablatio fraudulosa fuerit, §. quia tamen. Insti. de vi. bo. rapto. Dixi item in definitione rei alienæ, quod rei propriæ nemo furtum committere possit nisi eandem rem forsitan haberet cum alio communem: Tum enim non tam suarum rerum quam alienarum, fur habendus esset, l. si socius. ff. de furt. Dictum est pretereà, rei mobilis, immobilia enim (vt ipsa vox sonat) propter summam suam grauitatem & onus, moueri & contractari, vel auferri non possunt, §. quod autem. Insti. de vsucap. Si tamen quis cretam ex fundo alieno abstulerit, furtum committit: non quod cretam effoderit, sed quod eam scilicet mobilem effectam abstulerit, l. si cretæ. ff. de furt. Dixi insuper, rei corporalis. Quia res incorporeales, sicuti nec tradi nec possideri possunt, ita nec contractari nec auferri, leg. seruus. §. incorporeales. ff. de acq. re. domi. Dixi item in definitione, vltus, possessionisve. Quia si creditor vtatur debitoris pignore, vel si depositarius vtatur deponentis re deposita, vterque furtum committeret, leg. si pignore. ff. de furt. & §. furtum autem. Institut. de obliga. quæ ex delicto nascuntur. Dictum etiam fuit, animo lucrifaciendi. Propter 15
eos, qui res alienas interdum contractant & secum auferunt, non tamen animo furandi auido, & ex ea re lucri quippiam parandi cupido: ideoque etiam nullum furtum tales committunt: quia nullum furtum sine affectu furandi, & sine lucri amore indè parandi, committitur, §. item si is, Insti. de vsucap. & §. placuit. Institut. de obliga. quæ ex delicto nascuntur. Dictum est denique in definitione, inuito domino, quia quando fit domino permittente, etiam si surripienti putet eam ablationē inuito domino

mino fieri, furtum non est, §. placuit, cum §. seq. Infitu-
de oblig. quæ ex deli. nascū. Post furti definitionem, ad
17 ipsius diuisionem procedēdū est. Furtū igitur est duplex:
Alterū simplex: Alterum nō simplex. Simplex furtum &
nō compositū, id est, sine aliqua alterius criminis compo-
sitione est, cui nullū aliud crimen aggrauans vnā coniu-
ctum est. Non simplex furtū, id est, compositū cum alio
18 crimine est, quod aliquo additamento vel circumstantia
aliqua grauante, conduplicatum aut aggrauatū est: veluti
sacrilegium, quod furtum est non simplex, sed qualifica-
19 tum: duplex, vel compositum. Præter enim rerū violen-
tam ablationem, adiunctam quoque habet vel loci sacri
violatiōnem, vel rei sacri illicitam contrectatiōem: Ideo is
ablator non vt simplex fur puniendus est, sed acrius, &
enormius: quod is tur non simplex habeatur, sed fur cum
20 adiuncto, nepe fur sacrilegus. Sic etiā qui quispiam furatur
adhibita violentia publica vel priuata, effringendo feras
aut alia repagula vel obices, is (quia non simplex furtum
admisit, sed furtum alio præterea scelere auxit) non sim-
pliciter etiā puniendus esset, sed lege Iulia de vi publica
vel priuata: vel quia furando occidit vel vulnerauit: &
21 tenetur l. Cornel. de sicar. vel l. Aquilia de vulnerato. Et
sic, quotiescūq; furtum componitur cum alio crimine,
22 si illud cum quo componitur insignius fuerit & notabi-
lius crimen, tunc punitur poena criminis notabilioris, vt
claret ex iam iam allegatis & productis exemplis. Iuxta
hos enarratos modos dicendum quoque fuerit in omni-
bus alijs modis similibus, in quibus cum furto aliud cri-
men coniunctum adhaeret, quod multis exemplis tibi
commonstrare possem, nisi id plus molestiæ conferret &
laboris, quā subtilitatis. Quocirca pergamus ad reliqua
furti simplicis, cuius definitionem supra tibi apertè expli-
cauimus: nunc verò furti simplicis varias punitiones
accipe. Sed furtorum simplicium variā distinctionem
prius dignoscās oportet: Quandoquidem iuxta iura ve-
tera simplex furtū puniebatur pro qualitate personarum,
ad hunc

ad hunc modum: Si furtum simplex commissum fuisset à
23 seruo, is seruus puniebatur fustigatione, virgis, loris, aut
alia simili punitione corporali citra mortē. l. in seruorū,
ff. de poenis. Si verò à libero homine commissum erat,
tunc is liber, aut erat in dignitate constitutus, aut certē
nobilis. Si in dignitate fuerat, aut nobilis, tum punieba-
24 tur poena aliqua pecuniaria, sicut habet l. capitulū. §. non
omnes, ff. de poe. Si verò ignobilis & ab omni dignitate
pub. alienus: tum considerabitur, an homo erat probatē
vitæ an culpate. Nā si is ignobilis, & idiōta plebeus fuis-
25 set bonæ vitæ, & qui ex consuetudine non consueuerat
talia committere mala, tunc is puniebatur multa pecu-
niaria: quā si soluere nō potuisset, conuertebatur ea mul-
ta in poenā corporalem. In argumentum adducebant, l.
1. §. generaliter, ff. de poe. & l. quicūq; §. quod si, C. de ser.
fugit. Si autem talis persona ignobilis contaminatē fuisset
26 vitæ, & quæ aliās similia perpetrasset mala; aut alia quævis
tunc ea puniebatur corporaliter, d. l. capitalium, in fine,
ibi: Maiores nostri in omni supplicio seuerius seruos
quā liberos: famulos, quā integrē famē homines. puni-
erūt. Atque ita de iure veteri, quod in puniēdo furto per-
sonarum distinctionē perpēderat. Posthac de iure nouo,
quod talē distinctionē non recipit, sed omnes ex equo de
furto punit, vt habetur Authent. sed nouo iure. C. de ser.
fugiti. & text. vnde d. Auth. de prōpta est, in Authent. vt
nulli iudicū. §. quia verò nos oportet, colla. 9. constitu. 9.
Sunt tamen nonnulli, qui iuxta cōmunē curiarū praxim,
iura vetera, iuxta distinctionem præfatā obseruari velint,
sed his non est summa auctoritas. Secundum iura noua
igitur in d. Authēt. sed nouo iure, C. de ser. fugit. & iuxta
inolitam dūque receptam cōsuetudinē, simplex furtum,
27 in fure primum deprehenso, punitur flagellatione seu fu-
stigatione: Si secundo commiserit, punitur auris alterius,
aut manus abscissione vel alia nota corporali. Si autem
ita bis correptus, nō resipuerit, sed tertium furtum audet
aggredi, tum ita tertio deprehensus, puniendus erit sus-
pendio;

- pendio: nempe quod furtum toties iteratum, factum sit
auctius & grauius: ideoque poenam meretur maiorem.
28 Sed hoc suspendium, furti simplicis nascitur potius ex le-
gum interpretatione & consuetudine publicę tranqui-
litate gratia obseruata, quā ex vlla certa & constituta in
Iure, lege, teste D. Ioan. Berbe. in suo iuris viatorio, sub
29 Rubrica, de fur. Fur autem ille, qui secundo furti reus de-
prehenditur, vocatur in Iure fur consuetus seu consuetu-
dinarius, quod bini actus consuetudine efficiant, l. 3. in fi.
& ibi gloss. in verb. Consuetudini, C. de episc. audien.
Bartol. in l. consuetudinis. versic. Deinde quęro, quot re-
quirantur ad consuetudine inducendam, C. quę sit long.
30 consuet. J. capitalium. §. solent. iuxta fi. ff. de poe. Qui vero
tertio furti comisit, is fur famosus vocatur, vel grassator:
& propterea vir resiste, mulier puteo aut alias ex more cu-
31 iusque regionis, ad mortem punitur: nisi enim tales ite-
rantes fures iustitia morte condemnet, parū profectō ad
resipiscētiā furti profuerit: imō ne pilo quidē eos cor-
rectiores reddiderit, quamlibet etiam atrocissimis poenis
eos citra mortē affecerit. Adeo tales fures omnes poenas
iustitię ridet, & hocci faciunt, vt earum gratia a furto ra-
rissimē supercedeāt, nisi pręmaturiū ē viuīs (ne ampliū
obfint) suspendio tollantur. Quod quum cordati Iudices
& oculata iustitia cernerent, statuit tādē tertio in furto
deprehenfos, laqueo esse tollendos, licet in Iure (quando
seculum erat nostro æuo non parum melius) hoc non sit
expresē notatum: nempe vt vel hoc modo communi
cōsulātur bono potius, quam vt immodica laxitate alios
in furādī assiduo scelere foueat: atq; hāc nostrā cōstitutam
32 legē cōsuetudinariā imitātur Lōgobardi: sed ad hūc mō-
dū aliquātō a nostro differētiorē. Nā pro primo furto, sim-
plicem furem puniunt alterius oculi exoculatione: pro
secundo, nāsi pręcisionē: pro tertio, corporaliter ac mor-
33 te. Iura verō Romana nihil læsionis, nihil iniurię hu-
manę faciei inferri sinunt, sed omnem faciei maculam,
imō quęuis humanę faciei dedecora prorsum aspernan-
tur, &

tur, & abominabilia esse volunt. Quocirca nec vllam pu-
nitionē in facie statuunt, quam ad diuinam effigiem esse-
tam esse cognoscunt, l. si quis in metallū, C. de poe. ibi,
quō facies, quę ad similitudinē pulchritudinis est coelestis
figurata, minimē maculetur, etc. glo. in verb. Seu furtum,
in c. vnico, in §. iniuria, de pace tenēda inter subd. in vñb.
sen. Cæterum Iura Ciuilia nullū discrimen ponunt inter
34 fures ratione magnitudinis furti, vel ætatis: vt puta si
aliquis fur abscondat marsupium cuiusdam scholaris, quod
(vt plerumq;) nō est munitū multis pecunijs, putās illum
esse opulentū mercatorem, animo auferendi quicquid in
eo inuenerit, & ibi nō inueniat nisi grossulū: alius abscon-
dat marsupium mercatoris, in quo inueniat aureum: tales
profectō æquali poena puniēdi sunt: quia æquali cupid-
tate furantur. Omnes enim fures, & iuuenes & senes, &
magni & parui furti, iura ex equo puniunt capitaliter,
quādo frequenter cōtigat: quia plus delictū aggrauatur ex
35 frequentia, quā ex magnitudine rei subtrahē. Iason in
§. ex maleficijs, col. 1. Iussit, vi bo. rapt. & iteratio criminis
indiget grādiori supplicio, c. 1. de poeniten. distin. §. l. 3. §.
si plures, & l. non omnes, §. desertor. ff. de re milita. Vnde
elicitur: Iura furti frequentiam debere potius obseruare,
quā furū qualitatem. Hoc tamen notandū est, Iudicis
36 non paruam debere obseruationē adhibere circa furum
necessitatē & inopiam: an ex necessitate famis, an ex au-
mo furādī cupido furtū commiserint. Si enim necessitate
famis, nō verō animo fraudulenter lucrādī, furtū factum
sit, excusari certē potest, c. si quis, & ibi scrib. extr. de furt. si
nō sit insigne & magnum, iuxta l. 1. ff. de furt. Non enim
factum quæritur, sed causā faciendi, l. verū est. ff. eod. Et
necessitas sanē nō habet legē: quum etiā ob extremā ne-
cessitatē aut alimentorū gratiā, filios suos vendiderint
parentes, autore Paulo lib. 5. Sētēt. Deinde obseruēt opor-
37 ter circa calliditatē aut simplicitatē furum, hoc est, an fu-
ratus sit ex destinata malitia, vel ex consuetudine, vel ex
simplicitate, & imprudētia, qua nō putabat se tātū crimen
com-

38 committere, vel certè an ex paupertate, & rerum egestate
ad furtū penè coactus & impulsus fuerit. Deinde res ob-
39 seruent, an panes aut potum furatus fuerit, aut similes res
furti: an fuerint ea rerum omnium penuria diffusa & ob-
40 noxia, an vbertate omni abundantia. Postremo, furti com-
missi locū diligēter obseruent oportet, & furis qualitates
omnes: huiusmodi enim circumstantiæ, furtū aut grauant
aut eleuant, adeo vt non videam quam equam de furto
sententiam sit laturus Iudex, qui ista non accuratè expen-
41 derit. Sunt tamen quedā furti, ob quæ primò deprehensi
fures morte afficiantur, veluti in Francia, & in alijs quoq;
regionibus vlitatum est, ob primū etiā furtum simplices
fures in crucem adigere. Primò enim ad patibulum rap-
piunt dominorum seruos seu famulos, & domesticos
omnes conuictores, qui suo domino aliquid clam (licet
primum fuerit) eripiunt. Tamen si iura velint seruos seu fa-
mulos ob furtum dominis suis factum, nūquam publicè
exequendos & puniendos esse: imò nullum seruum siue
famulum morte puniendum ob furtū, in domo domini
sui commissum, l. serui & filij, ff. de furt. In Francia præ-
terea vlitatum est, primos etiā fures suspēdere, qui primò
ex aratris furantur vomeres, aut equos, aut boves. Deinde
qui Principum monetas defalcatoria concisione dimi-
nuunt. Adhuc qui suo hospiti in diuersorij quid auferunt,
vbi hospitati sunt. Item, qui aliquid è templis, aut cœme-
terijs, aut ex alio loco sacro furantur. Postremo plagarios
omnes & mangones, qui aliorum liberos seu filios pig-
nora charissima surripiunt, vt alijs diuendant, vt etiam in
l. si. C. ad l. Fauri. de plagia. Huiusmodi enim fures omnes
licet simplices, licetq; primo commiserint, Franci tamen
aliq; permulti in crucē surripiedos volūt. Iura porro Cæ-
sarea in c. 1. §. si quis quinq; solidos, de pace tenēda, & eius
viol. in vrb. feud. furunculum etiā puniunt capitaliter &
laqueo, qui tantū quinq; solidos furatus esset. Verū
hoc intelligas oportet quādo tale furtum simul contingit
cum viola-

cum violatione pacis, aut induciarum, aut similium sce-
derum. Nam in talibus furtis aiunt nonnulli Doctores, sin-
gulos solidos indicare & efficere vnum nummum aureum,
è quibus 72. constituerent vnam lib. auri, glo. in §. & iudi-
care, in ver. ad trecentos, in Auth. de defen. ciuit. colla. 3.
glos. in l. fin. & ibi Alex. ff. de in ius vocan. gl. in §. si. in fi.
Insti. de pœnis teme. litigan. cum pluribus alijs. Porro filij 42
aut filie, qui suis furātur parentibus, l. necum filiofamil.
ff. de furt. & vxores, quæ suis furantur maritis, furtum qui-
dem committunt, sed vt fures non sunt punibiles: sub-
sunt tamen Iudicis censuræ arbitrariæ, vt ex consideratis
circumstantijs & personarum, & rerum, aliquam punitio-
nem instituat pro suo arbitrio, l. si quis vxori, ff. de furt.
l. vxor, ff. de crimi. expilat. hæredit. Ideoque etiam iura,
patri & marito concedunt dicta ablata bona posse refer-
re, suoque priori vsui attribuire posse: sicubi ea conserva-
ri aut latere cognouerint, d. l. si quis vxori. Idē etiam 43
citra vllius pretij numerationem, aut pecuniæ pro ijs sō-
lutionem, l. si mācipium, C. de rei vindica. & l. inciuilem.
C. de furtis, & vtroque scribentes. Si verò vxor marito 44
furata, se extra mariti consortium subtraxisset, & cum ali-
quo adultero aufugeret, cui mariti erepta bona tradidisset:
aut certè si is adulter ipse per operam vxoris marito
quippiā abstulisset, aut pecuniam, aut annulos, aut argen-
tea, aliāve bona ad maritum vel mariti domū pertinen-
tia, tum is abductor alienæ vxoris & furator puniendus
esset capitaliter, ob geminum furtum, nēpe alienæ vxoris
& rei mobilis contra voluntatem mariti: Fur enim is est
geminus & adulter nefarius. Porro vxor ipsa moecha & 45
fur punienda esset exilio, aut alia pœna arbitraria Iudicis.
Hactenus de furorum diuersitate, & de diuersis ipsorum
pœnis. Ex quibus colligas nunc licet, tam varios esse fu-
res, quā sunt varia furorum genera. In iure tamen enu-
merantur principaliter fures quadruplices. Sunt enim fu-
rum alij improbi & simplices fures (quorum supra me-
46 minimus) quique clam interdū, noctēque furantur, &
de his

de his loquitur text. in dicto §. furtum, Instit. de obliga.
47 quæ ex delic. nascunt. & in dicta l. i. ff. de furt. Alij fures
vocantur improbiores, quorum quidam effractores di-
cuntur, qui cum effractura & ascensu in domum alicuius,
furantur; eæ circumstantiæ furti pœnam augent, furesque
maximè grauant, vti & suprà. Quidam expilatores. Qui-
dam sacularij, qui vetitas in sacculis artes exercent. Qui-
dam verò directarij, qui se in aliena cœnacula inferunt
& dirigunt: de quibus in l. i. ff. de effracto. & in l. saccula-
48 rj, ff. de extraordina. criminibus. Tertij verò, fures vo-
cantur improbißimi, qui in stratis viisq; furantur pu-
blicis, sine hominis occisione. & de his est tex. in §. gra-
satores, dicta l. capitalium, qui dicuntur propriè grassa-
49 tores, & sunt proximi latronibus. Quarti autem ac no-
uissimi, fures vocantur plusquam improbißimi, hoc est,
qui in stratis viisq; regijs & publicis, aut in domibus ra-
piunt cum hominis occisione, aut occidendi intentio-
ne: & ij latrones famosi propriè dicuntur, ob maioris fee-
leris denominationem. & de his loquitur text. in dicta l.
50 capitalium, §. famosos, §. de pœnis. Rursus, furum ali-
vocantur fures manifesti, aliij non manifesti: fures mani-
festi sunt, qui in furto atque adeo cum ipsa re ablata de-
prehenfi sunt. Nō manifesti fures sunt, qui furtim & clam
aliorum bona aut auferunt, aut contra non consentien-
tium voluntatem seruant & contrectant, §. furtum, & §.
seq. Instit. de obliga. quæ ex delic. nascuntur. Hæc ta-
men diuisio non magni est ponderis, quod eadem ratio
sit de furto quocunque modo contracto & commissō.
De homicidio autem & furto, pulchram & doctam repe-
titionem habes in §. famosos, constituto in l. capitalium,
ff. de pœn. editam ac publicè disputatam per Domi-
Iacobum Boullenc Ebroidensem, iuris vtriusque Prolytam
in almo Aurelianensi gymnasio. In qua repetitione ho-
miciðij furtique pœnas apertè disputat, & explanat, cui
annectuntur xlv. casus, in quibus homicida à pœna mor-
tis reuelatur. Huc nonnihil facit, quod scribit D. Bartho-
lomæus

lomæus Chasseneus humanorum Iurium Doctor ne-
quaquam incelebris, in consuetudines Ducatus Burgun-
diæ, Rub. Des Iustices & droitz dicelles, §. 5. per plures
columnas. Quum autem hac tenus de furto in genere &
51 de furum pœnis abundè satis explicatū sit, antequam hoc
absoluerem capitulum, imprudentem iudicem prius ad-
monitū volui, vt cum fures ipsos seuerè puniat, ne ipsos
etiam officarios furti absoluat, aut parcat, qui in captura
furtum sibi referuant, & bono iure ascribūt ea bona, quæ
cum furibus captis reperiūt, aut quæ fures ipsis cōmon-
strant. Sunt enim permulti huiusmodi officarij exitiales
auaritia rapti & prætores & supprætores, & quæstores
parricidarij, latruncultores, idque genus officarij per-
multi: qui captos fures ilico omnibus bonis exiunt, &
spoliāt, rogātes etiam, nuncubi plura furtiua bona recon-
diderunt, aut abstruserūt. Atque hæc omnia sibi, nescio
quo iure (nisi iure prædario) vendicant, & pro iustissima
possessione ea omnia ad proprios vsus attribuunt, quum
tamen certō sciant, cuiusnam ea fuerint, & à quo per fures
ablata. (Nam secus est de bonis incognitis, & ad fiscū de-
uoluēdis, de quibus non agimus.) Certè tales nefarij Præ-
tores (penè dixerim prædones) quum paruos furunculos
in crucem adigāt, quo munere quæso donādi sunt, qui iis-
dem furunculis, imò ipsi veris furtiuarum rerum domi-
nis, triplo sæpe maiora scientes furantur? Scio quid pre-
mam. Fures suos in furcā rapiunt, & ipsi furū fures liberi
dimittuntur, imò ipsorum furtum tandē iustū haberi vo-
lunt. Horū tantum imperitos iudices admonitos volue-
rim, si tales officarios (bonos cordatos & iustos non
noto) punire nolint, saltē ea furibus erepta bona, ab ipsis
denuo eripiant, & proprio veroque domino suo restituāt,
& reddant: nullo enim iure, ea bona sua sunt, quanquam
in hoc sibi mire blandienter sibi admodum persuadeant:
sed falsō, & stultē. Cæterum velim pie Lector (vt hæc
52 quoq; huic subnectam capiti) subeat tibi, quædā esse fur-
ta licita, eoque etiā nullo modo punienda. Veluti primò
fuit

fuit furtum Israëlitarū in Aegypto: qui Deo iubēte Aegyptum spoliarūt suis opibus, vti habetur Exo. 12. & in decretis, c. dixit Dominus, 14. q. v. ibi, nec Israelitae furtum fecerunt, sed Deo iubēte ministeriū praeberūt. Sic Abraham & Samson & alij permulti fuerunt excusati auctoritate Domini, vt c. si non licet, 23. q. v. itē excusatur, si quis furaretur res Turcarum, siue aliorum Barbarorum, l. non solum, C. de cōmer. & merca. Itē excusatur & impunitus habetur qui adstans abripit res dispositas aleatorū, l. ff. de alea lusu & aleato. haec & similia puniri non possunt. Qui enim facit aliquid aut Deo iubēte, aut lege permitte, non peccat l. Gracchus, C. de adul. & c. qui peccati 23. q. 4. vbi inquit, qui secundū leges facit, poena non meretur, d. c. dixit Dominus, iūcta glos. ibidem, in verb. furtum, nonnullas concordantias allegante.

De sacrilegio. Cap. iii.

S V M M A R I A.

Sacrilegium furtorum execrandissimum.	1.
Sacrilegium est triplex.	2.
Sacrilegij proprii definitio.	3.
In sacrilegio quam rem dicamus sacram.	4.
Sacrilegium proprium punitur, vel laqueo, vel gladio, vel igne, vel bestiarum deuoratione.	5.
Sacrilegium impropriū punitur vel praecisione pugni, vel perpetuo exilio, idque ex iure: vel laqueo, vel gladio, & consuetudinaria lege.	6.
Sacrilegium maxime impropriū punitur, vel laqueo, vel gladio.	7.
Generalis sacrilegij punitio.	8.
Sacrilegus nullam meretur veniam.	9.
Quid sacrilegium excuset.	10.
Sacrilegij punitio apud Ethnicos.	11.
Carolus Imper. de capitalibus iudicijs.	12.
Sacrilegium apud Canonistas est quadruplex.	13.
Pœna canonum in sacrilegos nimis laxa.	14.
Sacrilegus non fruitur loci sacri praesidio.	15.

nu. 17. & 18.

Sacrileg

Sacrilegus semel, excommunicatus a iudice indignus perpetuo. 17.
Inter furta materialia (Spiritualia praecipue punit Deus aut Iudex ecclesiasticus, nempe confessor) execrandissimum est Sacrilegium. Quodque sit tripliciter, nempe 2
Gg quod

quod sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro auferatur, se furto tollitur, cap. si quis contumax. & cap. quisquis, versus modum, xvij. quæst. iij. & gloss. in cap. sacrilegium. eadem causa & quæstione, & in l. sacrilegij poenam, & l. sacrilegi capite, & ibi gloss. & in l. diui. & ibi Bartol. ff. ad l. Iul. pecul. et Abb. Sicul. in cap. cæterum. colum. v. de Iudic. Hæc autem triplicia sacrilegia non æquè enormia, sed verum siue proprium sacrilegium de iure ciuili est, quod primum posuimus: hoc est, quando auferatur res sacra de loco sacro, vt notatur in dicta l. sacrilegij poenam. et l. sacrilegi capite, & l. diui. præcitatis, & ibi Dynus, Bart. Alberi. de Rosa. quantum de iure Canonico sufficiat alterum (& si minus proprie) dicto cap. quisquis. & gloss. & docto. in cap. conuesti. de senten. excommunicationis. Porro rem sacram

4 hic intellige, non tantum ipsa Sacramenta, sed ipsa Sacramentorum vascula, vel aurea, vel argentea, seu monstrantias, in quibus est sanctum & venerabile Sacramentum altaris, seu Eucharistie, aut in quibus solet quiescere, & quæcunque alia ad sacrorum usum potissimum dedicata, veluti ciboria, phialas, capsulas aureas vel argenteas, calices, patinas, feretra, libros, ornamenta, mappas, linteamina altarium, mantilla, cortinas, ceram, candelabra eburnea, ærea, aut chrysellina, gazophylacium, aut arculam, in qua sacra eleemosynæ coniciuntur. Hoc sacrilegium leges seuerissime puniunt. Nam quisquis villam dictarum rerum ecclesiasticarum furatur è templis, is puniendus est aut igne, aut gladio, aut suspendio, aut bestiarum deuoracione, ad arbitrium Iudicis, d. l. sacrilegij poenam. Quisquis vero sacrilegium improprium committit, hoc est, qui vlla bona ecclesiastica furatur extra tèpla aut extra sacrorum locorum septa, is iuxta iurum constitutiones plethædus est abscissione pigni, seu manus amputatione, aut perpetuo exilio, arbitrio iudicantis, l. lege Iulia §. mandatis. ff. ad l. Iul. pecul. Consuetudo tamen (quæ optima legum interpret, necnon pro lege habenda est, l. i. & per totum tit. & ibi scrib,

ibi scrib. C. quæ sit longa consuetu.) eisdem pariter dānate laqueo, aut gladio, vt superiores. Porro quisquis vlla bona non sacra furatur, è loco sacro, is quoque patibuli damnatur suspendio, aut gladio consumitur. Nam etsi ipsa bona ablata sacra non fuerint, locus tamen vnde sustulerat sacer est, quem furto violat & contaminat: ob quā contaminationem & violationem irreuerētē (licet improprie) etiam sacrilegus vocatur, & vt verus sacrilegus punitur. Sic qui è tèplis aut ex alijs locis sacris furatur, vt è sepulchris mortuorum cadauera, aut cistam mortuariam, vel linteamina & similia, is quoque sacrilegus censetur, & crucis suspendio, aut gladio (vt cæteri) damnatur. l. fin. ff. de sepulchro viol. cū distinctione tamen, vt ibi. Ceterum in genere sacrilegium (vt denuo repetam) secundum iura vario modo punitur: nēpe, aut gladio, aut laqueo, aut igni, aut proiectione ante feras, vt ab ijs deuoretur, sicut videre est in l. sacrilegij. ff. ad l. Iul. pecul. Et quia præfatum crimen sacrilegij furto maius ac grauius est, dicta l. sacrilegij. post princ. & l. aut facta. §. locus. ff. de poen. idē omnis poena, quæ in furto per legem municipalem statuitur, multo magis locū habet in sacrilegio: quia quod plurius est, vtique tanti est, l. cum furti. ff. de in lit. iuran. tenet Bald. in l. si nondum. versic. sed nunquid sacrilegium, C. de furtis. Quocirca etiam huiusmodi sacrilegia minus indulgentiæ, minus veniæ, seu misericordiæ merentur, 10 quā furta rerum profanarum. Furta tamen in sacris locis facta, hoc est, sacrilegia, excusantur etiam famis necessitate, iuuentute, & ætatis vel simplicitatis imperitia, si modo legitime ac verè de istorum aliquo constet. In his enim agendum est per omnia excusantia, sicut in profanis 11 furis prædictum est. Nec obliuiscendum hoc capite censuimus in sacrilegos etiam apud Ethnicos seuerè animaduersum fuisse: sicut de Phaleco Phocensium ductore legimus: qui quum furri insimularetur, & quod multas è sacris pecunijs sibi vendicasse traduceretur ex Imperatoria dignitate, quam gerebat, prorsus excidit. Nam

Gg ij postqua

postquam sacrilegij fama prauior fieret, tribus delictis ducibus, Dinocrate, Callia, & Sophane, sacrarum pecuniarum questio est habita, qui cum ab iis, qui eas administrauerant, rationem repolcerent, & non reddere eam nequissent, eos maximo cruciatu adfectos, restituitque quae ex furto supererant, morte acerba tandem mulctarunt. Habentur autem passim multo plura apud autores exempla de sacrilegorum poenis, atque adeo à diis ipsis etiam quos depeculati fuerant, iniunctis. Hinc Menelaus apud Libanum: Vides (inquit) impium non esse sacrilegis, res Deorum sustulisse? uti eleganter commemorat D. Iulianus. Gobleus Goarinus Iureconsultus nequaquam incelebris et variae multarum lectionis, in suis Commemarijs (quae summa cum laude edidit) super constitutione Augustissimi Imperatoris Caroli quinti, de Capitalibus iudicijs. De iure autem Canonico, sacrilegium dicitur committi in omnibus casibus praedictis, quibus etiam addunt quartum, quoties quis manus impias mittit in clericum vel monachum, cap. si quis contumax. c. quisquis inuentus, & c. si quis suadente. xvij. q. iij. Poena autem Iure Canonico imponitur, scilicet quod post trinam admonitionem excommunicandus est, ut vult glo. in d. c. quisquis inuentus. & si quis domum, xvij. q. iij. In quo miranda est immodica Canonum laxitas, qui in tanto scelere, tam mitis poenam imponant, qua malum foueant potius & excusent quam corrigant aut puniant, sicut etiam sentit dicta glo. Antequam hanc sacrilegij materiam deseramus, explicanda sunt nobis duo dubia satis familiaria: Quorum prius est: An sacrilegus gaudere possit immunitate Ecclesiae aut coemeterij? huic dubio omisis varijs argumentis in utranque partem, respondendum est, Sacrilegum nusquam sacrorum locorum tutum esse, nec usquam debere gaudere Ecclesiae, aut coemeterij immunitate, c. frater. xvij. q. 4. Propter quod dicit text. ibi in c. si quis. Quod sicut maius peccatum est, quod in Deum committatur, quam quod in hominem: sic grauius est sacrilegium agere, quam fornicari, ut ibi. Huc facit

facit c. si. iuncta glo. in verb. Quod faciunt se indignos. ext. de immu. Eccl. & ibi Panor. l. si quis in hoc genus. C. de episco. & cler. Alterum dubium fuerit: An sacrilegum semel committens, postea in alijs delictis uti possit Ecclesiae aut coemeterij immunitate? vel sic: An qui semel sacrilegium commiserit in Ecclesia vel coemeterio, de quo non fuerat poenitus, si ob aliud prius vel posterius delictum per eum commissum, fugiat ad Ecclesiam aut coemeterium, gaudere debeat illius immunitate, vel locum habere debeat cap. inter alia, ext. de immu. eccl. Quam quidem quaestione utrinque examinavit & affirmatiue & negatiue D. Nicolaus Boerius in suis decisionibus aureis, q. cx. Et tandem negatiuam partem probat magis, dicens ita determinasse decisio. Capel. Tolos. ccccxij. in prin. talem non debere gaudere, per text. in cap. ad episcopos, cum seq. xvij. q. 4. & d. cap. si. ext. de immunita. eccl. & ibi tenere videtur Abbas Siculus, quia puniri debet in eo, in quo deliquit: frustra enim legis auxilium implorat, qui committit in legem, & per consequens contra ecclesiam Fridericus Schenk primo Tomo viridarum conclusionum Iuridicarum, Conclusionum viij. etc. reliqua videte locis citatis.

De crimine expilatae hereditatis. Cap. 12.

S U M M A R I A.

Crimen expilatae hereditatis, quid?	1.
Expilator hereditatis punitur perpetuo exilio, aut poena arbitrarie.	2.
Expilatorum non excusat ignorantia veri domini.	3.
Expilator scit bona explicanda non esse sua.	4.
Bona expilata sunt heredibus omnibus communia.	5.
Possidens, haeredes fraudans, perdit ius bonorum suppressorum.	6.

Aliud quoque furti genus est, & peculiari nomine à reliquis distinctum: nempe furtum lucuarium, sic utique dictum, quod in domibus lucuarum, seu in aedibus mortarijs, seu in hereditatibus ferè conringat: deoque iura vocant crimen expilatae hereditatis, ut ff. & G ij C. eisdem

C. eisdem titul. De crimine expilatæ hereditatis. Id igitur crimen ut nefarium est & iuri naturæ repugnans, ita sua punitione non caret. Quisquis enim furtum luctuarii, hoc est, crimen expilatæ hereditatis committit, id est, qui domibus mortuarijs aliqua bona necdum diuisione hereditaria partita, aut clam, aut vi sustulit, is puniendus

puniendus est & coercendus extra ordinem perpetuo exilio, aut alia iudicis poena arbitraria, iuxta qualitatem personæ, & circumstantias facti, l. i. ff. eodem tit. Nec expilatori patrocinator, si dicat bona hereditaria seu luctuariæ domus adhuc fuisse hæredibus communia, & ex æquo adhuc esse omnium, utpote nulla partitione seu diuisione facta singulis esse distributa: eoque nondum constare, cuius bona abstulerit, aut cuius partem eripuerit: licet enim de certitudine domini necdum constiterit, à quo abstulisset: de certitudine tamen & expilationis commissæ, & expilatoris committentis, certissimè constitit. Atque ipsi expilanti certò constabat, eadem ablata bona non esse sua, sed alterius, licet hic ipsi non innotuit. Neque hoc ipsi etiam sciendum fuerat, quum non tantum sit prohibita expilatio domini cogniti, sed omnis expilatio, atque adeò omne furtum rerum alienarum, hoc est, quæ nostræ non sunt. Atque hic si quis mordicus uergeret, & certitudinem certæ personæ adstruere uellet, unde talia indistributa bona sint ablata, non video quid hac ignorantie causatione suæ expilationi præstruere uellet: certò defendi posset, certòque constare de quo ablata sint, nempe ab hereditate siue è domo mortuaria, & à communitate indiuisa; quæ simul coniuncta, mortui personam usque ad tempus partitionis siue diuisionis eatenus representat. Ceterum possessor aut possidens mulier, si alter ipsorum ab obitu illius, cuius possessionem referuat, iuxta consuetudinem regionis deprehensus fuerit parum fideliter bona omnia in apertum protulisse, & non omnia certo scripto, hoc est, repertorio, redegisse, sed quædam aut studio expilandì subticuisse, aut suppressisse, is iuxta Brugenfium ac aliorum nonnullorum consuetudinem aut priuilegium, eadem tacita & suppressa bona perdit.

De abigatu. Cap. 113.

S V M M A R I A.

Gg. iij

Furantes

Furātes decē aut quatuor oues, aut porcos, aut equū vnum,
aut bouem vel vaccā vnā, puniuntur in metallum, etc. 1.
Dicta cū violentia furātes, puniuntur deuoratione bestiārū. 2.
Abactores siue abigeos hospitio recipientes, puniuntur, vel
relegatione x. annorum de iure: vel ex cōsuetudine, etiam
exilio x. annorum. 3.
Furantes aut anates, aut anseres, aut pauones, aut gallinas,
puniuntur arbitrariē. 4.

Alia

Lia item occurrit furandi species, eāque
admodum etiam frequens, nempe abi-
geatus, id est, de bestijs aliorum furto ab-
ducendis: atque hoc furtum etiam suam
in iure constitutam habet punitionem.
Nam quisquis alicui pecora subtrahit, fu-
ratur, & quodammodo deprædatur gre-
gem & numerum 10. ouium aut 4. vel 5. porcorum, aut
equum vnum, aut bouem, aut vaccā etiā vnā ex pas-
cuis, vel armentis, aut gregibus, is pro vnico illarū rerum
furto, iuxta iura puniendus est in metallum, & in perpetuum
exilium, l. 1. & 3. ff. de abigeis. secundum consuetu-
dinem verō patrię & iamdiu inolitam, punitur laqueo &
supendio. Si autem dicta pecora, vi & adhibitis armis 2.
abduxerit, secundum iura puniendus est proiectione ante
bestias, siue bestiarum deuoratione, hoc est, damnatur bes-
tijs, l. abigeatus, ff. eo. ti. de abigeis. Quin & ipsi qui tales 3.
abigeos, hoc est, equorum, aut ouium aut porcorum sub-
tractores, & quodammodo deprædatores scientes volen-
tesq; hospitio excipiūt, id est, receptores abigeorū seu ab-
actorum, & ita abscondunt, & quantum in ipsis est, tuen-
tur & fauent, n̄ puniendi sunt relegatione x. annorum, l.
fi. ff. de abigeis. Secūdu verō patrię cōsuetudinem et iam
diu etiam obseruatam, puniuntur exilio decem anno-
rum. Ceterū quisquis subtrahit aut furatur aliorum anates,
anseris, pauones, apes, gallinas, capos, pullos, cunicu-
los, idque genus alias domesticas bestias, is ob furti indi-
gnitatem puniendus est mulcta iudicis arbitraria, iuxta
qualitatem & circumstantiam facti & personę.

De furto incendiario. Cap. 114.

S V M M A R I A.

Furtum incendiarium vel in naufragio commissum quid? 1.
Pena furti incendiarij. 2.

AD hec aliud quoque speciale furtum nobis occurrit
quod peculiari loco & tempore cōmittitur, scili-
cet illud furtum quod in incendijs cōmittitur: quod
certē

certè detestandum est, ut quod maligno animo destinataq;
malitia & captata occasione peragitur. Dū enim alios in-
cedō turbatos norunt, & rebus suis seruandis inuigilare
sciunt: atq; ob eam curā ad aliarū rerū diligentiorē curam
præpeditos esse, maligni quidā furunculi suis quoq; inuig-
ilāt cōmodis (ut putāt) & in ea turbatione incendiū, tum
audaciū, tum etiā liberiū, tum inconsideratiū, bona
domus incendit, etiam subripiunt & furātur: quod crimen
sua punitione etiā nō vacat. Quandoquidem n, qui ita in
incendijs aliorū bona furtim eripiūt, intra eundē annum
puniendū

puniendū sunt restitutione quadrupli: Post annum restitu-
tione simpli, l. in eum, & ibi Bald. & Sali. C. de furt. & ser.
corrup. iuxta consuetudinē verō puniendi sunt laqueo:
nēpe quod tāto sit crimē enormius factū, quod simulādo
amicū, & adiutoriū velle adferre alteri, factus sit callidus
hostis, & fur nefarius. Idē quoque censendū est de n, qui
simili modo bona naufragorum eripiunt, d. l. in eum.

De peculatu. Cap. 115.

S V M M A R I A.

1. Peculatus est furtum Principis vel reipublicæ.
2. Peculator puniendus est quadruplo, & exilio, vel capita-
liter
3. Peculator extra officium receptoratus, punitur laqueo.
4. Bonam Principis pecuniam commutans vitiosa, punitur vt
depeculator.
5. Publicum census seruans, conijciendus est in carcerē vsque
ad restitutionem eiusdem.
6. Publicus thesaurarius studio quādam in ratione subticens,
punitur quadruplo & exilio.
7. Quæitores ærarij, qui militibus pro bonis pecuniis acceptis,
dependunt malas, quomodo puniendi sunt.

Eque hoc loco subticendū crimen illud,
quod peculatum appellant, hoc est fur-
tum aut Principis, aut reipublicæ. Quis
igitur in administrandis, aut dispen-
sandis Principum bonis ita infideliter se
gerit, vt eas pecunias furetur, aut clancu-
larijs technis eripiat, aut ad proprium
commodum abutatur, aut ad alios certē vsus, quam ad
vsum Principis, is puniendus quadruplo, & exilio. Imō
iuxta multorum sententiam, puniendus est capitaliter,
l. vnica, C. de crimine peculat. Alius verō, cui nulla com-
missa est Principis pecunia, qui audet tamen Principis
aut bona aut pecuniam furto subducere, is puniendus
est laqueo & suspēdio, vt fur alius. Porro cui commissā est
fides & administratio alicuius ciuitatis aut regionis, aut
reipub.

reipub. si is eiusdem pecuniam secum auferat, & ad alios
vltus impendat, quam ad id, ad quod ipsi delegatae sunt,
traditae & commissae, sine autoritate & consensu magistra-
tus: is (inquam) puniendus est restitutione quadrupli &
4 perpetuo exilio. Simili quoque modo damnandus est, qui
talem pecuniam cambit & commutat, eiusque locu pecu-
5 niam deteriore, aut bona magis vitiosa restituit. Qui
autem quippiam annue Principi debet aut reipubl. aut
saltem reipubl. bona apud se reseruat, nec ea apud alias
Principis pecunias & thesauros deponit in ciuitatibus &
locis his, quae ad huiusmodi thesauros recipiendos sunt
commissae, is comprehendi potest, & in carcere detineri
donec diu illam seruata pecuniam, suo loco deposuerit.
6 Thesaurarius seu receptor vero, qui repertus est parum
fideliter suum subduxisse calculu, sed certis demonstratio-
nibus constat eum non omnia scripsisse quae receperat,
sed eorum quaedam subticuisse, is puniendus est quadru-
plo, & exilio. His seruiunt l. 2. & 4. & l. qui tabulam, ff. ad
7 leg. lul. pecula. Item philargyri illi, quos quotidie conspi-
cimur, plenis velis tendere ad receptiones publicas, & ad
Thesauriatu Principum, vel alicuius reipub. alias per
se, alias intercessionem amicorum alias opibus & pecunia,
alias vero utroque modo, ea tantum causa, ut sibi quid
lucri inde comparent, nempe vendendo bonas pecunias
receptas, & pro his emendo aut adulterinas, aut iniusti
ponderis, quas misellis laboratoribus, Principum aut Ci-
uitatum nomine, persoluant: quique in bellis quaestores
erarios agunt, ubi pro optima pecunia miseris militibus
stipendia soluunt militaria pecunia pessima, iniqua &
pondere & auro, (boni receptores a nobis non taxantur)
quam pecuniam milites ipsi pro necessarijs exponere
nequeunt: tales (inquam) omnes iniusti receptores, (quales
ipse in bellis partim vidi, partim ex ore aliorum didici)
puniendi essent ut superiores omnes, & de quibus ante
multa diximus. In summa, quisquis alterius bona, qua-
libet aequalia ea sunt, contra voluntatem veri domini aufert.
quo-

quocunque modo id fiat, is certe furtum committit, di-
uersum tamen, eoque diuersimode etiam puniendu, nempe
aliud restitutione quadrupli vel dupli: aliud exilio, aliud
laqueo aut alio modo diuerso (ut dictum est) iuxta quali-
tatem facti, & personae.

De receptatoribus furtorum. Cap. 116.

S V M M A R I A.

Receptatores furum, furibus nihilo meliores.	1.
Receptatores furum, ut fures plectendi sunt.	2.
Consilium furti non criminofum scilicet in foro fori.	3.
Cognatio & affinitas eleuant receptionis crimina.	4.
Amicus non cogitur amicum forem officio proderet.	5.
Officarius inquisituro omnia recludenda sunt.	6.

Vnt multi quos aut pudet, aut qui me-
uunt maleficium committere, attamen
quantum in se est maleficiu animo con-
ceptum, & peccandi libidine opere con-
summant, aut per se aut per alium, quem
in furto alunt, defendunt, iuuant, & ope
succurrunt. Hi quoniam ipsis furibus
nihil sunt meliores, imo aliqua in parte sceleratiores,
quod eos (ut dixi) in furto alunt, & post furtum domo
recipiunt, aut tuentur: ideo tales quoque furum aut fur-
torum receptatores non secus quam ipsi fures commissarij
plectendi sunt: imo omnes qui furibus vllum solatium,
subsidiu, consilium, aut iuuatorium famulatu praebent,
aut furti fuere participes, aut furtiua bona in do-
mum receperunt, aut ex his cum furibus comessati sunt,
scientes eos esse fures, & bona ea illata alijs furto esse ab-
lata: Tales (inquam) omnes simili poena cu veris furibus
plectendi sunt, arg. l. 1. ff. de receptatorib. De consilio autē
sic intellige: Neminem ob consilium furti sic criminali-
ter esse puniendum, nisi certo constet, tale furtum ob ali-
cuius consilium tantu esse commissu, adeo ut fur illud
nunquam commisisset, nisi talis viri consilio fretus fuis-
set. c. sicut dignu, §. qui vero, ext. de homicid. l. non solum,
§. Si

§. si mādāta, versic. Attilicinus, ff. de iniur. ita notat Bart^o in l. sepe, ff. de verbor. & rer. signif. Bald. in l. ob hac, colū. 2. ff. de his qui notāt. infra. Idē Bald. in l. data opera, in 17. colū. C. de his qui accusa. nō possunt, & in c. quere-
lam, in fi. de elect. in antiq. latē & pulchrē discutitur per
D. Iacob. Boullene Ebroicensē Iuris vtriusque pro-
lytam, in sua excellentissima repetit. §. famofos, consti-
tuti in l. capitalium, ff. de poenis. Parentes verō, mariti,
vxores, liberi, fratres, sorores, atque id genus reliqui con-
sanguinei & affines, si alterius sui cōsanguinei, & affinis
bona receperint hospitio, nō sunt tā acriter ac seuerē pu-
niendi ac alij ignoti & extranei, vel ipsius nulla affinita-
tis aut cōsanguinitatis societate cōiuncti, l. 2. ff. de recep-
tatorib. nisi certē ipsi bonorum furtiuorū fuissent partici-
pes: lex enim naturę (cui positia omnia ancillantur) hoc
suadet & dictat, vt amicus amicū, vt consanguineus con-
sanguineum iuuet, liberet, & defendat, sicubi potest. Hinc
nota aliquid fieri ratione sanguinis, quod aliās non fieret,
l. si. §. pen. C. de codicil. l. quāvis, 2. C. de adul. l. 1. ff. ad le.
Iul. repet. l. 4. §. si. ff. de re mili. cū sine numero simil. iuri.
Atq; ex hoc hīc alia nascitur questio: An si qspā post cō-
missum furtū, ad amicū sese pręsidij aut patrocinijs causa
reciperet, ibiq; latitare vellet: an is (inquā) amicus deberet
furtiuū furē domi suę latitatē siue latetē prodere officia-
rio? Sed hīc si iura naturę, imō iura etiā positia respicia-
m^{us}, dicemus neminē debere hoc dicere, nec posse cōpelli,
vt furē clā domi suę latitatē proderet, nisi is velit ipse (licet
cōtrariū videatur de iure Canonico censendū in c. qui cū
fure, iuncta ibi gl. ext. de furt. vt ibidē videre nec obscurū
erit) Sed si officarius in eadē domo vellet inquisitionem
facere, nullo modo is amicus eam inquisitionē officario
denegare poterit. Imō officario permillum est quibuscūq;
in locis & domibus furtiua bona requirere, vbicūq; vlla
ducatur suspicio, ac vlla ei appareant indicia, & apud
parentes, filios, filias, nepotes, affines, & apud omnes de-
nique ea bona seruari putabit, nec vllus eorum est, qui of-
ficario

Sciario domus apertionem denegare poterit, sed cogetur
illi aperire omnes seras, cameras, cistas, omniāque secreta.
Sine enim suspicione aut indicijs, hodie non potest quis
cogi, vt permittat quem scrutari in domo sua, vtrum ibi
sint res furtiue, siue furto subtrahtę. Expedi enim patri-
familias, ne secreta patrimonij sui pandantur.

De furtiuorum emptoribus. Cap. 17.

S V M M A R I A.

Furtiuorum emptores, fures alūt in furto.	1.
In furtiuorum mercatores exclamatiuncula.	2.
Furtiuorum emptores, vt fures ipsi puniendi.	3.
Furtiua inciens emens, culpa vacat.	4.
Furtiuorum emptione infamis citō labitur in priorem suspi-
cionem.	5.
Consilium ne furtiuorum emptione suspecti in periculum
incidunt.	6.
Feneratorum priuilegia ratione esse irrita.	8.

Aliud præterea furti crimen est, quo multi
fures subsidiarij, suos fures in furto forti-
ter coadiuvant & alunt, & quo furibus
fouendis commoditatem sanē præbent
non inefficacem: non quo fures, aut hos-
pitio suscipiunt, aut bona eorum domi
conseruant: sed quo bona eadem furto
subducta à furibus ilicō emunt, & prompta pecunia
soluunt, non iuxta rerum dignum pretium, sed longē
infra dimidiam pretij dignitatem, ac valorem, vt idem
fures suis sarcinis, & prædis liberi ad noua furta sese ac-
cingant. Quæ ipsi rursū coemunt, & vili quibusuis di-
strahunt & diuendunt. O sceleratos mercatores, dignos
vos censeo, qui cum vestris autoribus, & præraptoribus
inter coelum & tetram semisaltum spectanti populo per-
agatis, vt tali spectaculo perterriti cæteri caueant ab hu-
iusmodi furibus ablata furta coemere, & ipsis liberiores
furandi ansam suppeditare. Huic meę sententię suffra-
gantur lura, & leges consuetudinarię: quæ iubent furti-
uorum

norum bonorum emptores, quiq; certo sciunt ea bona
esse furata, pari poena cum ipsis furibus esse plectendos.
Verum si ipsis non constitisset de furtiuis bonis, putanti-
bus se iustas mercari merces, quum verè furtiuae fuerint:
tunc non puniendi erunt vt principales fures, sed tantum
restitutione

restitutione rerum citra vllum pretium aut solutionem
earum, l. si mancipium. C. de rei vendi. & l. inciuile, & quæ
ibi tractatur, et l. eos. C. de furt. & ser. corrup. Sed hoc no-
tandum est, si quando reperta fuerint in alicuius viri do-
mo vlla bona furtiua, qui aliquando talia bona furtiua
emere consueuerit, aut hoc nomine male audierit, aut
semel per iustitiam conuictus, & damnatus fuerit: tum
suspicio est, & iura censent eadem furtiua bona apud ip-
sum reperta, empta esse ab eo cum conscientia, & certa
notitia furti, etiam si ita res se non haberet, nec ipse iuxta
veritatem de furto cognouisset. Quocirca vt fur etiam
puniretur, licet innocenter: nempe ob priorem suspicio-
nem mali, dicta l. si mancipium, & dicta l. inciuilem, cum
ibi notatis per glossam & Doctores. Hinc suaserim omni-
bus huiusmodi criminis nigrore semel commaculatis,
vt in emendis bonis diligenter inquireant, & certo sciant,
vnde allata sint: aut certè (si aliunde viuere possint) vt
planè ab eo exercitio sese abtineant, ne incauti & im-
prudentes in vllum periculum vitæ incurrant: nisi for-
san ab eo singularis priuilegij gratia planè immunes
sint & liberi. Sunt enim nonnullæ ciuitates, quibus à
Principibus ea legata sunt priuilegia, vt nemo à talium
ciuitatum ciuibus & mercatoribus reposcere possit vlla
bona (quamuis etiam furtiua) quæ ipsi propalam & in
publicis foris emerunt, aut quæ tribus continuis diebus
ante aedes suas expenderunt venalia. Quin ipsis Lōbar-
dis seu sceneratoribus priuilegio concessum est, nulla bo-
na furto ablata reddere dominis, aut possessoribus citra
resolutionem prænumerati pretij. Atque hi omnes à di-
ctis periculis sunt tutiores. Hoc tamè vltimum, non om-
nium sed paucorum tantum sententijs cōprobatur: quare
ego quoq; his minimè adstipulor. Nō enim aliquo mo-
do fundatum reperitur in iure, vt sceneratoribus & vsurarij
(qui sunt reipub. pestes) deberent esse melioris cōditionis,
quam alij boni cines, aut etiam extranei probatæ aliāqui
vitijs. Atq; ob hoc, cum ciuitati Brugensi eram à consilijs,
Hh atquo

atque hic casus de usurarijs nobis occurreret, cōsului magistratibus, tales sceneratores in suo priuilegio audiendos nō esse, sed contrarium esse iudicandum, quōdque rationi magis esset consentaneum.

Derepertis. Cap. 118.

S U M M A R I A.

- Reperta eaque cognita sibi vsurpans, furtum committit. 1.
Reperta nota sibi seruans, punitur arbitrariē. 2.
Reperta reddenda sunt suo domino. 3.
Repertori pro fida custodia debetur domini benignitas. 4.
Reperta incognita reddenda Episcopo. 5.
Reperta incognita seruari possunt à repertore paupere. 6.

Aliud quoque est furti genus, non quo animo furandi aliorum res furatum abis, aut quo cum furibus fias particeps, aut eos recipias, sed quo aliena tibi fortuito oblata, pro tuis vsurpas, hoc est, quando quis inuentis vtitur vt suis. Quisquis igitur alterius casu reperit togam, tunicam, vestem, zonam, crumenam, aut aliud quid alterius, quod suum non esse cognoscit, nec id profert in propatulum, & notitiā, is furtū cōmittit, & puniendus est arbitrariē, l. falsus, §. qui alienū, ff. de furtis. Chassa. in titu. Des lustices & droitz dicelles, §. 3. in fin. super Consuetudinibus Burgundiæ, c. si quid inuenisti, & c. multi, xiiij. q. v. Verū si rem repertam debito modo per indicia, & proclamationem ad notitiā peruerit, atq; exinde venerit is dominus & possessor, qui eā perdidit, tum inuentor verō possessori tradere cogitur, si is bonis indicijs demonstrare poterit sarcinam, vel rem amissam esse suam. Attamen à possessore reposcere & iure petere potest numum honestum pro fidelitate sua & pro curā rei seruati, & bene custoditæ. Sin autem repertori nullo modo cōstituerit, nec post debitā inquisitionem factam constare potest, cuiusnam dicta bona reperta fuerint, in eo casu forsā mouēda esset quæstio, ad quē vsus is repertor talia bona impendere debeat, & cui reddere debeat.

debeat? An sibi seruare possit, an alteri tradere? quum certū sit ea nō esse sua: ideoque sibi etiā non esse seruanda videtur. Sed huius dubij apertā solutionem tradit Bald. in l. ff. de rerū diuisi. Vbi vult ea incognita bono in foro cōsciētiæ tradēda esse in manus Episcopi, vt ea per ipsum distribuātur pauperibus, vt in Authen. omnes peregrini,

h h 7 C. com.

C. communia de suc. Si autē is repertor verē pauper esset, censuerim eo in casu talem repertorem citra conscientia scrupulum sibi ad proprios vsus & elemosynarū loco ea incognita bona posse seruare. Interim tamē obligaretur ad perpetuas preces fundendas pro salute amittentis.

De falsis. Cap. 119

S V M M A R I A.

Rem falsitate corrumpere, furti genus est. 1.
Rem adulterans, committit crimen falsi. 2. (4 silentio. 3.
Falsi crimen committitur consensu, verbis, scriptis, abusu, Vbdolum & occultum furandi genus est rem aliquam falso, malitioso, & excogitato animo corrumpere, atque ita simplices falsitatis fucō decipere. Quisquis igitur tales res externo quodā & apparente amictu adulterat & ad deceptionē corrumpit, is dicitur committere crimen falsi, ut colligitur ex l. quid sit falsū, ff. eo. ad l. Cor. de falsi. & ex c. tua nobis, ext. de offic. vica. facit quę habēt in c. super, 3. literis, ext. de rescrip. Quod ferē quinque modis committi cōspicimus, nēpe cōsensu, verbis, scriptis, abusu, & silentio.

De falsitate per consensum. Cap. 120.

S V M M A R I A.

Falsitas per consensum fit contractibus. 1.
Falsitas pere consensum puniatur criminaliter, multa pecuniaria, & restitutione damni 2.

Alitas autē per cōsensum fit, quoties aliquē circūuenimus & fallimus per cōtractus, aut cōpacta fœdera. Veluti, quando rē vnā bis diuēdimus, usque diuersis: aut quando rē aut fundum vendimus vni, & eundē rursus alteri in solutionē damus, aut hypothecamus, l. qui duobus, ff. ad l. Corn. de falsi. glos. in l. stellionatus, ff. de cri. stellio. l. si quis in pignore, §. sed & si quis, ff. de pign. act. Istiusmodi autē falsitas

falsitas, quę cōtractibus cōmittitur, aut cōsensu, punienda est criminaliter, cū multa & cū restitutione dāni, & interesse ex eo orti, ad arbitrium Iudicis, per lecta & notata in l. stellionatus, §. pœna, ff. de crimi. stelliona.

De falsitate in verbis. Cap. 121.

S V M M A R I A.

Falsitas verborum committitur quinque modis. 1.
Falsa impetratio, subrepticia est & nulla. 2.
Falso accusans, tenetur restitutione damni. 3.
Falsus testis puniatur civiliter, vel criminaliter. 4.
Falsus testis ad mortem alterius, puniatur capitaliter. 5.
Falsus testis coram commissario puniatur arbitrarie. 6.
Falsus testis offendit Deum, Iudicem, & proximum varięque pœnit. 7. (obscura 8.

Falso iudicant, declaratur falsarius pub. & puniatur pœna altera falsitatis species est, quę verbis seu dictis cōmittitur dolosis, & ad fraudem & circūuersionē alterius. Cōmittitur autē huiusmodi verborū falsitas ferē quinque modis: nempe falsa suggestione: falsa denuntiatione: falsa accusatione: falsa depositione seu falso testimonio: & falsa iudicatione, vel condēnatione. Quisquis à Principe, aut Iudice impetrat quippiā falsa suggestionē, aut declarationē, illius impetratio & subrepticia, & obrepticia est, dolosa, falsa, atque ob id nulla, impetratūq; ipsius fit irritū: siue id sit remissio criminis, siue alterius cuiuspiā beneficii, aut officij impetratio: potissimum quū ex ea suggestionē ac persuasionē fiat iniustitia parti, cōtra quā periuadetur, l. si quis obreperit, ff. ad l. Cornel. de falsi. cū iuribus per glos. in ea allegatis, & l. maiorē, & l. vbi falsi. C. eo. tit. Quisq; item falso aliquē accusat crimine, quod certa probatione stabilire nō poterit: quoque à sua cadit accusatione, quę tū sit irrita, ut ob id nō probatā, damnādus sit ad reparationē & restitutionem detrimentorum, non solum parti accusatę, sed etiam fisco, ad discretionē & arbitriū iudicis.

Similiter à sua falsa denuntiatione cadit, qui falsa denun-
tiat: veluti excoctor, aut commissarius, qui falsa exequitur
aut falsa renuntiat, vt in l. leg. Corn. cauetur. §. fin. ff. eo.
ad l. Corn. de falsis. Huc faciunt, quæ traduntur per Doct.
† in l. i. incidit, ff. ad S. C. Turpilianum. Testis vero, qui falsa
testatur, seu dicit, vel tacet veritatem, vel aliquid accepit,
ne ferat testimonium, punitur aut criminaliter aut ciuili-
ter, iuxta qualitatem facti, l. i. in princip. & §. i. & l. falsi
pœna, ff. ad l. Corn. de falsi. Etiam si falsum suum depo-
situm nullum fortiatur effectum, per lecta & notata in c.
1. ext. de cri. fal. Sin ob falsum ipsius testimonium, res pro-
ducatur ad actum, adeo vt ob eundem ipsius quis condem-
netur ad mortem, is tunc falsarius testis nō solum punien-
dus est vt denunciator, vel testis falsus, sed vt proditor, &
6 vt homicida, vt supra memoratū est c. de homicidio. Pari
ratione testis, qui coram commissario aliter deponit, quam
res cōgigit, & quam publicè in plateis notū est, imò secus,
& cōtrario modo, quam prius in plateis, & coram se pro-
ducturo locutus, & professus ac testatus est, is non solum
puniendus est vt testis falsus, sed etiam vt deceptor, & vt
mentitor noxius, ad discretionem & arbitrium iudicis,
7 pro qualitate facti. Præterea, signa ex his, quæ diximus pœ-
nā falsi testis esse triplicem, quia tres lædit: primò Deum,
pro quo imponitur pœnitētia: secundo Iudicē, propterea
fit infamis: tertio proximum, cōtra quē testificatur, & pu-
8 nitur pro modo lēisionis, d. c. i. Postremo, qui si quis falsò
inducat, & ex malitia, vel munere corrupe falsam fert sen-
tentia, is puniendus est de crimine falsi, & falsarius decla-
rāndus, atq; ampliori pœna insuper mulctāndus, iuxta qua-
litatem & circumstātia personę iudicis offēse, atq; etiam
magnitudinem dāni ex ea falsa sententia consecuti, l. i. §.
sed et si quis, ver. & qui iudicem, ff. eo. tit. de falsi. teneturq;
homicidij, si homicidium sequatur, quemadmodū supra
meminimus in c. de homicidio.

De falsitate scriptorum. Cap. 122

Summa

S U M M A R I A.

- Falsitas in scriptis committitur multis & varijs modis. 1.
Quando falsitas in scripto dicenda est. 2.
Falsarius scriptor, sigillator, falsarius chirographi effictor
puniuntur exilio & infamia. num. 3 & 4.
Scripta vitia in perniciē ecclesię, punitur perpetuo exilio. 5.
Scriba ad Principem scribere iussus & non faciens, punitur
amputatione manus, aut exilio perpetuo. 6.
Pœna falsa scribentis, ex malitia, ignorantia, & instantia, vel
inertia. num. 7 8. et 9.
In omni falsitate plectenda requiritur offēssio, et damnum
proximi. 10.
Falsarius licet non nocens punitur aliquando arbitrariē. 11.
Falsi sigillum effingens punitur amputatione manus. 12.
Rasura falsitatis crimen est. 13.
Rasura maxime lædit in datis, summis, numeris, locis, nomi-
nibus commutandis. 14.
Rasura, illatinitas, lingua peregrina, innoxia, nullum falsita-
tis crimen agnoscit. 15.
Rasura, illatinitas, lingua alia, veritatem corumpens, aut sen-
sum mutans, aut substantialia, falsitatē habet. nu. 16. et 17.
Falsificans literas principum ex Cancellaria vel ex alio Con-
silio, punitur per magnum Consilium. 18.
Aliorum aperiens literas, punitur arbitrariē. 19.
Assumptas literas non deferens falsitatem committit. 20.

Lia præterea falsitatis species est, quæ ad
scripta adulteranda & corumpenda pro-
greditur. In scriptis enim falsitatis cri-
men committitur varijs modis: veluti
falsa componendo, minutando in mun-
dum (vt loquuntur) redigendo. Item, in-
strumenta, registra, rationes, acta, libellos,
cōtestationes cautiones, chirographa, epistolas, scienter &
dolo malo in fraudem alterius lædendo, corrumendo,
mutando, adijciendo, demendo, radendo, delendo,
abolendo, falsè subscribendo, falsa sigilla appendendo,
aut dolosè aliorum chirographa effictè imitando, aut
certè scripto commissà falsè enarrando: quæ omnia
Hh iij puniuntur

puniuntur l. Cor. de fals. vt in l. i. qui testamētū. l. Paulus, &
 1. liquid sit falsum, cum alijs. ff. ad l. Cor. de fals. In quibus
 omnibus tum re scripta dicimus falso vitata esse, quando
 ea cōtra veritatem est cōfecta, aut quando aliter se scriptum
 vel sigillatum habet, quā veritas requirit, ita ob tale fal-
 3. sitatē aliquis detrimentum patiatur. Hoc crimē grauius
 iura puniūt. Nā quisquis notarius, tabellarius, secretarius,
 scriba, grapharius, commissarius, aliqua instrumēta, edicta,
 pronūtiata, sentētijs, aut scripta, perperā, & malo falsōq;
 scribit, exscribit, aut mutat, aut adiecit aliquid, aut aliquid
 demit, idque studio & ex industria, ita vt ob eā falsitatem
 aliquis detrimentum patiatur, is falsarius quisquis fuerit,
 plectendus est exilio, et declarandus infamis & indignus
 postea omni publico munere, & dignitate publicaungi,
 cum publicatione bonorum, si liber est: si seruus, ultimo
 supplicio, l. i. §. fin. & ibi Bart. & Hippol. ff. ad l. Corn. de
 4. fals. & §. item lex Cornelia. Institut. de pub. indic. Eadem
 quoq; pœna mulcendus est, quisquis suo chirographo
 aut sigillo aliquid falsi cōfirmasse probatur, l. Lege Cor.
 testamentaria. ff. ad l. Cor. de fals. Ne vllum est cōstituen-
 dum discrimen, an ea scripta sic adulterata publica sint, an
 priuata: quā de vtriusq; dicta falsificatio æquē intelligatur
 per lecta & notata in l. damus licētiā. C. ad l. Corn. de
 5. fals. Quisquis autem Scriba, aut notarius vlla scripta fal-
 sitate vitat in perniciem & damnum Ecclesię, is damnandus
 6. est exilio perpetuo, vt supra. Quisquis porro notarius, se-
 cretarius, scriba, aut similis data opera & ex malicia cese-
 fat ad Principē scribere, quæ à Magistratu, aut Superiori
 suo mandatis habebat scribenda, ita vt ob eam malitio-
 sam obliuionem & negligentiam, Princeps damnum aut
 interesse patiatur, aut iacturā aliquam faciat, is neglector
 seu potius contemptor fug cōmissionis, puniendus est am-
 putatione pugnæ seu manus, vt multi autumāt. Alij verō
 sunt, qui eundem puniri volunt generali punitione falsi-
 tatis, nempe perpetuo exilio, seu pœna irremediabilis exi-
 lij, cum cōfiscatione omnium bonorum, dicta l. i. §. fin. & l.
 iubemus.

iubemus. ij. §. his tabellionibus. in fi. C. de sacrosanct. ec-
 cles. Si verō falsa quædam cōscripserit, e quibus Princeps
 aliquid cōsequeretur incōmodi, & præiudicij: is (si talis fal-
 sitatis, & incōmodi primam occasionem dederit, & autor
 fuerit) puniendus est amputatione manus, per cap. Imperi-
 alē. §. scriba, de prohib. alie. seu. per Feder. quod sic ha-
 bet: Scriba verō, qui hoc instrumētum sciēs cōscripserit,
 post amissionē officij cū infamię periculo, manū amittat:
 aut (vt multi cēsent) incēdio. Sin falsa iam dicta quis cō-
 scripserit ignorāter alius falsitatis nullā causā præsbes,
 nec eam primō, aut inueniēs, excogitās, aut primā occa-
 sionem præsbes, sed ob instantiā & gratiā alicuius tantum
 cōscribēs, quasi prece, aut p̄mio, aut fauore conductus
 & permotus, is tū non punitur modis suprā memoratis,
 sed tantum confiscatione bonorū. Sic Notarius, Scriba, aut
 Grapharius, qui ex imprudentia, negligentia, aut inertia
 (non ex malicia) falsitate scripturæ suæ vllū in dānū ali-
 quod deducit, cuius negligentia sua in culpa est, is non pu-
 nitur criminaliter, sed tantum civiliter, hoc est, tanti dāni
 restitutione: & reparatione omnium detrimētōrū inde oriē-
 tium, Adde si ex sua autoritate tantū literas aut instru-
 9. mēta conficiat, quæ nihili nulliusque sunt valoris, quæq;
 in formalibus aut substantialibus peccant & deficiunt: is
 (quoniā culpa vacat) indēnis est, et nullo modo puniēdus:
 nulli enim tales literæ obesse possunt, glōf. ordinaria &
 ibi Docto. in l. damus, C. ad l. Cor. de fals. Bartol. in l. i. §.
 qui in rationibus, eo. tit. quibus seruit quod voluit Bald.
 in l. vnica, in vij. colum. C. de confes. Quocirca hīc no-
 10. tādā est in materijs falsitatis regula certissima, quod nunq;
 vlla punitur falsitas (in quacumq; etiam specie commit-
 tat) nisi inde aliquod cōsurgat dānū, præiudiciū, iniuria,
 aut dedecus alterius Bald. in consilio suo xij. incip. Fi-
 liusfa. in ij. vol. Potest tamen ipse patrator & autor fal-
 sitatis extraordinariē puniri ob suam malitiam & falsi-
 tatem commissā, quæ natura talis est, vt ex ea detri-
 menti, infamię, aut iniurię quid oriri potuisset, tamen si
 non

- non euenerit: id enim nō sibi suaeq; prudētię aut bonitati ascribendū fuerit, sed fortunę, imō Deo, omnia suo arbitratu disponenti. Quisquis porro alienū chirographū aut sigillū call dē & dolosē effingit, ita ut hinc aliquis vllum patriatur incommodum, ac detrimentum, vel corporis vel vitę, aut honorum, is multorum iudicio puniendus est amputatione manus seu pugni. Secundū cōsuetudinē vero palām ac publicē installādus est, & subrigēdus in pelorinum seu in mēstrū: ac inde extra ditionē seu territoriū, aut etiā provinciā eiciēdus, id est exilio dānādus, aut aliās
- 13 iuxta conditionē qualitatemq; delicti plectēdus. Quin & rasura pręiudicat, ac falsitatis crimen in se complectitur, potissimum quoties ob eam subuertitur aut confunditur veritas, quod facillē fit in datis, in summis, in numeris, in locis, in nominibus commutandis, vnde alicui detrimentū aliquod confurgit. Verū ea rasura, aut literarum syllabarū ve in literis, aut libris omīssio (idē censendum est de illatinitate, & alia quauis barbara lingua) nullam
- 15 efficit falsitatem, nisi cum tali rasura, omīssione, aut illatinitate, aut cum accita alia lingua, veritas prior, hoc est, substantia prioris orationis & sensus ipse prior, corrumpatur, & in malum verteretur. Sic etiam rasura illa, quę cōmissa est in narratione factorū, reddit instrumentum et literas falsitatis suspectas, quod non efficit ea rasura, quę fit in narratione iuris. Quisquis rasuram admittit in literis Principum, easq; corrūpit aut falsificat quę ex ipsius promanant Cancellaria, is puniendus est per magnū suum Cōsiliū, & multatē omnes inde manātes ipsius sunt Cancellarij. Si verō ille Principū literę proueniāt rasuris adulteratę, aut aliās falsificatę ex alijs iuis Cōsilijs, idem hoc
- 17 Consilium talis falsitatis ac rasurę noticiam, inquisitionem, & punitionē sibi assumeret, & multatē ipsius essent
- 19 Principis. Quisquis pręterea alterius resignat aut recludit improbē literas, eas legit, aut legendas tradit, contentatę alijs prodit, ob quod vel scriptor, vel is ad quē scribuntur literę, aliquid detrimēti, dāni, aut verecūdię patitur

tur, is certē falsitatē cōmittit, & puniēd⁹ est arbitrariē. Qui item tabellas alicui deferendas assumpsit, nec eas fideliter reddit, aut nō reddit falsum indubiē etiā cōmittit. l. Titio. ff. ad municipal. & l. i. ff. ad legē Cor. de falsi. & ibi Bartol.

De falsitate per abusum. Cap. 123

S V M M A R I A.

- Falsitas per abusum fit in falsis mēsuris, ponderibus, mercibus, nomīnibus, titulis, dignitatibus, pecuniis, monetis aureis, argenteis, literis, syngraphis, reuelationibus, puerorum suppositionibus.
- Falsitas mēsurarum, ponderum, mercium, puniatur restitutione dupli, exilio, & ieiunio 30. dierum, Canonice.
- Cereales cur apud Rom. creati.
- Cerealium officium & utilitas.
- Ex falsis propolis pōderibus, mēsuris, mercibus, magnū accrescit reip. dispendium. Et pœna hic statuta, num. 1. & 2.
- Scienter emens aut vendens quicquam iniustum mēsurā aut pondere, puniatur dupli restitutione, & relegatione.
- Commodans iniquas mēsuras vel pōdera, tenetur restitutione damni.
- Iniquas mēsuras aut pondera faciens, locans, conducens, vendens, tenetur restitutione damni.
- Assumpto, falso quę dignitatis titulo fallens, puniatur ut falsarius arbitrariē.
- Nomen suum mutans loco ut se liberet, aut ut amicum defendat, aut hostem fallat, extra crimen est.
- Argentarius argentea sua vitias, mouendus est suo opificio.
- Vēdēs aurichalcū pro auro, electrū pro argento, falsificatos pānos, mouēd⁹ est suo opificio, & merce priuad⁹ nu. 13. et 14.
- Principis monetam falsificans, puniatur ut falsarius & ut traditor.
- Falsi monetarii puniuntur extremo supplicio.
- Moneta, Principis est, & reip.
- Secreta iuridicē commissa reuelans, puniatur pœna falsi.
- Falsis se defendens literis puniatur pœna falsi.
- Suspectis se defendens literis, nantizare debet.
- Falsos supponens pueros, puniatur pœna falsi, pelorino, vel sententia arbitraria.

Falsitas saepe iterata, ponitur grauius.

Falsitas per abulum ferè fit in mensurando, ponde-
rando, & mercando. Quisquis igitur falsitatem com-
mittit malitiosè & fraudulentè abutendo falsis
mensuris, libris, pòderibus, stateris, bilacibus adulterinis,
speciebus, aut alijs mercibus deprauatis seu corruptis,

cáp

eàq; seu iusta vñspado & exponendo, is iuxta leges ciui-
les puniendus est duplo ac relegatione siue exilio, l. penul.
ff. ad l. Cornel. de falsi. vbi Modestinus l. C. ait. Si venditor
mensuras publicè probatas frumenti, vini, vel cuiuslibet
rei, aut emptor corruperit, dolòve malo fraudè fecerit,
quanti ea res est, eius duplo condemnatur: Decretòq; dñi
Adriani præceptum est, in insulam eos relegari, qui pòdera
& mēsuras falsificassent, & in Lannonam, §. ff. de extra-
ord. criminib. Salomon in Prouerbijis inquit: Pondus &
statèra, iudicia Domini sunt. Aduersus igitur Dei ordina-
tionē, ac iuxta ciuilem Magistratū delinquit, qui pondere
& statèra abutitur. Quocirca ne hac in re facilius pecca-
retur, duo enim Aediles apud pop. Rom. à Iulio Cæsare
creati sunt, qui Cereales appellabantur. Hi cibariorum &
mensurarum habebant rationem, autorib. Feneftella &
Halicarnasseo. Deinde officium ipsorum erat (vt scribit
Satyricus) De mensura ius dicere, vasa minora frangere,
etc. Considerabant enim hanc curā politicā (& certè res
ira se habet) & istarum rerum diligentem obseruatiā, plu-
rimū vtilitatis ad repub. augendam & conseruandam
conferre. Eam verò curam neglectā, rei publicè bono plu-
rimū officere, & detrimēto esse. Quocirca optarim hanc
curam (Romanorum exēplo) omnibus nostris Magistra-
tibus in primis esse cordi, & curæ: vt in his pòderibus, ac
mensuris paulò omnes essent oculatiores. Nā quū in his
æquo plus videamus eorū torpere diligentia, passim etiā
cōspicimus in nūdinis publicis, apud cauponas, & myro-
pòlas grandè ponderū & mensurarum abulum, sine frōte
& metu legum, callidum talibus abusibus committētes
furtum. Atque hinc præterea propole suū quæstum ve-
nantur, alijsque mille similibus technis & excogitatis
modis rep. opprimunt, & rerum omnium charissimam
annonam per magistratum somnolentiam inferunt, sicut
I. C. Paulus ait in Dardanarios, propter falsum mensura-
rum modum, ob vtilitatē popularis annonæ, pro modo
admissi, extra ordinem vindicari, l. in Dardanarios, ff. de
pœnis.

pœnis. & facit l.annonā attentare, per totū. ff. de extraor. criminib. l. si mēfor. in fi. ff. mēf. falsi. mod. dixit. Secundum
6 lura verē Canonica, punitur inedia & iesunio, spatio triginta dierū, in pane & aqua, c. vt mēsuræ. ext. de empt. & vendit. Ex cōsuetudine verō punitur ea mulcta, quā leges
7 municipales ad hoc crimen statuerunt. Quisquis autem emit aut vendit quicquā sciens volēsq; iniqua mensura aut iniusto pōdere; is crimen furti cōmittit, & punitur restitutione dupli, necnō relegatione, seu exilio, l. penul. et l.
8 annonā, §. si. p̄citat. Sic qui sciens volēsq; cōmodatō alteri dat iniquā mensurā, aut pōdera iniqua, siue adulterina, ad aliquem fraudādum tenetur & obligatur ad reparationem dāni personę fraudatę. Ideoque dānādus est restitutione omnīū dānorū ex ijs factorū. Simili quoq; reparatione tenetur, quisquis iniquas mensuras, statēras, bilices, aut pōdera cōficit, vendit, aut locat, siue ipsi de iniquitate constiterit, siue nō. De mēsurarum enim suarū & equitate & iniquitate prius cognoscere debet antequā eas alijs tribuat. Paria enim sunt in iure, scire, & scire debere, vel scire posse, l. quid te. ff. si cert. peta. notatur per gloss. in l. qui cum alio contrahit. ff. de regu. iur. in fin. in verb. eius. dum dicit parem esse culpam scire, & scire debere. & ibi Phil. Decius. Quin etiam punitus est de falsitate, suprà citatis iuribus. Falsa enim mensura non est mensura, ac falsum pondus, nullum censendum est pondus, sicut adulterinus numus, aut falsus, nullus est numus. Paria enim sunt, non soluere, & soluere reprobos numos, l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pigno. actio. quēadmodum paria sunt, non satisfare, vel non idoneē satisfare, l. quorrens. ff. qui satisfda. cogan. & paria sunt, non facere, & non debere facere. Pro his videbis tractatum eximij Doctoris Iohannis Regnandi, de mensuris & cuius autoritate possint fieri. Alium quoq; hīc falsitatis abusum attēde, qui
10 ferē in officijs vsu venit. Quisquis enim sese abutitur in falsis ac mentitis officijs, aut sibi ipsi alios titulos dignitatum, & officiorum assumit quā habet; aut qui se gerit
pro

pro alio commissario: aut se certa quēdā in mandatis habere iactat à Principe: atque hæc omnia falsē & cōtra veritatem, vt hac mentita fide, imō falsitate excogitata alios facilius fallat; is crimen falsi cōmittit, & punitendus est vt mentitor extraordinariē, cum reparatione damni, l. eos. §. fin. ff. ad l. Corn. de falsi. Si autem hæc fecisset munere pecunia aut pretio corruptus, punitendus esset, vt falsarius pœna falsi. l. i. §. sed & si quis ob renuntiandum. ff. ad leg. Corn. de falsi. Si quis præterea falsō abutatur, & arroget sibi falsō titulū militis, aut equestris ordinis, aut Doctoris, aut notarij, is falsitatis crimen committit, d. l. eos, §. fin. Sicut item ij, qui aliorum insignia, arma, aut titulos proprijs vsurpāt: qui omnes plectendi sunt pœna falsi, d. l. eos, §. fin. Quisquis nomen, cognomen, aut prænomen suum mentitur, aliudq; falsō sibi vsurpat, vt hoc mērito nomine, cognomine, vel prænومine alium circūueniat & fallat, atque ex eo sequatur proximi detrimentum vel impedimentum: is punitendus est pœna falsi, aut arbitrariē, iuxta qualitatem & circūstantiā facti, & ad prudentiam & discretionē Iudicis, l. falsi nominis. ff. ad l. Corn. de falsi. & l. vnica. C. de muta. nominis. Sed hanc censuram non meretur, quoties nomen suū commutat, aut ioco, aut vt sese ita tutius ex aliquo periculo liberet, aut sibi citra alterius detrimentum profit, non autem ex malitia, & lædendi libidine, vnicuique enim permissum est suum nomen commutare pro suo arbitratu, sine fraude, hoc est, si hinc nemo vllum detrimentū patiat, d. l. vnica, C. de mutat. nominis. Quandoquidem (vt dictum est) aut pro defensione propria, aut pro defensione amicorum, aut ad fallendos hostes, aut certo ioco aliud nomen falsō assumere licet citra vllum crimen aut culpam. Sicut qui in theatris stultorum, morionum, aut aliarum personarum nomina sibi assumunt. Argentarius autem, qui aurea seu argentea sua peiori valore & pretio & substantia vitiāt, & non æquat iuxta statuta seu ordinationes Principis sui, vel ciuitatis suæ, is punitendus est vt falsarius, & suo mouendū

13 dus opificio, veluti eo tractando & exercendo indignus.
14 Similem quoque poenam subeat necesse est, quisquis aurichalcum vendit pro auro, aut electrum pro argento. Similitudine textor aut mercator panarius, qui falsa sigilla suis appendit pannis, aut falsam panni tincturam vendit pro bona, aut aliam quamvis falsitatem in panno dolose immitte contra iuramentum suum, contra leges, regulas, & statuta sui opificij & civitatis, in qua suam artem exercet: is puniendus est ut falsarius, & sua primandus negotiatione iac opificio: & ipsi panni praefati ita falsificati nonnunquam igni consumuntur: aliquando in varias diuersasque partes dissecantur, & scinduntur. Numularij seu monetarij ac monetales, aut quicumque etiam argentarij, Principis monetam falsificantes & adulterantes, non solum ut falsarij, sed etiam ut traditores puniendi sunt: uti sunt illi quoque qui numos aut rasura, aut circuncisione, aut tinctura, vel aqua forti vitiant & leuiiores reddunt. Hi si liberi sunt, bestijs subiunguntur: & si serui, ultimo supplicio damnantur. Idemque de his qui falsam monetam percusserint, i. qui falsam. ff. ad leg. Cornel. de fals. vel adulterinos numos constauerint & fecerint, puta plumbeos vel stanneos, d. 1. qui falsam, & l. quicumque, & l. leg. Cornel. testamentaria. ff. eod. tit. ad leg. Cornel. de falsis. Huius criminis poena abundantius etiam a nobis explicata est superius in cap. de monetariorum adulteratoribus. Nec absimili ratione censendum etiam est de his numularijs, atque etiam de illis pestiferis mercatoribus (verius hac nostra tempestate usurarijs) quos nunc communi vocabulo finaciarios vocant: qui studio, & ex avaritia iusti ponderis numos seponunt: eos etiam circuncidunt, radunt, tingunt, vel effingunt: & postea eos leuiiores seu falsos effectos, in vulgus emittunt, crimen falsi etiam committunt, & puniendi sunt admodum graviter, quoniam rempub. depredantur ac furantur. Impossibile enim est numos omnes eudere eiusdem ponderis.
18 Et moneta spectat ad populum generaliter, & ad nullos particulariter, id est, numi leuiiores applicandi sunt praelo aurario

aurario siue argentario, quod est vulgi & totius est reipub. aut Principis: non autem numulariorum, aut alicuius particularis personae. Item Advocati, Procuratores, Tutores, Curatores, Oratores, Secretarij, Scribae, Graphiarij, atque id genus similes, qui secreta dominorum, pupillorum, adutorum, magistrorum suorum pandunt & propalant: Aut qui instrumenta, literas, aut informationes ostendunt partibus aduersarijs, hi puniendi sunt (quia falsarij) poena falsi, i. i. s. is qui deposita. & ibi Bartol. & scribentes. ff. ad leg. Cornel. de fals. l. si quis aliquid. s. instrumenta. ff. de poenis. Praeterea, quisquis scies & volens vitur, & se defendit falsis literis, & instrumentis in iudicio, is quoque puniendus est poena falsi: sed non tam enormiter, atque is, qui eas literas confecit ac falsificavit, argu. l. falsi. s. ordine, ff. ad l. Corn. de fals. D. H. ppoly. de Marfil. in l. eiusdem. in princip. & in l. fin. ff. ad l. Cornel. de sicar. Nota, Si quis Reus a creditore pertractus in iudicium, sese defenderet, & expurgare nitetur syngraphis, vel obligationibus falsitatis suspectis, iudex eundem Reum, eo casu costringeret consignare seu (vulgo) nantizare: atque tum de falsitate cognosceret, & inquisitionem faceret, idque iuxta stylum quarundam curiarum: atque omnes literas & omnia instrumenta, quae ipse certo comperit esse falsa, sibi assumit & servat, ignique tradit. Praeterea, mulier quae falsitatem committit in suppositione, vel commutatione partuum, siue puerorum, vnum partum aut puerum supponendo alterius partus seu pueri loco, ea punienda est poena falsi, & statuenda in pelorino siue meastro, hoc est, in loco aliquo editiori, ubi infamiae & dedecoris gratia, omnibus deridenda proponatur: deinde alia poena iudicis arbitraria. l. qui falsam. & l. lege Corn. testamentaria. ff. ad leg. Cornel. de fals. Postremo, ubi frequens huiusmodi depravatio & falsitas increaseret, augeturque, vel morte etiam mulctari posset: frequentatio enim delictum auget, iuxta vulgatissimam ac tritissimam sententiam, s. nonnunquam, ff. de poe. vbi Claudianus dicit, nonnunquam suenire, ut aliquorum malefactorum supplicia exacerbentur,
li bentur,

bentur quoties nimium multis personis grassantibus exemplo opus sit. Quod quidē etiam ideo faciendum est, autore Vipia. l. C. si quis fortē. §. si quos. ad si. ff. de poe. Vt exēplo deterret, minus delinquant ceteri. l. si quis seruo, in si. C. de furt. & l. i. C. ad l. lal. repetun. vbi sic text. habet, vt vnus poena, metus possit esse multorum.

De falsitate per silentium. Cap. 124

S Y M M A R I A.

1. Non obstitentes malo, crimen incurrunt.
2. Testamenta vel Codicillos comburēs, supprimens, occultās, punitur poena falsi, exilio, & restitutione dānorum.
3. Aliorum literas supprimens, punitur reparatione dānorum omnium.
4. Libros mercatorum falsificans, comburens, radens, lacerans, punitur poena falsi, & restitutione dānorum.
5. Testis veritatem rogatam subdicens, punitur poena falsi.
6. Actio falsi nulli intenditur post viginti annos.
7. Omnis falsitas ex iure olim puniebatur exilio, & confiscatione bonorum, hodie verō punitur tantū exilio.
8. Falsitatis punitio ex quorundam consuetudine.
9. Punitio in facie, detestabilis.
10. Principis generalis remissio, omnem excludit falsitatem.
11. Falsarius negatur remissio cum ingressu Principis.
12. In falsitatis crimine iudicando, magna habenda est observatio.
13. In falsitate tam reo quā auctori, permittenda est probatio.

Icut in foro conscientiae non solum peccant qui actu rem vetitam & illicitā perficiūt, sed etiam n̄ qui aut factoribus consentiunt, aut viliū subsidium praebent: Imo qui iniquis factoribus. nō omnibus modis quibus debent, obstitunt: & nefarium ausum quantum in se est, non voce ac delatione impediunt: Ita in foro quoq; civili criminis Reus est qui falsitatem celat, premit, abscondit, ac tacet, & cri-

& crimini sit obnoxius. Quisquis igitur alicuius testamē-
tū aut codicillos, aliāsq; literas similes testamētarias cōbu-
rit, supprimit, & occultat, ita vt ob hoc veritas testamenti
ac codicillorū vim patiat, & in apertū nō veniat, cuius
caussa aliquis detrimentū patiat, is falsum cōmittit, pu-
niendūsq; est poena falsi & exilio, & restitutione interesse
in cōscientia, l. eū qui, C. ad l. Corn. de falsi. l. qui testamēt. l.
Paulus, & l. impuberē, §. qui codicillos, ff. eo. ti. Id autē nō
est intelligendū de ijs qui alias quasiuis literas, aut instru-
mēta reseruat & occultat: hi enim tantū ad restitutionem
dāni puniendi sunt, nō autē criminaliter, nisi certē ex de-
stinata malitia huiusmodi literas occultarent, ne scilicet
veritas vnq; emergeret: in hoc enim casu falsitatem cōmit-
teret, & puniendus esset poena falsi, l. eū qui, l. qui testamen-
tum, & l. Paulus, praenarratis. Quisquis itō vitiat, corrup-
pit, et falsificat libros mercatorū, aut eos cōburit, aut ex ijs
paginas vel quaterniones excipit, aut quaedā substantialia
litora quadā vel rasura tollit, & veritatem obscurat, ne fides
mercatoris, & veritas alijs innotesceret, is crimen falsi cō-
mittit, & plectendus est & falsi poena, & restitutione om-
nium dānorum, arg. d. l. Paulus. Testis itē in iudicium aut
apud Commissariū accitus, ibiq; veritatem quēstā nō clarē
& plenē iuxta interrogationē factā deponēs & contestās,
aut eā tacens, is quoq; crimē falsi committit: ob quod si-
militer poena falsi puniendus est, l. i. §. sed & si quis ob re-
nuntiādum. ff. ad l. Cor. de falsi. Bar. & Bald. in l. Presby-
teri. C. de Episc. & cler. & Hippol. de Marf. in l. si in rixa.
nu. 7. ff. ad l. Cor. de scar. Hāc autē actionem falsi, de qua
iura loquūt, intelligas oportet, non durare vltra 20. an-
nos, ita vt nemo eā alteri intēdere posset post annos 20.
singulari l. querela. ff. ad l. Cor. de falsi. Atq; hoc summo-
pere obseruādū est, quod amicis aliquādo liberandis esset
tam accommodum. Hactenus de quinq; falsitatis speciebus
fatis dictum sit. In quibus generalem punctionem obser-
ues velim, & nunc recentē & consuetudinariā. Generaliter
enim olim oīs falsitas iuxta antiqua iura puniebatur
li ij perpe-

perpetua deportatione siue exilio, & præterea omnium bonorum confiscatione, l. 1. §. poena falsi. ff. ad l. Cor. de falsi. Secundum vero iura recetia, falsitas tantum puniatur deportatione siue exilio, nulla autem bonorum proscriptione, vt in Auth. vt nulli ludicū, col. 9. §. fin. Sed hic considerandæ sunt (vt in dictis quoque capitibus demonstrauimus) variarum ciuitatum variegatae de falsitate puniendæ rationes. Nam Gadesenses, Brugesenses, Hyprenses, & alij falsitatem puniunt pelorino, & clauicandenti in facie inusta, & deinde exilio. Sed hanc faciei commaculationem iura admodum abhorrent & detestantur: quod facies humana ad formam & imaginem Dei expressa sit & cōdita, & quā Christus seruator noster pro nostra salutē assumere dignatus sit, (vti superius etiam cap. 110. latius ostendimus) Aliæ præterea sunt alijs ciuitatibus falsitatem puniendi rationes, quas hic prudens prætereo: ne omnia hic recensere velle videar: hoc tantum in fine materiae de falsitate adiungere libuit: Falsitatem crimine esse enorme, habens in se plus malitiæ quàm multi arbitrentur, vt vel hinc patet, quod falsitatem Princeps in suis generalibus remissionibus non absoluat: Imò & si remissionem condonasset, ac postea cōstaret de falsitate impetrantis, remissio esset inualida & nulla. Deinde etiā hinc enormitas constat, quod falsarijs negatur remissio cum ingressu Principum, quam tamen alij malefici & criminosi in talibus solēnibus ingressibus facilius impetrare solent. Barto. in lege Lucius, in fine, ff. ad Senatuscon. Turpiliana. Hippol. de Marfil. in l. si in rixa, numeris 12. & 13. ff. ad legem Cornel. de sicar. Et Boerius in suis decisionibus aureis, quaestione 117. numero 23. folio 37. parte 2. qui contrariae tamen parti inniti videtur. Postremo (cum isthoc enim caput absoluerō) in quaestione falsitatis (vt scribit Oldendorp. Regula 20. de probationibus criminaliter accusando mota) acerrimam oportet fieri indagationem, & argumentis, & testibus, & scripturarum collationibus, & alijs item similibus vestigijs ad veritatem commodè perducendis. Non enim accusatori tantum probationis necessitas indicenda est, sed etiā Reo

cota

sua probatione permittitur, vt iudex cōstituitur medius. Sed hoc inter vtranque personam in talibus probationibus seruandū est, vt è iusto & debito ordine fiant, hoc est, vt actor, & primò scripturam producat: deinde Reus, & eam falsam arguens ad probandum admittatur. l. vt falsi. C. ad legē Cornel. de falsis, & l. fina. ff. eodem titulo.

De diffamatione per libellos. Cap. 125.

S V M M A R I A.

1. Furtum spirituale, est diffamatio.
2. Famosorum libellorum autores, puniendi sunt capitaliter.
3. Famosos libellos reperiens, vix tutus est à dānatione capitis.
4. Famosos libellos euulgans de rebus capitalibus, & veris est innoxius.
5. Extra iudicium non licet aliquem accusare.
6. Autor libelli de re non capitali, puniendus est cōpensatione iniuriæ & famæ.
7. Parum interest, an quis libellos famosos ediderit per se an ex alio.
8. Libelli famosi de principibus, republ. & officiarijs, deferendi sunt ad Magistratum.
9. Famosorum libellorum autores, iure Pontificio flagellandi.

Vum superius de furto reali ac materiali abundè tractassemus, furtū ibidem spirituale prorsus omissum esse, hic demū occurrit: quare istud inutilesilentio hic præterire nolui, putās equidē prestare ipsum vel indigno loco vteūque explanare, quā vbiuis locorū omittere. Est itaq; quoddam furtum spirituale, quo alterius famā malitiosè & infamiascripto, aut per sparsas literas siue chartulas diffamatorias, aut per cantilenas odiosas nefariè furamur: quas literas, aut scripta Latini libellos vocant famosos. Hoc crimē iura admodū detestabile habēt & exosum, adeo vt omnes qui famosos libellos, hoc est, schedulas dictas detractorias vel cantilenas aut dictāt aut cōponūt, aut vspiam ad valuas affigūt, aut plateatim vel spargūt, vel cantant, si in quibus

quibus alterius nomē bonū & famam cōuellūt, lacerant, & nequiter, iniquē, pręterq; culpā eripiunt, & quibus falsa spargunt; aut saltem talia, quę stabili veritate nūquā probare potuerūt: Omnes (inquā) tales diffamatores publici, puniēdi sunt capitaliter, & ultore gladio cōmēti secūdum leges; l. vnica, C. de famos. libel. l. ob carnē, ff. de testibus. Nec dissimilis fuit sententię Cornelius Tacitus, li. i. historiarū. Quin & eodem crimine reus tenetur, quicūq; tales literas inuentas, aut diu seruatas, non lacerat, aut cōburnit, sed eas profert in publicum. Nā cōtra ipsum suspicio est, quod ipse earū literarum sit autor, quodq; eas, aut composuerit, aut componi iusserit, aut ipsemet sparserit, quas mox dissimulanter inuenire voluerit: Aut quod in huiusmodi diffamationibus publicis, magnā voluptatē capiat, d. l. vnica, C. de famos. libel. Si tamen sese ab hac suspitione elinere nō posset, & suam innocentia testibus fide dignis comprobare nō posset, qui iuramento adstrueret cum easdē schedulas, aut chartulas in conspectu ipsorum reperisse, atq; ita repertas ipsis conspicientibus, & presentibus cōmōstrasse. Quisquis autem famosos libellos, aut cōponit, aut euulgat, aut spargit de rebus capitalibus & veris, aut quas veras esse, probare cupitis non est in crimine, modo eam probandi presentationē faciat in iudicio. Nam extra iudiciū nulli fas est, alterum iniurijs & accusationibus vel diffamationibus impetere. In ijs porro literis quę nihil habēt capitale, scriptor & dictator & euulgator puniendus est de iniuria, & compensatione fame ad tantam summam, quantā diffamatus iurabit se cum nominis integri laceratione cōmutare nolle, deinde reparatione famę cū cōtraria diuulgatione, hoc modo, vt qui prius diffamatione alterius legerat nomen, nunc cōtra eiusdē nomen laudibus efferat, predicet & commendet, & per alios libellos contrarios, vel sua conscripta testetur mendacia, vel 7 offensi testetur innocentiam. Nec multum curandum est in famos. libellis, imō nullū discrimen ponendum, an is tales libellos, aut cōposuerit, vel ediderit sua propria auctoritate,

toritate, aut instinctu vel persuasū alterius. Deinde an fictis nominibus diffamationē peregerit, an veris: modo per ea ficta nomina, psona diffamata innotescere, & legi disposuit. Deinde non excusat, siue dicat se diffamatū nouisse, siue non nouisse. Nec enim, cum substantialia persolant, parum habent discriminis. Cæterum quisquis famosos libellos reperit, aut acquirit, qui sūt de rebus principum, aut reip. in generali, aut de rebus Officiorum, aliorūque gubernatorum in particulari, optimē fecerit (necum peccabit) si eos famosos libellos repertos prudenter & secreto deferat ad Magistratus vel Iustitiam, aut ipsius Officiarios, & nulli alteri: quanquam ius Pontificium verberari tantum seu flagellari iubet, c. qui in alterius, v. q. i. facit l. diffamari, C. de ingenu. manumiss.

De falsis aleis. Cap. 126.

S V M M A R I A.

Alea nulli non perniciofissima.	1.
Alea pueris indigna.	2.
Aleis falsis ludens, committit crimē falsi, & furri. nu. 3. & 12.	
Aleator falsarius vt falsarius & fur puniendus est.	4.
Cum falsis aleis perdens, aut lucrans, ius suum repetendi habet, & seruandi amittit.	5.
Ois aleator perdit ius de reparatione iniuriarū vel dānorū, & omnium cōtractuū contingentium in ludo. nu. 6. 7. 9. et 10.	
Domus aleatoria debetur fisco.	8.
Et lusores, collusores, aditātes participes, pecuniā aut tabulam dantes, pari pœna plectendi.	11.
Iuuenes ad ludum pellicens, grauiter plectendus est.	12.
Quando iuuenes dicendi sunt ad ludum pertrahi.	13.
Aleatum mala et pericula.	nu. 14. et 15.
Alea quatenus viris honestis permitta.	16.
Ois lusores pro graui pecunia, aut extraordinariē, aut exilio, aut multa pecuniaria, aut arbitrariē, plectēdi sunt.	17.
Actio de bonis repetendis per aleam perditū, est perpetua, saltem etc.	18.
Restitutio faciēda est victo, si is cognoscatur, fisco indignus	
Il iij pauperi	

pauperi melius si ignoretur victus. 19.
Alearum usus antiquissimus. 20.
Aleator perniciosus & pestis est reipub. 21.
Lulores vt plurimum falsas aleas interserunt. 22.
Lulor tria legis praecepta violat, scilicet de honesta vita,
de nullo

de nullo laedendo, de vnicuique tribuendo sua. 23.
Ludus perimititur viis honestis, recreationis gratia si sine
dolo & crimine. 24.
Ad aleatorum correctionem utilis admonitio. 25.
Voluptuarij & ignavi ciues, sunt telluris inutile pondus. 26.
Veterum seueritas in pellendis ciuibz inutilibus. 27.
Alea etc. per Regem Francia coercita. 28.
Ludi sagittarij quando in Francia privilegiati. 29.

Nimaduerti pñ Lectores inter varias il-
lecebras, quibus multi potissimum ado-
lescentes illaqueari consuevere, principa-
tum obtinere, lusum praecipue alearum.
Quam enim alea sit vorax, ac bonis mo-
ribz inimica, multorum id proditum est
praeclaris testimonijs, & nostris (proch-
dolor) satis cōspicimus oculis. Ex ea enim videmus mul-
tos diuites, & re lauta bene natos, peruenire ad summam
rerū omnīū penuriā & egestatē: à rebus laetissimis in ex-
tremum luctū: à gloria, ad ignominiosā dedecorā: à pie-
tate & mente catholica, in reprobū sensum, & tandem in
blasphemiam: à fidelitate & iustitia, ad furtum & rapinas.
Quocirca nō abs re me facturū esse putauī, si hoc caput de
ludo aliquantō accuratius pertractarē: cum sit ludus hic
alearū & frequentissimus, & in repub. perniciosissimus:
tamen si sint qui aleā excusent, & eidē indulgendū esse ve-
lint, recreationis animorū gratia: vtut enim eā excusant,
plus tamen dedecoris, impietatis, & perniciēi secū cōfert,
quā gloriae, pietatis, ac utilitatis. Quod cernens Censō-
rius Cato, pueris ilico alearū vsu interdixit: quiduis po-
tius illis permittens, ac trochorū lusum prius cōmēdās, vt
tali initio à malo seminario sese temperarent: sperās ipsos
tāto fore in senectute à corruptis moribus alieniores, si
iuuentutē aleis nunquā contaminassent. Quū igitur hic
alearū vsū abominamur, maximē de falsis aleis hic no-
bis loquendū est, quibus planē multi, ac impostores hoc
tempore maximē gaudent & se exercent. Poterat hoc ca-
put

put (fateor) ad superiora de falsitate non incommode referri, sed quoniam tā est generale, & noxiū, ideo seorsum hic suo loco digessimus. His igitur falsis aleis quisquis vitur ludit, & falsit, geminum crimen committit, & crimen falsi, & crimen furti: crimen quidem falsi committit, quod re falsa utatur, at, arbitrio, §. de eo, & quod ibi not. ff. de dolo. Crimen verò furti committit, quod nihil interfit inter lucrum dolosum, & lucrum furtiuum: in neutro enim licet pecuniam acquisitā & lucrata sibi tenere & 4 reservare, arg. l. falsus, in princip. ff. de furt. Quoties hic falsus aleator duplici quoque poena plectendus est, & ut falsarius, & ut fur, ad arbitrium iudicis: semper cum restitutione eiusdem falsi lucri, talibus aleis falsis comparatur: quod solius vincentis semper sit turpitudine. Bart. in rub. C. de condi. ob turpē caus. teneturque crimine stellionatus, cum certum criminis nomen non sit, l. 2. ff. de crimi. stelliona. 5 Quam ob causam, qui huiusmodi falsis, imò etiam æquis aleis quicquā perdidit, ei ius manet, idē perditū a lucrante collusore reposcendi: imò ab ipsius collusoris heredibus usque ad quinquaginta annos, idē repetendi ius perenti & perentis heredib' manet. Nā in hoc crimine nulla tēporis prescriptio, nisi quinquaginta annorū locū habet, salubri & sancta Authent. alearum vsus, ibi, sed solum reddatur, etc. & ibi, non obstante nisi quinquaginta annorum prescriptio, C. de religiof. & sumptib. funer. Porro, si nec lusor perdens, nec hæredes ipsius vellent vnquam talem perditam pecuniam, aut opes a frauduloso aleatore, aut ipsius heredibus reposcere, ipse fiscus (qui in omni crimine, se male partarum opum hæredem constituit) contra aleatorem ex officio ageret, & perditas opes cum multa debita reposceret, d. Authent. alearum vsus, ad finem. Quin tam abominabilem iura habet aleam (etiam si æquis, iustis, ac idoneis aleis aleator utatur d. Authent. alearum vsus, & ibi notat. & in Authent. interdicimus, C. de episco. & cler. & in corpore vnde sumitur in Authent. de sanctis. Episc. §. interdicimus, colla. 9. constitut. finali)

finali) & similes ludos prohibitos, ut in ea lusoribus nullam potestatem faciant ab sese mutuo iniuriarum illatarum, aut quorumvis etiam damnorum illatorum vindictam & reparationem posse requirere, l. 1. ff. de aleæ lusu, & aleatorib'. Deinde omnes cōtractus, ut venditionis, emptionis, locationis, conduktionis, mutui, permutationis, transaktionis, aut similes in eo lusu volunt esse irritos, inuálidos, & nullos. Notat Bart. in l. si quis cum sciret, in fi. ff. de vsucap. pro emp. Nec lusor vendens in ludo, tenetur emptori de euictione: nec etiam lusor perdēs, victori, quia ambo simul delinquant. l. si filiofamiliās. §. si in alea, ff. quarum rerum act. non datur, & per Doct. in d. l. si quis cū sciret. Ipsa quoque domus, ubi falsē tractantur aleæ, imò ubi quævis exercentur ex consuetudine aleæ, ex iure cedit fisco: inodo ea domus fuerit ipsius aleatoris. Similiter etiā si domus alterius fuerit, sciātque tamen, quod in ea huiusmodi ludi exerceantur, d. Authent. alearum vsus, in vers. Et si quis ibi, domibus eorum publicatis, etc. Nisi illa domus fuisset cuiusdā pupilli vel viduæ, arg. l. 1. C. de fals. mone. & ibi hoc in simili vult Cynus, & idem cēsendum est de omnibus domibus personarum miserabilium, arg. nota. per Cynum in l. 1. C. quando Impera. inter pup. & vid. Et si ex eadem domo quippiam ipsi aleatori durante lusu creptū fuerit, id perit, & aleatori negatur reposcendi actio, notabili l. 1. §. 1. ibi, impunē fit etc. ff. de aleæ lusu, & aleato. Et si aleatori vlla inferretur iniuria aut damnum (ut dictum est) aut ipse caderetur, sublata esset ei omnis de reparatione petendi actio, dicta l. 1. §. item notandum. Quin & omnibus adstantibus, qui aut colludunt, aut certe se participes faciunt periculi & lucri vel amissionis, eadem inligenda est punitio seu poena, etiam si non colludant, dicta Authent. alearum vsus. §. commodis. Qui ludens, aut ludum retinens, pecuniam in alearum ludo aleatori dat mutuo, eam iure reposcere non potest: quod sua mutuatione alteri criminis occasiōnem dederit, glossa est ordinaria in dicta lege. r. in princip.

princip. & in l. fin. in glo. super verb. acceperit pecuniam, ff. de aleæ lusu, & aleato. secus si ab alio aleator, qui ignorabat eum velle aleis ludere, mutuo accepisset: imò ipsi adstantes & spectantes, etiam si non colludant, nec pecunia alios iuuent, aut se participes faciant, sunt tamē puniendi ut ipsi principales lutores, dicta Authent. alearum vsus & d. Auth. interdicimus, iure enim verum est omnibus huiusmodi aleis aut aleatorum inspectione, tempus suum transigere, ac terere, forsā ob hoc, quod ex tali auda ac vitata inspectione plerūq; ipsi aleatores euadāt. Quicūq; simplices ac incautos iuuenes & adolefcētes, suasionibus, blātīs, malitijs, ac similibus illecebris, ad alearū frequentationem pertrahunt, ij non vt aleatores simplices, sed multo grauius plectendi sunt ad arbitriū ludicis, ob illatū
¹² offendiculum & læsam alterius innocētiā. Sed tū oportet intelligas, iuuenes & adolēscētes pertrahi ad ludos aleatorios, quādo ipsis suppediatur alea, incēditur ignis, subministrantur mensæ, tabulæ, & cādele, cū reliquis commoditatibus, quibus inuētus & adolēscētia in affectibus vehēmēs, & se per suos iuueniles calores cupidini deditos moderari ac refrenare nescia ad hoc malum (vbi ad cetera omnia facilis est & cærea) citō perducitur. l. fin. §. melius
¹⁴ enim. C. de bo. quæ libe. quoniam ludū tenentes, & lutores suscipiētes, causa sunt multorū indē emergentiū malorū,
¹⁵ scilicet blasphemiar, periurij, furtorum, sacrilegiorum, depauperationum, homicidij, necnō aliorū plurimorū, d. Auth. alearū vsus: vt etiam ipsa docet experiētia: nisi enim tales essent aleatores, & tam multi, non tam frequenter aleis passim luderetur maximē à iuuenibus, nec tot oriērentur pericula & mala: sicut dicimus de lenonibus, qui nisi essent, adulterium non ita frequenter committeretur, l. 2. §. 2. ff. ad legem Iul. de adulter. Monet ergo sanctus vir ille Cyrillus iuuenes, vt bonis moribus se informēt, abstinentes à prauis, maximē ludis: quia,
*Quo semel est imbuta recens seruabit odorem
 Testa diu.*

Et.

Et quod nouæ chartæ inscribitur, non faciliē indē delebitur. Monet igitur Cyrillus parentes ad eruditionē & verbera filiorum, & alearū abstinentiam, ne flendi eis succedat euentus. Hęc aurea verba tene perpetuō, & bene audies. Atque hæcenus habita de quouis ludorum genere intelligas oportet, qui iure prohibiti sunt, veluti de ludis alearum, chartarum, fritillorum, tabularum, atque id genus similium, qui partim fortuna, partim indultia geruntur. Huiusmodi enim omnia ludorum genera iure sunt prohibita: non tam ob malum quod in se habent, quā ob mala vitia & peccata capitalia, quæ huiusmodi ludos comitari soleant, quæ his sequentibus contenta sunt versiculis:

*Hæc cum taxillis ludendo crimina sunt:
 Ecclesia spretus, vsuræque, rixa, rapina,
 Scandala, tum nuga, blasphemia, tum faciendi
 Furti doctrina, violentia, copis falsi,
 Et mortis causa, deceptio, perditioque
 Temporis, & desiderium corruptioque ingens:
 Istis pradiſtis adulatio, vitæque turpis.*

Quos versus Hostiensis in summa, de excessibus prælato. declarat, quorum declarationem, quia facilis est, longius prosequi nolui. Hic itaque ludus censetur turpis ratione consequentiæ & accidentium sibi: ob id etiam forsā, quod omnia fortuita, & inexpectato prouenientia, mentem humanam non mediocriter quoque turbare soleant, præcipuē virorum, rationis vsu peno carentium. Quocirca etiam dicti ludi non prorsus interdicuntur viris honestis, ratione satis vtentibus, ac animi gratia & recreationis causa tantum ludentibus, & non ex ardenti cupiditate & auaritia, quæ tanquam radix omnium malorum est reprobata, c. bonorum. 47. distinct. sed tantum causa societatis & solatiij, pro vino aut ceruisia potanda, aut pro pullis gallinaceis, aut caponibus, aut leporibus, aut cuniculis, aut rebus similibus in conuiuium infumendis, l. fin.

- l. finali. ff. de aleæ lusu, & aleatoribus. & pro exigua pecunia, idque tempore & loco licitis, congruis, & honestis. Paruam autem pecuniam intellige hic iuxta conditionem, qualitates, & opulentiam, ac potentiam personarum, cap. & si quæstiones, extr. de simonia, in l. sed & si suscepit. ff. de iudic. nempe talem, quæ ipsum victum non multum lædere seu gravare posset, utpote solidum secundum quod leges appellant, quorum septuaginta duo vnam libram auri efficiunt, l. 2. C. de susceptoribus & arc. lib. x. etiam si multum dives sit & opulentus. Si pauper, egenus, inops, vnum aut alterum grossum aut staterum: ita ut non multum curet, an vincat, an perdat, saltem ipsi obesse ac gravare nullo modo potest, dicta
- 17 Authentica, alearum usus. §. sed nec permittitur. Omnes igitur lusores in ludis vetitis, & pro gravi pecunia ludentes, ubi procul dubio nequaquam deesse potest cupiditas, puniendi sunt extraordinariè, aut exilio, aut multa pecuniaria, aut aliter secundum iudicis arbitrium, cum de iure non sit poena ordinaria expressa. Iudicis enim est curare ne in sua provincia sint, qui suam pecuniam (qua reip. prodesse possint) malè insunt & profundant, aut ea certè inutiliter abutantur. l. illicitas. ff. de offic. præsid.
- 18 l. si cum dotem. §. si autem dissipet. ff. sol. matri. Atque actio & punitio isthæc de vitio ludo durat perpetuo ad
- 19 quinquaginta saltem annos, & si nesciatur cui facienda sit restitutio, adiudicanda est vel fisco, d. Authen. alearum usus, ibi, in opus metallum conuertatur, vel potius pauperibus. c. qui habetis, & cap. non sanè, 14. quæst. 5. Quando autem scitur is, à quo victum & comparatum sit, hoc est, cui facienda sit restitutio, tunc illic illi victo restituetur,
- 20 ut ibi habetur, & ibi per Bald. nota. Alearum tamè ludus antiquissimus est, ab Alea milite Troiano sic dictus, ut testatur constitutio Græca, qui ante Romam conditam fuisse traditur: imò ut refert Vgutio, fuit tempore belli Troiani. Et de hac sorte ludi habetur Exodi xxxiij. ubi dicitur: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt

tunt ludere. De qua etiam potest intelligi quod habetur Genes. xvi. Vidit Sara Ismaëlem ludentem cum Isaac, & eum decipientem, de quibus verbis, in c. renocet, in versic. sequitur, xxxij. q. 1. Et de ea etiam potest intelligi, quod dicit Philosophus in iij. Ethicorum, ubi affirmat lusores esse deterioris conditionis quam latrones. Et aleator, hoc est, tā ludens, quam receptor ludi, est velut hostis ac pestis reip. quia hoc cupit & optat, ut homines ludant & efficiantur pauperes: & ideo etiam fures sunt, & falsarii, quia ut plurimū interfecerunt lusores falsas aleas seu taxillos, & mutuam pecuniam dando malam, & retinendo bonam. & semper in ludo indicant contra extraneum cum ipsis ludentem, secundum Odoifre, in l. ff. de aleæ lusu & aleatoribus. Et Hostiens. in ca. quorundā, 34. dist. 13 Ideo præcauendū ait à ludo, quod lusor agat turpē vitam, illa tria præcepta legis & iustitiæ transgrediatur, scilicet honestè vivere. Alterū non lædere: & lus suum vnicuique tribuere, deinde ob animi inquietudinē & ardentē cupiditatē quā radicē omnium malorum esse diximus, §. 1. Auth. ut Iudices sine quoquo suffragio. Quocirca omnis ludus 14 qui virtutis vel recreationis, otij terēdi gratia tantum sit, & sine cupiditate & sine auaritia, is est permissus. l. solēt, §. 1. ff. de aleg. lusu & aleato. secundū Canones, dūmodo non immisceatur fraus, dolus, blasphemia, aut aliud delictū: & fiat horis debitis & congruis. Sed ludus omnis, qui fieret causa cupiditatis aut auaritiæ, cum admisione alicuius delicti est prohibitus, d. Authen. alearū usus. Quum igitur 15 tam damnosa sit reip. alea, optare omnibus provinciarū & ciuitatum rectoribus, acriorē in aleatores animaduersionem, ut nobilium aut ciuium diuitum, aut mercatorum filios aleis lusuibusque deditissimos ad saniorē reip. frugem præstandam compellerent: ut eas opes (quas alea vorat) ad verum sibi Principis ministerium cum gloria impenderent: aut si ciues essent, ad mercaturam, ad fœnus, ad omnem denique reipublicæ utilitatem impenderent, potius quā ut aleis inferirent, aut equos canēve alerent,

alcerent, aut alijs luxibus absumeret: quibus tamē nostro-
rum ciuū iuuentutem florentissimam coinquinari con-
spicimus, & in omne voluptatum genus potius resolui,
quā vt suis (imō Dei) opibus vlla in re, bono reipubli-
prodesse velint, aut optent, quasi iis voluptatibus & vi-
26 tijs planē nati sint, & non potius iuuandis alijs. Illi igitur
ignauī voluptarij & libi tantum viuentes, mihi tantum
27 inutilia pondera terrae videntur, & quos Romana seue-
ritas nunquam passa fuisset, tam inertes, suam temp. co-
inquinare: sed eos sine vlla dissimulatione ē ciuitatibus
28 vt membra inutilia, imō perniciofa pepulisset. Quos imi-
tatus optimus rex Francorum Carolus septimus in suis
diplomatis anni 1359. omne genus ludorum prohibuit,
quod tractant inhonesti isti circūforanei: veluti aleas, ta-
bular, fritilla, kegulas, globos, etc. quae nulli corporali
exercitio conducunt, nec ad suorum nobilium palestram
exercendam sunt instituta, aut ad defensionem regni. Illis
enim inertibus lusibus poenam indixit xxx. solidorum
Parisiensium pro suo fisco, quoties reperti fuissent huius-
29 modi ludos tractasse. Sed vti ipsis vtilius daretur luden-
di exercitium, ludos sagittariorum vbique instituit, con-
firmavit, & priuilegijs nobilitauit. Hos sagittarios ob si-
milem occasione secuti sunt Ballistarij, qui in bellis nunc
plurimū sunt vsui. Qui plura de alearū ratione, pernicie, et
detestatione desiderat, is legat D. Ang. Aret. & in suo sin-
gulari tracta. maleficiorum, in gl. super verb. Metidore de
mali dati. D. Troilum Maluetiū in suo vtili tract. de for-
tibus. D. Paridē à Puteo in suo aureo tract. materia ludi;
D. Ioan. Baptistam Cacialupum in suo tract. vtilissimo,
de ludo & aleae lusu: D. Stephanum Constan. in suo ele-
ganti tracta. de ludo.

De translatione limitum. Cap. 127.

S V M M A R I A.

Qui agrorum limites euellens, vitur, cōmittit furtū: qui ve-
rō trāspōnit tantum, cōmittit furtum & falsitatem.

Limites

Limites auellentis poena.

num. 7. 3. 4. 5. 6. & 7.

Iura limites intell' gunt saxa, lapides, arbores, palos, agros ab
agris dirimentes.

8.

In crimine termini amoti cuius licitum est accusare.

9.

Circa agrorum, aut viarum limites, seu terminos non
leue

Kk

leue crimē contingit, idq; ferē duobus modis, nēpe limi-
tum seu terminorū omnimoda ablatione, & eorundem
1 trāspōitione. Quisquis igitur aliorū agrorū seu viarū li-
mites euellit, secū aufert, aut ad sua opera applicat, & uti-
tur, is se furto alligat, ob quod furti puniendus est ad arbi-
trū Iudicis, etiā si eos abtulisset, nō vt limites aut termi-
nos mutaret, & alijs dānum per hoc inferret: sed vt eis ad
suū cōmodū vteretur, cuius meminimus sup. de furto,
idq; cōtinet l. i. in fin. ff. de termino moto dū dicit, sed pro
2 cōdatione admittētis cōertione trāsigēdū. Quisquis verō
limites aliorum trāspōit tantū, vt suos agros dilaret &
promoueat, is supra furtū cōmittit falsitatem. gl. vltima
in l. si. ff. eod. de termino moto: ob quā variē puniendus
est. Nā si fuerit iuuenis, punietur exilio & relegatione in
3 lōgissimas regiones ad tēpus. Sin fuerit senex, multādus
est exilio ad discretionē & arbitriū Iudicis, l. ii. ibi, de pœ-
4 na tamē etc. ff. de termino moto. Si cui cōtingeret cū al-
tero lite cōtēdere de limitū suorū discretiis, atq; alter ip-
forum interim durāte lite & processu, eosdem limites seu
terminos (de quibus esset quēstio) trāspōneret, vt hoc mo-
do certius suū processum & litē vinceret, is fraudē & fal-
sitate cōmittit, ob quā, litē perderet cū vniuersis sumpti-
tibus: & dānādus est ad restitutionē tantidē agrorū, quan-
tum alteri eripere per trāspōitionē conabatur. Et limites
tum cōstituēdi sunt tātō à priori locatione citeriis, quātō
ipse prius promouerat vterius. Et si tātū nō habeat, te-
netur tamē semper restitutione omniū dānorū, & (vt vo-
cāt) interesse omniū iuxta taxationem Iudicis, l. diuus. in
5 prin. & l. si. in fin. ff. de termino moto. Qui præterea alio-
rum limites ex malicia transmutat, vt vicinis negotiū fa-
cessat, & sibi nullū cōmodū faciat, is secūdū iura puniēdus
multa quinquagita aureorū, ad cōmunē vtilitatē hīci, &
6 restitutione omniū detrimētōrū, l. agraria. ff. de termino
moto. Qui autē dolosē aliorū fines & limites trāspōit
ex iussu seu mādato alterius, is puniendus est virgis, & ad
op' publicū biēnio dādus, aut loco illius per biēniū rele-
gandus.

gandus. Si autē id fecerit non dolosē, nec vt alteri vllū in-
cōmodū & fraudē inferret, sed tātū ex ignorātia & for-
tuito: tum puniēdus est tantū virgis, & verberibus cæ-
dendus, nō exilio aut relegatione, l. diuus. ibi, si verō. ff. de
termino moto. Et limites intellige, quæuis signa, siue
8 subsignacula, quæ agros ab inuicē dirimūt, aut lapides, aut
palos, aut arbores hīcū similia. In hoc crimine cuius per-
missum accusare et deferre, l. fin. ibi, et eius actionis peti-
tionem ei, qui volet, esse iubet. ff. de termino moto.

De calumnia. Cap. 128.

S V M M A R I A.

Calumnia est scienter in iustitia sustinere falsa: scienter de-
ferre falsa & non probabilia: scienter propositum crimen
dissimulando.

Pœna calumniatoris est arbitraria.

Calumnia semper includit in se scientiam iniuriæ alterius.

Iurare de calumnia, est iurare, quod putet se habere causam
optimam.

Calumniam iura vocant, aliquem mali-
ciosē & scienter in iustitia accusare & de-
ferre de rebus falsis & vanissimis & non
probabilibus, quæq; nunquā contige-
runt. Aut in iustitia sustinere pro vero &
equo, quod sciuit esse falsum & iniquum.

Aut est dissimulare, subicere, & nolle
proferre ad iustitiam crimen, quod punitioni subiectum
est, l. i. §. incidit. ff. ad senatuscons. Turpilii. Pœna autem
calumniarum est arbitraria, ad discretionem Iudicis, pro
qualitate personarum, & enormitate aut leuitate calum-
niæ, & rerum, sic vt videat quid calumniatorem mouerit,
& induxerit, vt alteri talem inferret calumniam. Nam si
ex simplicitate eam tantū intēderit, putās sibi iuris po-
tiora debere cedere, non suo aduersario, eo in casu certō
nō est censendus calumniam struxisse. Oporter enim ca-
lumniā semper coniunctam esse cum notitia iniuriæ alte-
rius. Hic autem notandum illud iuramentū, quod vocāt

Kk ij iuramentū

4 iuramentum calumniæ, aut de calumnia. Est enim iuramentum præstare de calumnia, bona fide iurare, quod sine fictione puret & arbitretur se habere bonam ac iustam causam, & alterum iniquum, ob quam eum pronocet in iustitiam, etc. l. cum & Iudices, vers. & actor, C. de iur. iuran. propter calum. dando.

De concussione. Cap. 129.

S V M M A R I A.

1. Concussio est, cum altera partiū iustitiæ causa cōponere.
2. Iudex partem vel minis vel inductionibus pecuniæ gratia pertrahēs, vt vel citius iudicet, vel tardius iudicet, vel nō iudicet, vel malē iudicet, concussione committit.
3. Officiarius, ob pecuniam studens capere aut non capere, sit concussor.
4. Concussio punitur arbitrariē cum restitutione principalis, restitutione quadrupli & exilio.
5. Promotor minis ab honestis matronis pecuniā extorquens, puniendus est grauior.
6. Iudex cōcussit iure Canonico puniendus vt calumniator.

Abent iura crimen, quod concussione vocant. Est autem concussio, sub prætextu & titulo officij & dignitatis, cum aliquo de iustitia ferenda, aut non ferenda, aut malē ferenda componere, & cum eo fœdus aliquod pecuniariū hac causa inire. Hoc crimen directē spectat ad ipsum Iudicem, qui partem litigantem concutit, & ad sui corruptionem aut persuadet aut compellere studet. Iudex, qui alteram litigantium partem concutit, hoc est, vel minis, vel persuasionibus terret, & inducit, vt ab ea, aut munera aut summam aliquam pecuniariam accipiat, ad eum finem, vt in gratiā eiusdem partis, aut citius aut tardius iudicet, aut omnino non iudicet, aut certē vt aliter iudicet, quā debet, aut quā iuris regula monstrat: (inquam) Iudex, qui ita se corrumpi studet, crimen concussione committit. Idem crimen committit omnis ostia-

ostiaris ac omnis denique Officiarius qui partem (in quam habet executionem vel commissionem) addit, ipsique proponit, quod contra mandatum suum sit illi parsurus, & quod tardius aut mitius suam in ipsum commissionem executurus sit, si ipsi tantum aut tantum pecuniarum numerare velit: aut hoc, aut illud in gratiam ipsius efficere. Hoc crimen committens puniendus est arbitrariē ad discretionem Iudicis, cum restitutione principalis & quadrupli & exilio: vt falsarius & calumniator pro modo del. c. l. prima, & ibi gloss. in verbo ablatum, & l. secunda, ff. eodem tit. de concussione, & ibi scrib. & l. si ab eo, & ibi Doctor. ff. de calumniatoribus. Et in Authent. nouo iure. C. de poen. iudic. qui malē iudicauit, desumpta ex Authent. vt litigantes in exordio litis iurent. §. si quis autem ex litigatoribus. collatio. 2. constitut. 5. & l. final. C. eodem. de poen. iudicis, qui mal. iudic. Prolixius D. Ioan. Berber. in suo iuris viatorio, tit. de concussione, Promotor, qui ad mulierem nuptam non diffamata dicit: Da mihi nobis vnum, aut citabo te coram Officiali de commisso adulterio: atque ea eius criminis innocens, & non rea, metu tamen infamiae (vt forsitan sæpe fit) promotori pettum tribuit nobilem: is promotor committit crimen concussione & falsitatis & calumniæ, ob quæ tria mala puniendus est, ad exemplum aliorum enormiter, l. i. ff. eodem tit. de concussione. Iure autem Canonico, Iudex concussor punitur vt calumniator, per cap. militare, 23. quæ est. Sed iure nouo plectitur poenis, de quibus in c. cum æterni tribunal. de sent. & re iudic. lib. vi. verum quia hac tempestate nulli, aut saltem per pauci ita puniantur, tametsi nequaquam pauci ita delinquant, ideo Principum conscientiaris hanc poenam relinquendam statui.

Decorreptione. Cap. 130.

S V M M A R I A.

1. Concussio et corruptio, ambo Iudicem afficiunt.
2. Kk Iij Concussio

Concussio & corruptio afficiunt iudicem, officarium, & testem.
Iudicis corrupti punitio.
Officarii corrupti punitio.
Testis corrupti punitio.
Restitutio in corruptione facienda est fisco.
Corruptori nulla debetur restitutio.
Fiscus bonorum criminalium hæres est.
Iura corruptionem prohibent.
Iura qualia munera iudicibus permittant.
In Francia quæ munera iudici permittant.

Explicato crimine concussionis, proxime sequitur crimen corruptionis, quod à concussione non admodum natura distinctum est, & dissimile. Ambo enim isthæc crimina visubuenire conspicies in Iudice, in officario, & in testibus, licet diuersimodè. Quandoquidem concussio his inest actiue: Corruptio verò passiue: Hoc est, Concussio Iudicem, Officiarium, & testem concutit, & ad propriam corruptionem sollicitat, id est, ipsos subagitat, ita ut Iudex à parte aduersa munera capret, quorum gratiâ, iniquè iudicet, aut Officiarij iniquè exequatur, aut testis iniqua testetur. Corruptio verò à corruptore venit: in Iudice tamè Officiario, & testibus remanet, ipsosq; nō minis afficit: ita ut iudex munerum aut pecuniæ gratia quicquam iniquè iudicet, aut ut Officiarij iniquè exequatur, aut testis malè testetur. Concussio itaq; corrumpi studet & quærit, & pro iniqua sententia ferenda, munera & pecuniam querit & affectat. Corruptio (scilicet Iudicis, Officiarij, & testium) etiam munera & pecuniam accipit, illa tamen non quæsiuit, nec ad ea danda partem coëgit. Quocirca corruptio in tribus illis dictis personis, est concussione leuior, nihilominus grauiter damnanda, grauiusque puniendi. Ex his tribus enim Iudex quiuis, qui sese à parte aduersa corrumpi sinist, aut munera accipit, ut in materia

ciuili

ciuili quippiam aut citius aut tardius iudicet, aut non iudicet, aut malè iudicet, aut certè ut nihil prius in eadem materia discernatis iudex dependet quadruplum, cum restitutione principalis, quod acceperat, quæ omnia adiciuntur ad fiscum, l. 1. & 2. C. ad legem Iul. repetund. Si autem ita corruptus talem sententiam proferat, unde innocentis mors sit subsecuta: tū ipse puniendus est capitaliter, & gladio, & omnia bona ipsius adiudicanda fisco, l. 1. in princ. in vers. qui ve magistratus. ff. ad l. Cor. de sicar. aut certè damnabitur perpetuo exilio, aut aliter punietur, iuxta mensuram & qualitatem facti seu corruptelæ ad aliorum exemplum, Authen. nouo iure. §. si verò criminalis. C. de poen. iudic. qui malè iudic. deprompta ex Auth. ut litigantes in exordio litis iurent. §. si quis autem ex litigatoribus, colla. 9. constit. 4. Atq; ad hunc modum censuris de corruptis testibus, & de quibusvis corruptis Officiarijs, qui ob corruptiones aliter sese gerunt, testantur, aut exequuntur, quam debeant, dicta l. 1. Caterum in dicta restitutione quadrupli nolim putes eam restitutionem fieri ipsis corrumpentibus, aut actionem ad eā ipsis competere, sed fisco. Corruptori enim nihil eorum iure restituendum est, quæ iniquo animo & ad corrumperendum maligno tribuit, aut Iudici, aut Officiario, aut testibus. Sed hæc omnia adiciuntur fisco, quem iura verum hæredem constituunt omnium bonorum criminalium, id est, crimine partorum: adeo ut talia bona crimine parta, non solum iure reposcat ab eo, qui accepit (nam hic interim obire mortem posset) sed etiam ab ipsius malè accipientis hæredibus & successoribus. l. 1. C. ad l. Iul. repetund. Ratio autem cur iura eam corruptionis pecuniam restituti fisco velint quadruplam, est, ut Iudices, Officiarij, ac testes hac poena exterriti, melius à corruptione sese abstineant. Nolunt enim iura vilo modo permitttere, ut Iudices, Officiarij aut commissarij quicquam amplius accipiant præter constituta stipēdia, salaria, & præmia laboribus digna, c. militare, 23. q. 1. Nisi fortè quædam minu-

Kk iij tula

tula & gratitudinis symbola quæq; talia sint, vt ob ea nihil magis, aut minus in iudicio aut executione facienda, valere possint: veluti cibaria aut potabilia, vt leporē, cuniculos, capones, perdices, pauones, phasianos, haleca, mullum, lupum, lucium, murænā, sturionē, salmonem, & varia quidem vinorum & cereuisiarū genera, aut similia leuicula, quæ intra breue tēpus peredi possint & con-
10 coqui. In Francia, nulli iudici permissum est accipere vina nisi in amphoris œnophoris, ac fidelij; nulla autem in dolij, cuppis, aut valis. Sunt Doct. qui volūt cōcussiones ac corruptiones in iudice officario, commissario & in testibus fieri posse tribus modis: nempe, in corde, propter affectum & desiderium: in ore, ob gloriam & sui prædicationem: & in manibus vel operibus, munerum ac pecuniarum gratia: atq; ab his tribus cōuenit omnē iudicem, officarium, & testem esse liberum: vltimum puniūt iura: duo priora diuinæ punitiōi subiecta remanent. Horum trium meminit D. Ioan. Berber. in suo iuris directorio, sub rub. de concussionibus.

De emptione officiorum. Cap. 131.

S V M M A R I A.

Omnis potestas, & officium à Deo est.	1.
Officia committenda dignissimis.	2.
Officiorum committendorum & impetrandorum mirus abusus.	3.
Ex ambitione omne malum in Rempub. deriuatur.	4.
Officia non ambienda, nec committenda sunt indignis, num. 5. & 6.	
Fructus pulcæ ambitionis, gloria Christi non modica.	7.
Officium quisquis ambit, eodem se indignum reddit.	8.
Contractus ambiciosus per Principem cōfirmatus, est excusabilis.	9.
In foro conscientie, omnis contractus ambiciosus est detestabilis.	10.
Officia publica nunquam emenda, aut vendenda.	11.
Ambitio in iure damnatur, pro emptore, infamia publica pro	

pro venditore, centum aureis.

Vum omnia officia publicè sint functiones, & Dei sint administrationes, ad seruitium & ministerium Domini gregis instituta, vt Deo, & gregi sibi commissio per ea fideliter seruiatur: ideo talia officia publica omnia meritò, summo cum delectu committenda essent ijs, quos Magistratus & optimates ciuitatum ac regionum decernerent eis officijs administrandis esse aptissimos: non autem, quos fauor humanus aut sanguinis affectus eligeret dignos. Sed (proh dolor) hic passim peccatur, & apud seculares, & apud ecclesiasticos, apud quos plus valet in officijs delegandis, aut pecunia, aut fauor, aut affectus, aut sanguis, quàm dotes diuinæ, quàm dignitas vera, & animorum vel corporum, aut morum commendationes certissimæ, adeo vt his neglectis dotibus, ac veris virtutibus ac optimis prudentiæ, doctrinæ & pietatis testimonijs, tantum respiciatur ad eos, quos aut mundus, aut caro, aut affectus commendatione sua profert, & officijs administrandis dignos censet. Certè dum ista præpostera Principum, & Episcoporum durabunt iudicia, vt in committendis suis officijs, affectibus seruiant magis, quàm rationi, & digniores aut non requirant, aut non cogant, sed ijs ineptiores semper præferant, aut citra electionem bonam commendationem vulgi proprijs affectibus posthabēt, infelicitè in reipub. Christiana succedat oportet. Et contrà, quàm diu regnabit isthæc perniciofa ambitio, qua multi Simoniaci non desinūt animos Principum, & Episcoporum sollicitare, et precibus et præmijs et amicorum intercessionibus, et pecunijs: vt præ alijs assequatur ea officia, quibus se indignos sciunt, aut certè alijs multo indigniores: et hoc modo Dei ministeria et officia dignioribus contra ipsius Dei dispensationem et voluntatem præripiant, et quasi inuito Deo, velit nolit, adipisci varijs modis conantur: quandiu (inquam) ista in Dominicis

- minicis officijs (sunt autem omnia officia aut mediata aut immediata ipsius Dei) grassari & liberè impunèq; vagari cernimus, quis est qui prosperum successum rerum humanarum ad Dei gloriam expectet? Quocirca ardentè rogandus Deus, ut suorum omnium animos ita mutet, ita inflammet & dirigat, ut nemo ad officia sese indignus ingerat, ut nemo officia assequi à superioribus teneat, quibus se indignum iudicat, aut quādiu se multò digniores conspexerit. Deinde ne superiores ipsi ob vltimum humanum affectū officia quamlibet humilia committant indignis, aut certè minus dignis: sed ea potius delegent aptissimis, doctissimis, & omnibus modis dignissimis, posthabitis semper ineptis, aut etiam ineptioribus: Dei enim ministeriū est (si introspectas) quod in officijs geritur, non humanum. Ideoque in ijs etiam humanus excludendus est affectus, & rationi obtemperandū est, & rationis rectè dictamini. Ita enim (meo iudicio) clariùs illucesceret in suis Christus, & tràquillius cuncta gererentur. Sed de his satis superq; & ne sutor (quod aiunt) vltra crepidam. Quæ nostro proposito seruiunt, hic vltèrius persequamur iam conuenit: nempe de Simoniaca ambitione, non quàm exitialis sit Deo, & perniciofa Reipub. Christianæ: hoc enim Theologis committimus: sed quam pœnam mereantur, quos publica officia mercari non pudet. Quisquis igitur per cōtractus, aut per vlla pacta pecuniaria, studet ad quævis publica pertingere officia Idq; clam, & nescio Principe: is se eodē officio indignum reddit, & priuat: sicut idem Plato quoq; testatur, qui vult omnes officijs esse indignos, qui officia ambiunt. Verū si talis contractus factus esset per ipsum Principem, vel per suos Officiarios, vel si eadem pecunia proueniret ad emolumentum Principis in eo casu iura Ciuilia volunt contractum & emptionem talem in foro temporali esse excusabilem, per l. vnicam, in princ. ff. ad l. Iul. de ambit.
- 10 In foro verò conscientiae, & secundum iura ecclesiastica, non vacat enormi crimine, e. cum essent, & ibi scrib. ext. de simo-

de simonia. Nullo enim modo pietas & sapientia christiana permittit, ut quis vlla officia (iudicatoria præcipuè) mercetur aut pecunia, vel cōtractu venetur. Atq; ob hoc etiam per antiquas constitutiones regias in Francia vetitum est, vlla officia iudicatoria posse cōemere, aut vendere. Eadēque constitutiones confirmavit rex Ludouicus duodecimus in suis diplomatis anni 1499. nec ijs vllō modo derogandum esse voluit, vel propter punitiōnem illius criminis, quod iura vocant Ambitionē, quam multari, & damnari iura volunt 100. aureis pro venditore: & pro emptore, vel muneratore dānādā esse infamia publica, & perpetua inhabilitate ad quævis officia publica, l. si quēquam, in fin. C. de episc. & cler. d. l. vnic. ff. ad leg. Iuliam de ambit. Iura autem in dicta multa 100. aureorum volunt & taxant 72. aureos constituere vnam libram auri: ut superioribus cap. nōnunquam docuimus. Et in eadem multā incident non solum emptor & venditor: sed etiam is cuius permisso omnia peraguntur, atque etiam qui eadē literas obsignat, & chirographo munit: omnesque eadem pœna damnandos ex æquo volunt, l. si quēquam, C. de episc. & cleric. Atq; hæc de ambitione, ad quam ad extremas infulas deportandam, & prorsus exterminandam, optarē nostros Principes tā esse cordatos, & strenuos, quā illa sese nusquam non apud Principes ingerit, ut officia ab ijs per munera, aut fauorem impetret. Ah quā cupiam principes omnes eo pectoris robore, & firma prudentia præditos, ut Platonicum iudiciū secuti, officia captantes reijcerent, & à publicis officijs fugientes, solos ad eadem officia compellerent, eosque solos ijs dignos (sicuti de Domi. Basilio & Chrysostomo legimus) crederent: præclaris in religione nostra Christiana ageretur. Nusquam terrarum tam prodigiosis hominum portentis tamque indignis officijs occuparentur officia, qui sese pascunt & ornant: officia dedecorant, & repub. vexant & perdunt. Nec contra, tot reperirentur viri docti penè ob sui neglectum mendican-

mendicantes, fame, squallore, contemptu sui, & penuria rerum saepe pereuntes & intermorientes, qui tamen soli ad officia publica pertrahendi forent, quique soli suis naturę diuinisq; dotibus in republ. Christiana multum prodesse potuissent, nisi ab indignis ambitionis inde fuissent remorati. Huic voto meo de ambitiosis repellendis, & fugientibus pertrahendis, adstriplatur theorica l. si quenkumq; C. de episco. & cleri. & l. fin. C. ad leg. Iuliam repetund. Et eandem refectionem in ecclesiasticis quoq; muueribus & dignitatibus fieri debere confirmant lecta & notata, c. Valentinianus, 63. distinct. Nullus quippe sumendus est ad honorem, nisi qui vocatus fuerit a Domino, tanquam Aaron, ad Hebręos 5. & cap. in scripturis, 8. quæstio. 1. quia (vt ibidem) sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus est offerendus. Ecclesiastici viij. cap. admonemur non quærere fieri iudices, nisi virtute irumpere valeamus iniquitates. Postremo nostrę (qualis qualis est) sententię vel ipsi Principes, tum spirituales, tum seculares libenter subscriberent, si ipsis in mentem aliquando tot mala, totq; incommodorum millia, quę ex ambitione proueniunt, subreperent; aut si quispiam pius & doctus, qui apud ipsos auctoritate plurimum valeret, huiusmodi mala ex ambitione nascentia aliquando suggereret, & ea tollenda admoneret.

Demonopolio. Cap. 132.

S V M M A R I A.

- Monopolium quid. 1.
- Monopolium charitatis rerū omnium causa est. Et quomodo committatur. num. 3, 9, 10 11, 12 & 13.
- Monopoliarum poena. num. 3, 4, & 5.
- Nemo cogendus est, vt res suas diuendat, quum placeat populo. 6.
- Tempore necessitatis omnes cogendi ad venditionem rerum necessitarum. 7.

Viſtuarij

Viſtuarij exercitus, viſtum non ferentes, vel ferre differentes, aut alio ferentes, puniuntur confiscatione aut exilio. Viſtū verò ad hoſtes ſecrerò, directè vel indirectè ferētē, puniuntur capitaliter, & confiscatione. 8.

Monopolij poena ex diplomatis Caroli Imper. V. 14.

Monopolium directè pugnat cum charitate Christiana. 15.

ST aliud detestabile crimen, et nihilominus apud plerasque respub. frequens & penè impunitum, quod monopolij vocatur: quasi singularis, ac penes vnum venditio. Est enim Monopolium nihil aliud, quàm quādo penes vnū aliquē, aut paucos solos tota alicuius rei vendendæ

potestas est, hæc quā sit in republ. pernicioſa, quantūq; communi plebeculæ detrimenti adferat, vel hinc manifestum est, quòd ex eo rerum omnium charitas in remp. ilicò erumpat. Ideoque hoc malum iura grauitè puniendum statuerunt. Omnes enim mercatores aut negotiatores, qui in negotiatione sua ita se gerunt, & secretam intelligentiā inrer sese habent, resque suas ita instituunt, vt ad singularem vèditionem omnia cōtrahant, hoc est, qui triticum, carnes, pisces, haleca, butyrum, caseum, oua, pullos, capones, brassicas, pyra, poma, vina, oleū, cereuisias, sal, saccharū, syrupum, oliuas, cappares, vuas, passas, piper, zingiber, cinnamomū, crocū, grana, atque id genus reliquorū aromatu & cætera comestibilia ac potabilia omnia, quantū in se est, ab agricolis emūt, vt postea conciuēs sui ab ipsis solis isthęc singula carnis redimant. Idem censendum est de alijs mercibus, nempe lana, lino, ferro, alumine, corio, tapetis, pannis, variisque & infinitis mercantiarū generibus hīc studio breuitatis omisſis: hi (inquam) pernicioſi monopolij aut propolij, quoniam rerum multarum charitatis, per monopolium quod committunt, sunt autores, & remp. plurimum grauant, et puniendi sunt multa grauissima, confiscatione bonorū, et etiā exilio vel priuatione suæ negotiationis et mercaturę, iuxta qualita-

qualitatem rerum & facti, ad discretionem iudicis, l. vnic.
§. si quis autem monopolium ausus fuerit exercere, bonis
proprijs expoliatus perpetuitate dānetur exilij, C. de mo-
nopolij & cōuētū negotiatorū illicito, D. Franciscus Lu-
canus in suo tractatu celeberrimo, in secunda parte prin-
cipali, de casib. bonorum publicandorum, numeris 5. & 6.
de Fisco & eius priuilegijs, D. Ioan. Berb. in suo iuris dire-
ctorio in rub. de collegijs illicitis & monopolis. Mono-
polium quoq; committunt, qui actu quodam efficiunt, vt
agricolæ victualia necessaria ad forum non conferant, sed
ipsi eo turmatim conuolēt, & ab ipsis agricolis ibidem in
villis omnia coemant, quæ ipsi tum ad ædes suas confe-
runt, & paulatim tanti ferè cōmunibus ciuib. vendunt,
5 quanti velint. Item monopolium cōmittunt, qui ex ma-
licia efficiunt aut ex vaficie, ne vllæ merces vñi nostro
necessariæ ad forum prorsus efferantur. Iura autem, mo-
nopolis, aut propolis huiusmodi, pœnam statuunt 20. au-
reorū, cū restitutione toti dāni, quod resp. ex eo passa sit,
l. 2. ff. ad l. Iul. de anno. Atq; ad huius criminis accusatio-
nem admittuntur singuli, etiam si essent personæ in alio
6 crimine accusando inhabiles. Verū enim uero cū ne-
mo de iure cogatur suū vēdere triticum, aut alia victualia
(sicuti l. inuitum. & per scrib. ibidem, C. de contrah. emp.
& vendit. & l. nec emere. C. de iure deliberā.) ideo in hoc
monopolij crimine, sanè ac cum multo sale omnia intel-
ligas, oportet. Si enim mercator effert, apud quem vnus
rei proflaret copia (alijs nempe mercatoribus omnes eas-
dem res diu diuendentibus) hunc iura non cogerent, vt
res istas singulis diuenderet minoris, quàm ipse emerit,
aut quàm prius alijs easdem diuendidissent, aut quàm
actu vendantur, l. Imperatores, in exordio, ff. ad legem
Iul. de anno. Nam illi ex laboribus lucrādum esset, & fo-
ro accommodādum, nisi forsā ea ingrueret omnium re-
rum ac annonæ charitas, vt populus per inopiam subia-
ceret periculo vitæ. Eo enim rerum statu, Princeps, aut
7 magistratus aut rector patriæ talibus rebus, præcipuè vi-
ctuali-

ctualibus, ex necessitate pretia instituere posset certa, &
rationi cōsona, vt hoc modo reipub. suæ consulat, ne aut
fame aut rerum penuria aliqui moriantur, l.annonam, &
ibi Bartol. ff. de extraordi. criminibus, & dicta l. Impera-
tores, & l. 1. §. cura carnis. & ibi Doct. ff. de offic. præfecti
vrb. Victuarij exercituum, qui tempore belli victualia 8
sua non conferunt, aut conferre differunt, aut certè alio
conferunt, quàm ad exercitum sui Principis, vt pluris ea
diuendant, aut alibi pluris vendant: illi puniendi sunt
confiscatione bonorum, aut exilio. Si verò ea victualia
deferant secretò, directè aut indirectè ad hostes, vel castra
aut ciuitates hostium, plectendi sunt capitaliter cum
confiscatione bonorum, veluti proditores, & criminis
læse Maiestatis Rei. Qui tempore charitatis, studet, pe-
9 cunia aut alijs callidè, è ciuitatibus ac regionibus effe-
re clam rem frumentariam, aut victualem (non obstan-
te interdictione) vt eam alibi carius vendat, is monopo-
lium committit, & puniendus est arbitrariè: potissimū,
quum ex earum euectione & monopolio respublica
magnum detrimentum passā fuisset. Monopolium 10
etiam committunt opifices, qui inter sese quasdam leges
statuunt, quibus carius conciuibus suis laborent: & pa-
cta inter se ineunt, ne quis eorum minoris laboret, &
opera perficiat, quàm pretio inter ipsos constituto, idque
pretium sit iniquum, & nimis enorme, nec cum vicinis
ciuitatibus cōsentiens, sed suam rempub. admodum gra-
uans. Idem de medicis quoque & chirurgis censendum 11
est, qui similibus iniquis contractibus inter se, & enormi-
bus pretijs rempub. granāt & ad iniusta pretia depēdenda
hoc modo suos ciues cōpellūt. Monopolij itē cōmittūt 12
laniones, qui cōficiētis burfis omnia circū emūt, apud sese
seruāt, & ad certā tantum quātitatē ad marcellū deferunt,
vt omnia carius diuendant: de nde qui certas leges inter
se cōstituant, vt omnem carnem insent, vt frustra granio-
ra & maiora, ac elegantiora tantum appareant: idque ea
lege, vt omnia carius diuendant. Item Monopolij com- 13
mittunt

mittunt omnes pistores, coctores ceruisiarū, cenopolas, caupones, & in genere omnes negotiatores, qui clam & intra sese mutuis collatis ad hoc consilijs, procurant & statuunt & ordinant quippiam, quod ad propriū cōmodum spectare videretur, & in Præiudicium seu perniciem reipubl. censeretur. Qui omnes & singuli puniendi sunt multis pro suis facultatibus, & iuxta Constitutiones siue ordinationes ciuitatum, vbi ea monopolia tractantur, aut certe ad discretionem & arbitriū Iudicis. Nec hoc loco posthabenda sunt, quæ de hac materia tradita sunt per sacratissimam Cæsarem Maiestatem Caroli v. in diplomatis annorum xxxi. & xl. In quibus prohibentur omnia monopolia & contractus monopoliales, constitutiones & ordinationes, quas aut mercatores, aut rerū venditores, aut artifices inter se cominiscuntur, & statuunt in præiudicium & graue detrimentum suorum conciuum: volēs in illis diplomatis idem equissimus Imperator, omnes tales constitutiones, per suum Præsidentē & per generalem Officiarium esse rescindendas, abolendas, & nullas esse declarandas, et per sententiā (quanquā etiam his statutis impetrassent aliquam confirmationem) definiendas esse vanas, noxias, et nullo modo vsurpandas, sed et cōfirmationes impetratas infringendas, et non seruandas. Atq; insuper volens, omnes dictos monopolas puniendos confiscatione bonorum per monopolium partorum, et deinde alia pœna arbitraria ad discretionem Iudicis, vti clariū patet in suis dictorum annorū edictis. Considerauit enim Imperator, imō ipsa iura considerabant monopolij in rep. perniciē, quod tantum dispēdiū communi inferret plebeculæ, quodque directē cum fraterna pugnaret charitate, quam Christus, omnibus virtutibus posthabitis, suis inculcat: quod proximē auaritiæ tantum ancillaretur, et in tenues ciuium familias egestatem et famem immitteret. Ideo acriter et sine vlla dissimulatione, monopolia ilico punienda esse decreuerūt: adeo vt ipsos quoque Iudices, qui cum monopolis ad monopolia punienda

nienda dissimulant, grauiter puniēdos esse statuerint 40. lib. auri, d. l. vnica, §. ceterarum. C. de monopolijs.

De coadiutoribus criminum. Cap. 133.

S V M M A R I A.

1. Peccata aliena, iuxta Theologos sunt nouem.
2. Qui delinquentem iuuat, aut auxilio, consilio, aut mandato, punitur vt principalis.
3. Cuius auxillium, consilium, mandatum, non dat maleficio causam, punitur mitius. nu. 3. & 7.
4. Auxilium in crimine confertur, aut ante factum, aut in facto, aut post factum.
5. Consilio & mandato, quando aliquis Reus efficiatur alterius criminis. nu. 5. & 6.
6. Nemo coadiutor criminis, nisi prius de concepto crimine perpetrando fuerit conscius. 8.

Abent Theologi crimen & delictum, quod alienum vocant, hoc est, quod nemo per se, & ipso facto committit, sed cuius commissi qualicunq; occasione, aut causa est, aut causam prebet, dum committentem, aut ante factum, aut in facto, aut post factū, quoquo modo coadiuuat horum quidem delictorum nouem seruit esse species, 1 de quibus omnibus hic singulatim percerere nō est consilium nisi de duobus: nempe de adiutorio criminum, vti in hoc capite: & de criminis receptione, scilicet in proximē seq. c. & de pœnis ipsorum. Quisquis ergo auxilium, solatium, consiliū, opē, suppetias, aut mandatum vllum contulit ad crimen aliquod peragendū: is puniendus est vt principalis perpetrator, l. vnica. C. de rap. l. vulgaris. §. pe. ff. de furt. Alexand. de Imol. in consilio 15. incip. Viso processu. l. i. a. consiliorum. Fallit quantum ad le. Aquil. l. item Mela. §. sed et si seruum plures, ff. ad l. Aquiliam. Prædictis præterea seruiunt l. nihil interest. ff. ad l. Cor. de fidei. l. i. ff. ad l. Pomp. de parricid. l. i. ff. de receptatoribus. & l. qui domū. ff. ad l. lul. de adulter. & stup. Ha-

stenus autem habitas auctoritates, de eo auxilio intelligas oportet, quod mali causam dedit, & ob quod auxilium, crimen commissum consecutum est, & sine quo non fuisset perpetratum. Nam si tale fuisset consilium, quod vel causam maleficio non dedisset, aut sine quo aliqui malum fuisset per maleficum perpetratum, tum hic auxiliator mitius puniendus esset, quam principalis perpetrator, l. i. ij. respō. C. de his qui latro. vel alijs criminibus Reos occidit. Vbi occultans latronē post delictum commissum, nulla præcedente conventionione, punitur mitius, dicta l. vnica. ver. pœnas, C. de rap. virgi. l. vnica. C. de Nili agge. non rumpē. Plura de hac materia videbis apud D. Iacobum Boullene Ebroucentem l. V. prolytam in sua solēni repetitione §. famulos, constituti in l. capitalium, ff. de pœnis.

4 Auxilium autem confertur in crimine ferē tribus modis, Ante factum, In facto, Et post factum, lege, raptōres, & ibi Bart. in fine. C. de Episc. & cleri. Ante factum quidem si sciens & volens aliquis alteri suppediet equum, arma, baculos, pecuniā, instrumēta, aut alia ad quæuis commodā, ad facinus peragendum idonea, l. si pignore. §. cum furti. ver. qui ferramenta. ff. de furt. & lege, qui domum. ff. ad legem Iul. de adult. & stup. lege iad fin. ff. de extraordin. criminibus. In facto verō confertur auxilium, si quis cum principali factore cooperetur, simul verberet, simul cædat, simul pugnat, simul trahat, aut manibus, aut pedibus, aut instrumētis, aut persuasionibus, aut acclamationibus, aut verbis dictisq; aliquibus quoadiuuet, l. raptōres, in princ. in ver. pœnas. C. de Episc. & cleri. & l. vnica, in ver. pœnas. C. de rapto. virgi. Post factū autē cōferatur auxiliū, quoties post commissum malum, aliquis cum factore, tanquā auxiliaturus fugit: vel si ipsum in fuga inibet, orē vllam conferat, ipsum occultet, aut hospitio excipiat, & ne capiatur, impediatur, l. i. cuius ope. ff. ad leg. Iul. de adulte. l. i. C. de his qui latro. vel alijs crim. reos occultat. Porro cōsilio aliquis fit alterius criminis Reus, quādo cōsiliū fuit iniquū, & fraudulentum, & perniciosū, & tale,

tale, vt perpetrator nūquā tale crimen perpetrasset, nisi tali consilio fretus. Mandato autem aliquis Reus efficitur alterius delicti, quando tale delictum perpetrandum alteri expressē mandauit: ob quod mandatū, crimē committit, aliōqui nō commissurus: is enim tā eodē crimine deuincitur, quā ipse principalis factor. Addidi, nisi tali consilio fretus, & ob quod mandatū crimen cōmittit, etc. Nam si maleficus crimen destinātū omnino perfecisset, etiam si consulenti consilio, aut mandato, nunquā vsus fuisset: tūc cōsultor ille nequaquam puniendus esset, vti principalis committens, sed mitius cum eo agendum esset, vti in c. sicut dignū. §. qui verō. ext. de homic. l. non solum. §. si mandato. ver. Attilicinus. ff. de iniur. Ita notat Bart. in l. sepe. ff. de verbo. & rerum significat. Bald. in l. ob hec. col. ij. ff. de his qui notat. in fa. Idem Bal. in l. data opera. in xvij. col. C. de his qui accusare nō possunt, & c. querelam. in fi. de elect. in antiq. Cæterim hic notandum est: Si aliquis cū principali factore simul in litem & pugnam cōtra alium incidat, nō sciens quicquam de ipsorū cōtentione & concepto proposito, is nō censendus est, vt coadiutor, vt eiusdem criminis Reus, nisi postea eundem factorem post factum foueat, iuuēt, protegat, capturā præpediat, cum ipso fugiat, ac factum sibi simul ascribat, dictis iuribus suprā ad tertium membrum allegatis.

De receptione delinquentium. Cap. 134.

S V M M A R I A.

Crimen receptionis in quo consistat.	1.
Recipientes maleficos, maleficorum poena plectendi.	2.
Receptatorum perniciēs.	3.
Receptionem excusat sanguis & affinitas.	4.
Qui à iusticia admonitus recipit, aut occultat maleficum, is punitur exilio perpetuo, & confiscatione.	5.

ALTERA delicti alieni species, & de qua nos antē dictūros promissimus, in delinquentis defensione consistit, & potissimum in criminosorum receptione, qua multi sese eodem alligant crimine.

Ll ij Quisquis

2 Quisquis enim criminofum aliquem hospitio recipit
requisitus, is & omnis eiusdem receptoris fodalitas, de
crimine confcía, puniendá est propter receptionem, aut
propter silentium, & permissionem, non fecus, quàm ipse
principalis criminofus de aliquo crimine diffamatus, &
3 delatus. Pefsimum enim genus est receptorum: sine ipsis
enim malefici latere diu non possent: quare, quod diu re-
gnant, multaque mala diu perpetrant, nec ad iustitiá per-
ueniunt, ipsi receptatores in causa sunt, l. i. ff. de receptato-
rib. l. i. C. de his qui latro. vel alij crimin. Reos occulta.
4 & l. 3. §. non tantum. ff. de incend. rui. naufra. Verum hæc
regula (quoniam æquo seuerior est) in multis fallit. Non
enim locum habet in matrimonij, aut cognationis, aut
proximæ affinitatis fcedere: veluti fallit de patre, &
matre, & liberis, de auijs, aujjs, & nepotibus. Fallit inter
fratres & sorores, inter vxorem & maritum, & contra: & in
similibus propinquitatis & affinitatis gradibus. Hi enim
(sicuti & in præced. ca. meminimus) non tam atrociter &
rigidè (ob receptum amicum) puniuntur, quàm alij quibus
nullo sanguine & affinitate iuncti. In illis nature ratio di-
ctat talem receptionem ob sanguinis cõiunctionem esse
non nihil excusandam, & arbitrariè tantum leniusque esse
puniendam ad discretionè Iudicis tantum, l. si. ff. de rece-
ptato. nisi certè isti criminofus amici, participes criminis
essent. Imò sunt non pauci qui volunt sanguinis & cog-
nationis copulam, tantum debere in receptione amici va-
lere, vt eos à tali receptione planè excuset, liberet, & ex-
purget, adeo vt hac gratia, criminaliter non peccent, nul-
libique etiã puniendi sint. Aut saltè si vllam poenã ipsis de-
beri quidã contendant, eã leuè debere esse cõtendunt, scilicet
breue exiliũ, vel mulctam pecuniariam, iuxta qualitatem
5 facti, d. l. si. ff. de receptoribus. Si quis à iustitia admonit⁹
vt criminofum receptũ iustitiæ tradat & sistat, non illic
obtèperet, nec receptũ statim tradat cũ requisitus fuerat,
& cũ potuit, & pertinaciter eum domi continet, is ean-
dem domũ suã cum adiuncta possessione perdet. Ea si sua
non

non fuerit, nec alias possessiones habuerit, tum perpetuo
damnandus exilio, ac bonorum confiscatione, d. l. i. & l.
2. C. de his qui latro. vel alij cri. reos occulta.

De iniurijs. Cap. 135.

S V M M A R I A.

Iniuria committitur verbis, re, & facto, scriptis, & gestibus. 1.
Iniuriato contra iniuriantem agere licet, 2.
Iniuriants quomodo puniendus. 3.

Vum antè atque adeo hætenus de varijs
iniuriarum criminibus peregerimus, &
post acturi simus, hic breuiusculo capi-
tulo Iniuriarum naturam & varietatem
paucis cognoscas oportet. Omnis igitur
iniuria, quadrifariam committitur, ver-
bis, facto, seu re, scriptis, & gestu, l. i. §. in-
iuriam autem, ff. de iniur. & famos. libel. & §. iniuria. In-
stituit. de iniur. Quicquid enim sit animo & intèctione in-
iuriandi, aliũque aut commouendi, aut ledendi, siue id
hæat ex contemptu & fastidio (quod cõtumeliam vocant)
aut animo damnum aut infamiam inferendi, aut iniusta
alicui prestandi, atque iniuriatus talis huiusmodi rebus
commouetur & læsatur, & irascitur: omne (inquam) id
2 tale iniuria dici potest: de qua ipsi iniuriato coram iustitia
contra iniuriatorem agere permittitur ciuilitè, & certo
iuramento ad poenam seu mulctam pscere. Hoc modo,
si iniuriatus iniuriantè in iustitiã prouocet, & iniurię res-
tutionem ac reparationem pscat, iurans se pro ducentis
coronatis nolle talem iniuriam petpeti, aut amplius, aut
malle ducetos perdidisse coronatos, quàm talè pertulisse
iniuriam: post tale iuramentum præstitutum, nõ poterit
3 iniuriants minori poena puniri, quàm pro iurameto iniu-
riati, idque secundum nonnullos: licet in tali æstimatio-
ne plerumq; Iudicis taxatio attèdatur, vt Iudex vel tantũ
Reũ condènet, quanti iniuriam passus æstimauerit, vel
minoris, prout ei visum fuerit, §. poena autem. Instit. de
iniurijs. Iacobus de Bellouifũ in sua solenni practica iu-
diciaria,

diciaria, in materijs criminalibus: Quis taxabit iniurias etc. & Ang. Aret. in d. §. pena autem. Instit. de iniur.

De iniurijs verborum. Cap. 136.

S V M M A R I A.

- Iniuriant verbis, cogitur ad reuocationē & reparationem. 1.
Iniuriant ex causa in iudicio, crimine vacat, 2.
Iniuriam non facit, qui iure suo utitur. 3.
Iniuria verbis variè committitur. num. 4. 6. & 13.
Iniuria non minus absenti dicitur, quàm præsenti. 5.
Iniuria verbalis sit leuior ex alterius promocatione. 7.
Iniuria verbalis non committitur nisi animo iniuriandi cupido. 8.
Loca & loca scommata nulli iniuriantur. nu. 9. 10. & 11.
Reparatio iniuriarum sit verbis, id est, reuocatione, peregrinatione, honorabili emenda, elemosynarum largitione, fenestris vitreis, impeditis & donarijs Ecclesiasticis, multis pecuniarijs compensatione. 14.
Mina reparationem non exposcunt, sed assecuratatem. 15.
Quæ verba sint hic blasphemica. 16.
De verbis blasphemis rara est punitio. 17.
Canones Ecclesiastici nulla verbalis iniurię penā statuunt. 18.
Pior est misericordia, quàm victima. 19.
Iniuriarū causa quādo & quomodo cesset. nu. 19. 20. 21. 22. 23.
Ex causa iniuriam dissimulans, non perdit iniuriarum actionem. 24.
Sortilegijs sūrem commonstrantes, magis quàm iniuriantur. 25.

Iniuria autem verborum ita punitur, ut quisquis alteri iniuriam verbis inferat extra iudicium vel iustitiam (etiam si vera diceret, l. vnica, & ibi not. C. de famosi libel. & in l. eū qui. ff. de iniur. is) in quā iniuriator puniendus est reparatione famæ, & eandem iniuriam reuocare teneatur ad discretionem Iudicis: modo iniuriatus obiecta verba iniuriatoria ad animum suum reuocet, agrè ferat, & ob ea sese conturbet, leg. 1. §. iniuriam autem fieri. ff. de iniur.

iniur. leg. si non es. C. eodem titul. de iniurijs. & §. iniuria autem committitur. Institutio. de iniurijs. Dixi extra iudicium vel iustitiam: Nam si quis alteri vera inferat iniustitia, atque talia verba dicat, quæ causæ suæ proponendæ aut defendendæ seruiant, ea quidem obiecta procul ab omni iniuria cēsenda sunt, potissimum si expressè protestetur se ea neutiquam dicere animo iniuriandi, sed tantum ut per ea causam suam probet, confirmet, & defendat, leg. si quidem, C. de iniur. l. si quis de libertate. ff. eod. de iniur. & l. si tibi, C. de libera caus. Nam non videtur iniuriam facere, qui iure suo utitur, & ordinaria actione experitur, l. factum. §. non videtur, & l. nullus, ff. de regul. iur. & cap. cum Ecclesia. extr. de elect. Iuris enim executio non habet iniuriam, l. iniuriarum. ff. de iniur. Humis & eleganter & distinctè meminit Dominus Oldardus, omnium ætatis suæ iurisconsultorum primas tenens, in suis celeberrimis consilijs, consilio 53. incipiente, Consuevit dubitari, an dicens alicui verbum contumeliosum, quod tamen est verum, teneatur actione iniuriarum. etc. quod quidem consilium in materia iniuriarum scitu ac notatu dignum est, potissimum aduocatis ac causidicis omnibus nimis loquacibus, plurima nonnunquam scommata atque iniuriola in suis scriptis ac dictis effluentibus, ob hanc (ut aiunt) causam, ut sese per talia dicta ab iniurijs excusent & defendant. Iniuria quoque verbis committitur, quoties alteri sua naturæ vitia exprobrantur: veluti si quis dicat, vah tu spurie, tu nothe, tu gibboso, tu loripes, tu lusce, tu monocule, tu strabo, tu cece, & his similia. Bartol. in l. eum qui nocentem. ff. de iniur. vbi tamen utitur distinctione, de spuris, nothis, & mitratis (quibus vult licere sua vitia obijci) & de alijs vitiosis, quibus non licet citra iniuriam illorum vitia obijci. Illa enim nouisse ad rem pub. pertinet: hæc verò minimè, ut ibi. In dictis etiam iniuriandi modis nihil refert, an iniuriatoria verba in præsencia iniuriati protuleris, an in ipsius absentia, lege, item apud Labeonem. §. conuiuium autem, l. l. iij. ff. de

ff. de iniurijs. & lege, si quidē. C. cod. de iniurijs. Tantum enim peccat, qui absens rodit & mordet (imò etiam al-
6 quanto nocentius) quàm qui præsens lædit. Præterea, qui alteri impingit mendacia, dicendo, Tu mentiris, is certè iniuriatur. Bartol. in dicta l. Item apud Labonem. §. ait prætor. ff. de iniur. & famos. libel. nisi ipse prior grauiter iniuriatus, ac ad hoc conuictorum talionem prior pro-
uocatus fuisset: aut talia obiecta fuissent, quæ nominis ac famæ suæ causam grauiter læderent. In hoc enim casu ferè
7 fit, vt quis ex bile, & commoto animo, alterum audacter in os mentiri dicat: atque hæc quidem iniuria verbalis si sit reciproca, & qua alter alterum offendit, nequaquam puniendæ est, modò tolerabiles, & non enormes sint iniurij, vt notat Bartol. in l. quæ omnia, versicul. sed & si aduersarius. ff. de procurato. Sed quid si dicat: Tu mētiris saluo honore tuo, salua reuerentia tua: quæritur, an tunc sit iniuria? Bart. in l. si quis extraneus, in princip. ff. de ac-
quir. hered. sustinet affirmatiuam partē: quia verbū iniu-
riofum præcedēs declarat se alterius honori non cōsulere: ideo duo pugnantia coniungit, & quòd nullā habeat vo-
luntatem ipsius seruandi honorem aut reuerentiam, vt l.
8 si non conuicti. C. de iniur. Dictū quoque est suprā, si non animo iniuriandi dixerit: quādoquidē nunquam iniuria verbalis committitur, nisi verba animo ac proposito iniuriandi prolata fuerint, atque talia sint, vt iniuriaria ea
9 iniquè tulerit, adeò vt ex ijs conturbetur. Nam si ioco ac ridendo tātū prolata fuissent, tum ea verba nullo modo pro iniuria interpretanda essent, l. illud. §. sanè, versicul. quare. ff. de iniur. l. obligationū substantia, §. fin. cum ibi not. ff. de actionibus & obligat. voluntate enim & pro-
positis distinguuntur maleficia, l. quæ iniuriæ, ad exor-
dium. ff. de furt. & cap. cum voluntate. ext. de senten. ex-
10 cōmun. Neque item scōmata, aut leuia festiuāq; dictēria sunt propriè iniuriæ estimanda, nisi talia sint vt mordeāt, lacerent, & is in quem ingeruntur, ob ea pudeat, cōfun-
11 datur, & ipsius nomē, & fama lædatur. Reparatio autem iniu-

iniuriarum (qua iniuriantes puniendos esse diximus) sit multifariam, aut verbis, aut peregrinatione aut honora-
bili emēda, aut eleemosynarū largitione, fenestris vitreis alisque impensis ac donarijs Ecclesiasticis, & similibus emēdationibus. Item mulctis pecuniarijs, compensatio-
ne reali, hoc est, vt qui animū & famam læserit, eandē læ-
sionem pecunia & munere penset, atque hæc omnia ad arbitrium & prudentiam iudicis. Porro generalia quæ-
dam, veluti non totus religiosus es, præstaret te meliorem esse, is es quem populus te iudicat, tu es qualis es, tu à tuo ingenio non dissides nec degeneras, & similia, sine vlla
vitiō ac sceleris expressa nomenclatura: ea (inquam) dic-
tēria nullam iniuriā pariūt, nec talia sunt, vt eorum gra-
tia quisquam se mouere, aut sibi iniquè ascribere debeat. Verbalis item comminatio censenda est hic etiam iniu-
ria, maxime cum illa comminatio periculosa sit, & talis, 12
vt non immeritò timēda sit cōminato, nepe vel ob hor-
rendas ac graues minas, vel ob qualitātē & malitiā comminantis, vel ob qualitātē & nequitiam suorū vel paren-
tum, vel amicorū, quos ob minas illatas & ob famosā malitiam metuet, ne minas re compleant, & præstet. Eæ
13 tamen, qualesquales minæ sunt, & qualiscunque commi-
nator fuerit cū suis, non sunt tamē tales, vt reparationem exposcant de minarum iniurijs: sed tamen tantum valēt,
vt comminatore cogant ad præstandā asssecurationem & fidem de nō implēdis minis. Blasphemia verò omnis
14 pro iniuria quoque æstimāda est. Hic autē blasphemiam intelligo, quādo alicui mala ac diras imprecamur, veluti, Precor tibi crucem ac furcam: velim te suspēsū: videbo te aliquando in rotam abreptum, etc. tamen de iis lura
nullam aut rarò punitionē decernūt: quòd ea nihil aliud
15 sint quàm leuia & futilia verba, quæ non admodū gra-
uiter alterum lædunt. Quocirca etiam si is taliter iniuria-
tus impingeret iniurianti alapam, atque simul ex cōmo-
tione aliud conuictum regereret, is cædens vtcunque ex-
cusandus esset, ac certè leuissimè puniendus. Canones quibus
17 etiam

- etiam subseruiunt confessarij) in his nullam punitionem statuunt: imò suadent & volunt huiusmodi iniurias ilico ob amorem Christi esse remittendas, & ad fraternam reconciliationem redeundum, quòd hinc multum lucri accedat animis, quòdque sit eleemosynarum species maxima.
- 18 Deinde, quòd Deo gravior, ac potior sit misericordia, quàm victima: & melior spiritualis seu cordis, quàm corporis sine pecunie eleemosyna, cap. & qui, cap. tria. & cap. duae, 45. distinct. Atque hinc Iudices magnam dant operam, ut omnes huiusmodi iniurias placent, & sopitas reddant, maximè quum tantum sint verbales, potius quàm ut earum gatia lites ineant, & discordijs seindantur: atque istud verè est christianum Iudicem agere. Ceterum hic notandè est, tribus modis cessare causam iniuriarum, ex quibus nulli fas est alterum coram Iudice iniuriarum illatarum, rem peragere: nempe iniuriarum remissione, iniuriarum dissimulatione, & signis & indicijs, iniuriarum remissione testibus, hoc est, familiari conuersatione. Remissione autem perit iniuriarum actio, quoties ob preces & intercessionis iniuriantis, iniuriatus iniurianti condonauit ac remisit, cap. si illic, xxij. q. iij. & ibi glos. in ver. Reciduo. Dissimulatione verò perit actio quoties ultra diem & annum differt iniuriantem coram Iudice accersere, §. si. Inlir. de iniurijs, & ibi glos. & scrib. Signis & indicijs verò, iniuriarum actio perit, quando iniuriatus iniuriantem comiter & amicè salutat, exosculatur, eo familiariter vtitur, colloquitur, cum eo motu proprio comedit aut potat sine protestatione, ac omnia amicitiae & pacis reconciliatae signa declarat. hic modus à Doct. citatur: mihi tamen videtur parùm sapere Christum, ex cuius iussu nò solum charitatis signa, sed ipsammet charitatem
- 22 & perpetuam amicitiam debemus proximo. Dixi motu proprio comederit aut potauerit: quia si iniuriatus cum iniuriante vsquam comederit, vbi simul ambo inuitati fuerat: tum ob necessitatè & honoris rationem esset iniuriato iniuria dissimulanda, & cum iniuriante simul pranden

prandendum aut cenadum esse, vel saltem prandere aut cenare posset, citra tamè suar iniuriarum causar detrimentum aut perditionem, ut habet Ioan. Fab. & Ange. Arret. in §. hgc actio. Inlir. de iniurijs. Sunt qui dicunt, tū quoque iniuriato perire iniuriarum actionem, quādo iniuriatus eodem loco, vbi iniuriatio contigit, dixit se iniuriarum poenitere, adeo ut eodè loco & tempore illatam iniuriam reuocet, & se malè dixisse proclamet. Actio quoque iniuriarum perit, quoties iniuriatus intermoritur: Ne hcredibus tunc relinquitur de eadem iniuria agendi actio, nisi processus prius per iniuriatum intetatus fuisset, & lis contestata fuisset, l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautionib. et l. iniuriarum actio. ff. de iniurijs & famos. libel. Astrologus aut fortilegus, qui ex arte sua, aut ex daemonis indicio furem commonstrat, is nullam iniuriam committit (ut multi autumant) sed multo grauius peccat. Nam ob eam superstitionem aut fortilegium, puniendus est corporaliter, l. item apud Labeonem. §. si quis Astrologus. ff. de iniur. & l. nemo, C. de de malef. & mathe.

De iniurijs factorum. Cap. 137.

S V M M A R I A.

- Iniuria factorum quomodo fiat. nu. 1. 2. 3. 6. 7. 8. & 9.
- Iniuriarum per facta emendat, sunt iuxta singularum ciuitatum constitutae. 4.
- Euagloato cultro petens aut ciuem Gandensem, aut ciuem Brugensem, mulctatur 60. lib. Paris. 5.
- Actio iniuriarum conceditur & iniuriato, & iniuriati amicis. 10.
- Tot sunt iniuriarum reparandae, quot fuere iniuriantes. 11.
- In iniurijs non obligantur personae ab iniuriato prouocatae, impuberes et furiosi, potado admodum ebrj, dormientes, iocantes, et tidentes tantum, falsè mouentes tantum, cognati, et affines, ignorantes iniuriantes volenti et dissimulanti. 12.
- Iuris executio non habet iniuriam. 13.
- Non infertur iniuria, nisi animo maligno. 14.
- Omne malum praesumitur animo malo perpetratum. 15.
- Mali

Mali facti suspicio ex malo animo, fallit in consanguineis, & in matrimonio. 16.

Iniuriarum alie enormes, id est, quæ sunt cum læsione corporali, alie leues etc. 17.

Iudicem suum cædens, aut capitaneo grauitur iniuriarum, puniendus est corporaliter. 18.

Enormitas iniuriæ penditur ex qualitate temporis, loci, & personarum. 19.

Iniuriam factis, multis modis fieri conspiciamus: nempe quum alter alterius conuellit & trahit pileum, caputium, aut cappam: is enim non leuius offendit & peccat, quàm si eundem capite, citra læsionē corripere, l. i. & l. sed est, ff. de iniur. §. iniuria autem, Instit. eod. de iniur. Item

- 2 iniuriam facit, qui alteri minatur gestibus, quasi lapidem, baculum, cultrum, aut similia arma in eum vibraturus, etiam si minas opere non compleuerit: ideoq; de talibus minarum terroribus puniendus, l. item apud Labeonem,
- 3 §. si quis pulsatus, ff. de iniurijs. Si verò ceciderit, iactauerit, & læserit, de verber. illo & contactu supplicium ferat oportet, l. i. §. iniuriam autem, ff. de iniur. & §. iniuria autem committitur, Instit. eodem tit. de iniurijs. Quæ
- 4 lia autem sint iniuriarum per facta, supplicia & emendæ, ea petenda sunt è singularum ciuitatum constitutionibus. Nam singulis penè locis, de his iniurijs puniendis, suæ constitutæ sunt ordinationes. Iuxta priuilegia autem
- 5 Comitum Philippi Elzarij, & Guidonis, quicquid cultrum euaginat animo furioso in ciuem Gandensem, aut Brugensem, is mulctandus est 60. libris Paris. etiam si manum temperans ipsum non cæciderit. Quisquis item al-
- 6 terum in ius, vel ad tribunal vocauerit sine iusta ac rationabili, sed vexandi causa, is iniuriam committit, d. l. i. &
- 7 l. iniuriarum actio, §. si quis per iniuriā, ff. de iniur. Item
- 8 qui debitum ab altero recipit, quod non debuit. Item qui prohibet mea pecora depascere in communi prato.
- 9 Præterea, qui in vicini aut alterius domum aut fundum

stercora

stercora mittit, fumum, aut alios pædores & sordes, l. si inferiorum, ff. de iniurijs. Porro actio iniuriarum conceditur, non tantum ipsi iniuriato, sed etiam iniuriati amicis, parentibus, heris, præceptoribus, & dominis, & marito de iniuria vxoris: Sponso pro spōsa: Abbati pro monacho: & his similibus, l. i. in fin. cum seq. & l. item apud Labeonem, §. sponsum quoq; ff. de iniur. l. i. C. eo. tit. & §. patitur, cum seq. Instit. de iniur. & ibi Angel. Aretin. In quibus, altero (scilicet inferiori) iniuriam remittente, remanet tamen alteri (scilicet superiori) eiusdem iniuriæ actio. Et si plures fuerint iniuriatæ, singuli ad iniuriarum reparationem obligantur. Tot enim sunt iniuriæ, quot sunt personæ iniuriantes. Et si vnus omnium pro se illatam iniuriam dependeret, non est quod cæteri se absolutos ab eadem iniuria putent: quum omnes ex æquo ad iniuriam eandem refarciendam obligati sint, l. si plures, ad fin. ff. de iniur. In iniurijs non obligantur personæ iniuriantes, quando ipsi iniuriati eandem iniurantem ad iniurias proferendas prouocarunt, & comouerunt. Ab iniurijs quoque liberæ sunt variæ personæ, nempe, impuberes & furiosi, qui nulli iniuriari valent, l. illud, §. sanè, ff. de iniur. quia doli mali capaces non sunt. Nanque hi pati iniuriam solent, non facere: cum iniuria ex affectu facientis consistat. Potatores quoque egregiè poti, ab iniurijs (potissimum verbalibus) excusandi sunt: quum quid effusiant, nesciant, vt testatur hisce in partibus ipsa (proh dolor) quotidiana experientia: quia tales non sunt domini sui, sicut nec furiosi, quibus æquiparantur, vt not. in Aut. quib. mod. natur. effic. legi. §. illud quoque, colla. 6. super verb. vehemētius, l. omne delictum, §. per vinum, ff. de re milita. l. respiciendum. §. delinquant, ff. de pœ. Idem censendum de dormientibus, qui cum nō habeant animum, non possunt facere iniuriam, l. illud, ff. de iniur. Itē omnes qui iniuriam ioco, & ridendo proferunt, d. l. illud, §. sanè, ad fi. ff. de iniur. vel eo animo, vt doceant, moneant, & aliter vitia corrigant: nisi hic iocus æquo frequentior contingeret,

tingeret, & admonitio æquo esse seuerior. Itē excusantur ab iniurię illatione cognati, omnes propinqui, & proximę affines, qui liberis aliquatō in inuicem diſtitant. Itē qui iniuriā faciunt ex mandato iudicis, ſtriſtam & fortiter ius ſecundum ius exequēdo, excusantur ratione officij, vt ſi quis in magiſtratu cōſtitutus quid exequitur, vel paulō durius quem alloquitur, ſiue iubet incarcerari, nō videtur hoc facere cauſa iniurię. Iuris enim executio nō habet iniuriā, l. iniuriarum actio, ff. de iniu. Ab iniuria ſimiliter excuſantur qui alteri iniuriā inferūt ob gratiā ſui Principis (tameſi hoc parſi chriſtianū redoleat) aut certē ſuę venerandę reip. gratia. Excusantur itē, qui ignorāter iniuriā faciūt, veluti quō iuuenis quiſpiā iuueculā adoritur, diſſolutis amiſſā veſtibus (aliō qui tamen honeſtam) & eā cōprimat, putās eā ob veſtium leuitatē & loci ſuſpicionem eſſe meretriculā, l. item apud Labeonē, §. ſi quis virgines, ff. de iniu. Nulli inferitur factō iniuria, qui eā ſibi nec aſcribit, nec eā reparari cupit. Volenti enim non fit iniuria, d. l. 1. §. vſque adeo, ff. de iniu. c. ſcienti, de reg. iur. li. 6. & l. nemo fraudare, ff. de reg. iur. & ibi Philip. Decius. Attamen ſi ea iniuria propalam facta eſſet etiam remittenti, aut per iuſtitiam perſequi nolēti, ſiſcus nihil remittet, ſed ex officio procedet pro iure ſuo, & pro intereſſe publico ſeu iuſtitie, vt no. Bar. in d. l. 1. §. vſque adeo. per l. qui cœtu, §. qui vocatē, ff. de vi. pub. Hic enim ſciendū eſt, in quocunq; iniuriarum genere facta eſt iniuria, ius perpetuū præſumit eam iniuriam malo animo factā eſſe, ſtudio, & voluntate maligna (quod omnis iniuria per ſe mala ſit & deteſtabilis. Sicut omne malum præſumitur ex malo animo potius commiſſum, quā aut ex ignorantia, aut ſtudio bono. Fallit hoc tamen in perſonis ſanguinis propagine coniunctis, inter quas nulla habenda eſt iniuriarum ſuſpicio. Fallit quoque inter maritum & vxorē, inter quos quoque (quod duo ſint in carne vna, Genēſis 2. cap. nulla iniuriarum cadit ſuſpicio. Iniuriarum autem quę factō peraguntur, alię enormes ſunt, alię leuiores. Enormes ſeu atro-

ſeu atroces ſunt, quę ſunt ſimul cum effuſione ſanguinis abūdanti, ita vt offeſus magnopere egeat curatione læſionis per emplaſtra & inuentiones, atque alia chirurgorum ac medicorum officia: aut ſi inhumaniter contuſus ac cœtus ſit ſuſtib⁹, §. Atrox, Inſtit. de iniu. Aut ſi iniuria illata ſit perſonis iudiciarijs, ac pub. officiarijs, aut aliquibus ē Senatu vel Concilio, aut Episcopis aut Sacerdotibus ad ſacrificia faciēda veſtitis, d. §. Atrox: ſi quiſpiam ſuo Iudici impingeret alapam animo maligno is puniendus eſſet capitaliter: ſicut & eques, qui ſuo capitaneo irreuerēter iniuriatur. Enormitas ſiue atrocitas iniurię quoq; attenditur ex temporis vel loci qualitate: nempe ſi facta eſſet diē Paſchæ, diebus Dominicis aut feſtis ſolennibus, tempore ſummi ſacri, aut tēpore conſecrationis in miſſa, aut in templo, in cœmeterio, theatro, vel in foro, aut in plateis publicis, in domo ſenatoria, in curia Principis in cōſiſtorio, aut in præſentia Iudicis, Prætoris, Magiſtratus, aut alio ſimili tēpore & loco vetitis, l. Prætor, §. Atroce, l. Vulneris, & l. Sed eſt, ff. de iniu. & §. Atrox. Inſtit. eo. tit. de iniu. Atroce autem iniuriam aut pro perſonæ, aut tēporis vel loci qualitate, aut reipſa fieri iam perſpicuum eſt, hoc eſt, vel ex factō, vel ex loco, vel ex tempore, vel ex perſona, adeo vt ex his faciliē colligi & intelligi poſſet quę dicantur leues iniurię, & quę atroces.

De iniurijs per ſcripta. Cap. 138.

S V M M A R I A.

Scriptorum iniuria ſit malitia compoſitione, cantilenis, libellis, rhythmis, actionibus, inuectionibus publicis ſammiſis. 1.
Maledica lingua ferro nocentior. 2.
Scripto non minus iniuriam facit permiſſor quā ſcriptor. 3.
Scriptorum iniuria per quoſuis accuſanda. 4.
SCRIPTIS verō non raro ſit alteri iniuria: quoties ſcilicet doſoſe ac malicioſe componuntur ac ſcribuntur

būtur cantilenæ, rhythmī, libelli, comœdiolæ, aut ætini-
culæ publicæ: quibus alterius laceratur nomen et fama:
idque totum præter æquum & verum: de quo crimine
suprà quoque dictum est in ca. cxxv. De diffamatione per
libellos, vā quanta hīc impunita scribēdi ac inuehēdi li-
bertas: Vtinā ab hinc multis annis ea per Principes fuisset
coërcita, melius credo successissent res humane: vti quoq;
non minus veraciter, quā prolixè nobis commonstrat
D. Eras. in verè aureo suo libello, cui titu. præscripsit, Lin-
gua: in quo acerrimè in laxas easque perniciosas linguæ
habenas inuehitur, & damnat. Quod idem quoque fecit
in symbolo suo, famosos quosque libellos damnans, &
execrans: vt qui non minus innocentes sæpe lædant, læ-
pident, & stricto calamo perimant, imò aliquando crude-
lius, & nocētius, quā si gladio cōficerent: est enim mā-
3 ledica lingua, & famosus libellus, quouis ferro nocentior,
& aspide quavis formidolosior. In hac quoq; scriptorum
iniuria, nil refert, an quis ipsemet tale carmen, historiā, aut
librum ad alterius infamiam scripserit, ediderit: an per
alios scribi, edi, aut publicè diuendi curauerit, aut ipse
vendiderit. Neque refert, an suo præscripto nomine edi-
derit, an alieno. Imò nil refert, an nomen ipsius expresse-
rit in quem inuehitur & scribit: an illud suppresserit: mo-
do talis sit scriptura, ex qua alterius infamia per se nasca-
4 tur, & ad alterius notitiam peruenire posset. Hæc autem
scriptorum & famosorum libellorum iniuria, per quosli-
bet accusari, & ad iudicem traduci potest. Nam ob eam de
iure imponēda esset poena capitalis, l. vnic. C. de famos. li.

De iniurijs per gestus. Cap. 139.

S V M M A R I A.

Iniuria gestuū fit nutibus, signis, indicijs, commonstratio-
nibus, imprecatorijs signis, distortionibus, inuestitioni-
bus, abusibus.

1 **E**st item aliquando fit iniuria, veluti si quis vtatur
veste lugubri, vel squalida ad iniuriam alicuius: vel
barbam,

alicuius: vel barbā, capillosq; demittat, vel aliōqui fa-
ciem quis mutet, siue linguam in contumeliam alicui
ius exerat, aut oculos distorqueat, infortunia indicijs
exprobret, malā crucē nutu aliquo & indicio ventu-
ram, aut dignam cōmonstret: aut religiosorum vesti-
bus, in ordinū infamiam abutatur: aut similia quædā
cōtumeliosus signis obijciat & exprobret, quæ quidē
punienda venit discretiōe iudicis. Et in hac quoq; re
quiritur, quōd actor probet reū animo iniuriandi se
cisse: in alijs enim speciebus iniuriarū regulariter pro-
batio imponitur reo, sed negativè, videlicet vt pro-
bet se non animo iniuriandi fecisse.

De lesione & mutilatione. Caput cxi.

S V M M A R I A.

Lesio fit verbis, & verberibus, cum & sine mutilatione.
Lesio faciei grauior est, quā in alia corporis parte.
Lesio cum mutilatione, dislocatione, diffiguratione, puniēda
est arbitrariè ad iuramentum medicorū, aut chirurgorum.
Contusio nō est vulneratio, nisi post apertionem.

LESIO bifariā discriminatur,
nempe verbis, & sine verbis: sed
facto, verberibus, atq; simili alia
corporali lesione, quā rursus bi-
fariā scindimus: est enim talis læ-
sio corporalis, aut cōiuncta cum
mutilatiōe, aut sine omni mutila-
tiōe facta. Atq; de singulis his læ-
sionibus variè sunt vbiq; cōstitutæ leges, & imposite
pœnæ. Lesio in facie grauior est & enormior, quā in
2 alia quavis corporis parte: eōq; dupla mulcta etiā cō-
dēnari solet. l. Prætor. ad fi. l. vulneris. ff. de iniurijs. &
9. atrox. vers. nonnūquā. In lit. eod. tit. de iniur. Si ve-
3 rō tā fuerit enormis ac atrox lesio, vt aut mutilatiō-
nē, aut dislocationē, aut diffigurationē pariat: multo
gravius tum puniēda erit ad discretiōnē ac arbitriū iu-
dicis:

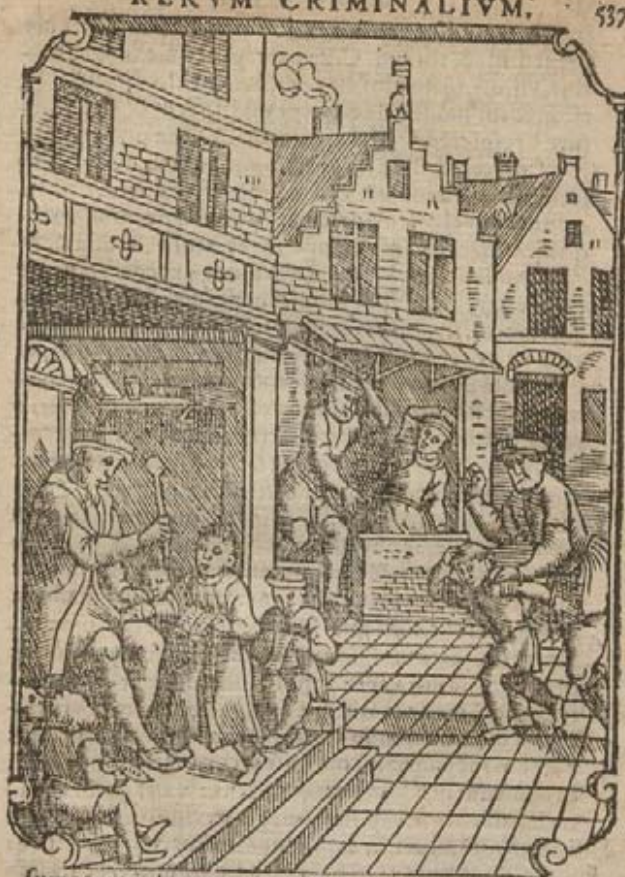
dicis: qui hac in re vtetur medicorum ac chirurgorū
cōsilio: quibus iurantibus in arte credendū ac standū
procul dubio est, c. significasti. § j. & ij. ext. de homi-
cid. vbi Panor. lo. Andr. & Feli. l. semel. C. de re mili.
lib. xij. Porro omnis cōtusio, q̄ in tumorē erūpit, nō
est, vt vulneratio, puniēda: nisi talis sit ac tā enormis,
vt tumor ille in vulnus per apertionē & scissurā chi-
rurgi necessariō ducēdus sit: atq; eo casu cōtusio ta-
lis pro vulneratiōe dānanda erit. l. Prætor. ad fi. & ibi
Bar. & sequaces. ff. de iniur. Eleganter. D. Nic. Boër.
in suis decis. aureis, q. cccxxij.

De correptione. Cap. cxli.

S Y M M A R I A.

Castigans filium, pupillum, vxorem, consanguineum, nepotem,
famulum, ancillam, discipulum, vel suum subditum, non pec-
cat, si castigandi limitem non transibat. 1.
Nimis inhumaniter corrigens, puniendus est arbitrio iudicis. 2.
Inferiori non conceditur ius castigandi superiores. 3.
Iniuriā filiorum in parentes, magistratus ipse subinde corrigit. 4.
Iura matris humanam tantum castigatorem vxoris permit-
tunt. 5.
Vxorem enormiter castigans, à magistratu puniendus. 6.

CONTINGIT sepe numero lēsiōē
fieri corporalem in castigandis suis sub-
ditis: quā tamen nō dicimus perpetuō
coniūctā esse cū iniuria: imo hanc raro
iniuriā vocamus, sed potiūs virtutē ac
salutarē (licet acré) ad bonos mores,
& ad honestā disciplinā, correptionem. In hac igitur
castigatiōe hoc notādum est, Si pater filiū verbis, ac
verberibus acriter corripiat, & cēdat, etiā ad sangui-
nis p̄fluxionē: aut tutor, pupillū: aut maritus, vxorē:
cōsanguineus, cōsanguineū: aut auus, nepotē: aut he-
rus ac domin⁹, famulū siue seruū: aut matrona, ancillā
aut ludimagister, discipulū: aut quilibet superior, suum
subditū, eo animo tantum, vt de admissis supplicium
sumat,

sumat, vt ipsum corrigit & emendet, vt ipsum deni-
que ab omni scelere, & peccandi effrænata libidi-
ne coërceat: & hoc modo ad virtutis viam, & ad o-
bedientiam asperis stimulis instiget, is certē cor-
rector talis, nullam correcto iniuriā facit, sed virtu-

tis materiam suppeditat, & animi vitis salubriter mē-
detur. l. iij. & ibi Bal. C. de patr. potesta. c. sicut alte-
rius. vij. q. j. iūcta glos. in verb. iudicari. l. cōgruit. §. fu-
riosi. & ibi Bald. ff. de offic. præsid. l. serui & filij. ff. de
furt. l. respiciendū. §. furta domestica. ff. de pœnis. l. præ-
tor. §. prætereā. ff. de iniur. & §. fin. Instit. de his, qui
sunt sui vel alieni iur. & l. ij. §. fin. ff. eod. titu. de his,
q. sunt sui vel alieni iuris. cap. duo ista nomina. xxij.
q. iij. Nisi certē sub castigationis titulo, modum, &
castigandi licitos limites enormiter excederet, atque
2 furore percitus, suum subditum perderet potius, quā
corrigeret. In quo casu, iudici diligenter examinanda
esset ea correctionis ratio, modus, & enormitas, vt
3 hinc iustā de illata iniuria censuram ferret. Et quam-
vis correctionis ius diximus esse superiori in inferio-
rem, natura tamen secus fieri denegat: non enim æ-
quum est, vt filio ius competat castigandi patrem,
aut nepoti ius concedatur castigandi auum suū. Quod
tamen si aliquando sceleratē facere præsumeret, tum
licet patribus, ac anis suos subditos filios, & nepotes
grauiter cedere, & ob sceleratam malitiam grauitet
in eos paternali iure animaduertere: aut si ipsi ad hęc
4 dissimularent, tum ipse Magistratus (ne tantum ma-
lum relinqueretur impunitum) de filiorum talium, ac
nepotum iniuria acre supplicium sumeret. Sic ma-
5 rito quoq. iura permittunt castigationem et correcti-
onem & punitionem vxoris, citra vllā multam, aut
pœnam iudiciariam: modo ea correctio humana sit,
& debitum modum non excedens: vxor enim de fa-
milia mariti est. cap. hæc imago. xxxij. quest. v. & glo.
in verb. iudicari. in cap. sicut alterius. vij. quest. j. Si
6 enim enormem cum punitione committeret exces-
sum, castigandus ac puniendus esset ipse maritus à
magistratu, propter enormitatem castigationis vxor-
iæ.

De

De damno pecuario. Cap. cxlij.

S Y M M A R I A.

Bestia lædens ex interna malitia, ipsa punienda est, nō dominus,
non famulus, nisi eam seruare sibi velint. 1.
Instigata per aliquem, tum solus instigator puniendus est resti-
tutione omnium dānorum, & nume. 4. 2.
Bestia lædens ex incuria, aut malitia custodientis vel seruantis,
tum ipse custodiens puniendus est, non dominus, & nu. 5. 3.
Bestia si lædat aliam bestiam, an, & quæ inde sequatur pœna, &
nume. 8. 7.
Alens domi canem, verrem, aprum, vulpem, vrsū, leonem, lu-
pum, aut similem feram lædentem alium, is dominus, tenetur ad
restitutionem dāni. 2.
Nulli licet alere bestias cum alterius detrimento. 10.
Bestia post fugam à domino lædens, dominum à culpa liberat. 11.

IT vt non semper homo lædatur actu
aliter ab altero homine, sed potius per
ipsius negligentiam, & incuriam, veluti si
ipsius bestie alteri detrimentū vllum
inferant. In quo notandū est, si cuius-
piam equus, asinus, porc⁹, vacca, bos,
canis, aut simile domesticū animal, alteri, ex propria
naturali malitia, & nō ex alicuius instigatione dānum
inferret, læderet, aut etiā occideret, is animatis lædē-
tis possessor nullo mō in culpā caderet, nec puniendus
esset, nisi ipsemet veller. Nā eo casu deberet bestiam
suā renuntiare, & reiicere, dareq. id quod nocuit, id
est, id animal q. noxā cōmisit, aut certē multā lēsi-
onis ferre, & dānum illatū resarcire, aut æstimationē
noxæ offerre, l. j. in princip. ff. si quadrupes paup. se-
cisse dic. & §. j. Institut. eo. tit. Dixi citra alterius insti-
gationē, & ex propria, & vltionea malitia. Nā si ani-
malia & bestie alteri vim, aut daninū, aut lēsiōē, aut
mortē inferrent, ex alicuius instigatione, is instigator
reus esset omnium dānorum, lēsiōnis, et totius criminis,
nec absolueret sola nuda q. aialis et bestie renūtiatiōe

M m iij Sicuti

- 3 Sicuti dicendū est, si canis, aut similis alia quavis bestia cōcredita fuisset, & ad seruandū & custodiendū seruō tradita, isq; seruus eundē canem aut vltro solueret, & ex malitia effugere sineret, aut certē ob famuli crassam incuriā effugeret, tumq; alium lēderet, is seruus tunc aut sua malitia, aut incuria in culpa esset, & nullo modo dñs, aut possessor, d. l. j. §. ait Pretor. & §. sed & si canis. Si verō is canis per alterū commotus, & instigat⁹ fuisset, adeoq; tum fureret, vt à seruo cōtineri nō posset, tum & dominus & seruus extra oēm culpā essent, & damnādu ipse instigator, d. l. j. §. sed & si canis. versicu. sed & si instigatu. Similiter censendum est de hippocomis & equorū institutoribus, & ijs seruis, q dominorū suorū equos in stadijs ad cursurā arte edocēt, aut ad aquādos ducunt: hic enim si quid incōmodi ab equis nascatur per incuriā seruorū, aut ipsorum malitiā, dānandi sunt ipsi famuli, & nō domini, l. fina. ff. ad leg. Aquil. Si verō incōmodum contingat ex alterius instigatione, tum instigator ipse cōdemnādu fuerit (vti prēdictum est.) Ad hunc modū si equus tuus equū meum, aut aliā bestiā meā irritauerit, cōmouerit, adeo vt ex hac commotione equus meus tuū lēderet, aut occideret, aut etiā aliorum bestias ob hoc lēderet, aut occideret: in hoc casu, omne dānum tibi ferēdum esset, & refarciēdum etiā damnum alterius, & nō mihi, nisi certē dānum esset tantum, vt equum tuū reijcere malis, & renuntiare: quia renuntiatiōe tum absolui, & expurgari posses. Quod autē ego nō essem in culpa, causā est, quod primum malum atq; ratio lēSIONIS & dāni primaria, profecta sit ab equo tuo, & nō à meo. Si autē ignoretur, vtrius bestia alterā prior inuaserit, altera tamē ab altera cōspicitur lēsa, tū neuter dominorū in alterius culpā cadit: sed vtriusq; sua sunt ferēda incōmoda. Porro si qd domi suę aleret canē, verrē, aprū, vulpē, vrsū, leonē, lupū, aut similē ferā bestiā, q alteri esset incōmodo,

aut

aut certē morderet aut lēderet: tum is possessor dam-
nandus esset ad reparationē damnorum ad discretio-
nē Iudicis: nulli enim fas est huiusmodi bestias inde- 10
trimentum alterius, aut alere, aut conseruare, §. cæte-
rum. Instit. eo. si quadrupes pauperi fecisse dicatur.
Si tamē talis fera bestia à me, aut tam procul ē septis 11
meis effugisset, vt nec insequi possem, nec scire quod
tādem fugisset, atq; interim tamen ita elapsa alicui dā-
num inferret, & lēderet: in eo casu nullū mihi damnum
reparādum esset, vt qui omni culpa vacare. Cū enim
à me procul fugerat, tū mea esse desiderat, & facta est
illius, quicā aut capere aut occidere poterit, d. l. j. §.
in bestijs, & §. cæterum. versu. deniq; si vrsus. Instit. si
quadrup. paup. fecisse dicatur.

De damno per eiecta. Cap. cxliij.

SVMARIA.

- Sordes eiciēs in viam publicā, quibus transeuntem offendit pu-
nitur duplo, in viā priuatā, non est puniendus.
Inconsiderato eiectu lēdens, & occidēs aut lēdēs, & non occidēs 1.
punitur, hic. §o. auriis: hic vero compensatione damnorum
dupla.
Eiectore non cōperto, damnantur omnes in cubiculo praesentes. 2.
Eiecta ē cauponis, damno primo sunt cauponi.
Eiectio noxia semper imputanda illi, ē cuius fenestris contigit. 3.
Eiectorū damna semper imputanda sunt, aut dominis, aut heris, 4.
aut pceptoribus, aut cōuiuatoribus, nō seruis, do mesticis, disci-
pulis, aut conuiuiis. 5.

SI quis ē fenestris suis, aut ex ostijs suis
aut alteri⁹, sordes, lotiū, stercorea, aut alia
q̄uis eijceret, aut immūda, aut noxia, in
plateā aut viā publicā, quibus pilcū trā-
seuntis, aut togā, aliāve vestem lace-
ret, contamineat, aut corrūpat, is transi-
ens ita lēsus bono iure dāni sui reparationē duplā re-
posce

M m iij

poscere potest. Sed hæc dupla compensatio nō addice-
retur, si via nō fuisset publica, aut si pri^o serio, & sine
fraude proclamasset, aquā eijciēdam, fugito, (vulgō.)
Garde l'eaue. l. j. ad exordiū. ff. de his qui deiecer ut vl
effu-

effuderunt. Si quispiā domo eijceret os, aut lignum,
aut simile quippiam, non ex malitia, sed ex inaduer-
tentia, in viam aut in plateam publicam, ex qua eie-
ctione quispiam læderetur & moreretur, tum is eie-
ctor condemnandus esset ciuilitè multa quinquaginta aureorum. Si verò tantum læsio, citra mor-
tem secuta fuisset, tum eam læsionem duplo impen-
dio omnium detrimentorum resarciat oportet, d. l. j. in princ. Si autē in eadē domo multi essent, nec sci-
retur quis eiecisset, tum omnes in domo presentes
in eandem multā & reparationē incidunt. Si tamen
vnus omnium plenē & in solidum soluisset, reliqui li-
beri essent, & immunes à multā. l. j. §. si ad fin. cum
duabus ll. seq. ff. de his, qui deiecer. vel effuder. Cæte-
rum, si talis eiectio contigisset in publicis cauponis,
ac ænopolijis, tum solus caupo ac hospes in culpa es-
set, & ad reparationem damnandus: interim tamen
actionem haberet idem damnum repetendi, & resar-
ciendi à suis potoribus, & hospitibus. d. l. j. §. si versic.
sed is. Si præterea in eadem domo dux essent diuersę
familie, atq; ea domus distincta esset in duas partes
inhabitantium: tum ob eiectionē lædentē ea pars &
familia damnanda esset ad damni reparationē, vnde
constaret eiectionem esse factā, l. si verò. ff. de his qui
deiecer. vel effuder. Sic ad superiorem modum, si aut
cōiector, aut discipulus, aut operarius quippiam eij-
ceret, vnde aliquis damnum consequeretur, tum pu-
niendus esset ad resarciendum damnum præceptor,
herus, & dominus operarij operam conducent: sed
ipsi ius interim seruatur resarciendi idem damnum à
suo coniectore, discipulo, aut operario.

De damno generaliter. Cap. cxliij.

S V M M A R I A.

Malitiosè alteri damnum inferens, tenetur ad restitutionem om-
nium detrimentorum.

Ad dāna cōsiliū vel auxiliū cōferens, punitur vt principalis.

Mm v IN

IN GENERE, quisquis alteri vllā infert detrimentum, aut dānum, in corpore, aut in rebus ac fructibus, idq; malitiose ex fraude, negligentia, siue directē, siue indirectē, quocunq; modo id faciat, is tenetur ad restitutionem siue restitutionem omnium dānorum & detrimētorum. Atq; adeo etiā omnes, qui ad hoc dānum vllum contulerunt subsidium, cōsiliū, & opem: aut qui hoc ipsum facere mādauerunt, c. in nostra. & c. si culpa tua. cum gl. ibidem, ext. de iniur. & damno dato. Atque in hoc crimine sunt qui statuunt, vt consentientes in simplum, inficientes vero puniantur in duplum.

De pace componenda. Cap. cxlv.

SVMARIA.

Cuius cum parte laesa, permessa est pacis compositio.	1.
Vnicuique licet redimere sanguinem suum.	2.
Iudex est, suos ad reconciliationem mutuam compellere.	3.
Iudex partes protas ad Gifilationem constringit.	4.
Pace inter partes composita, iudici suum seruatur integrum.	5.
Prætor Gandensis non agit in reum, nisi conquirente parte.	6.
Post compositam inter partes, pacem, partium posteris adempta est ius querelæ.	7.
Iudex ex audita partium pace cōposita, criminis confessionem arguit: ex qua ad punitionem procedit.	8.
Cauti mutuam pacis concordiam iudicem celant.	9.
Pupillus pacificatur de morte patris per cōsensum tutorum, &c. 10.	
Feminis pacis reconciliandæ sedus adimitur omnibus heredibus, vel maximo numero stāte pro omnibus. Et quid de reconciliatōne homicidij. nu. 11. 14.	11.
Illegitimatio a parte matris in Flandriam nunquam.	12.

HACTENVS pie lector, de varijs criminibus (quæ ad cōmunē reip. utilitatē spectare videbātur) quā potuimus diligentissimē tibi tradidim⁹: superest vt pauca de ijs agam⁹ quæ nihil cū crimine cōmune habēt, sed tū aut post crimina cōmissa

missa sequi solent, aut inde manare, ac postremo omnium, de variorum criminum executione. Ac primò sese offert trāfactio, hoc est, cum parte laesa, vel aduersa pacis compositio. In omni igitur crimine publico cuius gratia inferenda esset pœna sanguinis lædenti bus & delinquentibus, iura permittunt, vt cum suo aduersario læso, pacis fœdera ineant, absq; vllō dāno & multa. l. transigere. C. de transf. Cuius rationē hāc cenleo, q; licitū sit, imo natura hoc suadeat, & eo quē libet impellat, vt sanguinem suum quam potest tutissimē redimat, & caput suum ab omni periculo coerceat, l. j. ff. de bo. eo. q. ante sent. sibi mor. conf. Quin ipse Iudex aliquando ex officio cōpellere potest alteram partem, nempe læsam, vt cum lædente in gratiā redeat, & cum ipso pacem componat, ipsumq; sibi reconciliari sinat, l. congruit. ff. de offic. præsi. Suntq; hæc Iudicum munia multo præstantissima, nec min⁹ christiano Iudice digna et salutaria, quā ipsi decora et magnifica: vt cui⁹ maxime refert, se & cōmissum sibi populū in pacis cōcordia viuere, & vt hoc maxime curet & studeat, satis suū admonet officiū. Porro si aliquñ ei res esset cum duabus psonis cōtentiosas ac pœnibus, quæ haud facile ad pacis beneficia auscultalet, tum ludex vtrāq; personā cōstringere potest & dānare (barbari Gifilare dicerēt) in certū locū, vt inde neutra se recipiat, nisi pace simul cōposita cōcordes fuerint, & ex hoc fideiussio siue cautio cōfecta sit, q; neutra alterā sit lēsurā, sed vtrobiq; ois via facti sit aperte phibita. Hic tū pie lector nō est q; putes, post hāc reconciliationem, crimen plene absolutū esse, aut pœna cassum: nā vtut pax inter partes est cōposita, ludex tamen semper ex officio ad criminis punitionem pcedit: etiā si nullā habeat partem aduersam, corā se conquirentē. l. Iuriscētū. §. si pacisc. ff. de pact. Nisi certe publicis statutis secus ordinatum esset. l. cōstitutionibus. ff. ad muni. hoc modo: Quisquis pacē habet cum suo

fuo aduersario, is quoq; pacē habeat cū officario & iustitia. Si enī tale fuisset promulgatū statutū, Iudex supersederet, ab vltimo ex officio, pcedēdo: sicuti Gāden. prętorē ex inolita cōsuetudine, & ex statuto lato facere cōspicimus, cui tali statuto veritū est, vt nūquā reū aliquē arcessere possit, nisi cōquerente parte aduersa. Fit, vt subinde pacē et cōcordiā confirmari ceramus per ipsos procuratores: verūtāē omnino necessū est, vt ij procuratores speciale ab hoc, pcuratorū habeāt, l. mādato, ff. de procuratorib⁹. Porro, q̄ti es pax cōposita est inter duos aduersarios, quorū alter alterū leserit, atq; lesus ledēti noxā plane remiserit: tū post talā pacem cōfirmatā, nullus est (scilicet ratioe partis læsæ) qui quippiā amplius lædentē exigere, aut possit, aut debeat: adeo enim hæc firma pax habetur, & rata, vt si post meā recōciliationē & pacē cōtingeret lesū postea mori, pax quoq; rata esset, & inuiolabilis, ita vt lesor mortis reus nō fuerit, nisi in recōciliatione, conceptis, verbis, & expresse exceptū fuisset de morte, hoc est, catenus pacē esse validā quaten⁹ ex lesiōe nulla mors cōsequeret. Ceterū, quoties dux partes inter sese cōtendunt de iniurijs postea tñ fiat, vn de ijs iniurijs inter se pacem confirmēt, et cōcordes fiant, ac recōcilietur altera alteri: Iudex tamē isthęc audiēs, colligit & autumat ex tali recōciliatione & cōfessione, crimen apertē esse cōfessum: ita vt hac cōfessionis notitia procedere possit ad criminū & iniuriarū punitionē, absq; vlla alia ampliori, ac latiori inquisitione faciendā aut informatione. Quocirca callidi quique, vt iudicem hic circūueniāt, & ne certi quippiā ex cōposita pace percipere possit, hoc efficiunt, vt factū ac delictum cōstāt coram Iudice per negent: & in pace cōpositione curāt, vt Notarius scribat pacem esse confirmatā inter ipsos tantū de ijs lesionibus ac iniurijs, quibus alter alterum impetierat, huc quarū gratia, alter de altero dolere & conqueri possit,

posset, aut in iustitiā aduocare: sine vllius criminis nominatione: hac enim generali cōfessione nullum certū delictū confessi sunt, sed vaga & incerta est confessiōe. Verū si Notarius scripsisset duas partes in pacis fœdere cōuenisse, de istis, aut istis lesionib⁹ (re ipsam nominādo) & quarū gratia altera alterā pertraxit, vel pertrahere voluit in iudiciū, & quas oibus aperuit, tunc Iudici certa, confessā, notatāq; iniuria, & læsio cōfirmata esset, vt oibus modis, pcedere hinc posset, tāquā ex confesso, ad criminis punitionem. Aliud: Pupillo permittitur pacisci, et pacem conciliare de morte sui parentis, sed nō nisi per consensum & autoritatē suorū tutorū, et ex ordinatione, & decreto Senat⁹, & sui Iudicis, atq; talis pax ita cōstitutā firma est, & rata, nec violari potest ab vllō, ne ab ipso qdē postea adulto pupillo: potissimū si ea pax donario aliquo fuisset cōstabilita: hoc est, si dona vlla in symbolū ratę ac recōciliatę pacis de morte patris accepisset. Ita dixit Speculator in tit. de homici. & D. Anto. Corset. in suo tract. priuilegiorum, siue de priuilegijs pacis, nu. 15. Firmiū tñ nullo modo pacis fœdera cōponere, neq; donaria accipere possunt. Si post cōmissum homicidiū cōtingeret homicidā, pacē ac recōciliationē facere cū vno heredū, vbi multi heredes essent, nō est satis efficax & valida. Nā tūc eā fieri oportet cōsensu, & autoritate oīm heredum, simul, aut saltē cum consensu maioris numeri, & eorum gbus huiusmodi recōciliatio faciendā cōuenit, & obrigit actio, quiq; reliquorum suffragia, & cōsensum in se recipere, cap. q. omnes, de reg. iur. lib. 6. & l. fin. C. de autori. pstan. Atq; ita hætenus de recōciliatiōe faciendā in generali & in legitimo thoro. In illegitimo verō thoro plus cōtingit perplexitatis, tū ex parte patrum, tū ex parte liberorum illegitimorū: atq; hoc ob diuersitatem regionum: in quarum alijs illegitimi ab vtraq; parte sunt illegitimi: In alijs verō regionibus illegitimitas tantum

tum à parte patris descendit: à parte verò matris (vti in Flàdria) nunquã. In illis igitur regionibus, vbi ille gitimatio ab vtraq; parte, id est, à patre & matre constituitur, ibi nec pater, nec mater, nec horum cognati cõsanguinei vllò modo recõciliationem aut facere, aut accipere possunt de occisiõe & morte sui filij illegitimi: sed tm Rex, Princeps, aut Dñs loci illius, qui il legitimorum oim verum hæredem se cõstituit. Item contrà, nec fili⁹ illegitimus, nec ipsi⁹ posteri vllò modo accipere aut facere possunt recõciliationem de cæde ac morte sui patris ac matris: sed occisi parentis legitimi ac pxiimi cogitari. Qui si nulli fuerint, tum solus, aut Rex, aut Princeps, aut Dñs loci, reconcilia- tionem & facit & accipit. In ijs verò regionibus, vbi illegitimatio tm à parte patris succrescit (sicuti in nostra Flàdria, atq; ita oim æquissimè) à parte verò matris nunquã, in his (inquã) regionibus hoc obserua, q nec pater sui illegitimi filij cædem ac mortem recon- ciliare potest, & contra, fili⁹ illegitimus de patris sui cæde reconcilia- tionem nec facere nec accipere potest (qm vtrinq; concernitur illegitimatio) sed solus Prin- cept aut dñs loci, vt supra. Mater verò quæ nullã ag- noscit ex sese illegitimationem productã, potest (non quidem per se: quum hoc scminæ diximus esse nega- tum) per proximos amicos, cõsanguineos, aut affi- nes recõciliationem de cæde ac morte filij sui & face- re & accipere. Et cõtra fili⁹ etiã de matris sue morte & occisione semp recõciliationem (si is sit aut sol⁹, aut natu maximus) & facere & accipere potest: q ea ma- ter ipsi semp sit legitima: & ob hoc etiã matris sem- per hæres, vt alij quoq; constituitur. Princeps verò ex hac parte, & dominus loci, de recõciliatione aut facienda, aut accipienda, nihil sibi iuris ascribunt.

De abolitionibus. Cap. cxlvi.

Abol-

S V M M A R I A.

Abolitio est instituta actionis peremptio. 1.
Abolitio est triplex: generalis, quæ soli Principi conuenit, specia-
lis, quæ accusanti competit: legalis, quæ à legibus conceditur. 2.
& nume. 6. 7.
Princeps crimen abolet, ob Insignem natalem filij, victoriam para-
tam, festiuam populi aggratulationem, consecrationem templi,
legitimum ingressum in ciuitatem, legitimum retum euentum. 3.
Princeps abolitione ius partis non abolet. 4.
Princeps ius partis abolet ob pacem publicam. 5.
In abolitione speciali obseruanda sunt multa. 6.
Abolitio specialis tantum fit intra .xxx. dies 7.
Morte accusantis accusatio, & accusati crimen extinguitur. 10.
& numero. 11.
Specialis abolitio non tollit crimen læsæ Maiestatis, peculatus, re-
perundarum, falsi. 12.

A B O L I T I O. Et item alia criminum leuatio, quam non incocinnè abolitionem vocant, nempe, qua ipsa crimina realiter abo- lentur. Est enim abolitio (vti defini- unt) actionis institutæ peremptio vel absolutio. Quam tribus modis fieri conspiciamus. Prima enim abolitio generalis est, & quam Princeps suo arbitrio, & propria autori- tate conficit. Hæc extinguit, & cassas facit omnes ac- cusationes, quibus accusatus præmebatur, vel qui- bus postea grauari et accusari potuisset: non autẽ ex- tinguit causam accusantis. Nam hic potest repe- re accusatum intra .30. dies. vtiles, supputando ab il- lo die, quo generales aboli- tiones sunt finitæ, l. j. C. de gñã. abolit. Et fiet hæc repetitio eodẽ iure, quo prius accusabatur. Fit autẽ hæc generalis abolitio à Princi- pe ob multas variasq; causas: quãdoq; ob diẽ insignẽ natalis sui vel filij: quãdoq; ob rẽ prosperè gestam, vt cum profigauerit hostes: quãdoq; propter publicam gratulationẽ, qua voluit diẽ aliquẽ festiuum esse cun- ctis, & vt singuli pari gaudio cõgratularẽtur secum: vel

vel ob partam victoriā: vel ob tēplū recēs cōsecratū
vel ob triumphalem aliquē latumq; ingressum regio
nis aut ciuitatis: aut ob aliū similit̃ prosperum letūq;
rerum euentū, ob quē iure Senatus cēdere posset abo
litionē reorū fieri. Probantur hæc .l. cum eo tēpore.
C. de genera. abolit. l. si quis repetere, & l. si interue
niente. ff. ad S. C. Turpilia. idq; de iure. Sed de cōsue
tudine pars semp est in suo integro ad petēdū suas re
parationes & interesse & dāna, qualēqualē abolitio
nē Princeps inde tulerit, nisi in cōtractāda pace Prin
cipis. Tum enim Princeps ius partis in se recipere po
test. & crimē extinctiōe ac remissiōe abolere in fauo
rē publicę pacis. Hinc vulgatū hoc axioma: Princeps
ius priuati auferre potest, p bono pacis. Bart. in l. que
cūq; in fin. C. de fide instru. & iure hast. fsc. li. x. Cor
set. Sicut in suo tract. priuilegiōrū pacis, num. xxiii.
vbi multos citat. Secunda abolitio fit per accusatorē,
hāc ipsam ex se postulātē: & dicitur priuata seu specia
lis. Quæ fit, quādo accusator abolitionem petit priua
tim à Principe, aut ab alio Iudice, q habet cognitiōē
meri & mixti imperij: hæc aut abolitio aliquādo cōce
ditur: aliquādo ex causa negatur. Quocirca in ea vel
admittenda vel denegāda, op⁹ est summa rerū cogni
tione. Et primo obseruādū, q ea cognitio delegarial
teri nō posset: deinde videndū an accusauerit verē, an
p errorē, vel temeritatē. Adhæc, an accusauerit p sua
iniuria, v^l iniuria suorū. Nā quādo accusauit cognatū
cōcedatur hæc specialis abolitio, potissimum si hic
cognatus accusatus iā inde passus sit iniuriā, vel ipso
etiā affirmātē q accusauit. In hoc enim casu dabit, sed
nō nisi per accusantis cōsensum. Si aut nō sit pass⁹ in
8 iuriā, dabitur accusato, etiā accusante inuito. Debet
autē peti hæc abolitio intra .30. dies, numerādos a die
institutę actiōis, intra quos accusatus habet spaciū
ad cōponēdos mōstros penates. Post dies vero .30. nō
dabit hæc specialis abolitio, nisi accusato reo volen
te

te et cōsentiēte, l. fallaciter, §. post hoc verō tēpus, C.
eodē tit. de abolitionib. Tertia abolitio legalis est, vt
quæ à lege cōceditur. f. quādo accusator est mortuus 9
vel aliqua iusta causa impeditus, ita vt in accusatio
ne procedere nō posset, l. aut priuatim, ff. ad ad S. C.
Turpilia. Hoc enim casu finita est accusatio, quo ad
accusantē, non tamē ob hoc reus est liberatus, quin
possit rursus ab alio (etiā de eodē crimine) accusari,
c, prohibentur, vers. ab alio, ij. q. i. j. j. C. si reus vel
acusa. mor. fue. & l. defuncto. §. j. ff. de pub. iudic. Sic
ergo eximitur reus ab accusat. abolitione interueniē
te, d. l. si interueniēte. Nec accusator incidit in Tur
pilianū. Et cū accusator mortuus vel iusta causa ipe
ditus fuerit, vel fortē impetrauit specialē: tūc reus po
terit ab alio accusari intra .30. dies vtiles. Aut si ac
11 cusatus mort. fuerit, finitur accusatio. Morte enī ac
cusati, crimē extinguitur, l. si. C. si reus vel accusator
mort. fuer. Fallit hoc in sequentib. criminib. in qui
bus nequaquā permittitur hæc specialis abolitio, nē
12 pe in crimine læsæ Maiest. peculatus, repetundarum,
& falsi: vbi ex vtraque parte acerrima fit indagatio, l.
j. ij. & fi. C. de abolit. quia illa crimina, mor. accusati
haud quaquā abolentur: vide plenius Speculato.
Nobis hic paucula ostendisse sufficiat.

De remissione.

Cap. 147.

S Y M M A R I A.

Remissionem largiri, solius est Principis.	1
Cum reo quinquam transigere possunt, remittere tamen non possunt, & num. 3.	2
Transigentium vis est efficax, vt remissio.	4
Princeps tantum remittit capitalia &c.	5
Princeps non remittit crimen læsæ Ma. constuprationem violentā, Sodomitica, monetarios falsos, latrocinia, incendia, prædationes, idque nisi extraordinariē.	6
Princeps remittit aut plenariē, veluti die passionis Dominice, die noui letique introitus in ciuitatē: aut non plenariē, sed	
NN cum	

- cum emenda, veluti quouis tempore non prædicto. & nu. 7. 1
In plenaria remissione, remissum consequetur confiscatio debita. 9
In Francia omnis remissio Regis est plenaria. 10
In remissionibus largiendis, observanda sunt multa. 11
In supplicatione quid subticens, subreptitiè remissionem impetrat. 12
Remissio includit reconciliationem partis cum satisfactio- ne: & interinationem faciendam, num. 14. 13
Interinaturus literas exhibeat intra annum & diem. 15
Se captivum præbeat. 16
Procuratorem generalem, quaestorem in Flandria, prætorem loci, & partem adversam, contra se citet. 17
In supplicationibus aut interinatione mentiens, virtute remissionis se priuat. 18
Remissio intra annum non exhibita perit, nisi releuetur. 19
Remissio exhiberi neglecta, gravatur emenda. 20
Interinatio in Flandria committitur dominis de consilio. 21
Differenciæ inter remissionem & absolutionem vel indulgentiam. 22
Variæ quaestiones circa remissionem. 23

Quandoquid remissiones seu gratiæ multum (proh dolor) hoc calamitoso ac infelici seculo in usu sunt, ac frequentius quàm par est ubilibet locorum practicetur: ideo remissionum naturam, usum, & circumstantias hic utcumq; examinare constitui, cum modo & forma interinandi post remissionem impetratam. Ut autem à remissione auspicemur, sciendum est hanc criminis remissionem neminem largiri posse, quàm solùm Principem. l. iij. C. de epis. audiē. l. cū indulgentia. l. fin. C. de sentē. pass. & l. fin. C. de gener. abolit. Bal. in l. si. ff. de off. præsid. quaestor autem par- ricidiarius in Flādia, ac præterea multi privati dñi & officarij, ex cōmissiōis suæ virtute possunt cū reo de delicto perpetrato cōponere seu trāfigere: verū eiusdē criminis remissionem nullo mō largiri possunt, quū (ut suprà dictū est) id solius sit Principis. Eadē ratione Dñi cōsiliij Flādiæ possunt & valent virtute instructionis Cameræ, cum reo de delicto cōmissō cō-
pone-

ponere ac trāfigere: possunt scilicet, quū reus sese submittit, & quum negotiū reperitur anceps, ac dubiū: attamē delictū ipsum nequaquā remittere queūt, ob eandē scilicet suprà narratā rationē. Atq; dicta officia riorū compositio tam est efficax, & valida, ut ob eā solam Reus liberatus sit à delicto & absolutus: nō se- cus, quā si Princeps ipse remississet. Largitur autem Princeps remissionem non de delictis civilibus, & per compositionem remissibilibus, hoc est, quæ civi liter puniri possunt, aut componi: sed tantum de ijs delictis, quorū punitiō esset capitalis, aut corporalis: nempe, de homicidio aut mutilatione, de quibus pla- nē necessarium est, ut Reus Principis imploret in- dulgentiā & absolutionem, quālibet infelici fato, & innocenter in crimen factor inciderit. Sunt tamen crimina tā enormia, & scēda, ut de ijs Princeps ex sua virtute ac potestate ordinaria nullā remissionē aut i- dulgentiā largiri velit: veluti de crimine læsæ Maiesta- tis, de violatione mulierū violēta, de Sodomiticijs, de monetarijs falsis, de latrocinio, de incendijs, de præda- tionibus, atq; his similibus. Dixi ex potestate sua or- dinaria: Nā ex sua potestate extraordinaria & absolu- ta, crimina istiusmodi omnino remittere potest oīa, quoties ipsi visum fuerit. Quādo autē placet ipsi ex sua hac potestate extraordinaria remissionem largi- ri, tunc Secretarius in literis remissionis tantum sub- scribit: Per comitem, aut per ducē, aut per Regē, aut per Imperatorem, sine ampliori additamento, nec addit, ex relatione Consilij aut Cancellariæ. Atq; post sigilli munionem & appēsiōem ad literas remissio- num extraordinariarum, iubet Secretario, ut super- plica scribat hoc modo: Sigillata per expressum man- datum domini Regis, aut Imperatoris. Remissiones autem Principum sunt bifariæ: Aliæ enim largiuntur plenariæ: Aliæ cū multa civili. Nā remissiones, quas Princeps elargitur ipso bono die Veneris, hora passi- nis Dominicæ, illæ omnes regulariter expediuntur
NN 2 & da-

& donantur plenariè, sine vllò additamento civilis mulctæ. Item omnes ex, quas Princeps cõfert in triũ phali aliquo, latõq; seu nouo suo ingressu in regionem ac ciuitatem suam. Nam tum omnia remittit ciuilia, corporalia, ac capitalia, quatenus sunt suæ Majestati remissibilia. Idem censendũ est, quando Principes sceminæ remissiones largiuntur in latis suis in gressibus, hoc tantum interest, quod ipse sceminæ remissionũ literas non expediunt, sed eorum mariti
8 Principes. Aliæ verò remissiones, quas Princeps concedit alio quouis tempore, ferè restrictæ ac grauatae sunt ciuili emenda, si quidem civilis aliqua emenda
9 inciderit. Si quando autem Principi placet crimen aut corporale, aut criminale, aut ciuile planè remittere & absoluerè, tum impetrati reo restituit, reddit, aut certè consequi permittit cõfiscationem bonorũ, in quã suo delicto inciderat, modò de ea necdum sit pronuntiata sentetia, & adiudicata fisco. Nam si fisco adiudicata fuisset, tum ad bonorũ recuperatione peruenire posset nunquam, nisi ea lege, qua id in remissionis literis aperte excepisset, ac ijs literis hoc iussisset inferi, de cõfiscatione scilicet sequenda. Porro
10 in Francia hac bifaria remissionum distinctione non vtuntur, siquidem ex leges etiamnum durent, quarum vsum ego meo studiorum tempore in Francia conspexi. Sed ibi Rex & Principes omnes remissiones suas expediunt plenariè, sine vllò additamento poenæ civilis seu mulctæ: sed de ijs delictis remissionẽ tantũ elargiuntur, quæ sunt remissibilia. Quum hic remissionum naturam tractemus, velim pie Lector intelligas, quod circa remissionem expediendam & largiendam, multa sint obseruanda: nempe facti propositum & voluntas delinquentis, euentus & finis facti, quidq; inde euenit, vel euenturũ sit, facti modus & circumstantia, qualitas personæ, tempus, locus & similes circumstantiæ. Deinde an factor prius alio crimine sit grauatus: nam id ipsum in supplicatione no-

tificet

tificet oportet, & de nouo repetat, etiam si eiusdẽ alias impetrasset remissionem, & partibus aduersis fecisset satis. Nam si hoc subtriceret, ipsius impetratio seu remissio haberetur subreptitia, obreptitia, clãdestina, & nulla. Ita Bal. in l. nemo. in j. col. C. de episc. audien. Ex quo dicit Andr. Sicu. in c. super literis. in 24. col. ext. de rescri. quod in ciuitate Bononiensi fuerit maleficus decapitatus, qui impetrauerat gratiam & remissionem secundi homicidij, nulla facta mentione de primo, ac eius impetrata gratia. Ita refert & sequitur D. Iason in l. nec damnosa. C. de precib. Impera. offerend. Hoc præterea in remissionibus obser-
13 ues oportet, quod omnis remissio impetrata, præsupponit & includit pacem & reconciliationem partis, cum satisfactione, si ea facta non fuerit: ideo (vt videmus) cõmuniter Principes solent apponere in gratijs hanc clausulam, satisfactione parti lasa facta, quæ est etiam consona iuri. & ob quam Principes possunt remittere poenam corporalem, aut pecuniariam applicandam fisco: sed non poenam pecuniariam applicandam parti. Faciunt, quæ dicit Angel. in l. si docueris. C. ad l. Cor. de fals. Panor. in suis consilijs, consi. 6. in 2. volu. in 2. dubio. Item includit interinatione postea faciendam esse: sed antequam interinatio fiat
14 oportet vt literæ remissionis prius exhibeantur ad interinationem peragendam cõmissio, ad illas interinandum, atque hoc intra annum & diem ab impetratione consecuta: alioqui impetrata remissio Reo impetrati nullo modo patrocinari posset, nec vllius
15 esset efficaciam. Deinde necessum est, vt impetrans cũ remissionis præsentatione sese simul captiuum offerat, & captiuus permaneat donec ipsius remissio interinata fuerit: tũ enĩ personaliter abire licebit, si prius tamen promiserit & stipulatus fuerit, datis ad hoc fi deiussoribus cõparere, quouis tẽpore, & toties quoties citatus aut admonitus fuerit, vel ipse, vel ipsius cõstitutus procurator, & præterea soluere iudicata.

NN 3 Et

Et post hanc promissionē, & stipulationē factā, oportet vt Reus die quo citabitur, omnino cōpareat & iudicatis obediat. Nā si post talē promissionē, & durāte adhuc huiusmodi interinatioe remissionis & gratiæ Reus citatus āplius nō redeat, nec cōpareat, plēdēdus erit ipse fideiussor, sed leuius & ciuilitē, vti videre fuerit apud Barthol. Chas. in suis Cōmentarijs super consuetudinibus Burgund. tit. des Justices & droitz dicelles. §. v. Ex quo loco etiā notandū est, ventilari dubiū: An criminofus sic per se captiuus oblatus, relaxari possit cū dicta cautione, an nō? cuius dubij solutionem loco superiori videre licebit. Ad hęc, quādo Rei remissio ad interinationē erit producēda, & ipse de nouo citatus fuerit, oportet vt ipse impetrans Procuratōrē generalē, & Questorē parricidiarū in Flandria cōtra se in iudiciū, ad videndū, procedere ad verificationē & interinationē prādictā, prouocet & citet, atq; etiā Prætorē loci vbi factū cōtigit, simul cū parte aduersā, etiā si prius pacē cū ea habeat, vt oēs ij cōspiciāt processum & interinationē faciendā intra annū & diē: ne si tacita fieret huiusmodi interinatio, quis piā hinc laderetur, & in alicuius graue prāiudiciū, aut dānum fieri posset. arg. l. nam ita diuus. ff. de adopt. l. de vnoquoq; ff. de re iudica. Ideoq; si nō citaretur, quorū interest interinationē literarū Principis cōspicere, prāsumeretur ea remissio clandestina, fraudulosa, & parti læsæ, vel alteri iudici detrimētofa. l. si. C. si per vim vel alio mō. Facit in argu. ca. si episcopus. de prębend. l. 6. Atq; ob hanc causam prānominati personaliter citandi erūt, quod hi quoque remissionibus Rei cōtradicare possunt, aut eā accuratē pro cōtradictione discutere, an sit subreptitia, hoc est, veritate tacita: & an obreptitia, hoc est, falsitate expressa, impetrata: & quæ impetranti diligenter obseruanda fuerint, ne aut in supplicationibus remissionis, aut in interinatione vllum committatur mēdaciū, aut falsum exprimatur, cum falsus

preca-

precator carere debeat impetratis, lege, & si legibus. C. si contra ius vel vtili. publi. Si tamen Princeps concedat alicui gratiā aut remissionem de plenitudine potestatis, vel ex certa sciētia (quod idē est) tum non requiritur citatio illorum, quorum interest. Ita tenet Ludouicus Roma. in suis consilijs, cōsilio. 369. incipiente, circa principium. in x. colum. in versic. & huius est ratio. de quo plenē per Franciscum de Curte iuniorem, in suis consilijs feudalibus consilio primo. 12. colum. Porro si factor & impetrans per negligentiam oblitus sit intra annum & diē, suam remissionem verificare, & ad interinationem exequi, perit tum remissionis seu gratiæ vis, nisi curet sese ab ea negligentia restituere & releuari, quod tum illi face re licebit. Verum in hoc casu per Franciscum de Curte iuniorem, aut similes inuectum introductūq; est, vt literas remissionis grauent emenda, qua non erant onerata prius, tantum vt talem pœnam seu emendam pro crassa & supina negligentia inferant. Similem quoque pœnam aut emendam adijciunt, quando impetrantes redeunt declaraturi se aliquid per obliuionem subticuisse, aut certē minus omnia sese confessos esse, & ampliorem de oblitis seu omisis remissionem & indulgentiam à Principe de nouo postulant. Omnis autem verificatio & interinatio remissionum & gratiarum in Flandria committitur Dominis de Consilio: quod talis omnis interinatio sit Principis, & sic pro verificatione contentorum in remissione seu gratia, dirigatur seu delegatur cōgnitio ipsis (vt dixi) Dominis de Consilio, qui habēt illam verificationem interinare. Antequā hoc caput finire, explicare volui discriminē inter remissionē, indulgentiā vel gratiam. Nā remissiones expediuntur tantum de homicidijs & alijs capitalibus. Absolutiōes verō seu indulgentiæ in rebus vbi nullum defertur homicid. aut capitale aliud. Rursus (si externa nota re liber) remissionū literæ expediuntur, & donantur cū

NN 4 chor-

chordis sericis, & sigillo viridi: Indulgentiæ verò cū simplicibus caudis & sigillo rubro. Deinde ante capitis huius finē, animus erat varias discutere quæstiones, nō minus viles quam vsu frequētes: nēpe, an Principis introitu liberetur qui crimina geminarūt? Falsarij, an habeant remissionē in ingressu Principis? Restitutus gratia Principis an recuperet officiū? Gratia an morte Principis expiret? Princeps an gratiā datā per se possit reuocare? An Princeps possit eā interpretari? Sed quoniā has D. Nic. Boë. in suis decis. aureis. q. 217. nu. 21. & 22. & D. Barto. Chass. in Cōm. suis in Cōsuetud. Burgū. Rub. *Des iustices & droitz dicelles. §. V.* abundē explicarūt, ideo de his prudēs ipse supersedeo.

De reuocatione exilij. Cap. 148.

SUMMARIA.

Rappellæ expeditur in chordis sericis, & cera viridi, si exiliū fuerat. 50. annorum & ultra. Caudis dupl. & cera rubra, si exiliū fuerit ultra. 10. an. vsque ad. 50. Caudis simp. & cera rubra, si exiliū fuerit infra. 10. an. 1
Exiliū pronuntiātū ad instantiam partis requirit in rappellis interinationem & satisfactiōē partis. Ad instantiam filij, nō requirit rappellatiōē grauari debere interina. & c. nu. 1. 2. 3
Exules Gandenses Princeps ciuitate & patria donat, cum consensu Senatus. 4
Exules Brugenſium & Hyprensium ad certum tempus, Princeps tantum patria donat vsque ad terminos Scabinatus. 5
Exules Brugenſium & Hyprensium sine certo tempore, princeps absolutē liberat, reddens eos & patriæ, & ciuitati. 6
Volens Brugis rappellas suas interinatas ostendere, cogitur ad limites Scabinatus subsistere, donec cū ciuitate cōuenierit. 7
Cætera exilia Flandriæ Princeps absolutē reuocat, donans exules & patriā & ciuitate. 8
Rappellæ exiliorum Gandensium, nulla interinatione satisfactiōe grauantur. 9.

Post promulgatum alicuius ob condignū meritū exiliū, sepe fit, per instantiā exulis, & ex causa Principis (cui duntaxat cōpetit, l. releg. in fine, ff. de poenis,) exiliū remittat, relaxet, liberet, & extincto exilij iure exulante in priorē statū restituat. Quā Principis gra-

gratiā lura cōsuetudinaria rappellas vocāt. In quibus triplex est varietas, sed ea varietas tantū ab externis oritur. Hæ igitur reuocationū aut rappellarū literæ tribus modis expeditur: nēpe, in sericis chordis, & cera viridi. In ligatura siue cauda duplici. Et in simplici cauda: Atq; hæc iuxta diuersitatē exiliorū. Oīa enī exilia. 50. an. & ultra, expediunt i cera viridi & in chordis sericis. Exilia verò, 10. an. & sup. vsq; ad annū 50. expediunt in caudis duplicibus, & cera rubra: Et exilia inf. 10. an. expediunt i caudis simplicibus, & cera quoq; rubra. Atq; in his animaduertendū est, quū exilium pronuntiātū fuerit ad instantiā & persecutiōē alicuius partis læsæ & grauata, tū reuocationū exiliorum literæ, interinatiōē & satisfactiōē parti læsæ & grauatae faciendæ onerantur, si ea facta nō fuerit, & in quantum aliqua satisfactio faciēda cadat. Si verò exiliū pronuntiātū sit ad instantiā & petitiōē filij tantū, tunc reuocationū seu rappellarum literæ nō grauāt impetratē ad interinatiōē. Ceterum hic nota varietatē exiliorum, seu bānorum, iuxta varias ciuitates. Nā de exilijs Gandani per Magistratum Gādēsum pronuntiatis, Princeps exules sua patria & etiā ciuitate donat, quatenus Magist. hæc consensu suo cōfirmet. De exilijs verò, aut Brugis, aut Hypris per Magist. Brugen. & Hyprē. ad certum tēpus & annos editis, Princeps nullas literas reuocatorias seu rappellas largit, nec ab exilio liberat absolutē, sed tantū exules patria donat vsq; ad terminos ac limites, hoc est vsq; ad Scabin. ciuitatis. Cū verò i iisdē ciuitatib. exilia proclamātur citra vllā certi tēporis distinctiōē, absolutē absoluit, & ciuitate exules donat & patriā. Brugenſes tamen hic expressum habēt priuilegium, quo adhuc hodie pacifica possessione fruuntur. Nimirū quoties impetrans, Flandriā ingressus, curat suarū rappellarum interinatiōē, tum eandē interinatiōē eidem concedūt, quo ad patriam. Nam ciuitatis iurisdictionē & limites ingredi non licitum est, prius-

quàm tempus exilij finitū fuerit: nisi de hoc cum ciuitate conuenerit, quod & Cōsiliū ipsum ita quoque quotidie confirmat, sicuti multis exemplis id cōfirmari ac comprobari posset, nisi breuitas temporis nos aliō vocaret. ⁸ Cætera verò exilia in alijs ciuitatibus Flādræ pronuntiata, siue ad certum tempus, siue incerto tēpore definita, Princeps ea remittit, rappellas cōfert, dulciq; patria donat, & ciuitati restituit, sicut, & quoties ipsi libuerit. ⁹ Hic illud obiter quoq; notandum est, quod Gandenses aliqui magno studio impetrare contenderint, ne ipsorū bannorū rappellæ vlla interinatione grauarentur, hoc habētes pro causa, quod casus seu res satis per se manifesta sit, & constet per literas exilij priores, quas vulgò titulu banni vocamus. Deinde, quod ex causa vrgēte, & ex inolita hoc habeant consuetudine, vt nulli vnquam exuli ciuitatis priorem libertatē restituunt, nisi prius satisfacta parte. Atq; in hoc studio tantum promouerunt, vt votorum facti sint compotes, & tale impetrarint priuilegium, quo posthac bannorū suorum rappellæ amplius nulla interinatione grauantur, sed quoties rappellarum impetrans, denuo sua patria & ciuitate frui gaudet, ac sese iterum in ciuitatem asserere studet, tum planè necessū erit, vt sese submittat Senatui, & fideiusionem statuatur de implendo quicquid per Magistratum de ipsius rappellis arbitrarie decerneretur. Atque de his (ne nimius videar) plus satis superque. *De appellatione. Cap. 149.*

SUMMARIA.

- Ex propria cōfessione, criminaliter dānatus, appellare nō pōt. 1.
- Ex non propria confessione potest. 2.
- Consilio Flādræ in criminalibus nulla recipitur appellatio. 3.
- In alijs Sena, Fland. recipitur appella. sine propria cōfessione. 4.
- In Flād. nulla est reformatio sentē. criminalis, sed bñ exilij. 5.
- Consiliū Flandriæ largitur exuli literas reformatorias. 6.
- In Francia sēper obeditur appellationi criminali. 7.
- Quæstiones variæ de appellationibus. 8.

Fit

Fit sæpenumero, vt reus in crimine à sententia per se, aut per procuratorē appellet ad alium Iudicē, de cuius clemētia forsā melius speret, aut certō cui magis causam suam fidat. In quo casu hoc notā, dū est, q̄ ex iure nemo reus criminaliter conuictus, & damnatus ex propria confessione, ab ea sententia appel-

appellare potest, sed sententia prolata ilico produci-
tur ad actum, & ad executionem, quatumlibet etiam ver-
bis ac clamoribus ad aliud tribunal appellitet, l. 2. &
ibi Bal. c. quorū appel. nō recip. Si verō ex propria cō-
fessione nō fuerit cōuictus, & pœna infligēda corpora-
lis foret, tum ipsi reo appel. permittitur, & sententię
executio differtur, donec per Iudicē appellatiōis itē
definitū ac decisum fuerit: atq; hęc ita ex iure, d. l. 2.
ad fi. Cōsil. Flād. etiā nullā audit appellatiōē, vel ap-
pellatiōi nō defert, hoc est, neq; ob eā vnquā senten-
tię executionē differt, qñ ea fuit diffinitiva, etiā si pro-
prio ore nil Cōfessi sint, mō probata, legitima, digna
certaq; probatiōe cōuicti fuerint. Sicut multis exem-
plis id cōfirmare possem, & potissimū hoc vno, de 10
anne quodā *Faillant* captiuo i Cōsil. Flād. qui proprio
ore nil cōfessus fuerat, ex legitimo tantum certoque
multorū testimonio cōdēnatus & adiudicatus mor-
ti fuit, appellādo nō deferrebat appellatiōi. Quod
idē etiā hodie in eodē cōsilio obseruatur, vbi in
similibus casibus appellatiōi non deferretur. In Flan-
drię verō alijs Senatibus, nequaquā obediunt aut de-
ferunt appellatiōi in materijs criminalib. maximē in
diffinitiuis: quōd in ijs neminē corporaliter punire
possint, nisi ex sua propria confessiōe cōuictum. Nec
etiā admittunt reformationē huiusmodi diffinitiva-
rum, ob eandē rationē: quod tamē subinde permit-
tunt in sententijs exiliorum. Nā hoc casu Dñi de cō-
silio largiuntur & expediunt reo exulātī literas re-
formatorias, quibus ei potestātē faciunt se tutō & li-
bere posse recipere, & ire per totā Flandriā, excepto
tātum loco, vbi exilij sentētiā accepit. Porro in Frā-
cia vbi libet locorū, in re criminaria post primā sentē-
tiā reo permittitur appellatio, secūdum quā Rex vult
processum, & personam reā in Parlamētum perfer-
ri, atq; ibidē oīa peragi, examinari, expēdi & cōfirma-
ri, vel reformari, vel grauari, vel minui. Atq; iuxta
hāc sentētiā in facto (remissis persona & processu ad
prio-

priorē Senatū) procedendum esse, vt debet. Omit-
to interim plures quęstiones, breuitatis studio, quę
hic dici & examinari suis quibuscq; locis cōmodē po-
tuissent: nempe, Qualiter appellatio fieri posset in cri-
minali? & a quo posset interponi? & an posset appel-
lātiōi renūtiari? Deinde an quilibet ex populo pos-
set pro absente appellare? Iterum, an in crimine le-
gis Maiestatis posset appellari? Ad hęc, qualiter Iudex
non admittēs appellatiōē, teneatur? Deinde, an va-
leat statutum, quod in criminali tollit appellatiōē?
Præterea, si sententia cōfirmetur per Iudicē appella-
tionis, quis eam mādabit executioni? Itē an Syndi-
cus cōmunis sit citandus, cū appellatur à sententia
in criminali? Deinceps, si appelletur in criminali, &
appellatio nō recipiatur, quid sit faciēdum? Insuper,
qualiter puniatur Iudex, qui non recipit appellatiōē
quā recipere debebat, sed sententiā exequitur? Rur-
sum, an appellatiōē interposita ab vno, & illa pēden-
te, possit cōtra alios fieri executio? An deniq; reo mo-
riēte interposita appellatiōē, extinguatū omnia? Po-
stremō, an reo moriēte intra decē dies datos ad ap-
pellandum, crimē extinguatū, & etiā confiscatio bo-
norum? Quarum abundē meminit Angel. Areti. in
suo tractatu maleficiorum sub glo. Præsente Caio,
quem data occasione videre poteritis.

De confessione maleficorum. Cap. II.

SUMMARIA.

Consultatio Magistratum de capitali pœna malefici.	1
Sententia capitalis profertur pridie executionis, aut eodem die executionis.	2
Capitaliter exequendo doctōr aut confessor ecclesiasticus est concedendus.	3
Capitaliter exequendo non est neganda Eucharistia.	4
Capitaliter exequendus, non est inebriandus.	5
Confessorum abusus apud capitaliter plectendos.	6

Post-

Postquam maleficorum facta Magistratui aut per propriam confessionem aut per certa & explorata indicia satis innotuerint & constiterint, tunc Prætor iustitiæ minister, cum Magistratu cōsultat aut requirit iuxta admissa, confessa & perspecta scelera (de capitalibus loquor) iustitiam fieri, & mala secundum leges patrias ex mandato Dei, & principis puniri, & de factore ordinatū supplicium sumi. Cuius re-

quisitiōe, & petitiōe audita, totus Magist. legib. parē re coactus certa hora cōuenit: facta, personā, causā, finē, occasionē, tēpus, locū, qualitātē, ac oēm deniq; circumstantiā expendit, in deliberationē ponit: & de malefici scelere puniēdo, maturo, graui, luctuosq; cōsilio cōsultat, & pro cōmerito flagitio penā statuit & de ea post singulorū auditas opiniōes sententiā pronūtiat. Quæ quidē sententia in alijs locis pronūtiatur pridie quā maleficus sit puniendus, aut certē pridie inter Magist. ipsos decernitur & confirmatur: atque postridie (quum plectendus capitaliter erit) ipsi malefico reo in confessum Magist. producto, aut publicē, aut priuatim eadē sententia pronūtiatur. In alijs locis tantū eodē die supplicij sumendi sententia profertur: atq; in hoc nil certi, sed spectāndus est vsus regionis & loci. In hoc aut penē oēs conueniunt, vt reū, quē sua vita corporali priuabūt, eundē ad vitam spiritalē promoueant, & ad resipiscētiā & ad cōmissorū pœnitentiā, & in spem veniæ erigāt: Idē pridie quā patiatur, hanc habēt laudabilē consuetudinē. vt ad ipsum mittāt parochū, aut aliū bonum sacrificiū, aut monachū quempiam, cui confiteri possit, et qui ipsius animum ad contritiōē permoueāt, ad misericordiā diuinā accendat, & ad satisfactionē corporali penā persuadeat, qui deniq; Rei peccē sacra admonitiōe, cōcione, & pijs verbis emolliat, ad dolorē cōpungat, & Christi facilitatē in remittēdo persuadeat, atq; ita ad supplicij locū eundē piū perducatur. Quod vt faciat felicius, imaginem aut statuā paruā Christi crucifixi ipsius manibus inserūt, & ad eiusdē Christi acerbā, atq; ignominiosā passiōē assidue erigūt, & ad felicē statum aīam emigraturā preparare & Christo lucrifacere cōtēdūt, adeo vt ipsum Reū nō deferāt prius, quā mortis supplicij vita p̄soluerit. Hāc laudabilē, & piā cōsuetudinē, summa cū diligentia ipse semper obseruari cōspexi in nostra ciuitate Brugenſi, cui multis annis à cōsilijs immortuus fui. queri
au-

- 4 autē hoc loco solet, an misero reo, Eucharistię sacra-
mentū, aut sacra Synaxis, si petierit, largiēda sit? Quę
quidē questio Augustissimi Impera. Caroli Quinti
de Capitalib. iudicijs, benigna & Christiana cōstitu-
tione, soluta est 79. articulo: vbi reo misero & plectē-
do petēti & desiderāti Eucharistia cōceditur: quā e-
tiā indulgēt Canonica iura, c. questitū. 13. q. 2. ca. ij, &
ibi Panor. & scrib. ext. de furt, & in c. si quis, de pec-
ni. distinct. 6. Quē morē laudabilē quidē & proban-
dū sequūtur hodie plerq; Ro. Imperij ciuitates, alij
que pij deuotiq; Magistratus: Atq; has dictas cōsuetu-
dines probatiores putō, & Magistratib. Christianis
digniores, quā illas, quib. reus plusquā militari ritu
ad suppliciu perducitur. E quibus maximē mihi vi-
detur improbanda illorū cōsuetudo, qui reum lōgo
vini potu ad ebrietatē pene afficiūt, quō minūs sen-
tiret mortis imminētis pauorē & memoriā. Sed hūc
abulum sustulit clemētis. Imp. noster Carolus. V. arti-
culo 79, qui idē multa alia absurda, mala cōsuetudine
inuenta, sua prudētia aut deleuit, aut restituit. Qui
etiā articulo 103. taxat & abrogat quosdā cōfessorū
abusus, qui improba quadā & superstitiosa pietate,
ne dicā impietate, confessos reos ad negandū reuocā-
dūmq; facinus patratū adducunt, quū intersit Reip.
vt delicta nō remaneāt impunita. Fit enim eiusmodi
insipientiū cōfessorū importuna pietate, & indulgē-
tia, ceteris ad liberius peccandū liberior occasio. In
leuiorib. autē criminib. hoc æquiūs dissimulandū ef-
fer, in quibus oēs prouiores ad liberandū absoluen-
dūmq; esse debemus, quā ad condemnandū, l. res-
piciendū. §. j. & l. hodie, ff. de poen. In grauioribus ve-
rō & enormib. atrociorib;sq; secūs. l. si. Præses. ff.
eo. Nā graue dictū Stratoclis obseruandū est: Ignos-
cēdo nocētibus, innocentū salutē custodiri non pos-
se. Et Lycurgus, Nocentium remissio (inquit) im-
proborum studia ad peccandum excitat.

De

De executione criminalis sentētię. Cap. 151

In magno consilio committitur Procuratori generali vel ipsius vicario cum ostiarijs.
Executio criminalis in consilio Flandriae committitur Praetori Comitum, qui semper Praetor est antiqui Castri Gandensis, vel aulae Hyprensis, vel Praetor alius proximus.
In alijs Senatibus committitur Praetori loci.

Ost varia criminum genera post ea omnia, quae criminum rationem, naturam, exceptionem, liberationem vel aggravationem cum circumstantijs concernere videbantur, restat ut nunc epilogum atque adeo extremum actum agamus, & nonnihil de criminum executione dicamus, iuxta variationem locorum. In magno enim consilio Procurator generalis (is enim imperatoris vices ex suo officio solum sustinet) aut ipsius vicarius aut substitutus procuratore generali absente, partim ex officio, partim ex sententia tenetur ad executionem criminalem peragendam, & eam curare solenniter (si ita refert sententia) cum ostiarijs producere ad actum. In consilio vero Flandriae executio committitur primo Praetori clementissimi Comitum, aut augustissimi invictissimi Imp. ad hoc requisito. Usque Praetor semper est Praetor antiqui castri Gandensis, Praetor aulae Hyprensis, aut alius quipiam Praetor, proximus eo loco, ubi camera residentiam habet: cum assistentia Procuratoris generalis & hostiariorum. In alijs autem Senatibus particularibus, siue iam his duobus dictis inferioribus, ipsa criminalis executio committenda est eiusdem senatus praetori, vel ipsius vicario, qui in suo officio principis vices referunt.

De car

De carnifice. Cap. 152.

- Carnifex executione sua non peccat. 1
Carnifex est in tutela ac protectione Principis. 2
Carnifex cur male apud omnes audiat. 3
Carnificum executio sit variè, igni, gladio, puteo, dissectione, rota, furca, patibulo, tractu, raptatu, puncturis, abscissionibus, truncatione, perforatione, euulsione, flagellatione, &c.

Executor sententiæ & iustitiæ instrumentalis, minister habetur ipse licitor, seu carnifex: qui tamen si odiosum apud omnes sustineat nomen, quod cruentum, tyrannicum, & quasi parum humanum videatur exercere officium, nihil tamen in conscientia peccat, nec coram mundo, nec coram Deo, qui totius iustitiæ fons est, origo & autor. Ex iustitiæ enim mandato peragit quicquid facit, & iustitiæ, imò Dei (iuxta Divum Paulum) minister est, non suorum affectuum, cap. non frustra, c. in officia, & cap. non est. 2
xxij. q. v. Quocirca etiam hic ob officij necessitate in tutela ac securitate Principis est, ut nefas sit illum ob officij (quam vocant) vilicatem, cedere, aut vim inferre, adeo ut hunc autem Princeps capitalem esse voluerit, ut habet Augustus. Imp. Caroli Quin. de capitalib. iudicijs Constitutio, artic. 97. Porro quod ipsi licitores seu carnifices ex se odium vulgi prouocent, hinc fere fit, quod plerique suo officio non fungantur cum tanta rei commiseratione & humanitate quæ ipsos deceret, decoraret, & amabiliore redderet, sed sic plerunque maleficos tractant, rapiunt, perdunt & maculant, non secus quam si beluam cõficerent, in crudeli & tyrannica executione penè gloriantes, & subinde reis merita supplicia exprobrantes, & æquo sanius & citius eos abripientes, non secus quam si propriæ bili potius inferuissent & affectibus, quam rationi, iustitiæ manda-

mandatrici. Quamquam autem vetus opinio est & usitata, funestum esse locum, in quo sit licitor aut carnifex, tamen propterea eum vel odisse, vel occidere non conuenit: est enim (ut dictum est) iustitiæ, imò Dei (iuxta diuum Paulum) minister. Quod enim Cicero dicit, fuisse necari concionem contagione carnificis, Ethnicum more dicit. Christianis longè alia mens de hoc Magistratus officio atque ministerio esse debet, sciētibus, iniustis legem positam esse. Et animaduertendum est, per præfatum licitorem executiones variè fieri, iuxta sententiarum varietatem, nempe, ad ignem, gladio, puteo, dissectione, rota, furca, patibulo, seu cruce, tractu, raptatu, punctura ignitarum forcipum, abscissione, seu truncatione, aut perforatione linguæ, abscissione digitorum, aut pollicis, abscissione auricularum, virgis & flagellis cæsiōe, cū alijs infinitis similibus, iuxta morem ac ritum vniuscuiusque loci, quæ Magistratus ad terrorem maleficorum decernit, & ad malum puniendum instituit.

Rerum Criminalium Enchiridij doctissimi viri Iodoci Damhouderij Brugensis Iurisconsulti clarissimi,

F I N I S.

003

INDEX OMNIVM CAPIT- tum & Titulorum.

D E criminibus & maleficijs <i>CAP. I.</i>	De annotatione bonorum. <i>CAP. XV.</i>
De iudicijs seu litibus (vulgo) processibus crimin. <i>CAP. II.</i>	De citatione reali, id est, captrura. <i>CAP. XVI.</i>
Quo pacto in iudicijs crimin. procedendum fuerit. <i>CAP. III.</i>	De carceribus. <i>CAP. XVII.</i>
Qualiter crimina ad iudicia notitiam perveniant. <i>CAP. V.</i>	De carcerarijs, siue commentariensibus, hoc est, carceru custodijs. <i>CAP. XVIII.</i>
De accusationibus <i>CAP. VI.</i>	De extractione carceris <i>CAP. XIX.</i>
De denunciationibus. <i>CAP. VII.</i>	De relaxatione carceratorum. <i>CAP. XX.</i>
De exceptionibus criminalib. <i>CAP. VIII.</i>	De fideiussione in re seu materia criminali <i>CAP. XXI.</i>
De inquisitionib. <i>CAP. IX.</i>	De captiuorum, seu victorum aggrauatione. <i>CAP. XXII.</i>
De diffamationib. precedentibus per famam sparsis. <i>CAP. X.</i>	De presentatione siue contumacia. <i>CAP. XXIII.</i>
De diffamationibus per indicia suspensiones, coniecturas, aut presumptiones dispersis. <i>CAP. XI.</i>	De comparitione in materia criminali. <i>CAP. XXIII.</i>
De notorio <i>CAP. XII.</i>	De procuratorib. in re, siue materia criminali. <i>CAP. XXV.</i>
De commissionib. crimin. <i>CAP. XIII.</i>	De exonerando in materia criminali. <i>CAP. XXVI.</i>
De citatione. <i>CAP. XIII.</i>	De publica fide, siue (vt vocant) sal-

INDEX CAPITVM.

salui conductu. <i>CAP. XXVII.</i>	Qui a tortura sint excusandi. <i>CAP. XLII.</i>
De defectu, non comparitione, siue contumacia contra impetratum in materia criminali. <i>CAP. XXVIII.</i>	De purgatione vulgari, & principio de monomachia, siue duello. <i>CAP. XLIII.</i>
De defectu, absentia, & non comparitione contra citatum. <i>CAP. XXIX.</i>	De alia purgatione vulgari. <i>CAP. XLIII.</i>
De contumacijs purgandis. <i>CAP. XXX.</i>	De purgatione canonica. <i>CAP. XLV.</i>
De libello formando, seu petitione facienda in re criminali. <i>CAP. XXXI.</i>	De purgatione legali. <i>CAP. XLVI.</i>
De dilatione in re criminali. <i>CAP. XXXII.</i>	De se presentando torturae, contra partem aduersam. <i>CAP. XLVII.</i>
De respondendo per exceptionem. <i>CAP. XXXIII.</i>	De confrontatione. <i>CAP. XLVIII.</i>
De remissione in materia criminali. <i>CAP. XXXIII.</i>	De probatione ordinaria. <i>CAP. XLIX.</i>
De respondendo pede ligato. <i>CAP. XXXV.</i>	De plena probatione in materia criminali. <i>CAP. L.</i>
De criminoso tradendo torturae. <i>CAP. XXXVI.</i>	De reprobatione. <i>CAP. LI.</i>
De iudicijs tortura condignis, hoc est, ad torturam sufficientibus. <i>CAP. XXXVII.</i>	De saluatione. <i>CAP. LII.</i>
De questione siue tortura. <i>CAP. XXXVIII.</i>	De concludendo in causa (siue malis) de ipsa causa dedenda iustitiae. <i>CAP. LIII.</i>
De repetitione questionis siue torturae. <i>CAP. XXXIX.</i>	De causa sua committenda in gratiam iudicis. <i>CAP. LIIII.</i>
De confessione Rei in tortura. <i>CAP. XL.</i>	De processu visitatione, & examine. <i>CAP. LV.</i>
De negatione patientis in tortura. <i>CAP. XLI.</i>	De codemnatione & punishmente in re criminali. <i>CAP. LVI.</i>

INDEX CAPITVM.

- De ordinaria capitali punitio-
ne in Flandria. *CAP. LXXII.*
CAP. LVII.
De ordinaria punitio-
ne ciui-
li. *CAP. LVIII.*
De exilijs siue bannis.
CAP. LIX.
Qui excusandi, non puniendi,
ob delicta commissa.
CAP. LX.
De capitalium & publicorum
criminum multiplicitate.
CAP. LXI.
De crimine lesa Maiestatis di-
uinae.
CAP. LXII.
De crimine lesa Maiestatis te-
poralis siue humane.
CAP. LXIII.
De seditionibus.
CAP. LXIII.
De priuatis carceribus facien-
dis.
CAP. LXV.
De monetæ adulteratoribus.
CAP. LXVI.
De confiscatione bonorum.
CAP. LXVII.
De cæde seu homicidio.
CAP. LXVIII.
De pluribus ac diuersis modis
homicidij.
CAP. LXIX.
De homicidio manuali.
CAP. LXX.
De homicidio linguæ.
CAP. LXXI.
De homicidio per consensum.
CAP. LXXII.
De homicidio per indicia, seu si-
gna.
CAP. LXXIII.
De homicidio per sortilegia.
CAP. LXXIII.
De homicidio per venenum.
CAP. LXXV.
De inspectione occisi.
CAP. LXXVI.
Cui permissum occidere.
CAP. LXXVII.
De inuasione.
CAP. LXXVIII.
De necessaria suorum bonorum
defensione.
CAP. LXXIX.
De necessaria proprij honoris
defensione.
CAP. LXXX.
De necessaria defensione ami-
corum.
CAP. LXXXI.
De alijs homicidijs lictis.
CAP. LXXXII.
De bello.
CAP. LXXXIII.
De assassinjs.
CAP. LXXXIII.
Qui excusandi ab homicidio.
CAP. LXXXV.
De homicidijs casualibus.
CAP. LXXXVI.
De latrocinjs.
CAP. LXXXVII.
De patricidio.
CAP. LXXXVIII.
De suis ipsius homicidio.
CAP. LXXXIX.
De

ET TITVLORVM

- De adulterio. siue securitatis violatione.
CAP. XC.
De permissione adulterij.
CAP. XCI.
De lenocinio.
CAP. XCII.
De stupro.
CAP. XCIII.
De fornicatione.
CAP. XCIII.
De incestu.
CAP. XCV.
De raptu.
CAP. XCVI.
De peccato contra naturā.
CAP. XCVII.
De vi publica.
CAP. XCVIII.
De pignorationibus, vulgò re-
praesalijs.
CAP. XCIX.
De telonijs, ac alijs exactioni-
bus.
CAP. C.
De vi priuata.
CAP. CI.
De rapina.
CAP. CII.
De latrocinio simplici.
CAP. CIII.
De incendiarijs.
CAP. CIII.
De spontaneo incendio.
CAP. CV.
De aggerum ruptoribus.
CAP. CVI.
De violatione templorum.
CAP. CVII.
De publicæ fidei, saluegardix,
De diffamatione per libellos.
CAP. CVIII.
De pacis ac induciarum viola-
tione.
CAP. CIX.
De violatione sepulchrorum.
CAP. CX.
De furto.
CAP. CXI.
De sacrilegio.
CAP. CXII.
De crimine expilatae heredita-
tis.
CAP. CXIII.
De abigatu.
CAP. CXIII.
De furto incendiario.
CAP. CXV.
De peculatu.
CAP. CXVI.
De receptoribus furorum.
CAP. CXVII.
De furorum emptoribus.
CAP. CXVIII.
De repertis.
CAP. CXIX.
De falsis.
CAP. CXX.
De falsitate per consensum.
CAP. CXXI.
De falsitate in verbis.
CAP. CXXII.
De falsitate scriptorum.
CAP. CXXIII.
De falsitate per abusum.
CAP. CXXIII.
De falsitate per silentium.
CAP. CXXV.

INDEX CAPITVM.

De falsis aleis. CAP. CXXVI.	De lacione & mutilatione CAP. CXL.
De translatione iuramentum. CAP. CXXVII.	De correctione CAP. CXLI.
De calumnia CAP. CXXVIII.	De damno pecuario CAP. CXLII.
De concussione CAP. CXXIX.	De damno per eiccta CAP. CXLIII.
De corruptione CAP. CXXX.	De damno generaliter CAP. CXLIV.
De emptione officiorum CAP. CXXXI.	De pace componenda CAP. CXLV.
De monopolio CAP. CXXXII.	De abolitionibus CAP. CXLVI.
De coadiutoribus criminum. CAP. CXXXIII.	De remissione CAP. CXLVII.
De receptione delinquentium CAP. CXXXIV.	De reuocatione exilij CAP. CXLVIII.
De iniurijs CAP. CXXXV.	De appellatione CAP. CXLIX.
De iniurijs verborum CAP. CXXXVI.	De confessione maleficorum CAP. CL.
De iniurijs factorum CAP. CXXXVII.	De executione criminalis sententiae CAP. CLI.
De iniurijs per scripta CAP. CXXXVIII.	De carnifice CAP. CLII.
De iniurijs per gestus CAP. CXXXIX.	

Finis Indicis Capitum & Titulorum.

INDEX OMNIVM

MATERIARVM CONTENTA-
rum in praxi rerum criminalium Clarissimi
I.V.D.D. IODOCI DAMHOF-
DERII BRVGENSIS, Al-
phabetico ordine con-
gestus.

A.

A CTORES si- ue abigeos hospi- tio recipientes, puniuntur vel rele- gatione x. annorum de iure, vel ex consuetudine etiam exilio x. annorum in cap. cxlij. nu.	rus, repetundarum, falsi ibid. nume. 12 Cetera vide infra in litera P. in ver. Princeps. Abortione artetata frustrata quomodo punienda. c. lxxiiij nume. 16 Absens criminofus non dana- tur. c. xxiiij. nu. 5 Absentes a quibuscunque defen- di, reipublice utile est. ibi. nu me. 4 Absentem coparere quae impe- diunt excusationes. cap. xxv. nume. 8 Absens non damnatur crimine corporali. c. xxviij. nu. 4 Absentium cuilibet iure pmitti- tur absentiae obiectione purga- toria excusatio. c. xxix. nu. 1 Absentia ob officium, excusatio ne, siue rectius exoneratione parit. c. xxv. nu. 11 Absentiae causas ad allegandum admittitur procurator in cri- mine publici iudicij. c. xxiiij. nume. 3 Absolutio. Cuius est condema- di facultas, eius est absoluen- di
--	---

INDEX.

di libertas. c. lxxj. nu. 93
Aboluere potius debemus in
dubijs, quam condemnare. c.
liij. nu. 35
Absolutio qualiter differat à re
missione & indulgentia. ca.
cxlviij. num. 12
Abusus Veneris in eodem sen
su masculino, Veneris in eo
de sexu foeminino, & Vene
ris in sexu diuerso, cap. xcvi.
num. 10
Accusare quem non licet ex
tra iudicium, c. cxxv. nu. 5
Accusare cuius licitum est in
crimine terminari amori. capit.
cxxxvij. nu. 9
Accusare volens alium crimina
liter, habeat suas probationes
luce meridiana clariore. ca. v.
num. 6
Accusatio ignotis permittitur
alterius vxoris de adulterio.
c. lxxxix. nu. 41
Accusationis definitio seu de
scriptio. cap. iij. nu. 2
Accusatione in iudicis crimina
libus proceditur. ca. v. num. 1
Absque accusatore seu accusa
tione nemo venit condenan
dus. ibi. nu. 2
Antiqua iura scripta quemlibet
legitimum & idoneum cri
minaliter accusantem admit
tebant. ibid. nu. 3
Accusator ad quæ de iure tene
batur. ibi. nu. 4
Accusatori sine vinculo incri
ptionis ex communi vsu ac
sare conceditur. ibi. nu. 5
Accusator succumbens quibus
obnoxius. ibi. nu. 8
Accusator qualiter differat à de
nuntiatore. cap. vj. nu. 9
Accusatores admittendi non sunt
ad testimonij fidem. capit. 50.
nu. 22
Accusans falso, tenetur restitu
tione damni. c. cxxj. nu. 3
Accusantis morte accusatio ex
tinguitur. c. cxlviij. nu. 10
Accusati morte crimen extin
gitur. ibidem
Ad falsos, nulli interdictum post
viginti annos. c. cxxiiij. nu. 6
Actio de bonis repetendis per
aleam perditis, est perpetua,
saltem &c. cap. cxxvj. nu. 18
Actionem iniuriarum non per
dit, ex causa iniuriam dissi
lans. c. cxxxvj. nu. 22
Actio iniuriarum conceditur &
iniuriato & iniuriati amicis.
cap. cxxxvij. nu. 10
Actoris officium est in proba
tione ordinaria, reum praeire.
cap. xlvij. num. 1
Ad primum omnium crimi
num praeuaricatio. cap. lxxvj.
num. 2
Adamum protoparentem ex
git paradiso, praeuaricatio. ca.
lxj. nu. 35
Adimere vitam est principis,
ministri iustitiae, principum offi
ciarum. ca. lxxvij. nu. 3
Administratio vsurariorum bo
norum, reseruatur episcopo

INDEX.

distribuenda pijs vsibus. c. lxj. lxxxix. nu. 12
nu. 79
Admonitus à iustitia, qui reci
pit aut occultat maleficiu, is
punitur exilio perpetuo, &
confiscatione. c. cxxxiiij. nu. 5.
Adorientibus multis vnus, sin
guli statuti violati rei consti
tuuntur. c. lxxvij. nu. 29
Astantes participes aleæ, pari
poena plectendi, sicut luso
res. c. cxxvj. nu. 11
Aduersarij ad legitima testi
monia non admittendi. c. 50.
nu. 3
Aduersarius capitalis quis di
catur. ibi. nu. 4
Adultera plerunque produ
cit partus marito similes.
c. lxxiiij. nu. 9
Adulterarum punitio ex iure. c.
lxxxix. nu. 10
Adultera dotem perdit. ibidem
Adulterarum principalis saepe
origo est maritus adulter. ib.
nu. 31. & 32
Adultera antequam damnetur
inspiciatur vita mariti. ibid.
nu. 34
Adulteram mariti in actu non
maritum, vxori licet occide
re. c. lxxx. nu. 28
Adulter manifestus ad legitima
testimonia non admittendus.
c. 50. nu. 19
Adulter ratione adulterij subest
curiae spirituali, ratione per
sonae suae curiae seculari. c.
lxxxix. nu. 12
Adulter punitus per spirituales
an etiam puniendus sit per se
culares. ibid. nu. 13
Adulterum vxoris in actu fas est
marito occidere. ibi. nu. 16
Adulterum filiae patri in actu
ius est occidere. ibi. nu. 17
Adulteri quando dicantur repe
riri in actu. ibi. nu. 19
Adulterum soli patri permissum
est occidere. ibid. nu. 24
Adulterium, capitalium & pu
blicorum criminum. c. lx. nu. 1
Adulterij enormitas. c. lxxxix.
nu. 1
Adulterij poena ex lege veteri,
iure ciuili, iure canonico, &
consuetudine. ibi. num. 3. 4. 5.
8. & 9.
Adulteria cur neglecti puniti
tur, rationes. ibi. num. 6
Adulterij punitio est propria cu
riae spirituali, & ex vsu etiam
seculari permissa. ibi. nu. 11
Adulterium multorum malorum
fons est. ibi. nu. 14
Adulteria non permittunt vllos
pactus contractus. ibi. num. 15.
Adulteria cum principibus aut
reginis quomodo puniendae.
ibi. num. 25
Adulterij poena in feudatore &
feudatario. ibi. num. 27
Adulterij vitandi consilium au
thoris. ibid. nu. 30
Adulterium maritorum grauius
puniendum, quam vxorum.
ibi. num. 33

INDEX

- Adulterij furtiui exemplū . ibi. 38
Ad adulterium alterius vxorem
solicitant, punitur exilio. ibi.
num. 42
Adulteriū clanculariū vxoris,
per maritum nō est deferen-
dum iudici. c. xc. nu. 3
Adulterij manifesti & occulti,
certi & incerti signa. ibi. nu. 4
Adulterij coniectura elicitur ex
loci qualitate, personarū qua-
litate, actu & modo. ibi. nu. 5
Adulteria Francorū frequentia
vnde nascitur. ibi. nu. 7
Adulteria à Francis nulla fertur
sententia pœnalis iuris. ibid.
nu. 8
Adulterij exēpla. ibi. nu. 9. & 10
Cetera vide infra in litera S. in
ver. Saluantur duo.
¶ Aduocati ad legitima testimo-
nia non admittēdi. c. 50. nu. 11
¶ Aeris intemperies à compari-
tione exculpationem tribuit.
cap. xxv. nu. 17
¶ Aeromantia diuinationū spe-
cies, hinc dicti Aeromanti.
cap. lxj. nu. 101
¶ Affectus punitur non secuto
effectū in crimine læsæ ma-
iestatis. c. lxij. nu. 10
¶ Affines admittendi non sunt
ad testimonia. cap. 50. num. 8
Affinibus, parentibus, consan-
guineis, tutoribus, curatoribus
vel amicis alicuius virgi-
nis, iuenculæ, aut honestæ
vidue, iura permittit defen-
- dere suam filiam, virginem,
aut honestam viduam cōtra
violentum raptorē, & eas vi
abducere conantē, & si coo-
peratorem interinunt, culpa
carent. c. lxxx. nu. 21
Affines in iniurijs non obligan-
tur. c. 137. nu. 12
Affinitas eleuat receptionis cri-
mina. c. cxvj. nu. 4
Affinitas receptionē excusat.
c. 134. nu. 4
¶ Aggerum infractio, malitio-
sa. c. cv. nu. 1
Aggerū infractores multis no-
cent. ibi. nu. 2
Aggerū pratorū infractores pu-
nitur vel in metallū restitui-
tione, morte & aliter. ibi. nu. 3
¶ Agrorum qui limites euellit,
furtū committit, & qui trāspo-
nit rārum, furtū committit,
& falsitatem. c. cxvij. nu. 1
Aggrediēs & Aggressus. Requi-
re infra in litera I. in ver. In-
uasor, & in ver. Inuasus.
¶ Alea nulli non perniciosissi-
ma. c. cxvj. nu. 1
Alea pueris indigna. ibi. num. 2
Aleis falsis ludens, committit cri-
mē falsū, & furtū. ibi. nu. 3 & 22
Aleis falsis perdēs, ius suū re-
perendi habet. ibi. nu. 5
Aleis falsis lucrāns, suū ius ser-
uandū amittit. ibid.
Ad alex ludū iuuenes pellicens,
grauiter plectēd⁹ est. ibi. nu. 12
Aleorum mala, & pericula. ibid.
nu. 14. & 15
Alea

INDEX

- Alea quatenus viris honestis
permisā. ibi. num. 16
Aleg lusu perdita ppetua actiōe
repeti possunt ibi. nu. 28
Alearū vltus antiquissimus. ibi.
nu. 20
Alea &c. per Regem Franciæ
coërcita. ibi. nu. 28
Aleator falsarius, vt falsarius &
fur puniendus est. ibid. nu. 4
Aleator omnis perdit ius de re-
paratione iniuriarū & dāno-
rum, & omniū contractūū,
sempcionis, vëditionis, loca-
tionis, conductionis, mutui,
permutationis, qui contige-
runt in ludo. ibi. nu. 6. 7. 9. 10
Aleator, pernicies & pestis est
reipublicæ. ibi. nu. 21
Aleatorū correctio vtilis & ad-
monitio. ibi. nu. 25
Aleatoria domus debetur fisco
ibi. nu. 8
Cetera vide infra in litera I.
in ver. Iuuenes, & in litera L.
in ver. Lusor.
¶ Alapā impingētē licet repelle-
re gladio. c. lxxix. nu. 1
¶ Alens domi canem, verrem,
apriū, vulpem, vrsū, leonē,
lupum, aut similem ferā la-
dentem alium, is dominus te-
netur ad restitutionē damni.
c. clxij. nu. 9
¶ Allegantis, non negantis, est
probare. c. lj. nu. 5
¶ Amatorij poculum. Qua pœ-
naplectēdus, qui poculo ama-
torio porrecto, aut malē com-
posito, aut malē tēperato al-
terius bibentis sustulit vitā.
c. lxj. nu. 88
¶ Ambitio in iure dānatur pro
emptore infamia publica,
pro venditore cētum aureis.
c. cxvj. nu. 12
¶ Amicam quisquis carceribus
aut cubiculis includit, nō per-
petuo priuati carceris crimi-
ni sit obnoxius. c. lxxij. nu. 2
¶ Amicus factus, sed nuper ini-
micus à testimonio repelli-
tur. c. 50. nu. 4
Amici ad legitima testimonia
non admittendi. ibid. num. 8
Amicorū suorum ob defensio-
nem permissum est occidere.
c. lxxvj. nu. 1
¶ Amicus non cogitur amicū su-
um officario proderē. cap.
cxvj. nu. 5
Reliqua vide sup. in ver. Affini.
¶ Ancillarum testimonia saluā-
tur de rebus domi & priuati
tim peractis. cap. lj. num. 10
Ancillam castigans, non peccat,
si castigandi limites non tran-
siliat. c. cxlj. nu. 1
¶ Animæ subest periculū in cri-
minabilis causis. ca. liij. nu. 11
¶ Animatio foetus fit secundū
alios die trigesimo, secundū
alios die 35. teste D. Cōsilia-
tore, foetus masculini fit die
xl. testibus gl. De Abbate, &
Bar. foet⁹ foeminini fit die lx.
secundū Bar. die 80. secundū
gl. & Abb. c. 84. nu. 15

INDEX

- ¶ Animus in maleficijs spectā-
dus euentus potius quā ani-
mus. c. lxiiij. nu. 17
¶ Annotatio bonorū sit pro-
pter primam cōsummatiam. c.
xiiij. nu. 1
¶ Annotatio dicitur quedam cō-
pulsio ad comparandū. ibi.
nu. 2
¶ Annotatio dicitur quedam prae-
paratio ad cōfessionē. ibi.
nu. 3
¶ Annotatio duntaxat sit in cau-
sis criminalibus, in quibus sit
bonorū publicatio. ibi. nu. 4
¶ Annotatio quando fieri debeat
remissio. ibi. nu. 6
¶ Annotatione quorum bonorū
vimur, recepto vsu, stylo, ac
consuetudine. ibi. nume. 7
¶ Aperiens aliorum literas, arbi-
trarie punitur. c. cxxij. nu. 19
¶ Apostasia, crimen laesae maie-
statis diuinae. c. lxj. nume. 9
¶ Apostasia, elongatio, defectio,
rebellio, retractatio, retroces-
sio nuncupatur. ibi. nu. 41
¶ Apostolus Paulus Rome fuit
detentus sub libera custodia.
c. xvj. nu. 5
¶ Appellatio per totam Flan-
driam in re criminaria nulla.
c. xv. num. 26
¶ Aprum ludentem alium do-
mi alens, is dominus tenetur
ad restitutionem damni. cap.
cxlij. num. 9
¶ Arbitrium iudicis in malefi-
cij etiam ad mortem se ex-
tendit. c. cv. nu. 9
¶ Arbor. Putando arbores via-
torem occidens, non excusa-
tur, si non praemonuerit. ca.
lxxxiiij. nu. 14
¶ Argentarius argentea sua vi-
tians, mouendus est suo opi-
ficio. c. cxxij. nu. 12
¶ Arma, arma gestās vetita, ar-
mis alterum inuadens, armis
alterum vulnerans, grauissi-
ma tantum multa damna-
dus. c. lxxvij. nu. 4
¶ Articuli. Super libello crimi-
nali & inquisitione facta per
fiscum ex officio duntaxat,
nequaquam admittitur reo
deliberatio & articulorū co-
pia. cap. xxxj. num. 2
¶ Assassini qui dicantur barba-
ro vocabulo. c. lxxxij. nu. 1
¶ Assassinorum crimen & poena
debita. ibi. nu. 2
¶ Assassinatus cōsummat, sim-
plici homicidio maior est,
ibi. num. 3
¶ Assassinos conuictos, omnibus
impunē occidere licet. ibi.
num. 5
¶ Assassinator, id est, mandans,
Assasinus, id est, sese locans:
Assasinorū hospes: Assasi-
nis subsidium ferens, poena
pari plectendi. ibi. nu. 6
¶ Assassinorum bona post factū
adijcienda fisco. ibi. nu. 7
¶ Assassinis fauentium bona, fisco
post factum adiijcienda. ibi.
Assassinator poenitens, & As-
sasi-

INDEX.

- falsinus poenitens ante fa-
ctum leuius puniendi. ibid.
num. 8 & 9
¶ Assassinat^o in muliere pregnan-
te committitur. ibi. num. 10
¶ Assassinatus enormitas. ibidem
num. 11
¶ Assassinorum poenitentia &
reuocatio quando poenā mi-
tigant. ibi. num. 12
¶ Assassinatus vocabulum barba-
rum. ibi. num. 13
¶ Assistentes in conspirationi-
bus plectuntur. cap. lxij. nu. 8
¶ Assumptas literas non defe-
rens, falsitatem committit. c.
122. num. 20
¶ Astrologi professores qui di-
cantur. cap. lxj. num. 102
¶ Ausugies ē carcere, is fugat (ex
quauis etiam captiuitate) su-
spectus conuincitur. c. xvij.
num. 5
¶ Augures professores qui di-
cantur. cap. 61. num. 102
¶ Auiā ad legitima testimonia
non admittitur. ca. 50. nu. 7
¶ Cetera vide infra in litera
N. in ver. Nepos.
¶ Auus non admittitur ad le-
gitima testimonia. c. 50. nu. 7
¶ Reliqua requirunt infra in
N. in ver. Nepos.
¶ Aurichalcum pro auro ven-
dens, mouendus est suo opi-
ficio, & merce priuandus. ca.
cxxxij. num. 13
¶ Aurigis quid faciendum, vt ab
alijs periculum arceat, & ipsi
crimine vacent. c. 85. num. 5
¶ Autoris seditionis poena. cap.
lxij. num. 6
¶ Autor libelli de re non capitali,
puniendus est compensatio-
ne iniuriae & famae. c. 125. n. 6
¶ Auxiliū delinquenti prestans
vt principalis punitur. cap.
cxxxij. num. 2
¶ Auxilium cuius non dat male-
ficio causam, punitur mitius.
ibi. num. 3
¶ Auxilium in crimine confertur
ante factū, si sciens volens;
aliqua ad crimen necessaria
suppeditauerit. In facto, si
quis simul cum delincente
cooperetur. Post factum, si ad
fugam vel occultationē ma-
lefici inuēt. ibi. num. 4
B
BALDI distinctio pro fi-
deiusione criminorum,
cap. xx. num. 10
¶ Ballistarijs quid faciendum vt
ab alijs periculum arceant, &
ipsi crimine vacent. cap. 85.
num. 2 & 3
¶ Bauarotas vltos de bonis loca-
sacra nō tutantur. ca. 106. nu. 17
¶ Bartolus eximius. ca. 2. num. 2
¶ Bartoli distinctio in fideiusi-
one criminorum. c. xx. nu. 9
¶ Bella à cōparatione excusa-
tionem prestent. ca. 25. nu. 15
¶ Bellorum mala potissima. cap.
82. num. 1
¶ Bella non ex leui causa suscipi-
enda. ibi. num. 2
P P Bellorum

INDEX.

Bellorum non satis tutum multa conscribere. ibi. num. cod.
Bella iusta permissa sunt iure gentium, naturali, canonum, & diuino. ibid. num. 4
Bellis iniustis, qui hostem occidit, non tenetur de homicidio. ibid. num. 5
Bellis iniustis omnis depredatio vt iusta permittitur. ibid. num. 6
Bella vt iusta habeantur, requirunt personarum idoneitas, iusta causa, recta intentio & autoritas principis. ibid. nu. 12
Bellis gerendis idonei sunt Ecclesiastici. ibid. num. 13
Belli iusta ratio est, defensio sui, defensio suorum, defensio glorie & dignitatis sue, recuperatio rerum inique ablatarum, defensio libertatis reipublice. ibid. num. 15
Belli recta intentio est que assumitur, non ex praedominandi libidine, non ex odio, non ex inuidia, non vt alijs sua eripiat, ex legitimis & urgentibus causis. ibid. num. 16
Belli autoritas est, cum sit ex mandato principis. ibid. nu. 17
Bella indicere, soli Pontifici & Imperatori iura permittunt. ibid. num. 18
Bella gerentes Reges qui citra decretum Imperatoris, sua propria autoritate vtuntur, iure abutuntur. ibid. nu. 19
Bellum gerens citra auctoritatem sui superioris, crimen laesae maiestatis committit. ibid. num. 20
Bellum Romanum, id est pro defensione fidei, & iustum. ib. nu. 21
Bellum iudiciale, id est, principis, iustum est. ibid. num. 22
Bellum praesumptum, id est subditorum contra principem, est iniustum. ibi. num. 23
Bellum licitum, id est, pro defensione sui & suorum, est iustum. ibid. num. 24
Bellum temerarium, id est, contra auctoritatem iuris, iniustum est. ibi. nu. 25
Bellum voluntarium, id est, ambitione, vel auaricia, est iniustum. ibid. num. 26
Bellum necessarium, id est, pro defensione familiae, &c. est iustum. ibid. num. 87
Belli qui scripserunt iuris periti. ibid. num. 28
Benefamati verbis potius credendum, si duo è populi consensu pugnant. ca. 76. nu. 29
Beneficium simoniace adeptum vacare censetur. ca. 61. nu. 76
Bestia laedens ex interna malitia ipsa puniendus est, non dominus, non famulus, nisi eam seruare sibi velit. c. 142. nu. 1
Bestia laedens instigata per aliquem, cum solus instigator puniendus est restitutione omnium damnorum. ibid. nu. 24
Bestia laedens ex incuria, aut malitia custodientis vel seruantis, tum ipse custodiens puniendus

INDEX.

niendus est, non dominus. ib. num. 27
Bestia laedens aliam bestiam, sed prior ab ipsa commota, sic ea bestia non est puniendus, nec dominus. ibid. 30
Bestia laedens aliam bestiam ex propria malicia, sic bestia damnanda, aut possessor eam seruans. ibid. num. 31
Bestia aliam bestiam laedente ex alterius instigatione, sic puniendus est tantum instigator. ibid. nu. 8
Siue notitia, vera prior laeserit vel commouerit alteram: sic singulis incommoda sua ferenda. ibid.
Bestias alere cum alterius detrimento nulli licet. ibid. nu. 10
Bestia post fugam à domino laedens dominum non obligat. ibid. num. 11
Blasphemia Deum obiectum habet, ideo peccatorum grauissimum. ca. 121. num. 10
Blasphemia est crimen laesae maiestatis. cap. 121. num. 9
Blasphemiae descriptio, quae & maledictum dicitur. ibi. nu. 11
Blasphemia in Deum de iure civilis capitalis est. ibi. nu. 12
Blasphemia non dissimulanda. ibid. num. 13
Blasphemiae altera descriptio. ibid. num. 14
Blasphemia est misti fori. ibid. num. 19
Blasphemia tam factis quam verbis committitur. ibidem,

num. 28
Blasphemia quando dicatur publica. ibid. num. 29
Blasphemia ne maledicti quidem sunt inuicendi. ibid. nu. 30
Blasphemia idem eum maledictio, secundum nonnullos. ib. num. 31
Blasphemiae poena irrogatur romissior in Francia, atque in aliquibus alijs regionibus. ibi. num. 32
Blasphemiae in Burgundia, Francia & curijs magnatum admodum frequentes. ibid. nu. 34
Blasphemiae quae verba sint. ca. cccxxviii. num. 15. Et de verbis blasphemis, rara est puni- tio. ibid. num. 16
Blasphemantes quomodo de consuetudine puniantur. cap. 121. nu. 17
Blasphemantes quomodo à iure canonico arceantur remissius. ibid. num. 18
Blasphemantem non deferens puniendus est. ibid. num. 21
Blasphemantem an excuset ebrietas vel iracundia. ibid. nu. 22
Blasphemantibus in primis asuefactio attendenda. ibidem, num. 27
Blasphemi quomodo puniti ex edicto Regis Philippi de Valois. ibid. num. 33
Bona maleficorum, si se committuntur, saluo creditorum iure. cap. xx. nu. 16

INDEX.

- Bona in manibus principis constituta quando permanent. c. xxi. num. 5
Bona ablata iudicis est non sibi depredari, sed cognito utroque domino restituere. c. xxx. num. 10.
Bona malefici mortui corporis post sententiam poenae latae confiscationi subiacent. cap. lii. num. 6
Bona fisco debita immunitate ecclesiastica non gaudent. c. cvj. num. 18
Bona expolata sunt. heredibus omnibus communia. c. cxij. nu. 5
Bonorum usurariorum administratio referatur Episcopo, distribuenda pauperibus. cap. lxx. nu. 79
Bonum vel malum de vnoquoque presumimus, consideratis primae aetatis suae moribus. ca. x. nu. 11
Bonus. Ex mala cumque malis conuersatione, ipse etiam bonus malus efficitur. cap. x. num. 5
Cetera vide infra in litera C. in ver. Cessio.
Brugensem ciuem petens euaginato cultro, etiam si manum temperauerit, ex privilegio Philippi Elzassij & Guidonis comitum Flandriae multatur lx. lib. Parisiens. ca. cxxxvij. num. 5
Bruta cur puniantur questio. cap. xcvi. nu. 15
- C**
Cadauer sepulchro auferens, punitur plebeius capitaliter, nobilis perpetuo exilio. cap. xxx. nu. 6
Calumnia est, scienter in iustitia sustinere falsam: scienter deferre falsam, & non probabilia, & scienter propositum crimen dissimulare. c. cxxviii. num. 1
Calumnia semper includit in se scientiam iniuriae alterius. ibid. num. 3
Calumniatoris poena est arbitraria. ibid. num. 2
Reliqua vide infra in litera I. in ver. Iurare.
Canem ledentem alium, domini alens, is dominus tenetur ad restitutionem damni. cap. cxlij. num. 9
Canones ecclesiastici nullam verbali iniuriae poenam statuunt. cap. lxxvi. num. 17
Canones sacri sacras leges imitari non dedignantur, & econuerso. cap. lxxviii. num. 8
Canonistarum generalis de immunitate ecclesiastica conclusio. cap. lxxvi. num. 19
Cetera require infra in litera I. in ver. Ius canonicum.
Canonica purgatio pro iure pontificio inuenta. c. 4. nu. 3
Canonicae purgationis forma. ibid. num. 2
Canonica purgatio frequens ecclesiasticis. ibid. num. 6

¶ Canti-

INDEX.

- ¶ Cantilenis famosis sit iniuria. cap. lxxviii. num. 1
¶ Capitalis poena. Consultatio magistratus de capitali poena malefici. cap. lxxv. nu. 1
Capitalis sententia proferitur pridie executionis, aut eodem die executionis. ibid. nu. 2
Capitaliter exequendo, Doctor aut confessor ecclesiasticus est concedendus. ibid. nu. 3
Capitaliter exequendo non est neganda eucharistia. ibid. num. 4
Capitaliter exequendus non est inebriandus. ibid. num. 5
Reliqua require infra in ver. Confessor abusus.
¶ Capitaneo grauitur iniuriis puniendus est corporaliter. cap. lxxv. nu. 18
¶ Capitulum tantum administrare potest fructus, eosque in primum usum conuertere. ca. 61. num. 73
¶ Captiuitas Christianorum redemptione pecuniaria commutatur. cap. lxxi. nu. 8
¶ Captiuus intra mensem relaxandus, nisi, &c. ca. 17. nu. 13
Captiuus criminarius violento extrahens carcere quomodo puniatur. cap. lxxviii. num. 4
Captiuus non est relaxabilis, ubi fiscus alternatiua utitur conclusionem. cap. 19. nu. 7
Captiuus criminalis non valens constituere fideiussores, captiuus permaneat. ca. 20. num. 3
- Capitiuus statim liberatur carceris, si non comparuerit impetrans, in quibusdam constitutijs. cap. 27. nu. 3
¶ Captus commentariensem effugiens, ledens, aut occidens gladio punitur. ca. 18. num. 2
Captus reuelans carceris claustrum, laxandus est vinculis. ibid. num. 5
Captus non nunquam relaxatur, aut per cautionem ante adiudicationem, aut per consignationem post adiudicationem. cap. 19. num. 9
Captus interrogatus, debet pertinenter respondere de veritate. cap. 34. nu. 3
Capti circa iudicis auctoritatem, carcere claudendi sunt intra viginti horas, secundum Bar. cap. 15. nu. 5
Idem carceri tradendi intra sex horas, secundum alios. ibid. num. 6
Captum est manibus executoris siue officarij vi liberans, rei periculo sit obnoxius. ibid. num. 30
Capti ab ipsa hora traditionis periculo carcerarij commissi sunt. cap. 17. nu. 1
Capti in Christianorum bellis non sunt capientium. cap. 82. num. 7
Captura quatuor modis ab officarijs exercetur. ca. 15. nu. 7
¶ Capiti ac vitae cuncta posthabenda. cap. 43. num. 4

P P ij

¶ Car.

INDEX.

- ¶ Carcerum diuersitas. cap. 16. 1
num. 1
¶ Carceris poena perpetua morti
aequiparatur. ib. nu. 2
¶ Carcer, custodia, non poena ef-
se debet. ibid. num. 3
¶ Carcerum custodes negligentes,
qua poena puniantur. cap. 17. num. 3
¶ Carcerum custodibus fas est
nunquam ferreis manicis siue
catenis vinctum constringere,
ibid. num. 6
¶ Carcerum custodibus quae sint
prohibita. num. 9
¶ Carcerum custodibus quae offi-
cia potissimum incumbant.
ibid. num. 11
¶ Carceres mulierum secludendi
a virorum carceribus. ibidem
num. 15
¶ Carcerum effractori iure Pon-
tificio non est specialis poena
statuta. cap. 18. num. 7
¶ Carceris priuati reus quo sup-
plicio afficiendus. ca. 6.4. nu. 1
¶ Carceribus priuatis includi qui
possunt. ibid. num. 2
¶ Carceralis punitio in pane &
aqua ad tempus iudici secula-
ri nonnunquam conceditur.
cap. 16. num. 4
¶ Carcerarij plures quomodo ex-
cusentur, fugam capiente ip-
sorum vno cum captiuis. ca. 17. n. 5
¶ Carcerarius iure debet reum ab-
solutum ilico dimittere, ve-
rui vsus nunc secus obseruat.
ibid. num. 17
¶ Carcerarius nequit criminofos
vinctos villo modo relaxare
sine iudicis ordinatione. cap.
19. nu. 2
¶ Cetera vide infra in ver.
Commentariensis.
¶ Carcerato reperto mortuo, con-
tra commentariensem praesu-
mitur. cap. 17. nu. 2
¶ Carceratorum causas oportet
esse summarias. cap. 17. nu. 14
¶ Carceratorum relaxationes, aliae
sunt post causae siue litis de-
cisionem, & sic post senten-
tiam aliae per sententiae execu-
tionem: aliae per gratiam ex
beneficio & indulgentia prin-
cipis: aliae propter innocentiam
incarcerati &c. aliae lite
pendentes aliae per compositionem
poenae factae cum curia
aut fisco, &c. aliae gratia fi-
dei iussione praestitae &c. aliae
licenter & de facto per fu-
gam incarcerati: aliae cum fra-
ctura & violentia carcerum:
aliae absque fractura & vio-
lencia. ca. 19. nu. 1
¶ Reliqua require supra in ver.
Captus, in litera I. in ver.
Incarcerati, & in litera R.
in ver. Reus.
¶ Carnifex executione sua non
peccat. cap. 17. nu. 1
¶ Carnifex est in tutela ac prote-
ctione principis. ibid. nu. 2
¶ Carnifex cur male apud om-
nes audiat. ibid. num. 3
¶ Carnificum executio sit varie,
vide

INDEX.

- videlicet igni, gladio, puteo,
dissectione, rota, furca, patibulo,
tractu, raptatu, puncturis,
abscissionibus, truncatione,
perforatione, euulsione, & fla-
gellatione, &c. ibi. nu. 4
¶ Carolus Imperator de capita-
libus iudicij. c. exj. nu. 13
¶ Castigans filium, pupillum, vxorem,
consanguineum, nepo-
tem, famulum, ancillam, disci-
pulum & suum subditum, non
peccat, si castigandi limitem
non transgreditur. ca. 17. num. 1
¶ Castigans enormiter vxorem a
magistratu puniendus. ibid.
num. 6
¶ Castigatio humana vxoris, per
mittitur marito a iure. ibid.
nu. 5
¶ Castigare noxam oportet, non
ob praeteritum delictum, cum
id corrigi nequeat, sed ne ite-
rum peccet, tum ne ipsius ex-
emplo ceteri quoque peccet, &c.
in proce. nu. 6
¶ Castrator sui, & alterum ca-
strans, gladio punitur. cap. 83.
num. 11
¶ Casus de iure duellum admit-
tens. cap. xlij. num. 12
¶ Casus fortuitus nullius consi-
lium praeuidet. cap. lxxxiiij.
num. 23
¶ Cetera require infra in lite-
ra D. in ver. Differentia, in
litera I. in ver. Incendium.
¶ Cause ob quas in criminali-
bus procurator interuenire
nequit. cap. xxiiij. nu. 3
¶ Causa pro eadem nemo tenetur
litigare & comparere coram
duobus iudicibus. ca. xxxij.
num. 4
¶ Causarum aequitas vel iniquitas
per iudicem, non per reum di-
scutienda. ca. xxxiiij. num. 4
¶ Causis in leuibus potissimum,
aequum est iudicem esse mo-
deratum, & facilem. cap. 14.
nu. 7
¶ Causis in criminalibus perspi-
cuius consilium est adhiben-
dum, quia ibidem maius pe-
riculum vertitur. ca. x. nu. 18
& cap. liiij. nu. 6
¶ Causa in criminali Pasche & fe-
riatis diebus non proceditur.
cap. lxxxvj. num. 9
¶ Causa communis procliuiratis
in Sodomitica. c. xvj. nu. 20
¶ Cautela diligens seruanda, vt
bona fama patrocinetur. ca.
lxxvj. num. 30
¶ Censura. In censuris nullum
adhibere medicum, & quemli-
bet, & imperitum adhibere,
paria sunt. cap. lxxxvij. num. 15
¶ Censum publicum seruans,
consciendus est in carcerem
vsque ad restitutionem eius-
dem. cap. cxv. num. 5
¶ Cereales cur apud Romanos
creati. c. xxxij. nu. 3
¶ Cerealium officium, & utilitas,
ibid. nu. 4
¶ Cessio honorum nil habet loci
in lite criminali, in qua ca-
ptus
PP iij prus

INDEX.

- ptus patienter criminis mul-
tam corporali poena subeat,
necessum est, &c. ca. xix. nu. 13
¶ Chirurghi in probatione le-
talitatis vel non letalitatis, à
quibus eligendi sunt, ca. lxxvij
num. 13
¶ Chirurgo vni in pbatone, nō
semper fidendum, ibi. nu. 14
¶ Chirurgo vni quando creden-
dum, ibi. num. 16
¶ Chirurgorū imperitia moriēs,
vulneratorem, nō mortis, sed
læsionis tantum reū efficit.
ibi. nu. 23
¶ Chirurgo docto & diligenti, e-
uentus mortis nunquam im-
putandus, ibi. nu. 24
¶ Chirurgi peccantes lata culpa,
puniendi arbitrariē. ibidem
nu. 28
¶ Chirurgus filio toxicū pro oc-
cidendo parente præbēs, par-
ricida est. ca. lxxxvij. nu. 6
¶ Chirurgi pro clancularia & ini-
qua inter se pacta monopo-
lium committunt. ca. cxxxij.
num. 11
¶ Chirographi effictor, punitur
exilio. ca. 122. nu. 4
¶ Circumstantiæ causas aggra-
uant, aut eleuant. cap. xlvij.
num. 9
¶ Citatione vti licitum nō est,
in materia criminis, nisi infor-
matione præuia. ca. 12. num. 2
¶ Citatio diuini naturalis, cano-
nici, & civilis iuris est. c. xij.
num. 1
- Citatio est de substantia iudicij
criminalis. ibi. nu. 2
¶ Citatio rei criminariæ fieri de-
bet in personā diffamati, mo-
dō inueniri posset. ibi. nu. 3
¶ Citatio fit ad domum, quā ci-
tationis tempore inhabitat,
si personaliter reperiri nequit
ibi. nu. 4
¶ Citatio realis absq; licentia, au-
toritate vel commissione iu-
dicis fieri nequit. ca. xv. nu. 1
Et ibi. num. 2, habentur ex-
ceptiones aliquot superioris
præcepti.
¶ Citationes quatuor requiruntur
præire, vt ex stylo quispian
criminaliter citatus cōdem-
netur per contumaciam. cap.
xxvij. nu. 7
¶ Citato reo competens cōmo-
dumque comparitioni tēpus
à iudice elargiēdum. c. 13. nu. 8
¶ Citato nō licet cōtemnere iudi-
cis euocationē. ca. xxij. nu. 1
¶ Citato non comparente, quo-
modo cōtra ipsum proceda-
tur. ibi. nu. 4
¶ Citatus criminaliter qui cōpa-
rere ex causā nequit, debet se
se exonerare per eum quem
velit, cap. 25. num. 11
¶ Citatum excusat insigne patrie
aut reipublice commodum.
ibi. num. 1
¶ Citato nullam prætextunt accu-
sationē agridudines ex acrimo-
nia vini, mors prolis, &
similia infortunia. ibi. nu. 18

Citatus

INDEX.

- Citatus si nō comparuerit, de-
cidit à purgationis iure. c. 27.
num. 4
¶ Citatus criminaliter, si non pa-
ruerit, illius bona, ob non cō-
paritionem, ilico per fiscum
norantur. c. 28. num. 1
¶ Citatus si nō cōparuerit in ma-
teria securitatis, ipsa securitas
iudicatur prima non compa-
ritione, per contumaciā, &c.
ibi. nu. 14
¶ Citatus quādo personaliter cō-
paret, nequaquā in sinuati-
one opus est. ibi. nu. 15
¶ Citati si secunda cōtumacia nō
cōparuerint, in materia pur-
gationis, impetrans ob cita-
torum contumaciam iudica-
bitur purgatus. ibi. nu. 19
¶ Ciues voluptuari & ignaui,
sunt telluris inutile pōdus. c.
cxxvj. nu. 26
¶ Ciuitate rota seditione com-
mittente, qui plectēdi. c. lxij.
num. 11
¶ Civiliter agi quando dicatur.
cap. 1. nu. 7
¶ Clancularium vxoris adulte-
rium, per matricum nō est de-
ferendum iudici. c. xc. nu. 3
¶ Clementiores multò leges
sunt, quā homines. cap. lxj.
num. 5
¶ Clericus post frequentē ad-
monitionē nō abstinēs à col-
loquio meretricum, excōmu-
nicandus est. c. lxxx. nu. 27
¶ Clericum occideret, loca sacra
non tutantur. c. cvj. nu. 14
¶ Clericorū inducias violentum
punitio, erit excōmunicatio.
ca. cvij. num. 8
¶ Reliqua habes infra, in lite-
ra O. in ver. Officiario.
¶ Coadiutor criminis nemo, ni-
si prius de concepto crimine
perpetrando fuerit cōscius. c.
cxxxij. num. 2
¶ Codicillos vel testamenta cō-
burens, supprimens, & occul-
tans, punitur poena falsi, exi-
lio, & restitutione damno-
rum. cap. cxxij. num. 2
¶ Cognatio & affinitas eleuat
receptionis crimina. cap. cxvj.
num. 4
¶ Cognati à fidei testimonio
ferendo, reiiciendi sunt. cap. l.
num. 8
¶ Cognati & affines in iniurijs
non obligantur. cap. cxxxvij.
num. 12
¶ Collusores qua poena plectē-
di. cap. cxxvj. num. 11
¶ Cōburens. Vide suprà in ver.
Codicillos.
¶ Commentariensium est vin-
ctos blandē, alacriterq; exce-
ptos, grata humanitate tra-
ctare. c. xvij. num. 8
¶ Commentariensis vinciam co-
gnoscens, qua poena plecten-
dus. ibi. num. 16
¶ Commentariensibus prohibe-
tur vinctos pecunia, vestibus
aut alijs rebus spoliare. ibi.
num. 19

Cartera

INDEX.

- Cetera require supra in ver. Captus. & in ver. Carcerarius.
- ¶ Commodans iniquas mēsuras vel pondera, tenetur restitutione dāni. c. cxxij. num. 8
- ¶ Competentia iudicis in criminalibus, in tribus locis consideratur domicilij, delicti, & capturæ. ca. xxij. nu. 2
- ¶ Compurgatores iurabūt causam iurantis de veritate, iuramento credulitatis. c. xliij. num. 4
- ¶ Compurgatorum numerus arbitrium. ibi. nu. 3
- ¶ Conatus punitur in rapto, ut factum. c. xcv. nu. 13
- ¶ Concilios monetæ principis pro prima vice suspenditur. cap. ex. num. 41
- ¶ Concipiuit in mutuis accusationibus discordantibus, quid iudici faciendum. cap. xlvij. num. 1
- ¶ Conceptionis in commēis suis persistentibus, confrōtatione vtendum. ibi. num. 2
- ¶ Concubinæ permittitur occidere moecham amantem sui. c. lxxx. num. 30
- ¶ Concubinis nulla vis inferenda est. cap. xcv. nu. 13
- ¶ Concubinarij manifesti ad legitimā testimonia non admittendi. cap. 50. num. 19
- ¶ Concubinario permittitur occidere moechantem cū concubina sua. c. lxxx. nu. 29
- Reliqua vide infra in litera S. in ver. Saluantur duo.
- ¶ Concubitus cum nepte in matrimonio dispensato, non est incestus. c. xciiij. nu. 8
- ¶ Concubitus cū nepte per ignorantia personæ non est incestus. ibidem
- ¶ Concussio est, cum altera partium iustitiæ causa componere. c. cxxix. num. 1
- ¶ Concussionem committit index partē vel minis vel inductionibus, pecuniæ gratia pertrahens, ut vel citius iudicet, tardius iudicet, non iudicet, male iudicet. ibi. nu. 2
- ¶ Concussio punitur arbitrariē, cum restitutione principalis, restitutione quadrupli, vel exilio. ibi. num. 4
- ¶ Concussio & corruptio ambo iudicem afficiunt. c. cxxx. num. 1
- ¶ Concussio & corruptio afficiūt iudicem, officiarium & testem, sed concussio internē & corruptio externā. ibi. nu. 2
- ¶ Concussor iudex iure canonico puniendus ut calūniator. ibi. num. 6
- ¶ Concussor sit officarius ob pecuniam studens capere aut non capere. c. cxxix. num. 4
- ¶ Condemnāndus nemo venit criminaliter, super iudicijs aut ex presumptionibus, siue medicatis suffragijs. ca. x. nu. 16
- ¶ Condemnāndus diffinitivē nullus

INDEX.

- ius ex vllis indicijs quamlibet claris. ca. liij. nu. 10
- ¶ Condenandi facultas cuius est, eius est absolūendi libertas. cap. lxj. nu. 93
- ¶ Condemnatio nō profertur ex indicijs, presumptionibus, & medicatis suffragijs. ca. liij. num. 8
- ¶ Condere cuius est, eiusdē est solvere. c. lxj. num. 93
- ¶ Conducens iniquas mēsuras aut pondera, tenetur restitutione damni. cap. cxxij. num. 9
- ¶ Cōfessio extraiudicialis vnicō recte sufficiēte, & causam scientiæ reddente, ad inquirendum & procedendum sufficit. cap. x. num. 10
- ¶ Cōfessio diffamati extraiudicialis, an præbeat iudiciū ad torturā. c. xxxvj. num. 21
- ¶ Confessione quo casu patiens sit inducendus. ca. xxxvj. num. 13
- ¶ Confessio rei in Flandria requiritur, ut condemnatur. cap. xxxvij. num. 7
- ¶ Confessionis criminis non rogatorum post faciēda est iniquitas. c. xxxix. nu. 3
- ¶ Confessio rei de alterius delinfectionem valet, non ad torturam. ibi. num. 6
- ¶ Confessionis causam & modū, iudicem oportet diligēter attendere. c. liij. num. 14
- ¶ Cōfessio ex metu facta supplicij nulla est. ibi. nu. 15
- ¶ Cōfessio quanto tēpore quōve loco iteranda sit malefica. ibi. num. 17
- ¶ Confessio ex supplicij metu facta, quatenus intelligitur. ibi. num. 18
- ¶ Confessionem factam in ipsis tormentis, & extortam forsolum. c. lxj. num. 93
- ¶ Confessio malefici leuiculo timore non inualidatur. ibi. num. 21
- ¶ Cōfessio orta extra torture loco recte sufficiēte, & causam scientiæ reddente, ad inquirendum & procedendum sufficit. cap. x. num. 10
- ¶ Confessio errantis de facto nulla. ibi. nu. 27
- ¶ Cōfessio in tortura facta, absque vllis præiudicijs, est nulla, etiam si in cōfessione perseveret. ibi. nu. 28
- ¶ Confessio facta in tormentis absque indicijs, non conuolatur, etiā si postea superueniant indicia. ibi. nu. 30
- ¶ Confessio criminis, quod confitentis excedit potentiam, nulli obesse potest. ibi. nu. 31
- ¶ Confessio rerum impossibilium, aut naturæ apertē repugnantium, nulli præiudicat. ibi. num. 33
- ¶ Cōfessio facta de rebus incertis, officit nemini. ibi. nu. 34
- Con-

INDEX.

- Confessio furiosorum & amen-
tium, nulla. ibi. num. 36
Confessio nō coram iudice fa-
cta, nulla. ibi. nu. 37
Confessio extra iudicium facta
nulla. ibi. nu. 38
Confessio per procuratorem fa-
cta in criminalibus capitali-
bus, nulla. ibi. nu. 39
Confessio spontanea criminis
parati, ad condemnationem
efficax est. ibi. num. 40
Confitens & agnoscens, qua-
stioni non est tradendus. ca.
xxxv. num. 8
In Confessum nullae partes iu-
dicis sunt, nisi in cōdemnan-
do. ca. xxxiiij. nu. 5
Confessus in tortura crimen so-
ciale, ad sociorum perditio-
nem retorqueri potest. cap.
xxxviii. num. 14
Confiteri nil prorsus & confite-
ri sine perseveratione, pari-
bus passibus ambulant. cap.
liiij. num. 16
Confiscatio honorū est anne-
xa crimini lesae maiestatis. c.
lxvj. num. 1
Confiscatio bonorum non ad-
heret alijs criminibus. ibi.
num. 2
Confiscatio bonorum etiā in-
nocentes lēdit. ibi. num. 3
Confrontatio. In testes con-
stanter de positionibus discre-
pantes, subinde cōfrontatio
exercenda. c. xlvij. num. 3
Congressus cum infidelibus,
quadantenus Sodomiticus
est, cap. xcvj. nu. 28
Congressus cum mortua, penē
Sodomiticus. ibi. nu. 30
Congressus omnis sine spe libe-
rorum, innaturalis. ibi. nu-
me. 31
Cōiectura varia ducitur, in-
diciū seu praesumptio, ex lo-
corum varietate. c. x. num. 8
Cetera vide suprà, in litera
A. in ver. Adulterij
coniectura.
Coniectus, require infra, in
ver. Criminaliter.
Congregationes quae illicite.
cap. lxij. nu. 4
Coniuratores ad testimonia
legittima non admittendi.
cap. 50. nu. 10
Confanguineū castigās non
peccat, si castigandi limitem
non transiliat. c. cxlj. nu. 1
Confanguineis permittitur de-
fendere virginem pupillam,
& matronam honestam cō-
tra raptores. c. lxxx. num. 21
Conscientia publica, dicitur
conscientia legis aut canonis.
c. xxxvj. num. 4
Conseruatio personae, & fa-
ma, aequiparatur. c. 79. nu. 5
Constituti sunt pars corporis
principis. cap. lxij. num. 7
Constituti principum ab one-
ribus liberi & priuilegiati. c.
xviii. num. 17
Consilium haud spernendum
pro executoribus, quō cau-
latio-

INDEX.

- lationem & periculum effu-
giant. c. xij. nu. 11
Consilium malū, melius con-
siliū pellit. cap. liiij. nu. 4
Consilium perspicacius est ad-
hibendum in causis crimina-
libus. c. x. num. 18
& cap. liiij. nu. 6
Consilio etiā efficitur quis ho-
micida. c. lxx. nu. 5
Consilij mandantis operis re-
moti, & operis propinqui di-
stinctiuncula, remissiue. ibi.
nu. 7
Consilium de proprijs aurigis
habendis pro executionibus
iustitiae. c. 81. nu. 14
Consilium prebens filio pro oc-
cidendo parente, parricida est.
c. 87. nu. 7
Consilium de vitando adulte-
rio. c. lxxxix. nu. 30
Consilium furti nō semper cri-
minosum. in foro fori. cap.
cvj. nu. 3
Consilium dans delinquenti, pu-
nitur vt principalis. c. cxxxij.
nu. 2
Consilium cuius nō dat male-
ficio causam, punitur mitius.
ibi. nu. 7
Cōsilio & mādato quādo ali-
quis reus efficitur alterius cri-
minis. ibi. nu. 6
Conspiratio. In cōspirationi-
bus plectuntur principales
fauentes, assistentes, iuuantes,
cap. liij. nu. 8
Conspirationis pertasus, & eā
reuelans, veniā meretur. ibi.
nu. 12
Conspirator nō denuntiat. ca.
vj. nu. 5
Conspiratores ad legitima te-
stimonia nō admittendi. cap.
50. nu. 20
Conspirator crimen lesae maie-
statis incurrit. c. lxij. num. 1
Conspiratorum poena. ibi. nu. 2
Constitutio Caroli V. Impe-
ratoris de capitalibus iudi-
cijs. c. cxj. nu. 13
Constituti sub regulari obe-
dientia, ad legitima testimo-
nia non admittuntur. cap. 50
nu. 18
Constitutus in discrimine vitae
quando quis dicatur. c. lxxvj.
nu. 5
Consuetudo magni Concilij.
cap. xxviii. nu. 6
Consuetudo nō recipit duplā,
aut quadruplam restitutio-
nem. c. xxx. nu. 9
Consuetudo optima legum in-
terpres. c. lxj. nu. 59
Consuetudinē faciunt duae vi-
ces. c. xvj. nu. 6
Contusiles sunt pars corporis
principis. c. lxij. nu. 7
Contractus ambitiosus per
principem cōfirmatus, est ex-
cusabilis. c. cxxxj. nu. 9
Contractus omnis ambitiosus
est detestabilis in foro con-
scientiae. ibi. nu. 10
Contumacia cōtra procurato-
rem generalem in Flandria
ne-

INDEX.

- nequaquam decernitur. cap. 1
xxvij. nu. 1
Contumacie purgatio intra an-
num admittitur. cap. xxvij.
nu. 2
Cotumaciam filij, permittitur
patri in capitalibus impedi-
re, & e contrario. c. xxv. nu. 5
Contumax nequit reputari, qui
citatus comparere non tene-
tur. c. xxv. num. 19
¶ Confusio non est vulneratio
nisi post apertionem. ca. cxi.
num. 4
¶ Coniuratori permittitur occi-
dere oppressorem cōsocioj ite-
neris. c. lxxx. nu. 40
¶ Conuictores à fideli testimo-
nio ferendo reiiciendi sunt.
c. 50. nu. 5
¶ Conuersationis malæ descri-
ptio. c. 10. nu. 4
Conuersationis reprobata, iure
à testimonio repellitur. c. 50
num. 28
Reliqua vide supra in litera
B. in verbo, Bonus.
¶ Cōuersi cuiuslibet religionis
ad legitima testimonia non
admittendi. c. 50. nu. 18
¶ Cooperarij ad infractiones.
plectuntur poena fractorum.
c. cv. nu. 4
¶ Copulatores & copulatrices
iure plectuntur capitaliter, &
cōsuetudine exilio. c. lxxxix.
nu. 43
Copulatorum poena ex consue-
tudine Gandensiu. ibi. nu. 44
¶ Corpus. Vide infra in litera
M. in verbo, Malefici.
¶ Corruptio. Quos ad vitæ deco-
ra, domesticæ laudis exēpla
non prouocant, correctionis
saltem medicina compellat.
in proemino. nu. 10
Corrigens nimis inhumaniter,
iudicis arbitrio puniendus est.
c. cxlj. nu. 2
Cetera vide supra in ver. Ca-
stigans.
¶ Corruptio à iure prohibetur
num. 8
Corrupti iudicis, officarij & te-
stis punitio. ibi. num. 3. & 4.
Corruptori nulla debetur testi-
tutio. ibi. nu. 6
Reliqua require supra in ver.
Conclusio.
¶ Criminum diuisio. c. j. num. 2
Crimina quare dicantur publi-
ca ibidem.
Crimina ne remaneant impu-
nita ad publicam vtilitatem
spectat. ibi. nu. 3
Crimina quare dicantur ordina-
ria. ibi. nu. 4
Crimina publica extraordina-
ria quare dicantur. ibi. nu. 7
Crimina extraordinaria quare
dicantur. ibi. nu. 8
Crimina dicuntur priuata vna
ex causa. ibi. nu. 9
Crimina dicuntur priuata altera
ex causa. ibi. nu. 10
Criminū alia capitalia, alia nō
capitalia. ibi. nu. 11
Crimina capitalia sunt. ibi. nu. 12
Cri-

INDEX.

- Crimina non capitalia sunt. ib.
nu. 13
Crimina varijs modis ad iudi-
cis perueniūt notitiam, ordi-
nariè accusatione, extraordi-
nariè denūtiatione, exceptio-
ne, inquisitione. cap. iij. nu. 1
Crimē in modum exceptionis
secundum ius canonicum &
ciuile diuersimode proponi
dicitur. c. vij. nu. 1
Crimen obiectū & probatum,
quem habet effectum. ibi.
nu. 2
Crimen esse commissum ante in-
quisitionē necessum est cap.
viij. nu. 11
Crimen quando efficitur noto-
riū, sunt opiniones. c. xj. nu. 7
Crimen iure sit notorium. ibi.
nu. 13
Crimine in iudicis cōspectu pro
tribunali sedentis admittō,
licet iudici cōtra reū summa-
tim procedere sine forma ac
iudicij strepitu. ibi. nu. 19
Crimina manifesta iudicariū
ordine nō requirunt, occulta
verò maxime. ibi. nu. 20
Crimine in capitali iubet iudex
reum apprehendi, idque per
cōmissiones criminarias in
Flandriæ & Maclinienſi con-
silijs, ex petitione partis tan-
tum, procuratoris tantum,
Vtriusq; vel ad informatio-
nem iam iam habitam, ad
informationem mox produ-
cendam, cap. 12. num. 1
Crimine in capitali iudex iubet
rei bona fideliter conscribi,
idque per satellites, nuda ip-
sorum scilicet autoritate, &
iuramento, in curijs feudo-
rum, & in quibuscunq; alijs
tribunalibus. ibi.
Criminis in materia, nulli licet
tum est citatione vel captura
vri, nisi informatione preuia.
ibi. nu. 2
Crimine sunt paria, petere ali-
quem gladio, domo, & pra-
toribus, & inuadere domo &
in domus vestibulo. cap. 77
num. 6
Crimine eodem cū laedente aut
interimente inuoluitur, qui
aliquē aut laedendum, aut in-
terimendum vi retinet. ibi.
nu. 8
Crimine homicidij nō laesonis
tenetur, qui alterū inuaserit
aut letali vulnere confixerit
etiam si laesus semel è lecto
agritudinis leuatus platea-
tim inambulauerit. ibi. nu. 18
Crimen laesæ maiestatis non re-
uelans, puniri debet. ca. lxxxv.
num. 9
Crimen non reuelans patricidij
debet puniri. ibi. nu. 10
Crimina magna cōcernūt duo,
& partē aduersam, & fiscum
& iustitiam. c. xc. nu. 4
Criminibus offenditur & pars
& fiscus, & placādi sunt para
& fiscus. ibi. nu. 5
Crimen grauissimum venereo-
rum

INDEX.

- tum, est Sodomiticū. c.xcvj. 1
 Crimen Sodomiticum, naturæ 1
 prorsus est contrarium. ibid. 2
 Criminis Sodomitici species 2
 sunt triplices. ibid. numer. 4
 Crimen expilatae hereditatis 1
 quid. c.xij. nu. 1
 Crimen incurrunt, nō obisten- 1
 tes malo. cap. cxxij. nume. 1
 Crimenis nemo coadiutor, nisi 1
 prius de cōcepto crimine per- 1
 petrando fuerit conscius. cap. 8
 cxxij. nu. 8
 Crimen receptionis in quo cō- 1
 sistat. ca. cxxxij. nu. 1
 Crimine bifariam agi potest, ci- 7
 uiliter & criminaliter. cap. 7
 xxxij. nu. 7
 Crimina vbiunque claruerint 1
 puniendi sunt. c. xxxij. nu. 1
 Crimina leuia, quæ sint. c. xxxv. 5
 nu. 5
 Crimen læsæ maiestatis nulli à 7
 tortura patrociniū præbet 7
 c. xij. nu. 7
 Crimen proditiōis, à tortura 8
 nulli patrociniatur. ibid. nu. 8
 Crimen simoniæ nulli à tortu- 9
 ra præbet patrociniū. ibid. 9
 num. 9
 Crimen malefici, nō est immu- 10
 ne à tortura. ibi. nu. 10
 Crimen falsi, à tortura non est 11
 liberum. ibi. nu. 11
 Crimen priuati carceris nulli à 12
 tortura patrociniū præbet 12
 ibi. nu. 12
 Criminum capitalium & publi- 1
 eorum aliud crimen læsæ ma- 1
 iestatis diuinæ, & humanæ, 1
 ca. lx. nu. 2. Aliud homicidii, 1
 latrocinium, parricidii, stu- 1
 prum, adulterii, raptus, Sodo- 1
 mia, vis publica, prædatio, 1
 incendium, & furtum. ibid. 1
 num. 1
 Crimen læsæ maiestatis diuine 1
 omnium criminum grauissi- 1
 mum. c. lxj. nu. 1
 Crimina læsæ maiestatis diui- 1
 ne, blasphemia, præuaticatio, 1
 apostasia, hæresis, simonia, 1
 sortilegiū, diuinatio, incanta- 1
 tio, &c. ibi. nu. 9
 Crimen hereticæ prauitatis ple- 1
 ctendū est, non solum in ple- 1
 beijs &c. verū etiam in prin- 1
 cipibus &c. ibi. nu. 54
 Crimen hæresis habet duo extre- 1
 ma substantialia. ibid. nu. 55
 Crimen hæresis non solum quis 1
 verbo incidit, verū & fa- 1
 cto. ibi. num. 61
 Crimen læsæ maiestatis varijs 1
 committitur modis, aduer- 1
 sus principem. c. 62. numero. 1
 Item aduersus salutem domini 1
 ibid. nu. 2
 Item aduersus consiliū, consu- 1
 les, senatores, & consiliarios 1
 ibid. 1
 Item contra utilitatē reipubli- 1
 cæ. ibid. nu. 3
 Item per seditionem excitando 1
 ibid. nu. 4
 Item principis vices vendican- 1
 do 1

INDEX.

- do præter ipsius voluntatem 1
 ibid. nu. 5
 Item monetam principis adul- 1
 terando. ibid. 1
 Crimina læsæ maiestatis ple- 1
 ctuntur morte, scilicet gladio, 1
 igne, & dissectione in qua- 1
 tuor partes. ibid. num. 6
 Crimine læsæ maiestatis, puni- 1
 tur affectus non secuto esse- 1
 ctu. ibid. num. 10
 Crimine læsæ maiestatis sola 1
 scientia quis puniatur. ibidem 1
 num. 11
 Crimine læsæ maiestatis quili- 1
 bet delator esse potest. ibid. 1
 num. 15
 Crimine læsæ maiestatis proce- 1
 ditur summarie, de plano, si- 1
 ne strepitu, & sine figura iu- 1
 dicij. ibid. nu. 16
 Crimen læsæ maiestatis incur- 1
 rit conspirator. ca. lxij. nu. 1
 Crimen adulterandæ monetæ 1
 committitur quintifariam, si 1
 excudatur citra auctoritatem 1
 principis. c. lxv. n. 1. & falsa & 1
 iniqua excudatur. nu. 2. mone- 1
 tæ inscriptio adulteretur. nu. 3
 Ius monetæ pondus aucte- 1
 ratur, & adulterina moneta 1
 in vulgus spargatur. num. 5
 Crimini læsæ maiestatis anne- 1
 xa est bonorum confiscatio. 1
 cap. lxvj. nu. 1
 Crimen secundum fuit homi- 1
 cidium Cain. cap. lxvj. nu- 1
 me. 1
 Criminum primum omnium 1
 fuit prauaricatio Adæ. ib. n. 2
 Reliqua requirunt infra in li- 1
 tera D. in ver. Delictum, in 1
 litera E. in verbo Filij. in li- 1
 tera L. in ver. Inquisitio, in 1
 litera M. in ver. Malefici, & 1
 in litera P. in ver. Princeps, 1
 Criminaliter agi quando dica- 1
 tur. cap. ij. num. 6
 Criminaliter comectus in car- 1
 cerem absq; mandato aut in- 1
 formatione praua, is repente 1
 laxandus est. ca. xix. num. 4
 Criminali in materia procedi- 1
 tur extraordinarie, scilicet ca- 1
 pitaliter, idque sine vllis so- 1
 lennitatibus, quibus causæ in 1
 iusticiam concluderentur: & 1
 ordinarie, nō capitaliter, tum 1
 causarum iniusticiam conclu- 1
 dendarum solennitates adhi- 1
 bentur. cap. liij. nu. 1 & 2
 Criminales cōmissiones quales 1
 nonnunquam admittuntur in 1
 cancellaria Brabantie. cap. xij 1
 num. 3
 Criminales ordinarie punitio- 1
 nes ciuiles, quar dicantur. cap. 1
 lvij. num. 1
 Criminales poenas homicidij, 1
 quidam volunt posse conuer- 1
 ti in poenas ciuiles, sed perni- 1
 ciosæ. ca. lxxvj. nu. 36
 Criminosi mulci eiusdem cri- 1
 minis quoties citantur, quo- 1
 rum alij comparuerunt, quo- 1
 rum verò non, quoniam pa- 1
 cto procedendū sit per fiscum. 1
 ca. xxvj. num. 20

INDEX.

- Criminosus appellans audire. monium. cap. lxxij. nu. 7
cap. xxxv. num. 11
Criminosorum vxores nō con-
fiscantur suis dotibus, nisi &c.
cap. lxxij. num. 6
¶ Culpa vbi maior est, ibi gra-
uior debet esse vindicta. cap.
lxxij. num. 60
Culpa lata & dolus malus, cul-
pa levis & leuissima, casus &
infortunium differunt. cap.
lxxxv. num. 8
Culpa lata quid sit, & quomo-
do contingat. ibid. num. 10.
& quid culpa levis, culpa le-
uissima, & quid infortunium.
num. 11. 12. & 13
¶ Cuncta capiti ac vitæ postpo-
nenda. cap. lxxij. num. 5
Curatores à fidei testimonio
serendo reijciendi sunt. cap.
50. num. 12
D
Dammatus nullus capi-
taliter, deficiente pro-
batione facti. cap. lxxij. nu-
mero 20
Dammatus criminaliter ex pro-
pria confessione appellare non
potest. cap. cxlix. num. 1
Dammatus ex non propria con-
fessione criminaliter, hic po-
test appellare. ibi. num. 2
Cetera habes infra in li-
tera O, in ver. Occidere.
Dammatus causam, damnum
dedisse videtur. c. lxx. nu. 14
Dammum nō est stuprata po-
scendum post alterutrum matri-
monium. cap. lxxij. nu. 7
Dammum alteri malitiose infe-
rens, tenetur ad restitutione-
nem omnium detrimento-
rum. cap. cxliij. num. 1
Ad damna vel consilium vel au-
xilium conferens, punitur ve-
l principalis. ibidem, nume-
ro 2
¶ Dare poenas, maximi mali
uitatio est, in proce. num. 6
¶ Debitor fugitiuus, si telo con-
tra creditorem capere volen-
te defendat, ab eo, aut à pro-
curatore eius occidi potest.
cap. lxxvij. num. 10
¶ Decem faciunt plebem, siue
turbam. cap. xj. num. 5
¶ Defensio aqua & rationabi-
lis excusat à poena. c. lxx. nu. 13
Defensio sui, inuaso permitti-
tur, & vsque ad internecio-
nem alterius. ca. lxxvj. num. 2
Defensionem sui vt quis legiti-
mè perstruxerit, quot necessaria
sint. ibid. num. 3
Defensio propria quando per-
missa de iure. ibi. nu. 6
Defensione sui modum excedens
non excusatur. ibid. num. 13
Defensio moderata requirit fa-
ctorum paritatem, temporis
aequalitatem, & facti cū de-
fensione iustā collationem.
ibid. num. 14. 15. & 16
Defensio prauam lationem ar-
guit. ibid. num. 17
Defensio sui, iuri adiudicanda
in pugna dubia. ibid. num. 23
Defen-

INDEX.

- Defensione necessaria excusa-
tur, prius infamiam inferen-
tem interimens. cap. lxxix. n. 2
Defensio honoris sui omnibus
permittitur. ibid. num. 4
Defensio offensi proximi cui-
us licita. cap. lxxx. nu. 1
Defensionem implorantem qui
defendit, ad alterius etiam (si
res urgeat) internecionem, ex-
cusatur ab homicidio. ibid.
num. 2
Defensio sui est iusta belli ratio
item defensio morum, defen-
sio gloriæ & dignitatis suæ,
recuperatio rerum iniquè abla-
tarum, & defensio libertatis
reipublicæ, & fidei catholice
cap. lxxxij. num. 15
Cetera vide supra in litera
A in ver. Affinibus.
Degradatio & traditio ad iudi-
cem secularem est maxima
poena iuris canonici. cap.
lxxxvij. num. 11
¶ Delator quilibet esse potest
in crimine læsæ maiestatis. c.
lxxij. num. 15
Delatores aliorum homicida-
rum, quando ab homicidio
communis excusantur. cap.
lxxxij. nu. 37
¶ Delicta non debent remane-
re impunita. cap. xxxij. nu. 12
Delicta puniri interest reipubl.
in proce. num. 1
Delictum omne cadit in puerum
excepto delicto carnis. c. liij.
num. 32
Delictis in enormibus, singula
vniuersasque legum consti-
tutiones adamusim obser-
uet iudex. cap. lv. nu. 9
Delicta regulariter plebenda
sunt poena condigna delictis.
cap. 50. nu. 1
Regula huic non subsunt,
quibus casus iuris patro-
cinare. ibid. nu. 2
Qui casu, non meditata occasi-
one peccant. ib. nu. 3
Qui phrenesi percitus malefi-
cia committit. ibi. nu. 4
Dormiendo lædentes. ibi. nu. 5
Pupilli & pueri impotentes.
ibid. num. 6
Ebrietate planè sepulci. ibidem
num. 7
Ignoranter malè facientes. ibi.
num. 8
Et peccantes necessitate summa.
ibid. nu. 9
Diminis reuelationibus. ibi. nu.
mero 10
Rerum ipsa æquitate. ib. nu. 11
Graui metu periculi. ibidem.
num. 12
Aequa & rationabili defensio-
ne. ibid. num. 13
Delicta plura committens di-
uersis temporibus interceptis,
plurimarum etiam multa-
rum reus efficitur. cap. lxxvij.
num. 32. & 33
Delictum mercede interuenien-
te, fit intentus. cap. lxxxij.
num. 4
Delinquendi incentiuum tribuit
faci-

INDEX.

- facilitas venia. in pro. nu. 7
 Delinquens contra se sortitur
 iudices. cap. xxij. num. 3
 Delinquentem iuuans, aut con-
 silio, auxilio, vel mandato, pu-
 nitur vt principales. c. cxxxij.
 num. 2
 ¶ Daemon secretorum morbo-
 rum, ac rerum naturalium pe-
 ritissimus. c. lx. nu. 96
 Daemon eorum mortem quos
 habet subiectos, operat, quo
 pradam eos habeat tutam.
 ibid. num. 126
 Demones neque, neque male-
 ficæ quicquā facere possunt,
 nisi omnipotens consentiat,
 potestatemq; faciendi conce-
 dat, quod iam peruersa vo-
 luntate facere decreuerunt.
 ibid. num. 130
 Demonum diuersa genera. ibi.
 num. 139
 ¶ Denuntiationis definitio, seu
 descriptio. ca. iij. num. 3
 Denuntiationes oportet esse ve-
 ras. cap. vj. num. 8
 Denuntiationis finis. ibi. nu. 13
 In denuntiatione quæ a magi-
 stratu animaduertenda. ibid.
 num. 12
 Denuntiare qui admittuntur
 iure ciuili & Pontificio. ibid.
 num. 1. & 2
 Denuntiare non est permittum
 infami, vili, conspiratori, vel
 inimico. ibid. num. 3. 4. 5. & 6
 Denuntiare admittitur bonæ
 vite, famæ & conuersationis,
 qui ex charitate, & non ex
 odij fomite procedit. ibidem
 num. 7
 Denuntiator in quo differat ab
 accusatore. cap. 6. num. 9
 Denuntians ad quæ obligatur.
 num. 10
 Denuntians nonnunquam ob-
 ligatur iurare denuntiatio-
 nem veram esse. ibidem. nu-
 me. 11
 ¶ Depopulatoribus agrorū ca-
 nones ex communi consen-
 su Ecclesiasticam libertatem
 negant. cap. cvj. num. 20
 ¶ Deus solus occultorū est co-
 gnitor & iudex. cap. lxj. nu-
 me. 7
 Deus aliās occulte, aliās mani-
 festè offenditur. ibidem. nu-
 me. 6
 ¶ Diabolus cum sit superbissi-
 mus, Deo cupit in omnibus
 quā simillimus esse. ca. lxj.
 num. 132
 Diabolus effectū omnium ne-
 cromanticorum & maleficio-
 rum operator, per applicati-
 onem mediōrū, opus produ-
 cit operatū, quod sit aliquan-
 do realiter, aliquando solum
 apparenter. ibid. nu. 133
 ¶ Diffamatio omnis inquisiti-
 one digna, nasci debet ex vi-
 riis probis &c. in cap. ix. nu. 9
 Diffamatio est furum spiritu-
 ale. cap. cxxv. num. 1
 Diffamatum duntaxat compre-
 hendere licet. ca. xv. num. 10
 Diffama-

INDEX.

- Diffamati infamie suæ dicam
 suis moribus præferunt. ibi.
 num. 11
 Cætera vide infra in litera E.
 in ver. executori. in litera
 F. in ver. fama, & in litera
 O. in ver. Opiniones.
 ¶ Differentiæ inter remissionem
 & absolutionem, vel indul-
 gentiam. cap. cxlvij. numero
 21.
 Differentia inter dolum ma-
 lum, & culpam latam, cul-
 pam leuem & leuissimam,
 casum & infortunium, cap.
 85. num. 8
 ¶ Dilationes triduanæ nō nul-
 lis in locis admittuntur. cap.
 xxxij. num. 4
 ¶ Discipulum castigans nō pec-
 cat, si castigandi limitem non
 transiliat. cap. 141. num. 1
 ¶ Dissimulatio aliquando bo-
 næ iustitiæ nomen meretur.
 cap. 3. num. 7
 ¶ Dissoluere, nihil tam natura-
 liter connexum, quod eodem
 genere dissolui non possit. c.
 lxj. num. 94
 ¶ Diuina maiestas, vide supra
 in ver. Deus.
 Diuinæ reuelationes excusant
 à delicto. ca. lx. nu. 10
 ¶ Diuini qui dicantur. cap. lxj.
 num. 102
 Diuinum est crimen læsæ ma-
 iestatis diuinæ. ibid. num. 9
 Diuinationis species sunt variæ
 ibid. num. 87
 Diuination inter cæteras obti-
 net principatum. ib. nu. 99
 ¶ Diuinationū quatuor sunt spe-
 cies, videlicet Geomantia, Hy-
 dromantia, Pyromantia, &
 Aëromantia, & hinc dicti Ge-
 omanti, Hydromanti, Pyro-
 manti & Aëromanti. ibid.
 num. 101
 Diuinatores hostes humane fa-
 lutis, & humani generis ini-
 mici credendi sunt. ibidem.
 num. 81
 ¶ Doctores à tortura sunt excu-
 sabiles. cap. xlv. num. 1
 ¶ Dolus quid sit, & quādo con-
 tingat. cap. 85. nu. 9
 Cætera require supra in
 ver. Differentia.
 ¶ Domestici à fidei testimo-
 nio ferendo reijciendi sunt. c.
 50. num. 5
 Reliqua habes infra in li-
 tera S. in ver. Saluantur.
 ¶ Domicilia ad excusandā fal-
 sam monetam. fisco adiudi-
 canda. cap. lxxv. num. 9
 ¶ Domus quomodo hic accip-
 atur. cap. xlv. num. 5
 Domo propria quando quis ab-
 strahi possit. cap. 15. num. 24
 Domus directæ sepulchra con-
 tinens, confiscanda erit. c. cix.
 num. 3
 Domus aleatoria deberur fisco
 cap. cxxvj. num. 8
 ¶ Dominus nemo est membro
 rum suorum. cap. 20. nem. 6
 Domini de consilio nulla vtun-
 tur

INDEX.

- tur remissione in privilegia-
tis. cap. xxxij. nu. 8
Domino grauius peccatur, quā
ignoto. cap. lxj. nu. 2
Dominus tenetur defendere ser-
uum conductum. cap. lxxx.
num. 36
Dominus à seruo suo debet. ib.
num. 37
Dominis & non seruis impu-
tanda sunt electorum dam-
na. cap. cxliij. nu. 6
Domini quādo de alicuius mor-
te reconcilient. cap. cxlv. nu-
mero 14
Cetera vide supra in litera
B. in ver. Bestia.
¶ Dormiens ladens nō est ple-
dendus poena delicto condi-
gna. cap. 59. num. 5
Dormientes de facto euenturo
non p̄scij, ab homicidio cō-
misso excusantur. ca. lxxxiiij.
num. 6
Dormientes quadantenus furi-
osis similes. ibid. num. 10
Dormientes subinde alios occi-
dunt, exempla. ibid. num. 12
Dormiens de consueto ac futu-
ro malo praesertim, non excu-
satur. ibid. num. 13
Dormientes iniurijs non obli-
gantur. cap. cxxxvij. num. 12
¶ Duellum Francorum. cap. xlij.
num. 6
Duelli leges à Longobardis cō-
scriptae. ibid. num. 4
Duelli duplex ratio, ibid. nu-
mero 5
- Duella quare reiecta & abolita
ibid. num. 7
Duellum à Comitibus Flādrīe
ablatum. ibid. num. 9
Duella in Francia à Philippo
Pulchro reuocata. ibidem. nu-
mero 10
Duelli prorsus tollendi duplex
ratio. ibid. num. 11
¶ Duo irreprobabiles testes, ple-
nam faciunt probationem. c.
xlx. num. 1
- E
Ebrietas ad malum patran-
dum captata nō excusat.
cap. lxxxij. num. 16
Ebrietas de iure excusat à tan-
to, non à toto. ibid. num. 17
Ebrietas Loth incestum excu-
sat. ibid. num. 18
Ebrietas levis ab homicidio nō
excusat. ibid. num. 19
Ebrietas ante diluuium incog-
nita. ibid. num. 21
Ebrietatis praetextus an bla-
phemantem excuset. cap. lxj.
num. 22
Ebriosorum licentiam compe-
scuit constitutio Casarea. ca.
lxxxij. num. 29
Ebrj furiosis aequiparantur, &
in iniurijs non obligantur. ca.
cxxxvij. num. 12
Cetera habes supra in litera D.
in ver. Delicta, & infra in
litera I. in ver. Incuria.
¶ Ecclesia nō claudit gremium
resipiscētibz. cap. lxj. nu-
mero 48
Eccle-

INDEX.

- Ecclesiasticis permittitur in iu-
stis bellis, vt opem conferant
opibus. cap. lxxxij. num. 14
¶ Electio, Eijciēs fordes in viā
publicam, quibus trāseuntes
offendit, punitur duplo: in
viam priuatam non est pu-
niendus. cap. 143. nu. 1
Electu inconsiderato ladens &
occidens, punitur quinquā-
ginta aureis, & ladens, & nō
occidens cōpensatione dam-
norum dupla. ibi. nu. 2
Electore nō comperto, dānan-
tur omnes in cubiculo prae-
sentes. ibi. num. 3
Electa è cauponis, damno pri-
mo sunt cauponi. ibi. nu. 4
Electio noxia semper imputan-
da illi, à cuius fenestris cōtin-
git. ibi. num. 5
Electorum damna semper im-
putanda sunt, aut dominis,
heris, praceptoribus, cōiuiua-
toribus, non seruis, domesti-
cis, discipulis, cōiuiuis. ib. nu. 6
¶ Electrum pro argento ven-
dens, mouendus est suo opifi-
cio, & merce priuandus. cap.
cxxxij. num. 13
¶ Emēs sciēter quicquam in-
iustum mensura punitur du-
plici restitutione. c. cxxij. nu-
mero 7
Cetera habes infra in litera
F. in ver. Furtorum, & in li-
tera M. in ver. Monopolij.
¶ Enormitas iniuriæ perpendi-
tur ex aequalitate tēponis, lo-
ci, vel personarum. ca. cxxxvij.
num. 19
¶ Equites aurati à tortura sunt
excusabiles. ca. 41. nu. 2
Equitibus quid faciendum, vt
ab alijs periculum arceant &
ipsi crimine vacent. c. lxxxv.
num. 4
¶ Errantis de facto confessio
nulla. ca. liij. num. 27
Error in processu criminali de-
prehensus, processum reddit
ad condemnationem inuali-
dum. ibid. num. 2
¶ Est, qui nō habet in aere, luat
in corpore. c. xix. num. 15
¶ Euaginato cultro petens aut
ciuem Gandēsem, aut ciuem
Brugensem, mulatur lx. lib.
Pansii. ca. xxxvij. num. 5
¶ Euellens aliorum agrorū seu
viarum limites, seu transpo-
nēs, qua poena sit puniendus.
cap. cxxxvij. num. 1
Cetera vide infra in litera
L. in ver. Limites.
¶ Euētus potius quā animus
in maleficijs spectandus. cap.
lxxij. nu. 17
¶ Euidētia facti, plenam facit
probationē. cap. 49. nu. 3
¶ Examinatio diligentius fieri
debet, vbi de hominis salute
tractatur. ca. xxvij. nu. 11
¶ Excedens modū in sui defen-
sione, non excusatur. c. lxxvj.
num. 13
¶ Exceptionis definitio. ca. iij.
num. 4

INDEX.

- Exceptio non extendit sese la-
tius, quam ad finem, ad quē
proposita est. cap. vij. num. 4
Exceptionis declinatoria, dila-
toriae, & peremptoriae exem-
pla. cap. xxxij. nu. 4
¶ Excessus viam alijs aperimus,
si ea quae male vsurpantur,
omittimus, in proce. num. 8
¶ Excommunicati ad legitima
testimonia non admittendi.
cap. 50. nu. 16
¶ Excusationes, quae impediūt
absentem comparere. ca. xxv.
num. 8
Excusationes aliae necessariae,
aliae probabiles, aliae volun-
tarie. ibi. nu. 20
¶ Executio criminalis, in ma-
gno cōsilio committitur, pro-
curatori generali, vel ipsius
vicario cum hostiarijs. In cō-
silio Flandriae committitur
praetori comitis, qui semper
praetor est antiqui castri Gā-
densis, vel aulae Hyprēsis, vel
praetor alius proximus, in
alijs seuatibus committitur
praetori loci. c. l. j. nu. 1. & 2
¶ Executori semper incumbit,
ut citato insinuatio innotē-
scat. cap. xij. nu. 7
Executori fides fit de commit-
tione peracta. ibi. num. 9
Executori aut diffamato, non
nunquam iudicis est verilibet
credere. ibi. num. 10
Executori cōsiliū haud sper-
nendum, quo cauationem
& periculum effugiant. ibid.
num. 11
Executori in negotio criminali
reo expletorum copiam non
tradit. ibi. nu. 12
Executori in negotio civili, reo
expletorū copiam ex vsu ac
stylo tradere obligatur. ibid.
num. 13
Executor dissimulās commit-
sam manus iniectionē, quo-
modo puniendus. cap. xv. nu.
me. 13
Executoris aut apprehensoris
non est captum ob quālibet
etiā pollicitam fidem libe-
ra donare relaxationi. ibid.
nume. 13
Executori in captura poscenti
subsidiū, nullus officarius,
nullus ipsi subditus, impunē
vi recusare poterit. ibi. nu. 14
Executori vbiuis locorū ape-
riendi sunt carceres, modō id
poposcerit, minimū vna no-
tē. ibi. nu. 15
Executori maleficum rebellem
comprehensuro, permittitur
domum obsidere, ostia & fe-
nestras infringere. ibid. nu.
me. 16
Executori ex vna autoritate cō-
credita permittitur, itē quic-
quid ad illam capturam vi-
debitur necessariū. ibi. nu. 17
Executoris non est, carcere cō-
strictum vi illinc eximere, ni-
si &c. ibi. num. 18
Executori nō permittum est re-
plis

INDEX.

- plis aut coemeterijs temerē
abstrahere. ibi. nu. 19
Executori quādo & quomodo
maleficū à sacratis locis ab-
strahere dabitur. ibi. num. 21
Executori licitum subinde ma-
lesicum ē propria domo, cre-
ptum captiuare. ibi. nu. 24
Executor omnem dissimulabit
saluiconductum, vel similem
purgationem. ibi. nu. 25
Executori non licere debere re-
bellem maleficum interfice-
re. ibi. num. 27
Executor quādo ab homicidio
malefici capiēdi excusandus.
ibi. nu. 28
Executori de cōmissione pera-
cta, non de iniurijs relatis fi-
des habenda. ibi. nu. 31
Executori maleficum in aliud
territorium confugiētem, &
subsequi, & captiuare licebit.
ibi. nu. 32
¶ Exemplum iudiciorum, in latro-
cinio, furto, adulterio. cap.
xxxvj. num. 16
¶ Exilia ex contumacijs prola-
ta, sunt interlocutoria. cap.
xxvij. num. 8
Exilium omne includit infā-
miam. ibi. num. 9
Exilium passim est vsitatissi-
mum. cap. 58. nu. 1
Exilio plectimur, extra ciuita-
tem, intra ciuitatem in cōsti-
tutis locis. ibi. nu. 2
Exilium cum confiscatione ho-
norum, par est morti civili.
ibi. num. 3
Exilio damnamus temporali,
& non temporali. ibid. nu-
mer. 5
Exilia & emissiones, nomine
sunt diuersa, re verō eadem.
ibi. num. 6
Exilij tēpus vitans, iterato exi-
lio damnandus. ibi. nu. 7
Exilium pronuntiatum ad in-
statiā partis, requirit in rapel-
lis interminationem & satisfā-
ctionē partis. c. xlvij. num. 2
Exilium ad instatiā fisci pro-
nuntiatum, non requirit ra-
pellationē grauari debere in-
terminatione. ibi. num. 3
Exules Gandēs Principis ciui-
tate & patria donat cum cō-
sensu Senatus. ibi. nu. 4
Exules Brugenſium & Hyprē-
sium ad tempus princeps tā-
tūm patria donat vsq; ad ter-
minos Scabinatus. ibid. nu-
me. 5
Exules Brugenſium & Hyprē-
sium sine certo tēpore, prin-
ceps absolūtē reuocat, donas exules
eos & patria & ciuitate. ibi.
num. 6
Exilia cetera Flādrīae princeps
absolūtē reuocat, donas exules
& patria & ciuitate. ibid. nu. 8
Exiliorum Gandensium rapel-
lae. Vide infra in litera K. in
ver. Rapella.
2 Exules hostes reipublicae sunt,
cap. xv. num. 3
Exuli literas reformatorias cō-
siliū

INDEX.

- filium Flandriae largitur. ca. num. 12
 xlix.num. 6 ¶ Falſitas per conſenſum ſit in
 contractibus.ca.cxx.nu. 1
 O.in verbo,Occidere,& in Falſitas per cōſenſum punitur,
 ver.Occifor, & criminaliter,& multa pe-
 ¶ Expilator hereditatis, pūi- cuniaria, & reſtitutione dā-
 tur perpetuo exilio, aut po- ni.ibidem.num. 2
 na arbitraria.c.xij.nu. 2 Falſitas verborum cōmittitur
 Expilatore non excuſat igno quinque modis, falſa ſugge-
 rantia veri domini. ibi. nu- ſtione,denūtiatione, accuſa-
 me. 3 tionē,depoſitione,& conde-
 Expilator ſcīt bona expilanda minatione.cap.cxxj.nu. 1
 non eſſe ſua.ibi.nu. 4 Falſitas in ſcriptis committi-
 Expilata bona ſunt omnibus tur,falſa minuratione,in mi-
 heredibus cōmunia.ib.nu. 5 dum redactione:cōſcriptione
 F instrumentorum, litera-
 F Acies iniquas meſuras, rum,& librorum: litura vel
 aut pondera, tenetur re- raſura:ſubſcriptione, ſigilla-
 ſtitutione damni.cap.cxxij. tionē,enarratione ſcriptōrū.
 num. 9 c.cxxij.num. 1
 Facta ex dictis hominum pen- Falſitas quando in ſcripto di-
 ſamus.c.x.num. 13 cenda eſt.ibi. num. 2
 Facta non minus quā verba Falſitas nunquā punitur, niſi
 loquuntur.c.lxj.num. 26 interueniat offenſio vel dam-
 Facti euidentia.de hoc habes ſu num proximi.ibi.num. 10
 prā in litera E.in ver.Euidentia facti.
 ¶ Faciei leſio grauior eſt,quā Falſitatis crimen,eſt raſura.ibi.
 in alia corporis parte.ca. cxi. num. 13
 num. 2 Falſitatem cōmittit, aſſumptas
 Cetera vide infrā in litera literas nō deſerens. ibi.nu. 20
 P.in verb.Punitio.& in li- Falſitas per abuſum ſit in fal-
 tera R.in ver.Romani. ſis meſuris,pōderibus,mer-
 ¶ Facilitas veniæ incentiuū tri- cibus,nominibus,titulis, di-
 buit delinquēdi. in proem. gnitatibus,pecunijs, mone-
 num. 7 tis, aureis, argenteis, literis,
 ¶ Facinus nocentis ſanctius eſt ſyngraphis, reuelationibus,
 impunitum relinqui, quā puerorum ſuppoſitionibus.
 innocentē damnari.c. xxvij. c.cxxij.num. 1
 Falſitas meſurarum,pōderum
 & mercium, punitur reſtitu-
 tione

INDEX.

- tione dupli,& exilio,& ieio- Falſo accuſans tenetur reſtitu-
 tio.xxx. diēū canonice. ibid. tione damni.cap.cxxj. nu. 3
 nu. 2.& 6 Falſus teſtis punitur ciuilitet &
 Falſitas ſape iterata punitur criminaliter.ibi. num. 4
 grauius.ibid.nu. 23 Falſus teſtis ad mortem in alte-
 Falſitas omnis ex iure,olim pu rius punitur capitaliter.ibid.
 niebatur exilio & cōſecatio- num. 5
 ne bonorum, hodie punitur Falſus teſtis coram commiſſā-
 tantū exilio.c.124.num. 7 rio, punitur arbitrariē. ibid.
 Falſitatis punitio ex quorūdam num. 6
 conſuetudine.ibi. nu. 8 Falſus teſtis offendit Deum, in
 In falſitatis crimine iudicando, dicem,& proximum,ob quē
 magna habenda eſt obſerua punitur,poenitentia,inſamia
 tio.ibi.nu. 12 variē.c.lxx.nu. 3.& c.
 In falſitate,tam reo quā acto cxxj.num. 7
 ri permittenda eſt probatio. Falſo iudicans,declaratur falſa-
 ibi.num. 13 rius public⁹, vel punitur poe-
 Falſa impetratio,ſurreptitia eſt na arbitraria.c.cxxj.num. 8
 & nulla.in c.cxxj.nu. 2 Falſo,aſſumptoq; dignitatis,ti-
 Falſa ſcribens ex malitia, pūi- tulo fallens,punitur, vt falſa-
 tur amputatione manus.ca. rius,arbitrariē.c.cxxij.nu.10
 cxxij.num. 7 Falſos ſupponens pueros, pūi-
 Falſa ſcribens ex ignorantia,pūi- tur poena falſi, vel pelorino,
 nitur conſecratione bonorū. aut ſententia arbitraria.ibid.
 ibid.num. 8 num. 23
 Falſa ſcribens inualida,nunquā Falſificatos pānos vendēs, mo-
 punitur.ibi.num. 9 tuendus eſt ſuo officio,& mer-
 Falſe ſigillum eſſingēs,punitur ce priuandus.c.cxxij.num. 14
 amputatione manus. ibid. Falſarius ſcriptor,ſigillator, vel
 num. 12 Chirographi effictor,punitur
 Falſis ſe defendens literis,pūi- exilio,inſamia. cap. cxxij. nu.
 tur poena falſi.ibi.nu. 20 mer. 3.& 4
 Falſi crimen à tortura nō eſt li Falſarius licet non nocēs pūi-
 ber.c.xlj. num. 11 tur aliquando arbitrariē.ibid.
 Falſi crimen committitur con- num. 11
 ſenſu,verbis, ſcriptis, abuſu, Falſificans literas principum ex
 ſilentio.cap.cxix.num. 3 cancellaria, punitur per ma-
 Falſi crimen cōmittit, rē adul- gnum conſilium.Ex alio cō-
 terans.ibid.num. 2 ſilio punitur per idē conſiliū,
 ibi.

INDEX.

- ibid.num. 17. & 18
Falsificans libros mercatorum, siue ibid.num. 14
punitur & poena falsi, & re-
stitutione damnorum.c.cxxiiij. 14
num. 4
Fama, præsumptio & indicia
præcedentia, per contraria sub-
sequentia eliduntur, ibi. nu. 15
Fama sola an faciat indicium ad
torturam.c.cxxvj.nu. 22
Fama, res est fragilis & perni-
ciosa. ibi. num. 23
Fama, iuncta alijs adminiculis,
facit indicium sufficiens ad tor-
turam. ibi. num. 24
Fama vehemens efficit sufficiens
indicium ad torturam. ibid.
num. 25
Fama non plenam probationem
efficit. ca. 49. num. 5
Fama bona vt patrocinetur, di-
ligens seruanda cautela. cap.
lxxvj. num. 30
Familiars à fideli testimo-
nio reijciendi sunt. ca. 50. nu. 5
Familiars inimicis à testimo-
nio sunt repellendi. ibidem.
num. 3
Famoforum libellorum auto-
res puniendi sunt capitaliter.
cap. cxxv. num. 2
Famofos libellos spargens, vir-
tutus est à damnatione capi-
tis. ibi. num. 3
Famofos libellos euulgans de
rebus capitalibus & veris,
est innoxius. ibi. num. 4
Famofus libelli de principibus re-
publi. officarijs, deferendi sunt
ad magistratus. ibi. nu. 8
Famo-

INDEX.

- Famoforum libellorum autores,
iure Pontificio flagellandi.
ibi. nu. 9
Famula à fideli testimonio
reijcienda. c. 50. nu. 6
Famulus reijcitur à testifica-
do. c. 50. nu. 6
Famuli crimina dominorum se-
ctantes, poenam quoque do-
minorum imbibunt. cap. 99
num. 8
Famuli dominis suis furantes,
pro primo furto simplici su-
spenduntur. cap. cx. nume. 41
Famulum castigans non peccat,
si castigandi limitē non transi-
tat. c. cxlj. nu. 1
Cætera vide infra in litera I.
in ver. Incuria. & in litera
S. in ver. Saluantur.
Fauentes in conspirationibus
plebuntur. cap. lxxij. numer. 8
Fautor. De hoc require infra
in litera S. in ver. Saluantur
duo.
Fœminæ admittendæ non sunt
ad testimonij fidem. cap. 50
num. 23
Fœminæ in materia fœdorum
non sunt ad testimonij au-
diendæ. ibi. nu. 24
Fœminæ in testamētis non sunt
idoneæ testes. ibi. nu. 25
Fœminæ meretrices indigne tes-
tes sunt in causa criminali.
ibi. nu. 26
Fœminis pacis recõciliandæ sce-
dus admittitur. c. cxlv. nu. 11
Fœtū arte prius mortuū pro
pellens, in laude est, non in cri-
mine. c. lxxiiij. nu. 11
Reliqua habes infra in litera
M. in ver. Mulier, & in li-
tera V. in ver. Veneno.
Feuda seu fundi, qui confisca-
tioni cedunt dominis vel prin-
cipibus. c. lxxvj. nu. 4
Feuda confiscata, ac fundi non ce-
dunt heredibus. ibid. num. 5
Feudator tenetur defendere seu
datarium vasallum, & econ-
tra. c. lxxx. nu. 39
Feudator stuprans filiā vasalli
priuatur iure suo in vasallū.
cap. xcij. nu. 10
Feudatarius stuprans filiā feu-
datoris, priuatur suo feudo.
ibid. nume. 11
Fideiussio, Nemo sui corpo-
ris periculo pro alio fide iu-
bere poterit. c. xx. num. 5
Fideiussio quando extincta &
quando non. ibi. nu. 12
Fideiussiois amplitudo in re cri-
minaria. ibi. num. 13
Fideiussores non constituendi
de non inferendo maleficio.
ibid. nume. 14
Fides nulla danda est reo in
tortura non interrogata con-
fesso. cap. xxxix. num. 2
Filiam contra stupratorem fa-
mulū, permittitur patri de-
fendere. c. lxxx. nu. 13
Filiā defendere permissum est
parentibus contra stuprato-
rem. ibid. num. 21
Filiā mochantem domi sui vel
gencris

INDEX.

- generis patri occidere per-
mittitur. ibid. num. 18
Cetera require infra in li-
tera. P. in versicul. Pater.
Filius is est, quod nuptiae demo-
strant. cap. xi. num. 16
Filius & pater censentur vna per-
sona. cap. xxv. num. 6
Filij committentium crimē le-
se maiestatis, efficiuntur in-
successabiles. ca. lxij. num. 9
Filij ac haeredes cōsistantur, he-
reditate criminoforum. cap.
lxvj. nume. 7
Filij parentum criminoforum,
cur hereditate indigni. ibid.
num. 8
Filij parentum criminoforum,
quando hereditate non pri-
uantur. ibi. num. 9
Filio oppressorū patris aut ma-
tris permittitur occidere. ca.
lxxx. nume. 32
Filio adulterantem cum ma-
tre vel nouerca occidere per-
mittitur. ibidem numer. 40
Filiū oppressum, patri defen-
dere est permittum. ibi. nu. 13
Filius non defendens parentes,
puniendus est. ibi. nu. 33
Filius homicida, per patrem de-
latus, oblatus iudici, ab ho-
micidio cōmissio excusatur.
ca. lxxiij. nu. 36
Filius toxicum parās, pro extin-
guendo parente, parricida cen-
setur. c. lxxvij. nu. 5
Filio toxicum pro occidendo pa-
rente praebens, parricida est,
ibi. nu. 6
Filio pecuniam, consiliū, vel sub-
sidium praebens pro occiden-
do parente, parricida est. ibi.
num. 7
Filiū castigans non peccat, si ca-
stigandi limites nō trāsiliat.
c. xlvj. nu. 1
Filij an & quando reconcilient
de morte parentū legitimo-
rum vel illegitimorū. c. cxlv.
num. 14
Reliqua habes infra in litera
P. in ver. Pater.
Fiscus & similis in denuncia-
tione ad qua aduerrere obli-
getur. c. vj. nu. 12
Fisco aut officario quid liceat.
c. vij. nu. 5
Fiscus & similes ius, cōsuetudi-
nem, vel stylum obseruare te-
nentur. ibi. nu. 6
Fiscus habens duntaxat famam
pro inquisitione facienda, ad
que obligatur. cap. ix. num. 1
Fiscus si p inquisitione sua pro-
ducenda, praeter coniecturas,
presumptiones, indicia, aut
suspiciones habuerit, nihil
obligatur de ipsis seipsum in-
formare. c. x. nu. 1
Fiscus, officarius, aut offitarius,
nullam dant cautionē de ex-
pensis carcerati. c. xvij. nu. 18
Fiscus quonā pacto procedere
habeat, quorū multi crimi-
noli eiusdem criminis citan-
tur, quorum alij comparue-
runt, alij verō nō. cap. xxvij.
nume. 4

INDEX.

- nume. 20
Fiscus post conclusas in iustitiā
causas admittitur producere
testes plures, instrumenta,
munimēta, literas, quibus rei
causam grauet. cap. liij. nu. 4
Fiscus & pars in criminalibus
offenduntur. c. xcv. nu. 5
Fiscus & pars sunt placandi, in
criminalibus. ibi. nu. 6
Fiscus bonorum criminalium
haeres est. cap. cxxx. nu. 4
Cetera habes supra in litera
C. in ver. Crimina.
Forma purgationis canonice.
c. 44. nu. 2
Forma debita & decens quādo
intelligitur. cap. viij. num. 13
Forma inspectionis occisi. cap.
lxxv. nu. 1
Forma & ratio inspectionis
apud Burgenfes. ibi. num. 3
Forma querele consulis cōmu-
nitatis, corā senatu per scri-
bam. ibi. nu. 5
Forme absentes homicidas pro-
scribendi, ex consuetudine
Burgenfium. ibidem. num. 7
Fornicatio quomodo cōmit-
titur. c. cxij. nu. 1
Fornicatio prohibetur iure diui-
no & iure canonico. ibi. nu. 2
Fornicatio cur à iure ciuili per-
mittatur. ibi. nu. 3
Fornicationem, qui peccatum
mortale negat, errat. ibidem.
nu. 4
Franci de adulterio nullā fe-
runt sententiā poenalem iu-
ris. c. xc. nu. 8
Fratres à testimonio ferendo
reijcendi sunt. cap. 50. nu. 10
Fratri, oppressorem fratris sui,
permittitur occidere. c. lxxx.
nu. 35
Fructus pulse ambitionis, glo-
ria Christi non modica. cap.
cxxxj. nu. 7
Frumentum de hoc require in-
fra in litera M. in ver. Mono-
polium.
Fuga laud dubiè non medio-
crem suspicionem, aut indi-
cium parit. cap. x. numero. 9
Fuga an faciat indicium ad tor-
turam. cap. xxxvj. numero. 18
Fuga facit indicium contra fu-
gentem. ibid. nu. 20
Fuga plenam probationem nō
facit in criminalibus. c. xlix.
nu. 7
Fugere an cogatur, qui inuadi-
tur. c. lxxvj. nu. 7
Cetera vide infra, in litera I.
in ver. Inuasus.
Fugiens è carcere per ipsum vi-
fracto aut criminis obiectus
est, & punitur capitaliter, cri-
mine tamen per se ante non
capitali, aut crimine innocēs
est, & punitur tamē tanquā
id ipsum commisisset. capi.
xvij. nu. 1
Fugiens è carcere aperto non
est fracto, puniendus est arbi-
trio iudicis. ibi. nu. 1
Fugiens fractis carceribus, habe-
tur p cōfessio. ca. xxxvj. nu. 19
Fundus

INDEX.

- ¶ Fundus. De hoc vide supra in ver. Feuda.
¶ Furioli ad legitima testimonio non admittendi. cap. 30. nu. 15
Furiosorum & amentium confessio nulla. cap. liij. num. 36
Furioli vel phrenitici, scilicet in ipso facto, qui dolo carent intentione & voluntate, ab homicidio commissio excusantur. cap. lxxxliij. numer. 6
Furioli iniuriam patiuntur, nullam inferunt. ibid. numer. 7
Furiolis punitio sufficiens est interna furoris vexatio. ibid. nu. 8
Furiolus ad possessionem capiedam inhabilis. ibid. nume. 11
Furioli paritantes, non ut paritidae damnantur. c. lxxxvij. nu. 9
Furioli in iniurijs non obligantur. c. cxxxvij. num. 12
¶ Furtum criminum capitalium & publicorum. c. lx. nu. 1
Furtum omnium criminum generalissimum. c. cx. nu. 1
Furtum prohibetur iure civili, naturali, consuetudinario, canonico, & diuino. ibid. nu. 3. 4. 5. & 6.
Furti definitio duplex. ibid. nume. 7. & 8
Furtum fit cum contrectatione id est ablatione fraudis, ablatione rei alienae mobilis, corporalis, vsu, pignoris animo furandi, iniurto animo domini. ibid. nume. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. & 16.
Furtum est bifarium, simplex, id est, non compositum, non simplex, id est, simpliciter, & qualificatum. ibid. nume. 17. & 18
Furti cum violatione sacrorum, cum violētia armorum, cum homicidio vel vulnere, punitio qualis. ibi. nu. 19. 20. & 21
Furtum compositum iuxta maioris partis culpam punitur. ibi. nu. 22
Furtum simplex punitur iure veteri in seruis fustigatione, vel loris, vel virgis. ibi. nume. 23
Furtum simplex punitur iure veteri in liberis nobilibus, vel in dignitate constitutis pecunia, ignobilibus vel extra dignitatem, & probis tamē, pecunia, si soluendo essent, aliis corporaliter, improbis corporaliter. ibi. nu. 24
Furtum simplex punitur iure nouo: prima vice flagellatione: secunda vice auris abscissione, & tertia vice laqueo vel putco. ibid. nu. 25. 26. & 27
Furtum simplex Lagobardi puniunt primo extinctione alterius oculi: secundo nasi praecisione: tertiō corporaliter. ibi. nu. 28
In furto iura civilia non agnoscunt magnitudinem nec etatem. ibi. nu. 34
Furtum grauatur potius frequentia quam magnitudine vel aetate. ibid.

INDEX.

- te. ibid. num. 35
In furto simplici obseruanda sunt, furti necessitas, inopia, fames, consuetudo, voluntas, calliditas, simplicitas, res furto ablata, tempus furti, locus & qualitas furis. ibi. nu. 36. 37. 38. 39. & 40.
Furto pro primo suspenduntur famuli dominis suis furantes, fures equorum, bouum, vomerum, concitores monetarum principum, hospiti suo furantes, & locis sacris furantes, vel sacrilegi, plagiatij & mangones. ibid. num. 41
Furtum quo liberi furantur parentibus, aut uxores, mariti, iura non puniunt. ibi. nu. 42
Furta licita sunt quae sunt Deo iubente, aut iure permittente. ibid. num. 51
Furtum incendiarium, vel in naufragio commissum, quid. cap. cxliij. num. 1
Furti incendiarij poena. ibidem num. 2
Furtorum emptores, fures alii in furto. cap. cxvij. num. 1
In furtorum mercatores excludi mariuncula. ibid. num. 2
Furtorum emptores, ut fures ipsi puniendi. ibid. nu. 3
Furta inficiens emens, culpa vacat. ibid. num. 4
Furtorum emptione infamis, cito labitur in priorem suspicionem. ibi. num. 5
Furtorum emptione suspecti, ut in periculum incident, confessio. ibid. num. 6
Furtum spirituale est diffamatio. cap. cxxxv. num. 1
Furem nocturnum an occidere fas sit. cap. lxxvij. num. 9
Furem nocturnum ad hoc ut occidere liceat, plura requisita. ibid. num. 2
Furem diurnum an occidere permittitur. ibid. num. 3
Fures ob leuiuscula bona non sunt occidendi. ibid. num. 4
Furum & latronum differentia. cap. lxxxvj. num. 2
Fur vocatur primo simplex, secundo confuetus, tertio famosus. cap. cx. numero 28. 29. & 30.
Fur cur morte mulctetur. ibid. num. 31
Fures in iure sunt quadrifarii, improbi & simplices, improbiore, atque hi extractores, ex pilatores, sacularij. Directorij improbiissimi: vel grassatores, plus quam improbiissimi, id est, latrones famosi. ibi. num. 46. 47. 48. & 49
Furum alij sunt manifesti, alij non manifesti. ibi. nu. 50
Furum bona sibi usurpantium amara reprehensio. ibidem num. 51
Furum receptatores, furum nihilo meliores. cap. cxvj. numero 1
Furum receptatores, ut fures plebendi sunt. ibid. num. 2
R R Fures

INDEX.

- Fures ad legitima testimonia non admittendi. cap. 50. numero 19
- Furantes aut decem oues, quatuor porcos, equum unum, bo uem vel vaccam unam, puniuntur in metallum, &c. cap. cxij. nu.
- Furantes dicta cum violentia, puniuntur deuotione bestiarum. ibid. nu.
- Furantes anates, anseres, pauones aut gallinas, arbitratie puniuntur. ibid. num.
- Fucus excusationis duelli. cap. xlij. num.
- G**
- Gandenſis pretor non agit in reum, nili conquerente parte. cap. cxlv. nu.
- Gandenſibus priuilegio conceſſum eſt a comitibus Flaſtrijs, ut ſi quis ciuem Gandenſem euaginato cultro petat, mulſctetur lx. libris Pariſienſibus. cap. cxxvij. num.
- Genethliaci qui dicantur. cap. lxj. num.
- Genero licet occidere adulterum. cap. lxxx. num.
- Geomantia ſpecies diuinationis, hinc Geomanti dicti. cap. lxj. num.
- Gratia iudicis ſemper imploranda. cap. liij. num.
- Gratia permiſſa, vniuerſim, aut particulatim conferenda. ibi. num.
- Graui metu. De hoc habes infra in litera P. in ver. Peccantes.
- H**
- Harioli qui dicantur. cap. lxj. num.
- Haruſpices qui ſine. ibid. numero 102
- Herbis letalibus, vide infra in litera L. in ver. Letalibus.
- Hereditatis expilatoris crimen eiusque poena. cap. cxij. nu.
- Cetera vide ſupra, in litera E. in ver. Expilator.
- Heredes priuilegio defuncti gaudent. cap. xxvij. num.
- Hæreticus ad legitimum teſtimonium non eſt admittendus. cap. 50. nu.
- Hæreſis crimen læſe maiestatis diuinae. cap. lxj. num.
- Hæreſis non immerito crimen læſe maiestatis diuinae appellatur. ibid. num.
- Hæreſis quare cæteris criminibus grauior & deteſtabilior. ibid. num.
- Hæreſi qui notandi ſunt, & eorum poena. ibid. num.
- Hæreſis crimen plectendum eſt, non ſolum in plebeis, verum etiam in principibus. ibidem. num.
- Hæreſis crimen habet duo extrema ſubſtancialia. ibi. nu.
- In hæreſeos crimen non ſolum verbo, verum & facto quis incidit. ibid. num.
- Hæretici quibus poenis afficiendi. ibid. num.
- Hæretici puniuntur poena ignis. lxxxvij. num.
- ibid. num.
- Hæretici a locis ſacris non tuncantur. cap. cvj. num.
- Homicida ad teſtimonium non eſt admittendus. ca. 50. nu.
- Homicida humani generis extirpatores. cap. lxvij. num.
- Homicida capitaliter puniendus. cap. lxvij. num.
- Homicida etiam conſilio quis efficitur. cap. lxx. num.
- Homicida conſilium ac opem præſtans per viam iuſtitiae, gratiae aut alimoniae, non eſt puniendus. cap. lxxj. numero 4. 5. & 6
- Homicidam oportet ante tertium diem ſeſe per amicos de facto prodere. cap. lxxv. num.
- Formæ abſentes homicidas perſcribendi ex coſuetudine Burgenſium. ibid. num.
- Homicida offendit quatuor, Deum bifariam, Reipublicam & principem, occiſi parentes & cognationem, interfectum omnium maximè. lxxvij. nu. 15. 16. 17. & 18
- Homicidæ ſpirituales, præter debitam poenam etiam irregularitatem incurrunt. cap. lxxvj. num.
- Homicida ſæpius ex vindicta, quam ex amore iuſtitiae. cap. lxxxj. num.
- Homicida ſui neganda eſt eccleſiaſtica ſepultura. cap.

Hæretici

INDEX.

- lxxxvij. num.
- Homicida ſui qui furca dam nandi & bonis proſcribendi. ibid. num.
- Homicidas ſui quomodo dam nent Philoſophi. ibid. nu.
- Homicidæ inſidioſi a locis ſacris non tutantur. cap. cvj. num.
- Homicidis inſidioſis canones ex communi conſenſu, eccleſiaſticam libertatem negant. ibid. num.
- Homicidium conſentienti, ſed ad ſui deſenſionem neceſſariam patratum, incumbit onus probandi. cap. xxxij. num.
- Homicidium proſus negans, & quatenus probatum fuerit, ſe commiſiſſe ad deſenſionem dicens, non habetur pro conſeſſo. ibid. num.
- Homicidium capitalium & publicorum criminum. cap. lx. num.
- Homicidium Cain, ſuit ſecundum crimen. ca. lxvij. num.
- Homicidij enormitas a lege diuina, ab effectu vario, ex iure Pontificio, poena talionis. ibid. nu.
- Homicidium inter humana commiſſa grauiſſimum. ibid. numero 10
- Homicidij poena ex lege diuina. ibid. num.
- Homicidij a poena nullus excuſandus. cap. lxvij. num.
- Homicidium ex propoſito commiſſum.
- RR ij

INDEX.

mittitur manibus atque in-
strumento, lingua, consensu,
vel permiffa, signis, incantati-
onibus, toxico ac veneno. cap.
lxvij. num. 1
Homicidij manualis modi &
instrumenta. cap. lxx. num. 1.
2. & 3.
Homicidium lingua commit-
titur quatuor modis, falfo te-
stimonio, confilio, mandato,
iniqua condemnatione. cap.
lxx. num. 1
Homicidium falfo testimonio
committitur. ibid. num. 2
Homicidij mandato commiffio.
ibid. num. 8
Homicidij pœna tenetur, lite-
ras homicidij fcienter portans
ibid. num. 11
Homicidium præcipiens, iubēs
aut mandans, punitur, vt oc-
cidens punitur. ib. nu. 13
Homicidium consensu comit-
titur, aut ante factum, aut in
facto, aut post factū. cap. lxxj.
num. 1. 2. & 3
Homicidium fi quis commit-
titur, commonftratione perfo-
næ, commonftratione viæ pe-
riculofæ, confilio & indicij
doloſis in alicuius necem. cap.
lxxij. num. 1. cum ſeq.
Homicidij reus nō eſt, qui tan-
tum vulnerat morientem po-
ſtea culpa ſua, vel medici impe-
ritia. cap. lxxv. numer. 2. & nu-
mero 19
Homicidium tēpore medita-

tum, negat defenſionem ſui.
cap. lxxvj. nu. 10
Homicidium quando nō tem-
pore præmeditatum. ibid. nu-
mero 11
Homicidij reus efficitur prior
inuafus, ac poſtea inuadentem
in fugam conuerſus occidens.
ibi. num. 10
Homicidij reus eſt, pugna pri-
or iterans, inuadens, & occi-
dens. ibid. num. 21
Homicidij coadiutores quomo-
do puniendi. ibidem. nu-
mero 27
Homicidij in pugna tumultu-
aria dubia inceptores punien-
di. ibi. num. 18
Homicidas ſuos, qua pœna ſu-
ra canonica afficiant. ibidem.
num. 31
Homicidiorum materia quāta
difficultas. ibi. num. 33
Qui aliquem aut lædendū, aut
interimendum vi retinet, eo-
dē crimine cū lædente, aut in-
terimemente inuoluitur. cap. 77.
nu. 8
In homicidio ex multorū vul-
neratione orto, ſinguli contra
ſamam ſibi aduerſam, in pro-
bationibus audiendi ſunt. ibi.
num. 9
Homicidij & nō homicidij cer-
ta probatio fieri debet per me-
dicos & chirurgos peritos. ib.
num. 10
Homicidij crimine & non læ-
ſionis tenetur, qui alterū inua-
ferit,

INDEX.

ferit, aut letali vulnere con-
fixerit (etiā ſi læſus ſemel ē
leſto ægritudinis leuatus pla-
teatim ambulauerit) ibidem
num. 18
Homicidij criminales pœnas,
quidam volunt poſſe conuer-
ti in pœnas civiles, ſed per-
nitioſe. ibi. nu. 36
Homicidium quodvis ſuo fa-
cto infames reddit. cap. lxxxj.
num. 4
Homicidio commiſſo qui pœ-
nam euadunt. ca. lxxxij. nu.
1. cum ſeq.
Homicidium qui commiſit à
x. annis accuſari poteſt, à xx.
annis nullo modo accuſari
poteſt. ibid. nu. 34
Homicidium caſuale nō ligat
ad irregularitatem, exempla.
ibid. num. 24
Homicidium caſuale commit-
tens per negligentiam, ſit ir-
regularis. ibi. nu. 25
Homicidij caſualis ab irregulari-
tate, facile abſoluit S. Pon-
tifex. ibid. num. 26
Homicidio commiſſo, cum de
autore vulneris dubitatur,
qua pœna ſint pœnantes af-
ficiendi. cap. lxxvj. num. 24
Homicidij reus ſit, qui infirmū
vulnerat, quamvis non leta-
liter, modo decedat. ca. lxxvij.
num. 40
Homicidium in defenſione al-
terius commiſſum, quibus ca-
ſibus de iure excuſatur. cap.
lxxx. num. 13. & 14
Homicidium caſuale ab auri-
gis, tegularijs, putatoribus, ſa-
gittarijs, &c. commiſſum, præ-
ſcripto modo obſeruato ex-
cuſat. cap. lxxxv. num. 1. cum
ſeq.
¶ Homo, vbi de hominis ſalu-
te tractatur, diligentius fieri
debet examinatio. ca. xxvij.
num. 11
¶ Hominem ferire gladio, & ſtri-
cto gladio cadem minari, pa-
ris ſunt. cap. liij. num. 19
¶ Hominem extinguere veneno
atrocius eſt, quā occidere gla-
dio. cap. lxxij. num. 2
¶ Honoris ſui omnibus per-
miſſa eſt defenſio. cap. lxxxix.
num. 4
¶ Hoſtes à ſideli testimonio ſe-
rendo reiſciendi ſunt. cap. 50.
num. 3
¶ Hoſtem occidens iniuſtis bel-
lis non tenetur de homicidio
ca. lxxxij. num. 5
¶ Hydromantia ſpecies diuina-
tionis, hinc dicti Hydroman-
ti. c. lxj. nu. 101
I
¶ Gnauī ciues ſunt telluris in-
utile pondus. ca. cxxvj. nu-
mero 26
¶ Ignoto ſuppetias ferre, licet
ciuibus, non tamen tenetur.
ca. lxxx. nu. 3
¶ Ignotis permittitur alterius v-
xoris accuſatio de adulterio.
lxxxix. num. 41
R R iij ¶ Illa

INDEX.

- ¶ *Malinitas innoxia nullū sal-*
sitatis crimen agnoscit. cap.
cxij. num. 15
¶ *Malinitas sensum mutans sal-*
sitatem habet. ibid. num. 16
¶ *Illegitimatio à parte matris*
in Flandria nunquam. cap.
cxlv. num. 13
¶ *Imagines serio male tractan-*
tes, morti sunt obnoxij. cap.
lxj. num. 25
¶ *Immisericors est misericordia*
vni parcere, & omnes in di-
scrimen adducere. ibidem.
num. 57
¶ *Immunitatis Ecclesiasticæ va-*
riæ discordantiæ. cap. cvj. nu-
mero 22
¶ *Impetrans in materia purga-*
tionis, si citati secunda con-
tumacia non comparuerint,
impetrans, ob citatorū con-
tumaciā iudicabitur purga-
tus. cap. xxvij. num. 19
¶ *Impingentem alapam licet*
repellere gladio. cap. lxxix.
num. 1
¶ *Impuberes & furiosi in iniu-*
rijs non obligantur. capit.
cxxxvij. num. 12
¶ *Incantatio crimen lasæ ma-*
iestatis diuinæ. cap. lxj. nu-
mero 9
¶ *Incantatores qui dicantur. ibi-*
num. 102
¶ *Incarceratio à comparitione*
excusat. cap. xxv. num. 22
¶ *Incarcerati quomodo & quan-*
do laxantur à vinculis. cap.
xix. num. 5. & ibid. num. 8. ha-
bentur Flandriæ vsus.
¶ *Incarceratus an possit recom-*
mendari. cap. xxi. nu. 1
¶ *Incarcerati non sunt inedia, siti*
aut fame torquendi, dignos
solatio priuandi. cap. xvij.
num. 10
¶ *Incendium, ruina, aut simi-*
lis casus fortuitus, claustra-
rium absoluit ab eruptione.
cap. xvij. num. 4
¶ *Incendium capitaliū & publi-*
corum criminum. cap. xxx.
num. 1
¶ *In incendio quid spoliatus, vim*
priuatam committit. cap. c.
num. 4
¶ *Incendium spontaneum patrē-*
famiās grauatur crimine, im-
missum nullo crimine gra-
uat. cap. ciij. num. 1
¶ *Incendii casu fortuito natum,*
patremfamiās ab omni cri-
mine purgat. ibid. num. 8
¶ *Quid de incendio malitia im-*
missa. ibidem.
¶ *Incendium quādo censetur im-*
missum. ibid. num. 9
¶ *Incendij occasionem præbens*
non vacat crimine. ibidem.
num. 10
¶ *Incendium committitur dolo,*
lata culpa, leui & leuissima.
in ciuitatibus & in pagis. ibi-
num. 11
¶ *Incendij præparationes struens,*
punitur vt factor. cap. ciij.
num. 11
Incen

INDEX.

- Incendiariorum punitio varia. 2
ibid. num. 2
Incendiariorum supplicium de
iure civili, & canonico, & se-
cundum consuetudinem. ibi-
num. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 13. 14. 15. &
16.
Incendiarij succrescunt post bel-
la confecta. ibid. nu. 12
In incendiario vehemens inue-
ntio. ibid. num. 1
Incendiarij templorum, à locis
sacris non tutantur. cap. cvj.
num. 15
Incendendi volūtas punitur pro
effectu. cap. ciij. num. 10
¶ *Incestus in libidinis speciebus*
crimen grauissimū. ca. xciiij.
num. 1
Incestus fit, cum sanguine car-
nali, toro coniugali gradu fi-
dei & spiritali nobis cōiun-
ctis. ibi. num. 2
Incestus punitio variè capitalis
est. ibid. num. 3
Incestus punitio ex iure civili
& iure canonico extra matri-
monium, & in matrimonio.
ibid. num. 4. 5. & 6
Incestum committit, qui neptem
cognoscit citra dispensatio-
nem. ibid. num. 7
Incestum non committit cōcum-
bens cum nepte in matrimo-
nio dispensato, & per ignorā-
tiam personæ. ibi. num. 8
Incestus punitio est, & spiritua-
lium & secularium iudicium.
ibid. num. 9
Incestuosi ad legitima testimo-
nia non admittuntur. cap. 50
num. 19
Inconsideratus eiectus, vide in-
frā in litera L. in ver.
Lædens.
¶ *Inconstantia an faciat indiciti-*
ad torturam. cap. xxxvj. nu-
me. 26
¶ *Incuria per quam incendium*
oritur, variè puniendi. cap.
ciij. num. 2
¶ *Incuria, per quam incendiū ori-*
tur, variè puniendi. ibid. nu.
3. 4. 5. & 6
¶ *Incuria patrisfamiliās nihil pre-*
struitur, nec ebrietas, nec fa-
mulorum insipientia negli-
gentia, vel malitia. ibid. nu-
me. 7
¶ *Indigni & inhabiles in causa*
criminali, admittuntur ad
exonerandum. cap. xxv. nu-
me. 2
¶ *Indicia quæ sunt. c. x. num. 2*
Indicia ex quibus oriuntur. ibi-
num. 3
Indicium seu præsumptio, ex lo-
corum varietate, varia conie-
ctura ducitur. ibi. num. 8
Indicia testibus nequaquam su-
spectis constare debent. ibid.
num. 14
Indicijs nemo venit criminali-
ter condemnandus. ibid. nu.
16. & cap. liij. nu. 10
Indicia in criminalibus debent
esse luce clariora. cap. x. num. 17
Indicia quando dicantur esse ad
tortu-
RR iij

INDEX.

torturam legitima iudicis arbitrio committitur. ca. 36. num. 1
 Indiciorum sufficientiam iudicare, solius est iudicis, ibid. num. 2
 Indicia trifaria, à veritate remota, veritati propinqua, veritati propinquissima, aliàs generalia, semiplena & dubitata, plena & indubitata ibid. num. 11
 Indiciorum propinquorum ac remotorum quis sit effectus. ibid. num. 21
 Indiciorum plenorum & indubitatorum, quis sit effectus. ibid. num. 13
 Indicium ad torturam efficiunt duo testes fide digni. ibid. num. 14
 Indiciū ad torturā efficit vnus testis fide dignus, de veritate deponens. ibi. num. 15
 Indiciorum exempla in latrocinio, furto, adulterio. ibid. num. 16
 Indicium ad torturam efficit vnus testis de visu deponens, quando alia circumstantiæ nõ obstant. ibi. num. 17
 Indiciū mne vnum, an plura requirantur ad torturam. ibid. num. 28
 Indicium vnum, an plura requirantur ad torturā, iudicis arbitrio relinquatur. ibi. nu. 32
 Indicium varijs nominatur modis apud Iurisperitos. ibi. nu-

mer, 33
 Indicia noua quæ. cap. xxxviii. nume. 5
 Indicijs indubitatis, fas est iudicem ad sententiam ferendam accedere. c. liii. num. 9
 Indicia præuia requiruntur ad torturæ quaestionariæ subltiam. ibid. num. 29
 Indicia volūtatis occidendi, quæ sint. c. lxvij. num. 12
 Inducias triduane nonnullis in locis admittuntur. cap. xxxj. num. 4
 Inducias violentium poena. ca. cvij. num. 2. 3. 6. & 7.
 Infamia notatus non est idoneus testis. cap. 50. nu. 13
 Infamiam prius inferetem inducerimēs, excusatur defensione necessaria. cap. lxxix. nume. 2
 Infamati opulencia spectanda in conclusione pecuniaria. ca. xlvij. num. 10
 Infamis non denuntiat. cap. vj. num. 3
 Infamium testimonia de rebus infami loco patratīs saluantur. cap. l. j. num. 10
 Infantes ad septimum vsque annum censendi sunt. cap. lxxxiiij. num. 2
 Infantia nostræ ætatis, præciantia deterior. ibi. nu. 5
 Inferens damnum alteri malitiose, tenetur ad restitutionem omnium detrimētorum. ca. cxliij. num. 1

Infe-

INDEX.

Inferiori non conceditur ius ca num. 9
 stigandi superioris. cap. cxlj. num. 3
 Infideles à locis sacris non tumentur. cap. cvj. num. 14
 Infirmitas à comparitione excusat. cap. xxv. num. 21
 Infimum vulnerans etiam nõ letaliter, homicidij, si moriatur, sit obnoxius. cap. lxxvij. num. 40
 Infortunium quid sit, & quādo contingit. cap. lxxxv. nume. 13
 Infraactores & littorum & riparum puniuntur igne, aggerum, pratorum, puniuntur in metallum, vel restitutione vel morte, aut aliter. cap. cv. num. 3
 Inhabiles. De his habes supra in ver. Indigni.
 Inimicitia capitales tribuunt citato excusationem. cap. xxv. num. 23
 Inimicus non denuntiat. ca. vj. num. 6
 Inimici à fideli testimonio ferendo reijciendi sunt. cap. 50 num. 3
 Inimicus quis dicendus. ibi. nume. 4
 Inimicus nuper, nunc tamen amicus factus, à testimonio repellitur. ibidem
 Iniquas mensuras aut pondera faciens, locans, conduccens, aut vendēs, tenetur restitutione damni. cap. cxxij. num. 9
 Iniuria committitur verbis, re & facto, scriptis, gestibus, cap. cxxxv. num. 1
 Iniuriam non facit qui iure suo vitur. cap. cxxxvj. nu. 3
 Iniuria verbis committitur in iudicio, extra iudicium exprobrando naturæ vitia, obijciendo mendacia, vel dicendo, mentiris, minis, quæ reparationem non exposcunt, & blasphemia. ibidem. nu. 1. 2. 4. 6. 13. & 15.
 Iniuria non minus absenti dicitur, quàm præfenti. ibid. nume. 5
 Iniuria verbalis sit leuior, ex alterius prouocatione. ibi. nume. 7
 Iniuria verbalis non committitur nisi animo iniuriandi cupiditate. ibid. num. 8
 Iniuriarum reparatio quomodo fiat. ibid. num. 11
 Iniuriarum causa quando cesset. ibid. num. 19. 20. 21. 23. & 24.
 Iniuriam ex causa dissimulans, nõ perdit iniuriarum actionem. ibi. num. 12
 Iniuria factorum quomodo & vbi fiat. cap. cxxxvj. nu. 1. 2. 3. 6. 7. 8. & 9
 Iniuriarum per facta emendæ sunt iuxta singularum ciuitatum constitutæ. ibid. nu. 4
 Iniuriarum actio quādo cesset. ibid. num. 10
 Iniurijs

INDEX

Iniurijs qui nō obligantur. ibi. num. 12
Iniuria reparandæ tot tunc, quot fuere iniuriantes, ibid. num. 11
Iniuria non inferitur nisi animo maligno, ibidem nu. 14
Iniuriarum alię enormes, id est, quę sunt cum læsione corporali, alię leues &c. ibid. num. 17
Iniuria enormitas perpenditur ex qualitate temporis, loci, & personarum. ibi. nu. 19
Iniuria scriptorum quomodo fiat. c. xxxvij. num. 1
Iniuria gestum sit, nutibus, si quis indicijs, commonstrationibus, imprecatorijs signis, distortionibus, iniectionibus, vel abutibus. cap. xxxix. num. 1
Iniuria committitur dicendo: Mentiris saluo honore tuo. c. xxxvj. num. 7
Iniuriam filiorum in parentes, magistratus ipse subinde corrigit. c. xli. nu. 4
Iniurians quomodo puniendus. c. xxxv. num. 3
Iniurians verbis cogitur ad reuocationem & reparationē. c. xxxvj. num. 1
Iniurians ex causa in iudicio crimine vacat ibid. nu. 2
Iniurians capitaneo suo, puniatur capitaliter. cap. xxxvj. num. 13
Iniuriantis per blasphemiam,

rara est punitio. cap. xxxvj. num. 15
Iniuriato contra iniuriantē age re licet. c. xxxv. num. 1
Inquisitio seu informatio vulgaris quid sit. c. iij. num. 5
Inquisitio, vulgō informatio. c. viij. num. 1
Inquisitio semper ex iudicis officio fit. ibid. num. 2
Ad inquisitionem debitū multa concurrunt necessaria. ibi. num. 4
Inquisitio fit de maioribus criminibus. ibi. num. 6
Inquisitio nō fit de leuibus criminibus. ibi. num. 7
Inquisitionem præcedit publicatio fama. ibi. num. 8
Inquisitio in decenti ac forma debita redigi debet. ibidem. num. 12
Inquisitio triplex, generalis, specialis, & generalis simul & generalis. ibid. num. 14
Inquisitio generalis non requirit famam publicam præcedere. ibid. num. 15
Inquisitio specialis famā publicam præcedentem requirit. ibi. num. 16
Inquisitio generalissima, secundum Panormit. ibid. num. 17
Inquisitio specialis secundum eundem. ibi. num. 18
Inquisitiones duntaxat seruiunt ad præparandum, & nequaquam ad instruendum iudici-

INDEX.

cium. ibi. num. 19
Inquisitione facta ex mero iudicis officio absque alicuius requisitione, non traditur reo inquisitionis copia. ibid. num. 21
Inquisitionis præcedētis copia. nunquam traditur parti in Flandria consilio. ibid. num. 22
Inquisitio siue iudicis officium inquisitoris, tollitur viginti annis. ibid. num. 24
Inquisitio à tormentis non est auspicanda. cap. xxxvij. num. 17
Inquisitio de cōfessione criminis nō rogatorum post faciendam. cap. xxxix. nu. 3
Inquisitionem facturum, plene de circumstantijs edoctum oportet. cap. xlvij. nu. 9
Inquirere quis potest. cap. viij. num. 3
Inquiri minimē potest contra indistinctos. ibidem. num. 9
Infractoribus viarum, canones ex communi cōsensu, ecclesiasticam libertatem negant. ca. cvj. num. 20
Indiosos homicidas loca sacra non tutantur. ibid. num. 7
Insigne patrię ac reipublicę commodum, citatū excusat. cap. xxv. num. 12
Inspecionis ratio & forma apud Burgenfes. cap. lxxv. num. 3
Intendens alteri crimē quod probare nequit, monomachiam indicere solet. cap. xliij. num. 1
Interimit sese, qui medicorū præcepta negligit. cap. lxxvij. num. 20
Interinaturus, literas exhibeat intra annum, & diem. cap. cxlvij. num. 15
Item se captiuum præbeat. ibi. num. 16
Item contra se citet procuratorem generalem. ibid. nu. 17
Item quæstorem in Flandria. ibidem. 17
Item prætorem loci. ibid. num. 18
Item partem aduersam. ibid. 18
In interinatione mentiens, virtute remissionis se priuat. ibid. num. 18
Interinatio in Flandria committitur dominis de cōsilio. ibi. num. 21
Interrogationes habendę in promptu, ante questionis actum. ca. xxxvij. nu. 7
Interrogationes tantū faciendę de delatis. ibid. nu. 10
Interrogationes non formandę de aliorum delictis. ibid. num. 12
Inuadere quid sit. cap. lxxvij. num. 1
Inuadere in domo & in domus vestibulo, crimine sunt paria. ibid. num. 6
Inualidus iniuria quomodo puniendi. ibid. num. 2
Inuadens

INDEX.

Inuadēs armis (etiā citra vsum)
multam statui incidit. ibid.
num. 3
Inuadens alterum armis, arma
victa gestans, & armis alte-
rum vulnerans, grauissima
tantum multa damnandus.
ibid. num. 4
Inuadens alterū aut letali vul-
nere conficiens (etiam si lac-
sus semel a lecto agniti-
nis leuatus, plateam inam-
bulauerit) tenetur crimine
homicidij, non lacionis. ibi.
num. 13
Inuadēs vnus plures, vna quo-
que multa damnabitur. ibid.
num. 30
Inuadētibus pluribus vnū, sin-
guli statuti violati rei insoli-
dum constituuntur. ib. nu. 29
Inuaforem interimens defendē
di sui gratia, puniendus non
est. c. lxxiiij. num. 4
Inuafus an fugere teneatur. ca.
lxxvj. nu. 7
Inuafus quando fugiendum. ibi.
num. 8
Inuafus quādo non fugiendum.
ibid. num. 9
Inuafus prior ac postea inuade-
tem in fugam conuersum oc-
cidens, homicidij reus effi-
ciatur. ibid. num. 21
Inuafus ab altero, & citra peri-
culū euadere compos, tene-
tur effugere. c. lxxvij. num. 6
Inuafus & insigne magno pe-
riculo suorum bonorum ef-
fugere nequens, non tene-
tur effugere. ibi. num. 7
Inuafus ad arctū vsq; & præ-
sentissimum periculum, illic
tantum sese defendere tene-
tur. ibid. num. 8
Inualidus forti potior sui de-
fendendi ratio, quā inuali-
do. c. lxxix. num. 6
Inuolantes & ridentes tantum,
in iniurijs non obligantur.
c. xxxvij. num. 12
Inuolens laesit minuit, nō
tollit delictum. c. lxxj. nu. 23
Inuolens prætextus an excu-
sent. ibid. nu. 22
Inuolens homicidium, punitur
vt occidens. c. lxx. nu. 13
Inuolens quando ordinaria pœ-
nam potest, causa cognita, au-
gere, & quando minuire. c. j.
num. 5 & 6
Iudex fiscus & similes in denū-
tiatione, ad quæ animaduert-
tere obligatur. c. vj. num. 12
Iudex solus, aut eius potestatis
habens, inquirere potest. cap.
viii. num. 3
Iudex de iure obligatur dare
parti inquisitionis copiam fa-
cta ad instantiam partis. ibi.
num. 20
Iudex ac fiscus in multis Flan-
diæ curijs obligantur dare
parti restum nomina ac co-
gnomina, necnon totius in-
quisitionis copiam. ibi. nu. 23
Iudex & fiscus inquirent dun-
taxat de crimine intra xx. an-

INDEX.

nos, nequaquam. ibid. nu. 24
Iudex aut fiscus habens dunta-
taxat famam pro inquisitione
facienda, ad quæ obligatur.
c. ix. nu. 1
Iudex aut fiscus si p inquisitio-
ne sua producenda præter cō-
iecturas, præsumptiones, in-
dicia, aut suspensiones, habue-
rit nihil, obligatur seipsum
de illis informare. c. x. num. 1
Iudex quæ indagare obligatur
ibi. nu. 10
Iudicis arbitrio indubiè relin-
quitur, vbicunque non est ex-
pressum aliquid à iure. ca. xj.
nu. 8
In rebus iudici certa notione
perspectis, nullus legum or-
do, nulla recepta procedendi
forma, seruanda est. ca. ii. nu-
me. 17
Iudex rei omnis necessarii de
fectum solus adimplet, in no-
torijs criminibus coram ipso
commissi. ibi. nu. 18
Iudici licet cōtra reum summa-
tim procedere sine forma ac
iudicij strepitu, crimine iudi-
cis conspectu pro tribunali
sedentis admissi. ibid. nu. 19
Iudex in crimine capitali iubet
reum apprehendi, idque per
commissions criminales
in Flandriæ & Mechlinensi
consilio, ex petitione partis
tantum procuratoris tantum
vtriusque, vel ad informatio-
nem iamiam habitā aut ad
informationem mox produ-
cendam. ca. xij. nu. 1
Iudex in capitali crimine iubet,
rei bona fideliter cōscribi, id
que per satellites, nuda ipso-
rū scilicet auctoritate & iura-
mēto, in curijs feudorū, & in
quibuscunq; alijs tribunali-
bus. ibidem.
Iudex elargiti debet reo citato
competens commodumque
tempus comparationis. cap.
xiiij. nu. 8
Iudicum nonnullorum nostri
temporis error non pusillus
cap. xiiij. nu. 5
Iudicis officium circa reum in-
fontem. c. xvij. nu. 12
Iudex debet considerare quid
mouerit fugientē vel estrin-
gētē, quo securius iudicet.
cap. xvij. nu. 6
Iudex temerē captiuū relaxans,
aut mādans relaxandum, ad
quid teneatur. c. xix. nu. 3
Iudex detinens volētem idonee
satisfacere, tenetur iniuriarum
actione. c. xx. nu. 2
Iudex acriter expendat fideius-
siones in crimine criminali.
ibid. nu. 8
Iudicibus coram duobus nemo
tenetur litigare, & compare-
re pro eadem causa. c. xxxij.
nu. 4
Iudicis partes in cōfessum nul-
la sunt, nisi in condemnādo.
ca. xxxij. nu. 5
Iudex ad quæstionem non faci-
le nec

INDEX.

Iñ nec repente profiliat. cap. xxxv. nu. 3
 Iudicis committitur arbitrio, quando dicantur indicia sufficientia esse ad torturam. ca. xxxvj. nu. 1
 Iudex solus iudicat inditiorum sufficientiam. ibi. nu. 2
 Iudicis arbitrium, discretio. & conscientia debent esse iuri & aequitati consona. ibi. n. 3
 Iudex debet sequi regulam legum, & non conscientiam suam legibus aduersantem. ibidem nu. 5
 In iudice dicunt esse duo sales. scilicet sal sapientiae, ut intellectus legum, & canonum, & sal securae conscientiae. ibid. nu. 8
 Iudex quando veram & rectam habet conscientiam. ibidem. nu. 9
 Iudici verò & prudenti quid considerandum, cum res ad torturam quaestionem exigitur. ibi. nu. 34
 Inuestio auctoris in sanguinarios iudices. cap. xxvij. nu. 6
 Iudicis officium priusquam in causis criminalibus procedat ad sententiam. cap. liij. nu. 1
 Iudicem correctionis errorum suorum poenitere aut pudere non conuenit. ibid. num. 3
 Iudex probationes inapertas curabit ante condemnationem ex planandas. ibi. nu. 7
 Iudicem oportet diligenter attendere confessionis causam & modum. ibi. nu. 14
 Iudicem in rebus dubijs propositiorem esse conuenit ad absolutionem, quam ad condemnationem. ibi. nu. 35
 Iudex in ferenda sententia per petuò sequi debet poenas ordinarias, & in legibus constitutas. c. lv. nu. 4
 Iudex in poenis extraordinarijs ferendis, oportet eas expedit non ex animi sui religione, sed ad ea quae ipsi, non tanquam Petro, sed tanquam iudici innotuerunt, & probata sunt. ibi. nu. 5
 Iudicem semper commendat clementia. ibi. nu. 6
 Iudicem esse moderatum & facilem, equum esse, in leuibus potissimum causis. ibid. nu. 7
 Iudicem conuenit ad absoluentem, quam ad damnandum esse procliuorem, ubi materia obsecurae sunt & ancipites. ibid. nu. 8
 Iudex in omnibus delictis, singulas vniuersasque legum constitutiones adamussim obsecut. ibi. nu. 9
 Iudex in omni condemnatione criminali condemnationis causam articulatim exprimat nec cessum est. ibi. nu. 10
 Iudicem non aequum est esse mitiorem lege. c. lxj. nu. 4
 Iudices ambo (ecclesiasticus scilicet

INDEX.

licet & secularis) ad eiusdem delicti punitionem, aliquando concurrunt. ibidem. num. 20
 Iudex ecclesiasticus in simonia eos variè, idque arbitrariè animaduertit. ibidem. nume. 63
 Iudex nimis corruptus, innocentem morte damnans, ut homicida puniendus, citra verò mortem damnans, datur in exiliu, bona confiscantur, lege Iulia repetundarum, poena concussionis vel falsi tenetur. c. lxx. nu. 15
 Iudices iniqui, rei damnis omnibus reparandis obnoxij sunt. c. lxxvj. nu. 34
 Iudicibus indoctis, à doctoribus consilium petendum est. ibi. nu. 35
 Iudex iusta occisione malefici non peccat, sed meretur. cap. lxxj. nu. 7
 Iudici tortore carente, permittitur viles personas ad iustitiae executionem cogere, & rusti coru currus ad eisdem actus sistere. ibidem. nume. 11. & 12
 Iudex priuatum cogere potest aduendendum fundum, iustitiae executione idoneum. ibi. nu. 13
 Iudicum potestas ex Deo est. c. lxxxix. nu. 7
 Iudex ad vim publicam puniendam dissimulans, puniendus est ipse grauiter. cap. xcviij. nu. 16
 Iudex ad priuatam vim dissimulans, redditur infamis, indigne omni officio, obnoxius poenae arbitrariae in praxi. ca. 100. nu. 9
 Iudex in latrocinio dissimulans quomodo puniendus. cap. cij. nu. 8
 Iudicis arbitrium in maleficijs, etiam ad mortem se extendit. c. cv. nu. 5
 Iudex secularis non seruat perniciosa iuris canonici laxitatem. c. cvj. nu. 12. sed ridetur à Petro de Ferrarijs. ibi. nu. 21
 Iudex violationem sepulchri non puniens, damnatur xx. li. aut. ri. c. cix. nu. 5
 Iudex falso iudicans, declaratur falsarius publicus, & punitur poena arbitraria. c. cxxj. nu. 8
 Iudex partem vel minis vel inductionibus pecuniae gratia pertrahens, ut vel citius iudicet, vel tardius iudicet, aut male iudicet, seu non iudicet, concussionem committit. ca. xxix. nu. 2
 Iudex concussor iure canonico puniendus, ut calumniator. ibid. nu. 6
 Iudicis corrupti punitio in ciuilibus, est restitutio principalis cum quadruplo in capitalibus est vel mors, aut exilium seu quaelibet poena. c. cxxx. n. 3
 Iudici quae munera permittit in Francia. ibi. nu. 10
 Iudicem suum cedens, puniendus est corporaliter. c. cxxxvij. nu.

INDEX.

nu. 18
Iudicium est, suos ad reconcilia-
tionem mutuam cōpellere. In iudicijs criminalibus proce-
ditur accusatione. cap. v. nu. 1
Iudex partes procaces ad Gifila-
tionem constringit. ibi. nu. 4
Iudici ius suum feruatur inte-
grum, pace inter partes com-
posita. ibi. nu. 5
Iudex ex audita partiū pace cō-
posita, criminis cōfessionem
arguit, ex qua ad punitionē
procedit. ibi. nu. 8
Iudex in notorijs iuris ordinē
non feruat. c. ij. nu. 6
Iudicium hominis proprię suę
innitenti sententię, plerun-
que fallit, & fallitur. c. xxxvj.
nu. 6
Iudiciorum criminalium alia
criminaliter, intēcata, alia in-
tentata ciuilitur. c. ij. nume. 1
Iudicia criminalia, criminaliter
intēcata sunt. ibi. nu. 2
Iudicia criminalia ciuilitur intē-
cata sunt. ibidem. numero. 3
Iudicia criminalia secundū nō-
nullos sunt. ibi. numero. 4
Iudicia ciuilia sunt ibidem. nu-
mero. 5
In iudicijs criminalibus crimi-
naliter intentatis proceditur
ordinariē & extraordinariē,
ordinariē, delatiuē, id est, per
querelam partis: probatiuē,
id est, quando delata inuesti-
gatione, vera probantur: ex-
traordinariē summē in cogni-
tis, simpliciter, cū res vrget
maturationem. c. iij. nume. 1
2. 3. 4. & 5
In iudicijs criminalibus proce-
ditur accusatione. cap. v. nu. 1
Iudei lingua Christum cruci-
fixerunt. cap. lxx. numero. 6
Iura antiqua scripta quēlibet
legitimum & idoneum cri-
minaliter accusantem admit-
tebant. c. v. nu. 3
Iura ciuilia quos ad denuntian-
dum admittunt. c. vj. nume. 1
Iura pontificia ad denūtiandū
quos admittunt. ibi. nu. 2
Iura ciuilia neminem ligant ad
obstendendum malo. ca. lxxx.
nume. 5
Iura pontificia quemuis ligant
ad prohibitionem mali. ibi.
nume. 11
Iura canonica qua pena suos
homicidas afficiant. c. lxxvj.
nume. 31
Iura ciuilia in furto nec agno-
scunt magnitudinē nec acta-
tem. c. cx. nu. 34
Iura corruptionem prohibēt. c.
cxxx. nu. 8
Iura qualia munera iudicibus
permittant. ibi. numero. 9
Iura marito humanā tantum
castigationē vxoris permit-
tunt. cap. cxlj. nu. 5
Iuris executio non habet iniu-
riam. c. cxxxvij. nu. 13
Iuris canonici perniciofa laxi-
tas non seruatur à iudice se-
culari, videtur à Petro de Fer-
rarijs. c. cvj. numero. 12. & 21.
Iure

INDEX.

Iure Pontificio non licet male-
ficiatum contrarijs maleficijs
liberare. c. lxj. num. 98
Iurare de calumnia, est iurare
quod putet se habere causam
optimam. cap. cxxvij. nu. 4.
Iustitia. Cōsiliū de proprijs
aurigis habendis pro execu-
tionibus iustitię. cap. lxxxj.
num. 14
Iustis in bellis omnis depræ-
datio vt iusta permittitur. ca.
lxxxij. num. 6
Cetera habes supra, in lire-
ra B. in ver. Bellum.
Iuuantes in conspirationibus
plectuntur. cap. lxij. num. 8
Iuuenes ad ludum pellicens,
grauiter plectendus est. cap.
cxxxvj. nu. 12
Iuuenes quando dicēdi sunt ad
ludum pettrahi. ibi. num. 13
L
Acerans libros mercato-
rum qua pena puniatur. ca.
cap. cxxij. num. 4
Lædens inconsiderato eiectu &
non occidens, compensatio-
ne damnorū dupla, puniatur.
cap. cxlij. nu. 2
Lædens & occidens inconside-
rato eiectu, hic quinquaginta
aureis puniatur. ibi.
Læso sit verbis & verberibus,
cum, & sine mutilatione. ca.
cxl. num. 1
Læso faciei grauior est, quā
in alia corporis parte. ib. nu. 2
Læso cum mutilatione, dislo-
catione, diffiguratione, puni-
enda est arbitrariē, ad iu-
ramentum medicorum, aut
chirurgorum. ibi. num. 3
Letalibus herbis, aut potu ne-
cans cui poenę obnoxius. ca.
lxxij. num. 8
Lanionum & falsamētorum
maleficia quomodo punien-
da. ibi. nu. 18
In sceleratos laniones & simi-
les, acerba inuectio. ib. nu. 19.
Lata culpa quid sit, & quādo
contingit. cap. lxxxv. nu. 10
Latrocinium capitalium &
publicorum criminum. cap.
lx. num. 1
Latrocinij diffinitiones, & di-
uersitates. cap. lxxvj. num. 1
Latrocinium simplex quid sit.
cap. cij. num. 1
Latrocinij simplicis punitiō.
ibi. num. 2. 9. 10. & 11
Latrocinio non patrocinantur
loca sacra. ibi. num. 3
Latrocinij est casus fortuitus.
ibi. nu. 12
Latrones non tuentur loca sa-
cra. cap. cvj. nu. 6. & 9. & cap.
lxxvj. num. 4
Latronum tex. varij. ibi. num. 3
Latronibus nō permittitur pur-
gatio, nec appellatio, neq; re-
missio. ibi. num. 5
Latrones à principe remissio-
nem non impetrant. ibi. n. 6
Latronum supplicia ex consue-
tudine. ibi. nu. 7
Latronum supplicia ex iure.
S S ibi.

INDEX.

- ibidem.num. 8
 Latrones insignes etiā die Pasche fas est ad furcam rapere
 ibidem.num. 10
 Latrones bannitos, quibus fas est occidere.ibidem.num. 11
 Latronum ac parricidarum poenis,iudici aliquid adjicere per mittitur.cap. lxxxvij.num.4
 Latrones comprehendendi cuius est vbique concessa potestas.cap.cij.num. 4
 Lato loco capturae plectendus ibidem.num. 5
 Latronibus nulla concessa est purgatio.ibidem.num. 6
 Latronibus fauore & ope succurrens,punitur vt principalis.ibidem.num. 7
 ¶ Laxitas iuris, habes infra in litera I.in ver. Iuris
 ¶ Legillatores ad eorū quae saepenumero eueniunt cognitionem multo sunt attentiores, quā ad ea quae rarius contingere solent.ca. 50.nu.1
 ¶ Legitimē purgandus se vltro captiuum praebens. cap. xlv.num. 1
 Legitimē purgandus quando citabit partem aduersam.ibidem.num. 2
 Legitimae purgationis privilegio priuatur,quisquis captura praeventus fuit. ibid. nu. 3
 Legitima purgatio fit ex sumptibus purgaturi,nisi &c.ibidem.num. 4
 ¶ Lenones ad legitima testimonio
 nia non sunt admittendi. ca. 50.num. 19
 Lenones qui iuvant consilijs, fauore,ope,cōsensu,ij pari poena plectuntur.cap.xcj.num.7
 Lenones vt vltimo afficiantur supplicio, tria requiruntur. ibidem.num. 5
 Lenonum cōdemnatio mitior. ibidem.num. 8
 Lenocinium mariti puniendus est exilio.cap.xcj.num. 1
 Lenocinium quando committatur.cap.xcj.num. 1
 Lenocinij cum peccato merito rio collatio.ibidem.num. 2
 Lenocinij apud Ethnicos detectio.ibidem.num. 3
 Lenocinij poena ex iure capitalis.ibidem.num. 4
 ¶ Lenonē alens, require supra in litera A.in ver. Alens.
 ¶ Lethaliter vulneratus,& moriē, vel sua negligētia,malo regimine, concubitu Venereo,larga potatione, mala custodia, medicorū aut chirurgorū inobedientia, noxio cicida est, & vulneratorem ab homicidij crimine liberat.ca. lxxvij.num. 19
 ¶ Leuiculus timor non inuolidam facit confessionem.cap. liij.num. 21
 Leuis territio nunquam habenda est pro tormēto.ibidem.n.13
 Leuis territio & extra locum torturae facta,elutōria est. ibidem.

INDEX.

- ibidem.num. 14
 Leuis culpa quid sit,& quando contingat.ibidem.ca. lxxxv.n.11
 Leuissima culpa quid sit,& quando contingat.ibidem.num. 12
 Lex, Querela C.ad l.Corn. de fal.duntaxat habet locum in foro fori,secus in foro poli.c. viij.num. 26
 Lex nulla innocentem occidere concedit.cap.lxx.num. 16
 Legi magnam facit iniuriā, qui vult videri lege prudentior. cap.xxxvj.num. 7
 Leges duelli à Longobardis cōscriptae.cap.xlij. num. 4
 Leges sunt multo clementiores quā homines.ca.lxj.n.5
 ¶ Libellus nō fit per fiscum in re criminaliter intentata ex officio.cap.xxx.num. 1
 Libellus formatur per fiscū in crimine civiliter intentato ex officio.ibidem.num. 2
 Libellus formatur per aduersarium civiliter.ibidem.num. 3
 Libellos criminū oportet esse clarissimos.ibidem.num. 4
 Libellos nō oportet carere substantialibus.ibidem.num. 5
 Libellus non necessariō exprimit diem,nisi ratione alibi. ibidem.num. 6
 Libelli non egent conclusionibus,in criminibus criminaliter intentatis.ibidem.num. 7
 Libellus accusatoris ex consuetudine quid concludat. ibidem.num. 8
 Libellus in actione iniuriarum cōcludit,aut civiliter aut criminaliter.ibidem.num. 12
 Libellos fiscus ante litis contestationem mutare potest. ibidem.num. 14
 Libello super criminali,iura admittunt reo liberationem. cap.xxxj.num. 1
 Libello super criminali & in quaestione facta per fiscū ex officio duntaxat, nequaquam admittitur reo deliberatio & articulorum copia. ibidem.num. 2
 Libellos famosos an quis ediderit per se,an ex alio,parum interest.cap.cxxv.n. 7
 Reliqua vide supra in lit. F in ver. Famosorum libellorum.
 ¶ Libros mercatorū falsificans, comburens, radens,lacerans, punitur & poena falsi & restitutione damnorum. cap. cxxij.num. 4
 ¶ Limites qui aliorū agrorum euellēs vitur,committit furtum.cap.cxxvij. num. 1
 Limites agrorū tantum transponens committit furtum & falsitatem. ibidem.num. 2
 Limites euellēs & vitens punitur arbitrarie,vt furca. ibidem.num. 1
 Limites transponēs iuuenis punitur exilio longo, & senex exilio breuiori.ibidem.num. 2.
 3.& 4
 S S ij Limites

INDEX.

- Limites transponens durante lite, licem perdit cū sumptibus. *ibid.* num. 3
 Limites ex malitia transponēs, punitur multa quinquaginta aureorum. *ibid.* num. 6
 Limites transponens ex dolo, & conductus, puniendus est virgis & exilio. Non dolose, sed ex ignorantia, puniendus est virgis tantum. *ibid.* num. 7
 Limites à iure intelliguntur, saxa, lapides, arbores, palos, agros ab agris dirimentes. *ibid.* num. 8
 Lingua maledica, omni ferro nocentior. *cap. lxx. num. 4. & cap. cxxxviii. num. 2*
 Lingua peregrina innoxia, nullum falsitatis crimen agnoscit. *cap. cxxij. nu. 15*
 Nisi veritatē, sensum, aut substantia mutet. *ibid.* num. 16
 Literas alterius aperiens punitur arbitrariē. *cap. cxxij. num. 19*
 Literas assumptas non deferēs falsitatem committit. *ibid.* num. 20
 Literis falsitas per abusum fit in falsis. *ca. cxxij. num. 1*
 Literis falsis se defendens, punitur poena falsi. *ibid.* num. 20
 Literis suspectis se defendens, nantizare debet. *ibid.* num. 21
 Literas aliorū suppressens, punitur reparatione dānorū omnium. *ca. cxxij. num. 3*
 Literas reformatorias consiliū Flādiæ largitur exuli. *consil. cxlix. nu. 6*
 Litigare nemo tenetur, & cō parere pro eadē causa coram duobus iudicibus. *ca. xxxij. num. 4*
 Loca sacra nemini grauioris sceleris reo patrocinari possunt. *cap. xv. nu. 20*
 Loca sacra leuiter maleficis patrocina sunt: nisi, &c. *ibidem* num. 22
 Loca sacra non tutantur publicos latrones. *cap. cvj. num. 6 & 9*
 Nec insidiosos homicidas. *ibid.* num. 7
 Nec ob confidentiam loci sacri vicini audacius occidentes. *ibid.* num. 8
 Nec apostatas. *ib. num. 13*
 Nec clericum occidentes. *ibid.* num. 14
 Nec mancipia fugitiua. *ibidem* num. 16
 Nec bancrotas vllōs de bonis. *ibid.* num. 17
 Nec bona fisco debita. *ib. nu. 18*
 Loca sacra ex iure canonica, tantum excludunt eos qui suo scelere eadē loca cōtaminat. *ibid.* num. 10
 Loca sacra ex iure canonico tuerentur omnes maleficos vīq; ad decisionē officialis, de immunitate secundum nōnullos. *ibid.* num. 11
 Locutio pluralis singulari nō acquiescit. *ca. 36. nu. 19. & 30*
 Lupum

INDEX.

- Lupum alens. vide supra in litera A. in ver. Alens.
 Ludus permittitur viris honestis recreationis gratia, si sine dolo & crimine. *c. 126. n. 24*
 Ludi sagittarij quando in Francia privilegiati. *ibidem.* numero 29
 Lufores, collusores, astātes, participes, pecuniam & tabulam dantes, pari poena plectendi. *ibid.* num. 11
 Lufores omnes pro graui pecunia, aut extraordinariē, aut exilio, aut multa pecuniaria, aut arbitrariē plectēdi sunt. *ibid.* num. 17
 Lufor tria legis praecepta violat, scilicet de honesta vita, de nullo lādendo, & de vnicuiq; tribuendo sua. *ib. nu. 23*
 Reliqua habes supra, in litera A. in verbo, Alea, & Aleator.
 Lucem odit, qui male agit. *cap. lxj. num. 120*
 M
 Magistri secundae & tertiæ speciei sortilegorū, quinam sint. *cap. lxj. num. 106*
 Magistri artis amatoria, & venefica, iure ciuili equiparantur. *ibid.* num. 108
 Maiestas diuina, alias occulte, alias manifeste offenditur. *cap. lxj. num. 6*
 Maiestatis diuinæ læsæ criminā. *ibid.* num. 9
 Maiestatem æternam offende-
 re, grauius est, quam temporalem. *ibid.* num. 52
 Maiestatis læsæ crimen non tollitur speciali abolitione. *cap. cxlvj. num. 12*
 Cetera vide supra, in litera C. in ver. Crimen.
 Maior septēnio & adhuc impubes, qui in facto dolo caret, intentione & voluntate, ab homicidio commissio excusatur. *cap. lxxxij. num. 32*
 Maleficia vt puniantur, publicæ disciplinæ fauor dicat, in proce. num. 2
 Maleficia puniēda sunt, vt vnius poena, metus possit esse multorum. *ibid.* num. 9
 In maleficijs spectandus euentus potius quā animus. *cap. lxxij. num. 17*
 Maleficus non spondet pro malefico, in grauioribus criminibus, sed &c. *cap. xx. num. 15*
 Maleficorum bona fisco committuntur, saluo creditorum iure. *ibid.* num. 16
 Maleficus quaestioni nunquam traditur, cum pars formalis probationem offert. *ca. 35. n. 1*
 Maleficus torture non traditur cū delictum percipi potest probatione ordinaria. *ib. n. 2*
 Malefici crimen nulli à tortura patrociniū præbet. *cap. xlj. num. 10*
 Malefici ad legitima testimonia nō admittēdi. *c. 50. un. 19*
 Malefici mortui corpori quantū

INDEX.

- do infligenda poena, & quæ. 6
cap. xij. num. 6
Malefico quanto tēpore, quōve loco iteranda sit confessio. c. liij. num. 17
Maleficium arguit ex metu pœnæ confessum, acce duntaxat tormentum. ibid. nu. 25
Malefici hostes humanæ salutis & humani generis inimici censendi sunt. cap. lxj. num. 31
Malefici sola carminis potentia homines nonnunquam intetunt. ibid. num. 174
Maleficos vocamus ob facinororum enormitatem. ib. nu. 107
Malefici in manibus publicæ iustitiæ existentes, & incarcerationi, cur non faciant se deferri, ac inde liberari per ministerium demonis, ad mortē evitandam. ibid. num. 125
Malefici incarcerationi cur evadere nequeant, quod tū diuinā iustitia non permittat demonem in eos suam naturalem exercere potentiam. ib. n. 127
Maleficis vnde potestas tanta. ibid. num. 113
Malefica neq; demones quicquam facere possunt, nisi omnipotens consentiat, potestatemq; faciendi cōcedat, quod iam peruersa voluntate facere decreuerunt. ibi. num. 130
Malefica quidquid moluntur, nō hominis demonisq; potentis id solum ascribendum, sed diuino permisso id totū peragi credendum est. ibi. n. 131
6 Malefica mulieres notas quasdam & signa symbolica à demonibus recipiūt, quibus ex citi demones mox profiliūt. ibid. num. 134
Maleficarum stulta credulitate nihil efficacius in operationibus demonum, quæ pactis votisque augetur. ibid. nu. 135
Malefica rebus vtuntur ad maleficium sibi notis & familiaribus. ibid. num. 136
Malefici non sunt vspiam tolerant, sed vbiuis locorū tollendi funditus. ibid. n. 137
Maleficos non patieris viuere. ibid. nu. 138
Maleficarum potestas tota demonibus, à Domino Deo limitata conceditur. ibi. n. 140
Maleficum qui à iustitia admoneus recipit aut occultat, punitur exilio perpetuo, & confiscatione. cap. cxxxiiij. nu. 5
Maleficiatū iure pōsticio non licet contrarijs maleficijs liberare. cap. lxj. num. 98
Malum nullum remanet impunitum. cap. vij. num. 3
Malum vel bonū de vnoquoq; præsumimus, cōsideratis primæ ætatis suæ moribus. ca. x. num. 11
Malum consilium melius consilium pellat. cap. liij. num. 4
Malum secretum nemo alteri detegere cogitur. ca. lxxx. n. 7
Malo non resiliens punitur. sed non

INDEX.

- non pari poena cum factore. ibid. num. 12
Malo non obfistentes, crimen incurrunt. ca. cxxxiiij. num. 1
Malum omne præsumitur, malo animo perpetratum. cap. cxxxvij. num. 15
Mali facti suspicio ex malo animo, fallit in consanguineis & in matrimonio. ibid. num. 16
Mala cumque malis conuersatione, ipse etiam bonus malus efficitur. ca. x. nu. 5
¶ Mancipia fugitiua à locis sacris nō tutantur. c. cvj. nu. 16
Mācipia à fideli testimonio reijciuntur. ca. 50. num. 6
¶ Mandans primus priori, & ille alteri mandauit, qui commisit homicidium, omnes tenentur lege Cornel. de fcar. spœna homicidij, c. lxx. n. 10
Mandans homicidium, punitur vt occidens. ibid. nu. 13
Mandatum cuius non dat maleficio causam, punitur mitius. c. cxxxiiij. nu. 7
Mandato & consilio quando quis reus efficitur alterius criminis. ibi. num. 6
¶ Maritus p vxore ad testimonium nō admittitur. c. 50. nu. 9
Maritus adulterantē cū vxore sua, non vxorem potest occidere. ca. lxxx. nu. 17. 22. & 28
Marito seruum impudicē iocantem cum vxore sua, permittitur occidere. ibi. nu. 25
Marito riualem suū sepe prohibuit, occidere permittitur. ibi. num. 29
Marito non licet accusare vxorem adulteram, quando ipse maritus adulter est: quando causam dedit, & ad hoc tradidit: quando coactē adulterio vitatur, quando ignoranter adulterata est & malo dolo, quando eum mortuum credens alteri nupsit, quando ad se semel reconciliatam recipit. c. lxxix. num. 29. 35. 36. 37. 39. & 40
Mariti lenocinium puniendum exilio. ca. xc. num. 1
6 Maritus ex vxore quæstum faciens, punitur exilio. ibid. num. 2
Maritus clācularium vxoris adulterium iudici non desert. ibid. nu. 3
Mariti improba in vxoris adulterio conniuentia non est ferenda iudici. ibi. nu. 6
Maritus vxorem rapiens nō est puniendus. c. xc. nu. 19
Marito conceditur furata ab vxore bona vbiq; posse referre. cap. xc. num. 43
Marito humanam tantū vxoris castigationē iura permittunt. c. cxlij. nu. 5
Mater pro filijs à testimonio ferendo reijcienda est. c. 50. nu. 7
¶ Matrimonium Christus honorauit sua præsentia & miraculo. c. lxxxix. nu. 2
¶ Matronam honestam contra SS iij raptores

INDEX.

- raptores, quibus permiffum
fit defendere. ca. lxxx. num. 21
¶ Medicina ars est longè certifi-
fima. c. lxxvij. nu. 11
Medicinæ regulis fidunt vel fa-
cri canones. ibid. num. 12
Medici vel chirurgi in probatio-
ne letalitatís vel nō letalita-
tis, à quibus eligēdi. ibi. nu. 13
Medico vni, vel chirurgo, in pro-
batione, nō femper fidendū.
ibi. num. 14
Medicum nullū adhibere in cō-
fufis, & quemlibet & impe-
ritū adhibere, paria funt. ibid.
num. 15
Medico vni aut chirurgo quādo
credendum. ibi. nu. 16
Medicis aut teftibus ratione p-
bantibus potius credendum,
quā alijs ratione nil probā-
tibus. ibi. num. 17
Medicorū præcepta negligens,
fefe interimit. ibid. nu. 20
Medicorū laus à certitudine &
necelfitate. ibid. num. 22
Medicus etiam doctus, ftudio
ac negligētia mortis caufam
præbens, morti item fit ob-
noxius. ibid. nu. 21
Medicorum quinq; qualitates
necelfariæ. ibi. nu. 27
Medici & chirurgi peccantes la-
ta culpa, puniendi arbitrarie.
ibi. num. 28
Medicus aut quisquis alius, fi-
lio toxicum pro occidēdo pa-
rente præbēs, parricida eft. c.
lxxvij. nu. 6
¶ Membrorum fuorum domi-
nus nemo eft. c. xx. nu. 6
¶ Mendacium an faciat indicij
ad torturā. c. xxxvj. nu. 26
¶ Menfuris falſis magnū accre-
fcit reipublicæ diſpendium.
cap. cxxij. num. 5
Cætera vide ſuprà, in litera
I. in ver. Iniquas.
¶ Mercenarij à teſtimonio rei-
ciuntur. cap. 50. num. 5
¶ Mercibus falſis, reipublicæ ma-
gnū accreſcit diſpendium.
cap. cxxij. nu. 5
Reliqua require ſuprà, in li-
tera F. in ver. Falſitas.
¶ Meretrices an dignæ teſtes
ſint in cauſa criminali. ca. 50
num. 26
Meretricibus de vi conqueren-
tibus, non eſt credendum. ca.
xcv. num. 10
Meretricibus conuerſis nullavis
inferenda eſt. ibi. nu. 12
Meretrix virum rapiens, an pu-
nienda. ibi. num. 20
¶ Miles violans inducias furto,
capitaliter punitur. cap. cvij.
num. 4
¶ Minæ vnico teſte probatæ, a-
liquando ad inquirendum ac
procedendum ſufficiunt. c. 10
num. 20
Minæ reparacionem non expo-
ſcunt, ſed aſſecuritatem. cap.
cxxxvj. nu. 14
¶ Minima nō ſunt in cōſidera-
tione.

INDEX.

- tionē. c. lxxvij. num. 5
¶ Minores annorum. xiiij. & cxx.
in criminalibus non ſunt teſ-
tes idonei. c. 50. nu. 2
Minor poteſt cōparere ad exo-
nerandū. cap. xxv. num. 3
Minores ſeptennio, aliquando
doli capaces eſſe, exēplo pro-
batur. c. lxxxij. num. 4
¶ Miſericordia potior eſt, quā
victima. ca. cxxxvj. nu. 18
¶ Moechum filix vnā cum filia,
permittitur patri occidere. c.
lxxx. num. 15
Cætera habes ſuprà, in lite-
ra C, in ver. Concubina-
rio, & Concubinae, & in-
frā in litera P. in verbo,
Pater. & in litera S. in ver-
bo, Sponſo.
¶ Monachus ad legitima teſti-
monia non admittendus. ca.
50. num. 18
¶ Monetæ adulterandæ crimē
quintifariam committitur.
ca. lxx. nu. 1. 2. 3. 4. & 5
Monetarum adulteratores, qui
veri. ibid. nu. 6
Monetarios apprehendendi po-
teſtas quibus. ibid. nu. 7
Monetarum conſeij eadem po-
teſta afficiuntur. ibi. nu. 8
Monetæ adulteratæ cōdemna-
tis, omnis interdictitur appel-
latio. ibi. num. 10
De rectis ac furtiuis moneta-
rijs. ibi. num. 11
Moneta principis eſt & reipu-
blicæ. c. 123. nu. 18
¶ Monetarij falſi puniuntur extre-
mo ſupplicio. ibid. nu. 16
Reliqua require ſuprà, in li-
tera D. in ver. Domicilia.
¶ Monomachia ad monoma-
chiam prouocato, agnoſcē-
dum crimen, aut concertan-
dum fuerat. c. xlij. num. 2
¶ Monomachia apud Longobar-
dos multū recepta. ibi. num. 3
¶ Monopolium quid. c. cxxxij.
num. 1
Monopolij caritatis rerū om-
nium cauſa eſt. ibi. num. 2
Monopolium directū pugnat
cum charitate chriſtiana. ibi.
num. 15
Monopolium qui cōmittant.
ibid. num. 1. 2. 4. 5. 9. 11. 12. & 13
Monopolij pœna ex diploma-
tis Caroli V. Imperatoris. ibi.
num. 14
¶ Monopoliæ quibus pœnis ple-
ctantur. ibi. nu. 3. 5. & 14
¶ Morbi graues & periculofi
exouiat à citatione. c. xxv. n. 9
Morbi leues nequaquam excu-
ſant. ibi. num. 10
¶ Moriens imperitia medicorū
aut chirurgorum vulnerato-
re nō mortis, ſed læſionis tā-
tū reū effıcere. c. lxxvij. nu. 23
Mors ciuilibis morti naturalis ſit.
milis. c. lvij. num. 4
Morte nemo cōdemnandus ob
ſuſpicionē. c. lxxvj. num. 25
Mortis euētus nunquā imputā-
dus docto diligētij; medico
aut chirurgo. c. lxxvij. nu. 24

INDEX.

- ¶ Multa seu poenae confiscatione confunduntur. cap. xxviii. num. 17
 Multae commoda iurisdictionis sunt. c. lvij. num. 3
 Multa grauioris peccati damnabitur vno tēpore simul multa committens. c. lxx. num. 31
 33. & 34
 Multa lesionis damnabitur, qui aliquem vulnerauerit, qui vero eundē occiderit, is homicidij crimine tenebitur. ibid. num. 39
 ¶ Mulier vel minor potest cōparere ad exonerandum. cap. xxv. num. 3
 Mulier grauida à tortura excusabilis. c. xij. num. 6
 Mulier sibi abortum faciens foetus viuentis, punitur puto, foetus nondum viui, punitur extraordinariē. ca. lxxiiij. num. 12. & 13
 Mulier sibi abortionem procurans conducta pecunia, semper punitur capitaliter. ibid. num. 14
 Mulieres honestae in leuibus criminibus non debent personaliter detineri. c. xix. num. 10
 Mulieres non relaxantur fideiussoribus, si crimina atrociora sunt. ibid. num. 11
 Mulieres infames, impudicae & inhonestae, etiā pro leuibus detineri possunt criminibus. ibid. num. 12
 Mulieres impragnatae à coparitione sunt excusabiles. cap. xxv. num. 14
 Mulieres veneno vel incantatione committentes crimen conspirationis aduersus principem, grauius puniuntur, q̄ viri. c. lxx. num. 14
 Mulierum carceres secludendi à virorum carceribus. cap. xvij. num. 15
- N
- ¶ Necēs letalibus herbis aut potu, cui poenae obnoxius. c. lxxiiij. num. 8
 ¶ Necromantici suis superstitionibus fidem asserturi, futura pronūtiat. c. lxx. num. 100
 Necromantici qui dicantur. ibi. num. 102
 Necromantia vnde dicta. ibid. num. 103
 Hinc necromantes, vel necromantici. ibi. num. 104
 In necromantia cruor aquae miscetur. Dæmones enim cruore delectari feruntur. ibid. num. 5
 Necromanticorum & maleficorum effectuum omnium operū diabolus, per applicationem mediocriū, opus producit opatum, quod sit aliquando realiter, aliquando solum apparenter. ibid. num. 133
 ¶ Nemo cogendus est, ut res suas diuendat, cum placeat populo. ca. 132. num. 6
 ¶ Nepos non defendens auum aut auiam, puniendus est. ca. lxxx. num. 1

INDEX.

- lxxx. num. 33
 Nepoti permittitur occidere in oppressorem aut, aut auiam. ibi. num. 34
 Nepotem castigans non peccat si castigandi limitē non trāsiat. ca. cxlj. num. 1
 ¶ Nobilis quomodo per cautionem relaxandus. cap. xx. num. 11
 Nobilibus maior sue gloriae defendendae ratio. ca. lxxix. num. 3
 ¶ Nocens. Sanctius impunitus relinqui facinus nocētis, quā innocentē dānari. cap. xxviij. nu. 12. & ca. liij. nu. 12
 ¶ Nomen suū mutans, aut loco, aut ut se liberet, aut amicum defendat, aut hostē fallat, extra crimē est. c. cxliij. nu. 11
 ¶ Notari infamia non sunt testes idonei. c. 50. num. 13
 ¶ Notoria iuris ordinē non requirunt. c. iij. num. 6
 Notariū quotuplex sit. c. ii. nu. 1
 Notorium facti quid sit. ibid. num. 2
 Notorium crimen quando efficitur. ibi. num. 7
 Notorium facti actu transeuntis quid sit. ibi. num. 9
 Notoriū facti interrupti quid sit. ibi. num. 10
 Notoriū facti actu permanentis, quid sit. ibi. num. 11
 Notorium iuris quid sit. ibi. nu. 12
 Notoriū praesumptionis quid sit. ibi. nu. 15
 ¶ In notorijs criminibus, corā iudice commissis, iudex rei omnīs necessitatis defectū solus adimplet. ibid. nu. 13
 ¶ Numerus cōpurgatorum artibitricius. c. xliij. num. 5
 ¶ Nuntius scienter portans homicidij literas, tenetur poena homicidij. c. lxx. num. 9
 Nuntij quorum opera sunt tractatus maleficij, puniuntur. ibi. num. 11
- O
- ¶ Occidendi voluntas quando punienda, ut ipsū homicidij. c. lxxvij. nu. 11
 Occidendi voluntatis quae sine indicia. ibi. num. 12
 Occidere innocentem nulla lex concedit. c. lxx. nu. 16
 Occidere impunē quibus castibus permissum est. ca. lxxvj. num. 1. & ca. lxxx. per tot.
 Occidere licet omnibus hostes in bello, exules quosuis, hostes patriae, Turcas & fidei Christi inimicos, hostes pro defensione patriae suae. cap. lxxxj. nu. 1. 2. 3. 4. 8. & 9
 Occidere licet tortoribus maleficis ex officio. ibidem. num. 10
 Occidere seipsum conantis quae poena sit. ca. lxxxvij. num. 14
 Occidens fortilegus, ut homicida, morte multatur: & ut fortilegus, igne combuitur. ca. lxxij. nu. 1
 Occi.

INDEX.

- Occidēs bannitum, impunē an peccet in foro conscientiae. c. lxxj. num. 6
 Occidentes quando & quo casu ab homicidio excusantur. c. lxxxiij. nu. 1. cū seq. per tot.
 Occidens per errorē vnum pro alio, quando puniendus. cap. lxxv. nu.
 Occidentis seipsum poena de iure. c. lxxvij. num. 1
 Occidentis seipsum poena ex cōsuetudine. ibi. num. 6
 Occidens seipsum, & corpus & animam perdit. ibi. nu. 2
 Occidētes se se, nulla ratione excusandi sunt. ibi. nu. 4
 Occidentes seipsos, carent ecclesiastica sepultura. ibi. num. 5
 Occidentes seipsos quomodo dānant philosophi. ibi. nu. 12
 Occidentis semetipsum testamentum an valeat. ibi. nu. 13
 Occidentes seipsos, ecclesiastico iustu plangendi. ibi. num. 15
 Occisor exulis, an habilis sit publici dignitatibus. c. lxxj. n. 3
 Occisi inspectionis modus de iure. c. lxxv. num. 1
 In occiso inspiciedo qua formantur Brugenses. ibi. nu. 3
 Occultans testamenta vel codicillos, punitur restitutione damnorum. c. cxxiiij. nu. 2
 Occultorum solus Deus & cognitor & iudex est. c. lxxj. nu. 7
 Occupatio rerum immobilium ad principem pertinet. cap. lxxij. num. 11
 Officiario quid liceat. c. 7. n. 5
 Officiarius iustitialis innocētes suo arbitrio comprehendens punitio fit obnoxius. c. xv. num. 8
 Officiario seculari quando clericos captiuare cōceditur. ibi. num. 23
 Officiarius, fiscus, aut ostiarius, nullam dat cautionē de expensis carcerati. cap. 17. nu. 18
 Officiarij à tortura sunt excusabiles. c. 41. num. 3
 Officiarij qui seditionis causa fuerunt, quomodo puniendi. c. lxxij. num. 9
 Officiario inquisituro omnia recludenda sunt. c. cxvj. nu. 6
 Officiarius ob pecuniam studentem capere aut non capere, fit concussor. c. cxix. nu. 3
 Officiarij corrupti punitio. cap. cxxx. num. 9
 Officium suū alicui esse dānosum est iniquum. c. 23. num. 2
 Officium iudicis priusquam in causis criminalibus procedat ad sententiam. ca. 54. nu. 1
 Officium omne & omnis potestas à Deo est. ca. 131. num. 1
 Officia committenda dignissimis. ibi. num. 2
 Officiorū committendorum & impetrandorum mirus abusus. ibi. num. 3
 Officia indignis non sunt amibienda. ibi. nu. 5
 Officia non committenda sunt indignis. ibi. num. 6

INDEX.

- Officium quisquis ambit, eodē se indignum reddit. ibi. nu. 8
 Officia publica nunquam emenda, aut vendenda. ibi. num. 11
 Officiorum publicorū emptio, punitur in emptore, infamia publica in venditore, centum aureis. ibi. nu. 12
 Opiniones circa numerū proborū virorū, ad probandam iustam diffamiam. c. ix. nu. 11
 Aequa & nequaquam irrationabilis opinio. ibi. nu. 12
 Opinio non probat in criminalibus. c. xlix. nu. 6
 Oppressum recusans defendere, ab omni poena liber manet. c. lxxx. nu. 4
 Ordinariē quādo procedatur. c. iij. nu. 2
 Officiarius nullam dat cautionem de expensis. c. xvij. nu. 18
 P
 Alam ac publicē quomodo intelligitur. c. 11. num. 6
 Papatus apostolatus est. c. lxxj. nu. 68
 Papae licitū est quadrata aequa re rotundis. nu. 69
 Parēti grauius peccatur, quā ignoto. ibi. nu. 2
 Parentibus permittitur defendere filium cōtra raptorem. c. lxxx. nu. 21
 Parentes raprum filiae dissimulantes, puniendi sunt exilio. c. xc. nu. 8
 Paria sunt hominē ferire gladio, & striō gladio cadem minari. c. liij. nu. 19
 Paria sunt, sub vinculis esse, & sub custodia esse, datis fideiussoribus. c. lxxij. nu. 3
 Parricidiū capitaliū & publicorum criminum. cap. lx. nu. 1
 Parricidium quomodo cōmittitur. c. lxxvij. nu. 1
 Parricidarū poena ex iure civili scripto, cōsuetudine varia, & iure canonico bifaria. ibi. nu. 2, 3, 10. & 12
 Parricidarū poenis iudici aliqd adijcere permittitur. ibi. nu. 4
 Parrus monstrosi vnde dicantur. c. lxxxiij. nu. 28
 Patri in capitalibus permittitur impedire contumaciam filij, & econtra. cap. xxv. nu. 5
 Pater & filius cōsentent vna persona. ibi. nu. 6
 Pater filij causam defendens, se ipsum censetur defendere. ibi. nu. 7
 Patre & filio extorquēdo, quis ordo habendus. c. xxxvij. nu. 15
 Patri permittitur defendere filium oppressum. ca. lxxx. n. 13
 Patri permittitur defendere filiam contra stupratorem famulum. ibi. nu. 14
 Patri permittitur occidere moechū filie vnā cū filia. ibi. nu. 15
 Patri permittitur occidere filiam mochantē domi suae vel generi tantum. ibi. nu. 18
 Patri pmittitur occidere seruū iocantem impudicē cū filia. ibi. nu. 36
 Patri

INDEX.

- Patri nō licet occidere filiam in domo aliena, sed in domo propria vel generi. ibi. nu. 20
Patri occidere licet adulterum & filiam simul. ibi. num. 16
Pater filium cū vxore sua incedentem occidens, nō puni- tur vt filicida. c. lxxxvij. nu. 8
Patri adulterū filia in actu ius est occidere. c. lxxxix. num. 17
Pater vt impune occidat me- chum filia, requiritur vt am- bos in actu cōperiat, ambos comperiat domi suae vel ge- neri, vtrunque occidat, filiā habeat in sua potestate, & fi- lia nupta sit marito. c. lxxxix nu. 18. 20. 21. 22. & 23
Pater soli permissum est occide- re adulterū. ibi. nu. 24
Patri cōceditur furata à literis bona vbiq; posse referre. ca. ex. num. 43
¶ Patiens. In tortura spectādis patientis respōdendi modus & ordo. cap. xxxvij. numer. 6
Patiens quo casu ad confessio- nē sit inducendus. ibi. num. 13
¶ Paulus apostolus Romę fuit detentus sub libera custodia c. xvj. nu. 5
¶ Pauor an faciat iudicium ad- torturam. c. xxxvj. nu. 26
¶ Paupertas à pēna nō excusat. c. xix. nu. 14
Pauper potentiorē prior ador- tus, occidens quando excusa- bilis. c. lxxvj. nu. 12
Pauperes ad legitima testimo- nia nō admittuntur. c. 30. n. 17
¶ Pax. Cuius cū parte lesa, per- missa est pacis cōpositio. ca. cxlv. nu. 1
Pace inter partes composita, iudici ius suum seruatur inte- grum. ibi. nu. 5
Post compositam inter partes pacem, partium posteris addē ptū est ius querelae. ibi. n. 7
Pacis mutuam concordia cauti iudicē celant. ibi. nu. 8
Cetera vide infra, litera R. in- vertic. Reconciliatio.
¶ Peccātes necessitate summa, diuinis reuelationibus, remi- ipsa aequitate, graui metu pe- riculi, aequa & rationabili de- fensione excusantur. c. 30 nu. 9. 10. 11. 12. & 13
Peccans contra plura distincta statuta, plurium item statu- torum nultam incurrit. ca. lxxvij. nu. 37
Peccatum Iudae seipsum suspē- dentis. cap. lxxxvij. nume. 3
Peccata aliena, iuxta Theolo- gos sunt nouem. c. 133. nu. 1
¶ Peculatus est furtū principis vel reipublicae. c. cxv. nume. 1
Peculatus crimen non tollitur speciali abolitione. ca. cxlvj. nume. 11
Peculator puniendus est quadru- plo & exilio, vel capitaliter. c. cxv. nu. 2
Peculator extra officium rece- proratus, puniatur laqueo. ibi. nume. 3
¶ Pecuni-

INDEX.

- ¶ Pecuniā accipere licet pro al- tero defendendo. c. lxxx. nu. 6
Pecuniā bonā principis cōmu- tans vitiosa, punitur vt depe- culator. c. cxv. nu. 4
¶ Pēnā facile non remitti, pu- blicae interest, ne ad malefi- cia temerē quisquā profiliat, in proœmi. nu. 4
Pēnae capitales de iure Cano. imponuntur. c. j. nu. 14
Pēna perpetua carceris morti aequiparatur. c. xvj. nu. 2
Pēna statuta i effraçtores carce- ris de iure pōtificio, nō repe- ritur specialis. c. xvij. nu. 7
Pēnam corporalem nemo, nisi reus ipse subire, potest. c. xx. nu. 4
Pēnis in infligendis corpora- libus, habenda personarū ra- tio. ibi. nu. 7
Pēnae confiscatione cōfundun- tur. c. viij. nu. 13
Pēna malefici corpori mortui quādo, & quē infligatur. c. liij. nu. 6
Pēnae i dubio sunt potius mol- liendę, quā exasperandę. c. liij. nu. 13
Pēnarū alia ordinaria, alia ex- traordinaria. cap. lv. nume. 1
Pēna ordinaria quē sit. ibi. nu- me. 2
Pēna extraordinaria quē sit. ibi. nu. 3
Pēnam conuenit delicto cōdi- gnam esse. c. lxj. nu. 3
Pēna qua sit plactēdus, qui po- culo amatorio porrecto, aut malē composito, aut malē tē- perato, alienus bibetis fustu- lerit vitam. ibi. nu. 88
Pēna vltimi supplicij punitur quis quandoque pro homici- dio siue dolo, ac intēione a- liqua occidendi cōmissio, cō- tra dispositionem iuris com- munis. ibi. nu. 89
Pēna qua afficiendus, quando non fuit subsecuta mors, sed alius turpis effectus. ibi. n. 90
Pēna quae conspiratorum. ca. lxij. nu. 2
Pēna quae seditionorū. ibi. nu- me. 1
Pēna quae authoris seditionis. ibi. nu. 6
Pēna quae monetarios nō dese- rentibus. ibi. nu. 8
Pēna iuris Canonici maxima, est degradatio & traditio ad iudicem secularē. ca. 87. nu. 11
Pēna seipsum occidentis ex iu- re. c. lxxxvij. nu. 1
Pēna seipsum occidentis ex cō- suetudine. ibidem. numero 6
Pēna seipsum laedentis. ibi. nu- me. 10
Pēna masculini cōcubitus mu- tui, omnium criminum se- cunda specieg, & criminū ter- tig speciei. c. xcvi. nu. 1. 9. & 12
Pēnae alię de vi publica in iure ciuili, & alia de iure canonici. c. xcviij. nu. 17
Pēna canonum in sacrilegos nimis laxa. c. iij. nu. 15
Pēna

INDEX.

- Pœna calūniatoris est arbitra-
ria.c. cxxviii.nu. 17
Pœnarum capitalium varia ge-
nera.c.cliij.nu. 5
Pœna capitali afficiēdo, nō est
deneganda eucharistia. c. cl.
nu. 4
¶ Periculum in causis criminali-
bus perspicacius consiliū est
adhibendū: quia ibidē maius
periculū vertitur. cap. x.nu.
18.& cap. liij.nume. 2
¶ Peritū ad legitima testimo-
nia nō admittēdi. c. 30. nu. 19
¶ Personæ & famæ cōseruatio
æquipatur.c.lxxix.nume. 5
¶ Pestilentiæ excusant à cōpa-
ritione. cap. lxxv. numero 16
¶ Petere aliquem gladio in do-
mo, & præ foribus, crimine
sunt paria.c.lxxvij.nu. 7
¶ Pharmacopœiæ indiligentes,
stupidaq; medicamina, cōtra
præscripta medicorū, pro ef-
ficacibus præbentes, quorum
causa agrotus moritur, mor-
ti sunt obnoxij. c. lxxvij. n. 26
Pharmacopœia filio toxicij pro-
occidēdo parēte præbens, par-
ricida est. c. lxxvij. nu. 6
¶ Phrenetici ad legitima testi-
monia non admittendi. c. 50
nu. 15
Phrenetici in ipso facto, ab ho-
micidio commissō excusan-
tur. c. lxxxiij. nu. 6
¶ Phitronissæ qui dicantur. c. lxj.
nu. 102
Pilatus vt homicida habēdus,
c. vij. nu. 17
2 Plebem siue turbā x. homines
faciunt. c. xj. nume. 5
4 Pluralitas nonnunquā in sin-
gularitatem resoluitur. cap.
xxxvj. nu. 31
4 Ponderū falsitas punitur exi-
lio. c. cxxij. nu. 2
¶ Pōtifici soli, & Imperatori iu-
ra permittūt bella indicere.
c. lxxxij. nu. 18
6 Pōtifex summus ab irregulari-
tate homicidij casualis facilē
absoluit. c. lxxxij. nume. 26
Pontificium ius quemuis ligat
ad prohibitionem mali. cap.
lxxx. nu. 11
Pōtificiū ius nimis laxē tuetur
nocētes, religione locorū sa-
croꝝ. c. cvj. nu. 12
7 Pōtificio iure quib; ecclesiastica
libertas denegetur. ibi. nu. 20
¶ Populi testimoniū quomodo
intelligitur. c. xj. nu. 4
Populo in vniuerso plectendo,
vtendū cautela. c. lxij. nu. 12
¶ Possidēs, heredes fraudis, per-
dit ius bonorū suppressorū.
c. cxij. nume. 6
¶ Potestas omnis à domino
Deo est. ca. lxj. n. 129. & cap.
cxxxj. nume. 1
15 ¶ Præcipiens homicidiū, puni-
tur vt occidens. c. lxx. nu. 13
¶ Prædatio capitalium & publi-
corū criminū. c. lx. nu. 1
Prædæ mobiliū in bello, per du-
ces prædatoribus restituēde.
c. lxxxij. nu. 9

Cætera

INDEX.

- Cætera vide infra, in li-
tera V. in ver. Vfus.
¶ Præsentia metimur, ex gestis
præteritæ vitæ. cap. 10. nu. 12
¶ Præsumptiones in crimina-
libus debent esse luce clario-
res. cap. x. nu. 17
Præsumptiones plenā probati-
onem non faciunt in crimi-
nalibus. cap. xlix. num. 4
¶ Prætor Gandensis non agit
in reum, nisi conquerēte par-
te. cap. cxlv. num. 5
¶ Præuaricatio crimē læsæ ma-
iestatis diuinæ. cap. lxj. nu. 9
Præuaricatio Adamum proto-
parentē exegit paradyso. ibi.
nu. 35. & cap. lxvij. nu. 2
Præuaricatio qualiter probetur
cap. lxj. num. 40
Præuaricatores qui dicantur. ibi.
num. 36
Præuaricator à quo dictus. ibi.
num. 37
Præuaricator, teste Vlpiano lu-
ris cōsulso, q; dicatur. ibi. n. 38
Præuaricator secundū Marcel-
lum iuris peritum quis dica-
tur. ibi. num. 39
¶ Præuentio remissionem ex-
cludit. cap. xxxij. num. 2
Præuentio priuat iudicem, eti-
am competentem iurisdicti-
one. ibi. num. 3
Præuentio fit varijs modis, quā-
doq; per citationem verbale,
quādoq; per citationē reale,
quandoque per litis cōtesta-
tionem, per libellum vel sen-
tentiam. ibi. num. 5
Præuentio citationis realis, præ-
fertur citationi verbali. ibi.
num. 6
¶ Primates populi, si in officia-
rios exurgant, quid & quæ
pœna. cap. lxij. num. 10
¶ Princeps solus aut eius conci-
liū, cognoscit de crimine ad-
uersus suam personam cōm-
missō. cap. lxij. num. 13
Principi reuelanda seditionis
origo. cap. lxij. num. 8
Principi soli iura permittūt bel-
la indicere. cap. lxxxij. nu-
mero 18
Principum subditi privilegiati
qui sint. cap. xcviij. num. 14.
15. 16. 17.
40 Principis generalis remissio o-
mnem excludit falsitatem. c.
xxij. num. 10
Princeps crimen abolet ob in-
signem natalem filij, victori-
am partam, festiuam populi
aggratulationē, consecratio-
nem templi, lætū ingressum
in ciuitatem, lætū rerū euen-
tum. cap. cxlvj. num. 3
Princeps abolitione ius partis
non abolet. ibi. num. 4
Princeps ius partis abolet, ob
pacem publicam. ibi. nu. 5
Princeps tantum remittit capi-
talia, &c. cap. cxlvij. num. 9
Princeps non remittit crimen
læsæ maiestatis, constuprati-
onem, violētiam, sodomitica,
monetarios falsos, latroci-
nia,
T T

INDEX.

- nia, incēdia, prædationes, nisi
extraordinariē. *ibid.* num. 6
Princeps remittit aut plenariē
veluti die passionis domini-
cæ, seu die noui latiq; intro-
itus in ciuitatem: aut nō ple-
nariē, sed cum emenda, veluti
quouis tempore non prædi-
cto. *ibid.* num. 7 & 8
¶ Priuati carceris crimen nulli
à tortura patrociniū præbet.
cap. xij. num. 12
Priuati carceris reus, quo suppli-
cio afficiendus. cap. lxiij. nu. 1
Priuati carceris crimini nō per-
petuo fit obnoxius, quisquis
filium, filiā, seruum, seruam,
uxorē vel amicam carceribus
aut cubiculis includit. *ib.* n. 2
Priuatus à iudice cogi potest ad
vendendum fundum iustitiæ
executione idoneum. c. lxxxj
num. 13
¶ Priuilegiati & tamen princi-
pum subditi sunt qui sint. ca.
xcviij. num. 14. 15. 16. & 17
Priuilegia seneratorum ratio-
ne esse irrita. c. xcviij. num. 7
¶ Probationes in criminalibus
debent esse luce clariores. ca.
xxviij. num. 10. cap. xlix. nu. 8
& cap. liij. num. 5
Probatio quanam sufficiens. c.
xxxviij. num. 10
Probatio ex visu omnium est
fortissima. *ibid.*
Probatione in ordinaria, offici-
um actoris est reū praire, rei
fuerit defensionem probare.
ca. xlvij. num. 1. & 2
Probatione in ordinaria, offici-
um iudicis est, informationē
efficere, nisi testibus lōgē dis-
sitis, morbo impedimento
præpeditus sit. *ib.* n. 3. 4. 5. & 6
Probatio plena in materia cri-
minali quando efficiatur. ca.
xlix. num. 1. 2. 3
Probationes in criminalib⁹ de-
bent esse ab omni suspicio-
ne & exceptione immunēs.
cap. 50. num. 27
Probatio certa homicidij & nō
homicidij debet fieri per me-
dicos & chirurgos peritos.
cap. lxx. num. 10
Probatio permittenda est tam
reo quàm actori in falsitate.
cap. cxxiij. num. 13
¶ Procedere: Paschæ & feriatis
diebus nō proceditur in cau-
sa criminali. cap. lxxxvj. nu. 9
¶ Processus prioris causæ sem-
per præcedit. cap. xxj. num. 2
¶ Procurator generalis ex Flan-
driæ consilio, nunquam tra-
dit parti inquisitionis seu in-
formationis copiam præce-
dentis. cap. viij. num. 22
Procurator in causā criminali
interuenire an possit. c. xxiij.
num. 1
Procurator quibus causis in cri-
minalibus interuenire nequit
ibid. num. 3
Procurator in causā criminali
regulariter non admittitur.
cap. xxiiij. num. 1. aliquot fal-
lentiæ

INDEX.

- lentiæ. *ibid.* num. 2
Procurator in crimine publici
iudicij, ad allegandum causas
absentiæ admittitur. *ibi.* nu-
me. 3
¶ Contra procuratorem genera-
lem in Flandria nequaquam
decernitur contumacia, &c.
cap. xxviij. num. 1
Procuratoris generalis qui sint
vicarij. *ibid.* num. 2
Procuratores à fidei testimo-
nio ferendo reiiciendi sunt.
cap. 50. num. 11
Procuratoris confessio nulla. c.
liij. num. 39
¶ Proditionis crimē nulli à tor-
tura patrociniū præbet. ca.
xli. num. 8
¶ Proditi in alterius tortura cō-
prehendi possunt, nō autem
ob id torqueri, nisi, &c. cap.
xxxviij. num. 15
¶ Professio tacita quæ est. cap.
lxj. num. 110
Professio tacita quare sic dicta
ibid. num. 111
Professio expressa quæ sit. *ibid.*
nu. 112
Professio expressa duplex. *ibid.*
num. 113
Professio expressa solennis, siue
publica est. *ibid.* num. 114
Professio expressa priuata est.
ibid. num. 115
Professores siue magistri secun-
dæ & tercię speciei sortilego-
rum qui sint. cap. lxj. nu. 106
Professorum alij dicuntur diui-
ni, incantatores, harioli, aru-
spices, augures, phitonisæ, a-
strologi, geneethiaci, salito-
res, necromantici. *ibi.* nu. 102
¶ Promotor minis ab honestis
matronis pecuniam extor-
quens puniendus est grauiter.
cap. cxxviij. num. 5
Prouincia. Publicè interest
prouinciam malis homini-
bus purgari, vt in quiete per-
maneat. in proc. num. 3
¶ Prouocatus ab iniuriato, in
iniurijs non obligatur. cap.
cxxxviij. num. 12
¶ Proxenetæ, contractus vfura-
rij tenentur ad vfurariū restitu-
tionem. cap. lxx. num. 12
¶ Publica vis, habes infra, in li-
tera V. in ver. vis pub.
Publicè ac palam quomodo in-
ob id torqueri, nisi, &c. cap.
telligitur. cap. xj. num. 6
¶ Puer. Delictū omne cadit in
puerum. cap. liij. num. 32
¶ Pueri minores à tortura sunt
excusabiles. cap. xli. num. 2
¶ Pueri vel infantes septēmiō mi-
nores, & doli nondum capa-
ces, qui in facto dolo carent,
intentione & voluntate ab
homicidio cōmissio excusan-
tur. cap. lxxxliij. num. 1
¶ Pueri doli capaces puniendi. *ibi.*
num. 3
¶ Pueros furantium pro sodomiti-
co pœna. cap. xcviij. num. 18
¶ Pueros falso supponēs puniuntur
pœna falsi, pelorino, & sen-
tentia arbitraria. cap. cxxiij.
T T ij num.

INDEX.

- num. 22
 Pugnam prior monens, prior quoq; offendit, nō defendit. cap. lxxvij. num. 18
 Pugnam prior iterans, inuadēs & occidens, reus est homicidij. ibid. num. 21
 In pugna dubia de priori inuafore uterque ex æquo puniendus. ibid. num. 22
 In pugna dubia veri adiudicanda defensio sui. ibid. num. 23
 In pugna tumultuaria aliquo dubiē occiso, quomodo damnamandi pugnautes. ibidem. num. 24
 In pugna tumultuaria solus letalis vulneris author capite plectendus. ibid. num. 26
 In pugna tumultuaria homicidij dubia, inceptores puniendi. ibid. num. 28
 Pupillus paciscitur de morte patris per consensum tutorū, &c. cap. cxlv. num. 10
 Pupillum castigans non peccat si castigandi limitē non transiliat. cap. cxlj. num. 1
 Punitiones capitales ordinarias sex aut septem in Flandria vsurpantur. cap. lvj. num. 1
 Punitiones ordinariē criminales ciuiles quē dicantur. cap. lvij. num. 1
 Punio in facie detestabilis. ca. cxxiiij. num. 9
 Punio rara est de verbis blasphemis. cap. cxxvj. num. 16
 Purgatio contumacie intra annum admittitur, cuiusq; tum fit effectus. cap. xxvij. num. 2
 Purgationis in materia, si citati secunda contumacia nō comparuerint, impetrans ob citatorum contumaciam iudicabitur purgatus. ibid. num. 19
 Purgatio alia vulgaris, solita fieri per ferrum cadens, aquam bullientem &c. cap. liij. num. 1
 Purgatio vulgaris, modo & forma prædictis, quare prohibita. ibid. num. 2
 Purgatio canonica iure pontificio inuenta. ca. xliij. num. 1
 Purgationis canonice forma. ibid. num. 2
 Purgatio canonica frequē ecclesiasticis. ibid. num. 6
 Purgatio legitima fit ex sumptibus purgaturi, nisi &c. cap. xlv. num. 4
 Purgatiōis legitimæ priuilegio priuatur quisq; captura præuentus fuit. ibid. num. 3
 Purgandus legitimē, se vltro capitiuum præbet. cap. xlv. num. 1
 Purgandus legitimē quādo citabit partem aduersam. ibid. num. 2
 Purgaturo se se, non conceditur contortura cum aduersario recusante, aliquādo conceditur cum aduersario consentiente. cap. xlvj. num. 1 & 2
 Potatores egregiē poti ab iniurijs excusandi sunt. cap. cxxvij. num. 12
 Putando arbores viatorē occidens

INDEX.

- dens, non excusatur si nō præmonuerit. cap. lxxxiij. num. 14
 Putatoribus quid faciendum, ut ab alijs periculum arceant, & ipsi crimine vacent. ca. lxxv. num. 2 & 3
 Pyromantia diuinationū species, hinc dicti pyromanti. ca. lxj. num. 101
 Valis quisquis est, socio delectabitur. ca. x. num. 6
 Querela cōsulis cōmunitatis, coram senatu per scribam quomodo formetur. cap. lxxv. num. 5
 Questio ob crimina leuia ne quaquam fit. cap. xxxv. num. 4
 Questioni non traditur maleficus, cum pars formalis probationem offert. ibid. num. 1
 Ad questionem nō proceditur, quum de crimine commissō non satis constitit. ibid. num. 7
 Questioni non est tradendus confitens & agnoscens. ibid. num. 8
 Questioni siue tortura nullus adiudicandus est, nisi ex iudicis mandato. ibid. num. 10
 Questionibus nullus dampnandus est, nisi crimen patratum sufficientibus indicijs liquet. at. ibidem. num. 12
 Questio siue tortura non est omnibus ex æquo, nec vni formiter inferenda. ca. xxxvj. num. 35
 Questiones variae circa remissionem. cap. cxlvij. num. 23
 Questiones variae de appellatōnibus. cap. cxlix. num. 8
 Quæstor in Fladria cum reo transigere potest, remittere non potest. cap. cxlvij. num. 2
 Quæstores erarij, qui militib; pro bonis pecunijs acceptis, dependunt malas, quomodo puniendi sint. capit. cxv. numero 7
 Rapina quid sit. cap. 101. n. 1
 Rapina quomodo fiat. ibid. num. 2
 Rapina leuiorum bonorū qualiter puniatur. ibid. num. 3
 Rapina rerum magnarum puniatur suspensio. ibid. num. 7
 Rapina quid in se contineat. ibid. num. 8
 Rapiens rem propriā, repetitor est, non raptor. ibid. num. 6
 Rapta nō potest nubere suo raptori, ex iure ciuili. cap. 95. num. 16
 Raptrices sunt puniendæ ut raptores. ibi. num. 17
 Raptores ad legitimā testimonia non admittendi. cap. 50. num. 19
 Raptorum fautores, raptorum penas degulgent oportet. ca. 101. num. 5
 Raptor etiam cum consensu raptæ non euadit poenam. cap. cxv. num. 7
 Rapiens impuberē puniatur exilio vel capite. cap. xcvi. num. 14
 T T iij Rapiens

INDEX.

- Rapiēs sponsam suam quomodo puniendus. *ibid.* num. 18
 Raptus crimen capitale & publicum. *cap. lx.* num. 1
 Raptus Flandrie continet duo, scilicet *moer* & *cracht*, *ende on* *scakinghe*. *cap. xcv.* num. 1
 Raptus quid sit. *ibid.* num. 2
 Raptus ut varius, ita punitio varia. *ibid.* num. 3
 In raptu quando vis committitur. *ibid.* num. 9
 In raptu punitur volūtas & conatus, ut factum. *ibid.* num. 15
 Rappellae vulgato more loquendi quae dicantur, & quo modo expeditantur. *cap. cxlviii.* num. 1
 Rappellae exiliorum Gandensium nulla interinatione aut satisfactione grauantur. *ibi.* num. 9
 Rappellas suas interinatas volens Brugis ostendere, cogitur ad limites scabinatus subsistere, donec cum ciuitate conuenerit. *ibid.* num. 7
 Rasura falsitatis crimen est. *cap. cxxij.* num. 13
 Rasura maximè lædit in datis, summis, numeris, locis & nominibus commutandis. *ibi.* num. 14
 Rasura innoxia nullum falsitatis crimen agnoscit. *ibidem.* num. 15
 Rasura veritatem corruptens falsitatem habet. *ibidem.* num. 16
 Reatus omnem honorem excludit. *cap. lxxvij.* num. 22
 Recepto usu, stylo, ac consuetudine, quorum bonorum annotatione utimur. *cap. xliij.* num. 7
 Receptionis crimen in quo consistat. *cap. cxxxiiij.* num. 1
 Receptione excusat sanguis & affinitas. *ibidem.* num. 4
 Receptores furti, furibus nihilo meliores. *cap. cxvj.* num. 1
 Receptores furum, ut fures plenius sentiunt. *ibid.* num. 2
 Receptorum perniciēs. *cap. cxxxiiij.* num. 3
 Recipientes maleficos, malefactorum poena plectendi. *ibid.* num. 2
 Recōciliatio mutua inter partes aduersas super crimine publico, permessa est. *ca. cxlv.* num. 1
 Reconciliatione inter partes facta, iudicis iuri nihil detrahatur. *ibid.* num. 5
 Reconciliationem mutuā prudentes iudicem celant, ne ex pace composita, criminis confessionem arguat. *ibid.* num. 8
 Reconciliationis homicidij, formis est negata. *ibid.* num. 11
 Recōciliatio homicidij fieri debet cum omnibus hæredibus, maximo numero stante pro omnibus. *ibid.* num. 12
 Recōciliatio homicidij cōmissi, cui, quando & quomodo permessa

INDEX.

- permessa. *ibi.* num. 14
 Recta belli intentio est, quæ affuitur non ex prædominandi libidine, non ex odio, non ex inuidia, non ut alijs sua eripiat, sed ex legitimis & vrgētibz causis. *c. lxxxij.* num. 16
 Recuperatio rerū inique ablatarum, iusta belli ratio est. *ib.* num. 15
 Redargutio in nonnullos iudices & prætores tyrānidem in maleficos exercentes. *cap. xxxv.* num. 13
 Redeunti intra annum adiudicatur bonorū proscripctorū restitutio. *c. xxix.* num. 2
 Redimere sanguinem suum unicuique licet. *c. xlv.* num. 2
 Regulares canonici ad legitima testimonia non admittendi. *cap. 50.* num. 18
 Relaxationum carceratorum alia sunt post causæ, siue litis decisionem, & sic post sententiā: alia per sententiæ executionem: alia per gratiæ beneficium & indulgentiā principis: alia propter innocentiam incarcerationi, &c. Alia lite pendente, alia per compositionem poenæ factam cum curia aut fisco, &c. alia gratiæ fideiussionis practicæ, &c. Alia licenter & de facto pro fuga incarcerationi, alia cum fractura & violentia carcerū, alia absque fractura aut violentia. *c. xix.* num. 1
 Remedia aduersus maleficiā, iure ciuili nequaquam reprobata. *c. lxj.* num. 97
 Remissio in criminalibus nullum habet locum. *cap. xxxiiij.* num. 1
 Remissio præuentione excluditur. *ibid.* num. 2
 Remissionem suorum ciuium non consueuerunt facere ciuitates privilegiatæ. *ibidem.* num. 7
 Remissio an vlla consuetudine tollatur. *ibid.* num. 17
 Remissionem criminis largiri solius est principis. *ca. cxlvij.* num. 1
 Remissio alia plenaria, alia non plenaria. *ibi.* num. 7. & 8
 In remissione plenaria, remissum consequetur confiscatio debita. *ibid.* num. 9
 Remissio regis omnis est plenaria in Francia. *ibidem.* num. 10
 In remissionibus largiendis obseruanda sunt multa. *ibidem.* num. 11
 Remissionem subreptitiū impetrat, in supplicatione quid subicens. *ibid.* num. 12
 Remissio includit recōciliationem partis cum satisfactiōne, & interinationem faciendam. *ibi.* num. 13. & 14
 Remissionis virtute se priuat mentiēs in supplicationibus aut interinatione. *ibid.* num. 18
 Remissio intra annū non exhibita

INDEX.

- bita perit, nisi releuetur. ibid. num. 19
Remissio exhiberi neglecta, grauat ur emenda. ibi. nu. 20
Remissio in quo differat, ab ab solutione vel indulgentia. ibi. num. 21
Remissionis variae quaestiones. ibi. num. 23
Reparatio iniuriarum fit ver bis, id est, reuocatione, peregrinatione, honorabili emenda, elemosynarum largitione, fenestris vitreis, impen dijs & donarijs ecclesiasticis, multis pecuniarijs & cōpen satione. c. cxxxvj. nu. 11
Reperita eaquē cognita sibi v surpans, furtum committit. c. cxvij. num. 1
Reperita nota sibi seruans, puni tur arbitrarie. ibi. nu. 2
Reperita reddenda sunt suo do mino. ibid. nu. 3
Reperita incognita reddēda epi scopo. ibi. num. 5
Reperita incognita seruari pos sunt à repertore paupere. ibi. num. 6
Repertori perfida custodia de betur domini benignitas. ib. num. 4
Repertus in flagranti crimine, potest capi, etiā sine licentia iudicis. cap. xv. nu. 4
Repetundarum crimē nō tol litur speciali abolitione. cap. cxlvj. nu. 12
Repraesalix, quasi repraedatio nes dicuntur. ca. xcviij. num. 1
Repraesalium origo & ratio. ibi. num. 2
Repraesalium permissio quan do. ibi. num. 3
Repraesalix sunt permissae, quā do ab extero principe nega tur iustitia. ibid. nu. 4
Repraesalix non dantur contra iudicē appellationis. ibi. nu. 5
Repraesalium litere quatenus iuxta dicantur. ibid. num. 6
Repraesalium permissio ex va rijs autoribus. ibi. nu. 7
Repraesalium causae. ibid. nu. me. 8. & 9
Repraesalix conceduntur grauē iacturam passis. ibid. nu. 10
Item iacturam plenē probanti bus. ibid. num. 11
Item verē principum subditis. ibid. num. 12
Item principū subditis tēpore damni illati. ibid. nu. 18
Repraesalix non dantur contra subditum eiusdem principis ibid. num. 20
Item contra subditū factū post damnum passum. ibi. num. 19
Item contra mulieres, clericos, studentes. ibid. num. 21
Item contra legatos. ibid. nu. 23
Item contra cunctos ad priuile giatas nundinas. ibid. nu. me. 23
Item contra peregrinantes ad loca celebriter sacra. ibi. nu. me. 24
Item contra mercatores, nautas vi

INDEX.

- vi aliqua impulsos. ibi. nu. 25
Item contra personaliter cita tos. ibid. num. 26
Repraesalium literis vtendi ra tio. ibi. num. 27
Repraesalium executio per offi ciosos principis. ibi. num. 28
Repraesalium ius quibus per missum. ibi. num. 29
Repraesalix malē impetrantes & abutentes puniuntur qua druplo cum perditione cau sa & resolutione omnium bo norum. ibid. num. 30. & 31
Reprobatae qui sunt vitae, opi nionis, & conuersationis, iu re à testimonijs repelluntur. cap. co. num. 28
Res facta fit iudicij notoria. cap. xj. num. 3
Rebus in dubijs propensio rem esse conuenit ad absolutio nem, quā ad condemnati onem. ca. liij. nu. 35
Rem falsitate corrumpere, furti genus est. ca. cxix. nu. 1
Rem adulterans, committit cri men falsi. ibid. nu. 2
Res suas diuendere cūm placeat populo, nemo cogendus est. ca. cxxxij. num. 6
Res necessarias vendere omnis cogitur tempore necessitatis ibid. num. 7
Respondens. vide infra, in li tera V. in ver. Vfus.
Reipublicae interest, prouin cia malis hominibus purgari, vt in quiete permaneat, in prooemio, num. 3
Reipublicae interest delicta pu niri, in prooemio. nu. 1
Reipublicae interest poenam fa cile non remitti, vt ad male ficia temerē quisquam proficiat. ibi. num. 4
Reipublicae vtile est, absentes à quibuscunque defendi. c. cxliij. num. 4
Reipublicae interest, vt animad rupertur in maleficos. cap. 33. num. 13
Restitutio causa saltem appa rēter necessaria, admittit pur gationem absentiae in re cri minali. ca. xxiij. num. 4
Restitutio honorū ablatorum est faciēda, cognito veroq; domino. c. xxx. num. 10
Restitutio duplicem aut qua druplam non recipit stylus. ibid. num. 9
Restitutio fructuū beneficij si moniacē obtenti, non est fa ciēda canonicis. ca. lxj. nu. 77
Restitutio faciēda est victo, si is cognoscatur: fisco & pau peri melius, si victus ignora tur. c. cxxxvj. nu. 19
Restitutio in corruptione faciē da est fisco. c. xxx. nu. 5
Ad restitutionem omnium de trimentorum tenetur, mali tiose alteri damnum inferēs. cap. cxliij. num. 1
Reus si domibus careat, fu gamque dederit, quo pacto citandus. c. xij. nu. 6

INDEX

Reo citato competens commo respondeat. ibi. nu. 2
dumque comparitioni tepus Reus quando de socijs possit
à iudice elargiendum. ibide. interrogari. c. xxxv. nu. 9
num. 8 Reum incofessum Flandria nō
Reorum relaxandorum sub cau- ad iudicat. morti. cap. xxxviii.
tione, quidam aut sunt ob- num. 7
noxij criminibus, quibus de- In magno consilio. In Flandria
betur poena duntaxat pecu- consilio, parui ducunt rei re-
niaria, ea confessi, & de ijs cō- sponsa in certa probatione.
uicti non relaxantur, ea nec ibi. num. 8. & 9
confessi nec conuicti non re- Reus in tortura cofessum deli-
laxantur, sed praestita cautio- ctum negans, retorqueri po-
ne. Obnoxij sunt criminibus test. ibid. nu. 12
ob quae infertur poena arbi- Reus in tortura cofessus crimen
traria, quae si fuerint leuia & sociale, ad sociorū proditio-
gratia digna relaxantur: si a- nem retorqueri potest. ibid.
trocia & enormia, gratiaque num. 14
digna nō relaxantur. c. xx. nu. 1
Reo iura admittunt deliberati- Reus in tortura crimen agno-
onem super libello criminali scens, à tortura relaxatus est.
li. ca. xxxj. num. cap. xxxix. num. 1
Reo super libello criminali & Reo in tortura nō interrogata
& imprudenter confesso, nulla
inquisitione facta per fiscum danda est fides. ibid. nu. 2
ex officio duntaxat, nequa- Rei saepe ex durissimo cruciatu
quam admittitur delibera- cōtra se falsa fatetur. ib. nu. 4
tio, & articulorū copia. ibid. Rei saepe malunt iniustā mortē
num. 2 occumbere, q̄ poenarū tortu-
Reus nonnunquam cogitur re- ra scuitiā perpeti. ibi. nu. 5
spondere ilicō ad propria ma- Rei confessione de alterius de-
leficia. ibid. num. 3 lecto, tantum ad alterius ap-
Reus in crimine civiliter insti- prehensionem valet, non ad
tuto fruitor singulis dilatio- torturam. ibid. num. 6
nibus, sicuti in materia civili. Reus in tortura crimen confes-
ibi. num. 5 sus, postridie eandem confes-
Reo cofessum est, aut per se aut sionē, liber & palā vniuerso
per causidicos, suas exceptio- senatui iterat. ibi. nu. 7
nes proponere. c. xxxij. nu. 1 Reus in tortura nihil confessus,
Reus in ipso rerum principali liberatus à tortura, reducit
cardine, oportet principaliter ad carcerem. ca. xl. nu. 1

INDEX.

Reus in tortura nihil cofessus stiarū deuoratione. ibi. nu. 5
non emergentibus nouis in- Sacilegium improprium puni-
dicij, practice absoluitur pro tur precisione pugni, vel per
quousque, iuridice absoluitur petuo exilio ex iure, laqueo
plenarie. ibi. num. 2 vel gladio ex consuetudina-
Rei diffamati opulentia specta- ria lege. ibid. num. 6
da, in cōclusionē pecuniaria. Sacilegiū maxime impropri-
cap. xlvij. num. 10 um, punitur laqueo, vel gla-
Rei vltronea confessio plenam dio. ibi. num. 7
probationē efficit. c. 49. nu. 2 Sacilegiū punitio generalis. ibi.
Reus alterius criminis quando num. 8
quis efficitur, cōsilio & man- Sacilegium quid excuset. ibid.
dato. c. cxxxij. nu. 5. & 6 num. 10
¶ Reges citra decretū impera- Sacilegiū punitio apud Ethni-
toris bella gerentes, sua pro- cos. ibid. num. 11. & 12
pria autoritate vtuntur, in- Sacilegium apud Canonistas
re abutuntur. ca. lxxxij. nu. 19 quadruplex, eiusq̄ poena ni-
¶ Romani nullā punitiōē ad- mis laxa. ibi. nu. 14. & 15
mittunt in facie. c. cx. nu. 33 Sacilegus ad legitima testimo-
S nia non admittendus. cap. 50
¶ Sacri canones, sacras leges num. 19
imitari non dedignatur. Sacilegus nullam meretur ve-
cap. xvij. num. 8 niam. ca. cxj. nu. 9
¶ Sacro loco bona aequē tuta erūt Sacilegus non fruitor loci sacri
ac personae. cap. cvj. nu. 17 praesidio. ibi. nu. 16
¶ Sacilegium furtorum execra- Sacilegus semel ecclesiae tutela
tissimum. c. cxj. num. 1 indignus perpetuo. ibi. nu. 17
¶ Sacilegium est triplex, rei sacra- ¶ Sagittarijs quid faciendum, vt
de loco sacro, propria: rei sa- ab alijs periculum arceant,
erae de loco nō sacro, impro- & ipsi crimine vacent. cap.
priorei non sacra de loco sa- lxxxv. num. 2. & 3
cro, improprijssimū. ibi. nu. 2 Sagittarij ludi quando in Fran-
¶ Sacilegium aliud proprium, & cia priuilegiati. c. cxxvj. n. 29
aliud improprium, & eius de ¶ Salifores qui dicantur. ca. lxj.
finitio. ibi. num. 3 num. 102
¶ In sacilegio quam rē dicamus ¶ Saluaguardia punitur capita-
sacram. ibi. nu. 4 liter. cap. cvj. num. 1
¶ Sacilegiū propriū punitur, vel Saluaguardia quando dicenda
laqueo, gladio, igne, aut be- est violata. ibid. nu. 2
¶ Saluan-

INDEX

- ¶ Saluandi materiam præbet reprobatio prior. c. l. j. num. 1
Saluatio reprobatione non minus necessaria. ibid. nu. 2
Saluandi testes non calumniandi. ibid. num. 3
Saluatur duo testes, scilicet negando reprobatos esse inimicos, fautores, domesticos, concubinos, adulteros, infames, &c. Testimonia scilicet à loco, quod scilicet corrigent, secreto etiam per domesticos, publico, honesto per quoslibet irreprobabiles, in honesto etiam per infames. Tempore dispositionis quo negabis eos fuisse famulos tuos meretrices, concubinos, adulteros, & infames. ibid. num. 4. 6. 7. & 8
In saluatione obseruandum tempus depositionum. ibid. nu. 9
Saluantur testimonia infantium de rebus infami loco patratibus, famulorum, ancillarum & domesticorum de rebus, domi & priuatiu peractis. ibi. num. 10
¶ Saluiconductum an iudex possit dare citato. ca. xxvj. nu. 1
Saluiconductum cõferre, solius principis est. ibi. num. 2
Saluiconductus subinde iudici, urgente ex causa, ex parte vocata conceditur. ibid. nu. 3
Saluiconductus à iudice expectari debent, cum prudenti cognitione rerum ac informatione debita. ibid. num. 4
¶ Saluiconductus interdum non seruatur. ibid. num. 5
¶ Saluiconductus in fraude & reipublice dispendium, à iudice non largitur. ibi. num. 6
¶ Saluiconductus etiam iuratus, non seruatur delinquenti, secundum Bard. ibid. num. 7
¶ Sanare & morbo inferre, eiusdem sunt artificij. cap. lxj. num. 95
¶ Sanctius est impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem dānari. c. xxvij. num. 12
¶ Sanctus. Cui sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris. cap. x. num. 7
¶ Satanas in hoc totum incumbit, ut adoretur quasi Deus. cap. lxj. num. 116
¶ Satanas virtutum, bonorum operum, veritatisq; aduersarius infestissimus. ibi. num. 131
¶ Satanas mendax, inuentor & autor mendacij, amat tenebras, loca obscura, & fordida. ibid. num. 122
¶ Satellites in violentia periculosaq; maleficij captura, qui in facto dolo carent intentione & voluntate, ab homicidio excusantur. ca. lxxxiij. num. 35
¶ Sciētia sola quis punitur. cap. lxj. num. 11
¶ Scōmata leuia nulli iniuriuntur. c. cxxvj. num. 9. 10. & 12
¶ Scriba

INDEX.

- ¶ Scriba ad principem scribere constituitur. ibid. nu. 16
iusus, non faciens punitur in manus apudatatione, aut exilio perpetuo. cap. cxxij. num. 16
Scribēs falsa ex malicia, punitur amputatione manus. ibi. n. 7
Scribens falsa ex ignorantia, punitur confiscatione bonorum. ibid. num. 8
Scribens falsa inualida nō puniuntur. ibid. nu. 9
Scriptor falsarius punitur exilio, infamia. ibi. nu. 3
Scriptorum iniuria sit malitiosa cõpositione, famosia cantilenis, libellis, rhythmis, ætionibus, inuectionibus publicis. cap. cxxvij. numero. 1
Scriptorum iniuria per quoslibet accusanda. ibi. nu. 4
Scripto non minus iniuriam facit permissor, quam scriptor. ibid. nu. 3
Scripta vitians in perniciem ecclesie, punitur perpetuo exilio. cap. cxxij. nu. 5
¶ Secreta iuridice commissā reuelas, punitur poena falsi. c. cxxij. nu. 19
Secretorum cognitio ad forum non pertinet humanum. ca. lxj. nu. 8
¶ Securitas. In materia securitatis, si citatus nō comparuerit ipsa securitas indicatur prima non cõparatione, per conumaciā, &c. ca. xxvij. nu. 14
Securitatem statuere nolens, in carcere detruditur, donec eā Scriba ad principem scribere constituitur. ibid. nu. 16
Securitas quādo adiudicetur in curia Flandrie. ibid. num. 17
Securitatis constitutio in Flandria. ibidem nu. 18
Securitas publica punitur pena infraactori cõstitutā. c. c. vij. n. 3
Securitas publica nō verbo sed facto violatur. ibi. nu. 4
In dubio violatē securitatis inter heredū est verbis. ibid. nu. 5
Amplior de securitate videnda insinuatio. ibi. nu. 6
¶ Seditiosus qui sint. c. lxiiij. nu. 3
Seditiosorum poena quæ sit. ibi. num. 5
Seditionis autoris quæ sit poena. ibi. nu. 6
Seditiosorum appellatio nulla. ibid. nu. 7
Seditione commissā à tota ciuitate, qui plectēdi. ibid. nu. 11
¶ Seipsum occideris poena exire. cap. lxxxvij. nu. 1
Seipsum occidens, & corpus & animam perdit. ibidem. nu. 2
Sese occideres, nulla ratione excusandi. ibid. nu. 4
Seipsum occideris poena exconsecratione. ibi. nu. 6
Seipsum ledens, ut alterum ledens, multabitur. ibid. nu. 10
Seipsum occideres quomodo dārent philosophi. ibid. nu. 12
Seipsum occidentis testamentū, an valeat. ibid. nu. 13
Seipsum occideres tēans, an punitiendus sit morte. ibi. num. 14
Seipsum occidentes ecclesiastico luctu

INDEX.

- luctu plangēdi. ibi. nu. 15
 ¶ Senatori grauius peccatur ¶
 priuato. cap. lxj. nu. 2
 Senatores sunt pars corporis
 principis. c. lxij. nu. 7
 ¶ Senes deliri à tortura sunt ex
 cusabiles. cap. xliij. nu. 3
 Senex, aliqui vitæ moribusq;
 puris spectabilis, qui in facto
 dolo caret intentione & vo-
 luntate ab homicidio cōmissō
 excusatur. cap. lxxxvij. nu. 33
 ¶ Sententia. In Flandria nulla
 est reformatio sententiæ cri-
 minalis, sed bene exilij. cap.
 cxlix. nu. 5
 Sententia diffinitiva civilis cau-
 se expressionem nō requirit,
 & quid in Flādia passim re-
 ceptū: & quid i magno cōsi-
 lio cōsuetū. c. lv. nu. 11. 12. & 13
 ¶ Sepulchri violati punitio va-
 ria. cap. cix. nu. 1
 Sepulchri violati poena apud ca-
 nones nulla inuenitur. ibid.
 nu. 7
 Sepulchralia diripens, quasi fa-
 crilegus est. ibi. nu. 4
 Cætera vide suprà, in lite-
 ra D in ver. Domus
 direpta. 73
 ¶ Seruus publicū censum, cō-
 iiciendus est in carcerē, vsq;
 ad restitutionem eiusdem. c.
 cxv. num. 5
 ¶ Seruus qui quum potest, non
 defendit dominum, punitur
 vltimo supplicio. c. lxxx. nu. 8
 Seruus cōductus à domino est
 defendendus in periculo. ibi.
 num. 36
 Seruus tenetur defendere domi-
 num suum. ibi. nu. 37
 ¶ Sigillator falsarius punitur
 exilio, infamia. c. cxxij. nu. 4
 Sigillum falsè effigēs, punitur
 amputatione manus. ibi. nu-
 me. 12
 ¶ Signa manifesti, certique ac
 occulti, & incerti adulterij. c.
 xc. nu. 4
 Signis homicidium committi-
 tur & c. c. lxxij. num. 1. 2. 3. & 4.
 ¶ Simonie crimen, nulli à tortu-
 ra patrocinium prebet. c. xli.
 num. 9
 Simonia quid. c. lxj. nu. 62
 Simonie vitio, nostris tempore
 bus multi illaqueati. ibi. nu-
 me. 65
 Simoniam nō dicitur commit-
 tere papa beneficia vel digni-
 tates accepta pecunia conse-
 rens. ibi. num. 67
 Simonia vnde nominis origine
 traxit. ibi. nu. 70
 Simonia & iure diuino & hu-
 mano damnata. ibi. nu. 72
 Simonia triplex, remissiue. ibi.
 nu. 73
 In simoniacos variè, idq; arbitra-
 riè animaduertitur per iudi-
 cem ecclesiasticū, remissiue.
 ibi. num. 63
 Simoniacus quis sit. ibi. nu. 64
 Simoniacorum exitus terribi-
 les, remissiue. ibid. nume. 71
 Simoniacus nullā potest in ea
 ecclesia

